

**Міністерство охорони здоров'я України
Тернопільська державна медична академія
ім. І.Я. Горбачевського**

**“ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
У МЕДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ”**

**Всеукраїнська конференція
19-20 квітня 2002 року
*м. Тернопіль***

(Матеріали конференції)

Зміст

<i>Ю.В. Вороненко, Ю.І. Фисун</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ (ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ) НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	14
<i>О.С. Сухолиткий</i> СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	17
<i>В.В. Абрамов, Ю.К. Больбот, Є.В. Петрошенко, Л.М. Сербіненко</i> ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ	18
<i>М.А. Андрейчин, І.Я. Господарський, О.Л. Івахів</i> ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ВИПУСКНОМУ КУРСІ МЕДИЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	21
<i>В.А. Бочаров</i> НОВОВВЕДЕННЯ В НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ – “МОТИВАЦІЙНА НАСКРІЗНА СИСТЕМА НДРС”	24
<i>В.А. Бочаров, І.Н.Ляшенко, С.К.Псюк, С.Г. Мазорчук, Л.Л. Гармаш, О.А. Бочарова, С.А. Бондар, О.В. Білозьоров, І.Л.Пархоменко</i> МАТЕМАТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ОЦІНОК («ТЕСТОВОЇ», «ПОТОЧНОЇ», «ЗАЛКОВОЇ», «РЕЙТИНГОВОЇ», «ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ») У СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ	27
<i>П.І. Горячев, О.В. Кривоногова, К.В. Аймедов</i> ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТІЙКОСТІ ДО СТРЕСУ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	30
<i>О.П. Гульчій</i> РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	32
<i>І.М. Дудник, В.В. Томаш, Є. Ю. Рождественський, Г.М. Луньов, В.М. Жидкіх, Н.П. Скородумова</i> СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО УМОВ ПЕРЕБУВАННЯ І НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	35
<i>Г.В. Зайченко, К.А. Іванова</i> ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ	39
<i>В.М. Казаков, О.М. Талаласко, М.Г. Гаріна, Л.Є. Оборнєв, М.Б. Первак, Т.П. Борисова</i> ОЦІНКА ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	42
<i>Л.Я. Ковальчук</i> НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ – ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ	45
<i>Л.Я. Ковальчук, В.В. Мальований, І.К. Венгер, А.Д. Беденюк, В.В. Твердохліб, М.В. Вацук, О.М. Гусак, О.Л. Ковальчук, А.Я. Господарський, В.В. Гнатів, О.В. Олійник, С.І. Дуць</i> ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В ТДМА	48

<i>Л.Я. Ковальчук, І.Р. Мисула, В.В. Мальований, В.Б. Доброродній, І.З. Майданюк</i> НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ – ШЛЯХ ДО СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ	50
<i>Н.В. Костяк, Н.В. Козак, Г.Б. Паласюк</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	53
<i>В.М. Мороз, В.О. Коваленко, В.І. Півторак</i> ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ	56
<i>В.М. Мороз, І.В. Сергета, М.В. Йолтухівський, П.Т. Дацшин, Т.П. Коваленко</i> ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ТА ПСИХІЧНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ДОДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	59
<i>В.М. Мороз, І.В. Сергета, О.П. Молчанова</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОФІЗІОГРАМ ТА ПСИХОГРАМ ОСНОВНИХ МЕДИЧНИХ ПРОФЕСІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	63
<i>Є.М. Нейко, Л.В. Глушко, С.Ф. Кобець</i> ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ	70
<i>О.О. Пентюк, М.Б. Луцюк, Б.О. Борисенко, С.В. Ладутько, М.М. Черв'як, Е.В. Столярчук, Г.З. Личик, В.М. Истошин, О.В. Тертишина</i> ПРО ІНСТИТУТ КУРАТОРСТВА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	72
<i>В.К. Серкова, Ю.І. Монастирський, О.В. Шиш</i> ЗНАЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ В СИСТЕМІ ОЦІНКИ ЗНАТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	74
<i>В.В. Томаш, Є.Ю. Рождественський, Н.П. Скородумова, Г.М. Луньов, В.М. Жидких, І.В. Піклун, Л.Є. Шокотько</i> НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В МЕДИЧНОМУ ВУЗІ: РЕАЛІЇ, ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ, ПЕРСПЕКТИВИ	76
<i>В.О. Шапринський</i> ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОГО СТУДЕНТСЬКОГО ГУРТКА ЯК ОДНІЄЇ З ФОРМ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	80
<i>Л.А. Субота</i> ДО ПИТАННЯ ПРО КОНЦЕПЦІЮ ПІДРУЧНИКА З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ- ІНОЗЕМЦІВ ВУЗІВ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПРОФІЛЮ	82
<i>О.В. Самсонов, Ш.Б. Брагін, С.О. Овчінников, Т.І. Самойленко, М.Г. Степанова, Л.С. Мехова, Л.М. Ткаченко, Г.Ф. Черніна, Д.С. Зайка</i> ОСНОВНІ ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	84
<i>О.Г. Слесаренко, В.І. Гарець, І.І. Кононова, Р.О. Тісова</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ	87
<i>Л.М. Токарська</i> ПРОВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ	88

<i>Л.В. Богиня, І.В. Колсчкіна, Т.Д. Криворучко, В.А. Явор</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І НАСТУПНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН НА ЕТАПІ ДОВУЗІВСЬКОЇ ТА ДОДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	92
<i>П.Г. Рибак, І.В. Гатаулліна, П.М. Титаренко, О.П. Руденко, М.Ф. Семенова</i> ПОЕТАПНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА ПІДГОТОВЧОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ПЕРШОМУ КУРСІ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ДИДАКТИЧНА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ	95
<i>М.В. Стеблюк, А.П. Попович, Т.І. Ємець, О.Б. Приходько</i> ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЗАНЯТЬ З БІОЛОГІЇ НА ПІДГОТОВЧОМУ ФАКУЛЬТЕТІ	97
<i>Н.В. Токусва, Т.В. Савицька</i> ПРО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПІДГОТОВЧИХ ФАКУЛЬТЕТІВ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА МАТЕРІАЛІ МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ	98
<i>В.Е. Чернов, В.В. Радіонова, Г.М. Михайлюк</i> УРАХУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПОТРЕБ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЇХ МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ (МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ)	100
<i>С.І. Баранник, І.П. Бізко, Г.Ю. Хапатько, В.М. Барвінський, Б.В. Гузенко</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	103
<i>Е.Ф. Баринов, Н.М. Бондаренко, О.Г. Ніколенко, О.М. Суласва, Б.П. Терещук</i> МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИКО- БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА МОЛОДШИХ КУРСАХ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	105
<i>В.В. Біктіміров, О.В. Федорченко</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПАТОЛОГІЧНОЇ АНАТОМІЇ ТА БІОПСІЙНО-СЕКЦІЙНОГО КУРСУ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА ДОДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ	110
<i>Н.А. Богачик, А.Г. Трефаненко, Я.В. Венгловська, В.Д. Москалюк</i> ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ	112
<i>Б.Р. Бойчук, В.А. Кондратюк, В.М. Сергета, Д.В. Козак, К.О. Пашико, Г.А. Крицька, М.О. Каиуба, О.М. Сопель, О.В. Лотоцька, Н.І. Рега</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ГІГІЄНИ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ	114
<i>Г.К. Бутвін, В.М. Печенюк, В.І. Молдован, Н.М. Кавкало</i> ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРОВАНОГО ВИКЛАДАННЯ ПРОМЕНЕВИХ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ ПРОМЕНЕВОЇ ТЕРАПІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	116
<i>І.П. Вакуленко, Н.В. Танасічук-Гажісіва, І.П. Скришнікова, О.В. Губенко, Г.Д. Ткаченко</i> ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ НА КАФЕДРІ РАДІОЛОГІЇ ТА ПРОМЕНЕВОЇ АНАТОМІЇ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ.	119
<i>К.С. Волков, Л.В. Якубишина, Л.Я. Федонюк, О.І. Грималюк, О.П. Андрійшин, А.В. Довбуш</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	121
<i>Є.О. Воробйов, М.А. Дудченко, С.К. Кулішов, Є.М. Кітура, О.В. Новак, С.І. Сорокіна, Н.Г. Третьак, В.І. Ляховський, Т.І. Шевченко</i> РІЗНОМАНІТНІСТЬ ВИДІВ КОНТРОЛЮ ПІДГОТОВКИ З ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ДОДИПЛОМНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ	124

<i>С.І. Галалу, Ю.О. Талаласко, В.В. Свиридова, В.А. Байдала, М.М. Погорілий</i> ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ЗАКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ВИПУСКНОМУ КУРСІ В ДОНЕЦЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	126
<i>В.П. Гейченко, К.Г. Карапетян, А.В. Курята, И.В. Куделя, Т.В. Лакіза</i> СТАВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ І ОЦІНОК (ЗА ДОСВІДОМ КУРСУ ГОСПІТАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ)	129
<i>І.О. Гіленко, Д.Г. Дем'янюк, М.І. Горлачов, П.П. Сакевич, В.І. Ляховський, О.А. Крижановський, О.А. Шкурупій, Т.Г. Діхтенко, В.І. Подлесний, Р.О. Ходатенко</i> ДОСВІД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ГОСПІТАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ	131
<i>М.С. Гнатюк, В.Д. Гаргула, І.Є. Герасимюк, А.Г. Шульгай, О.Б. Слабий</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ФІЛЬМІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ ТА ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ	133
<i>Я.І. Гонський, Н.П. Саок, М.М. Корда, Л.М. Рубіна, Г.Г. Шершун, Л.С. Фіра, С.Р. Підручна, П.І. Трендовацький, Н.А. Василюшин, Є.Б. Дмухальська, О.М. Матолінець</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ НА КАФЕДРІ МЕДИЧНОЇ ХІМІЇ	136
<i>А.А. Гудима, І.М. Герасимів, В.В. Дем'яненко, М.Б. Ярошенко, Ю.С. Балабан, В.В. Лотоцький</i> ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА КАФЕДРІ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ МЕДИЦИНИ	138
<i>О.І. Денисенко, М.П. Перепічка</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ШКІРНИХ ТА ВЕНЕРИЧНИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	141
<i>Г.М. Дубинська, П.М. Козюк, Т.І. Коваль, Л.Ф. Богініч, О.М. Ізюмська, Н.З. Баїтан, Н.П. Лимаренко, В.А. Полторапавлов, А.В. Ссипов</i> ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	143
<i>В.М. Єльський, Ю.Я. Крюк, Г.К. Кривобок, Л.П. Лінчевська, Н.М. Бондаренко, С.В. Колеснікова</i> ДОСВІД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ПАТОЛОГІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ДОНЕЦЬКОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	146
<i>О.Л. Єрємїна, Л.І. Котова</i> ВИБІР МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ПРИ ПРОГРАМНОМУ ВИВЧЕННІ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ ТА СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ	148
<i>В.М. Казаков, В.Ф. Андрєєва, М.І. Тарапата, Б.Г. Попов, Т.І. Панова, О.В. Терещенко, А.Г. Снегір, О.С. Щукіна</i> ПРО ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ФІЗІОЛОГІЇ ДОНЕЦЬКОГО МЕДУНІВЕРСИТЕТУ	150
<i>В.О. Калугін, М.В. Яцків, Л.С. Малюх</i> ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ДОСКОНАЛЕННІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ДО ДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ	152
<i>М.М. Корда, Н.А. Кулікова, С.М. Марчишин, М.Я. Яковенко, Р.С. Нечай, Т.В. Бігуняк, Л.Т. Вилюк, О.С. Покопило, М.І. Шанайда</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	154
<i>В.П. Марценюк, С.Я. Гураль, В.Д. Дідух, О.Я. Ковальчук, Н.О. Кравець, В.І. Кульчицький, Р.Б. Ладика, І.М. Лашкевич, Д.М. Москаль, А.В. Семенець, Г.І. Ткаченко</i> НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ ТА ФІЗИКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	156

<i>В.П. Міценко, М.Ю. Жукова, З.К. Моргун, Т.М. Запорожець, Г.П. Павленко</i> ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ	160
<i>В.М. Мороз, Н.В. Братусь, М. В. Йолтухівський, О.В. Власенко</i> МЕТОДИ ДОКЛІНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ	162
<i>П.О. Неруци, С.А. Макій, О.Г. Родинський, О.М. Демченко</i> ШЛЯХИ СТИМУЛЯЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ	166
<i>Г.К. Палій, В.П. Ковальчук, В.Г. Палій, В.М. Мруз, А.В. Крижанівська</i> ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМЦЯМИ МІКРОБІОЛОГІЇ В МЕДИЧНОМУ ВУЗІ	169
<i>Т.А. Пархоменко, В.М. Березов, В.В. Коломісць, Л.В. Хорунжая, И.В. Грушко, А.І. Ківа, Т. В. Мягкова</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ СТУДЕНТАМ МІЖНАРОДНОГО ФАКУЛЬТЕТУ НА ВИПУСКНОМУ КУРСІ	172
<i>В.І. Півторак</i> МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ З ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІ ТА ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ	175
<i>К.А. Посохова, О.М. Олецьук, І.М. Кліц, І.П. Мосейчук, В.В. Буковська</i> ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ ВИКЛАДАННЯ ФАРМАКОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	178
<i>В.О. Потапов, Т.С. Петрашенко, Т.В. Демченко, К.Б. Акімова, І.С. Гарагуля</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДХОДИ У ВИКЛАДАННІ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	181
<i>Ф.Ф. Пишелуцький, А.Ф. Гуменюк, В.М. Жебель</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДО ДИПЛОМНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНОМУ ВНЗ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	184
<i>М.М. Савула, Л.А. Грищук, Є.Й. Бліхар, І.Т. П'ятночка, Н.С. Кравченко, С.І. Корнага</i> ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИАТРІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	187
<i>Р.В. Сенютович, Д.А. Чумак, Е.В. Олійник, І.В. Тащук</i> ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З ФАХУ "ОНКОЛОГІЯ"	188
<i>С.І. Сміян, В.Д. Пришляк, О.М. Масик, Н.В. Грималюк, М.П. Гаріян, М.С. Гаврилюк, Ю.М. Цяпа, М.Я. Ясніцька</i> ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА КАФЕДРІ ШПИТАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ №2	190
<i>А.М. Сокол, О.М. Давиденко, О.В. Мироник</i> ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ НА КАФЕДРІ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ	193
<i>Н.М. Соловйова, В.Г. Синиця, Л.О. Данілова, Н.І. Войткевич</i> ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ОСНОВ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ ІНОЗЕМНИМ ГРОМАДЯНАМ	195

<i>С.І. Дубінін, П.М. Ковтуновський, В.О. Пілюгін, Л.В. Стороженко, К.І. Гусинська, А.В. Ваценко, Н.А. Улановська</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ, ПАРАЗИТОЛОГІЇ ТА ГЕНЕТИКИ	198
<i>К.Б. Тимочко, В.І. Федів, В.Ф. Босчко, П.М. Григоришин</i> ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ У БУКОВИНСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ	200
<i>П.І. Ткаченко, Л.Ф. Каськова, О.Ю. Андріянова, О.В. Гуржій, Л.Ф. Чуприна, С.Ч. Новікова</i> ФОРМИ І МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИТЯЧОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	202
<i>В.Ф. Ушаков, С.В. Вагін, О.І. Іванова, Л.С. Різник, О.З. Фоменко, Т.О. Кисільова</i> ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПЕРШОМУ КУРСІ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОФІЗИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ	205
<i>О.Є. Федорців, Т.О. Воронцова, Т.М. Недошитко</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПЕДІАТРІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА КАФЕДРІ ПРОПЕДЕВТИКИ ДИТЯЧИХ ХВОРОБ	207
<i>Т.А. Хомазюк, С.Й. Крижанівська, К.Ю. Єгоров, Ю.П. Артамонов, О.І. Кравченко</i> ДОСВІД ОПТИМІЗАЦІЇ МОТИВАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАХУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ШКОЛИ ДО ВИВЧЕННЯ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ	209
<i>В.М. Чернобровий, Н.А. Півторак, Л.В. Черешнюк</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ З ПОЛКЛІНІЧНОЇ ТЕРАПІЇ	211
<i>М.І. Швед, А.В. Зоря, М.В. Гребеник, Л.П. Мартинюк, Н.В. Пасечко</i> ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ФАКУЛЬТЕТСЬКОЇ ТЕРАПІЇ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	213
<i>С.І. Шкробот, З.В. Салій, І.І. Гара</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА КАФЕДРІ НЕРВОВИХ ХВОРОБ	215
<i>С.Н. Щербаків, Б.Б. Івнєв, П.Я. Кравцов, Н.В. Прокоф'єва, О.В. Гайдарова, М.О. Снєгірь, Т.О. Шевченко, Л.В. Натрус, І.Е. Кузнецов</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНИХ ВУЗІВ	217
<i>Е.М. Александрова, І.Ю. Олійник, І.С. Давиденко, І.Ф. Курченко</i> ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ БІОПСІЙНО-СЕКЦІЙНОГО КУРСУ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	220
<i>О.С. Барило</i> ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	222
<i>В.Ф. Босчко, А.Д. Огороднік, О.Ю. Микитюк, Л.Ю. Зав'янський</i> ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ БІОФІЗИКИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ В БУКОВИНСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ	224
<i>М.М. Бондаренко, С.І. Баранник, С.С. Брюшков, Н.Г. Безрук</i> ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЇ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	226
<i>П.О. Бідзіля, П.О. Ремізников, А.О. Шульга</i> ПРО ДЕЯКІ ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	228

<i>Л.В. Богиня, О.І. Мізіна</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОГО КУРСУ “НАРОДОЗНАВСТВО”	230
<i>Є.А. Ваиєв, С.В. Кузнєцов, М.М. Закревський, Т.Г. Вовк, А.М. Татаркіна, Т.С. Копійченко, О.М. Ольховська, Г.А. Білецька, С.В. Валюх</i> ДИТЯЧІ ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	232
<i>А.А. Ващук, Н.Г. Коломісць, Н.А. Лиса, О.О. Ніколаснко, Р.П. Піскун, Т.Л. Полєся</i> ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ	234
<i>Ю.М. Гольденберг, Е.Е. Петров, В.М. Потяженко</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ СТУДЕНТАМ- ІНОЗЕМЦЯМ	237
<i>В.Б. Гоцинський, В.В. Павліковська</i> ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ	239
<i>В.М. Дігтяр, В.Г. Рожнов, К.В. Бажан, Л.А. Гречаний, Б.М. Горішний, Д.О. Лавренко</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ МЕДИЦИНИ КАТАСТРОФ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ	241
<i>М.О. Дудченко, Л.І. Дуденко, К.В. Васильєва, О.Г. Пальцева, Л.Ю. Левченко</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ШКІРНО-ВЕНЕРИЧНИХ ХВОРОБ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ	243
<i>Л.А. Дзяк, М.О. Зорін, А.Г. Кириченко, І.Г. Передерко, В.А. Голик, І.В. Рожкова</i> ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	245
<i>Л.А. Дзяк, М.О. Зорін, А.Г. Кириченко, А.Г. Сірко, Ю.І. Кирпа, О.М. Шульга</i> ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	246
<i>Г.Д. Жабосдов, Г.С. Бондарєва, О.П. Вітовська</i> УСПІШНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З ОФТАЛЬМОЛОГІЇ	247
<i>Т.Д. Землякова, Е.М. Білецька, Л.Е. Чуб, О.В. Антонова, Н.І. Рублевська, О.В. Гнатюк</i> МЕТОДИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ЗАГАЛЬНОЇ ГІГІЄНИ	248
<i>В.А. Кириленко, В.В. Кириленко</i> НАВЧАЮЧИ – ВЧИТИСЬ	250
<i>В.О. Козлов, Г.В. Довгаль</i> НЕОБХІДНІ МЕТОДИ ДО ПОКРАЩЕННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	252
<i>Я.Й. Крижановський, В.Р. Антонів, М.М. Стець</i> ІНТЕГРАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ З ФУНДАМЕНТАЛЬНИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ ЯК МЕТОДОДОЛІГЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙ ОРІЄНТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	253
<i>В.Г. Личко, Т.М. Слободянюк, М.П. Цюнь</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНОМУ ВНЗ	249
<i>О.Є. Лоскутов, О.Є. Олійник, М.Л. Головаха, А.М. Кондрашов</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ТРАВМАТОЛОГІЇ ТА ОРТОПЕДІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	256

<i>Б.Г. Макар, Ф.Д. Марчук, В.В. Кривецький, М.М. Козуб, А.О. Лойтра</i> ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	257
<i>В.Д. Марковський, І.В. Летік, М.П. Кіріченко, Д.І. Маракушин, Б.В. Кулаченко, В.П. Куліш</i> МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	259
<i>В.Д. Марковський, І.В. Летік, М.П. Кіріченко, Д.І. Маракушин, Б.В. Кулаченко, В.П. Куліш</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ	261
<i>С.О. Мунтян, Г.Є. Товстолиткін, Л.Д. Лебідь, Т.М. Панікова, О.Г. Товстолиткіна</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЧНИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	263
<i>В.М. Пашиковський, І.І. Кривецька, В.М. Паляниця</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НЕРВОВИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	264
<i>О.О. Пентюк, М.Б. Луцок, Е.В. Столярчук, Г.З. Личик, О.В. Тертишина, М.М. Черв'як, Б.О. Борисенко, С.В. Ладутько, В.М. Істошин</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ БІОХІМІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ	265
<i>М.М. Пеший, Т.О. Крючко, М.М. Забайрачний, В.П. Бойко</i> ДОПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ДІТЯЧИХ ХВОРОБ СТУДЕНТАМИ ІНОЗЕМЦЯМИ НА СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ	267
<i>В.Г. Помойницький, О.О. Фастовець</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ	269
<i>О.Г. Процек, О.М. Очередько</i> ДОСВІД АДАПТАЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ ПРОГРАМ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	271
<i>М.С. Пушкар, В.В. Кравчук, А.П. Король</i> ВСІМА ШЛЯХАМИ ДО ЄДИНОЇ МЕТИ	272
<i>М.С. Расін, В.М. Васильєв, Н.І. Дігтяр, Л.Г. Савченко</i> ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА КАФЕДРІ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ	274
<i>А.І. Рудик, Ю.М. Нерянов, В.І. Лозовий, М.І. Гнатів</i> ДОПИТАННЯ ОВОЛОДІННЯ СПОРТИВНОЮ ТА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ ІНОЗЕМНИМИ УЧНЯМИ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	276
<i>І.Д. Спіріна, О.В. Серебритьська, І.М. Лісовська, С.Ф. Леонов, І.М. Сорокопуд</i> ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ПСИХІАТРІЇ, ЗАГАЛЬНОЇ І МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	277
<i>М.В. Стеблюк, А.П. Попович, Т.І. Ємець, О.Б. Приходько</i> ВИВЧЕННЯ НАУКОВОЇ ЛЕКСИКИ З БІОЛОГІЇ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У МЕДИЧНОМУ ВУЗІ.	279
<i>Г.І. Степанюк, Р.П. Редько, Н.І. Волощук</i> МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ФАРМАКОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ	280

<i>Е.Г. Топка, Ю.В. Мамрак, Т.О. Квятковська, В.І. Великородній</i> ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ 3–4 КУРСІВ МЕДИЧНИХ ВУЗІВ	282
<i>П.П. Шапаренко, Л.В. Фоміна, О.В. Шипіцина, В.О. Коваленко, Ю.Й. Гумінський, В.О. Єрмольєв</i> ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ВІННИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. М.І. ПИРОГОВА	283
<i>Л.Г. Шаповал, Н.М. Ткачук, Є.Р. Грабовецька, В.М. Петюніна</i> ВИВЧЕННЯ ШЛЯХІВ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	285
<i>А.В. Шевеленкова, Л.Г. Кириченко, М.М. Чеснокова</i> ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ГЕНЕТИКИ В ОДЕСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	287
<i>Л.Р. Шостакович-Корецька, О.С. Абатуров, Г.Г. Верник, В.В. Маврутенков, О.О. Агафонова, О.М. Герасименко, І.В. Будасва</i> УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЗНАНЬ З ПЕДІАТРІЇ ТА ДІТЯЧИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ	289
<i>А.В. Бойчук, А.Ю. Франчук, Н.М. Олійник, В.І. Коптюх, О.І. Хлібовська, І.М. Маланчин, В.С. Шадріна, В.В. Сопель, Б.М. Бегош, Л.Є. Лимар</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В СПЕЦІАЛЬНОСТІ "АКУШЕР-ГІНЕКОЛОГ" НА ФАКУЛЬТЕТІ ПІСЛЯ ДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ	291
<i>М.Р. Гжегоцький, Е.С. Варивода, О.В. Смолькова, І.І. Солонинко, М.І. Серветник</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІСЛЯ ДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН УЛЬВІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО	293
<i>В.Д. Курєдова, Л.В. Смаглюк, В.А. Сірик</i> НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ ЗА ФАХОМ "ОРТОДОНТІЯ" НА ПІСЛЯ ДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ	295
<i>О.Є. Лоскутов, М.Л. Головаха, О.Є. Олійник</i> ОСОБЛИВОСТІ ПІСЛЯ ДИПЛОМНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ФАХІВЦІВ З ТРАВМАТОЛОГІЇ І ОРТОПЕДІЇ	298
<i>В.М. Мороз, М. В. Йолтухівський, Ф.Ф. Пшелуцький, П.Т. Дацишин</i> ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ ПІСЛЯ ДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ІНОЗЕМНИХ ЛІКАРІВ	299
<i>М.М. Потяєсенко, Л.Є. Бобирьова, І.М. Скрипник, Н.Л. Соколюк, С.О. Гасвський</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕРАПЕВТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН КЛІНІЧНИМ ОРДИНАТОРАМ ТА АСПІРАНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ	303
<i>К.Г. Селезньов, І.О. Талалаєнко, С.А. Долженко, О.О. Щетініна</i> НАШ ДОСВІД У ВИРІШЕННІ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ У КЛІНІЧНІЙ ОРДИНАТУРІ НА КАФЕДРІ ХВОРОБ ВУХА, ГОРЛА І НОСА	306
<i>К.Г. Селезньов, І.О. Талалаєнко, С.А. Долженко, О.О. Щетініна, С.М. Сердюк</i> ПРОВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ У КЛІНІЧНІЙ ОРДИНАТУРІ З ОТОЛАРИНГОЛОГІЇ	309
<i>В.К. Тащук, О.С. Полянська</i> ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ НА ПІСЛЯ ДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ	311

<i>М.Л. Арясв, В.Т. Гончаренко</i> ПІСЛЯДИПЛОМНА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМЦІВ ВОДЕСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТУ	313
<i>Г.Л. Василенко, І.С. Коваль, О.В. Рябокони, Л.Т. Тищенко</i> ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ АСПІРАНТІВ І ОРДИНАТОРІВ У МЕДИЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	315
<i>А.Л. Косаковський, Т.Г. Волкова, Р.І. Гош</i> ПІСЛЯДИПЛОМНА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ ЛІКАРІВ У КМАПО ІМ. П.Л. ШУПИКА	318
<i>В.Д. Марковський, А.Ф. Яковцова, І.В. Сорокіна, І.В. Корнейко</i> ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ	320
<i>Г.Л. Василенко, О.В. Рябокони, Л.Т. Тищенко</i> ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА УРАХУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПОТРЕБ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	322
<i>О.А. Горленко</i> НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПРОБЛЕМИ І РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ	325
<i>М. І. Гуцол</i> МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	326
<i>С. І. Климнюк, І. О. Ситник, М. С. Творко, Н. І. Ткачук, Е. М. Кованова, Г. Р. Малярчук</i> ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНИХ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ МІКРОБІОЛОГІЇ, ВІРУСОЛОГІЇ ТА ІМУНОЛОГІЇ	329
<i>Л.В. Кутарева, А.Б. Дайчик, Л.М. Сербіненко, Т.А. Крищенко</i> ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	332
<i>М.І. Павленко, Н.М. Кизилова</i> “УРАХУВАННЯ ТЕКСТОВОЇ КАТЕГОРІЇ ЗВ’ЯЗНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ”.	335
<i>Б.Я. Ремінецький, Я.І. Федонюк, Н.Є. Лісничук.</i> ІЗ ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	337
<i>Т.М. Алексєнко, В.Ф. Максименко, Е.О. Наумова</i> ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ НАУКОВОГО МОВНОГО СТИЛЮ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ	339
<i>В.Л. Гавенко, Г.О. Самардакова, В.М. Сінайко, Г.М. Кожина, О.О. Дьоміна</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХІАТРІЇ ТА МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	341
<i>Р.Я. Кушнір, М.О. Лятіс, Ю.М. Герасимець, Л.Ю. Іващук</i> ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ НА КЛІНІЧНИХ КАФЕДРАХ	343
<i>Н.В. Проніна, М.В. Чирський, М.М. Гришин</i> ЕЛЕКТРОННІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПЕРСПЕКТИВА В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	344
<i>Т.П. Цапко, Г.В. Зайченко, С.П. Остапенко</i> НАУКОВИЙ СТИЛЬ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНО-МОВЛЕННЕВИЙ РІЗНОВИД МОВИ. ДОПИТАННЯ ПРО ПРАКТИЧНЕ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ В НФаУ	350

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

УДК 61(07.07)(477)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ (ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ) НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Ю.В. Вороненко, Ю.І. Фисун

Міністерство охорони здоров'я України

ACTUAL PROBLEMS OF DEVELOPMENT IN THE TRAINING SYSTEM OF FOREIGN CITIZENS AT HIGHER MEDICAL (PHARMACEUTICAL) EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

Yu.V. Voronenko, Yu.I. Fysun

Ministry of Public Health of Ukraine

Стаття присвячена висвітленню основних проблем підготовки іноземних громадян у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах та закладах післядипломної освіти в контексті загальних проблем, які існують у сфері набору, доувівської підготовки, навчання за спеціальністю іноземних громадян в Україні.

The article deals with the main problems in the sphere of foreign citizens instruction in higher medical (pharmaceutical) educational institutions as well as in institutions of post-graduate education regarding the general problems existing in the aspects of recruitment, pre-higher educational training, specialized instruction of foreign citizens in Ukraine.

Вступ. На порозі третього тисячоліття у світовій освітній системі відстежується потужна тенденція до отримання всезагальної вищої освіти. За прогнозами спеціалістів, на початок нового тисячоліття понад 100 млн осіб у всьому світі отримають статус студентів, а добробуту досягнуть ті країни, де 40-60% тих хто працює буде мати вищу освіту. Тому Україні як країні, що має величезний потенціал розвитку освітнього ринку, слід залучатися до процесу як розроблення нових, так і надання вже існуючих освітніх послуг.

Основна частина. Наша країна посідає гідне місце серед розвинутих європейських держав за загальною кількістю студентів (поряд із Німеччиною та Францією). Проте з активно працездатних людей лише близько 10% в Україні мають вищу освіту. Загальна кількість студентів у нашій дер-

жаві становить понад 1,5 млн осіб, що є на рівні середньоєвропейських показників, проте частка іноземних студентів є надзвичайно малою – 1% до загальної кількості. Ці дані зайвий раз підкреслюють той факт, що українська система вищої освіти і досі не спромоглася виробити досить гнучкі механізми для приймання на навчання у навчальні заклади нашої країни іноземних громадян.

Світова практика засвідчує, що підготовка кадрів з іноземних громадян є складовою частиною діяльності провідних вищих закладів освіти з урахуванням таких обставин:

– контингент іноземних громадян, які навчаються у вищому навчальному закладі, значною мірою впливає на його визнання у світовій системі вищої освіти, суттєво підвищує його рейтинг на міжнародному рівні;

– випускники з іноземних громадян є носіями інформації в зарубіжних країнах про конкретний

© Ю.В. Вороненко, Ю.І. Фисун, 2002

вищий навчальний заклад, систему вищої освіти країни, політичний устрій, економічний та соціокультурний потенціал, ступінь розвитку держави;

– випускники-іноземці є потенційними партнерами в зовнішньо-економічних, політичних стосунках держави, враховуючи знання мови, державного устрою, законів, менталітету народу, серед якого вони прожили значну кількість років під час навчання;

– навчання іноземних громадян є прямою інвестицією в систему освіти України.

До 1992 року іноземні громадяни навчалися в Україні за рахунок державного бюджету, з 1 вересня 1992 року, відповідно до рішення Колегії Міністерства України від 29 липня 1992 року № 2/6 “Про навчання в Україні громадян зарубіжних країн”, така форма навчання обмежена обсягом 1000 осіб на рік. Постановою Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 року № 136 “Про навчання іноземних громадян в Україні” встановлено, що навчання іноземних громадян в Україні з 1993 року здійснюється на компенсаційній основі. При кількості іноземних громадян, які навчаються в Україні, понад 15 тис осіб, близько 50% навчається у медичних (фармацевтичному) навчальних закладах та закладах післядипломної освіти. Загальний прибуток від перебування на території України іноземних студентів складає понад 130 млн дол. США на рік. Сума значна, але не гранична. За останніми підрахунками, українські вищі навчальні заклади можуть приносити понад 700 млн дол. США доходів на рік за рахунок навчання в них іноземних громадян. Один цей факт говорить про перспективність освітнього ринку України та доцільність його подальшого розвитку.

Вища школа переживає період складних реформ усіх сторін своєї діяльності. Але найбільш актуальним та новим виміром цієї діяльності є активізація міжнародних зв'язків.

Таким чином, існує зацікавленість і необхідність у підготовці кадрів для зарубіжних країн, вона обумовлена і матеріальними, і моральними факторами, але досконалої системи набору, навчання та перебування іноземців в Україні й досі немає. Це є результатом відсутності міжвідомчої взаємодії у даній сфері. Так, нескоординованими залишаються дії відомств та установ, діяльність яких пов'язана з в'їздом та перебуванням іноземних студентів на території України. Кожна із цих структур має свої облікові параметри для визначення кількості та якісних характеристик іноземних громадян, які прибувають в Україну на навчання. Відсутність

єдиної системи обліку в межах загальної структури породжує розбіжності у даних. Це призводить до порушення питання про в'їзд іноземних громадян на навчання як джерело нелегальної міграції в Україну, що нерідко не відповідає дійсності.

Усталеною практикою більшості країн світу, в тому числі й тих, звідки до України прибуває найбільша кількість студентів, є проведення тестування знань випускників іноземних навчальних закладів і видача дозволу займатися професійною діяльністю в певній галузі за результатами таких іспитів. Більшість випускників українських медичних (фармацевтичного) навчальних закладів показують позитивні результати. У зв'язку з цим, виникає проблема визнання українських дипломів у багатьох країнах, з яких приїждять іноземні громадяни на навчання, стажування, підвищення кваліфікації. Повільне вирішення цієї проблеми з часом призводить не лише до втрати студентів з певних регіонів світу, а й до формування негативного іміджу освітньої системи України.

Отже, важливо зберегти наявні на даний момент зв'язки з країнами, студенти з яких їдуть на навчання до України, та проводити виважену політику щодо відбору студентів. Неприпустимим є таврування громадян певних країн, а то й регіонів, як “потенційних нелегальних мігрантів”, адже в кожній країні є достатня кількість людей, які дійсно прагнуть отримати вищу медичну та фармацевтичну освіту в Україні. Одночасно необхідно активізувати роботу з укладення угод щодо взаємного підтвердження документів про освіту перш за все з тими країнами, звідки до нас приїжджає переважна кількість студентів. На даний час такі угоди укладено тільки з 15 країнами, в основному східноєвропейськими та країнами колишнього СРСР. І досі не укладено міждержавних угод із країнами, громадяни яких становлять основний контингент студентів у медичних (фармацевтичному) навчальних закладах.

У цілому всі перераховані вище недоліки можна подолати за умови активізації дій зацікавлених у цій сфері структур. У зв'язку з цим, доцільним та необхідним є проведення таких заходів:

– беручи до уваги, що набір на навчання іноземних громадян в Україні є одним із важливих напрямків міжнародного співробітництва в галузі освіти, потрібно прийняти Державну програму щодо здобуття освіти в Україні громадянами зарубіжних країн;

– активізувати роботу Міжвідомчої комісії за

участю вищих навчальних закладів з розробки та коригування діючої нормативно-правової бази щодо залучення іноземних громадян до вищих навчальних закладів України;

– відпрацювати механізм примусового видворення іноземців, які прибули в навчальні заклади України з метою навчання і втратили підстави для перебування в державі із зацікавленими міністерствами та відомствами;

– ввести єдині запрошення на в'їзд іноземців в Україну, в тому числі з метою навчання;

– організувати ефективне інформування потенційних студентів навчальних закладів України, в тому числі і із застосуванням сучасних інформаційних технологій;

– організувати видання та розповсюдження рекламно-інформаційних матеріалів як через засоби масової інформації, так і через глобальні комп'ютерні мережі;

– впровадити систему нострифікації документів про освіту, наукові ступені й звання;

– розвивати взаємовигідне співробітництво із зарубіжними державними і недержавними установами та організаціями шляхом ознайомлення із системою освіти в Україні, навчальними закладами, міжнародної акредитації, підписання угод, обмінів студентами і науково-педагогічними кадрами.

Одночасно основну увагу слід приділити, перш за все, створенню детального інформаційного ресурсу, що включав би до свого складу відомості, які викликають інтерес у потенційних іноземних студентів медичних (фармацевтичного) навчальних закладів України. На наш погляд, особливе

зацікавлення можуть викликати: загальна характеристика системи медичної та фармацевтичної освіти в Україні, що відображала б усі ступені отримання освіти (довузівська, вища, післядипломна); база даних з основних спеціальностей, наявних у медичних (фармацевтичному) вищих навчальних закладах, умов навчання та перебування, вартості навчання з можливістю організації пошуку; перелік документів, необхідних для зарахування на навчання, та порядок їх подання.

Іншим потенційно найбільш ефективним напрямком діяльності є організація рекламно-інформаційних виставок за кордоном за участю медичних (фармацевтичного) навчальних закладів, підтримання зв'язків з колишніми випускниками цих закладів – іноземними громадянами. На цих виставках може відбуватися укладання угод з майбутніми студентами. У країнах, в яких проживає і працює значна кількість випускників українських навчальних закладів, необхідно ініціювати створення асоціацій випускників українських навчальних закладів.

Висновки. За умови реалізації всіх вищезазначених заходів нормалізація та покращення ситуації у сфері набору, навчання та перебування іноземних громадян в Україні є цілком можливими. Враховуючи тенденції в галузі навчання іноземних громадян в Україні в цілому та розвиток системи набору, навчання, післядипломної підготовки іноземців у медичних (фармацевтичному) навчальних закладах, можна прогнозувати збільшення зацікавленості іноземців у медичній та фармацевтичній освіті, яку можна здобути в Україні.

УДК 61(07.07)(477)“313”

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

О.С. Сухолиткий

Міністерство освіти і науки України

THE MODERN SITUATION AND PROSPECTS OF TRAINING SPECIALISTS FOR FOREIGN COUNTRIES AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

O.S. Sucholytsky

Ministry of Education and Science of Ukraine

Стаття висвітлює сучасний стан і перспективи підготовки іноземних фахівців у вищих навчальних закладах України з огляду на нагальні проблеми, що існують у цій сфері.

The article deals with the current situation and prospects in training foreign specialists in Ukrainian higher educational institutions regarding urgent problems in this field.

Вступ. Україна мала достатній теоретичний і практичний досвід роботи з питань підготовки фахівців для зарубіжних країн. Було вирішено методичні, кадрові та правові питання, створено відповідну інфраструктуру, що забезпечувала приймання, навчання, стажування та підвищення кваліфікації іноземних громадян. І зараз ми, в цілому, з певною гордістю можемо констатувати, що в 140 країнах світу працює понад 160 тис. випускників в основному вищих навчальних закладів України, багато з яких обіймають ключові посади в державних органах управління, банківській і бізнесовій сферах, у галузі освіти і науки.

Основна частина. Із переходом у 1992 році підготовки фахівців для зарубіжних країн на платну основу контингент іноземців у вищих навчальних закладах України різко зменшився. Незважаючи на всілякі спроби Міносвіти України, інших міністерств і відомств, що мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади, відповідні заходи, що проводилися самостійно керівництвом вищих навчальних закладів України, особливих успіхів досягти не вдалося. І нині ми маємо контингент іноземців у вищих навчальних закладах, що складає приблизно 17 тис. осіб. А за нашими підрахунками, вже зараз ми могли б забезпечити підготовку не менше 50 тис. іноземців.

Проблема підготовки фахівців для зарубіжних країн слугує як політичним, так і економічним інтересам країни. Аналогічний підхід демонструють Великобританія, Франція, Австралія, Японія і Китай.

Неабиякі проблеми пов'язані і з відправкою на батьківщину іноземних громадян, відрахованих з вищих навчальних закладів України. Тут Міністерство буде всіляко сприяти створенню в Україні відповідної міграційної служби, про котру вже не один рік точаться розмови.

Чи не одну з найважливіших ролей при формуванні контингенту іноземних студентів відіграє у навчальному закладі соціально-побутовий захист, бо рівень міжнародного співробітництва в освіті, його якість, кількість контингенту іноземних студентів залежать не тільки від авторитету навчального закладу, а й від умов проживання та комплексу соціально-побутових послуг, які ми можемо надати іноземцям. Їх цікавлять умови проживання, особистої безпеки, організації якості харчування, дозвілля, медичного обслуговування, заняття спортом.

Висновки. Зараз Міністерство освіти і науки планує організувати роботу з покращання, розширення обсягів і вдосконалення підготовки фахівців для зарубіжних країн. З цієї метою передбачаються:
– створення потужної координуючої структури щодо рекрутації іноземців для здобуття освіти в Україні;

– підготовка, видання та розповсюдження інформаційних, довідкових і рекламних матеріалів за кордоном про систему освіти в Україні та можливості здобуття освіти в Україні;

– опрацювання питань щодо можливості створення за кордоном декількох постійних консульських освітніх пунктів і центрів;

– створення координаційної науково-методичної ради при Міністерстві освіти і науки України з питань підготовки навчально-методичних матеріалів для іноземців, а також проведення заходів щодо підвищення якості підготовки фахівців для зарубіжних країн і забезпечення конвертації українських

дипломів за кордоном;

– поновлення ефективної роботи з випускниками вищих навчальних закладів України – громадянами зарубіжних країн, сприяння та ініціювання створення їх асоціацій;

– вивчення міжнародного ринку освітніх послуг з метою отримання контрактів для професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів України для довгострокової педагогічної роботи за кордоном і пропаганди системи освіти України;

– пошук додаткових коштів для сучасного облаштування студентських помешкань тощо.

УДК 61:378.12/.14.-057.87-054.6

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

В.В. Абрамов, Ю.К. Больбот, Є.В. Петрошенко, Л.М. Сербіненко

Дніпропетровська державна медична академія

EXPERIENCE OF TRAINING OF FOREIGN STUDENTS IN DNIEROPETROVSK STATE MEDICAL ACADEMY

V.V. Abramov, Yu.K. Bolbot, E.V. Petroshenok, L.M. Serbinenko

Dnipropetrovsk State Medical Academy

Висвітлено різні аспекти підготовки іноземних громадян у вищій медичній школі на додипломному етапі. Наведено основні заходи щодо створення умов для вдосконалення системи підготовки іноземних громадян.

Different aspects of undergraduate training of foreign citizens in a higher medical school are elucidated. Main efforts to provide conditions for solving the tasks of advancement of foreign students training are cited in the article.

Вступ. Серед пріоритетних напрямів освітньої політики розвинутих країн світу – США, Франції, Німеччини, Великої Британії, Японії тощо – чільне місце посідає підготовка іноземних студентів. Причому реалізація даного напрямку в цих державах спрямована, перш за все, на виконання стратегічних завдань, а саме: підвищення міжнародного впливу через поширення своєї культури (зокрема мови) та підготовку інтелектуальної еліти для зарубіжних країн. Хоча і суто економічні завдання не можна назвати незначущими навіть для розвинутих держав [1].

© В.В. Абрамов, Ю.К. Больбот, Є.В. Петрошенко, Л.М. Сербіненко, 2002

І Україні як державі, що має великий потенціал у розвитку ринку освіти, необхідно включатись у процес розробки нових і вдосконалення вже існуючих послуг [2].

Основна частина. Дніпропетровська державна медична академія (ДДМА) з 1990 року здійснює прийом та підготовку іноземних громадян на підготовчому відділенні й з 1991 року – навчання на медичному та стоматологічному факультетах за спеціальностями “Лікувальна справа” і “Стоматологія”. За цей час було підготовлено 262 лікарі для 31 країни світу.

Це пов’язано з тим, що за часів СРСР м. Дніпро-

петровськ було закритим для іноземних громадян навіть із країн соціалістичної співдружності, що до сих пір негативно впливає на міжнародну освітянську діяльність ДДМА, оскільки багато країн (Іран, Індія та ін.) дозволяють навчатися своїм громадянам в тих медичних ВНЗ України, в яких дозволяли навчатися за часів СРСР.

Співробітники медичної академії усвідомлюють, що у перспективі значення підготовки іноземних громадян у нашій академії зростатиме у зв'язку з тим, що проблема розподілу та працевлаштування переноситься на їх країни; по-друге, рейтинг ВНЗ залежить від показника кількості студентів-іноземців на 100 викладачів

По-третє, підготовка іноземних студентів дозволяє додатково до бюджету виділяти ставки викладачів, а також покращити матеріальну базу кафедр академії.

Основна мета навчання - підготовка висококваліфікованих спеціалістів, рівень підготовки яких дозволяє працювати за обраним фахом в будь-якій країні світу.

Основні напрямки роботи з іноземними громадянами в ДДМА:

- Формування здатного до навчання в академії контингенту студентів з числа іноземних громадян.
- Організація оптимального навчального процесу для іноземних громадян на підготовчому відділенні і кафедрах академії.
- Здійснення візового контролю.
- Створення і постійне поліпшення умов мешкання і побуту іноземних громадян.
- Медичне обслуговування. Медичне страхування.
- Організація і контроль за дозвіллям іноземних студентів і слухачів підготовчого відділення.
- Профілактика правопорушень з боку іноземних студентів і громадян України проти них.
- Участь у розширенні міжнародних відносин академії через іноземних студентів.

Іноземні громадяни, які не володіють мовами спілкування, прийнятими на Україні, проходять мовну підготовку на підготовчому відділенні академії. Метою навчання на підготовчому відділенні є якісне освоєння розмовної та письмової мов іноземними слухачами для подальшого навчання і спілкування в нашій країні. Особливістю роботи з іноземними громадянами – слухачами підготовчого відділення є спілкування між викладачами і студентами на арабській мові (крім англійської і французької), що сприяє найбільш глибокому розумінню викладеного матеріалу.

Проводячи учбово-методичну роботу з інозем-

ними студентами, завжди слід враховувати специфіку контингенту. Наші студенти – іноземні громадяни з різними релігійними, політичними та філософськими поглядами, різними культурними традиціями та моральними переконаннями. Їх головна мета на Україні – вивчити мову, засвоїти за її допомогою спеціальні дисципліни, щоб повернутися на батьківщину добрими лікарями. Їм важко дається російська мова і ще важче – профільюючі предмети. Викладачі кафедри іноземних мов з курсом латинської та російської мов ведуть активну навчально-методичну роботу. Є багато навчальних таблиць з граматики, ілюстративний матеріал, альбом з лікарських рослин тощо. В роботі з іноземними студентами застосовуються технічні засоби: телевізор, магнітофони, відеоплеєр. Є 5 відеофільмів, комп'ютерні програми, з 2001 року працює лінгвістичний комп'ютерний клас.

Щорічно на базі ДДМА проходять конкурси, олімпіади, наукові студентські конференції. В квітні 2001 р. в відбулась друга міжвузівська науково-практична конференція “Актуальні проблеми навчання іноземних студентів”. В роботі конференції приймали участь викладачі з 8 ВНЗ міста Дніпропетровська, надруковані тези виступів.

Ректорат, деканат іноземних студентів, разом з кафедрами забезпечує якісний навчальний процес по мовній та професійній підготовці студентів. Навчання проводять досвідчені викладачі, доценти, професори. При необхідності вводяться додаткові заняття та лекції згідно з деякими розділами навчального плану. Завдяки наполегливості ректорату, в цьому році була переглянута кількість студентів в групах, в сторону їх зменшення, що об'єктивно дозволить якісно поліпшити навчальний процес з іноземними студентами, посилити навчально-методичну роботу кафедр, активізувати роботу предметних комісій, поліпшити контроль якості викладання дисциплін. Слід зауважити, що цим питанням і раніше приділялась велика увага, згідно з наказом ректора було проведено ряд заходів, які сприяли покращанню індивідуальної роботи зі студентами та кураторської роботи на факультеті. Правильним рішенням було установити інститут відповідальних на кафедрах за роботу з іноземними студентами, прізвища яких є на учбових стендах кафедр. Позитивні зміни ми пов'язуємо насамперед з виховною профілактичною роботою деканату зі студентами. Згідно з положенням про відпрацювання пропущених практичних занять, студенти, які безпідставно пропустили заняття, отримують дозвіл на платні відробки.

Виховання в іноземних студентів поваги до законів і моральних норм країни, де вони проживають - один з важливих напрямків роботи деканату іноземних студентів. Деканатом проводиться важлива робота по покращанню візового та паспортного контролю іноземних громадян. Разом з органами МВС проводились рейди по гуртожитках, співробітники деканату знайомлять іноземних студентів з Законом "Про правовий статус іноземців", проводять роз'яснювальну роботу відносно того, як вести себе на заняттях, в бібліотеці, на вулиці.

З метою виховання національної самосвідомості та формування почуття інтернаціоналізму на кожному курсі проводились години рідної музики з виконанням національних пісень, танців. Справжнім святом слов'янської культури та інтернаціональної дружби стала олімпіада з російської мови для іноземних студентів I курсу та підготовчого відділення. Студенти іноземного факультету приймали участь в двох міжвузівських наукових конференціях по лінгвокраїнознавству.

Гуманітарно-виховній роботі з іноземними студентами приділяється велика увага, її результати регулярно відображаються в газеті "Пульс". Безсумнівно, що в результаті спільних зусиль деканату та кафедр підвищується культурний рівень студентів-іноземців, розширюється їх кругозір, зміцнюється любов до обраної професії.

Іноземні громадяни приймають участь в святах, займаються в художній самодіяльності. В академії

підтримується діяльність земляцтв, проведення національних релігійних свят.

У післядипломній освіті в академії навчаються 38 клінічних ординаторів та 3 аспіранти, що майже в 3 рази більше, ніж 3 роки тому. Серед них більшість - випускники ДДМА. Це результат копійної роботи факультету іноземних студентів та ФПО і кафедр по пропаганді та залученню іноземних студентів до навчання в клінічній ординатурі та аспірантурі. Свідченням того є те, що все більш студентів іноземних громадян, закінчивши довузівський та вузівський цикли, вливаються в цикл післядипломної освіти.

Важливість та актуальність роботи зі студентами-іноземцями демонструє той факт, що цьому питанню було присвячено засідання Ради ректорів ВНЗів Дніпропетровської області, на яких були присутні представники Дніпропетровської облдержадміністрації.

На основі аналізу досвіду підготовки іноземних студентів в ДДМА та інших ВНЗ Дніпропетровської області, Рада ректорів прийняла ряд основних заходів для покращання підготовки іноземних студентів в регіоні.

Висновок. Залучення іноземних громадян на навчання в Україну потребує певних матеріальних витрат. Однак не слід забувати про те, що іноземні студенти можуть стати одним з основних джерел стабільного прибутку, а навчання іноземців сприятиме зміцненню як позитивного іміджу нашої держави,

так і окремо взятого вищого навчального закладу.

Література

1. Адаменко О. В. Підготовка іноземних студентів в Україні як об'єкт педагогічних досліджень // Фахова підго-

товка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. - Київ, 2002. - С. 49-53.

2. Статистичний щорічник України за 1998-2000 р. // Держкомстат України / За ред. О.Г. Осауленка. - К.: Техніка. - 1999.

УДК 61 (07.07)

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ВИПУСКНОМУ КУРСІ МЕДИЧНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

М.А. Андрейчин, І.Я. Господарський, О.Л. Івахів
Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

PECULIARITIES OF FOREIGN STUDENTS STUDYING IN SUBORDINATE OF MEDICAL HIGHER SCHOOL

М.А. Andreychyn, I. Ya. Hospodarskyy, O.L. Ivakhiv
Ternopil State Medical Academy by I. Ya. Gorbachevsky

Розглянуто основні проблеми, пов'язані з навчанням іноземних студентів і проаналізовано можливі шляхи їх подолання. Показано, що оптимальним вирішенням питання клінічного навчання й оцінювання є впровадження методу стандартизованих пацієнтів.

The main problems of foreign students studying and possible ways of their solvig have been analyzed. It was shown that the optimal solvig of the clinical studying and evaluation problem is implementation of the method of standardized patients.

Вступ. В останні 5-10 років розвитку медичної освіти в Україні більшої ваги починають набувати проблеми, пов'язані з навчанням іноземних студентів. Актуальність “конвертованості” медичної освіти пов'язана з економічними, міграційними, соціокультурними та іншими причинами.

Проте до цього часу немає достатньої кількості серйозних досліджень, які б дозволили дати об'єктивну оцінку існуючих методів викладання іноземним студентам, їх навчання, екзаменування тощо. Загострюється потреба в розробці нових методів навчання й об'єктивного тестування, які б забезпечили значний прогрес у бік професійно орієнтованого клінічного оцінювання на всіх рівнях та етапах навчання і практики [1]. Фокус оцінювання навчання в медичній освіті зміщується з простої перевірки запам'ятованих медичних наукових фактів до оцінки дій студента безпосередньо в клінічних умовах, тобто зсувом навчання з першого (“маю уявлення, знаю”) та другого (“знаю, як саме”) рівнів до третього (“демонструю”), а інколи навіть четвертого (“роблю сам”) [2]. Зрозуміло, що робота на 6-му курсі (субординатурі) повинна обмежуватися третім і четвертим рівнями. У медичній освіті такий підхід не тільки формує комплекс активно функціонуючих

алгоритмів, але й дозволяє ефективно оцінити клінічну компетентність майбутніх фахівців.

Основна частина. Серед основних проблем, з якими стикаються іноземні студенти, найважливішою є мовний бар'єр. Ситуація ускладнюється ще й фактом неофіційного домінування російської мови у багатьох медичних навчальних закладах Центральної і Східної України. Тому для належного засвоєння матеріалу іноземцям часто доводиться вивчати не одну, а навіть дві достатньо тяжкі для опанування слов'янські мови. При цьому жодна з цих мов для них не матиме практичного застосування після отримання диплома, оскільки жодна з них, як правило, не буває робочою на міжнародних форумах, не відповідає серйозним інформаційним ресурсам Internet чи іншим пошуково-бібліотечним базам даних. Вивчені протягом 6-7 років навчання декілька тисяч медичних термінів слов'янською мовою теж залишаються “невживаним багажем” у подальшій практиці студента-араба чи індуса.

Враховуючи наведені аргументи, альтернативним методом підготовки є проведення навчання іноземною мовою. Оптимальним вибором на сьогодні залишається англійська мова, оскільки:

- переважна більшість іноземних студентів у тій чи іншій мірі вже володіє цією мовою, що принаймні на 1 рік скорочує тривалість навчання;

- англійська мова підвищує “конвертованість освіти”, відкриваючи для заможніших студентів можливість стажування чи спеціалізації у країнах Західної Європи, Канади, США;

- переважна більшість інформаційних ресурсів Internet та інших пошуково-бібліотечних баз даних англомовні;

- робочою мовою переважної більшості міжнародних конгресів залишається англійська. А згідно зі сучасними рекомендаціями, фахівцям практичної охорони здоров'я необхідно не менше 1 разу на рік, а науковим працівникам – не менше 2-3 разів брати участь у міжнародних конгресах для підтримання належного фахового рівня [3];

- викладання іноземною мовою відкриває нові економічні резерви для вітчизняних медичних ВНЗ і збільшує їх конкурентоспроможність на міжнародних ринках вищої освіти.

Єдиним винятком залишаються араби з країн МАГРИБу, для яких часто більш привабливим варіантом є французька мова.

Проте при викладанні іноземною мовою з'являються певні проблеми:

- підготовка достатньої кількості англомовних фахівців з кожного предмета. Ця проблема достатньо легко долається за рахунок внутрішніх ресурсів ВНЗ і з часом забезпечує досить серйозні переваги (активація міжнародного співробітництва, обмін, участь у грант-проектах, збільшення відсотка викладачів, які активно користуються англомовними інформаційними ресурсами);

- підготовка англомовних навчальних матеріалів і документації. За наявності англомовних фахівців це питання вирішується в достатньо короткий термін;

- інформаційно-рекламна робота для належної поінформованості потенційних закордонних абітурієнтів про можливості такої форми навчання;

- вирішення проблеми клінічної підготовки (у першу чергу – контакт “студент-пацієнт”). Враховуючи відсутність ґрунтовних публікацій на цю тему, питання, вочевидь, залишається остаточно нерозв'язаним.

Можливі декілька шляхів вирішення цього питання:

- викладання англійською мовою лише базових фундаментальних дисциплін з поступовим опануванням української протягом перших 2-3 років навчання. Цей варіант („паліативний”) практично зводить нанівець основні переваги англомовного навчання, за винятком скорочення тривалості навчального процесу. Без сумніву, його необхідно

залишити як альтернативний лише для тих студентів, які оберуть такий спосіб продовження студіювання;

- можливість спілкування з пацієнтом через викладача як посередника і перекладача. Такий варіант допустимий на 3-5-му курсах (другий-третій рівні засвоєння матеріалу). У субординатурі він придатний лише для контролю практичних навичок;

- використання методу „ділової гри”, коли один із студентів виконує роль хворого, а інші здійснюють його обстеження. При цьому решта учасників ділової гри можуть виконувати разом із викладачем роль арбітрів-експертів, оцінюючи і правильність симуляції та відтворюваності симптомів „пацієнтом”, і якість обстеження. Викладач при цьому надає результати необхідних для діагностики лабораторних даних і оцінює результати роботи всіх трьох груп (пацієнт-лікарі-експерти);

- використання відеозаписів чи компакт-дисків, які містять процес обстеження пацієнта;

- метод стандартизованих пацієнтів, який на сьогодні входить до випускних, ліцензійних та сертифікаційних програм, а також використовується з метою поточного контролю клінічної підготовки та самооцінки студентів усіх розвинутих країн світу [4].

Сучасні наукові дослідження продемонстрували незадовільну об'єктивність, валідність і надійність звичайного методу оцінки практичних навичок „біля ліжка хворого” [5]. Саме тому світовою тенденцією є відмова від нього, і сьогодні під фразою “оцінка клінічної компетентності” часто розуміють стандартизований клінічний іспит. Стандартизація хворого може проводитись через використання симуляторів або шляхом підготовки стандартизованих пацієнтів. Стандартизацію пацієнта здійснюють, по-перше, з метою уніфікації клінічних ситуацій, по-друге, ліквідації розбіжностей в оцінюванні складності захворювань, якості та ступеня прояву фізикальних даних, поведінки хворих, спроможності представляти свій анамнез тощо [6]. Стандартизовані пацієнти – це “люди з наявним або відсутнім захворюванням, яких навчили демонструвати клінічний випадок у постійній, однакової манері. Ці люди можуть демонструвати власні проблеми [реальні хворі] або проблеми інших [симульовані хворі]” [7]. Стандартизовані пацієнти використовуються з метою контролю та навчання студентів, а також для оцінки роботи лікаря в реальних умовах. Під час клінічного іспиту стандартизовані пацієнти можуть виконувати декілька функцій. Головним їхнім завданням є забезпечити демонстрування

проблеми без змін і варіацій для кожного студента протягом усього часу контакту зі студентами. Крім того, стандартизований пацієнт може виконувати функцію “записувача” (особи, яка фіксує виконання студентом деяких дій без оцінки якості їх виконання) або “оцінювача” (особи, яка не тільки фіксує деякі дії студента, а й оцінює їх за наданими шкалами).

Використання стандартизованих пацієнтів має багато переваг над використанням справжніх хворих і штучних симуляторів. Зокрема, це:

- можливість забезпечити уніфіковане, точне і надійне подання та демонстрацію багатьох медичних проблем для великої кількості студентів протягом певного періоду часу та в різних місцях;
- можливість уніфікувати поведінку хворих під час іспиту;
- можливість контролювати складність клінічного тесту та підбирати відповідний рівень складності для відповідного освітнього рівня студентів;
- відсутність ризику завдати шкоди реальному хворому діями студента;
- можливість тривалого контакту зі студентами;
- можливість оцінки роботи студента в складних етичних умовах (наприклад, із хворим на рак чи його родичами або з психічнохворим);
- можливість використати стандартизованого пацієнта як “оцінювача” і “записувача”;

Література

1. Miller G.E. “The Assessment of Clinical Skills/Competence/Performance” // *Academic Medicine*. – V. 65, N 9. – September Supplement. – 1990.
2. Hart I.R. Trends in Clinical Assessment // *Approaches to the assessment of clinical competence*. – 1992. – P. 17.
3. Swartz M.H., Friedman M., Gambert S. Assessment of Clinical Competence Utilizing Standardized Patients: What are we Really Measuring? // *Approaches to the assessment of clinical competence*. – 1992. – P. 261.
4. Sutnick A.I. The global value of standards in medical knowledge and competence // *Changing medical education*.

- наявність стандартизованих пацієнтів певного профілю в будь-який момент часу;

- більша достовірність порівняно зі штучними або комп’ютерними симуляторами;

- високе задоволення студентів від складання клінічного іспиту в такій формі [7].

Метод стандартизованих пацієнтів є ефективним та якісним методом оцінювання клінічної компетентності. Він має кращі психометричні властивості, ніж традиційні засоби оцінювання студентів біля ліжка хворого. Крім того, інтенсивне впровадження приватної медицини також пришвидшить процес переходу на метод стандартних пацієнтів, оскільки більшість платних хворих висловлюють негативне ставлення щодо можливості їх обстеження студентами.

Висновки. 1. Мовний бар’єр залишається однією з найважливіших проблем навчання іноземних студентів.

2. Оптимальним шляхом подолання цієї проблеми є викладання англійською мовою. У такому випадку питання мовного бар’єру переноситься на рівень „студент-хворий”.

3. Найкращим вирішенням є впровадження методу стандартизованих пацієнтів, який забезпечить не тільки адекватне засвоєння алгоритмів клінічного обстеження і діагностики, але й об’єктивну, точну, надійну оцінку кожного майбутнього лікаря.

– 1993. – P. 27.

5. Sutnick A.I., Stilman P.L., Norcmi J., Friedman M. ECFMG Assessment of Clinical competence of graduates of foreign medical schools // *JAMA*. – 1993. – N 270. – P. 9.

6. Collins J.P., Harden R.M. The use of real patients, simulated patients and simulators in clinical examinations // *Medical Teacher*. – 1999. – N 20. – P. 508-521.

7. Consensus statement of the Researchers in Clinical Skills Assessment (RCSA) on the use of standardized patients to evaluate clinical skills // *Academic Medicine*. – N 6. – P. 475-477.

УДК 616.5+616.97](075.5)

НОВОВВЕДЕННЯ В НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ – “МОТИВАЦІЙНА НАСКРІЗНА СИСТЕМА НДРС”

В.А Бочаров

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

INNOVATIONS IN EDUCATIONAL AND RESEARCH WORK OF FOREIGN STUDENTS – “MOTIVATIONAL TRANSPARENT SYSTEM - REFS”

V.A.Bocharov

Vinnitsia State Medical University by N.I. Pyrogov

Мотивація в системах до- та післядипломної підготовки іноземних студентів дозволяє більш ефективно досягти кінцевої мети їх навчання - відповідності кваліфікаційній характеристиці фахівця.

The motivation in systems of pre- and postgraduate study of foreign students helps to gain more efficiently the final aim of their study – to bring them to conformity with qualification characteristic of specialist.

Вступ. Науково-дослідницькій роботі студентів (НДРС) приділяється велика увага в навчальному плані МОЗ України. На різних навчальних дисциплінах передбачається певна кількість навчальних годин в “Робочих програмах” теоретичних та клінічних кафедр [1,2].

В той же час цьому важливому розділу педагогічної роботи (особливо – з іноземними студентами) приділяється ще недостатньо уваги, а багато його аспектів взагалі потребують або докорінного перегляду на суть цієї проблеми взагалі, або значної корекції. Це стосується і психофізіологічного, і мотиваційного, і виховного, і прагматичного аспектів і, в кінці кінців – більш ефективної реалізації кінцевої мети навчання – відповідність знань/вмінн кваліфікаційній характеристиці випускника, а також – максимальної реалізації можливостей студента ще під час навчання у ВУЗі в оволодінні навиками своєї майбутньої “вузької” лікарської спеціальності, а для кращих студентів – і майбутньої наукової роботи.

Окрема категорія студентів “боячись” наступного іспиту з тієї чи іншої навчальної дисципліни одночасно на певному курсі свого навчання працюють в наукових студентських гуртках декількох кафедр і так інколи роблять на протязі усіх 6

років. Істотно, що ефективність такої НДРС мала, хоча нерідко кафедри і заохочують студентів до цього.

Основна частина. З нашої точки зору можна корінним чином змінити підхід до цієї проблеми, при цьому – суворо дотримуючись інструктивних положень МОЗ та Міністерства Освіти і Науки України про структуру педагогічного процесу у ВУЗі.

Що ми маємо на увазі?

1. Перший аспект нововведення в НДРС: мотивація роботи в СНТ (студентському науковому товаристві).

Якщо дотримуватися модульно-рейтингових контролів знань/вмінн на протязі семестру, студент може отримати по закінченні навчання на кафедрі рейтинг, достатній для усереднення його до оцінки “5” (наприклад, рейтинг 4,74). При чому студенту надається право і можливість самому вирішити проблему необхідного підвищення свого рейтингу – на протязі семестру в кафедральні дні “відробок”, пропущених або недостатньо з різних причин підготовлених студентами занять (коли він отримав оцінку “2” або “3”).

Перед іспитом на кафедральній нараді затверджується “рейтингова” оцінка “5” для групи студентів, які найбільш відповідально на протязі семестру віднесли до оволодіння знаннями/вміннями з дисципліни “Шкірні та венеричні хвороби”.

Багаторічний досвід проведення іспитів за різними системами з цієї навчальної дисципліни свідчить, що переважна частина таких студентів склали його на оцінку “5”. В роки, коли з навчальної дисципліни “Шкірні та венеричні хвороби” проводився диференційний залік, оцінка “5” в залікові книжки студентів взагалі виставляли на підставі тільки його “рейтингової” оцінки.

Таким чином, можна було б виставити цій групі студентів “екзаменаційну” оцінку “5” (так би мовити “автоматичний іспит”) на підставі тільки його рейтингової оцінки. Але з “мотиваційної” та “виховної” педагогічної точки зору, кафедра такої групі студентів проводить іспит за системою співбесіди за тематикою їх науково-дослідної роботи, яку вони виконують на будь-якій кафедрі свого ВУЗу.

Таким чином, студент, ще з першого курсу свого навчання (або будь-якого іншого курсу) може прийняти для себе рішення щодо своєї майбутньої лікарської спеціальності і ретельно удосконалювати свої знання/вміння з неї ще до вступу до інтернатури. Це – один із “мотиваційних” аспектів. Інша сторона “мотиваційної” проблеми інколи створюється перед студентами самими ж кафедрами. Деякі клінічні кафедри вважають, що студент повинен виконувати УДРС на їх базах тільки з 4-го курсу. На нашу думку, це твердження необхідно докорінним чином переглянути. Чому?

Кожен викладач в клініках ВУЗу – одночасно не тільки педагог, але й науковий робітник і лікар. Як науковий робітник викладач знає, що вивчення будь-якої наукової проблеми розпочинається з ретельного огляду наукової літератури. Саме так – “ретельного”! Візьмемо для прикладу, що студент з якихось мотиваційних міркувань вже з першого курсу хоче вивчити проблему “псоріазу” (або сам хворіє на цей дерматоз, або його родичі, або – бачив відповідного хворого і хотів би його вилікувати, або – з інших причин). Тоді вже на першому курсі він міг би ретельно вивчати “фізичні”, “хімічні” аспекти, на другому – “фізіологічні”, “гістологічні”, “біохімічні”, на третьому – “патофізіологічні”, “патоанатомічні”, “фармакологічні” – наприклад тільки одного процесу – функціонального стану кератинізації при псоріазі.

Це не утопічний погляд, і не “зайва” робота (для прикладу – саме за вивчення процесу кератинізації вченими одержані Нобелівські премії і зроблені видатні наукові відкриття). Таким чином, на четвертому курсі, коли студент безпосередньо вже

буде вивчати тему “Псоріаз”, він буде мати багатогранні фундаментальні знання з цієї проблеми.

Якщо студент з першого курсу хоче вивчати проблему з іншої спеціальності, кафедра також враховує і навіть – на свою користь (“прагматичні” аспекти) його роботу. Наприклад, студент хоче стати в майбутньому патологоанатомом. Він на кафедрі анатомії працює над проблемою вмісту солей важких металів в кістках людини. Тоді при наявності у нього рейтингової оцінки “5” на іспиті з ним проводиться співбесіда з проблеми ушкодження кісток та суглобів при дермато-венерологічних захворюваннях.

2. Другий аспект нововведення в НДРС: “мотиваційні реферати”.

В навчальних планах передбачається, що багато видів роботи студентів на кафедрі вони повинні виконати самостійно. Це, в тому числі стосується і написання студентами наукових рефератів з різних тем заняття. Наша кафедра пропонує посилення мотиваційних моментів і з цієї проблеми – робота над мотиваційними науково-клінічними рефератами: з проблем алергічних ушкоджень шкіри такими є, наприклад реферати: для майбутніх “педіатрів” – “Дерматологічні прояви алергічних захворювань”; “хірургів” – “Алергічні ушкодження шкіри при варикозній хворобі”; “терапевтів” – “Значення гастро-ентерологічної патології при кропив’янці”; “стоматологів” – “Ушкодження слизової оболонки рота при алергічних синдромах”; “акушер-гінекологів” – “Гестози – як чинник проявів atopічного дерматиту” і т.д.

Така форма роботи з іноземними студентами особливо важлива, в тому числі і тому – що багато захворювань (перш за все “тропічні”) в нашій країні не зустрічаються. З урахуванням цього зі студентами-іноземцями проводять окремі семінари викладачі, які працювали за кордоном і мають особистий досвід роботи з відповідними хворими.

3. Третій аспект нововведення в НДРС: навчання іноземних студентів в клінічній ординатурі та аспірантурі.

Наш досвід роботи з іноземними студентами свідчить про те, що “мотиваційна” складова відіграє важливу роль і на наступному етапі їх навчання – в клінічній ординатурі. Деякі країни перевагу в працевлаштуванні віддають тільки тим іноземним випускникам наших медичних навчальних закладів, які захистили в Україні кандидатську дисертацію. Вимоги ВАК України до кандидатських дисертацій передбачають наявність публікацій в

фахових журналах, доповідей на Республіканських конференціях та з'їздах (з публікацією тез), нововведень та винаходів, видання інформаційних листів або методичних рекомендацій.

Виконання цих розділів дисертації свідчить про престижність досягнень нашої науки і відповідності її світовому рівню. Але, для клінічної дисертації важливою є ще одна обставина – віддалені клінічні результати спостереження за хворими (на протязі 3-4 років). З урахуванням цього “мотиваційні” аспекти, про які йшла мова вище дозволяють більш ефективно і в повному обсязі виконати програму підготовки іноземного кандидата медичних наук в Україні.

Дуже важливим (в тому числі і з цієї точки зору) є обов'язкове знання іноземними студентами української мови:

1) по-перше, більшість хворих, з якими працює іноземний клінічний ординатор чи аспірант розмовляють українською мовою;

2) по-друге, лікарська документація ведеться на українській мові;

3) по-третє, українською мовою надруковано більшість статей в фахових журналах та тез конференцій і з'їздів;

4) і наприкінці, автореферат дисертації видається на українській мові, а спеціалізована вчена рада може прийняти рішення і захист дисертації провести на українській мові.

Висновки. Таким чином, значно посилити престижність навчання в вищих медичних навчальних закладах України може більш широке впровадження “мотиваційної” складової на всіх його етапах: від першого курсу – до захисту кандидатської дисертації. Знання іноземними студентами-медиками української мови повинно бути обов'язковим (!), оскільки лікар не може спілкуватися з хворим, а значить - і надати йому кваліфіковану допомогу, не володіючи мовою країни, де він навчається або працює.

Література:

1. Гарина М.Г., Каган В.И., Каменецкий М.С. и др. Система программно-целевого управления качеством подготовки специалистов в вузе – М.:НИИВШ, 1987. – (Об-

з.информ., серия: Содерж. формы и метода обучения в высшей школе; вып.1).

2. Mamn J. Education. – E., 1979. – P. 62.

УДК614.2.07

**МАТЕМАТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ОЦІНОК («ТЕСТОВОЇ»,
«ПОТОЧНОЇ», «ЗАЛКОВОЇ», «РЕЙТИНГОВОЇ»,
«ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ») У СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ**

**В.А. Бочаров, І.Н.Ляшенко, С.К.Псюк, С.Г. Мазорчук, Л.Л. Гармаш,
О.А. Бочарова, С.А. Бондар, О.В. Білозьоров, І.Л.Пархоменко**
Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

**MATHEMATICAL SUBSTANTIATION OF MARKS IN TEST-SYSTEM;
APPRAISMENT DONE ON AN ASSEMBLY LINE; EXAMINATIONS;
RATING-SYSTEM OF FOREIGN STUDENTS.**

**V.A. Bocharov, I.N. Liashenko, S.K. Psjuk, S.G. Mazorchuk, L.L. Garmash,
O.A. Bocharova, S.A. Bondar, O.V. Bilozjorov, I.L. Parhomenko.**
Vinnitsia State Medical University by M.I. Pyrogov

Математичне обґрунтування оцінок у студентів-іноземців за термін їх навчання на кафедрі в найбільшій мірі відповідає загальносвітовим критеріям контролю знань/вмінь. Значно сприяє якості засвоєння матеріалу мотиваційна складова педагогічного процесу при роботі з іноземцями, використання латинсько-російсько-українських словників основних медичних термінів.

Mathematical substantiation of marks of foreign students during their study at the department, most of all conform to the world criteria of checking knowledge and skills. The motivational constituent of pedagogical process in the work with foreign students and usage of Latin – Russian – Ukrainian dictionaries of main medical terms, considerably promotes the quality of mastering the material.

Вступ. У відповідності з сучасними вимогами до підготовки до занять та іспитів (семестрових, випускних) зростає необхідність використання тестових форм контролю/надання знань/вмінь студентам [1,2].

Згідно хронологічної та технологічної карт практичних занять для контролю знань/вмінь відводиться 10 хвилин з 2 годинного заняття.

Комплексний підхід до засвоєння студентами певного розділу потребує нерозривного контролю «базисних», «теоретичних» та «практичних» знань/вмінь.

З урахуванням вище зазначеного на кафедрі дерматології та венерології Вінницького державного медичного університету ім.М.І.Пирогова використовується математичний підхід до оцінки знань/вмінь.

Основна частина. 1. « Т Е С Т О В А » оцінка.

На кожному практичному занятті студенти вирішують на протязі 10 хвилин 15 тестових завдань: 5 – «базисних», 5 – «теоретичних», 5 – «практичних» (40 секунд на вирішення одного тесту). В ос-

новному використовують тести, опубліковані в відповідних збірниках (наприклад – до іспитів за системами КРОК), підручниках, або розроблених та вже раніш використаних в навчальному процесі на кафедрах університету.

Як правило 1-ше питання стосується «етіології», 2-ге - «патогенезу», 3-ге - «клініки», 4-ге - «лікування», 5-те - «профілактики» «захворювання».

2. « П О Т О Ч Н А » оцінка математично обґрунтовується на підставі виведення середньої від суми тестових оцінок: при середній оцінці 4,75 - виставляється оцінка «5», 3,75 – «4», 2,75 - «3», нижче 2,75 - «2»

3. Обґрунтування З А Л І К О В И Х оцінок під час семестру

Залікові заняття проводять під час семестру після закінчення вивчення 4-х основних розділів дерматології та венерології.

Ці заняття проводяться за участю завідувача кафедри та екзаменаторів (за методикою проведення іспиту).

Під час проведення залікових занять у студента також оцінюють знання/вміння «базисні», «теоретичні»,

“практичні”, а середня оцінка за залік підраховується за методикою підрахування поточної оцінки.

“Базисна” середня оцінка проставляється в тест-карту студента заздалегідь на підставі осереднення всіх тестових оцінок тем занять відповідного розділу (модулю).

“Теоретична” та “практична” оцінки виставляють на підставі усного опитування студентів з тем відповідного розділу (модуля) - при цьому можуть використовуватись різноманітні форми контролю (комп’ютерний, за допомогою технічних засобів навчання, “мікрокурація”, “ділова гра”), та інш.

Тест-карта тем занять з “тестовими”, “поточними” та “заліковими” оцінками.

№ теми	№ тестів	1-Б 2-Т 3-П	№ питань та відповідей					Бали	Оцінки	
			1	2	3	4	5		Тестові	Поточні
1		1	+	+	+	+	+	5	5	4
		2	+	+	-	+	+	4	4	
		3	-	+	+	-	+	3	3	
2		1	+	+	-	+	+	4	4	3
		2	-	-	+	+	+	3	3	
		3	-	+	-	-	-	1	2	
3		1	-	-	-	+	+	2	2	2
		2	-	-	+	+	+	3	3	
		3	-	+	-	-	-	1	2	
4		1	+	+	+	+	+	5	5	5
		2	+	+	+	+	+	5	5	
		3	-	+	+	+	+	4	4	
5		1	+	+	+	+	+	5	5	5
		2	+	+	+	+	+	5	5	
		3	+	+	+	+	+	5	5	
1-й залік	базисні	1	4	3	2	5	5	19(4,8)	5	“3”
	теоретичні	2	“3”	“3”	“3”	“4”	“5”	18(3,6)	3	
	практичні	3	“2”	“3”	“5”	“3”	“4”	17(3,4)	3	

4. ІСПИТ та диференційний залік.

4.1. На протязі семестру студенти складають 4 заліки з основних розділів (модулів) навчальної дисципліни “Шкірні та венеричні хвороби»: загальні питання дермато-венерології; контагіозні дерматози; неконтагіозні дерматози; венеричні та інші захворювання, що передаються переважно статевим шляхом.

Тобто, якщо студент складе всі залікові заняття на оцінку “5” - то максимальна кількість одержаних ним балів буде дорівнювати - 300 балів.

оцінка - “5”

4.2. Захит “курація хворого»:

- максимальна кількість балів за написання історії -100 балів

оцінка – “5”

- максимальна кількість балів за захист курації -100 балів

оцінка – “5”

4.3. Захист “мотиваційного” реферату з самостійної учбово-дослідницької роботи (переважно з тематик, які не розглядають на лекціях та практичних заняттях):

максимальна кількість балів за написання -100 балів оцінка – “5”

максимальна кількість балів за захист реферату -100 балів

оцінка – “5”

4.4. Таким чином, для отримання:

- “рейтингової” оцінки “5” необхідно - отримати як мінімум

$700 \times 4,75 : 5,0 = 665$ балів;

- _____ “4”: $700 \times 3,75 : 5,0 = 525$ балів;

- _____ “3”: $700 \times 2,75 : 5,0 = 385$ балів.

4.5. Студенти, які одержали за семестр менш ніж 385 балів до іспиту не допускаються.

4.6. Студентам стоматологічного факультету рейтингову оцінку виставляють за диференційний залік.

4.7. Студентам медичних факультетів рішенням кафедральної наради може бути надане право скласти іспит шляхом співбесіди з екзаменаторами за матеріалами свого наукового дослідження в науковому гуртку будь-якої кафедри університету (з адаптуванням цього дослідження до проблем дермато-венерології).

Мотиваційний аспект у вищому медичному навчальному закладі (ВМНЗ) має не тільки дуже важливе значення, але й свої особливості.

Більшість студентів ще з 1-го курсу свого навчання мріє стати лікарем якоїсь певної спеціальності. За роки навчання напрямок цієї мрії може змінитись, або – деталізуватись. Важливою обставиною є те, що велика частка студентів (іноземні, “контрактні”) можуть вирішити цю проблему для себе однозначно, оскільки після закінчення ВМНЗ вони самі обирають свою спеціальність і сплачують за навчання в інтернатурі (вітчизняні студенти) або в клінічній ординатурі та аспірантурі (іноземні студенти).

Вітчизняні “неконтрактні” студенти після закінчення ВМНЗ розподіляються на роботу за держзамовленням. Але й для них мотиваційний аспект може “спрацювати” на користь:

1) студенти, які одержали диплом з відзнакою мають переваги до вступу в аспірантуру чи магістратуру;

2) студенти, які одержували призові місця на Республіканських олімпіадах мають переваги при розподілі за спеціальністю;

3) студенти, які навчались добре, але не одержали диплома з відзнакою, можуть одразу ж після закінчення відмінного навчання в інтернатурі одержати рекомендацію Вченої Ради ВМНЗ для навчання в клінічній ординатурі;

4) студенти, які після закінчення навчання в інтернатурі, відпрацювали 3 роки лікарем у відповідності з держзамовленням, можуть в подальшому змінити свою спеціальність на курсах спеціалізації або склавши конкурсний іспит до клінічної ординатури.

Зрозуміло, що кафедра віддає перевагу у конкурсах до клінічної ординатури, магістратури, аспірантури студентам, що довели свою спроможність до більш глибокого оволодіння своєю спеціальністю (в лікувальному, науковому чи педагогічному напрямках). Зрозуміло також, що кафедра працює перш за все зі “своєю” обдарованою молоддю (студентами, лікарями) в студентських наукових гуртках чи в лікарській асоціації.

Але кафедра може значно вплинути і на якість підготовки лікаря з іншої (так би мовити “не своєї”) спеціальності. Причому форми такого впливу найрізноманітніші, однією з них є робота над “мотиваційними” рефератами.

Викладання на кафедрі “Шкірних та венеричних захворювань” проводиться якраз на половині шляху до одержання лікарської спеціальності. Згідно

“Типової навчальної програми” (Київ, 1999) та наказу МОЗ України з цієї навчальної дисципліни треба вивчити доволі великий обсяг матеріалу, але значна частка при цьому відводиться самостійній позааудиторній роботі студентів. Цей матеріал студенту треба засвоїти обов’язково, і він його засвоє (бо не складе іспиту). Але засвоїти матеріал можна, так би мовити “із під палки”, а після іспиту доволі швидко забути, а можна і так – що ніколи не забудеш, тому що цей матеріал буде використовуватись в реальній практиці роботи за своєю спеціальністю.

Це стосується і вітчизняних студентів, але особливо – іноземних студентів

Іноземні студенти добре знають, що в своїх країнах їм треба буде працювати в умовах жорсткої конкуренції, тому - з однієї сторони, їх відношення до оцінок (поточних, залікових, екзаменаційних) доволі болісне, але з іншої (з боку викладачів) – доказове (чому сприяє вищезазначена методика математичного обґрунтування оцінки). Написання “мотиваційного” реферату також задовольнить “обидві сторони”: студент і буде знати матеріал, і буде його пам’ятати, і буде використовувати його у практичній та науковій своїй діяльності.

Особливо корисним буде надання матеріалу з особистого досвіду тих викладачів, які працювали за кордоном. Так наприклад, в країнах Африки, Азії та Латинської Америки (з яких в основному і навчаються в Україні іноземні студенти) розповсюдженими захворюваннями є гельмінтози. Гельмінтози дуже часто супроводжуються різноманітними ушкодженнями шкіри. Якщо студентам-іноземцям доручити написання реферату з розділу “Тропічні дерматози”, то знання/вміння запитань діагностики, лікування, профілактики, скажімо такого гельмінтозу, як вухереріоз мотиваційно необхідне і лікарю-дерматологу, і хірургу, і паразитологу, і інфекціоністу, і алергологу, і терапевту, і педіатру. В той же час, ставлення до роботи з таким рефератом у майбутніх лікарів вище зазначених спеціальностей буде мати свої специфічні особливості. Але з прагматичної точки зору краще виконувати такий реферат майбутнім лікарям будь-якої спеціальності за єдиною схемою яка в найбільшій мірі відповідає структурі дисертації магістра. Основними розділами “мотиваційного” реферату в такому разі будуть:

1. ВСТУП. Актуальність теми. Мета та завдання дослідження. Робоча гіпотеза.

2. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.

2.1. Сучасний стан проблеми (загальні питання)

2.2. Конкретні аспекти (у відповідності з метою та завданням дослідження)

2.2.1 З'ясовані аспекти

2.2.2 Недостатньо – або нез'ясовані аспекти.

3. РОЗШИРЕНА РОБОЧА ГІПОТЕЗА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

4. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

5. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

До цих основних розділів можуть додаватися схеми, малюнки, діаграми, статистичні розрахунки тощо.

Висновки. Математичне обґрунтування усіх оцінок, які іноземні студенти отримують за термін свого навчання на кафедрі та мотиваційна складо-

ва педагогічного процесу в найбільшій мірі можуть сприяти більш якійсій підготовці іноземних спеціалістів в нашій країні. Цьому також сприяє читання лекцій на українській мові, але з одночасним наданням матеріалів (алгоритмів, графіків логічної структури та інш.) студентам-іноземцям на російській мові та словником (латинсько-російсько-українським) основних медичних термінів. Більш висока вимога до усереднення рейтингової оцінки, на нашу думку, є об'єктивною необхідністю у зв'язку з великим значенням, яке надається вирішенню тестів на випускному курсі (Крок-2).

Література:

1. Казаков В.Н., Талалаенко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г. Высшее медицинское образование. – Донецк: Здоровье, 1992. – 224 с.

2. Bligh J. G. Trends in medical education // Eur.J.Dent. – 1998. – V.2, N1. – P.2-7.

УДК: 612.14.05

ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТІЙКОСТІ ДО СТРЕСУ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

П.І. Горячев, О.В. Кривоногова, К.В. Аймедов

Одеський державний медичний університет

PERSONAL DETERMINANTS OF EMOTIONAL STABILITY OF FOREIGN STUDENTS

P.I. Goryachev, O.V. Kryvonogova, K.V. Aymedov

Odessa State Medical University

Статтю присвячено проблемі емоційної стабільності іноземних студентів. Значну увагу приділено особистісним детермінантам стійкості до стресових умов, що супроводжують індійських та арабських студентів упродовж їхнього навчання.

The article is devoted to the problem of emotional stability of foreign students. A great attention is paid to the personal reasons of stress, which affects Indian and Arabian students during their study.

Вступ. У багатьох літературних джерелах відзначається, що навчальна діяльність, у тому числі навчання у вищому навчальному закладі, є вкрай напруженою у зв'язку з дією великої кількості стрес-факторів. Відомо, що успішність навчання студентів багато в чому залежить від особистісних детермінант стійкості до стресу [1, 2].

© П.І. Горячев, О.В. Кривоногова, К.В. Аймедов, 2002

Основна частина. Метою дослідження було виділення найістотніших особистісних детермінант стійкості до стресу студентів медичного вищого навчального закладу і порівняння цих показників серед представників різних етнічних груп. Таким чином, нами були виділені 2 основні групи студентів: 1-ша група – студенти з країн Близького Сходу, 2-га – студенти з Індії. Усі показники основних груп

порівнювалися, відповідно, з показниками контрольної групи (3-тя група – українські студенти). У кожную групу ввійшло по 40 студентів II курсу.

Для дослідження індивідуально-психологічних особливостей особистості нами використовувався комплекс психологічних методик, що включав тест інверсії емоційного стану, тест виміру ситуативної й особистісної тривожності Ч.Д. Спілбергера, метод дослідження рівня суб'єктивного контролю.

За показниками адаптації (табл. 1) було виявлено достовірні розходження в 3-х групах. Так, кращі показники отримано в групі вітчизняних студентів. Імовірно, це пов'язано з тим, що кількість стресо-

генних факторів, які діють на цю групу, та їхня значущість значно менші, тоді як усі студенти-іноземці виявилися відірваними від звичних умов і оточення. Це стало могутнім фруструючим фактором і багато в чому заважає процесу успішної адаптації.

У двох основних групах також було виявлено достовірні відмінності за рівнями адаптації. На відміну від студентів-арабів, індійські студенти характеризувалися більш високим рівнем адаптації. Ми пов'язуємо цей факт з особливостями характеру і поведінки різних етнічних груп, зокрема з більш високим рівнем конформності та комунікативності студентів з Індії щодо арабських студентів.

Таблиця 1. Рівень адаптації студентів II курсу

Рівень адаптації	1-а група, %	2-а група, %	3-я група, %
Повна адаптованість	0,0	9,0	15,2
Неповна компенсована адаптованість	21,2	32,8	46,2
Часткова дезадаптованість	58,3	45,8	28,8
Повна дезадаптованість	20,5	12,4	9,8

Рівень реактивної тривожності, як відзначалося раніше, досліджувався нами за допомогою довідника Ч.Д. Спілбергера. Відомо, що високий рівень реактивної тривожності (тривожності на даний момент) характеризується напругою, занепокоєнням, нервозністю. Дуже висока реактивна тривожність викликає порушення уваги, іноді порушення тонкої координації. Високий рівень реактивної тривожності негативно впливає на процес адаптації студентів до навчання.

Результати, отримані за тестом Ч.Д. Спілбергера в трьох групах, представлено на рисунку 1.

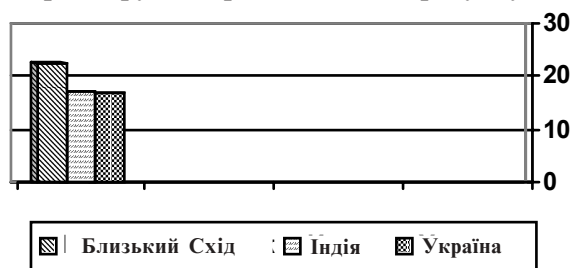

Рисунок 1. Рівень реактивної тривожності.

Паралельно проводилося визначення рівня суб'єктивного контролю за допомогою шкали локус-контролю Дж. Роттера. Ця шкала основана на двох принципових положеннях:

1. Люди розрізняються між собою за тим, як і де вони локалізують контроль над значними для себе подіями. Можливі два полярних типи такої локалізації: екстернальний та інтернальний. У першому

випадку людина думає, що події, які відбуваються з нею, є результатом дії зовнішніх сил – випадку, інших людей тощо. У другому випадку людина інтерпретує значущі події як результат своєї власної діяльності.

2. Локус контролю, характерний для індивіда, універсальний стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими йому доводиться стикатись. Той самий тип контролю характеризує поведінку даної особистості й у випадку невдач, і в сфері досягнень, причому це неоднаковою мірою стосується різних галузей соціального життя.

Показники екстернальності-інтернальності в досліджених групах розподілилися в такий спосіб.

Екстернальний рівень суб'єктивного контролю найбільш характерний для студентів-індусів. Це свідчить про те, що їм більш властиві конформне і поступливе поведіння, товарицькість, прагнення до нових відчуттів і соціальних контактів.

Для студентів Близького Сходу, навпаки, найбільш характерним виявився інтернальний локус контролю. Інтерналі, на відміну від екстерналів, менш схильні підкорятися тиску інших, чинять опір, коли відчувають, що ними маніпулюють, вони реагують сильніше, ніж екстернали, на втрату особистої волі.

Таким чином, зрозуміло, що люди з інтернальним типом локусу контролю менш успішно пристосовуються до умов, що змінюються, тоді як більш конформні інтерналі адаптуються набагато краще.

Для групи українських студентів інтернальний і екстернальний типи локалізації були характерні однаковою мірою (рис. 2).

Рис. 2. Рівень суб'єктивного контролю.

Висновки. Проведені дослідження довели, що успішна адаптація студентів до стресової ситуації багато в чому обумовлена соціально-психологічними передумовами. Отримані результати свідчать про те, що студенти-індуси краще адаптуються до нових умов середовища, що пов'язано з їх етнічними психологічними особливостями та типом взаємовідносин і поведінки, які превалюють у соціумі. Студенти-араби, навпаки, мають цілий ряд рис, що перешкоджають процесу адаптації. Серед них високий рівень реактивної тривожності, інтернальний локус контролю, небажання змінювати свої звички у ситуації зміни умов середовища.

Література

1. Блейхер В.М., Крук И.В., Боков С.Н. Практическая психология. – Ростов-на Дону, 1996. – 443 с.

2. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. – К.: Наукова думка, 1989. – 323 с.

УДК 06.048.6 (100): 378.1 - 057.875 - 054.6

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

О.П. Гульчій

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця

THE ROLE OF INTERNATIONAL COOPERATION IN TRAINING FOREIGN STUDENTS

O. Hulchiy

O. Bohomolets National Medical University

У статті розглядаються шляхи активного використання можливостей міжнародного співробітництва у медичній освіті й науці на різних етапах підготовки майбутніх лікарів для зарубіжних країн.

The ways of active using international cooperation in medical education and science in the different stages of future physicians training for foreign countries are reviewed in the article.

Вступ. Простежувана останнім часом тенденція до збільшення контингенту іноземних студентів у вищих навчальних медичних закладах України висуває нові вимоги до якості їх підготовки.

Досягнення сучасних високих рівнів підготовки майбутніх лікарів насамперед можливе за умови активно-розширення міжнародного співробітництва [1, 2].

Основна частина. Співпраця у міжнародному освітянському та науковому просторі вимагає модернізації інформаційного забезпечення. Якщо раніше інформацію про можливість навчання в тому чи іншому ВНЗ студенти отримували переважно від випускників попередніх років, то на сучасному етапі важливе значення надається створенню належної бази різнобічних даних та їх адекватному поширенню. До цих даних належать буклети, до-

відники про університети чи академії найбільш поширеними іноземними мовами. Актуальним є також систематичне поновлення інформації на Web-сторінках.

Треба враховувати і можливість розміщення інформаційно-рекламних матеріалів у різних довідниках, які готуються галузевими міністерствами України. Актуальною є публікація відповідних матеріалів у міжнародних виданнях всесвітнього рівня, зокрема у довіднику Міністерства освіти України Higher Education Monitor "Study in Ukraine 2002" та довіднику "World of Learning – 2002", що видається у Великій Британії.

Престижним і ефективним є включення матеріалів про діяльність відомих університетів українською та англійською мовами до інформаційно-іміджового альманаху "Золота книга української еліти", яка поширюється серед дипломатичних представництв в Україні, відомих наукових, освітніх і бізнесових закладів та фірм, експонується на міжнародних виставках в Україні і за кордоном.

Безпосереднє спілкування з представниками освітніх і рекрутських організацій на спеціальних конференціях, які відбуваються регулярно у різних регіонах світу, на нашу думку, також сприяло б активному залученню студентів до навчання у медичних ВНЗ України. Проте цей захід вимагає цільового фінансування як з боку Міністерства охорони здоров'я України, так і з боку Міністерства освіти і науки України. До речі, така робота не тільки б забезпечила інформування, а й дозволила б проводити відбір студентів на підготовче відділення відповідно до конкретних можливостей різних ВНЗ і рівня базової підготовки студентів.

Чільне місце у розширенні набору та покращанні підготовки майбутніх лікарів може посісти організація представництв ВНЗ через зарубіжні освітні агенції у тих країнах, співробітництво з якими є найбільш прийнятним та перспективним. Постійне представництво уможливує проведення систематичних рекламно-інформаційних заходів у освітніх закладах, випускники яких можуть бути потенційними абітурієнтами, а також дозволяє більш повно та своєчасно розміщувати різні матеріали про відповідні університети у зарубіжних періодичних виданнях. До речі, агенціями на базі цих представництв можуть бути організовані цикли з попередньої мовної підготовки із залученням фахівців обох сторін. Особливо актуальний цей підхід для студентів з Китаю.

На перспективу доцільно передбачити мож-

ливість організації відряджень провідних учених різних ВНЗ за кордон, метою яких може бути як ознайомлення із сучасним станом та проблемами підготовки лікарів у різних країнах, так і висвітлення досягнень системи вищої медичної освіти в Україні.

Встановлення безпосередніх контактів з міжнародними освітніми організаціями та зарубіжними навчальними закладами дозволить обґрунтувати розробку інтегрованих двосторонніх або багатосторонніх навчальних програм з окремих дисциплін чи їх блоків. Створення і впровадження таких спільних програм є важливим ступенем інтеграції вітчизняної вищої медичної освіти у міжнародний освітянський простір. Прикладом цієї інтеграції є створення школами громадської охорони здоров'я (School of Public Health) програми підготовки магістрів "Європейський магістр для європейської охорони здоров'я".

Досить суттєвим є також те, що навчання за спільними програмами може у подальшому полегшити легалізацію дипломів, одержаних випускниками вітчизняних ВНЗ.

Постає також питання про створення, перегляд і, врешті-решт, належне забезпечення навчального процесу сучасними підручниками, посібниками та іншими методичними матеріалами. У цьому контексті при опануванні іноземними студентами професійно-спрямованих дисциплін має значення використання джерел офіційної статистичної міжнародної інформації, що стосується показників здоров'я та медичного забезпечення населення тих країн і регіонів, з яких походять ці студенти. Досвід різних кафедр свідчить про те, що такий підхід викликає інтерес до вивчення дисципліни і сприяє поглибленню підготовки. Використання цієї та іншої інформації вже знаходить своє місце при створенні навчальних планів обов'язкових і елективних курсів на кафедрах інфекційних хвороб, пропедевтики гігієни, педіатрії, соціальної медицини та охорони здоров'я Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця.

Реалізація таких планів та певна профілізація навчання з урахуванням потреб регіонів чи окремих країн вимагають суттєвого покращання забезпечення ВНЗ своєчасною належною інформацією, яку готують різні міжнародні інституції, такі, як Світовий банк, ООН, ВООЗ тощо.

Покращання підготовки іноземних студентів залежить від належного насичення навчальних матеріалів новітніми досягненнями сучасної науки.

Цьому сприяють розширення та поглиблення міжнародного співробітництва у галузі медичної науки. Певний досвід такої співпраці вже накопичений кафедрами окремих навчальних закладів. Так, у Національному медичному університеті ім. О.О. Богомольця здійснюються наукові проекти у галузі охорони навколишнього середовища (“Медико-екологічний проект”), охорони здоров’я матері та дитини (“Сім’я та діти України”), клінічної імунології та алергології. Отримані у ході виконання цих наукових досліджень дані використовуються у навчальному процесі, при підготовці лекцій і проведенні практичних занять. Такі заходи спрямовані на активне формування сучасного світогляду майбутніх лікарів. З іншого боку, міжнародне співробітництво у медичній науці багато важить і для підвищення фахового рівня викладачів, оскільки вони можуть долучитися до новітніх медичних технологій.

Більш активної міжнародної співпраці можна до-

сягти за умови створення Української асоціації міжнародного співробітництва у медичній освіті й науці. Поєднання зусиль громадських організацій та державних закладів уможливить покращання фінансової бази, забезпечить розширення контактів і позитивно вплине на розвиток медичної освіти і науки.

Висновок. Можливості міжнародного співробітництва повинні активно використовуватися на різних етапах підготовки майбутніх лікарів для зарубіжних країн. Це стосується відбору студентів, їх мовної підготовки та вдосконалення навчального процесу в медичних ВНЗ, усі компоненти якого повинні мати належне інформаційне забезпечення з урахуванням досвіду провідних медичних шкіл та новітніх досягнень медичної науки.

Поєднання всіх запропонованих підходів дозволить забезпечити гармонійність якісної підготовки нової генерації лікарів, покликаних працювати у XXI столітті.

Література

1. Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України // Матеріали доповідей науково-методичної конференції. – Тернопіль, 29 вересня-1 жовтня 1999 р.

2. Москаленко В.Ф., Вороненко Ю.В., Вітенко І.С. Стан та перспективи подальшого реформування медичної та фармацевтичної освіти в Україні // Медична освіта. – 2000. – № 3. – С. 5-12.

УДК 378.173(477)+577.4

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО УМОВ ПЕРЕБУВАННЯ І НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

І.М. Дудник, В.В. Томаш, Є. Ю. Рождественський, Г.М. Луньов,
В.М. Жидких, Н.П. Скородумова

Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

SOCIAL ASPECTS OF ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS TO CONDITIONS OF STAY AND TRAINING IN UKRAINE ON AN EXAMPLE OF MEDICAL UNIVERSITY

I.M. Dudnyk, V.V. Tomash, Ye.Yu. Rozhdestvensky, G.M. Luniev,
V.M. Zhydkikh, N.P. Skorodumova

Donetsk State Medical University by M. Gorky

Визначені ведучі складові частини чинників, які формують соціальну адаптацію іноземних студентів, що навчаються у вищих учбових закладах медичного профілю. Встановлено, що адаптаційний процес є досить тривале за часом явище, що триває приблизно два роки. Класифіковані та охарактеризовані як складові частини соціальної адаптації культурно-історичні, політико-правові, економічні, мовні та психологічні групи факторів, які необхідно враховувати в процесі навчання іноземних студентів. Наведені зразки позитивного впливу на адаптаційний процес іноземців, що навчаються на міжнародному медичному факультеті Донецького державного медичного університету ім. М. Горького.

There were determined the leading components of the causes which from the social adaptation in foreign students to be trained in medical higher educational establishments. It was established that the process of adaptation lasts long enough and implements approximately for two years. Cultural-historical, political-legal, economical, speech and psychological groups of the factors were classified and described as the constituents of social adaptation and it is necessary to take them into consideration during the learning process of the foreign students. The examples of positive influence on the adaptation process for the foreign students at the international medical faculty Donetsk State Medical University by M. Gorky were presented.

Вступ. Адаптація з загальнобіологічної точки зору – це здатність живого організму пристосуватися до мінливих умов навколишнього середовища, що виробилась у процесі еволюційного розвитку [1]. Вона має велике значення для людини, тому що дозволяє не тільки витримувати досить значні зміни довкілля, а й перебудовувати свої фізіологічні функції та поведінкові дії відповідно з цими змінами.

Як вказують деякі автори [2], “соціально обумовлені елементи навколишнього середовища (важка, напружена праця, її нерациональний режим, умови робочої зони, житла, харчування, матеріальна забезпеченість, рівень освіти і культури, соціально-правове становище), так само як і природні чинники, впливаючи на рушійні сили здоров’я, можуть підвищувати чи знижувати його рівень”.

© І.М. Дудник, В.В. Томаш, Є. Ю. Рождественський та ін., 2002

Соціальна адаптація громадян інших країн до умов перебування під час навчання, праці або з інших причин є загальносвітовою проблемою. Від того, як здійснюється пристосування іноземців до нових, частіше незвичних для них умов, залежить успіх в здобутті вищої освіти, трудової діяльності тощо. Людина, яка в’їхала в іншу країну, повинна в досить стислий термін продовжити своє існування та діяльність без достатнього перехідного часу.

Як правило, перехід до нового соціального середовища супроводжується напруженням механізмів адаптації, а в окремих випадках має місце їх перенавантаження та ламання. Тому кожний іноземний студент зобов’язаний самостійно подолати виникаючі перешкоди для досягнення своєї мети – здобуття вищої освіти. Як свідчить вітчизняний досвід, “період повної соціо-мовно-культурної адаптації в Україні з моменту початку навчання на підготовчому відділенні триває 1,5-2 роки” [3]. Це досить

значний строк. Тому актуальною проблемою для всіх навчальних закладів України є скорочення терміну цієї адаптації для вивільнення більшого часу на реалізацію усіх можливостей навчання та придбання вищої освіти.

Метою роботи є оцінка значення провідних соціальних аспектів адаптаційного процесу для його раціоналізації та скорочення періоду пристосування до умов перебування й навчання на прикладі медичного університету.

Основна частина. Значними факторами, що впливають на соціальну адаптацію іноземних громадян, які прибули до України для навчання у вищих навчальних закладах, є, з нашої точки зору, такі: зміна циркадного ритму, що пов'язано, в першу чергу, з різницею в часі; пристосування до інших клімато-географічних умов перебування (мешканців тропіків); новий режим навчального часу; стислий термін та недостатній рівень оволодіння новою мовою; зміна умов перебування (житлові умови, характер харчування, оточення та ін.); вимога самостійно розв'язувати питання організації режиму дня, самостійної підготовки, дозвілля тощо).

Треба зазначити, що в даному повідомленні мова йде, насамперед, про довготривалу адаптацію. Лише вона може забезпечити ефективно здобуття вищої освіти, тим більше медичної, яка, як відомо, є однією з найбільш пролонгованих у часі.

Уся суцільність соціальних чинників, які постійно діють під час перебування іноземців в Україні з метою навчання, систематизована в декілька основних груп.

Культурно-історичні традиції, носіями яких є іноземні студенти, обумовлюють їх менталітет, що проявляється в поведінці як на заняттях, так і в повсякденному житті. Так, наприклад, уродженці арабських країн, де домінуючою релігією є іслам, помітно відрізняються за поведінкою в суспільстві від індусів, більшість з яких вихована на традиціях індізму. Мешканці вельми європеїзованого Тунісу (особливо дівчата) серед інших арабських студентів теж виділяються досить значною відкритістю та комунікабельністю в порівнянні з вихідцями тих країн, де відношення до поведінки регламентується більш суворо.

Розуміння національних особливостей українського народу дає змогу цілеспрямовано впливати на процес адаптації за рахунок сприйняття іноземцями історії та культури українського народу як шляхом навчання, так й при безпосередньому знайомстві з носіями цих традицій – мешканцями на-

шої країни, насамперед викладачами та студентами свого рідного університету. На реалізацію цього напрямку соціальної адаптації спрямовано вивчення історії України (обов'язкова програма) та декількох елективних курсів (наприклад, таких, як "Сучасні проблеми інтелігенції та інтелігентності"). Але головним є, безумовно, неформальне спілкування з людьми в неофіційних обставинах, а також інформація, що постійно надходить з засобів її розповсюдження (телебачення, радіо, преса тощо).

Політико-правова ланка в "ланцюжку" здійснення соціальної адаптації відіграє досить значну роль. Зараз норми суспільної поведінки в Україні є такими, що наближаються до загальноєвропейських. І цей процес постійно йде в одному напрямку. Між тим, як відомо, серед іноземних студентів домінують уродженці з країн Азії та Африки, де, в більшості випадків, зовсім інша державна та юридична будова суспільства. Тому в системі вищої української школи присутні такі дисципліни, як основи конституційного права та права взагалі, що дозволяє досить ефективно адаптувати іноземців до політико-правових умов нашої держави. Але в останні роки, на жаль, має місце тенденція зростання правопорушень та інших протиправних дій з боку громадян іноземних держав, які перетнули кордон України з метою здобуття вищої освіти.

Соціально-економічна адаптація зв'язана з одного боку з рівнем матеріального забезпечення, а з другого – можливістю (або, навпаки, її відсутністю) при реалізації потенційних спроможностей, що є. Головними складовими частинами цього процесу є необхідність рішення проблем з самостійним харчуванням, житлово-комунальними умовами, можливостями для занять в бібліотеках, студентських наукових гуртках, самодіяльності, просвітно-релігійних закладах, спортивних секціях тощо. Як звісно, різка зміна умов харчування, яка має місце після приїзду до України, вимагає від студента необхідності вибору засобу харчування (або в столових і кафе, що дорожче, або самостійного приготування їжі, на що бракує часу, а інколи й вміння). Російська приказка "голод не тітка" примушує студентів харчуватись досить нераціонально, всухом'ятку, на перервах між заняттями в умовах обмеженого часу, віддаючи при цьому перевагу так званим "експрес-засобам" угамування голоду безпосередньо в буфетах навчальних корпусів. І лише ввечері в них є можливість поїсти більш "змістовно". Деякі інші аспекти соціально-економічної адаптації іноземців

викладені в іншому повідомленні нашого авторського колективу [4].

Вищі заклади освіти України взагалі мають можливість розташування студентів-іноземців в гуртожитках, які в своїй більшості збудовані ще в часи Радянського Союзу. За досить тривалий термін експлуатації численні гуртожитки фізично застаріли і потребують капітального ремонту та оновлення, на що зараз бракує коштів. Тому менша, найбільш заможна частина іноземців орендує (а інколи й купує) квартири або будинки. Але більшість з них мешкає в гуртожитках. Для поліпшення житлових умов в нашому університеті частина кімнат в гуртожитках перероблена в номери готельного типу, що відносно відповідає пансіону або “мобільним кімнатам” (за західними зразками).

Самостійна підготовка студентів до занять – це важлива складова успішності навчання взагалі. Молоді люди без родинної опіки, інколи зовсім не мають досвіду свідомої повсякденної праці, в тому числі й розумової. Тому велике значення відіграє, безумовно, своєчасне здобуття навичок самостійної інтелектуальної праці. Їх основи закладаються в самому початку процесу навчання іноземних студентів в медичному університеті. Важливе значення в створенні сприятливих умов в цьому напрямку соціальної адаптації мають декілька базових компонентів, що стимулюють високу мотивацію цілеспрямованих дій як студентів, так і викладачів вищого навчального закладу. Це, за розумінням [5], відтворення чуттів безпеки, ідентичності, приналежності, мети й персональної компетентності. Цей автор вказує, що у іноземних слухачів досить значна критичність та вимогливість до якості учбового процесу. Тому, безпосередньо, викладання для іноземних студентів повинні здійснювати найбільш кваліфіковані викладачі, які спроможні робити це стабільно, на високому рівні, практично бездоганно, а й інколи просто блискуче. Такі люди постійно підтримують досить високий рівень української вищої школи та мають значний авторитет серед студентів (як вітчизняних, так і іноземних).

Оволодіння другою мовою (українською або російською), якою ведеться навчання, є важливою складовою частиною в реалізації адаптації іноземних студентів. Це досить тривалий процес, який здійснюється поетапно. При навчанні на підготовчому факультеті (або відділенні) перші півроку закладається фундамент базисного засвоєння побутової мови. В інший час першого року відбувається

ся вивчення ведучих дисциплін для забезпечення засвоєння головних спеціальних термінів та теоретичної підготовки, що повинно забезпечити успіх в подальшому. Характерною особливістю в медичній освіті є необхідність, вже на першому курсі, оволодіння досить значним запасом слів, так як спеціальні терміни, що застосовуються, наприклад, в анатомії та гістології вимагають спроможності синтетичного знання термінів водночас латинською, грецькою та українською (або російською) мовами. Тому, перші два роки перебування в Україні є вирішальними в мовній адаптації. Коли цей процес здійснився добре, у студента-іноземця значно менш проблем як в навчанні, так і в спілкуванні з мешканцями нашої країни. Коли ж словниковий запас іноземного студента залишився вельми малим, то це досить сильно лімітує його потенційні можливості в здобутті повноцінної освіти та глибокому засвоєнню всього обсягу знань та навичок, що передбачається програмою вищої медичної освіти в Україні. На побутовому рівні такі іноземці мають також безліч непорозумінь, які ускладнюють їх перебування на теренах нашої країни.

Найбільш складною та індивідуалізованою є психологічна адаптація іноземних студентів до нових умов існування. Як свідчать результати досліджень [6, 7], ця сторона соціальної адаптації є однією з основних. За браком місця, в стислій тезисній формі необхідно відмітити вельми значну роль вищого медичного навчального закладу у відтворенні сприятливих умов навчання, як формуючу головну складову частину позитивного адаптаційного процесу. Тому, “створення належних психолого-педагогічних умов для адаптації іноземця до навчальної діяльності допомагає запобігти негативним явищам в їх психіці” [7]. І, навпаки, несприятливі умови перебування іноземних студентів призводять до порушення в них психічної рівноваги, лабільності нервової системи, виникнення емоційної нестабільності та, як результат, часткової або повної втрати мотивації до подальшого навчання. Сумарна тривалість адаптаційного процесу взагалі сягає, в середньому, близько двох років.

Актуальною зараз є проблема реалізації загальнодержавної програми соціальної адаптації громадян іноземних країн, які прибули на терени України з метою здобуття вищої освіти. [8]. Розрізнені дії окремих вищих учбових закладів нашої країни, які намагаються власними силами забезпечити себе достатньою кількістю іноземних студентів, є анахронізмом за сучасними мірками і, цілком природно,

дають лише тимчасові результати. А мова йде, насамперед, про те, щоб Україна, як європейська держава, що має досить розвинену інфраструктуру різноманітних учбових закладів, зайняла достойне місце на світовому ринку освітянських послуг. Тим більше, що існують усі необхідні структурні та кадрові передумови для реалізації цієї мети.

Висновки. 1. Реалізація позитивної соціальної адаптації іноземних студентів-медиків потребує координованих зусиль усіх ланок державної влади, системи вищої освіти та охорони здоров'я. Нескординовані дії різних міністерств і відомств нашої держави, що призводять до повернення на батьківщину іноземців з оформленими в'їзними документами, як це має місце зараз, спричиняє невідшкодні втрати для майбутніх державних прибутків з найбільш "екологічно чистого виробництва" – підготовки спеціалістів з вищою освітою. Ця сфера діяльності не потребує значних капіталовкладень, не зв'язана з ризиками банкрут-

ства, не залежить від природних умов, форс-мажорних обставин, не спричиняє шкоди довкіллю. Вона дозволяє, в значній мірі, зберегти інтелектуальний потенціал країни, що буде, безумовно, сприяти збереженню досить розвиненої інфраструктури вищих учбових закладів, в тому числі й медичного напрямку.

2. Для здійснення активної політики оптимізації процесів соціальної адаптації в країні потрібна розробка довготривалої програми її реалізації з участю провідних медичних університетів та академій нашої держави. Головним діючим координуючим центром з вирішення цієї проблеми повинно стати Міністерство освіти і науки України.

3. Вищі учбові заклади нашої країни повинні мати більшу самостійність в плануванні та реалізації власних програм довузівської, вузівської та післядипломної освіти іноземних студентів, в тому числі у втіленні засобів і способів, що позитивно впливають на соціальну адаптацію громадян інших країн.

Література

1. Физиология человека: Compendium. Учебник / Под ред. Б.И. Ткаченко и В.Ф. Пятиня. – СПб., 1996, С. 363.

2. Гончарук Є.Г., Сидоренко Г.І. Основні постулати, принципи (закони і закономірності) – теоретичні основи гігієни // Загальна гігієна: пропедевтика гігієни: Підручник, за ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Вища шк., 1995, С. 97.

3. Грицак В.З., Молоткова І.Г. Особливості періоду соціальної адаптації іноземних студентів протягом перших років навчання в українському ВНЗ // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матер. міжнародн. наук.-практич. конф. / Уклад. С.Т. Різниченко, Л.С. Роменська. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002, С. 3-7.

4. Томаш В.В., Скородумова Н.П., Рождественський Є.Ю. та ін. Щодо проблеми адаптації іноземних студентів до умов перебування в Україні // Актуальні питання міжнародного співробітництва та навчання іноземних громадян в вищих навчальних закладах України: пошуки, знахідки, перспективи: Зб. матер. наук.-методич. семінару. – Суми: Вид-во СумДУ, 2001, С. 29-37.

5. Брацьгін В.М. Психологические особенности активизации познавательной мотивации иностранных учащихся / Актуальні питання міжнародного співробітництва та на-

вчання іноземних громадян в вищих навчальних закладах України: пошуки, знахідки, перспективи: Зб. матер. наук.-методич. семінару. – Суми: Вид-во СумДУ, 2001, С. 37-43.

6. Чайка Л.Н., Хворостяна С.В. Проблема адаптації іноземних студентів у навчальному медичному закладі // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: матер. міжнародн. наук.-практич. конф. / Уклад. С.Т. Різниченко, Л.С. Роменська. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002, С. 219-223.

7. Колесніченко Є.З., Массанов А.В., Массанова Н.В. Особливості психологічної адаптації іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах // Актуальні питання міжнародного співробітництва та навчання іноземних громадян в вищих навчальних закладах України: пошуки, знахідки, перспективи: Зб. матер. наук.-методич. семінару. – Суми: Вид-во СумДУ, 2001, С. 14-22.

8. Різниченко С.Т., Роменська Л.С. Щодо створення програми соціальної адаптації іноземних студентів в Україні // Актуальні питання міжнародного співробітництва та навчання іноземних громадян в вищих навчальних закладах України: пошуки, знахідки, перспективи: Зб. матер. наук.-методич. семінару. – Суми: Вид-во СумДУ, 2001, С. 12-14.

УДК 316.62/63.001

ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

Г.В. Зайченко, К.А. Іванова

Національна фармацевтична академія України

CONCERNING THE ARISE OF PROBLEMS OF INTER-CULTURAL COMMUNICATION FORING STUDENTS OF UKRAINE

Zaychenko A.V., Ivanova K.A.

Ukrainian National Academy of Pharmacy

У даній статті розглядається проблема вивчення ціннісних аспектів міжкультурної комунікації, визначається питання вибору концепції комунікації, яка передбачає конструктивне спілкування людей різних національностей. Автор підкреслює, що проблема міжнаціонального спілкування сьогодні переводиться в площину міжкультурних і міжцивілізаційних відносин, у зв'язку з чим виникає цілий комплекс нових питань, які передбачають використання концептуально нових підходів і рішень, а саме: рішення проблем міжкультурної та крос-культурної комунікації, проблеми «культурного шоку» та його позитивних наслідків.

The present article discusses aspects of study of value features of inter-cultural communication, determines the question of choosing of communication concept presuming constructive communication between people of different nationalities. The author underlines that the problem of inter-cultural relations is transferred today into the plane of inter-cultural and inter-civilization relations which brings to life a whole new complex of issues presuming the use of conceptually new approaches namely, solving the problems of inter-cultural and cross-cultural communication, problems of “cultural shock” and its positive consequences.

Вступ. Наша епоха, що успадкувала від недавнього протистояння систем “розкол” світу на “ми – вони”, з граничною гостротою оголила проблему вивчення ціннісних аспектів міжкультурної комунікації, яка сьогодні набуває особливої актуальності.

Сучасний процес глобалізації й інтенсифікації міжнаціонального спілкування послужив причиною формування ідеї ціннісного плюралізму і культурного релятивізму, поставивши зв'язане з цим завдання формування більшої толерантності у стосунках між людьми, що представляють різні культурні світи. Поняття «міжкультурна комунікація» сьогодні трактується дуже широко і включає різні рівні міжособистісного спілкування, починаючи з представників різних соціальних груп (які представляють різні культурні світи), включаючи взаємодію між представниками різних національних культур, чи різних цивілізацій, або ще більш глобально – спілкування між Сходом і Заходом.

Крім того, сучасна політика міжнародного співробітництва вимагає не тільки максимально тісної кооперації між культурами, але також пошуків мож-

ливостей досягнення домовленостей на всіх рівнях, вона вимагає вироблення визначеної суспільної думки щодо потреб міжнаціонального спілкування і, насамперед, формування такого менталітету, що дозволяв би схвально відноситися до найрізноманітніших культур і стилів життя. Така політика припускає виховання моральних почуттів жалю, співробітництва і емпатії стосовно різних національних культур, оскільки всі вони входять до єдиної глобальної системи взаємозалежності, що включає не тільки економічні параметри, але також екологічні, культурні, політичні, соціальні і моральні.

Основна частина. У сучасному світі, що опановує все нові форми і методи передачі та збереження інформації, на перший план висувається проблема взаєморозуміння як головного результату людського спілкування, це припускає більш поглиблений підхід до процесу комунікації, що враховує специфіку ціннісних орієнтацій, мотивів і результатів спілкування.

Сучасна людина вже не може дотримуватися старих кліше щодо інших націй і культур; вона повинна глибше усвідомити й осмислити той факт, що кожна культура має свою систему цінностей, яка, у свою чергу, не може бути об'єктом оцінки, що припускає

схвалення чи осуд з боку людей, які не поділяють цю систему цінностей. Сучасний світогляд включає ідею визнання розмаїтості культур та ідею однакової поваги до всіх культур, тобто ідеї культурного плюралізму і ціннісного релятивізму.

Вивчення особливостей системи цінностей різних культур має сьогодні велике значення, оскільки дозволяє зробити більш плідним міжкультурне спілкування. У цьому зв'язку слід зазначити зростаючу роль крос-культурних досліджень, здійснюваних сьогодні вченими різних галузей знання: антропології, соціології, соціальної психології, культурології і соціальної філософії. Крос-культурний підхід, який здобуває сьогодні таку велику популярність, припускає більш глибоке усвідомлення того факту, що багато стереотипів індивідуального сприйняття і спілкування є наслідком впливу навколишнього культурного середовища та системи виховання, тобто породженням усієї культури.

Є невеликі розходження у вживанні понять "між" і "крос" у застосуванні до культурної комунікації. Міжкультурне спілкування (комунікація) має більш поверхневий характер, тоді як крос-культурна комунікація означає наскрізну більш глибоку комунікацію по самому широкому фронту та спектру.

Проблеми зіткнення культурних цінностей стали особливо актуальні для нашої країни у зв'язку зі складним періодом модернізації суспільства і глибокої трансформації всієї культури, у результаті чого всі шари населення переживають «культурний шок» [3].

Не можна не відзначити, що на рубежі тисячоріч крос-культурна поінформованість стає пріоритетним напрямком національної політики в багатьох індустріально розвинутих країнах світу. Сьогодні у світі видається величезна кількість літератури, присвяченої проблемам порівняльного опису ціннісних орієнтацій представників різних культур: Північної і Латинської Америки, США і Японії, США і європейських країн, європейців і країн «третього світу» [1]. Найбільш вивченими сьогодні є образи американця і японця, у процесі активного вивчення знаходяться образи представників «третього світу».

Дослідження інших культур мають важливий зміст - вони допомагають краще зрозуміти свою власну культуру. Національна самосвідомість не може існувати в замкнутому просторі власної культури, вона повинна порівнювати себе з іншими культурами. «Етнічна ідентифікація є основою національної самосвідомості будь-якого народу, тому що в її відсутності спостерігається поступова втрата ідентичності, часткова етнічна денационалізація» [2].

У США сьогодні існує й активно працює Суспільство з міжкультурної освіти, Національна асоціація у справах іноземних студентів, Інститут з міжнародної комунікації, Міжнародне суспільство з міжкультурної освіти, навчання і дослідженням, безліч інших аналогічних організацій, одним з результатів діяльності яких є значний приплив іноземних студентів у вузи США, тоді як в Україні та країнах СНД сьогодні спостерігається процес зменшення кількості іноземних студентів, що спричиняє ослаблення нашого впливу на країни "третього світу". Економічний збиток такого ослаблення впливу очевидний. Збільшення числа іноземних студентів саме по собі дає величезний прибуток у бюджети вищих навчальних закладів, шкіл і коледжів. Сьогодні навіть релігійні організації США з метою виживання створюють програми, які включають вивчення проблем крос-культурного спілкування. Ця дисципліна є обов'язковою для викладання в університетах.

Сфера бізнесу сьогодні теж стала мультинаціональною - і тут не обійтися без знання культурних особливостей країн - економічних партнерів. Та й сфера обслуговування теж має потребу в істотному корегуванні форм поведінки і спілкування, що включає не тільки знання іноземних мов, але й здатність зрозуміти запити і потреби людей, які представляють інші системи цінностей і пріоритетів. Таким чином, практично всі громадяни мають потребу в особливому навчанні і розвитку здатності до міжкультурного спілкування, розуміння та співчуття.

В Україні, як інтернаціональній країні, існують власні традиції міжкультурного спілкування. Об'єктивна необхідність осмислення здатності культури України до діалогу з іншими культурами як конституючого принципу людського існування пов'язана з пошуком оптимальних форм і напрямків цього діалогу. Тому проблема визначення своєї «ніші» у культурному просторі вимагає знань тих контактних площин, що створюють загальний з іншими культурами культурний простір. У зв'язку з цим вивчення проблеми міжкультурної комунікації необхідне для вироблення стратегії культурного діалогу, його оптимізації. Крім того, потреба в самоствердженні, рятуванні від різного роду «комплексів неповноцінності», властивих сучасній свідомості нашого суспільства, може бути задоволена за допомогою детального і всебічного аналізу образу іонаціональної культури.

Стосовно до ситуації викладання іноземної мови В. Ріверс пише: «Коли студенти зіштовхуються з

відмінним від свого набору поведінкових моделей і з новою сукупністю цінностей, у них може виникнути шок, у результаті якого вони починають вважати носіїв досліджуваної мови диваками, погано вихованими. Цей стан, що виникає через розбіжність культур, називається культурним шоком (culture shock)» [4].

На порозі третього тисячоріччя у світовій освітній системі дуже сильна тенденція до загальної вищої освіти. За прогнозами, до початку нового тисячоріччя близько 100 млн. молодих людей в усьому світі одержать статус студента, а національного добробуту досягнуть ті країни, у яких 40-60% працюючих будуть мати вищу освіту. І Україні, як країні, що має величезний потенціал у розвитку освітнього ринку, необхідно включитися в процес розробки як нових, так і удосконалення вже існуючих освітніх послуг [5].

Україна займає гідне місце серед розвинених європейських держав за загальним числом студентів (нарівні з Німеччиною, Францією). Однак у сфері трудової зайнятості (у віці 25-64 років) в Україні задіяні тільки 8-10% людей з вищою освітою. Для порівняння: у Франції ця цифра складає 15%, у Швейцарії - 24%, у США - 35%. Якщо порівняти питому вагу іноземних громадян у різних державах, то виявляється, що найбільший його показник у США - 31%, у Франції - 11%, у Німеччині - 10%. В Україні при загальній кількості студентів - 1 млн. 530 тис., що порівняно з загальною кількістю студентів у розвинених країнах, частина іноземних студентів не перевищує 1%.

Світові освітні центри, такі, як Оксфорд (Великобританія), де з 14 тис. студентів майже 3 тис. (18%) - іноземці з 65 країн; Гарвард (США), де навчаються більш 18 тис. студентів, 3 тис. (16%) з яких іноземці з 100 держав; університети Гутенберг і Гете в Німеччині ведуть постійну роботу, спрямовану на збільшення чисельності іноземних студентів у своїх стінах. Серед країн - учасниць СНД провідні позиції щодо кількості студентів із закордонних країн збе-

регла Росія - 80 тис. іноземних громадян навчаються в її вузах; на другому місці - Україна, де навчається 15 тис. іноземних студентів, потім Білорусія - 4 тис., Азербайджан, Казахстан - по 2 тис. студентів. На тлі держав далекого зарубіжжя, що здійснюють підготовку іноземних фахівців, ці цифри мізерно малі (у США - 500 тис.; у Франції - 170 тис.; у Німеччині - 146 тис.). Однак, якщо заглибитися в недавню історію підготовки кадрів 10 років тому, ми побачимо, що СРСР також був великим освітнім центром світового значення. За весь період існування такої форми підготовки кадрів (з 1960 року) в економіку багатьох країн, що розвиваються, прийшло близько 600 тис. висококваліфікованих фахівців, які одержали освіту в основному у вузах Росії й України. 90 тис. в'єтнамців, 50 тис. болгар, 30 тис. монголів, 20 тис. китайців, 13 тис. сирійців - випускники вузів колишнього Радянського Союзу.

Висновки. Сьогодні в Україні найбільшою популярністю серед іноземних громадян користуються медичні та фармацевтичні спеціальності, про що свідчить і найбільший контингент іноземних студентів у медичних і фармацевтичних вузах. У першій п'ятірці Одеський медичний університет - 1300 іноземних студентів, Кримський медичний університет - 1100, Національна фармацевтична академія України - 1005, Харківський медичний університет - 890, Запорізький - 700.

Найпростіший аналіз даних про прибуваючих до нас на навчання студентів показує «географію інтересів» у Східній Азії, Африці, країнах колишнього соц. табору. Наприклад, Китай на сьогоднішній день є основним експортером молоді, що бажає одержати освіту за рубежом (116 тис. чоловік у рік); далі Корея (70 тис. чоловік у рік) [6].

Безсумнівно, багатьох іноземців відлякують економічні і соціальні умови життя, що склалися в нашій державі останнім часом. Але це не єдина проблема, що є причиною небажання іноземців приїжджати на навчання за кордон.

Література

1. Triadis H. & Brislen R.(ed.) Handbook of Cross-Cultural Psychology, v. 1-6, Boston, 1980.
2. Лисовский И.Н. Этнокультурное мышление: грани, ограничения, ограниченность. Проблемы национального самосознания русских: этнические стереотипы населения // Культурология: Новые подходы. Альманах-ежегодник. - М., 1997. - № 2. - С. 44-45.
3. Culture Shock /Ed. By Ph K Block. N-Y, 1970.

4. Rivers W.M. Teaching Foreign Language Skills. Chicago - London. 1968.
5. Статистичний щорічник України за 1998-2000 р. // Держкомстат України/За ред. О.Г. Осаулєнка. - К.: Техніка, 1999.
6. Черных В., Зайченко А. Подготовка кадров для зарубежных стран: проблемы и перспективы // "Новый Коллегиум". - X., 2000. - № 5. - С. 42-52.

УДК 61(075.5)

ОЦІНКА ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

В.М. Казаков, О.М. Талалаєнко, М.Г. Гаріна, Л.Є. Оборнєв,
М.Б. Первак, Т.П. Борисова

Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

ESTIMATION OF FOREIGN STUDENTS TEACHING QUALITY

V.M. Kazakov, O.M. Talalaenko, M.G. Garina, L.Ye. Oborniev,
M.B. Pervak, T.P. Borisova

Donetsk State Medical University by M. Horiky

У Донецькому медичному університеті розроблено і впроваджено систему програмно-цільового управління якістю підготовки фахівців, зорієнтовану на кінцеві цілі – професійну лікарську діяльність. Діагностика досягнення цілей навчання та управління його якістю здійснюється за допомогою багаторівневої підсистеми контролю, головною складовою якої є тести. Саме систематичне системне застосування фахових тестових завдань дозволяє іноземним студентам якнайкраще опанувати лікарську справу, а згодом — легше асимілюватися і подолати етап нострифікації у своїх та інших країнах.

A system of programmed-purposeful monitoring of the quality training of specialists (SPPMQT) has been developed and introduced into practice in Donetsk State Medical University. Its main methodological principle is orientation of the teaching process at all its stages on the end objectives – professional activities. Diagnostics of achieving teaching aims and management by teaching quality is conducted by the medium of multilevel control system, the main composing part of which the tests. The systematic application of professional tests tasks allows foreign students to master better medical activity, and afterwards easier to assimilate and to get the nostrification in their native and other countries.

Вступ. Проблема якості навчання — це складна проблема і остаточно не вирішена. Особливого значення вона набуває в процесі навчання іноземних студентів, оскільки через їх асиміляцію у систем охорони здоров'я своїх або інших країн судитимуть про якість підготовки фахівців з вищою медичною освітою в Україні.

Створення і застосування науково обґрунтованої системи оцінки і професійних якостей, що формуються у фахівця, становить одну з пріоритетних проблем вищої освіти на сучасному етапі [1, 2, 3, 4, 5]. Актуальність її обумовлена тим, що контроль знань є дійовим механізмом управління процесом навчання, засобом оцінки ефективності прогресивних систем і технологій, які впроваджуються у навчання [6], і, нарешті, він є головним способом визначення рівня якості освіти.

У Донецькому медичному університеті розроблено і впроваджено систему програмно-цільового управління якістю підготовки фахівців (СПЦ УЯПФ), зорієнтовану на кінцеві результати — професійну лікарську діяльність [1]. Вона передбачає

створення спеціального інструмента, за допомогою якого можна було б вдосконалити організацію процесу навчання на основі матеріалів систематичного контролю, а також оцінювати ефективність системи навчання, що впроваджується. Таким інструментом і стала її підсистема оцінки якості, головною складовою якої є тестування [7].

Основна частина. Тестовий контроль знайшов широке застосування в різних країнах для з'ясування рівня знань тих, що навчаються, під час іспитів на кваліфікацію лікаря і визначення компетентності співробітників. У ряді країн (США, Німеччина, Франція, Канада та ін.) створені національні банки кваліфікаційних тестів [9]. Тести застосовуються як найважливіший засіб навчального процесу, завдяки якому можна “виміряти” ступінь освоєння знань і практичних навичок [6, 7, 8, 9, 10, 11].

За останнє десятиріччя в Україні тести використовуються у вузах різного профілю, в тому числі медичних [10, 11]. Між тим багато з тих тестів, що нам зустрічались, мають істотні дефекти. Так, контроль засвоєння теоретичного матеріалу спирається не на всю сукупність інформації, здобутої в ході навчання, а здебільшого на механізми пам'яті. Цим тестам в більшості

випадків бракує шкали для об'єктивної оцінки. Нарешті, складені за принципом «питання-відповідь», вони відірвані від найважливіших елементів конкретної лікарської діяльності — постановки діагнозу. Сукупність перерахованих чинників змусила педагогічний колектив Донецького медичного університету підійти до розробки системи тестового контролю з принципово інших методичних підходів. В основу було покладено концепцію, що тест — це не тільки засіб контролю, але і засіб управління процесом навчання.

Добре відомо, що в процесі навчання студенти здійснюють ту або іншу діяльність. Однак при вивченні конкретного предмета, в тому числі в медичному вузі, викладача цікавить засвоєння студентами не якоїсь абстрактної діяльності, а конкретної професійної загалом і її складових. Отже, тести повинні діагностувати не абстрактну, а конкретну лікарську роботу загалом або на молодших курсах — її елементи.

Проте вирішення такої задачі можливе тільки за умови визначення самої професійної діяльності і її складових. Подальші напрацювання педагогів нашого вузу в цьому напрямі визначили підходи до організації системи тестового контролю. Технологія визначення професійної діяльності лікарів всіх спеціальностей спиралася на виділення експертним шляхом основних видів такої діяльності. Так, для лікаря спеціальності “лікувальна справа” вони такі:

- збір інформації про хворого;
- постановка діагнозу, призначення лікування і заходів профілактики;
- розв'язання тактичних і організаційних питань.

Потім вони були конкретизовані в рамках кожного виду діяльності, і сформульовані задачі стали діагностичними кінцевими цілями навчання, вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики зі спеціальності.

На наступному етапі було здійснено декомпозицію кінцевих цілей навчання: від випускаючих кафедр до кафедр першого курсу. Після визначення таким чином цілей навчання попредметно кожна кафедра сформулювала загальні і конкретні цілі навчання з усіх тем. Останні являють собою етапи алгоритму досягнення загальної кінцевої мети навчання.

Це дозволило створити в університеті для кожного предмета системи діагностичних цілей, виражені в елементах професійної діяльності, що, в свою чергу, дало можливість розробити апарат для контролю їх досягнення, в основу якого покладено застосування цільових тестів.

Засобом оволодіння професійною діяльністю є

ситуаційна задача, що являє собою словесну модель ситуації, з якою майбутній лікар може зустрітись у своїй діяльності, модель якого-небудь процесу або ж це реальний хворий, якого треба обстежити, поставити діагноз і вибрати відповідне лікування. Найважливішим елементом задачі є формулювання проблем для рішення.

Наш досвід роботи з тестами доводить, що методологія створення тестів на кафедрах різного профілю єдина. Тести відрізняються лише змістом ситуації і постановкою проблеми для вирішення. І те й інше визначається цілями навчання, що залежать від рівня навчання і характеру предмета. Відомо, що зміст навчання, а звідси і система контролю єдині для усіх студентів. Однак є предмети (інфекційні, шкірні, очні хвороби, мікробіологія, епідеміологія та ін.), де суттєве місце займають специфічні для іноземних студентів проблеми. Тому до основного банку тестів додається пакет, призначений для засвоєння специфічних знань.

У нашому вузі застосовуються тести для забезпечення вихідного рівня знань-умінь і для оцінки ефективності навчання на всіх його етапах. Велике значення для управління процесом навчання має оцінка його ефективності, яка передбачає використання тестів на кінцевих етапах. Саме тому доцільні такі види контролю, як контроль підготовленості тих, хто вчиться, до заняття, поточний контроль (засвоєння теми), рубіжний контроль (засвоєння розділу предмета), підсумковий контроль (засвоєння предмета — екзамен) і заключний (державний екзамен). Для перевірки підготовленості до заняття, а також для поточного контролю використовуються тести пакета виявлення видів професійної діяльності, визначених конкретними цілями тієї чи іншої теми, рубіжного — по розділу предмета, для підсумкового (екзамен) по предмету загалом. І, природно, тести для державного екзамену повинні діагностувати види професійної діяльності, закладені в освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців. Для іноземних студентів він не є державним, але є випускним і вимагає дуже ретельної підготовки та постійного тренінгу, який, власне, і забезпечує наша система.

Оскільки тести, що застосовуються на курсових і державних екзаменах, служать для оцінки кінцевих результатів навчання, його ефективності, цей етап контролю потребує максимальної об'єктивності.

Сутність проблеми тут полягає в тому, щоб поставити тих, хто навчається, в приблизно однакові умови і адекватно оцінити, а також уникнути випадкового результату і мати можливість прослідку-

вати за ходом рішення тесту: виявити, на якому етапі допущено помилку. Остання обставина обумовлює необхідність корекції навчання.

При підсумковому (екзамені) і заключному (державні екзамені) контролі слід оцінити уміння реалізувати основні види лікарської діяльності. Крім того, лікар у своїй роботі зустрічається із захворюваннями різних органів і систем. Це диктує необхідність виявляти по можливості більше варіантів лікарських умінь. З такою метою, враховуючи трудомісткість рішення, складено буклети, що включають комплекс тестів. Наприклад, по кожній спеціальності в університеті сформовано фонди комплексних контрольних завдань.

Накопичений досвід організації контролю з використанням тестів висунув ряд проблем. Насамперед, проведення екзамену у великих колективах вимагає величезних витрат часу на обробку кожного тестового буклета. На цей час у нашому вузі створено комп'ютерні програми професійного тестування з усіх спеціальностей. Задля досягнення максимальної об'єктивності усі тести було приведено до єдиної кваліметричної шкали.

Інша важлива проблема полягала в тому, щоб оцінку якості підготовки лікаря забезпечити розкриттям ступеня оволодіння наведеними вище трьома видами професійної діяльності. Однак зібрати інформацію про хворого можна тільки в процесі курації його, в той час як інші види лікарської діяльності можна оцінювати за допомогою тестів.

Розроблена нашим педагогічним колективом технологія такого екзамену побудована на принципі поєднаного контролю. Об'єктивність його забезпечує максимальна стандартизація обох етапів. Обстеження хворого також розбите на етапи, а правильність виконання оцінюється експертним способом теж за шкалою. Сумарна оцінка якості навчання виводиться шляхом індексації оцінок обох етапів екзамену.

У Донецькому медичному університеті розроблено також тести для контролю оволодіння практичними навичками. Для їх створення всі мануальні навички, закладені в освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівця, представлені у вигляді етапів їх виконання або алгоритмів професійної діяльності. Критерієм оцінки є адекватне рішення кожної операції. Оцінка тут однозначна: освоїв або не освоїв. Уміння вирішувати такі тестові завдання іноземними студентами є дуже важливим питанням, оскільки після складання тестової частини екзамену, що підтверджує певну кваліфікацію, як правило, слідує друга частина екзамену, де треба продемонструвати вміння працювати з хворим, виконувати певні

практичні лікарські навички та маніпуляції.

Тести можуть застосовуватися в педагогічному процесі за умови, що вони відповідають ряду вимог і, насамперед, мають певну складність та валідність.

Складність тесту визначається складністю завдань, з яких він складається. Під валідністю (адекватністю) розуміється повна відповідність функції і змісту тесту функції і змісту навчального матеріалу, який повинен бути засвоєний. При професійно - діяльній підході до навчання тест повинен діагностувати міру освоєння умінь, сформульованих в цілях. Тому, перш ніж використати їх, особливо на кінцевих етапах навчання — екзаменах, потрібно було пересвідчитися, що наші тести наділені такими якостями. З цієї метою в нашому вузі розроблено спеціальну методичку стандартизації тестів, яка дозволила застосовувати тести, котрі відповідають головним вимогам. В цей час ДонДМУ перебуває у тісній співпраці з Центром тестування МОЗ України, де формується перший в Україні національний банк медичних тестів. Фахівці нашого вузу проводять експертизу напрацьованих тестів, а потім доопрацьовують їх на фахових радах у Центрі тестування.

Так, тестовий контроль, що передбачає заданий ступінь складності тестів, має відповідну йому дозволяючу здатність, тобто здатність диференціювати контингент тих, що навчаються, на групи з різним рівнем підготовленості, різними творчими здібностями. Це, в свою чергу, відкриває великі можливості для індивідуалізації навчання, відбору сильних і дуже сильних студентів, у тому числі й іноземних, для подальшого формування аспірантури, дослідницького кола лабораторій і т.п. Для таких груп створюються тести підвищеної складності, а для слабких, навпаки – полегшені, що дасть можливість визначити інші шляхи їх використання.

Висновки. Таким чином, тестовий спосіб контролю якості навчання, що реалізовується в Донецькому медичному університеті, має в порівнянні з описаними в літературі ряд відмітних особливостей. Головними з них є створення системи цільових тестів, формування кожного тесту як засобу виявлення міри освоєння професійної діяльності, наявність в кожному тесті шкали з кваліметричною індексацією оцінки.

Наведені матеріали свідчать про те, що в Донецькому медичному університеті розроблена і функціонує розгорнена система контролю якості навчання, яка цілком відповідає вимогам прогресивних систем вищої освіти. Вона дозволить іноземним студентам, що навчаються у нашому університеті, гідно пройти нострифікаційну процедуру.

Література

1. Методологія і реалізація системи управління якістю методичної освіти / Казаков В.М. та ін. – Донецьк, 2001. – 213 с.
2. Верещака А.И., Куклев Е.А. Как управлять качеством подготовки специалистов // Вест. высш. школы. – 1988. — № 9. – С. 63-67.
3. Перегудов Ф.И. Рынок и новая система образования // Экон. науки. — 1991. — N 2. – С. 5-14.
4. Якунин В.А. Обучение как процесс управления: психологические аспекты. – С.Пб., 1998. – 159 с.
5. Желтиков И.С., Зубков Б.А. О некоторых путях совершенствования учебного процесса в медицинских вузах // Здравоохран. Рос. Фед. — 1988. — № 4. — С. 40-42.
6. Селезнева Н.А., Суббето А.И., Траур Ю.Г. и др. Новое качество высшего образования в современной России. – Москва, 1995. – 2000 с.
7. Оцінка якості підготовки лікарів: методичний посібник для викладачів // Казаков В.М. та ін. – Донецьк, 1996. – 34 с.
8. Цейкович К.И. Система образования в Великобритании. – М., 1989. – 64 с.
9. Галаган А.И., Полянская Г.И. Система образования в США. — М., 1988. — 62 с.
10. Булах І.Є. Комп'ютерна діагностика навчальної успішності, Київ, 1995. – 221 с.
11. Сюзин М. Кейс, Дзвйд Б. Свэнсон Создание письменных тестовых вопросов по базисным и клиническим дисциплинам: Пер. с англ. – Филадельфия, Пенсильвания, 1996. – 119 с.
12. Ball R., Halwachi I. Performance indicators in higher education // Higher Education. 1997. – Vol. 16. – N 4. – P. 393-405.

УДК 61 (07.07)

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ – ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ

Л.Я. Ковальчук

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

THE TRAINING OF FOREIGN STUDENTS – EXPERIENCE AND PROBLEMS

L.Ya Kovalchuk

Ternopil State Medical Academy by Horbachevsky

У статті автор ділиться досвідом навчання іноземних студентів в Тернопільській державній медичній академії ім. І.Я. Горбачевського та піднімає деякі проблеми, які вимагають вирішення на державному рівні.

In the article the author shares his experience in teaching foreign students at Ternopil State Medical Academy and raises some problems, which are to be solved on the state level.

Вступ. Якісна підготовка спеціалістів, фундаментальність знань та доступність вищої освіти є тим чинником, який спонукає іноземних громадян до навчання у вищих навчальних закладах, у медичних зокрема, в Україні [1,2,3].

У свою чергу, навчання іноземних студентів підвищує не тільки імідж вищого навчального закладу, але й імідж нашої держави в цілому.

Не є секретом і те, що підготовка іноземних студентів в умовах скорочення бюджетної і контракт-

ної форми навчання є запорукою збереження робочих місць та стабільної “фінансової ін’єкції” у бюджет вищого навчального закладу.

Основна частина. Ще за часів СРСР з дозволу Міністерства охорони здоров’я СРСР в Україні створились своєрідні центри, де іноземні студенти опановували вищу медичну освіту. Це – Київ, Харків, Одеса, Сімферополь, Львів. Але з розпадом Радянського Союзу і створенням незалежної України з’явилась можливість до здорової конкуренції між вищими медичними навчальними закладами за іноземного студента.

Під здоровою конкуренцією ми розуміємо не “перетягування” іноземних студентів з одного вищого навчального закладу в інший, а створення таких умов, за яких іноземний студент самостійно вибирав би “столичний” або “периферійний” заклад.

Насамперед, це створення сучасної матеріально-технічної та навчальної бази, високий рівень викладання, а також повноцінних умов (в т.ч. побутових) для оптимального сприйняття навчальної програми.

Важливою умовою запобігання “міграції” іноземних студентів по ВНЗ України є вирішення питання оплати за навчання. На нашу думку, оплата повинна бути вищою, але в розумних межах, та однаковою у всіх медичних закладах України.

Таким чином, здорова конкуренція є стимулом для постійного удосконалення навчальної, наукової, лікувальної роботи у вищому медичному навчальному закладі.

Яскравим прикладом цього процесу є Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського, в стінах якої вже декілька років навчаються іноземні студенти.

Від самого початку ми були глибоко переконані в тому, що без вирішення кардинальних питань навчального процесу, його удосконалення, без урахування особливостей викладання предмета на кожній кафедрі медичної академії, не може бути мови про якісну підготовку іноземного студента.

Ми одні з перших в Україні вирішили проблему навчання іноземних студентів англійською мовою. А перед тим була проведена значна робота, яка полягала у підготовці на кафедрі іноземних мов викладачів теоретичних та клінічних кафедр медичної академії. Право на викладання дисциплін англійською мовою надавалось викладачам, які успішно склали іспит з англійської мови й отримали відповідний сертифікат. Слід зазначити, що планова підготовка викладачів для викладання дисциплін англійською мовою продовжується.

На всіх без винятку кафедрах нашої академії створені навчально-методичні матеріали на російській та англійській мовах, які повністю відповідають навчальній програмі для вищих навчальних медичних закладів України і, таким чином, іноземні студенти опановують необхідний об'єм знань на рівні з вітчизняними.

Одним із шляхів підвищення якості навчання іноземних студентів є створення бібліотеки англійських видань, де серед підручників іноземних авторів є посібники, методичні розробки англійською мовою, які написані викладачами Тернопільської державної медичної академії і надруковані у нашому видавництві “Укрмедкнига”.

Із метою покращання умов навчання студентів, у тому числі й іноземних, були проведені ремонти на всіх теоретичних кафедрах з обладнанням їх сучасною комп'ютерною, демонстраційною технікою та демонстраційними матеріалами (муляжі, гістологічні, анатомічні препарати тощо). А створення комп'ютерної сітки “Intranet” дасть можливість якісно та повноцінно використовувати базу даних кожної кафедри для навчального процесу. У спеціально відведеній комп'ютерній залі іноземні студенти можуть поповнювати свої знання з тієї чи іншої теми із системи “Internet”.

Така налагоджена система навчання англійською мовою є привабливою для студентів з англійських країн.

Водночас треба вирішувати проблему навчання іноземних студентів державною мовою, як це робить переважна більшість країн світу. Адже більшість сучасних підручників, посібників, монографій, технічних засобів навчання друкуються українською мовою. Так, лише академічним видавництвом “Укрмедкнига” було видано понад 80 підручників і посібників, 17 монографій та 26 компакт-дисків з навчально-контролюючою програмою. Ці видання за своїм змістом та оформленням відповідають світовому рівню. Не треба нікого переконувати в тому, що якісний навчальний процес неможливий без відповідних підручників, але переклад таких підручників англійською чи російською мовами та їх друк нерентабельний через відносно малу кількість іноземних студентів.

Є ще одна проблема. Якщо навчання на теоретичних кафедрах англійською мовою не впливає на якість підготовки студентів-іноземців, то з переходом на клінічні кафедри (III-VI курси) виникає своєрідний мовний бар'єр між іноземним студентом та пацієнтом.

Спілкування з хворим через посередника (викладач або перекладач) обмежує формування студента-іноземця як майбутнього лікаря. Адже основою лікувальної діяльності лікаря-клініциста є безпосереднє спілкування з хворою людиною, що

дає можливість найбільш повноцінно зібрати суб'єктивні та об'єктивні ознаки патологічного процесу та сформулювати діагноз, виробити подальші тактичні та лікувальні заходи.

Більше того, неволодіння українською мовою обмежує студента-іноземця у спілкуванні з вітчизняними студентами, у спілкуванні поза межами навчального закладу, не дає можливості вивчити багате історичне та культурне надбання держави.

Тернопільська державна медична академія почала вирішувати питання навчання студентів-іноземців українською мовою. Підготовче відділення з української мови вже закінчили іноземні студенти з Сирії, Йорданії, Лівану, Пакистану, Єгипту та ін. Одночасно вирішена проблема із забезпе-

чення слухачів підготовчого відділення навчальною літературою. Зокрема, видавництво "Україмедкнига" надрукувало 1 000 примірників посібника "Українська мова" для підготовчих відділень.

Висновки: 1. Навчання іноземних студентів у вищих медичних закладах України повинно проводитись українською та англійською мовами, що дає можливість підвищити авторитет нашої системи освіти.

2. Запорукою якісної підготовки іноземних студентів є створення англійської навчально-методичної бази, яка б відповідала навчальній програмі для вищих навчальних закладів, а також високий рівень викладання дисциплін англійською мовою.

Література

1. Адаменко О.В. Підготовка іноземних громадян в Україні як об'єкт педагогічних досліджень // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (4-6 лютого 2002 р., Київ). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – С. 49-53.

2. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та мо-

делі навчання історії в школі. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – С. 97-98.

3. Ковальчук Л.Я. Основні тенденції розвитку світової вищої школи. Впровадження сучасних технологій у навчальний процес Тернопільської медичної академії ім. І.Я. Горбачевського: досягнення і перспективи // Медична освіта. — 2000 р., №2. — с.5-11.

УДК: 61(07.07)

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В ТДМА.

Л.Я. Ковальчук, В.В. Мальований, І.К. Венгер, А.Д. Беденюк,
В.В. Твердохліб, М.В. Вацик, О.М. Гусак, О.Л. Ковальчук,
А.Я. Господарський, В.В. Гнатів, О.В. Олійник, С.І. Дуць
Тернопільська державна медична академія ім І.Я. Горбачевського

USE OF MODERN TECHNOLOGIES DURING PREPARATION OF THE FOREIGN STUDENTS IN TERNOPOL STATE MEDICAL ACADEMY

L.A. Kovalchuk, V.V. Maliovany, I.K. Venger, A.D. Bedeniuk,
V.V. Tverdochlib, M.V. Vatsyk, O.M. Gusak, O.L. Kovalchuk,
A.I. Hospodarsky, V.V. Hnativ, O.V. Oliynyk, S.I. Duts
Ternopil State Medical Academy by I. Ya. Horbachevsky

Стаття присвячена аналізу досвіду навчання іноземних студентів в ТДМА. Зроблено короткий огляд щодо національної приналежності та мовних особливостей студентів-іноземців, розглянуто деякі проблеми, з якими стикаються студенти та їх викладачі. Описано основні педагогічні методики, що застосовуються в процесі навчання, серед них комп'ютерні та телекомунікаційні.

Clause is devoted to the analysis of experience of training of the foreign students in Ternopil State Medical Academy, the brief analysis concerning national accessories and language features of the foreign students is made. Some problems with which are considered the students and their teachers collide. The basic pedagogical techniques used during training, including computer and telecommunication are described.

Вступ. Глобальні зміни, що відбуваються в нашому суспільстві протягом останніх років, зумовлені стрімким розвитком науки, техніки і медицини, ставлять нові вимоги до професійної підготовки лікарів. Тому, очевидно, є дуже актуальним питання оптимізації навчального процесу у медичних ВНЗ для підготовки кадрів високого кваліфікаційного рівня.

З виділенням України як суверенної держави, налагодженням дипломатичних зв'язків з різними країнами світу з'явилась можливість навчання студентів-іноземних громадян в українських ВНЗ і разом з тим постало питання забезпечення високого освітнього рівня у них.

Основна частина. В ТДМА навчання іноземних студентів здійснюється з 1998р. Географія походження наших студентів включає: Росію, Казахстан, Польщу, Словаччину, Йорданію, Палестину, Сирію, Ліван, Ірак, Ізраїль, Саудівську Аравію, Ємен, ОАЕ, Судан, Непал, Єгипет, Алжир, Пакис-

тан, Індію, Шрі Ланку. Після акредитації ТДМА за ІУ (найвищим) рівнем кількість студентів-іноземців зросла з 54 (в 1998/1999 н. р.) до 103 (в 1999/2000 н. р.), 176 (в 2000/2001 н. р.), 208 (в 2001/2002 н. р.). Звичайно, забезпечити ефективний навчальний процес для іноземних студентів може тільки навчальний заклад з високим науково-методичним рівнем.

Навчання студентів-іноземних громадян в Тернопільській медакадемії проводиться на підготовчому відділенні, лікувальному факультеті і ФПО (іноземні студенти мають можливість навчатися в клінічній ординатурі за різноманітними спеціальностями). На лікувальному факультеті студенти-іноземці навчають в окремо створених групах. Практичні заняття і лекції читаються російською мовою. Це зумовлено тим, що в більшості медичних навчальних закладів України і близького зарубіжжя, звідки поступають до нас студенти, навчання на підготовчих відділеннях проводиться російською мовою. Слід сказати, що в ТДМА на підготовчому відділенні вперше серед медичних

© Л.Я. Ковальчук, В.В. Мальований, І.К. Венгер та ін., 2002

ВНЗів нашої держави запроваджено вивчення української мови іноземними громадянами. Для цього у видавництві “Укрмедкнига” видано підручник “Українська мова”, теж вперше в Україні. Заняття з іноземними студентами проводять найбільш кваліфіковані і найдосвідченіші викладачі кафедр. Поряд з опитуванням, яке проводиться в письмовій і усній формах, відбувається детальний розбір тем, вносяться додаткові пояснення щодо вирішення тієї чи іншої проблеми.

Важливою складовою успішного навчання залишається здобуття студентами знань з підручників та монографій. В нашій академії випущено нові підручники, створено мультимедійні компакт-диски. На сьогодні в наявності є компакт-диски: “Шпитальна хірургія” (3 томи), “Лапароскопічна хірургія”, “Педіатрія”, “Анестезіологія та інтенсивна терапія”, “Факультетська хірургія” (2 томи), “Інфекційні хвороби”, “Урологія”, “Туберкульоз” та ін. [1,2]. Всі компакт-диски використовуються студентами для підготовки до занять, написання історій хвороб, рефератів тощо в читальних залах бібліотеки і вільнодоступні кожному. До речі, функціонує спеціальний читальний зал для іноземних студентів, де зібрана англійськомовна медична література. Накопичення навчального матеріалу на компакт-дисках дозволяє одночасно здійснювати функцію навчання та функцію контролю за ступенем засвоєння знань [3].

Ще одна “новинка”, що використовується в медакадемії, - це впровадження телевідеосистеми в консультативно-лікувальному центрі та на кафедрі

шпитальної хірургії у відділенні малоінвазивної хірургії ТОККЛ. Відеокамери, вмонтовані в операційному блоці, що знімають загальний план операційної, операційне поле при порожнинних втручаннях, хід лапароскопічної операції, транслюють зображення на відеомонітори, розташовані в навчальних кімнатах. Це дає змогу студентам в режимі реального часу спостерігати за найскладнішими оперативними втручаннями з одночасним коментарем викладача [2,4]. Крім того, сучасні засоби телекомунікації дозволяють проводити відеолекції, семінари, наукові конференції і дискусії, обмін інформацією організаційно-методичного характеру [1,2].

Поряд з теоретичним вивченням матеріалу проводиться і наочне його підкріплення в лабораторіях, експериментах, біля ліжка хворого, в маніпуляційних, перев’язочних, операційних. Студенти-іноземці мають можливість власноруч виконувати певні лікарські маніпуляції, що значно підвищує їх зацікавленість і заохочує до вивчення предмета. Звичайно, великою мірою результат освіти іноземних студентів залежить від високої компетентності, творчої активності викладачів академії.

Висновок. Таким чином, навчання студентів іноземних громадян вимагає застосування традиційних і нетрадиційних форм навчання, новітніх досягнень науки і техніки. При високому професіоналізмі викладачів ВНЗу це може забезпечити високу якість підготовки фахівців, що дасть можливість їм успішно працювати в діагностично-лікувальних установах різних країн світу.

Література

1. Ковальчук Л.Я. Впровадження сучасних технологій в навчальний процес // Медична освіта: Матеріали доповідей науково-методичної конференції. - 2000 р., №1. — с. 18-20.
2. Ковальчук Л.Я. Основні тенденції розвитку світової вищої школи. Впровадження сучасних технологій у навчальний процес Тернопільської медичної академії ім. І.Я. Горбачевського: досягнення і перспективи // Медич-

на освіта. — 2000 р., №2. — с.5-11.

3. Мисула І.Р. Оптимізація навчального процесу в Тернопільській медичній академії в умовах сьогодення // Медична освіта. — 1999 р., №1. — с.44-47.

4. Гудима А.А., Господарський А.Я. Перспективи використання телекомунікаційних систем у навчальному процесі // Медична освіта: Матеріали доповідей науково-методичної конференції — 2000р., №1. — с.20-22.

УДК: 61(07.07)

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ – ШЛЯХ ДО СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ

Л.Я. Ковальчук, І.Р. Мисула, В.В. Мальований,
В.Б. Доброродний, І.З. Майданюк

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

TEACHING FOREIGNERS IS PATHWAY TO THE WORLD'S COMMUNITY

L.A. Kovalchuk, I.R. Misula, V.V. Malovany,
V.B. Dobrorodniy, I.Z. Midanyuk

Ternopil State Medical Academy by I. Ya. Horbachesky

Стаття містить матеріали і роздуми з приводу проблем і можливостей навчання студентів-іноземців у вищому навчальному медичному закладі, бачення перспектив навчання, найважливіших засобів і методів навчального процесу.

The article contains materials and considerations on the problems and possibilities of teaching international students at Higher Medical Educational Establishment and comprehension of teaching as the most important measures and methods of educational process.

Вступ. У всі часи і в усіх народів, від Древньої Греції та Риму, від Стародавнього Єгипту й Китаю і до сучасних високорозвинутих держав здоров'я вважалось найвищим благом, дарованим людині Природою, адже без нього не можна зробити повноцінним і щасливим життя людини, а значить, не можна забезпечити повноцінність життя нації, розквіт і процвітання будь-якої держави. У результаті численних досліджень учені дійшли висновку, що серед чинників, від яких залежить здоров'я людини, яка проживає в цивілізованій країні в умовах миру, за відсутності природних катаклізмів (землетруси, повені, засухи) близько 20-22 відсотків припадає на екологічні і соціальні чинники, 20-22 відсотки – на спадковість і генетичні порушення, 50 відсотків – на спосіб життя людини, її ставлення до власного здоров'я, а 8-10 відсотків – на розвиток медицини і якість медичного обслуговування, бо саме медицина регулює і попередні чинники, вчить використовувати їх на користь, а не на шкоду собі, рятує від їхніх шкідливих або непередбачуваних впливів. Чи не тому професія лікаря стоїть у ряді найпрестижніших та найпочесніших професій у всьому світі, а конкурс на вступних іспитах до вищих медичних навчальних закладів щорічно чималий. В Україні сьогодні 16

вищих медичних навчальних закладів, у яких на рік необхідно підготувати 4,5 тисячі лікарів згідно з ліцензією Міністерства охорони здоров'я. Понад це число кожен навчальний заклад може брати на навчання студентів-іноземців у такій кількості, яку дозволяють прийняти його потужності. Скажімо, у Вінниці їх зараз 800, у Харкові – 1000, у Сімферополі та Одесі – по 1,5 тисячі, у Львові – понад 600, у нас же, в Тернополі, – 250. Ця частка становить 1 % серед усіх студентів, хоча, наприклад, у США навчається 31 % іноземних студентів, у Німеччині, Великобританії, Франції – 10-11 %. Навчання іноземців – справа престижна і вигідна, адже це своєрідний продаж освітянських послуг, а якщо країна або підприємство продають за кордон свою продукцію – це завжди позитивно (наведемо знову приклад: освітянські послуги для іноземців приносять у бюджет США 13 мільярдів доларів щороку, у вже названих Німеччині, Великобританії, Франції – 4 мільярди доларів щороку). Враховуючи такі чинники, 4 роки тому Тернопільська державна медична академія імені І.Я. Горбачевського прийняла на навчання 54 іноземних студенти із 16 країн світу. Сьогодні ця кількість значно зросла: представляють вони вже 23 країни світової спільноти. Ми розуміємо, що до нас поки що приглядаються, нас також вивчають, але знаємо, що мусимо завойовувати міжнародний авторитет поступово, крок за

© Л.Я. Ковальчук, І.Р. Мисула, В.В. Мальований та ін., 2002

кроком, аби студенти з інших країн, приїхавши на Батьківщину, із вдячністю згадували Україну і Тернопіль, де їх навчили благородної лікарської справи. Це, до речі, абсолютно відповідає Концепції розвитку освіти в Україні на XXI століття, де зазначено, що створення умов і розширення можливостей для участі вищих навчальних закладів України в міжнародних програмах, створення в Україні спільних із зарубіжними вищих навчальних закладів, розширення практики залучення до викладання і навчання у вищих навчальних закладах іноземних громадян і спеціалістів з інших держав сприятиме реалізації одного із стратегічних завдань вищої освіти в Україні – виведення її на рівень світових стандартів, інтегруванню вищої школи України у світову систему освіти.

Основна частина. Як і кожен вищий медичний навчальний заклад, який готує спеціалістів-іноземців, маємо певні успіхи і напрацювання у цій галузі, інколи зустрічаємося із певними труднощами, на які і звернемо увагу. Перше, чого ми вимагаємо від студентів з інших країн, які хочуть освоїти лікарську професію, — це вивчити українську мову. Навіть та частина іноземців, яка студіює медицину англійською, вивчає на І і П курсах державну мову країни, у якій навчається – українську. На заняттях викладачі-філологи глибоко обґрунтовують необхідність вивчення саме української мови, вказуючи на її значення для подальшого навчання іноземців в Україні, переконуючи студентів з інших держав, що повага до народу, який прийняв їх на кілька років, неможлива без поваги до його мови. Одним із аргументів на користь вивчення української мови є те, що найновіші, найсучасніші, найцікавіші підручники і посібники у галузі медицини видрукувані саме українською у видавництві “Укрмедкнига”, яке вже кілька років є досить потужним підрозділом державної медичної академії в Тернополі. Якраз у ньому в 1999 році був випущений посібник “Українська мова. Практичний курс для іноземців”, призначений для студентів—іноземців, які навчаються у вищих навчальних закладах України і починають вивчати мову. Він може бути використаний для роботи зі студентами різних національностей. Завдання підручника полягає в практичному оволодінні мовою в межах основних комунікативних потреб у реальних ситуаціях повсякденного та навчального спілкування і, на відміну від деяких подібних видань, не розраховує можливого досвіду знайомства з російською мовою. Працюючи вже кілька років над розробкою

методики викладання української мови як іноземної, автори посібника зрозуміли, що його невеликий обсяг не може дати належної глибини, повноти і системності в знаннях значної частини студентів-іноземців. Їм важко застосовувати на практиці вивчені теоретичні положення, ще важче використовувати їх у подальшому навчанні під час вивчення спеціальних дисциплін, особливо важко, коли доводиться мати справу з нестандартними випадками, формами, конструкціями, що вимагають глибоко усвідомленого, творчого застосування знань, тому зараз ведеться робота над наступними частинами—продовженням вивчення курсу української мови, які б містили тексти для читання, переказів, аудіювання із різноманітними завданнями на теми, глибоко пов’язані із навчанням у медичному вищому навчальному закладі. Звичайно, ця робота була б набагато простішою, якби на підготовчих відділеннях, які закінчують іноземні студенти у Вінниці, Одесі, Києві, Сімферополі, вони вивчали державну, українську мову, а не “братню” російську, бо і самі вони дивуються, чому ж держава так не поважає своєї мови, чому не всюди освіту здобувають мовою державною.

Ще одна складність роботи з іноземцями полягає в тому, що навчання у будь-якому вищому навчальному закладі передбачає своєрідне проектування особистості, тобто формування високих професійних якостей спеціаліста разом із загальнолюдськими рисами (совість, честь, гордість, людяність, доброта), а ці поняття, хоч і є начебто спільними у розумінні всього людства, дещо відрізняються залежно від культури, з якої на певний період “вирвані” іноземці, від релігії, яку вони сповідують. Щодо цього, то доречним буде надати один хасидський вислів, використаний у відповіді студентом-іноземцем на занятті з країнознавства. Він переказав бувальщину, як хасидський рабі Зуся з Аніполі незадовго до своєї смерті говорив учням: “Якщо мене питають, чому я не був Мойсеєм, я знаю що відповісти, але якщо мене питають, чому я не був Зусею, я нічого не зможу сказати”. Це доводить, що, вводячи іноземців у культуру української нації, викладаючи гуманітарні навчальні дисципліни, яких так багато на перших курсах (історія України, політологія, соціологія, філософія, історія медицини, українська і зарубіжна культура), не можна забувати, що вони повинні бути своєрідно пристосовані до менталітету іноземців, враховувати їхні традиції і національну культуру, бо лише особистий приклад поваги до іншої національ-

ної свідомості зможе переконати у тому, що необхідно поважати молоду державу, в якій навчаються іноземці. Саме тому удосконалюємо і змінюємо навчальні програми, використовуємо, наприклад, відомості з медицини Індії про пластичні операції, які практикували кілька тисяч років тому, з єврейського Талмуду, де зібрано понад 300 рецептів-рекомендацій щодо прийняття пологів, лікування наривів і ран тощо, розповідаємо про храм китайського лікаря Пян Чіад, який жив понад 2,5 тисячі років тому і вже тоді був талановитим діагностом і навіть хірургом. Читаємо “Канон лікарської науки” Абу Алі Ібн Сіні – і цим доводимо, що цікавимося життям, культурою і наукою народів, представники яких навчаються в нашій академії.

Висновки. Таке ставлення до студентів-іноземців дає їм можливість адаптуватися у середовищі українців, а разом із тим зрозуміти, що вони стали частиною великого студентського колективу і вимоги неухильної дисципліни як в академії, так і в побуті, високого рівня і глибини знань для них стають не меншими, ніж для вітчизняних студентів. І якщо студент-іноземець прийшов до нас

на I-II курс, то подальше його навчання ні для нього, ні для професорсько-викладацького складу не становить особливих труднощів: студент має повну підтримку посібниками, підручниками, компакт-дисками, можливістю роботи у бібліотеці, комп’ютерних залах, виходу в Інтернет, проживанням у комфортабельних гуртожитках, тобто різнобічним забезпеченням навчального процесу. І якщо ми поки що навчаємо студентів переважно із Сирії, Йорданії, Лівану, Саудівської Аравії, то сподіваємось, що зовсім незадовго матимемо їх більше ще й з країн Європи, адже маємо для цього базу, можливості, потенціал, досвід високого рівня підготовки спеціалістів, продукування медичної еліти – однієї з основ творчого і наукового розвитку цивілізації. Ми навчаємо з позицій сучасних вимог до підготовки висококваліфікованого спеціаліста, забезпечуємо найбільш повне використання наукового потенціалу вищої школи, стимулюємо пізнання в галузі медицини, розвиваємо інтелектуальні і творчі здібності, удосконалюємо всі можливості майбутнього фахівця і цим даємо високі результати.

Література

1. Л.Я. Ковальчук. Впровадження сучасних технологій в навчальний процес // Матеріали доповідей науково-методичної конференції. – Медична освіта. – 2000р. – № 1. – с. 18-20.
2. Л.Я. Ковальчук. Основні тенденції розвитку світової вищої школи. Впровадження сучасних технологій у

навчальний процес Тернопільської медичної академії ім. І.Я. Горбачевського: досягнення і перспективи // Медична освіта. – 2000р. – № 2. – с. 5-11.

3. І.Р. Мисула. Оптимізація навчального процесу в Тернопільській медичній академії ім. І.Я. Горбачевського в умовах сьогодення // Медична освіта. – 1999р. – № 1. – с. 44-47.

УДК 37.013.77(477)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Н.В. Костяк, Н.В. Козак, Г.Б. Паласюк

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

THE PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF ADJUSTMENT OF INTERNATIONAL STUDENTS TO STUDYING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

N.V. Kostyak, N.V. Kozak, H.B. Palasyuk

Ternopil State Medical Academy by I. Ya. Horbachevsky

При організації навчального процесу для студентів-іноземців необхідно враховувати специфіку їх адаптації до соціально-культурних особливостей України. На початковому етапі студенти-іноземці ознайомлюються з видимими аспектами культури. Лише після більш тривалого перебування в Україні вони засвоюють глибші пласти культури. Недостатній рівень пристосування студентів-іноземців до місцевих умов призводить до зниження ефективності їх навчальної діяльності. Збільшення міжкультурної чутливості та компетентності як іноземних студентів, так і українських викладачів і студентів сприяє вирішенню проблем, що виникають у процесі адаптації студентів-іноземців до навчання у вищих навчальних закладах України.

Considering the specific features of international students adjustment to the sociocultural environment in Ukraine is essential for organizing the educational process in Ukrainian higher educational institutions. At the initial stage international students familiarise themselves with the visible aspects of culture. Only after a longer period of stay in Ukraine they recognise the deeper layers of local culture. Inadequate level of international students adjustment to the local conditions results in decreased effectiveness of their learning activities. Enhancing intercultural sensitivity and competence both in the international students and in Ukrainian teachers and students facilitates solving the problems which arise during the process of adjustment of international students to studying in higher educational institutions of Ukraine.

Вступ. Тенденція до все більшої інтернаціоналізації вищої освіти на початку ХХІ століття зумовлюється глобалізацією сучасного світу і є незворотним результатом становлення “knowledge-based economy” – економіки, що базується на знаннях. Такі визначальні фактори у розвитку вищих навчальних закладів, як диверсифікація, експансія, приватизація, також значною мірою впливають на посилення міжнародних зв’язків та інтернаціоналізацію академічних установ в усьому світі. Українська вища школа все активніше залучається до процесів інтернаціоналізації, які, однак, мають певну специфіку, зумовлену як самою системою вищої освіти в Україні, так соціально-історичними та культурними особливостями нашої країни. З кожним роком зростає кількість студентів-іноземців у вищих навчальних закладах України. Це ставить нові вимоги перед професорсько-викладацьким складом та керівництвом вузів, адже, окрім засвоєн-

ня певної суми теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для здобуття професії, студент-іноземець повинен пройти нелегкий процес адаптації у новому культурному середовищі, оволодіти українською чи російською мовою та, разом із тим, зберегти свою національну ідентичність, сформуватись як зріла особистість.

Основна частина. Однією з важливих передумов забезпечення ефективності навчально-виховного процесу є врахування особливостей адаптації студентів-іноземців до соціально-культурного середовища в Україні. Для іноземного студента початок навчання в українському вищому навчальному закладі особливо пов’язаний із цілим рядом проблем. Адже він повинен не лише навчитись ефективно організовувати свою навчальну діяльність в умовах вузу, але й пройти складний процес пристосування та адаптації в новому соціально-культурному середовищі, набути навичок міжкультурного спілкування, вивчити мову

місцевого населення. Студенти підготовчого відділення мають певні переваги, оскільки можуть повністю зосередити свої зусилля на вивченні української мови, історії та культури, що полегшує і пришвидшує їх при звичання до місцевих умов. Більш складний процес адаптації для іноземних студентів, які навчаються англійською чи іншою іноземною мовою.

За умови викладання всіх дисциплін англійською або іншою іноземною мовою такі студенти не мають можливості швидко оволодіти українською мовою, що значно ускладнює процес їх при звичання в Україні. Вони не можуть без сторонньої допомоги вирішувати повсякденні проблеми, які потребують спілкування з місцевим населенням. Такі студенти спілкуються лише з тими, хто говорить їх рідною мовою, або англомовними місцевими жителями. У перші місяці перебування в Україні студенти-іноземці, як правило, ознайомлюються з такими видимими аспектами культури, як типова їжа, одяг, мистецтво, архітектура, традиції та святкування, і набувають першого досвіду пристосування до нового соціального середовища. У цей період вони відчують себе особливо вразливими, несамостійними, невпевненими у собі, не розуміють мови і поведінки тих, хто їх оточує; звичай і стиль відносин між людьми видаються їм дивними і незрозумілими. Тісні дружні стосунки зав'язуються з іншими іноземцями, як правило, вихідцями з тієї ж країни чи регіону. Такі відносини, особливо зі студентами старших курсів, які вже декілька років навчаються в Україні, значно полегшують процес адаптації. Специфічні проблеми виникають у студентів - вихідців із країн Африки, які часто стикаються з неадекватним чи упередженим ставленням з боку місцевого населення.

На цьому етапі іноземці звертають увагу, як правило, на видимі прояви культури, але не відчують глибокої різниці у стилі спілкування, у ціннісних орієнтирах і т. д. Усі події вони сприймають через призму власної культури й особистого соціально-культурного досвіду, і це часто може викликати своєрідний культурний шок. Дуже важливо, щоб на цьому етапі студенти отримали найбільш суттєву інформацію про особливості навчання, побуту та спілкування в Україні, про можливі проблеми, про те, як їх можна уникнути або вирішити. Доцільно було б скористатись зарубіжним досвідом, адже, для прикладу, у вузах США і Німеччини іноземний студент чи науковець отримує спеціальний комплект довідників, що містять необхідну інформацію щодо всіх аспектів організації навчання, стажування та побуту, про медичні послуги, особисту безпеку та особливості міжособистіс-

них стосунків в американському суспільстві [1]. Крім того, іноземний студент може скористатись послугами консультативної служби, якщо у нього виникають серйозні проблеми при адаптації до нових умов.

Очевидно, викладачі не можуть не враховувати проблем первинної адаптації при роботі зі студентами підготовчого відділення та I курсу, адже вони потребують особливої уваги та підтримки з боку викладача. Однак підтримка не повинна перетворюватись у поблажливість. На цьому етапі студенти часто не розуміють вимог, які перед ними ставляться, порушують правила внутрішнього розпорядку. Викладачам слід доброзичливо і послідовно наполягати на дотриманні вимог і правил, роз'яснювати все незрозуміле для студентів. Важливо, щоб ці вимоги і правила були доведені до відома студентів у доступній формі й були єдиними для всього вузу; в протилежному разі студенти можуть сприйняти поблажливе ставлення як норму, а вимогливих викладачів вважатимуть упередженими.

На другому етапі адаптації студенти вже мають певні навички організації свого навчання та побуту в Україні, володіють основами української мови і певними знаннями про місцеву культуру. З одного боку, це дає їм змогу більш ефективно спілкуватись як у вузівському середовищі, так і поза ним. З іншого - спроби такого спілкування виявляють приховані відмінності між культурами, зокрема цінності, вірування, суспільні норми та переконання, етику та мораль, характер міжособистісних стосунків.

Яскравими прикладами таких міжкультурних відмінностей у спілкуванні є відстань між співрозмовниками (у південних народів вона значно менша, ніж у північних), наявність або відсутність зорового контакту (у багатьох народів є невічливим дивитись людині в очі), жестикуляція (уявлення про доцільність чи недоцільність жестикуляції, так само як і про непристойні жести, суттєво відрізняються у різних народів), інші невербальні засоби спілкування, допустимість або недопустимість доторкування до співрозмовника. Не менш важливим є стиль ведення розмови. У західній культурі домінує прямий стиль, коли мовець зрозуміло висловлює свою позицію, повідомлення його є чітким і недвозначним. Речі називає своїми іменами, і немає потреби "читати між рядками". Для народів Сходу більш характерний непрямий стиль, де є багато натяків та недомовок, зміст повідомлення може бути прихованим, високо цінується пишномовність; відмова або неприємна інформація подається у завуальованій формі [2].

Таким чином, у східній культурі пряме висловлювання носія західної культури може бути витлумачене як грубе й образливе, намагання утримати комфортну відстань при розмові – як вияв неповаги або зверхності. Ставлення до часу також обумовлене культурою. Дуже актуальним у міжкультурному спілкуванні є врахування соціального статусу співрозмовників. В університетському середовищі наша культура передбачає вияв особливої поваги до викладача, тому в українських студентів не заведено виправляти помилки викладачів, вступати з ними у дискусії чи відкрито критикувати їх. Такі дії студентів-іноземців можуть викликати негативну реакцію з боку українських викладачів і, як наслідок, взаємні звинувачення. Розуміння “соціальної дистанції” приходить з досвідом.

Імовірність виникнення конфліктних ситуацій на основі відмінностей між культурами залежить від рівня міжкультурної чутливості та міжкультурної компетентності студентів-іноземців, українських студентів та викладачів. Міжкультурна чутливість – це здатність особи формувати позитивне ставлення до вивчення та визнання культурних відмінностей задля стимулювання адекватної поведінки в умовах міжкультурного спілкування. Міжкультурна компетентність передбачає здатність особи поводитись ефективно і доцільно у міжкультурному середовищі, досягати комунікативних цілей та за допомогою вербальних і невербальних засобів організувати діяльність у міжкультурному середовищі. Усі сторони, задіяні в міжкультурному спілкуванні, повинні спрямовувати свої зусилля на підвищення власної міжкультурної чутливості та компетентності через пізнання більш глибоких складових культури та через формування навичок міжкультурного спілкування [3].

Акомодація – це третій етап процесу пристосування, на якому студент-іноземець починає розуміти внутрішню логіку подій, знає цінності та світогляд, потреби та типові моделі поведінки місцевих жителів і здатний передбачати їх дії. Такий студент готовий інтегруватись у місцеве середови-

ще. На цей час він уже засвоїв основні норми поведінки та правила соціального етикету і може за-в’язувати дружні або романтичні стосунки з представниками місцевої культури. Ті культурні особливості, які раніше викликали нерозуміння, тепер сприймаються як належне.

Слід зазначити, однак, що при тривалому контакті з місцевою культурою іноземець може засвоїти як позитивні, так і негативні моделі поведінки. Для прикладу, в умовах вузу це може бути списування, випрошування або вимагання оцінок у викладача. Ті студенти, які на початку навчання призвичаїлись до більш поблажливого ставлення з боку викладачів, часто претендують на нього і зараз, що є недопустимим, оскільки таке невинуватене заниження вимог призводить до недостатнього оволодіння професійними знаннями та навичками. Тривале перебування у відмінному культурному середовищі стимулює розвиток особистості, сприяє вдосконаленню ціннісно-орієнтаційної бази, формуванню адаптивних та комунікативних навичок і збагаченню соціального досвіду [4].

Висновок. Процес пристосування до нового культурного середовища можна поділити на 3 етапи: призвичаєння, адаптацію, акомодацію. Вони повинні враховуватись при організації роботи зі студентами-іноземцями в українських вузах. Тривалість кожного з цих етапів значною мірою залежить від індивідуальних особливостей студента та його соціального досвіду. Ті студенти, в яких здатність до адаптації в нових умовах виявлена сильніше, або ж ті, які вже мають досвід тривалого перебування за кордоном, швидше пристосовуються до навчання і життя в Україні. Ефективність навчальної діяльності та психологічний комфорт іноземних студентів значною мірою залежать від того, наскільки швидко вони пристосовуються до відмінностей між власною культурою і культурним середовищем в Україні. Підвищення міжкультурної чутливості та міжкультурної компетентності як студентів-іноземців, так і українських студентів та викладачів пришвидшує і полегшує адаптаційний процес.

Література

1. Alba R.D., Handl J., Muller W. Ethnische Ungleichheit im deutschen Bildungssystem. In: Kullner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie. - 1994. - 46. - S. 209-237.
2. Storti, Craig. Culture Matters: The Peace Corps Cross-Cultural Workbook. Washington: Peace Corps, 1999. - P. 102-107.
3. Nieke W. 1994: Interkulturelle Bildung als unterjähriger Bestandteil von Allgemeinbildung. In: Luchtenberg, S./ Nieke, W (Hrsg.) 1994: Interkulturelle Pädagogik und

Europäische Dimension. Herausforderungen für Bildungssystem und Erziehungswissenschaft. Munster / New York: Waxmann.

4. Immelman, Aubrey, and Schneider, Peter. Assessing Student Learning in Study Abroad Programs: A Conceptual Framework and Methodology for Assessing Student Learning in Study Abroad Programs. Journal of Studies in Intercultural Education, Volume 2, Number 2, Fall 1998.

УДК 61(07.07)(075.5)

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ

В.М. Мороз, В.О. Коваленко, В.І. Півторак

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE EXPERIENCE IN ORGANIZING EDUCATIONAL WORK WITH FOREIGN STUDENTS

V.M.Moroz, V.O.Kovalenko, V.I.Pivtorak

Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University

Висвітлюється досвід колективу Вінницького державного медичного університету в організації навчально-виховної роботи зі студентами-іноземцями. Ефективним фактором оптимізації навчання виявилась координація тематичних та календарних планів спеціальних кафедр з кафедрою української та російської мови. Описується система навчання залежно від курсу. Аналізується вплив традиційних заходів, що проводяться в університеті, на атмосферу навчання. Визначається роль деканату в системі підготовки спеціалістів-іноземців.

The experience of Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University staff members in organization of educational work with foreign students is widely elucidated. The effective factor of studies optimization is the coordination of subject and calendar plans of the appropriate university departments with ukrainian and russian language department. The system of education is described depending on the programme. Influence of traditional measures, which take place at the University to the atmosphere of education is also analyzed. In the process of determination is the role of the dean's administration in the system of specialist training among foreign citizens.

Вступ. Розгалужена система державних вищих медичних закладів в Україні повністю задовольняє поточні та перспективні потреби в кадрах для системи охорони здоров'я [1]. Серед розвинутих європейських держав Україна займає достойне місце за загальним числом студентів нарівні з Німеччиною та Францією. Відмічається тенденція по збільшенню надання освітніх послуг іноземним громадянам. Світові освітні центри ведуть постійну роботу направлену на збільшення чисельності іноземних студентів. Сьогодні в Україні найбільшою популярністю серед іноземних громадян користуються медичні та фармацевтичні спеціальності, про що свідчить найбільший контингент студентів в медичних та фармацевтичних вищих навчальних закладах (ВНЗ) [2]. У вирішенні завдань професійної підготовки іноземних громадян є не тільки пошук нових, більш оптимальних методів та прийомів навчання, але й вдосконалення управління навчальним процесом на всіх етапах навчального процесу в навчальному закладі.

Основна частина. Оптимізація навчального процесу з іноземними громадянами передбачає

комплексний підхід до рішення цілого ряду проблем, що впливають на якість підготовки спеціалістів для зарубіжних країн.

Аналіз успішності іноземних студентів показує, що однією з причин слабого засвоєння матеріалу є мовний бар'єр. Завданням кафедри української та російської мови є пошук ефективних методів навчання, які дозволяють іноземним студентам швидше адаптуватися в нових умовах і вміти користуватися мовою, як інструментом в процесі навчання та для оволодіння матеріалом підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій. Досить добре показала себе в Вінницькому медичному університеті міжпредметна координація тематичних та календарних планів між кафедрою української та російської мови з спеціальними кафедрами [3]. Так, на першому курсі базовим компонентом заняття є тексти, складені викладачами кафедр медичної біології, анатомії, гістології, які відкоректовані викладачами кафедри української та російської мови. На другому курсі календарні та тематичні плани з російської мови координуються додатково до вищенаведених з кафедрами нормальної фізіології, мікробіології, загальної хірургії, пропедевтичної терапії. Досить суттєво впливають

на рівень знань російської мови створені навчальні посібники викладачами кафедри української та російської мови разом з викладачами кафедр анатомії людини, латинської мови, оперативної хірургії та топографічної анатомії, пропедевтичної терапії.

Найбільш ефективною методикою викладання іноземним студентам є наочність в широкому значенні цього слова. Тобто, не тільки використання графіків, таблиць, слайдів в процесі навчання, а зміна методики викладання від надмірної теоретизації до практичної підготовки. Завдання викладача не тільки примусити студента вивчити розділ предмету, а засвоїти його, встановити логічні зв'язки. Для того щоб завдання розвитку клінічного мислення в іноземних студентів на старших курсах медичного університету мало реальну основу, необхідно розвивати логічне мислення вже на першому курсі.

Маючи на увазі, що випускник-іноземець досить часто зразу приступає до лікувальної роботи в себе на батьківщині, слід приділити велику увагу виробничій практиці, забезпечити студентів-іноземців необхідними умовами для отримання практичних навиків, необхідних для самостійної роботи.

Велике значення має організація контролю за успішністю студентів. Це, перш за все, щоденний контроль рівня підготовки іноземця висококваліфікованим викладачем групи, а при необхідності – відповідальним за роботу з іноземцями на кафедрі та завідувачем кафедри. Звертається увага на організацію роботи зі студентами, що відстають у навчанні, проведення планових консультацій. Щомісячні повідомлення про успішність студентів, що надсилаються в деканат, дають можливість бачити рівень роботи різних кафедр зі студентами, що відстають у навчанні, вчасно приймати заходи для ліквідації заборгованості.

У розвитку творчої активності іноземних студентів має значення проблемне навчання. Вважаємо необхідним дати навик дослідницької роботи, починаючи з бібліографічної роботи – на 1 курсі, реферування – на 2 курсі, проведення експерименту – на 3 курсі, а також забезпечення можливості роботи в студентському науковому гуртку або навчально-дослідницької роботи в процесі заняття. На випускних курсах потрібно передбачити можливість оволодіння методикою складення гіпотези наукового дослідження. Великі можливості в цьому плані дає залучення студентів до виконання фрагментів наукової роботи кафедри.

Успіхи підготовки аспірантів напряму зв'язані з

підвищенням вимог для вступників. Вважаємо доцільним рекомендувати до аспірантури такого кандидата, який вже успішно закінчив клінічну ординатуру, має чітку систему знань з основних проблем спеціальності, а в аспірантурі легко знайомиться з найновішими досягненнями науки, набуває педагогічної майстерності.

Робота деканату в роботі з іноземними студентами в організації навчального процесу іноземних громадян в навчальному закладі має завдання скоординувати дії колективу на підвищення якості підготовки фахівців-іноземців. Основними напрямками цієї роботи є:

- проведення методичних нарад з завідувачами кафедр, завучами кафедр та кураторами академічних груп;
- перевірка навчальної роботи, тематичних та календарних планів роботи кафедр з іноземними студентами;
- проведення зборів іноземних студентів, курсів по підготовці до сесії та по результатах її складення;
- проведення зборів земляцтв з питань навчальної та культурно-масової роботи;
- співбесіди зі студентами, що не встигають у навчанні, організація індивідуальних графіків відробки занять студентами;
- організація та проведення зустрічей студентів з працівниками правоохоронних органів;
- співбесіди з порушниками правил проживання в гуртожитках, правил поведінки в громадських місцях;
- щоденне проведення співбесід зі студентами з їхніх особистих питань.

Допомагає формувати особистість майбутнього спеціаліста-іноземця колектив та традиції, що склались у навчальному закладі. Після певної підготовки на підготовчому факультеті (висвітлення якої потребує окремої статті) іноземці зустрічаються з колективом університету на традиційній посвяті у студенти. Готується таке свято особливо ретельно. Перші враження студентів незабутні.

Іноземний студент активніше увійде в трудовий режим навчального закладу, якщо буде відчувати до себе увагу, інтерес до своїх здібностей і можливостей.

Проведення спільних вечорів відпочинку українських та іноземних студентів сприяє створенню доброзичливого психологічного клімату в навчальному колективі. Ввійшло в традицію університету святкування днів незалежності, національних свят

країн, з яких навчаються студенти. Знайшло добрий відгук серед жителів м. Вінниці проведення фестивалів національної творчості земляцтв Індії, Палестини, Сирії, Шрі-Ланки. Щорічно в університеті іноземці з нетерпінням чекають проведення дня студента. Іноземні студенти активно залучаються для участі в клубі веселих та кмітливих, новорічних вечорах, вікторинах.

Значна увага приділяється офіційній церемонії прийняття клятви Гіппократа, присяги лікаря та випускного вечора іноземних студентів.

Ефективність підготовки підтверджує зворотний зв'язок з випускниками, які займають досить високі посади на батьківщині, в країнах Європи, США. Випускники в своїх листах згадують про

незабутні дні навчання в університеті, отримані добрі знання та любов до нашої країни. Так, Бхалчандра Десай (Індія), що став через 7 років після закінчення університету завідувачем кафедри кардіології у себе на батьківщині пише: “Наверное за эти годы многое изменилось, но любовь к второй Родине – Украине и Виннице, осталась по прежнему вечной”.

Висновки: Основними методологічними принципами вдосконалення навчання та виховання іноземців є наочність та практична значимість кожного практичного заняття, ефективний контроль знань, правильна координація навчальних планів, участь іноземців в житті колективу нашого навчального закладу.

Література

1. Вороненко Ю.В. Проблеми охорони здоров'я та обґрунтування перспектив розвитку вищої медичної освіти в Україні // Медична освіта. – 1999. – № 1 – С. 6-11.
2. Иванова К.А. Проблемы межкультурной коммуникации иностранных студентов // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (4-6

лютого 2002) – К.: Київ.нац.торг.екон. ун-т, 2002. – С. 26-34.

3. Василенко Г.Л., Тищенко Л.Т. О межпредметной координации в обучении языку специальности студентов-иностранцев медицинских учебных заведений // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (4-6 лютого 2002) – К.: Київ.нац.торг.екон. ун-т, 2002. – С. 226-232.

УДК 612.766.1 : 370.153 : 616 – 003.96 : 378.193

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ТА ПСИХІЧНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ДОДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ У МЕДИЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В.М. Мороз, І.В. Сергета, М.В. Йолтухівський, П.Т. Дацишин, Т.П. Коваленко
Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

FEATURES OF PSYCHOPHYSIOLOGICAL AND MENTAL PROFESSIONAL ADAPTATION OF THE FOREIGN STUDENTS ON PRE-GRADULATE TRAINING STAGE IN MEDICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

V.M. Moroz, I.V. Serheta, M.V. Yoltuhivsky, P.T. Datsyshyn, T.P. Kovalenko
M.I. Pyrohov Vinnytsia State Medical University

Результати комплексних наукових досліджень, які були проведені, дозволяють виявити провідні особливості психофізіологічної та психічної професійної адаптації іноземних студентів, що потребують обов'язкового урахування на додипломному етапі навчання у вищому медичному навчальному закладі. Дані вивчення особливостей динамічних змін з боку провідних психофізіологічних функцій і властивостей особистості дівчат та юнаків засвідчують наявність достатньо суттєвих прогностично несприятливих відмінностей між характеристиками функціонального стану організму вітчизняних та іноземних студентів, що вимагає пошуку, обґрунтування та запровадження до навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів медичного профілю ефективних заходів щодо корекції функціональних можливостей та адаптаційних ресурсів організму студентів, які прибули з інших країн світу.

The results of complex scientific researches allow to reveal carrying on features of psychophysiological and mental adaptation of the foreign students, which are necessary for taking into account on pre-graduate training stage in higher medical educational institutions. The data of studying of dynamic changes on the part of leading psychophysiological functions and personality features of the young people testify to enough essential unfavorable differences between the characteristics of a function status of an organism of the domestic and foreign students, that stipulates necessity of search, substantiation and application in the teaching and educational process of higher medical educational institutions of effective measures, concerning the correction of a function possibilities and adaptive resources of the students organism, who came on training from the different countries of the world.

Вступ. Дані численних наукових досліджень переконливо засвідчують той факт, що здоров'я людини, і відповідно цілу низку його критеріальних показників, необхідно розглядати як динамічну систему, котра постійно змінюється у зв'язку з постійними зрушеннями в стані довкілля за рахунок змін у функціонуванні окремих органів і систем та відповідного напруження регуляторних механізмів організму [1, 2, 3, 4, 5].

Таким чином, проблему адаптації загалом та професійної адаптації зокрема, незаперечно, слід вважати однією з найважливіших та найактуальніших у сучасній медичній науці передусім тому, що саме адаптаційний процес визначає можливість опти-

мальної життєдіяльності людини в різноманітних умовах перебування [6, 7, 8, 9, 10]. Причому, в процесі підтримання адекватних співвідношень у системі “людина–середовище”, в ході якого можуть видозмінюватися і внутрішній стан людини, і параметри середовища, вирішальну роль відіграють такі різновиди адаптації, як психічна, психофізіологічна та соціально–психологічна адаптація [11].

Відповідно до цього адаптацію необхідно визначити як цілеспрямовану системну реакцію організму, що забезпечує можливість виконання різних за своїм змістом видів життєдіяльності в умовах впливу чинників, котрі можуть призводити до порушень гомеостатичного балансу [12, 13]. І, отже, професійна адаптація являє собою цілеспрямовану системну реакцію організму, яка зумовлює ак-

тивне пристосування людини до змісту та умов праці, нового соціального оточення і особливостей конкретної спеціальності та забезпечує високу ефективність професійної діяльності людини [14, 15, 16, 17, 18, 19].

Саме успішність професійної адаптації вважають одним з головних критеріїв вірного вибору фаху, що засвоюється, і рівня професійної придатності та індикатором ступеня професійної підготовленості, професійної орієнтації в цілому [20, 21]. Проте, безсумнівно, особливого значення проблеми подібного змісту набувають у процесі здійснення професійної підготовки іноземних студентів, яка відбувається у стінах вищих навчальних закладів.

Основна частина. В центрі досліджень, що були проведені на базі лабораторії психофізіології та психогігієни Вінницького державного медичного університету ім. М.І. Пирогова були і проблеми комплексної оцінки психофізіологічної та психічної професійної адаптації іноземних студентів на додипломному етапі навчання у медичному вищому навчальному закладі (МВНЗ). У зв'язку з цим, як критеріальні показники їх перебігу вивчались характеристики функціонального стану вищої нервової діяльності, зорового та соматосенсорного аналізаторів, а також провідні особливості особистості дівчат та юнаків. Зокрема, на підставі даних хронорефлексометрії визначались показники латентного періоду зорово-моторної реакції та врівноваженості нервових процесів, вивчались критична частота злиття світлових миготінь (КЧСМ) із застосуванням методики "Світлотест" та координація рухів за допомогою тремоетрії, здійснювалась комплексна оцінка особистісних рис та проявів з використанням опитувальників Х. Айзенка, Ч.Д. Спілбергера, Mini-mult та FPI. Програма досліджень передбачала проведення лонгитудинальних спостережень в динаміці 3 років за особливостями процесів формування ключових професійно-значущих функцій та властивостей організму 32 іноземних та 91 вітчизняних студентів.

Одним з найважливіших критеріїв вивчення функціонального стану організму студентів слід вважати оцінку рівня розвитку різноманітних психофізіологічних функцій, передусім тих, що визначають функціональні можливості вищої нервової діяльності, зорового та соматосенсорного аналізатора.

Найбільш характерною рисою зрушень з боку величин латентного періоду простої зорово-моторної реакції в динаміці спостережень було поступо-

ве зменшення їх значень в природних умовах навчання у МВНЗ (табл. 1). Причому, якщо серед вітчизняних студентів величина латентного періоду умовної реакції, що досліджувалась, зменшувалась лише з $250,85 \pm 0,45$ до $239,89 \pm 0,63$ мс (4,4%, $p < 0,05$), серед іноземних студентів процеси подібного змісту були більш вираженими – значення латентного періоду коливались у межах від $249,19 \pm 1,38$ до $230,35 \pm 1,90$ мс (7,6%, $p < 0,05$).

Серед найбільш характерних особливостей змін у природних умовах навчання показників врівноваженості нервових процесів, що визначають ступінь співвідношення цілого ряду провідних властивостей вищої нервової діяльності, слід було, передусім, звернути увагу на суттєво кращі на вихідному етапі спостережень дані щодо точності реакції на об'єкт, який рухається, серед вітчизняних студентів, а також на статистично достовірну позитивну динаміку їх зрушень впродовж перших трьох років навчання у МВНЗ. Так, помилка у ході визначення реакції на об'єкт, що рухається, серед вітчизняних студентів впродовж періоду спостережень знижувалась з $4,43 \pm 0,10$ до $3,52 \pm 0,12$ градусів (20,6%, $p < 0,001$), серед іноземних студентів – $3,34 \pm 0,29$ до $4,05 \pm 0,11$ градусів (36,2%, $p < 0,001$).

Дані, одержані під час вивчення функціональних можливостей зорового аналізатора студентів на підставі визначення показників КЧСМ, тобто максимальної частоти, при якій досліджуваний отримує можливість розрізняти окремі світлові миготіння, котрі пропонуються, свідчили про те, що протягом періоду спостережень її величини як серед вітчизняних, так і серед іноземних студентів поступово збільшувались і досягали свого максимуму наприкінці його, зростаючи відповідно з $32,16 \pm 0,46$ до $35,39 \pm 0,37$ Гц (10,0%, $p < 0,05$) у першому випадку та з $34,72 \pm 0,96$ до $37,19 \pm 0,56$ Гц (7,1 %, $p < 0,05$) – у другому.

Зрештою, в ході проведення узагальненої оцінки стану соматосенсорного аналізатора на підставі даних оцінки координації рухів студентів за даними тремоетрії, що характеризують здатність їх організму оптимально та адекватно керувати руховими діями, звертала на себе увагу суттєво більша ($p < 0,001$) на початку досліджень кількість дотиків до стінок лабіринту серед іноземних студентів ($13,50 \pm 1,09$) у порівнянні з даними їх вітчизняних ровесників ($7,69 \pm 0,21$).

Подальший аналіз даних, що були отримані, засвідчував, що для вітчизняних студентів вельми характерною була тенденція до стабілізації на рівні

Таблиця 1. Показники розвитку провідних психофізіологічних функцій організму студентів медичних вищих навчальних закладів у динаміці досліджень

Психофізіологічні функції	Курс навчання	Групи студентів				P _{вс-іс}
		Вітчизняні студенти		Іноземні студенти		
		n	M ± m	n	M ± m	
Латентний період простої зорово-моторної реакції, мс	I	91	250,85±0,45	32	249,19±1,38	>0,05
	II	91	246,28±0,51	32	238,14±1,35	<0,001
	III	91	239,89±0,63	30	230,35±1,90	<0,001
Врівноваженість нервових процесів, помилка у градусах	I	91	4,43±0,10	32	6,34±0,29	<0,001
	II	91	4,48±0,09	32	5,81±0,27	<0,001
	III	91	3,52±0,12	30	4,05±0,11	<0,01
Критична частота злиття світлових миготінь, Гц	I	91	32,16±0,46	32	34,72±0,96	>0,05
	II	91	33,06±0,32	32	36,19±1,17	<0,05
	III	91	35,39±0,37	30	37,19±0,56	>0,05
Координація рухів, число дотиків	I	91	7,69±0,21	32	13,50±1,09	<0,001
	II	91	6,98±0,09	32	11,76±0,38	<0,001
	III	91	7,04±0,14	30	9,45±1,05	<0,001

вихідних величин показників швидкості та точності виконання тестового завдання. Зокрема, час його виконання в динаміці спостережень зменшувався з 12,92±0,39 до 11,32±0,42 с (12,4%, p>0,05), кількість дотиків – з 7,69±0,21 до 7,04±0,14 (8,5%, p>0,05).

Натомість характерною рисою динамічних змін означених показників серед студентів-іноземців було суттєве зменшення з 14,59±1,31 до 10,95±0,63 с (24,9%; p<0,001) часу виконання тестового завдання, а також ще більш виражене зменшення кількості дотиків з 13,50±1,09 до 9,45±1,05 (30,0%; p<0,001).

Невід'ємною складовою проведення комплексної оцінки стану психофізіологічної та психічної професійної адаптації студентів до умов навчання у МВНЗ, які, за своєю суттю, є стресовими за цілим рядом ознак, насамперед за характером організації навчальної діяльності, слід визнати визначення провідних особливостей особистості дівчат та юнаків. Такий підхід надає можливість визначити стан провідних особистісних характеристик організму, виявити ініціальні початкові прояви різноманітних несприятливих зрушень у відповідь на вплив різноманітних як природних, так і соціальних явищ.

Провідне місце у структурі особливостей особистості займають властивості темпераменту, які належать до первинних форм об'єднання різноманітних якостей людини та являють собою сукупність потреб, головним змістом яких є виконання стабілізаційної функції.

Результати вивчення даних, які визначають ступінь вираження спрямованості особистості на оточуючих людей і зовнішній світ (екстраверсія) або навпаки, її внутрішній світ (інтраверсія), свідчили про

те, що рівень екстравертованості вітчизняних студентів в динаміці спостережень практично не змінювався, коливаючись у межах від 4,47±0,14 на його початку до 4,15±0,12 балів (7,2%; p<0,05) наприкінці (табл. 2). Водночас показники екстравертованості студентів-іноземців характеризувались наявністю вираженої тенденції спочатку до зменшення, а потім до збільшення її критеріальних значень з 4,72±0,30 до 6,45±0,15 балів (36,6%; p<0,05), що, насамперед, свідчило про подолання значним прошарком іноземних студентів проблем, які полягають у встановленні контактів зі своїми ровесниками- мешканцями країни їх перебування, поступове зростання ступеня контактності і товариськості тощо.

Результати аналізу показників нейротизму, і отже таких проявів темпераменту і відповідно ступеня адаптації організму до процесу інтенсивної розумової діяльності, як емоційна лабільність, напруженість та депресивність, на відміну від попередніх даних, засвідчували наявність практично однакових за своїми основними проявами тенденцій щодо зрушень його величин в динаміці спостережень як серед вітчизняних, так і серед іноземних студентів. У першому випадку рівень нейротизму збільшувався з 5,66±0,24 до 6,02±0,19 балів (6,3%; p>0,05), у другому – з 5,59±0,50 до 6,06±0,22 балів (8,4%; p>0,05). Проте виявлені зрушення статистично достовірними не були.

Вивчення показників як ситуативної, так і особистісної тривожності вітчизняних та іноземних студентів надавало можливість визначити різновекторні за змістом тенденції щодо їх зрушень. Серед вітчизняних студентів рівень ситуативної тривожності, і отже ступеня вираження емоційних реакцій у відповідь на

Таблиця 2. Провідні особливості особистості студентів медичних вищих навчальних закладів у динаміці досліджень, бали

Особливості особистості	Курс навчання	Групи студентів				P _{вс-іс}
		Вітчизняні студенти		Іноземні студенти		
		n	M ± m	n	M ± m	
Екстравертованість	I	91	4,47±0,14	32	4,72±0,30	>0,05
	II	91	4,23±0,14	32	3,18±0,16	<0,001
	III	91	4,15±0,13	30	6,45±0,15	<0,001
Нейротизм	I	91	5,66±0,24	32	5,59±0,50	>0,05
	II	91	5,80±0,21	32	5,63±0,48	>0,05
	III	91	6,02±0,19	30	6,06±0,22	>0,05
Ситуаційна тривожність	I	91	41,74±0,73	32	33,81±1,07	<0,001
	II	91	39,60±0,66	32	34,27±0,92	<0,001
	III	91	41,52±1,00	30	51,80±0,96	<0,001
Особистісна тривожність	I	91	41,74±0,73	32	33,81±1,07	<0,001
	II	91	39,60±0,66	32	34,27±0,92	<0,001
	III	91	41,52±1,00	30	51,80±0,96	<0,001

вплив стресових ситуацій, що знаходяться в основі формування таких поведінкових реакцій, як нервозність, занепокоєння, напруженість та стурбованість, коливаються у межах від 41,74±0,73 до 41,52±1,00 балів (0,6%; p>0,05), рівень особистісної, і відповідно схильності осіб до тривожного сприйняття ситуацій та неадекватного реагування у відповідь – в межах від 39,02±0,73 до 40,27±0,86 балів (3,2%; p>0,05). Разом з тим ступінь вираження ситуативної та особистісної тривожності серед іноземних студентів впродовж періоду спостережень суттєво зростає відповідно з 33,81±1,07 до 51,80±0,96 балів (53,2%; p<0,001) та з 33,63±1,38 до 44,65±1,41 балів (32,7%; p<0,001).

Дані комплексного вивчення властивостей характеру студентів в основному підтверджували тенденції, що були виявлені, і зокрема свідчили про достатньо виражений рівень вираження серед студентів-іноземців порівняно зі їх ровесниками з країни перебування таких особистісних проявів, як депресивність, пригнічення, дискомфорт і невпевненість в емоційній сфері та ставленні до соціального оточення, роздратованість та реактивна агресивність. Поєднання декількох останніх властивостей особистості прийнято вважати достат-

ньо загрозливою, з прогностичної точки зору, ознакою, що вимагає пошуку, обґрунтування та запровадження до навчально-виховного процесу вітчизняних МВНЗ ефективних заходів щодо корекції функціонального стану та адаптаційних ресурсів організму студентів, які прибули з інших країн світу.

Висновки. 1. Результати комплексних наукових досліджень, які були проведені, надають можливість виявити провідні особливості психофізіологічної та психічної професійної адаптації іноземних студентів, що потребують обов'язкового урахування на додипломному етапі навчання у МВНЗ.

2. Дані вивчення особливостей динамічних змін збоку провідних психофізіологічних функцій та, передусім, властивостей особистості дівчат та юнаків засвідчують наявність достатньо суттєвих прогностично несприятливих відмінностей між характеристиками функціонального стану організму вітчизняних та іноземних студентів, що вимагає пошуку, обґрунтування та запровадження до навчально-виховного процесу вітчизняних МВНЗ ефективних заходів щодо корекції функціонального стану та адаптаційних ресурсів організму студентів, які прибули з інших країн світу.

Література

1. Баевский Р.М. Прогнозирование состояний на грани нормы и патологии. — М.: Медицина, 1979. — 295 с.
 2. Алякринский Б.С. Философские вопросы теории адаптации // Космическая биология и авиакосмическая медицина. — 1986. — Т. 20, №2. — С. 6–15.
 3. Навакатикья А.О., Крыжановская В.В., Кальниш В.В. Физиология и гигиена умственного труда. — К.: Здоров'я, 1987. — 152 с.
 4. Бердник О.А. Чувствительность организма к факторам окружающей среды // Довкілля та здоров'я. — 2000.

— №1. — С. 38–41.
 5. Гигиенические проблемы реформирования школьного образования / Куинджи Н.Н., Степанова М.И. // Гигиена и санитария. — 2000. — №1. — С. 40–44.
 6. Адаптация организма учащихся к учебной и физической нагрузкам / Под ред. А.Г. Хрипковой, М.В. Антроповой. — М.: Педагогика, 1982. — 240 с.
 7. Медведев В.И., Марьянович А.Т. Компоненты адаптационного процесса. — Л., 1984. — 122 с.
 8. Воронцов М.П., Коробчанский В.А., Здор Ю.И. Физи-

олого-гигиеническая характеристика профессиональной адаптации и системогенеза профессиональной деятельности подростков, осваивающих различные профессии в СПТУ // Охрана здоровья детей и подростков. — Вып. 24. — К.: Здоровье, 1994. — С. 150–152.

9. Никитюк Б.А. Биотехнологические и валеологические аспекты анатомии человека. — Винница; М.: Издательство ВГМУ, 1997. — 203 с.

10. Сергета І.В., Бардов В.Г. Організація вільного часу та здоров'я школярів — Вінниця, 1997. — 292 с.

11. Березин Ф.Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека. — Л.: Наука, 1988. — 269 с.

12. Проблемы адаптации в гигиене детей и подростков / Под ред. Сердюковской Г.Н., Громбаха С.М. — М., 1983. — 131 с.

13. Кундиев Ю.И., Навакатикян А.О. Проблемы психо-эмоционального стресса и пути их решения // Журнал Академії медичних наук України. — 1996. — Т. 2, №4. — С. 666–674.

14. Литвинова Ю.А. Адаптация к учебной нагрузке студентов медицинского вуза // Гигиена и санитария. — 1980. — №5. — С. 17–18.

15. Ломов О.П. Гигиенические аспекты адаптации орга-

низма к факторам окружающей среды // Воен.—мед. журнал. — 1983. — №6. — С. 43–46.

16. Навакатикян А.О., Ковалева А.И. Здоровье и работоспособность при умственном труде. — К.: Здоров'я, 1989. — 74 с.

17. Коробчанський В.О. Оптимізація роботи санепідлужби у зв'язку з проблемою оцінки прогнозування та керування професійною адаптацією підлітків // XIII з'їзд гігієністів України. — 1995. — С. 142.

18. Коробчанський В.А., Усенко С.А., Иваненко Т.А. Гигиеническая коррекция профессиональной адаптации подростков, осваивающих специальность “Банковское дело” в колледже // Здоров'я школярів на межі тисячоліття — Харків, 2000. — С. 42–43.

19. Коробчанський В.О. Гігієнічна характеристика системогенезу професійної діяльності та адаптації підлітків, які освоюють різні професії в ПТУ: Автореф. дис... д-ра мед. наук / Харк. держ. мед. ун-т. — К., 1998. — 35 с.

20. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников. — М.: Просвещение, 1988. — 272 с.

21. Макаренко Н.В. Психофизиологические функции человека и операторский труд. — К.: Наукова думка, 1991. — 216 с.

УДК 613.6 : 612.766.1 : 370.153 : 614.25

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОФІЗІОГРАМ ТА ПСИХОГРАМ ОСНОВНИХ МЕДИЧНИХ ПРОФЕСІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В.М. Мороз, І.В. Сергета, О.П. Молчанова

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

PERSPECTIVES OF USAGE OF PSYCHOPHYSIOGRAMS AND PSYCHOGRAMS OF MAIN MEDICAL SPECIALITIES IN EDUCATIONAL WORK OF MEDICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

V.M. Moroz, I.V. Serheta, O.P. Molchanova

M.I. Pirogov Vinnytsa State Medical University

У дослідженні розроблені детальні психофізіограми та психограми основних медичних спеціальностей, що надають можливість винайти та обґрунтувати найбільш доцільні методики психофізіологічного і психогігієнічного обстеження молоді для визначення індивідуальної професійної відповідності дівчат та юнаків фаху, який обирається.

In research are worked out detailed psychophysiological and psychogram of main medical specialities submitting possibility to spot and to substantiate the most expedient techniques of psychophysiological and psychohygienic investigation of youth for rating a degree of individual professional conformity of the young people to the elected speciality.

Вступ. Адекватне та ефективне розв'язання проблем діагностики і визначення ступеня засвоєння

професійних умінь та навичок як у ході проведення профорієнтаційної роботи, так і під час безпосередньої додипломної підготовки майбутніх фахівців медичного профілю неможливе без використання про-

© В.М. Мороз, І.В. Сергета, О.П. Молчанова, 2002

фесіограм [1, 2, 3]. Дійсно, лише шляхом зіставлення індивідуальних особливостей людини, котра обирає певний фах, з низкою вимог конкретної спеціальності, що вміщуються у розробленому з цією метою переліку професійної відповідності, тобто у професіограмі, можна одержати вичерпну інформацію про ступінь професійної придатності конкретної людини [4, 5, 6, 7, 8]. Причому особливого значення проблема подібного змісту, незаперечно, набуває в ході організації професійної підготовки іноземних студентів, вельми характерними ознаками якої слід вважати недостатній обсяг інформації про загальний рівень підготовленості конкретного студента і, отже, про його професійну перспективність, високу потребу в урахуванні численних соціальних, національно-етнічних та релігійних мотивів, особливостей особистості тощо.

Основна частина. Професіограма являє собою науково-обґрунтований перелік конкретних вимог, які певний фах пред'являє до організму, що дозволяє шляхом аналізу, порівняння та абстрагування визначити ступінь професійної придатності та рівень професійної успішності людини [2, 6, 8].

Структура професіограм, як правило, визначається їх прямим призначенням. Проте у будь-якому випадку відповідно до комплексної природи системи професійної орієнтації сучасна професіограма обов'язково повинна відтворювати усе розмаїття вимог певної професії до людини, вміщуючи як дані суто медичного змісту, так і відомості медико-біологічного, психологічного, психофізіологічного, психогігієнічного, біоритмологічного та соціального характеру [9, 10, 11].

Тому, виходячи з необхідності запровадження під час проведення сучасних наукових досліджень системного підходу щодо вивчення особистості людини та її функціонального стану, професіограми, які використовуються для цілей професійної консультації, обов'язково повинні включати у свою структуру декілька підсистем. Причому, найбільш вагомими, такими, що поєднують в собі численні вимоги медико-біологічного, психологічного, психофізіологічного, психогігієнічного та біоритмологічного змісту, є такі її складові, як психофізіограми та психограми [6, 7, 8].

Психофізіограма являє собою перелік та опис головних вимог, які пред'являються певною професією до індивідуальних властивостей людини, передусім до психофізіологічних функцій, натомість психограма відображає цілу низку професійно-значущих вимог до особливостей особистості [1, 2, 6].

В ході наших досліджень, проведених на базі лабораторії психофізіології та психогігієни Вінницького державного медичного університету ім. М.І. Пирогова, з метою проведення аналізу професійної діяльності, що знаходиться в основі розроблення психофізіограм та психограм, як пріоритетні використовувались методики експертної оцінки професійної діяльності та динамічного спостереження за професійною діяльністю, що виконується.

Експертна оцінка професійної діяльності, що здійснювалась, передбачала визначення профілів медичного фаху, які підлягали вивченню та найбільш адекватно охоплювали і відображували розмаїття медичних спеціальностей (перший етап), розроблення спеціальної анкети бальної оцінки медичних спеціальностей (другий етап), визначення кола експертів, тобто осіб, котрі мали або відповідний досвід роботи за фахом, що знаходився в центрі дослідження, протягом не менш ніж 5 років, або відповідний досвід психофізіологічної і психогігієнічної оцінки та наукового тлумачення проблем професіографічного змісту (третій етап), проведення власне експертизи (четвертий етап), а також обробку одержаних матеріалів та їх трактування (п'ятий етап). Методика динамічного спостереження за професійною діяльністю, що виконується, надавала можливість суттєво об'єктивізувати дані, які були отримані на попередньому етапі.

Враховуючи програмно-цільову структуру експертної оцінки, що приведена вище, на її першому етапі як провідні були визначені такі професії: середній медичний працівник (медична сестра, фельдшер, акушерка тощо), лікар (лікар загальної практики, сімейний лікар тощо), військовий лікар (лікар, діяльність якого пов'язана з виконанням професійних обов'язків в умовах надзвичайних ситуацій).

На другому етапі була складена спеціальна анкета експертної оцінки, що складалась з 125 запитань (з них 57 запитань використовувались для визначення професійної значущості психофізіологічних функцій, 68 запитань – для визначення професійної значущості особливостей особистості). Під час роботи з нею особам, котрі приймали участь у дослідженні, слід було уважно прочитати твердження та, чітко уявивши основні робочі операції, для яких є необхідним певний розвиток певної якості, функції або особливості, оцінити ступінь важливості саме цієї якості, функції або особливості для адекватного набуття теоретичних знань та формування практичних навичок в ході професійного навчання. Ступінь важливості тієї чи іншої

якості, функції або особливості визначався на підставі використання 5–ти бальної шкали та такого варіанту тлумачення її окремих складових: 1 бал – якість (функція, особливість) не потрібна зовсім; 2 бали – якість (функція, особливість) не потрібна; 3 бали – якість (функція, особливість) потрібна в деяких випадках; 4 бали – якість (функція, особливість) потрібна; 5 балів – якість (функція, особливість) надзвичайно потрібна.

На третьому етапі був здійснений підбір групи експертів, до складу якої включено 30 фахівців, що в повній мірі відповідали вище означеним вимогам. Четвертий етап повністю був присвячений проведенню безпосередньої експертної оцінки ступеня професійної значущості окремих властивостей особистості. Зрештою, головним змістом останнього п'ятого етапу була статистична обробка одержаних матеріалів та їх тлумачення.

Одержані дані засвідчували той факт, високий ступінь професійної придатності середнього медичного працівника зумовлював потребу у надзвичайно вираженому рівні розвитку (узагальнена середня оцінка перевищувала 4,50 бала) таких психофізіологічних функцій, як спритність та координація рухів рук і пальців рук, передусім під контролем зору, та врівноваженість нервових процесів; таких особливостей особистості, як низький рівень нейротизму та середьонормативний рівень гіпоманічних характерологічних проявів і, натомість високий рівень внутрішнього контролю в ході виконання професійної діяльності; а також таких морально–етичних ознак особистості, як ввічливість, уважність, чуйність, спостережливість, працьовитість, старанність, акуратність, охайність, милосердя, щирість, чесність, правдивість та виражений інтерес до безпосереднього виконання професійних обов'язків.

Високий ступінь професійної придатності лікаря визначав суттєву необхідність у надзвичайно вираженому рівні розвитку таких психофізіологічних функцій, як спритність та координація рухів рук і пальців рук, передусім під контролем зору, та врівноваженість нервових процесів; таких особливостей особистості, як низький рівень нейротизму, середьонормативний рівень депресивних та гіпоманічних характерологічних проявів і, натомість високий рівень внутрішнього контролю під час виконання професійної діяльності; а також таких морально–етичних ознак особистості, як ввічливість, уважність, чуйність, спостережливість, працьовитість, старанність, акуратність, охайність, мило-

сердя, щирість, чесність, правдивість та виражений інтерес до безпосереднього виконання професійних обов'язків.

Зрештою, високий ступінь професійної придатності військового лікаря зумовлював надзвичайно виражений рівень розвитку ще більшого кола професійно–значущих якостей і властивостей, а саме таких психофізіологічних функцій, як сила процесів збудження і гальмування та витривалість нервової системи, врівноваженість нервових процесів, стійкість уваги, оперативне, теоретичне, логічне та просторове мислення, кольороорозрінення, гострота слуху, спритність та координація рухів рук і пальців рук, передусім під контролем зору; таких особливостей особистості, як низький рівень нейротизму, середьонормативний рівень іпохондричних, депресивних та гіпоманічних характерологічних проявів і, натомість високий рівень фізіологічної опірності до впливу стресових явищ та внутрішнього контролю в ході виконання професійної діяльності; а також таких морально–етичних ознак особистості, як ввічливість, уважність, чуйність, спостережливість, працьовитість, старанність, акуратність, охайність, милосердя, щирість, чесність, правдивість та виражений інтерес до безпосереднього виконання професійних обов'язків і, відповідно, до їх результатів.

Цікаво, що дані поглибленої оцінки ступеня професійної важливості для адекватного засвоєння основних медичних спеціальностей цілого ряду психофізіологічних функцій та особливостей особистості засвідчують відсутність в більшості випадків виражених статистично–значущих відмінностей залежно від змісту фаху, який підлягав дослідженню, при використанні як параметричних (t -критерій Ст'юдента), так і непараметричних (χ^2) критеріїв.

Так, у ході проведених досліджень була виявлена суттєва різниця:

– між вимогами до професійно–значущих характеристик особистості середнього медичного працівника і лікаря лише у разі вивчення показників гостроти слуху ($p < 0,01$) диференційованої слухової чутливості ($p < 0,01$), тактильної чутливості ($p < 0,05$), диференційованого лінійного окоміру ($p < 0,05$), сили процесів збудження ($p < 0,001$) і гальмування ($p < 0,05$), механічної пам'яті при слуховому сприйнятті інформації ($p < 0,05$), просторового уявлення ($p < 0,001$), оперативного ($p < 0,01$), теоретичного ($p < 0,001$), логічного ($p < 0,001$) і наочно–образного ($p < 0,001$) мислення, значень рівня деп-

ресивних характерологічних проявів ($p < 0,05$) та потреби у самоствердженні ($p < 0,05$);

– між вимогами до професійно-значущих характеристик особистості середнього медичного персоналу і військового лікаря у разі вивчення показників темної і світлової адаптації ($p < 0,05$), об'єму полів зору ($p < 0,01$), гостроти слуху ($p < 0,001$), диференційованої слухової ($p < 0,002$), нюхової ($p < 0,05$), тактильної ($p < 0,01$) та вестибуломоторної ($p < 0,01$) чутливості, диференційованої оцінки часу ($p < 0,001$) і швидкості ($p < 0,01$), лінійного окоміру ($p < 0,001$), критичної частоти злиття світлових миготінь ($p < 0,05$), швидкості зорового сприйняття ($p < 0,02$), поєднаної координації рук і ніг, об'єму ($p < 0,01$), переключення ($p < 0,05$), розподілу ($p < 0,01$) та стійкості ($p < 0,05$) уваги, образної зорової ($p < 0,05$) і механічної пам'яті при слуховому сприйнятті інформації ($p < 0,02$), просторового уявлення ($p < 0,001$), оперативного ($p < 0,002$), теоретичного ($p < 0,001$), логічного ($p < 0,001$), наочно-образного ($p < 0,001$) і практичного ($p < 0,05$) мислення, витривалості нервової системи ($p < 0,01$), сили процесів збудження ($p < 0,001$) і гальмування ($p < 0,01$), врівноваженості нервових процесів ($p < 0,05$), рівня фізіологічної опірності впливу стресових явищ ($p < 0,05$), а також іпо-

хондричних ($p < 0,05$), депресивних ($p < 0,05$) і психастенічних характерологічних проявів ($p < 0,05$);

– між вимогами до професійно-значущих характеристик особистості лікаря і військового лікаря у разі вивчення показників лінійного окоміру ($p < 0,05$), вестибуломоторної чутливості ($p < 0,01$), розподілу уваги ($p < 0,01$) та витривалості нервової системи ($p < 0,05$).

Отже, найбільша кількість суттєвих статистично-значущих відмінностей спостерігалась під час порівняння професійних вимог до спеціальностей середнього медичного працівника та військового лікаря, найменша – в ході зіставлення вимог до спеціальностей лікаря та військового лікаря.

Вищезазначені результати в повній мірі підтверджували дані оцінки кореляційного зв'язку між різними профілями медичного фаху, в основі якого знаходився розрахунок коефіцієнтів кореляції (r) та рангової кореляції Кендалла (ф).

В таблицях 1 та 2 наведені узагальнені схеми психофізіограм та психограм основних медичних спеціальностей. Слід відзначити, що до їх структури були віднесені лише ті психофізіологічні функції та особливості особистості, до яких професійна діяльність висуває лише виключно високі вимоги.

Таблиця 1. Психофізіограми основних медичних спеціальностей

Професійно-значущі психофізіологічні функції та якості	Медичні спеціальності		
	Середній медичний працівник	Лікар	Військовий лікар
Гострота зору	+	+	++
Кольороорозрізнення	++	++	+++
Диференційоване кольороорозрізнення	+	+	++
Темнова та світлова адаптація	+	+	++
Просторова адаптація	+	+	++
Гострота слуху	+	++	+++
Диференційована слухова чутливість	+	+	++
Нюхова чутливість	+	+	++
Тактильна чутливість	+	+	++
Температурна чутливість	+	++	++
Диференційована оцінка часу ("почуття часу")	+	+	++
Диференційований лінійний окомір	+	+	++
Лабільність зорового аналізатора, критична частота злиття світлових миготінь	+	++	++
Швидкість зорового сприйняття	+	+	++
Вестибуломоторна чутливість	+	+	++
Спритність, координація рухів пальців	+++	+++	+++
Координація рухів рук	+++	+++	+++
Поєднана координація рук	++	++	++
Координація рухів рук під контролем зору	+++	+++	+++
Координація рухів рук без контролю зору	-	++	++
Темп рухів	-	++	++
М'язово-суглобова чутливість	++	++	++

Продовження табл. 1

Професійно–значущі психофізіологічні функції та якості	Медичні спеціальності		
	Середній медичний працівник	Лікар	Військовий лікар
Диференційована м'язово–суглобова чутливість або точність кінестезії	++	++	++
Об'єм уваги	+	+	++
Переключення уваги	+	++	++
Розподіл уваги	+	+	++
Стійкість уваги	++	+++	+++
Концентрація уваги	++	++	++
Образна зорова пам'ять	+	+	++
Оперативне мислення	+	+++	+++
Теоретичне (абстрактне) мислення	+	+++	+++
Логічне мислення	+	+++	+++
Практичне мислення	++	+++	+++
Просторове уявлення	+	++	++
Витривалість нервової системи	+	+++	+++
Сила процесів збудження	+	+++	+++
Сила процесів гальмування	++	+++	+++
Врівноваженість нервових процесів	+++	+++	+++
Функціональна рухомість нервових процесів	++	++	++

Примітка: + – існує потреба (узагальнена середня оцінка у межах від 3,0 до 4,0 балів); ++ – існує висока потреба (узагальнена середня оцінка у межах від 4,0 до 4,5 балів); +++ – існує надзвичайно висока потреба (узагальнена середня оцінка вище 4,5 балів).

Таблиця 2. Психограми основних медичних спеціальностей

Професійно–значущі особливості особистості	Медичні спеціальності		
	Середній медичний працівник	Лікар	Військовий лікар
Інтерес до безпосереднього виконання професійних обов'язків	+++	+++	+++
Інтерес до результатів виконання професійної діяльності	++	+++	+++
Милосердя, ширість, чесність та правдивість	+++	+++	+++
Увічливість, уважність, чуйність та спостережливість	+++	+++	+++
Працьовитість, старанність, акуратність та охайність	+++	+++	+++
Низький рівень нейротизму	+++	+++	+++
Високий рівень фізіологічної опірності впливу стресових явищ, пов'язаних з процесами професійного навчання та професійної діяльності	++	++	+++
Низький рівень проблемності, конфліктності у відносинах з викладачами та наставниками	++	++	++
Низький або середньонормативний рівень іпохондричних характерологічних проявів	++	++	+++
Низький або середньонормативний рівень депресивних характерологічних проявів	++	+++	+++
Низький або середньонормативний рівень психопатичних характерологічних проявів	++	++	++

Професійно–значущі особливості особистості	Медичні спеціальності		
	Середній медичний працівник	Лікар	Військовий лікар
Середньонормативний рівень паранойяльних характерологічних проявів	++	++	++
Середньонормативний рівень психастенічних характерологічних проявів	+	++	++
Середньонормативний рівень шизоїдних характерологічних проявів	++	++	++
Середньонормативний рівень гіпоманічних характерологічних проявів	+++	+++	+++
Високий узагальнений рівень суб'єктивного контролю особистості	+	++	++
Високий рівень суб'єктивного контролю в галузі досягнень	+	++	++
Високий рівень суб'єктивного контролю в галузі невдач	++	++	++
Високий рівень суб'єктивного контролю в галузі професійних відносин	++	++	++
Високий рівень суб'єктивного контролю в галузі міжособистісних відносин	++	++	++
Високий рівень суб'єктивного контролю у відношенні здоров'я та хвороби	++	++	++
Особистісна орієнтація в процесі розв'язання професійних проблем безпосередньо на справу, що виконується	++	++	++
Аритмічний тип денної працездатності	++	++	++
Оптимальний рівень самопочуття	++	++	++
Високий рівень активності	++	++	++
Низький рівень завуальованої (потенційної) жорстокості у відношенні до людей	++	++	++
Низький рівень відкритої жорстокості у відношенні до людей	++	++	++
Високий рівень соціально–психологічної адаптивності в ході професійної діяльності	++	++	++
Високий рівень самоприйняття в ході виконання професійної діяльності	+	++	++
Високий рівень прийняття інших в ході виконання професійної діяльності	++	++	++
Високий рівень емоційної комфортності в ході виконання професійної діяльності	++	++	++
Високий рівень внутрішнього контролю в ході виконання професійної діяльності	+++	+++	+++

Примітка: + – існує потреба (узагальнена середня оцінка у межах від 3,0 до 4,0 балів); ++ – існує висока потреба (узагальнена середня оцінка у межах від 4,0 до 4,5 балів); +++ – існує надзвичайно висока потреба (узагальнена середня оцінка вище 4,5 балів).

Отже, результати проведених досліджень дозволяють достатньо чітко визначити структурні особливості сукупності провідних професійно–значущих для основних медичних спеціальностей психофізіологічних функцій та властивостей особистості і на цій підставі обґрунтувати детальні психофізіограми і психограми таких спеціальностей, як середній медичний працівник, лікар та військовий лікар.

Висновки. 1. Під час проведення комплексних наукових досліджень психофізіологічного та психогігієнічного змісту розроблені детальні психофізіограми та психограми основних медичних спеціальностей, до числа яких були віднесені наступні професії: середній медичний працівник (медична сестра, фельдшер, акушерка тощо), лікар (лікар

загальної практики, сімейний лікар тощо), військовий лікар (лікар, діяльність якого пов'язана з виконанням професійних обов'язків в умовах надзвичайних ситуацій).

2. Визначення достатньо широкого кола ключових професійно-значущих психофізіологічних функцій та особливостей особистості для основних медичних спеціальностей надає можливість винайти та обґрунтувати найбільш доцільні методи психологічного і психогігієнічного обстеження для визначення індивідуальної професійної відповідності дівчат та юнаків фаху, що обирається, які повинні стати основою для адекватної діагностики професійної перспективності молоді як на етапі вибору спеціальності, так і під час професійного навчання.

3. Запропонований підхід, крім розв'язання голов-

ної психофізіологічної та психологічної проблеми, дозволяє вирішити ще декілька доволі важливих питань щодо оптимізації проведення профорієнтаційної роботи. Зокрема, він надає можливість, по-перше, виявити задатки особистості, які повинні бути реалізовані впродовж її життя, в тому числі і в професійній діяльності, по-друге, ефективно розв'язати декілька актуальних завдань адекватної організації професійної консультації і, насамперед, здійснення підбору з множини існуючих саме тих професій, які в найбільшій мірі узгоджуються з індивідуальними особливостями дівчат та юнаків, тим самим максимально обмежуючи масштаби проведення психофізіологічних та інших досліджень завдяки ідентифікації найбільш значущих з професійної точки зору психофізіологічних та психологічних якостей.

Література

1. Основы общей и медицинской психологии / И.С.Витенко, В.М.Пискун, И.М.Тылевич, А.Т.Чердниченко. — К.: Вища шк., 1984. — 176 с.
2. Вітенко І.С. Загальна та медична психологія. — К.: Здоров'я, 1994. — 296 с.
3. Вороненко Ю.В. Проблеми охорони здоров'я та обґрунтування перспектив розвитку вищої медичної освіти в Україні // Медична освіта. — 1999. — №1. — С. 6–11.
4. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников. — М.: Просвещение, 1988. — 272 с.
5. Леонова Л.А. Повышение эффективности производственного обучения подростков. — М.: Медицина, 1980. — 191 с.
6. Профессиональная ориентация молодежи: медицинский и психофизиологический аспекты / Л.М.Сухарева, К.Э.Павлович, И.К.Рапопорт, Е.И.Шубочкина // Гигиена

и санитария. — 2000. — №1. — С. 48–52.

7. Сергета І.В., Бардов В.Г. Організація вільного часу та здоров'я школярів. — Вінниця: РВВ ВАТ “Віноблдрукарня”, 1997. — 292 с.

8. Сердюковская Г.Н., Сухарева Л.М. Научные проблемы медико-физиологической профориентации школьников // Медицинские и психофизиологические аспекты профориентации школьников. — М., 1991. — С. 3–14.

9. Рапопорт И.К. Системный подход к проведению врачебных профессиональных консультаций подростков и молодежи // Гигиена и санитария. — 2000. — №1. — С. 55–59.

10. Сергета І.В., Сухарев А.Г. Личностные особенности организма современных подростков и пути их коррекции // Гигиена и санитария. — 1996. — №1. — С. 29–31.

11. Сухарев А.Г. Здоровье и физическое воспитание детей и подростков. — М.: Медицина, 1991. — 272 с.

УДК: 004.27+373.1+376.68

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В ІВАНО- ФРАНКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

Є.М.Нейко, Л.В. Глушко, С.Ф.Кобець

Івано-Франківська державна медична академія

THE PERSPECTIVES OF EDUCATING INTERNATIONAL STUDENTS AT IVANO-FRANKIVSK STATE MEDICAL ACADEMY

Ye.M. Neyko, L.V. Glushko, S.F. Kobets

Ivano-Frankivsk State Medical Academy

Навчання іноземних студентів має не тільки важливе значення для піднесення міжнародного авторитету України, але і слугує суттєвим джерелом надходження позабюджетних коштів. Тому одним з пріоритетів розвитку Івано-Франківської державної медичної академії визначений напрямок на залучення іноземних студентів. На етапах навчання – від підготовчого відділення до клінічної ординатури, магістратури, аспірантури, використовують виважені, науково обґрунтовані і широко апробовані методичні і організаційні підходи. Кінцевою метою цього процесу слугує не тільки отримання студентом-іноземцем диплома лікаря, а формування у нього гуманістичного світогляду, демократичних поглядів, поваги до України і її народу.

Education of international students is of great importance for raising the image of Ukraine in the world. No less important is the economic factor – it is a substantial source of over-budget funds. That is why the policy of inviting international students is regarded as one of the development priorities for Ivano-Frankivsk State Medical Academy. On all the levels of the study – from preliminary department to internship and graduate studies for Master's and Candidate's in medical science - accurate, broadly tested scientifically grounded methods and approaches are applied. Our final aim is not just to provide an international student with doctor's diploma, but to develop him (her) humanistic outlook, democratic ideas and respect for Ukraine and its people.

Вступ. В межах Трансєвропейської програми співробітництва в сфері вищої освіти, започаткованій в Україні ще в 1993 році Європейським союзом, Міністерство освіти і науки України реалізувало 85 міжнародних проектів на загальну суму 20,4 млн. євро. В Україні отримують вищу освіту близько 17 тисяч іноземних громадян, при цьому основна більшість – з медичних і гуманітарних спеціальностей. За навчання іноземних студентів вищі навчальні заклади (ВНЗ) щорічно отримують понад 124 млн. доларів[1]. Таким чином, навчання іноземних студентів має не тільки важливе значення для піднесення міжнародного авторитету України, але і слугує суттєвим джерелом надходження позабюджетних коштів. Тому одним з пріоритетів розвитку Івано-Франківської державної медичної академії визначений напрямок на залучення іноземних студентів.

Основна частина. В Академії створені всі умови для якісного навчання, проживання і активного

відпочинку студентів. Отже, значно полегшується адаптація іноземних студентів до навчально-виховного процесу у вищому медичному навчальному закладі, студентського колективу, професорсько-викладацького складу і в широкому розумінні до умов перебування в Україні.

Відомо, що процес адаптації до системи навчання у ВНЗ, зокрема медичному, навіть для вітчизняних студентів завершується, як правило, з закінченням другого курсу. При цьому слід враховувати різницю базової підготовки в національних школах, рівень оволодіння мовою навчання у ВНЗ після закінчення підготовчого відділення, побутові і релігійні традиції, індивідуальні риси особи[2]. Тому в академічні групи підбирають студентів з приблизно однаковим рівнем підготовки, з країн, які мають наближені побутові і релігійні традиції. Заняття з іноземцями проводять найбільш досвідчені викладачі, що володіють англійською мовою. Для успішного засвоєння студентами-іноземцями знань, вмінь і практичних навичок використовуються специфічні методичні підходи. Зокрема, основні терміни з таких предметів як ана-

томія, гістологія, біологія, медична фізика, біохімія під час заняття неодноразово повторюють і детально роз'яснюють їх зміст, при цьому активно застосовують сучасні технічні засоби (демонстрація малюнків, схем, графіків за допомогою графопроекторів, спеціальних комп'ютерних відеокліпів, створених викладачами кафедр, електронних книжок, зокрема на англійській мові). Після цього студенти неодноразово усно повторюють ці терміни і самостійно пояснюють їх значення. Студенти складають словники нових термінів і понять. Викладачі дають конкретні поради з ведення конспектів, пояснюють, як правильно користуватись підручниками, методичними рекомендаціями, іншими навчальними посібниками, чітко відмежовувати основне від другорядного. Для іноземних студентів регулярно проводять консультації, обов'язково знайомлять їх з тематичними навчальними планами, розробленими за новою типовою програмою МОЗ України. Це дає їм можливість більш ефективно займатись самостійно і оволодівати необхідним матеріалом. Для самопідготовки в академії створені всі необхідні умови. Бібліотека має достатній книжковий фонд, який регулярно поповнюється сучасними вітчизняними і зарубіжними виданнями. Успішно функціонує інтернет-клас.

Такий підхід до підготовки іноземних студентів на молодших курсах дозволяє ефективно і якісно продовжувати їх навчання на клінічних кафедрах. При цьому максимально застосовується принцип підготовки майбутнього спеціаліста "біля ліжка хворого". Це дає можливість студентам не тільки оволодіти новими та поглибити раніше набуті практичні навички, закріпити теоретичні знання, а також отримати мовну практику, збагатити словниковий запас, наблизитись до культури і традицій українського народу. Важливим засобом удосконалення знань з методики обстеження та лікування хворих іноземними студентами є впровадження вечірніх чергувань в клініках. Під час цих чергувань під наглядом викладачів кафедр вони беруть участь у вечірніх обходах, виконанні діагностичних і лікувальних маніпуляцій, прийомі ургентних хворих. Така практика дозволяє глибше засвоїти навчальний матеріал, повніше розкрити індивідуальні здібності студента, впливає на стимуляцію пізнавальної діяльності, формування достатнього обсягу володіння практичними навичками, необхідними у роботі лікаря.

Література

1. Антіпов В.О. Скажіть, скільки у вас іноземних студентів?// Газ. Дзеркало тижня, №3 від 3 лютого 2001р.

Важливим засобом підвищення ефективності учбового процесу слід також вважати широке застосування тестового контролю на практичних заняттях, заліках екзаменах. Зумовлено це як вимогою підвищення об'єктивності оцінки знань, так і звичкою іноземних студентів до тестових форм контролю. Крім того у ВНЗ України впроваджена система ліцензійного екзаменаційного тест-контролю "Крок". На старших курсах студенти за своїм вибором і бажанням відвідують елективні курси, основним мотивом обрання яких є додаткове поглиблене вивчення найбільш важливих питань майбутньої лікарської спеціальності. Сучасні інтеграційні тенденції поступового включення України в загальноєвропейські і загальносвітові процеси передбачають ширше залучення студентів-іноземців до науково-дослідницької роботи. Найбільш здібні і добре підготовані з них мають змогу продовжувати навчання в клінічній ординатурі, магістратурі, аспірантурі, виконувати кандидатські дисертації.

Колектив Академії намагається допомогти студентам-іноземцям ознайомитись з історією, мистецтвом, традиціями і звичаями України і Прикарпаття. Важливу роль в цьому процесі відіграє доброзичливе, неформальне ставлення викладачів, зокрема кафедри українознавства, курсу ділової української мови до іноземних студентів. Такий підхід дає останнім можливість удосконалити знання української мови, опанувати вмінням думати цією мовою. В кабінеті естетичного виховання частими гостями є не тільки студенти з країн СНД, а і громадяни Пакистану, Йорданії, Лівану, Канади. Вони активно беруть участь в підготовці тематичних вечорів, виступів колективів художньої самодіяльності.

Висновки. Таким чином, Івано-Франківська державна медична академія володіє певним позитивним досвідом організації цілосного процесу підготовки високоякісних фахівців в галузі медицини, необхідним для навчання іноземних студентів. На етапах цього процесу – від підготовчого відділення до клінічної ординатури, магістратури, аспірантури, використовують виважені, науково обґрунтовані і широко апробовані методичні і організаційні підходи. Кінцевою метою цього процесу є не тільки отримання студентом-іноземцем диплома лікаря, а формування у нього гуманістичного світогляду, демократичних поглядів, поваги до України і її народу.

2. Булгакова Н.Б. Активізація пізнавальної діяльності студентів-іноземців на основі суб'єктивних відносин // Педагогіка та психологія.-№4, 1999, -С.107.

УДК: 378.193

ПРО ІНСТИТУТ КУРАТОРСТВА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

О.О.Пентюк, М.Б.Луцюк, Б.О.Борисенко, С.В.Ладутько, М.М.Черв'як,
Е.В.Столярчук, Г.З.Личик, В.М.Истошин, О.В.Тертишна
Вінницький державний медичний університет ім. М.І.Пирогова

ABOUT INSTITUTE OF CURATORS FOR THE FOREIGN STUDENTS

O.O.Pentyuk, N.B.Lytsyuk, B.O.Borisenko, S.V.Ladytko, M.M.Cherv'yak,
E.V.Stolyarchyk, G.Z.Luchuk, V.M.Istoshin, O.V.Tertushna
Vinnitsa State Medical University named after M.I.Pirogov

В статті наводиться досвід роботи кураторів в групах іноземних студентів. В результаті тестування було виявлено, що 69 % студентів-іноземців підтримують інститут кураторства, а 80 % вважають, що кураторство необхідно продовжити і на старші курси, 70 % студентів хочуть вчитись в змішаних групах з українськими студентами. Автори вважають необхідним зберегти інститут кураторства, а роботу кураторів вважати одним із видів педагогічної роботи.

We study the work of curators with foreign students in this article. The results of testing are that 69% of students support the curators, 80% of student think that curators must work at the senior courses, 70% of students want to study in mixed groups with the ukrainian students. The authors suppose that the institute of curators is necessary to save and irradiate at the senior courses.

Вступ. Студент-іноземець, що прибув вчитись в Україну, потрапляє у незвичайну ситуацію: втрачається батьківська опіка, змінюється місце проживання, умови життя та побуту, з'являється новий колектив, значно зростає навчальне та психологічне навантаження, пов'язане з великим обсягом занять та зміною методів викладання. Іноземні студенти перших курсів ще мало ознайомлені з реаліями нашого життя, звичаями, традиціями, нормами поведінки, етикетом тощо. Дисконфортний стан першокурсників поглиблюється невирішеними загальнодержавними проблемами, перебудовою суспільства, нововведеннями у суспільне життя, перебудовою суспільства [1, 2, 3].

Складність роботи з іноземними студентами полягає в тому, що контингент, який ми навчаємо – це люди різної віри, ментальності, віку, національності і життєвого досвіду [4, 5]. Саме життя вимагає посиленої уваги до студентів-іноземців.

З метою прискорення їх адаптації до вузівських умов, сформування з багатомовної інтернаціональної групи повноцінного студентського колективу, який ефективно працює, рішенням ректорату у погодженні із громадськими організаціями у 1999 році в університеті був відновлений на громадських засадах інститут кураторів (на I та II курсах).

Основна частина. Куратор допомагає студентам скоріше звикнути до умов сьогодення, розширює їх світогляд, посилює мотивацію вивчення мови. Робота кураторів направлена на створення в академічних групах здорового мікроклімату, на підвищення загальноосвітнього і культурного рівня та інтересу до майбутньої професії. Необхідно відмітити неоціненну роль індивідуальних та групових бесід та рекомендацій з приводу успішності, особистих справ, актуальних життєвих проблем, міжнаціональних відносин, стану здоров'я та медичного обслуговування, проблем молоді, побуту та відпочинку. Подібні бесіди бувають успішними тільки тоді, коли між куратором і студентами виникає співробітництво і взаєморозуміння. Куратор стимулює інтерес до навчання, спілкування, пробуджує творчу активність студентів-іноземців.

В січні 2002 року кураторами-співробітниками кафедри біохімії та загальної хімії – за домовленістю з адміністрацією проведено анкетування студентів-іноземців 2-го курсу медичного факультету і отримано такі результати. Лише 21 % студентів нейтрально чи негативно ставляться до інституту кураторства, основна частини – 69 % - вважають його необхідним або вкрай необхідним. Виявилось, що 87 % студентів в цілому задоволені складом групи та викладачами, 77 % - роботою старост груп,

98 % знайшли в інституті та місті Вінниці нових друзів. Окремо треба відзначити, що відповідаючи на питання про ставлення до навчального процесу 70% студентів-іноземців виявили бажання вчитись в змішаних групах з громадянами України, групах з українською мовою навчання. Таке побажання вважаємо обґрунтованим з огляду на достатнє забезпечення навчального процесу підручниками з біохімії та інших предметів українською мовою.

Література

1. Андрущенко В.П. / Проблеми формування правового поля освіти України/ Тези Всеукраїнської науково-методичної конференції “Сучасний стан вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи”. – Київ, 2000 р. С. 17-19.
2. Корсак В.К. До проблеми відповідальності суспільних вимог до вищої освіти і спектра моделей університету/ Тези Всеукраїнської науково-методичної конференції “Сучасний стан вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи”. – Київ, 2000р. С. 39-44.
3. Борисенко Б.О., Смольський Л.П., Луцок М.Б. та інші Організаційна та виховна робота в період адаптації студентів I-го курсу до умов перебування у вузі/ Тези Міжре-

Висновки. Вважаємо, що інститут кураторства студентів-іноземців повинен бути і надалі збереженим, але за умов залучення до цієї роботи лише тих викладачів, які здатні до цікавої неформальної роботи зі студентами. Бажано продовжити термін кураторства на 3 – 4 курсах. Думка куратора має враховуватися адміністрацією при вирішенні з студентами навчальних, організаційних та інших справ. Доцільно роботу кураторів вважати одним з видів педагогічного навантаження.

гіональної науково-практичної конференції “Сучасні аспекти виховного процесу у вищих навчальних закладах України”. – Львів, 2000 р. – С. 16.

4. Дачик А.Б. Виховна робота на заняттях з іноземними студентами/ Тези Міжрегіональної науково-практичної конференції “Сучасні аспекти виховного процесу у вищих навчальних закладах України”. – Львів, 2000 р. С. 33-34.

5. Сушко В.В., Гладкий Г.М., Нагорний С.І. і інші Удосконалення підготовки іноземних студентів/ Тези Міжрегіональної науково-практичної конференції “Сучасні аспекти виховного процесу у вищих навчальних закладах України”. – Львів, 2000 р. С. 121.

УДК 681.142.82:378.193.001

ЗНАЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ В СИСТЕМІ ОЦІНКИ ЗНАТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

В.К. Серкова, Ю.І. Монастирський, О.В. Шиш

*Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова, Вінницьке територіальне
медичне об'єднання №1*

SIGNIFICANCE OF COMPUTER TESTING IN TEACHING SYSTEM FOR THE FOREIGN STUDENTS

V.K. Serkova, Yu.I. Monastyrsky, O.V. Shysh

M. Pyrohov Vinnytsya State Medical University, Vinnytsya Territorial Medical Amalgamation No 1

Розроблена та успішно використовується для навчання та контролю знань іноземних студентів програма для комп'ютерного тестування ExamPro. Протягом 8 років тестування пройшли біля 1600 іноземних студентів. Виявлено достатньо високий зв'язок між оцінками, отриманими при тестуванні, та усній відповіді. Завдяки об'єктивності, оперативності, автономності, індивідуальності та інформативності комп'ютерне тестування є важливим елементом в системі навчання іноземних студентів.

The computer testing program "Exam Pro" has been worked out and implected succesfully for teaching and testing the knowledge of foreign students. During the span of eight years about 1,600 foreign students have passed the test. It is found that there exists a high relation between the marks achieved by computer testing and oral answers. Due to its objectivity, operativity, individuality and informativity, computer testing is one of the important elements in the teaching system for foreign students.

Вступ. Оцінка знань іноземних студентів є достатньо складним завданням і часто носить суб'єктивний характер. Цьому сприяють особисті відносини викладача та студента, інколи підвищена самооцінка студента, а також фінансові відносини між студентом та вузом. Для оцінки ступеня засвоєння матеріалу навчальних програм традиційно використовуються методи усного опитування і письмових контрольних робіт, які виправдовують себе при розборі невеликої кількості матеріалу, але стають обтяжливими при проведенні підсумкових занять. В той же час, осмислення матеріалу великого розділу, генералізація уявлень, які відносяться до логічно вивченої області знань, дуже корисно для студентів.

Основна частина. Полегшити роботу викладача можуть комп'ютерні системи, що пропонують студентам набори якісних задач за великими розділами предмету, який вивчається. Такий комп'ютерний контроль має ряд позитивних сторін [1]:

- об'єктивність оцінки результатів виконаної роботи;

- оперативність, яка дозволяє перевірити великий обсяг знань студентів та навчального матеріалу у відносно короткі терміни;

- автономність роботи студента, яка дає можливість викладачеві продовжувати заняття з групою;

- індивідуальність, яка полягає в тому, що кожний студент отримує свою комбінацію тестів;

- інформативність – студент отримує добру оцінку лише в тому випадку, коли він засвоїв матеріал.

В той же час комп'ютерне тестування має певні недоліки [2]:

- відсутність мовного відтворення матеріалу, що перешкоджає виробленню звички чітко формулювати думку;

- відсутність зворотного зв'язку з комп'ютером, в результаті чого студенти не знають причини своїх помилок;

- вірогідність випадкового вибору правильної відповіді;

- механічне запам'ятовування матеріалу при багаторазовому використанні одних і тих самих тестів;

- підказка правильного рішення системою вибірних меню з обмеженим числом правильних відповідей.

В системі комп'ютерного навчання та контролю знань ExamPro, яка розроблена та використовується нами, на наш погляд, максимально представлені позитивні сторони комп'ютерного тестування та зведені до мінімуму негативні.

Програма ExamPro дозволяє формувати тестові питання по темах та сортувати їх випадковим методом [3]. Студенти повинні вибрати правильні відповіді, маючи можливість контролювати час виконання та оцінку за кожну відповідь. Серед питань визначаються “фатальні” питання, негативна відповідь на які призводить до оцінки “незадовільно” навіть при позитивних відповідях на інші. Це можуть бути найпростіші або принципові питання курсу. Викладач сам визначає відсоткове співвідношення відповіді та формування загальної оцінки при внесенні кожного нового питання або редагування тестів.

Програма передбачає режим тренінгу, який може бути застосованим на лабораторних чи додаткових заняттях, під час якого студенти бачать правильну відповідь та свої помилки.

Програма має декілька ступенів захисту від несанкціонованого входу. Крім того, при проведенні іспиту або заліку студент повинен зареєструватись, ввести своє прізвище або знайти його в списку групи, номер залікової книжки. Після проведення тесту можна переглянути як загальні результати, так і відповідь по кожному з питань, роздрукувати відомість здачі тестів. Крім того, в програмі є дружні звернення та допомога студентам, наприклад: “Ви пройшли тест, поздоровляю!”, що знімає психологічну напругу.

8-річний досвід застосування комп'ютерної програми ExamPro для навчання та контролю знань іноземних студентів продемонстрував достатньо високу її ефективність в загальній системі навчання.

Всього за вказаний термін комп'ютерне тестування пройшло понад 800 іноземних студентів 4-го курсу і близько 800 – 6-го курсу. Комп'ютерне тестування в режимі контролю знань на 4-му курсі входить до складу підсумкового заняття з кардіології, гастроентерології, пульмонології і нефрології.

Оцінка, отримана за тестування, виставляється в асистентський журнал поряд з оцінкою за усну відповідь. Перед екзаменами по факультетській терапії студенти знову проходять комп'ютерне тестування, оцінка вноситься в екзаменаційний журнал і враховується при визначенні загальної оцінки за курс. До проведення тестування кожний студент має можливість потренуватись, а також ознайомитись з усім масивом тестів (біля 700). Коефіцієнт кореляції між оцінками, отриманими іноземними студентами 4-го курсу з комп'ютерного тестування і за усну відповідь на екзаменах з факультетської терапії, за останніх 3 роки коливається від 0,62 до 0,67.

Комп'ютерне тестування іноземних студентів 6-го курсу проводиться під час циклу внутрішніх хвороб і на державних екзаменах з терапії. Протягом циклу студенти вивчають весь масив комп'ютерних тестів (біля 1500), який поновлюється щорічно на 10-15%. Тестування проводиться після кожного розділу циклу та в кінці циклу. Оцінка враховується при видачі студенту характеристики за цикл. Результат комп'ютерного тестування на державних іспитах є складовою частиною загальної оцінки. Коефіцієнт кореляції між оцінками за комп'ютерне тестування і за усні відповіді на циклах внутрішніх хвороб коливається в межах 0,68 до 0,71.

Висновки. 1. Оцінки, отримані іноземними студентами при тестуванні за допомогою програми ExamPro, досить адекватно відображають їх знання предмету.

2. Висока ступінь об'єктивності, оперативності, автономності, індивідуальності та інформативності комп'ютерного тестування дозволяє успішно використовувати програму ExamPro в навчальному процесі.

3. Комп'ютерне тестування іноземних студентів є адаптаційним фактором для процедури підтвердження диплому у себе на батьківщині.

4. Комп'ютерне тестування є лише одним з важливих елементів системи навчання іноземних студентів і ні в якому випадку не повинно замінювати особисте спілкування студента та викладача.

Література

1. Пак Н.И., Симонова А.Л. Методика составления тестовых заданий // Информатика и образование. – 1998. – №5. – С. 86-94.
2. Сунгатулин Р.Т., Бобров Л.К. Компьютерное тестирование как элемент системы дистанционного обучения // Сб. трудов Новосибирской государственной ака-

демии экономики и управления. – 1999. – С. 102-106.

3. Коваленко О.О., Шиш І.М., Шиш О.В. Використання тестової програми ExamPro для діагностики знань студентів з комп'ютерних дисциплін // 36. “Актуальні проблеми та перспективи вдосконалення підготовки конкурентноздатних фахівців. – Київ. – 2001. – С. 186-189.

УДК: 61 (075.5)

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В МЕДИЧНОМУ ВУЗІ: РЕАЛІЇ, ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

В.В. Томаш, Є.Ю. Рождественський, Н.П. Скородумова, Г.М. Луньов,
В.М. Жидких І.В. Піклун, Л.Є. Шокотько
Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

THE EDUCATION OF FOREIGN STUDENTS IN THE HIGHER MEDICAL INSTITUTIONS: REALITY, PROBLEMS, SEARCH, PERSPECTIVES

V.V. Tomash, Ye.Yu. Rozhdestvensky, N.P. Skorodumova, G.M. Luniov, V.M.
Zhydkykh, I.V. Piklun, L.Ye. Shokotko
M. Horky Donetsk State Medical University

Проведений аналіз системи навчання іноземних студентів у медичному закладі за допомогою анкетування визначив ряд проблем, без розв'язання яких неможливе формування лікаря XXI століття. Вивчені фактори, заважаючі студентам успішно вчитися. Автори дійшли висновку, що сьогодні, як ніколи, заповідь лікаря "Насамперед - не нашкодь!" є основною і для студента, і для вихователя медичного закладу.

The analysis of educational system by means of questionnaire of the foreign students in the higher medical institution was conducted. There is a number of problems without which it is impossible to form a doctor of the XXI – st century. The facts to prevent the students from study were studied. The authors took into account, that in this time the commandment of a doctor: "Primum ne noceat !" is the main for the medical students and for the teachers in the higher medical institution.

Вступ. XXI століття, яке вступило у свої права, поставило перед людством цілий ряд глобальних проблем, від розв'язання яких залежить його виживання. Важлива роль в цьому належить медицині. Прогрес у медицині, поряд з розвитком системи і організації охорони здоров'я, медичної науки, використанням сучасних медичних і біологічних технологій, багато в чому пов'язаний з особистістю лікаря: його професіональними і особистісними якостями, гуманністю, прагненням до самовдосконалення, його культурним виглядом. Саме медичний вуз, якщо до того ж деякі з цих якостей формувалися в родині і школі, а вибір професії був вмотивованим, повинен вирішувати це завдання.

Особливої актуальності набуває підготовка спеціалістів з вищою медичною освітою з числа іноземних громадян, які протягом 6-7 років позбавлені опіки батьків. Навчання іноземних студентів проходить у зовсім незвичних для них умовах: нове середовище перебування, інші нюанси людського

спілкування, враховуючи те, що дозволено і що ні, "сп'яніння" самостійністю, якої не було на батьківщині в таких масштабах. Тому викладання у вузі, коли мова йде про іноземних студентів, повинно бути в стані постійного вдосконалення і пошуку найбільш ефективних методів, які б дозволили посилювати їх мотивацію до навчання і покращувати якість підготовки іноземних студентів.

Наше завдання й полягає в тому, щоб викладання у вузі зробити таким як можна швидше і грамотніше. Розуміючи, що "не можна осягнути неосяжне", ми виділили ряд напрямків, що здалися нам найбільш важливими. З цією метою ми склали анкету і надали можливість студентам 5-6 курсів відповісти на поставлені запитання.

Основна частина. Серед 105 опитаних були студенти з Індії й арабських країн. Перше запитання в анкеті було закономірним: "Чому Ви вирішили стати лікарем?" Приємно, що 50% студентів мріяли про медицину з дитинства; 21,5% - настояли батьки-лікари; у Тунісі і Палестині професія лікаря престижна і це визначило майбутнє 22% студентів; у інших - не було вибору.

© В.В. Томаш, Є.Ю. Рождественський, Н.П. Скородумова та ін., 2002

Формування лікаря у вузі починається з урочистого ритуалу “посвяти в студенти”, а закінчується прийняттям урочистої клятви випускника Донецького державного медичного університету ім. М. Горького, де один з пунктів говорить: “Урочисто клянуся! Наполегливо і завзято продовжувати вивчення медицини і всіма силами сприяти її подальшому вдосконалюванню на благо народів світу!” Цю клятву важко здійснити в усе зростаючому протиріччі між великим обсягом інформації й обмеженим терміном навчання. Як актуальне завдання навчання висувається розвиток здатності самостійно вчитися все життя, потреби в активному безперервному поповненні знань шляхом самоосвіти. Видатний російський клініцист М.Я. Мудров справедливо стверджував, що в лікарському мистецтві немає лікарів, які закінчили свою науку [3].

Найважливішим принципом сучасного навчання є активізація пізнавальної здатності студентів [1, 2]. Це досягається вдосконаленням самостійної роботи, наближенням навчання до реальних умов практичної діяльності (курація хворих, чергування в клініці, особливо в період літньої виробничої практики, рішення ситуаційних завдань, ділові ігри й ін.), впровадження елементів дослідницької роботи в навчальний процес, залученням студентів до роботи в наукових гуртках з подальшою публікацією робіт на студентських конференціях, з'їздах, а також участі студентів у організації і проведенні клінічних і клініко-анатомічних конференцій. Треба відзначити, що шестикурсники з великою відповідальністю беруться за цю роботу, намагаючись виглядати як можна гідніше.

А тепер подивимося на цю проблему очима студента. Основна маса студентів (65%) навчається цілком пристойно тому, що “хочуть стати гарним лікарем”; 21,5% “соромно перед батьками” і 13,5% заради престижу. Ми запропонували студентам в анкеті оцінити рівень навчання у вузі і висловити свої пропозиції щодо його вдосконалення. Всі студенти відзначають низький рівень технічного оснащення, особливо клінічних кафедр, і неможливість вільного користування Інтернетом. До цікавих пропозицій щодо удосконалення навчання варто віднести введення занять з пластичної хірургії, математичного аналізу, освоєння навичок надання невідкладної допомоги хворому в екстремальних ситуаціях.

Ще давньогрецький філософ Піфагор писав, що освіта не дає паростків у душі, якщо вона не проникає на достатню глибину. Обов'язок педагога

не тільки сформувати потребу в здобуванні знань, але і виробити переконання в тому, що нецтво медичного працівника не просто аморально, але і злочинно. Воно виходить за межі поняття лікарської помилки і за певних умов може бути кваліфіковане як посадовий злочин. Треба відзначити, що інтерес до знань у іноземних студентів в останні роки знизився. Проведене анкетне опитування вірогідно свідчить, що діючим способом підвищення зацікавленості студентів у знаннях був, є і залишається - авторитет педагога. Переважна більшість студентів (71,5%) цінує у викладачах професіоналізм; 78,6% - культуру спілкування і здатність співчувати; 35,8% - доброту і тільки 28% - принциповість. Говорячи про витрати виховання, хтось справедливо сказав: “Якщо наші вихованці виявляються гірші, ніж нам хотілося б, значить ми, справді, гірші, ніж думаємо про себе”. Зі скасуванням кураторства викладачі формально і фактично самоусунулися від виховання, спілкування, співпереживання. Не дивно, що 52% студентів (помітьте - старших курсів!) хотіли б спілкуватися з викладачем-куратором. Тут явно простежується дефіцит спілкування і заступництва старших, особливо серед арабських студентів. Саме тому на запитання “Що Вас більше всього гнітило за роки навчання?” 70% студентів відзначили тугу за батьками і родиною.

Вища медична освіта передбачає обов'язкове формування етичних навичок у студентів будь-якої національності, що неможливо без обговорення питань лікарської таємниці. Згідно з нашою мораллю під лікарською таємницею розуміється один з аспектів деонтології, який вимагає від усіх медичних працівників, у першу чергу від лікарів, приховання відомостей про діагноз захворювання, особисте життя хворого, причини перебування його в лікувальній установі, крім тих випадків, коли нерозголошення таких відомостей може загрожувати здоров'ю або благополуччю колективу. Під час обговорення проблеми лікарської таємниці в історико-соціальному аспекті важливо звернути увагу на те, що відомості про дотримання лікарської таємниці містяться в ранніх літературних пам'ятках з медицини. Про необхідність збереження таємниці хворого говориться в “Клятві Гіппократа”, яка, починаючи з XVII ст., отримала відображення в тексті обіцянок, вимовлених випускниками-медиками. У деяких країнах питання про нерозголошення лікарської таємниці набуло не тільки моральної, але і юридичної основи, з урахуванням якої недо-

тримання лікарської таємниці переслідувалося законом (Австро-Угорщина, Бельгія, Голландія, Німеччина, Італія). Ми вважаємо за доцільне використання на заняттях деонтологічних завдань зі зразками рішення. Але неминучим залишилося положення про необхідність зберігати довірену лікарю таємницю хворого, яке внесено в клятву іноземних студентів п'ятим пунктом: "Не розголошувати відомостей, довірених мені хворим, якщо вони не становлять небезпеки для людей".

Діючим важелем виховання етичних норм у майбутніх медиків і, насамперед, іноземних студентів є викладання історії медицини - предмета глибоко інтернаціонального за своєю суттю: всі народи світу більшою чи меншою мірою внесли і продовжують вносити свій внесок у розвиток медичних знань, у становлення сучасної медицини й охорони здоров'я. У нашому вузі в межах навчальної програми викладається всесвітня історія медицини для українських і іноземних учнів, де на заняттях студенти вивчають основні досягнення у сфері медичної діяльності народів світу протягом всієї історії людства. В останні роки у програму включена біографія унікальної людини - Альберта Швейцера, який протягом великого і плідного життя не тільки сповідав щире людинолюбство і добро, але і на практиці у своїй діяльності реалізував ідеї гуманізму. Основний принцип його світогляду "благоговіння перед життям" як основою морального, етичного відродження людства. Він закликав людей визнати один одного гідним довіри і вважав, що благоговіння перед життям не зникає, поки є люди, що сповідують Любов! Його слова: "Людина повинна боротися, боротися зі злом, а не сидіти склавши руки, очікуючи божественного втручання" якнайкраще перегукуються з четвертим пунктом клятви лікаря: "Клянуся! Ніколи, ні за яких умов і обставин не застосовувати медичних знань на шкоду людині".

Етичне виховання включає й організацію дозвілля студентів. Анкетне опитування свідчить про великі прогалини і необхідність удосконалення цього розділу навчання у вузі. Виявилось, що третина студентів сидить удома і нікуди не ходять; 32 % відвідують дискотеки; 19 % - казино, 22 % - театри і філармонію; 22,5 % полюбляють екскурсії; 5 % - відвідують інші заклади (правда не уточнили які?) і тільки 1 %! - люблять читати. Сучасний лікар повинен бути не тільки грамотним, культура й інтелігентність не віддільні від лікування. Примітно відзначити, що 40 % іноземців знають О.С.-

Пушкіна, 22% - О.М. Толстого, О.М. Горького, Т.Г. Шевченко й А. Крісті. Але основна маса студентів (більш 40%) нічого не читала. Це тим більше сумно, оскільки мова йде про цінності світового масштабу.

Перш ніж удосконалити систему навчання, необхідно виявити фактори, які перешкоджають студентам нормально вчитися. Саме тому ми включили до анкети запитання: "Що Вам заважає учитися?" Не дивно, що 57,2% опитаних назвали погані умови проживання в гуртожитку. Причому 62 % студентів не вистачало домашнього затишку; 57 % - відзначили неможливість самоти, шум і 52 % - труднощі приготування їжі. Це свідчить про існування дуже важливої проблеми - проблеми гуртожитку, який повинен бути не тільки місцем проживання. Гуртожиток - це як живий організм, що вимагає відновлення і досконалості. Не здатні раціонально розподілити час 35,7 % студентів. Нестача грошей заважає добре учитися 42,9 % іноземців. Причому, поряд з перебоями отримання грошей з дому, 11 % студентів відзначають незадовільну роботу банків (мається на увазі пролонгація при отриманні грошей). Деяким студентам (1,5 %) заважає добре вчитися погане здоров'я. Не всі успішно проходять акліматизацію, часто хворіють на респіраторні інфекції, страждають від гастритів, бронхіальної астми і є на обліку у фтизіатрів із приводу різних проявів туберкульозу. Саме тут, як ніде, позначається відсутність батьківської опіки і любові. Тільки до 16 % студентів батьки приїжджали в Донецьк за весь час навчання, і менш 30 % іноземців мали можливість щорічно виїжджати на батьківщину. Слід зазначити і незадовільний, якщо не сказати низький, рівень санітарно-гігієнічних навичок у іноземців (причому незалежно від національності). Не дивно, що студенти досить часто хворіють не тільки на простудні захворювання, - однією з провідних медичних проблем є патологія шлунково-кишкового тракту. Варто згадати, що основна маса студентів з латиноамериканських країн та й студенти з Індії приїжджають в Україну з повним набором глистових інвазій. Може, слід на першому курсі ввести елективний курс доведення, де популярно викласти студентам навички ведення господарства, купівлі і заготівлі продуктів, гігієнічні основи і багато чого іншого. Ми впевнені, що такі заняття будуть мати успіх у першокурсників.

Хочеться особливо відзначити, що переважна більшість студентів встигала б краще, якби навчан-

ня велося англійською мовою. На англійській мові хотіли б учитися 88,8 % студентів, інші - на французькій. Ніхто не назвав мовою навчання російську чи українську. Крім того, усі студенти хотіли б менше (мається на увазі кількість годин) вивчати історію України, політологію, економіку, філософію й основи права. Всі студенти настійно просили збільшити кількість годин з терапії, інфекційних хвороб, акушерства і гінекології, педіатрії, але що особливо приємно і трохи дивно, що серед предметів були названі фармакологія, патофізіологія і біохімія. Утім, нічого дивного в цьому немає, адже тестовий іспит, який студенти складають у себе на батьківщині, містить велику кількість питань саме з названих дисциплін.

Підводячи підсумок сказаному, нам видається, що основним місцем навчання, впливу на студента (який є якоюсь мірою пацієнтом для викладача-медика) є і буде завжди безпосередня робота біля постелі хворого. “Встановлення діагнозу - це пошук невідомого по визначеній, науково-обґрунтованій системі розпитування, огляду й обстеження хворого”, - так сповідував принципи визначення хвороби Г.О. Захар'їн. Отож, остання ланка - обстеження - майже цілком випадає через погану, а, точніше сказати, вкрай відсталу матеріально-технічну базу деяких лікарень. “Студент, настрій якого здебільшого створюється

завдяки обставинці на кожному кроці, та де він навчається, повинен бачити перед собою тільки високе, сильне і витончене... Бережи його Бог від розбитих вікон, сірих стін і дверей, оббитих рваною клейонкою”. З цими словами А.П. Чехова важко не погодитися. Убогість матеріально-технічної бази (рівень якої явно відрізняється від такої в ряді країн, з яких прибули студенти), побуту породжує убогість думки, апатію і непотрібність самовдосконалення. І тільки створення в університеті ряду провідних клінік, оснащених новітньою апаратурою з високим медичним комфортом, вселяє надію і віру в кращі часи.

Висновки. Ми спробували підняти тільки частину проблем, які однаковою мірою хвилюють і викладачів, і студентів. Анкетування студентів допомагає нам визначити коло невідкладних проблем. Але які б ми питання не розглядали і якими б не йшли шляхами до досягнення мети, ми завжди повинні пам'ятати основні заповіді медицини - адже вони вічні! З глибокої стародавності, з часів Гіппократа лікарю прищеплювалась велика заповідь медичного ремесла, якою повинен був він керуватися, обираючи для пацієнта лікування: “Primum ne nocent” - так звучала вона на урочистій латині - “Насамперед - не нашкодь!”

Але хіба не прийшов час, щоб вона стала заповіддю кожної людини?!

Література

1. Алымов А.М. Производительные силы: проблемы развития и размещения. - М.: Экономика, 1981. - 288 с.
2. Книга о Донбассе. Природа. Люди. Дела. / Сост.: С.П.

Булкин, А.Н. Лазоренко, М.Е. Миронов. - Донецк: Донбасс, 1977. - 320 с.

3. Печчеи А. Человеческие качества. - М.: Мир, 1984. - С. 43-44.

УДК.(07)

ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОГО СТУДЕНТСЬКОГО ГУРТКА ЯК ОДНІЄЇ З ФОРМ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

В.О. Шапринський

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE SIGNIFICANCE OF STUDENTS SCIENTIFIC SOCIETY IN QUALITATIVE TRAINING FOREIGN STUDENTS

V.O. Shaprinsky

M.I. Pirogov Vinnitsa State Medical University

В даній статті висвітлюється багаторічний досвід роботи з іноземними студентами, їх участь у роботі студентського наукового гуртка. Підкреслюється роль студентського наукового гуртка в орієнтації вибраної професії іноземними студентами та формуванні майбутніх хірургів.

The many-year experience of the work with foreign students, their participation in the work of students scientific society is elucidated in this article. The role of students scientific society in orientation of chose profession by foreign students and formation future surgeons is emphasized.

Вступ. Підготовка іноземних студентів – висококваліфікованих стажистів-хірургів – дуже відповідальне і важке завдання. Тому робота в студентському науковому гуртку (СНГ), розвиток та вдосконалення науково-дослідницької діяльності іноземних студентів-гуртківців є однією з форм якісної підготовки майбутніх спеціалістів [1,2,3,4], які повинні будуть надавати кваліфіковану хірургічну допомогу населенню іноземних держав, студенти з яких навчаються за контрактом.

Основна частина. Найважливішою стороною діяльності СНГ є орієнтація студентів, в тому числі і іноземних, які цікавляться і бажають присвятити себе хірургії. Щорічно в СНГ займаються 20-25 студентів II-VI курсів. Головним в роботі СНГ є принцип добровільності. Відповідальним за СНГ є досвідчений викладач з великим досвідом роботи. Це дозволяє проводити цілеспрямовану роботу з виявлення та формування серед іноземних студентів майбутніх хірургів, здатних не тільки до практичної, а, можливо, і до наукової діяльності. Непоодинокі приклади, коли студентська наукова робота дає поштовх іноземним студентам до подальшої наукової праці в аспірантурі і захисту дисертації з отриманням наукового ступеня доктора медицини і філософії.

Викладач-куратор складає план роботи СНГ на цілий рік, який затверджує завідувач кафедри. Цей графік висить на стенді, з ним можуть ознайомитись як викладачі, так і студенти. На перших (організаційних) засіданнях присутні всі викладачі кафедри. Вибирають старосту та секретаря на поточний рік, заслуховують зауваження та пропозиції щодо роботи гуртка. Староста та секретар беруть участь в організації усіх заходів гуртка, ведуть облік присутніх гуртківців.

Як правило, засідання СНГ проводять 2 рази на місяць. Теми засідань присвячені проблемам хірургічного лікування гострого апендициту, защемленої грижі, ускладнень виразкової хвороби, перитоніту, гострого холециститу, гострій гнійній інфекції, сепсису та іншим співзвучним темам, що вивчаються студентами на кафедрі хірургії медичного факультету №2.

Робота гуртка побудована таким чином, що на початку роботи заслуховують тематичні доповіді, самостійно підготовлені як вітчизняними, так і іноземними студентами. Реферативні огляди проблем матеріалів фахових журналів: "Клінічна хірургія", "Шпитальна хірургія", "Хірургія", "Вісник хірургії", або інші наукові матеріали, отримані з Інтернету. Обговорюються окремі аспекти проблеми, демонструються відеозаписи операцій. Відповідальний за засідання викладач кафедри підводить підсумки, висловлює критичні зауваження та побажання.

Потім відбувається огляд тематичних хворих в клініці, а також хворих не лише з теми, а й з різними ускладненнями та з рідкісною патологією. І, звичайно, робота в операційній, де гуртківці мають можливість уважно спостерігати за ходом виконання операції. Найбільш активні студенти залучаються до асистування на операціях. Налаштовані на практичну діяльність студенти мають можливість відвідувати клініку та чергувати у складі хірургічних бригад (клініка щоденно цілодобово надає допомогу хворим з гострою патологією живота).

У завдання гуртка входить також навчання іноземного студента самостійній роботі, оскільки така робота має велике значення у формуванні творчої особистості в хірургії. При спілкуванні з іноземними студентами потрібно зазначити, що самостійній роботі у Вінницькому державному медичному університеті ім. М.І. Пирогова приділяється значна увага як під час практичних занять, так і під час літньої студентської практики. Окрім цього в студентські роки закладаються елементи клінічного мислення, яке значною мірою визначає світогляд майбутнього лікаря-клініциста.

За бажанням студента і залежно від його інтересів, гуртківці закріплюються до викладача кафедри, з яким майбутній хірург має можливість обговорити різні питання з хірургії, що його цікавлять, проконсультуватись з приводу підготовки доповіді до студентської наукової конференції, навіть взяти участь у сумісному написанні наукових статей (реферування літератури, проведення статистичної обробки). Для цього при Вінницькому державному медичному університеті ім. М.І. Пирогова існує сучасна, добре обладнана бібліотека зі зручним для користування читальним залом, а для проведення експериментальних робіт з лабораторними тваринами є віварій та експериментальна операційна.

Важливим елементом в підготовці майбутніх іноземних хірургів є проведення щорічних студентсь-

ких олімпіад, на яких виявляються кращі знання з хірургії серед студентів. Олімпіада завжди проходить активно, творчо, цікаво. Переможці університетського туру беруть участь у загальноукраїнській хірургічній олімпіаді, яка довгий час проводилась у м. Вінниця, а останнім часом – у м. Тернополі.

Велику зацікавленість у майбутніх хірургів викликає щорічна підсумкова студентська наукова конференція, де доповідачі знайомлять присутніх з основними положеннями своєї наукової роботи. Як правило, ці роботи добре ілюстровані таблицями або відеофільмами. Кожний доповідач дає відповіді на поставлені запитання, бере участь у дискусіях. Критеріями оцінки відповідей є їх актуальність, самостійність, виклад, отримані результати, наочність ілюстративного матеріалу, вміння відповідати на поставлені запитання та відстоювати свою точку зору. Переможців нагороджують дипломами. Кращі доповіді рекомендують до участі в загальноуніверситетській конференції, вони також можуть бути надруковані в університетській збірці молодих вчених.

Висновок. Цілеспрямовано та продуктивно працюючи протягом багатьох років в СНГ, іноземні студенти вибирають для себе нелегку професію хірурга, реально представляють її складність. Разом з тим, вони підвищують майстерність, рівень теоретичної та практичної підготовки, оволодівають тим багажем знань та умінь, який необхідний майбутньому хірургу. Набуті практичні навички з хірургії значно виділяють гуртківців серед інших студентів. Отже, робота в СНГ є етапом в підготовці майбутнього хірурга і найкраще сприяє формуванню його кваліфікації.

Таким чином, роль хірургічних кафедр, в тому числі СНГ, є основою в підготовці майбутніх хірургів іноземних держав, студенти яких навчаються у Вінницькому державному медичному університеті ім. М.І. Пирогова.

Література

1. Бойко В.В., Гончаренко Л.И., Тарабан И.А. Роль студенческого научного кружка в формировании будущего хирурга // Клиническая хирургия. – 2000. – №7. – С. 46-49.
2. Мохнюк Ю.Н., Мальцев В.Н., Мендель А.К., Яремчук А.Я. Роль научно-исследовательской работы студентов в подготовке специалистов // Клиническая хирургия. – 1987. – №11. – С. 48.

3. Чернов В.Н., Таранов И.И. Значение студенческого научного кружка в повышении эффективности изучения курса общей хирургии // Клиническая хирургия. – 1989. – №5. – С. 51-52.
4. Величко В.М., Аничкин В.В., Мартов Ю.Б. Научно-исследовательская работа студентов и оптимизация учебного процесса // Здравоохранение Белоруссии. – 1985. – №9. – С. 8-10.

УДК 811.161.1(075.8):378-054.6

ДО ПИТАННЯ ПРО КОНЦЕПЦІЮ ПІДРУЧНИКА З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ВУЗІВ МЕДИКО- ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Л.А. Субота

Національна фармацевтична академія України

TO A QUESTION ON THE CONCEPT OF THE TEXTBOOK ON RUSSIAN FOR STUDENTS - FOREIGNERS OF HIGH SCHOOLS OF A MEDICAL-PHARMACEUTICAL STRUCTURE

L.A. Subota

Ukrainian National Academy of Pharmacy

Підручник містить відомості про навчальні мовні засоби та завдання, які передбачають програмуючий рівень вмінь та навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності у взаємозв'язаному вивченні, текстовий матеріал для аудиторних занять з навчально-професійної та соціально-культурної сфер, а також ілюстративний матеріал. Підручник розрахований на іноземних студентів, що навчаються на 1 - 2 курсах медико-фармацевтичних вузів України.

The textbook contains data on investigated language means and tasks with the account program level of skills in all kinds of speech activity at the interconnected training, text material for class studies in educational-professional and cultural spheres, and illustrative material. The textbook is intended for the first-and second-year foreign students to study at the 1-2 courses of medical and pharmaceutical high schools of Ukraine.

Вступ. На сьогодні написано чимало підручників із російської мови як іноземної. Кожен підручник є продуктом індивідуальної творчості, ґрунтується, як правило, на практичному досвіді автора. Однак із написанням підручників з російської мови для іноземних студентів пов'язано багато проблем, серед яких є і проблема добору та організації змісту підручника, яка на сьогодні недостатньо вирішена. Багато підручників бідні на зміст, переповнені нецікавими текстами, граматичними формами, структурами. Немає єдиної загальноприйнятої теорії підручника та оптимального набору об'єктивних законів і правил, які можна було б застосовувати у практиці навчання. Особливо бракує підручників із російської мови для студентів-іноземців, які навчаються у медичних та фармацевтичних вузах. Різномірними є навчальні плани, програми медико-фармацевтичних вузів. Для вивчення російської мови як іноземної студентам основного етапу навчання у кожному вузі надається різна кількість годин. А оскільки навчальні плани, програми та підручники визначають зміст навчання, виникає потреба створення пізнавального змістовного

підручника, спрямованого на посилення внутрішньої мотивації дидактичного процесу. Створити змістовний підручник – значить вирішити проблему навчання. Підручник визначає зміст, процес та результати навчання мовленнєвої діяльності.

Основна частина. Навчання російської мови являє собою спільну діяльність того, хто навчає, і того, хто навчається. Фактори, котрі впливають на навчально-виховний процес, створюють систему, що характеризує навчальний предмет “російська мова як іноземна”. Важливими компонентами цієї системи є мета, умови, методи, зміст, засоби навчання. Серед засобів навчання підручник посідає провідне місце. Він моделює навчальний процес, водночас відображаючи усі компоненти системи навчання.

На кафедрі російської мови НФАУ готується до друку підручник для студентів-іноземців 1-2 курсів медико-фармацевтичних вузів України. У концепції підручника сформульовано мету та завдання навчального курсу, теоретико-методичний підхід до змісту підручника та його структур, дидактичні принципи, на основі яких створено методичний апарат підручника.

До дидактичної та методичної характеристики підручника входять доступність змісту,

відповідність навчальним програмам, системність та послідовність викладу матеріалу, ступінь практичного застосування засвоєних знань, наочність, співвідношення тексту та ілюстративного матеріалу, розвиток інтересів та індивідуальних здібностей студентів, міжпредметні зв'язки.

Підручник зорієнтований на комунікативну спрямованість у формуванні мовленнєвих умінь та навичок студентів 1-2 курсів у навчально-професійній та соціально-культурній сфері. Комплексний характер підручника має систему відомостей про мовні засоби російської мови та систему завдань із взаємозв'язаного навчання усіх видів мовленнєвої діяльності, текстовий матеріал з навчально-професійної та соціально-культурної сфер для вивчаючого, ознайомлювального та змішаного (ознайомлювально-вивчаючого) аудиторного читання, а також ілюстрації.

Методична організація підручника представлена граматичними засобами структурно-змістової єдності, які характеризуються типовими узагальненими значеннями (кваліфікація суб'єкта, характеристика суб'єкта і т. ін.) та сукупністю конструкцій для вираження цього значення.

Основний текстовий матеріал для навчання усіх видів мовленнєвої діяльності в навчально-професійній сфері пропонується з ботаніки, фізіології (для студентів 1 курсу), патофізіології, мікробіології та клінічної фармації (для студентів 2 курсу). Соціально-культурна сфера у підручнику представлена текстами пізнавально-розвивального характеру: "Визначні українські та російські вчені", "З історії фармації", "Лікарські рослини", "У світі науки, техніки та культури".

Тематика діалогічної мови передусім визначається змістом основних текстів, які використовуються для розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності та активізації лексико-граматичних засобів. Враховано і типові навчальні ситуації, які потребують розгорнутих діалогів з частково запрограмованими репліками (у поліклініці, в аптеці та ін.).

Тексти та діалоги занять об'єднані блоками комунікативних завдань, які допомагають розвивати навички дискусійного обговорення.

Закріплення правил граматики проводиться на основі завдань, що супроводжують введення нового матеріалу та характеризуються комунікативною направленістю. Вербальне вираження індивідуальної моделі поведінки присутнє у завданнях

до текстів, які спонукають до демонстрації особистої позиції в обговоренні.

Циклові (дві циклові контрольні роботи на семестр) та підсумкові контролю (наприкінці кожного семестру) орієнтовані на виконання вправ та тестових завдань, які вміщені в "Тестових завданнях для студентів-іноземців 1-2 курсів". На тестовий контроль виносяться тексти певної типологічної структури, які характерні для навчального матеріалу загальноосвітніх та спеціальних дисциплін. Тестовий контроль складається з певних завдань, в яких надається по три варіанти відповіді, при виборі відповіді обґрунтовано кожен дистрактор. Для перевірки тестових завдань та контрольних робіт вказано термін, за який студенти повинні виконати певне завдання, пояснено систему критеріїв оцінки, включено питання та завдання для різних рівнів підготовки іноземних студентів.

Використання ілюстративного матеріалу під час занять із російської мови як іноземної дозволить скоротити обсяг словесних конструкцій та стимулів і тим самим збільшить економічність педагогічного процесу. Ілюстративний матеріал допомагає формувати образне уявлення, таке необхідне у сприйнятті мови на слух та у читанні, адже розбіжності в образних засобах вираження в різних народів значно менші, ніж розбіжності у сфері вербальних засобів.

Висновки. Підручник повинен успішно здійснювати свою основну функцію – служити матеріальним засобом керування взаємодією викладачів та студентів, досить жорстко моделювати педагогічний процес, реалізуючи відповідно до специфіки іноземної мови як навчального предмета такі чотири функції: інформативну, мотивуючу, прагматичну й контролюючу.

До питання концепції підручника входить і його побудова – внутрішня (системні зв'язки, які проявляються у виборі принципів та загальної стратегії навчання, а також в ієрархії цілей та завдань) та зовнішня (усі компоненти підручника: рубрикація, поділ на частини, параграфи, заняття, додатки; розподіл вербального матеріалу та ілюстративного). До змісту підручника входить як предметні (матеріальні), так і процесуальні аспекти навчання.

Утім, кожен підручник – продукт індивідуальної творчості автора, досить обмежений різними параметрами дидактичного процесу. На тих, хто хоче написати підручник, крім копітки, наполегливої праці, чекає цікава інтелектуальна творчість.

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ

УДК 57-057.875 (075.5)

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

О.В. Самсонов, Ш.Б. Брагін, С.О. Овчінніков, Т.І. Самойленко,
М.Г. Степанова, Л.С. Мехова, Л.М. Ткаченко, Г.Ф. Черніна, Д.С. Зайка
Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

THE MAIN WAYS IMPROVING TEACHING OF BIOLOGY FOR FOREIGN STUDENTS OF THE MEDICAL UNIVERSITY PREPARATORY DEPARTMENT

A.V. Samsonov, Sh.B. Bragin, S.A. Ovchinnikov, T.I. Samoilenko,
M.G. Stepanova, L.S. Mekhova, L.N. Tkachenko, G.F. Chernina, D.S. Zaika
M. Gorky Donetsk State Medical University

Наводиться позитивний досвід викладання медичної біології для іноземних студентів та слухачів підготовчих відділень. Пропонується використовувати єдині принципи навчання при опануванні змісту медичної біології, паразитології та генетики. Ці принципи ґрунтуються на змісті нової програми, яка складена співробітниками кафедри.

The positive experience of teaching medical biology to foreign students of preparatory department is discussed. We propose to use uniform principles of teaching medical biology, parasitology and genetics. These principles are based on the content of our new syllabus worked out by the workers of Medical Biology, Parasitology and Genetics Department.

Вступ. Співробітниками кафедри медичної біології, паразитології і генетики накопичений багаторічний досвід викладання біології на підготовчому відділенні для іноземних студентів. Звертається увага на те, що біологія є комплексом фундаментальних, інтегрованих, спеціальних і приватних наук, які є природно-науковою основою для вивчення майбутніми лікарями теоретичних, клінічних і соціальних дисциплін. Ось чому викладання на підготовчих факультетах та курсах для іноземних громадян загальної та медичної біології, паразитології, генетики, анатомії, фізіології та гігієни має важливе значення стосовно вивчення людини як біологічної та соціальної істоти. Інтерес для іноземних громадян також становлять дослідження пріонів, вірусів, бактерій та грибів відносно як різноманітності живих істот, так і наявності в цих групах збуд-

ників заразних хвороб людини. Стисле вивчення біології рослин і тварин теж важливе для майбутніх медиків (філогенез рослинного та тваринного світу, родинні зв'язки, медичне та народногосподарське значення).

Основна частина. При викладанні курсу біології на підготовчому відділенні звертається увага на те, що людина є закономірним результатом процесу історичного розвитку органічного світу та одночасно невід'ємною часткою природи.

Отримані іноземними студентами знання на підготовчих відділеннях (факультетах, курсах) вищих навчальних закладів у подальшому поглиблюються при вивченні теоретичних та клінічних дисциплін.

Окрім теоретичної підготовки, іноземні слухачі набувають окремих практичних навичок з цитології, ботаніки, зоології, паразитології, виконують завдання з генетики та інших розділів біології.

© О.В. Самсонов, Ш.Б. Брагін, С.О. Овчінніков та ін., 2002

Курс складається з таких розділів, як: біологічні основи життєдіяльності організмів; неклітинні та клітинні форми життя (прокаріоти й еукаріоти); основи еволюційної теорії; розвиток життя на Землі; біологічні аспекти екології людини; основи вчення про біосферу.

На підставі досвіду викладання біології на підготовчих курсах Донецького медичного університету ми зробили висновок, що іноземні громадяни, приїжджаючи на навчання, мають вельми обмежений набір слів і не володіють мовою, якою проводиться навчання у вузі. Тому спочатку вони опановують тільки мову, а в подальшому продовжують удосконалювати її знання та одночасно вивчають різноманітні дисципліни, в тому числі й біологію.

На нашу думку, раціонально починати вивчення курсу з розділу “Біологічні основи життєдіяльності організмів”. У цьому розділі розглядаються цитологія, форми розмноження та інші, де переважають спеціальні терміни латинського та грецького походження (тобто міжнародного), краще відомі іноземним громадянам; цей матеріал більшість учнів вчила у себе на батьківщині, що значною мірою сприяє кращому запам’ятовуванню тексту. Щодо підрозділу “Основи генетики”, то його бажано вивчати перед еволюційною теорією, а сутність життя та рівні організації живого – після основ учення про біосферу.

Нам уявляється, що для успішного опанування курсу біології іноземні громадяни повинні прагнути висловлювати свої думки мовою, якою ведеться навчання, а також засвоїти максимально можливу кількість спеціальних термінів.

Велике значення мають наступність та безперервність навчання на підготовчому відділенні, на першому курсі та у подальшому. Практика свідчить, що тим іноземним громадянам першого курсу, які навчалися на підготовчому відділенні нашого медичного університету, значно легше опанувати навчальний та науковий матеріал саме на нашій кафедрі, ніж тим, які готувалися на ПО в інших навчальних закладах України та держав СНД.

При вивчанні іноземними громадянами біології на підготовчих факультетах та курсах викладачам слід звертати увагу на те, що в сучасний період у природознавстві, у тому числі в біології, сформувався ідеї та підходи, згідно з якими об’єкти матеріальної дійсності повинні розглядатися як організовані системи, об’єднані структурними та функціональними зв’язками. Ось чому живі системи,

перш ніж їх вивчати, необхідно розчленувати на рівні організації. Далі отримані дані інтегруються з метою синтезу знань.

Одним з основних шляхів поліпшення викладання біології іноземним громадянам, які навчаються на підготовчих відділеннях, є створення програми, що відповідає сучасному рівню знань. Така програма була розроблена кафедрою і підготовлена для затвердження МОЗ України. Вона розглядалася й обговорювалася на нарадах завідувачів кафедр вищих медичних навчальних закладів країни (Харків, САРuт!'-20 травня 1997 р.; Чернівці, 22-23 квітня 1999 р.). Протягом останніх років у ході викладання біології в різних медичних вузах країни використовувалися матеріали цієї програми.

Програму розроблено таким чином, що іноземні студенти ознайомлюються з властивостями живого на основних рівнях організації, починаючи від молекулярного та клітинного, закінчуючи глобальними та біосферними. Також урахувалися досягнення біології та медицини на сучасному етапі. При складанні програми з біології для підготовчих відділень та курсів, що готують іноземних громадян для навчання в медичних вузах України, зверталася увага на різний рівень їхньої підготовки та слабке знання мови, якою ведеться викладання у вищих навчальних закладах нашої країни. Дійсна програма складена так, щоб підготувати іноземних громадян до успішного засвоєння ними в подальшому не тільки матеріалу курсу біології, але й таких предметів, як анатомія, гістологія з ембріологією, фізіологія, біохімія, мікробіологія з вірусологією, імунологія, генетика, інфекційні хвороби, епідеміологія, гігієна, та інших теоретичних та клінічних дисциплін.

Нам здається доцільним не тільки проводити з іноземними учнями практичні заняття, але й читати їм лекції. Такі лекції можуть читати найбільш кваліфіковані викладачі (завідувачі кафедр, професори, доценти та ін.), які мають великий досвід роботи зі студентами. Лекції допоможуть іноземним учням розібратись у найбільш важкому матеріалі, повторити деякі розділи, вивчені раніше, та одержати певні навички у процесі прослуховування та конспектування лекцій. Усе це знадобиться іноземним громадянам, коли вони стануть студентами. Зрозуміло, що лекції повинні читатися так, щоб учні не тільки зрозуміли суть матеріалу, але й змогли записати основні тези. У наданій програмі наводиться орієнтовний тематичний план лекцій та практичних занять.

Для кращого засвоєння матеріалу ми вважаємо за доцільне проводити практичні заняття для іноземних громадян, де вони виконують під контролем викладачів практичні роботи з різних розділів біології, у тому числі з тропічної паразитології, деякі – з використанням збільшувальних пристроїв.

У програмі відображено сучасну структуру змісту біологічної науки як базової для всієї медичної освіти, загальні навчальні цілі, які обумовлені перспективою навчання на кафедрах фундаментальних дисциплін медичного вузу та подальшого складання ліцензійного іспиту “Крок-1”.

У процесі викладання слухачі повинні навчитися:

- інтерпретувати біологічні основи життєдіяльності людини на молекулярному і клітинному рівнях;

- застосовувати загальнобіологічні та генетичні основи життєдіяльності для інтерпретації розвитку людини;

- трактувати популяційно-видовий рівень організації життя і місце людини в ньому;

- трактувати особливе місце людини у системі органічного світу як біосоціальної істоти;

- інтерпретувати біогеоценотичний і біосферний рівні організації життя та місце людини в ньому як основу її здоров'я;

- використовувати знання біологічних основ паразитарних інвазій людини для діагностики і профілактики.

Досягнення загальної мети біологічної освіти реалізується у процесі засвоєння конкретних знань, умінь та навичок.

У результаті вивчення медичної біології слухачі відділень повинні знати:

- будову та основні процеси життєдіяльності клітини;

- закономірності спадковості на молекулярному, організменому та популяційному рівнях;

- мінливість та її форми;

- методи вивчення спадковості й мінливості людини в нормі та при патології;

- онтогенез та його періоди;

- регенерацію та трансплантацію тканин і органів;

- основні поняття паразитології;

- назви паразитів людини, їх систематику, морфологію, цикли розвитку, шляхи зараження, елементи лабораторної діагностики та профілактики інвазій;

- профілактику хвороб людини, збудниками і переносниками яких є членистоногі;

- основні положення еволюційного вчення; соціальні фактори антропогенезу;

- застосування теорії еволюції для пояснення процесу формування адаптацій, різноманітності генетипів, видоутворення, походження людини;

- закономірності взаємодії людини із середовищем, формування антропоценозів та їх роль в екологічному гомеостазі;

- вчення про біосферу, розробку рекомендацій щодо поліпшення її сучасного і майбутнього.

Уміти:

- користуватися збільшувальними приладами;

- вивчати за допомогою світлового мікроскопа клітини рослин, тварин, людини, а також найпростіших гельмінтів та членистоногих, які мають медичне значення;

- аналізувати каріотип людини, хромосомні аберації на мікрофотографіях;

- визначати найбільш поширених паразитів людини;

- обґрунтовувати заходи профілактики паразитарних захворювань людини.

Оволодіти навичками:

- роботи із світловим мікроскопом;

- визначення препаратів з цитології, генетики та паразитології;

- розв'язання ситуаційних задач з медичної генетики (різні типи успадкування, використання закону Харді-Вайнберга), а також медичної паразитології.

Також велике значення в поліпшенні викладання біології для іноземних студентів має видання відповідних підручників і посібників. Раніше видані в окремих медичних вищих навчальних закладах країни навчальні посібники для підготовчих відділень (Донецьк, Сімферополь та ін.) [1-7] не охоплюють усіх необхідних розділів предмета, а обмежені тиражі не дозволяють використовувати їх у всіх вузах.

Ми вважаємо, що назріла необхідність підготувати і видати централізованим шляхом для підготовчих відділень медичних вищих навчальних закладів України підручник і практикум з біології з урахуванням підготовленої і затвердженої програми.

Висновок. У Донецькому медичному університеті на підготовчому відділенні іноземних студентів кафедрою медичної біології, паразитології та генетики реалізується єдине методичне забезпечення викладання біології, що значно підвищує якість підготовки іноземних студентів і полегшує їм засвоєння програми підготовки на теоретичних та клінічних кафедрах.

Література

1. Щеулов А.П., Криштопа В.И., Овчинников С.А. и др. Учебное пособие по биологии для слушателей и студентов подготовительного отделения (задачи по генетике и молекулярной биологии). – Донецк, 1981.
2. Викторов Д.П., Иванова В.А., Лакомкина О.А. и др. Биология: Учебное пособие для слушателей подготовительных отделений вузов. – М.: Высшая школа, 1981.
3. Щеулов А.П., Криштопа В.И., Анненков А.А. Учебные задания по биологии (для слушателей подготовительных отделений). – К.: РМК МЗ Украины, 1983.
4. Ковалев Н.Е., Шевчук Л.Д., Щуренко О.И. Биология: Пособие для слушателей подготовительных отделений медицинских институтов / Под ред. Н.Е. Ковалева. – М.: Высшая школа, 1985.
5. Ивановская Н.Г. Учебное пособие по биологии для иностранных граждан подготовительного факультета (медицинский профиль) / Под ред. В.А. Королева. – Симферополь, 1994.
6. Ванюшин Н.М., Криштопа В.И., Самойленко Т.И. и др. Учебное пособие по русскому языку и биологии для иностранных студентов-медиков подготовительных факультетов вузов Украины. – Донецк, 1998.
7. Ванюшин Н.М., Брагин Ш.Б., Стебунова А.Н. и др. Язык специальности. Для иностранных студентов подготовительных факультетов медицинских вузов (на основе текстов по анатомии человека, общей биологии и генетике). – Донецк: УМК МЗ Украины, 1999.

УДК 61.(07.07)(063)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

О.Г. Слесаренко, В.І. Гарець, І.І. Кононова, Р.О. Тісова
Дніпропетровська державна медична академія

PICULIARITIES OF TEACING BIOLOGY TO THE FOREIGN AUDIENCE AT THE PRELOIMINARY DEPARTMENT OF DNIPROPETROVSK STATE MEDICAL ACADEMY

O.H. Slesarenko, V.I. Garets, I.I. Kononova, R.O. Tisova
Dnipropetrovsk State Medical Academy

У статті використаний багаторічний досвід викладання біології на підготовчому відділенні іноземних слухачів Дніпропетровської державної медичної академії, з урахуванням засвоєння всіх загальнобіологічних закономірностей, необхідних для подальшого розуміння суті живого на нашій планеті.

In the article we used longterm experience of the biology teaching at the preliminary department of Dnipropetrovsk State Medical Academy with the calculation of assimilation of all the general biological regularities necessary for the further understanding of the life nature at our planet.

Вступ. Сучасні умови висувають перед викладачами вищої школи завдання удосконалення методів викладання та пошуку нових форм роботи з слухачами підготовчого відділення [1]. Особливі труднощі виникають перед викладачами, які працюють з іноземцями. Наш багаторічний досвід викладання медичної біології іноземним слухачам

дозволяє виділити ряд особливостей роботи з підготовчим відділенням.

Основна частина. Більшість слухачів підготовчого відділення приходить з низьким рівнем загальноосвітньої підготовки, а деякі зовсім не вивчали біологію в коледжах своїх країн. Все це потребує особливого підходу та уваги у викладанні однієї із базових наук – біології.

Загальні напрямки розвитку слухачів підготов-

© О.Г. Слесаренко, В.І. Гарець, І.І. Кононова, Р.О. Тісова, 2002

чого відділення можуть бути представлені трьома напрямками: освітнім, виховним та формуючим [2].

Тому з перших занять матеріал теми записують на дошці, а потім ще роз'яснюють. При цьому використовуються таблиці, а на заняттях по зоології використовують для ілюстрації тварин натуральні постійні макропрепарати.

Для поліпшення якості знань і з метою контролю засвоєння матеріалу по конкретній темі застосовують тестові завдання: загальнозрозумілі, однозначні, прості і в той же час вони відображають основні питання предмета. Перед тестовим контролем проводиться усне опитування. Важкі теми з біології виносять на лекції для всього потоку підготовчого відділення. Матеріал записують на дошці, а за відносно простими темами роздають матеріал на ксероксі.

Література

1. Москаленко В.В., Вороненко Ю.В., Вітенко І.С. Стан і проблеми медичних та фармацевтичних кадрів в Україні. – Київ – Дніпропетровськ, 2001. – С. 3-10.
2. Проблеми медичних та фармацевтичних кадрів в

Після закінчення програми з біології проводиться передекзаменаційний тестовий контроль, що дозволяє слухачам підготовчого відділення визначити свій рівень знань з окремих розділів біології і дає можливість краще підготуватися до перевідних іспитів.

Як свідчать результати останніх років, слухачі здають перехідні іспити успішно і тим, які стають студентами нашої академії, легше вчитися на І курсі по дисципліні “медична біологія”.

Висновки. Методика викладання біології для слухачів підготовчого відділення дозволяє їм успішно засвоїти основні біологічні закономірності, які при вступі до вузу дозволяють забезпечити антропологічний зв'язок між такими фундаментальними науками, як анатомія, гістологія, фізіологія, патанатомія, патфізіологія, які стануть потім фундаментом медичної освіти.

Україні. – Київ – Дніпропетровськ, 2001. – С. 146-147.

3. Васильєва Л.Г., Курєнкова Т.М., Коваленко О.Є. Виховні можливості процесу навчання іноземної та латинської мов на базі кафедри іноземних мов.

УДК 811.161.1(07.07):61(061)

ПРО ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

Л.М. Токарська

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

ON TEACHING RUSSIAN AT THE PREPARATORY DEPARTMENT OF THE MEDICAL ACADEMY

L.M. Tokarska

I. Y. Horbachesky Ternopil State Medical Academy

У даній статті ми описали деякі особливості викладання і вивчення студентами-іноземцями російської мови. Вказали на проблеми вивчення російської мови і перспективи їх вирішення.

In this article we have described some peculiarities of studying Russian by international students and teaching them. We pointed out the problems of learning Russian and portens of their solving.

Вступ. Мова – один із найбільш важливих засобів людського спілкування, тому мета навчання

іноземної мови завжди полягала в оволодінні цією важливою функцією.

Російська мова займає особливе місце в системі підготовки майбутніх лікарів із арабських країн в

медичній академії, оскільки нею студенти вивчають і будуть вивчати на наступних курсах інші дисципліни. У зв'язку з цим викладання російської мови вимагає особливого підходу, високої методичної, лінгвістичної майстерності викладача, який повинен у процесі навчання враховувати специфіку семітської (арабської) мови.

У даній статті хочу зупинитись на деяких особливостях викладання і вивчення російської мови іноземними студентами (слухачами) на підготовчому відділенні, а також на тому, якими нам бачаться перспективи удосконалення цього предмета.

Основна частина. Курс російської мови розрахований на 730 годин практичних занять. Згідно з програмою, серед завдань курсу є такі:

- навчити слухачів читати, писати і розмовляти російською мовою;
- допомогти засвоїти необхідний лексичний мінімум для вільного повсякденного спілкування і майбутнього навчання;
- дати поняття про граматичну систему сучасної російської літературної мови та її застосування;
- ознайомити з деякими елементами терміносистем з хімії, біології, фізики, математики, інформатики для полегшення майбутнього їх вивчення.

Виходячи з вищесказаного, завдання російської мови як навчального предмета на початковому етапі полягає у тому, щоб привчити слух студентів до звуків російського мовлення, закласти основи російської нормативної вимови, створити певний лексичний запас, виробити вміння правильно будувати прості і складні речення, складати невеликі розповіді і діалоги.

Метою даного етапу вивчення російської мови є формування таких умінь і навичок: а) аудіювання (сприймання російського мовлення на слух) – розуміння значень предметної, дієслівної, ад'єктивної лексики, смислу речень різних конструкцій; б) мовлення – засвоєння значень різних слів, правильна вимова звуків, слів, речень, засвоєння найбільш уживаних граматичних форм слів, вироблення умінь висловлювати думки у зв'язній формі.

Найбільш важливим є формування вимовних умінь і навичок, при цьому особливу увагу ми приділяємо як аналізу слухо-вимовних умінь, так і їх синтезу.

Оскільки усне мовленнєве спілкування проходить на основі синтезу таких видів мовленнєвої діяльності, як аудіювання і мовлення, важливу роль тут повинно відіграти використання на заняттях лінгафонної апаратури. Але вона, на жаль, відсутня.

Однією з основних умов успішного навчання російської мови студентів-арабів є її практична мов-

леннєва направленість. Велику увагу при цьому приділяємо прийомам розвитку у студентів навичок усного і писемного мовлення (роботі з підручниками, словниками, ігровим формам навчання).

Однак для успішного оволодіння російською мовою арабськими студентами недостатньо лише мовленнєвої направленості. Необхідне свідоме засвоєння найбільш важливих теоретичних відомостей про російську мову, єдність теорії і мовленнєвої практики. Граматичний матеріал у підручниках, за якими ми працюємо, вводиться на функціонально-семантичній основі, при цьому звертається увага на особливості російської мови, які необхідні для засвоєння. Робота над граматиною служить опорою для більш досконалого володіння мовленням. У підручнику мають місце тренувально-навчальні завдання, довідковий матеріал, оформлений у вигляді таблиць і поміщений в кінці книги. На жаль, в підручнику є ряд недоліків: 1) майже відсутні художні тексти, а саме в них відображається багатство і образність російського мовлення; 2) до текстів, які є, не подано мінімуму ключових слів для запам'ятовування; 3) немає зразків ділової документації; 4) відсутні завдання творчого характеру.

Доповненням до цього підручника в конкретних умовах навчання (західний регіон України) повинні послужити навчальні посібники, створені для даної території, тому що чинні, видані в Москві, не задовольняють необхідних вимог і малоефективні.

Студент-іноземець, який навчається в медакадемії, стикається з великою кількістю дисциплін, сприйняття яких вимагає від нього володіння спеціальною і загальнонауковою лексиною. Викладання на підготовчому відділенні показало, що їм явно не вистачає навчальної літератури. А вивчення текстів зі спеціальності розвиває російське мовлення студентів – майбутніх лікарів на основі наукової лексики, формує вміння і навички правильного сприймання і продукування інформації. Тому ми вважаємо за доцільне внести в процес навчання оригінальні наукові тексти (наприклад: “Що таке медицина?”, “Огляд лікаря”, “Що таке хвороба?”, “Профілактика захворювань”, “Щеплення й вакцини”, “Ліки та інші способи лікування”, “Перша допомога”, “Лікарні”, “Кров”, “Що таке кровообіг?”, “Робота мозку”, “Як працюють легені?”, “Чому ти можеш рухатися?”, “Як з'єднуються кістки?”), робота над якими допоможе сформувати необхідні граматичні навички, а також підготуватись до сприймання матеріалу із загальнонаукових дисциплін. Як приклад розглянемо роботу над текстом “Що таке кровообіг?”

Твоє серце – своєрідний насос. Воно закачує кров через одну трубку і всмоктує її через другу. Кров тече по тілу еластичними трубками, які називаються судинами. Якщо їх покласти одна за одною, то вони протягнуться майже на половину дороги до Місяця. Судини, які називають артеріями, виносять кров від серця. Коли кров забирає кисень із легенів, то вона має червоний колір. Використана кров повертається до серця іншими судинами, які називають венами. Вона темно-червоного кольору, оскільки вже віддала кисень (Із дитячої енциклопедії).

У процесі роботи над даним текстом використовуємо таблицю “Кровообіг”.

Нові слова, які зустрічаються в тексті, пояснюємо за допомогою: 1) перекладу; 2) словотлумачення; 3) наочності; 4) добору синонімів і антонімів.

Для пояснення слова “вносять” ми дібрали антонім “приносять”. Словотлумаченням пояснили значення слів “серце” – центральний орган кровообігу у вигляді м’язового мішка і “насос” – машина, пристосування для закачування або викачування рідини. Інші слова, такі, як “своєрідний”, “трубка”, “судина”, “кисень”, були перекладені студентами за допомогою російсько-арабського словника.

Двічі читаємо текст, заострюємо увагу на важких місцях, привчаємо до правильного читання.

Після цього проводимо бесіду за прочитаним. Іноді студенти самостійно складають питання до тексту.

Питання:

1. Що таке серце? Де воно знаходиться у людини?
2. Яка його функція?
3. Що таке судини?
4. Які судини називаються артеріями?
5. Що роблять артерії?
6. Які судини називаються венами?
7. У чому полягає їхня функція?

Для закріплення і узагальнення роботи з розвитку зв’язного мовлення на основі тексту були запропоновані такі завдання:

1. Допишіть речення:

1. Серце – це.... 2. Судини, які виносять кров від серця, називаються..... 3. Судини, які приносять кров до серця, називаються.... 4. Кров тече по тілу....

2. Утворіть словосполучення зі словами: серце, кров, колір, судина, повертатися, віддавати. Складіть з ними речення.

3. Перелічіть основні терміни, які зустрічаються в тексті.

4. Складіть план.

5. Перекажіть текст.

Аналогічну роботу проводимо над дібраним нами текстом про видатного хірурга М.І. Пирогова.

Пирогов М.І. народився 13 листопада 1810 року, помер 23 листопада 1881 року.

В чотирнадцять років – студент-медик, в дев’янадцять – лікар, в двадцять три – доктор медицини, а в двадцять шість – професор Дерптського університету на кафедрі хірургії. Пирогов був одним із прекрасних людей Росії і великим російським лікарем, який далеко вперед просунув медицину. Він любив повторювати: “...Свіже повітря і рух тіла складають умови життя і успіх лікування”.

Після читання тексту і словниково-граматичної роботи пропонуємо студентам такі завдання комунікативного характеру:

1) розкажіть, над якими проблемами працюють вчені вашого вузу;

2) напишіть твір на тему “В нашій академії”. Використайте словосполучення: проводити дослід, робити аналізи, робити висновки, мати вплив, повністю відповідати, лікарська допомога, мати авторитет.

Як було вказано вище, одним із шляхів підвищення професійної підготовки майбутніх лікарів є формування інтересу до вибраної професії. З цією метою на заняттях широко реалізуються міжпредметні зв’язки при навчанні російської мови і літератури, спецдисциплін.

Викладання мови у нас зводиться не тільки до оволодіння граматичними нормами і розвитку мовлення, але й допомагає пробудити і сформувані професійний інтерес.

Ми розробили медичний словник, цілий цикл текстів і вправ з різних розділів мовознавства, в яких використовуються медичні терміни, цікаві матеріали.

Працювати з таким матеріалом студентам-арабам цікаво, розвивається їхнє мовлення, поглиблюються знання про майбутню професію.

Наведемо приклади завдань.

1. Прочитайте текст. Знайдіть медичні терміни. Назвіть дієслова, визначте час і вид.

Більшість захворювань викликають мікроби, які проникають в організм людини.

Мікроби – це дрібні живі організми, такі маленькі, що їх не видно неозброєним оком. Організм реагує на мікроби різними зовнішніми проявами, які лікарі називають симптомами, наприклад, висипанням прищів чи підвищенням температури (із дитячої енциклопедії).

2. Прочитайте і перекажіть текст. Знайдіть професійні терміни. Про які риси характеру лікаря розповів письменник?

– Ви – Аксенов? Доктор Аксенов?

– Доктор? Можливо... Врачем, доктором я перестав бути очень давно, с тех пор, как ушел на пенсию...

– Доктор, вы должны помочь, доктор. Я – Сергін, с метеостанции... Понимаете, она только сегодня приехала... Такое несчастье... Вышли на лыжах – и на сук. Пробила грудь, правая сторона... Без памяти. По тропинке ее не снести. Вы должны пойти со мной, доктор...

Николай Иванович уже не сдерживал парня; наоборот, теперь он сам не мог подавить волнения. И во время осмотра лежавшей без сознания девушки, и готовясь к операции. Но это было особое волнение.

Оно исчезло, когда хирург почувствовал в руке скальпель. Готовясь сделать разрез, он вдруг увидел Сергина... Улыбнувшись глазами, хирург сказал:

– Иди и будь спокоен. Пройдет месяц – и может играть свадьбу... (По П. Проскурину).

Робота з розвитку інтересу до професії на уроках російської мови дуже важлива. Коли вчать з інтересом, підвищується якість професійної підготовки, студенти-іноземці успішно адаптуються в нових умовах.

На заняттях ми враховуємо особливості рідної (арабської) мови, користуємось порівнянням, широко використовуємо спільну для російської і арабської мов лексику (її мало, але вона є, наприклад: мама, трактор, йод), поняття про речення, його види, частини мови. У зв'язку з цим говоримо про необхідність створення для студентів-арабів і на заняттях, і в позааудиторний час таких умов, які б максимально наближали їх до природних умов російського мовного середовища. Позааудиторна робота, крім виховних і освітніх завдань, повинна служити збагаченню мовлення студентів-іноземців. Так, недавно відбувся вечір-зустріч студентів підготовчого відділення медакадемії зі студентами російського відділення Тернопільського педагогічного університету. Склали сценарій вечора, план його проведення. Були запрошені викладачі російської мови і літератури з педуніверситету. Після вступного слова виступали студенти з невеликими повідомленнями про історію дня святого Валентина. Потім відбувся конкурс "Любов з першого погляду". Читали вірші, співали пісні російською і арабською мовами. В активний словник арабів ввійшло багато нових слів.

Протягом двох років роботи на підготовчому відділенні пов'язуємо заняття з російської мови з телепередачами, даю завдання: запам'ятати "Новини" і розповісти. Проводжу бесіди про події у світі.

Завдяки цим бесідам, мовлення студентів зба-

Література

1. Хавроника С.А., Харламова Л.А. Русский язык. Лексико-грамматический курс для начинающих. – М.: Русский язык, 2001.

гатилось словами: журналіст, коментатор, факти, хроніка, проблема, прес-конференція, кореспондент, війна, страйк та ін.

Цікавими були екскурсії в медичну наукову бібліотеку і краєзнавчий музей.

Дозволю собі зробити короткі висновки: позааудиторна робота сприяє збагаченню словника, розширює кругозір, формує світогляд студентів-іноземців.

Але разом з досягненнями у вивченні російської мови має місце і цілий ряд не вирішених проблем.

Актуальним залишається завдання підвищення грамотності студентів. Вони часто не розуміють значень слів. Мовленнєві помилки студентів-арабів: недостатня предметність мовлення, порушення його зв'язності, невміння перефразувати свої думки, висловити їх самостійно, орфоепічні і акцентологічні недоліки.

З метою ліквідації цих проблем слід підготувати навчальні програми, посібники, скласти таблиці.

На наш погляд, програми повинні бути складені з урахуванням таких вимог: а) чітке відображення динаміки розвитку умінь всіх видів мовленнєвої діяльності і їхнього взаємозв'язку; б) диференціація важливого і менш важливого мовного матеріалу для орієнтації викладача при визначенні часу і видів роботи; в) варіювання викладачем, виходячи із конкретних умов навчання, поданого в програмах матеріалу.

Ми вважаємо, що викладання російської мови студентам-іноземцям в медакадемії повинно вестись за трирічною програмою – початковою, середньою і вищою, оскільки у більшості студентів виникають значні труднощі при переході з підготовчого відділення на основні курси, де вони відразу ж змушені включатися у вирішення складних завдань навчально-професійної діяльності.

Висновки. Російська мова є основним предметом на підготовчому відділенні. Нею користуються студенти-іноземці в процесі вивчення інших дисциплін.

Для більш ефективного викладання російської мови і нормального оволодіння нею іноземними студентами вважаємо за доцільне: 1) використання лінгафонного обладнання на заняттях; 2) забезпечення навчального процесу якісними підручниками, посібниками, програмами, методичними матеріалами з використанням різноманітної краєзнавчої інформації; 3) проведення позааудиторних заходів; 4) перехід на трирічну програму.

2. Практический курс русского языка: Учеб. для нац. групп неяз. вузов / Под ред. Е.Н. Ершовой. – М.: Высш. шк., 1986. – С. 4.

УДК 378.14-057.632

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І НАСТУПНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН НА ЕТАПІ ДОВУЗІВСЬКОЇ ТА ДОДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Л.В. Богиня, І.В. Колечкіна, Т.Д. Криворучко, В.А. Явор
Українська медична стоматологічна академія

CORRELATION AND SUCCESSION OF STUDYING OF GENERAL EDUCATION SUBJECTS AT THE STAGE OF PRE-GRADUATE EDUCATION AND PREDIPLOMA TRAINING OF FOREIGN STUDENTS

L.V. Bogynia, I.V. Kolietchkina, T.D. Kryvoruchko, V.A. Yavor
Ukrainian Medical Stomatological Academy

Серед шляхів підвищення ефективності навчального процесу, покращення якості навчання одним з основних факторів є узгодження та наступність між вищезазначеними етапами та координація навчання мови і загальноосвітніх дисциплін. Методичні матеріали з хімії, фізики, біології, математики розроблені викладачами підготовчого відділення у співробітництві з викладачами-мовниками і викладачами профільних кафедр академії, що дає можливість підтримувати зв'язок між вивченням мови, загальноосвітніх дисциплін на підготовчому відділенні та фундаментальних дисциплін на додипломному етапі.

Among the ways of improving the effectiveness of educational process, quality of training, one of the main factors is coordination and succession between pre-graduate education and higher educational institution training and coordination of learning the language and general education subjects. Methodical materials in Chemistry, Physics, Biology, Mathematics were worked out by the teaching staff of the Preliminary department in cooperation with teachers of language and teachers the corresponding Chairs of the academy. That gives the possibility to support the correlation between the language study, general education subjects at the Preliminary department and fundamental subjects at the higher educational institution training.

Вступ. Фахова підготовка іноземних громадян у ВНЗ України традиційно включає три етапи: довузівський, додипломний, післядипломний.

Серед шляхів підвищення ефективності навчального процесу, покращення якості навчання одним з головних факторів, вважаємо, є узгодження та наступність між вищезазначеними етапами та координація навчання мови і загальноосвітніх дисциплін (ЗОД).

Певний рівень комунікативної компетенції іноземних студентів у навчально-професійній та суспільних сферах, що необхідний студентам на I курсі, передбачає сформованість мовленнєвих навичок у аспекті наукового стилю (мови загальноосвітніх та спеціальних дисциплін).

Не викликає сумнівів те, що успішність навчання іноземних студентів на підготовчому відділенні залежить від цілеспрямованих узгоджених зусиль усіх викладачів щодо дотримання єдиного мовного режиму.

Основна частина. Єдина система вимог, що ставляться до викладачів-мовників та викладачів ЗОД, спрямована на досягнення студентами певного рівня володіння мовою.

Отже, навчаючи математики, хімії, фізики, біології, викладач ЗОД повинен:

- враховувати знання студентами мови на кожному етапі навчання;
- використовувати тільки ті форми організації заняття, ті прийоми подання, закріплення та контролю навчального матеріалу, що відповідають рівню сформованості навичок і вмінь іноземних студентів у певному виді мовної діяльності;
- дотримуватися поетапного збільшення обсягу інформації, текстового матеріалу та дозування домашніх завдань;
- дотримуватися допустимого на кожному етапі навчання темпу пред'явлення інформації;
- дотримуватися на заняттях обґрунтованого співвідношення видів мовної діяльності, вибираючи під час викладання певного навчального матеріалу найбільш доцільний вид.

©Л.В. Богиня, І.В. Колечкіна, Т.Д. Криворучко, В.А. Явор, 2002

Виходячи з того, що координація навчання мови, загальноосвітніх дисциплін та спеціальних предметів у лінгвістичному аспекті може здійснюватися на науковій основі лише після точного визначення загального мовного ядра усіх дисциплін та загальних ланок між суміжними дисциплінами, при написанні навчальних посібників та методичних матеріалів для студентів підготовчого відділення викладачі мови та ЗОД співпрацюють, узгоджуючи лексичний, граматичний та текстовий матеріал з кожної дисципліни.

Викладачі загальноосвітніх дисциплін на заняттях з математики, хімії, фізики, біології використовують і розвивають ті види мовленнєвої діяльності, навички та вміння яких формуються на даному етапі викладачами-мовниками під час вивчення наукового стилю мовлення.

Одним із завдань підготовчого відділення є формування комунікативної компетенції та сталих навичок читання навчальної літератури як основного засобу добування необхідної наукової інформації з підручників, посібників, монографій. Тому ми дуже виважено ставимось до відбору мовних засобів вираження змісту основних наукових понять. Матеріал посібників з математики, хімії, фізики, біології розподілений відповідно до тем навчальних програм і кожне заняття має таку структуру:

- двомовний словник основних термінів теми, що вивчається на даному занятті;
- граматичні конструкції, за допомогою яких вводиться текстовий матеріал;
- власне текст заняття, що висвітлює основні положення теми і готує студентів до сприйняття її на I курсі;
- запитання до тексту, що передбачають пошук інформації, її трансформацію; прямі та непрямі відповіді;
- завдання практичного характеру, що формують навички використання теоретичного матеріалу при вирішенні різного типу завдань.

Така будова навчальних посібників та узгодження їх мовного наповнення з лексичним та граматичним матеріалом, що вивчається у курсі "Науковий стиль мовлення", дає змогу студентам закріпити мовленнєві навички, розвивати вміння побудови власного висловлювання.

Комунікативні потреби студентів висувують на перше місце навчання читання текстів-описів. Читаючи такі тексти, студент повинен:

- зрозуміти зміст поняття (або терміна) та запам'ятати його значення;

- зрозуміти правило або загальний принцип;
- зрозуміти хід розв'язування типової задачі і потім застосувати аналогічні міркування на практиці;
- зрозуміти та запам'ятати відповідність позначень тому поняттю, що позначається, а також вивчити формули, рівняння.

Вміння виконувати ці дії формуються викладачами-мовниками у процесі вивчення як практичного курсу мови, так і мови спеціальності.

Отже, виходячи з вищевикладеного, маємо зазначити, що постійне підтримання зв'язку між вивченням мови і ЗОД забезпечує студентам-іноземцям можливість швидко включитися у навчальний процес.

Враховуючи специфіку підготовчого факультету нашого вузу (медичний профіль навчання), викладачі коригують та узгоджують програми і навчальні посібники з загальноосвітніх дисциплін, що вивчаються на початковому етапі з відповідними кафедрами, де студенти опановують фундаментальні дисципліни на основних курсах додипломного етапу навчання. Це дає можливість, з одного боку, підвищити мотивацію вивчення ЗОД, коли викладач демонструє взаємозв'язок між матеріалом, що вивчається на довузівському етапі та основних курсах. З іншого боку, повторюваність тем, що вивчаються у курсах "Науковий стиль мовлення", математики, неорганічної та органічної хімії, основ цитології та гістології, анатомії, різних розділів фізики, забезпечує можливість краще засвоїти спеціальну лексику та оволодіти навичками побудови власного монологічного висловлювання (за планом чи без нього), готуючи тим самим студента до адекватного сприйняття наукового матеріалу, що вивчається на кафедрах анатомії людини, біофізики, хімії, біохімії та інших.

Викладачі загальноосвітніх дисциплін постійно підкреслюють, що в освіті лікаря багато уваги надається вивченню не лише анатомії, а й таких дисциплін, як хімія, фізика, інформатика. Це положення конкретизується при вивченні окремих тем і розділів. Так, наприклад, у розділі "Статика" використовуються аналогії і приклади дії опорно-рухового апарату людини як важелів під дією м'язової сили. В темі "Механічні коливання та хвилі" при вивченні явища резонансу підкреслюється, що воно виникає у внутрішніх органах людини під дією сильних механічних вібрацій, звукових і інфразвукових хвиль; пояснюється, що звукові коливання використовуються в медицині, наприклад, при аускультатії, перкусії.

При вивченні електромагнітних коливань ми знайомимо студентів з принципом роботи осцилографа, демонструючи його; розповідаємо, що, наприклад, у хірургії використовують електрокардіоскоп, який дозволяє спостерігати за роботою серця у вигляді кривих низькочастотних біопотенціалів.

Вивчаючи хімію, наприклад, тему “Розчини”, ми зазначаємо, що розуміння цього матеріалу необхідне студентам для вивчення анатомії (теми “Кров”, “Лімфатична система”) та фізики (теми “Електроліз”, “Електричний струм”).

Такі приклади використовуються при вивченні багатьох тем. При цьому не ставиться мета вивчити вузькоспеціальні медичні терміни та детально пояснити використання явища чи властивостей предмета у медицині. Це завдання фахівців. А наша мета на цьому етапі – мотивація вивчення програмного курсу загальноосвітніх дисциплін.

При виконанні лабораторних робіт прагнемо сформулювати у студентів-іноземців навички експериментальних досліджень, вміння вимірювати, користу-

ватися приладами та інструментами, а також правильно оформляти лабораторні роботи, їх висновки та вміти захищати виконану роботу.

Висновок. Вважаємо, що дотримання єдиного мовного режиму, узгодження навчального матеріалу загальноосвітніх дисциплін не лише зі знаннями мови, що отримують студенти на певному етапі, а й з матеріалом, що вивчатиметься у вузі, забезпечує взаємозв’язок та наступність між етапами навчання, підготовку іноземних громадян до вивчення теоретичних та клінічних дисциплін.

Зусилля викладачів, свідомою робота студентів, підтримання мотивації навчання дозволяють сформувати основні вміння у різних видах мовної діяльності, що будуть розвиватися у процесі навчання на основних факультетах і, в кінцевому результаті, сприяють активізації включення студентів у сферу навчально-професійного спілкування, а також наступному вивченню мови спеціальності та фундаментальних дисциплін з позицій системно-комунікативного підходу.

УДК 374.64.002.1:378.4

ПОЕТАПНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА ПІДГОТОВЧОМУ ФАКУЛЬТЕТІ І ПЕРШОМУ КУРСІ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ДИДАКТИЧНА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ

П.Г. Рибак, І.В. Гатаулліна, П.М. Титаренко, О.П. Руденко,
М.Ф. Семенова

Вінницький державний медичний університет ім. М.І.Пирогова

PHASED TEACHING OF THEORETICAL SUBJECTS AT THE PREPARATORY DEPARTMENT AND DURING THE FIRST COURSE OF THE UNIVERSITY AS DIDACTIC CONDITION OF INCREASE OF EFFECTIVENESS OF STUDY

P.H. Rybak, I.V. Hataulina, P.M. Titarenko, O.P. Rudenko, M.F. Semenova

M.I. Pirogov Vinnitsa State Medical University

У дослідженні показані способи і можливості підвищення ефективності навчання студентів-іноземців із урахуванням принципу поетапності роботи на кафедрі природничих наук підготовчого факультету і першому курсі медичного університету на основі організації, змісту, форм і засобів навчання.

In research are showed methods and possibilities for increase of effectiveness of study of foreign students (using the principle of phased work at the department of natural science) at the preparatory department and during the first course of medical university on the basis of organization, content, forms and methods of study.

Вступ. Найважливішою проблемою, що стоїть перед підготовчими факультетами (ПФ), є інтенсифікація навчального процесу. За порівняно невеликий проміжок часу (8-9 місяців) необхідно підготувати студентів-іноземців до вільного сприймання і розуміння навчальної інформації на першому курсі з теоретичних дисциплін: біології, хімії, фізики та математики (нарівні з вітчизняними студентами).

Одним із чинників підвищення ефективності навчання студентів на ПФ є дотримання принципу поетапності. На думку деяких авторів [1,2,3], поетапність в навчанні розглядається як засіб набуття студентами нових знань та умінь, як засіб управління навчальною адаптацією слухачів до вузівської системи навчання.

Основна частина. Поетапність у навчанні повинна охоплювати всі аспекти педагогічного процесу: організацію, зміст і засоби навчання, самостійну роботу студентів, контроль їхніх знань.

Протягом багатьох років кафедра природничих наук тісно співпрацює з профільними кафедрами

першого курсу медичного університету: біології, хімії, фізики та анатомії в напрямку координації навчання.

Ця робота розпочинається з уважного аналізу навчальної документації (програм, робочих планів, розподіленням тем лекційних курсів профільних кафедр).

Зокрема, з метою більш якісного вивчення біоорганічної хімії на першому курсі в програмі з хімії на ПФ передбачено збільшення кількості годин з органічної хімії від 30 до 58 за рахунок скорочення окремих розділів хімії елементів. Це дало можливість студентам засвоїти наукову лексику, поняття, формули з курсу біоорганічної хімії, з вивчення якої розпочинається заняття на першому курсі.

Крім того, в програму були введені нові теми: "Циклоалкани", "Алкадієни", "Аміни", "Стереізомерія".

При плануванні занять з біології проводиться комплексна робота з профілізації викладання біології. Співвідношення годин, відведених на вивчення різних розділів біології, визначається профілем майбутньої спеціальності. В групах лікувального про-

філю значно скорочені розділи ботаніки, а розділ зоології розширений за рахунок паразитології. Досить розширено вивчається розділ анатомії людини.

В групах фармацевтичного профілю скорочений розділ зоології та анатомії, а розділ ботаніки значно розширений.

В програмі з біології передбачені побажання кафедри біології і самих студентів щодо збільшення навчальних годин на вивчення генетики. Більше того, викладачі кафедри природничих наук ПФ підготували адаптований навчальний посібник з даного розділу, що дало можливість студентам з меншим напруженням і з більшою якістю вивчати генетику на першому курсі.

Відносно координації викладання анатомії, то в навчальний план і робочу програму були внесені зміни, які дозволили конкретизувати коло питань, що вивчаються на ПФ, ліквідувавши дублювання при вивченні деяких розділів анатомії і змінивши послідовність їх вивчення.

Особливої уваги заслуговує традиція, яка склалася між ПФ і кафедрою анатомії. Один із розділів анатомії (“М’язова система”) студенти вивчають на кафедрі анатомії, використовуючи кістково-м’язові препарати людини.

Програма з фізики та математики на першому курсі побудована фрагментарно на прикладній основі. Вона передбачає наявність у студентів систематизованих базових знань з усього курсу в обсязі середньоосвітньої школи. Тому для забезпечення поетапної роботи в зміст програм фізики та математики на ПФ включені знання та навички, що складатимуть основу для вивчення фізики та математики на першому курсі.

І все ж таки в програмі фізики на ПФ максимально відображені знання та уміння, що складають зміст курсу: основи молекулярної фізики, термодинаміки, електродинаміки, атомної і ядерної фізики, коливання і хвилі, оптики, що забезпечують реалізацію послідовності навчання на ПФ і першому курсі.

Поетапність довузівської і вузівської систем навчання вимагає дотримання певної послідовності при викладанні матеріалу: єдність визначень, символіки, понять, формулювання законів. Цей зв’язок передбачає забезпечення студентам знань, умінь і навичок, що є основою для поглибленого вивчення вузівських курсів.

Важливим чинником поетапного процесу навчання, що забезпечує плавний і безболісний перехід до вузівської системи навчання, є лекційно-семі-

нарський метод навчання на ПФ. Цей метод використовується на кафедрі більше 15 років і повністю себе виправдав. Робочими програмами передбачено 15 лекцій з хімії, 12 – з біології, 10 з фізики і 8 з математики. Але на ПФ, на відміну від кафедр першого курсу, до моменту читання лекцій проводиться велика підготовча робота: вивчення студентами наукової лексики, термінів, скорочення слів. Такі лекції відрізняються своїм обсягом, структурою, темпом і характером викладання. На лекціях максимально використовуються таблиці, схеми, малюнки, демонстраційний експеримент.

Поетапність у навчанні здійснюється також при аналізі успішності на ПФ і першому курсі. У процесі навчання одне з центральних місць належить контролю знань. Протягом навчального року на кафедрі природничих наук використовуються такі види контролю: вступний (попередній), поточний (на заняттях), проміжний (межовий) і підсумковий (залік, екзамен).

Для визначення вихідного рівня знань студентів, починаючи з 1980 р., проводиться тестування з математики, фізики та хімії за допомогою тестів, розроблених кафедрою природничих наук Київського університету [4]. Отримані результати дозволяють індивідуалізувати процес навчання і за можливістю формувати академічні групи.

Інші види контролю, що використовуються на ПФ, за формою їх проведення майже не відрізняються від таких на першому курсі.

Випускні екзаменати з хімії, біології та фізики здійснюються в кінці II семестру. Цю роботу виконує екзаменаційна комісія з кожного предмета, до складу якої входить і представник профільної кафедри. Результати екзаменів обговорюються пізніше на кафедрах хімії, фізики та біології першого курсу перед початком навчального року.

Аналіз успішності студентів-іноземців I курсу засвідчив, що випускники ПФ Вінницького медичного університету порівняно із студентами, що приїхали на навчання з інших вузів, краще розуміють і відтворюють програмний матеріал з теоретичних дисциплін, а за результатами межового і підсумкового контролю отримують вищі оцінки.

Висновки. 1. Сутність і особливості поетапності в навчанні студентів-іноземців підготовчого факультету полягають:

- а) в координації змісту програм і навчальних матеріалів, в оволодінні знаннями і навичками при вивченні конкретних дисциплін;
- б) в діяльності викладача при дотриманні коор-

динації мети і завдань навчання, в використанні нових прийомів і методів предметної діяльності.

2. Результати роботи підтвердили правильність

Література

1. Холина Л.Ф. Стандартизований поетапний контроль знань, умінь і навчальних якостей як один із способів інтенсифікації навчання // Вестник Киевского университета. – 1987. – № 2. – С. 147-149.

2. Алексеев Л.А., Чурюмова Н.Ф., Семчинская З.А. Изучение преемственности в обучении на подготовительном факультете и в средних специальных учебных заведениях // Вестник Киевского университета. – 1982. – № 6. – С. 91-98.

3. Корочкина Л.Н., Каурова А.С., Гуминская Н.А. Изу-

чение преемственных связей в содержании обучения естественным дисциплинам иностранных студентов на подготовительном факультете и первых курсах медицинских институтов // Вестник Киевского университета. – 1983. – № 7. – С. 31-36.

4. Корочкина Л.Н., Лобанов А.И., Табенская Т.В. Принципы построения тестов для определения исходного состояния познавательной деятельности иностранных студентов // Вестник Киевского университета. – 1979. – № 3. – С. 127-130.

УДК 378.147: 57-054.6

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЗАНЯТЬ З БІОЛОГІЇ НА ПІДГОТОВЧОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

М.В. Стеблюк, А.П. Попович, Т.І. Ємець, О.Б. Приходько
Запорізький державний медичний університет

THE MAIN PRINCIPLES OF PLANNING THE BIOLOGY LESSONS AT THE PRELIMINARY FACULTY

M.V. Steblyuk, A.P. Popovych, T.I. Yemets, A.B. Prikhodko
Zaporizhzhia State Medical University

Успіх вирішення проблеми підготовки іноземних громадян буде залежати від координації між усіма предметами, що вивчаються на підготовчому факультеті. Важливе значення має відбір наукової інформації, а також мовний аспект.

Success in training of foreign citizens will depend on the co-ordination between all the subjects studying at the preliminary faculty. The choice of scientific information as well as language aspect are of great importance.

Вступ. Підготовчий факультет — це початковий і важливий етап у підготовці іноземних громадян. Він потребує комплексного вирішення проблем навчання і виховання.

Основна частина. Необхідними умовами цього є:

1. Встановлення міжпредметних координаційних зв'язків як між викладанням російської мови і біо-

логії, так і між усіма іншими теоретичними предметами (хімія, фізика, математика), які вивчаються на факультеті;

2. Відбір наукової інформації з біології повинен бути зумовлений логікою її вивчення і визначатися існуючою програмою: необхідно дати мінімальні знання про будову та життєві цикли тварин - паразитів та збудників хвороб людини (зоологія), сформулювати уявлення про будову та різноманітність рослинного світу (ботаніка), познайомити з морфологією та функціями основних систем органів

© М.В. Стеблюк, А.П. Попович, Т.І. Ємець, О.Б. Приходько, 2002

людини (анатомія і фізіологія), вивчити головні властивості живих організмів (загальна біологія).

3. Мовний аспект вивчення біології повинен мати перед собою мету - навчити спілкуванню російською мовою, застосовуючи принцип комунікативності. За існуючою програмою з біології, іноземні громадяни, що навчаються на підготовчому факультеті, повинні засвоїти до 1000 наукових термінів: у I семестрі - до 400, у II – до 600. Поступово на 14-15 тижнях II семестру мова предмета наближається до мови, якою викладають біологію на I курсі вузу.

Висновки. Таким чином, кінцевим результатом вивчення предмета повинні бути:

а) вміння володіти певними мовними навичками, що дають можливість слухати, розуміти та розповідати навчальний матеріал з предмета;

б) здатність працювати з підручником, розуміти навчальний текст, вибирати головну та другорядну інформацію;

в) володіти письмовою мовою, тобто вміти записати лекції, робити невеликі конспекти з першоджерел;

г) вміти творчо мислити, аналізувати і пояснювати основні біологічні закони.

УДК 378.14-057.632

ПРО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ПІДГОТОВЧИХ ФАКУЛЬТЕТІВ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА МАТЕРІАЛІ МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Н.В. Токуєва, Т.В. Савицька

Українська медична стоматологічна академія

PROBLEMS OF TEACHING MONOLOGICAL SPEECH ON THE LANGUAGE MATERIAL OF THEIR SPECIALITY TO FOREIGN STUDENTS AT THE PRELIMINARY DEPARTMENTS

N.V. Tokueva, T.V. Savytska

The Ukrainian Medical Dental Academy

Навчання студентів підготовчих факультетів монологічного мовлення на матеріалі мови спеціальності є одним з головних завдань курсу наукового стилю мовлення і невід'ємною складовою частиною загальної підготовки студентів-іноземців до сприйняття, розуміння та відтворення наукового матеріалу. Дана стаття присвячена аналізу труднощів формування навичок та вмінь монологічного мовлення студентів-іноземців і містить деякі рекомендації та побажання до їх усунення.

Training the foreign students of Preliminary Department to speak monologically on the basis of their speciality is one of the main problems of Scientific Speech Style course and integral part of the general preparing forcing students to comprehend, understand and reproduce learning material. The present article is devoted to the analysis of monological speaking for the foreign students. The work contains some pieces of advice and instructions how to avoid the difficulties mentioned above.

Вступ. Завдання комунікації в галузі професійної діяльності висувають на перший план такі особливості наукового мовлення, як логічність, точність, об'єктивність, що відповідає одиницям логічного мислення і сприяє точності й конкрет-

ності висловлювання, що дозволяє адресату адекватно сприйняти отриману наукову інформацію і позбавляє її образності та емоційності. Тобто монологічні висловлювання потрібно розглядати як узагальнено-безособовий монолог, що містить науково-інформативне повідомлення і ведеться від третьої особи без оцінки викладеного, коли в центрі

© Н.В. Токуєва, Т.В. Савицька, 2002

уваги знаходяться зміст, логічна послідовність повідомлення.

Основна частина. Труднощі формування навичок та умінь володіння монологічним мовленням пов'язані насамперед з формуванням мовної інтенції, внутрішнім програмуванням і граматико-семантичною реалізацією програми, які під час навчання іноземних студентів на підготовчому факультеті мають свою специфіку:

1. Формування мовної інтенції на заняттях з наукового стилю мовлення (НСМ) диктується необхідністю набуття знань російською чи українською мовою із загальнотеоретичних і спеціальних дисциплін, що закріплюється лексичною, фонетичною та словотворчою роботою, вправами на збільшення об'єму пам'яті тощо.

2. Внутрішнє програмування монологічного висловлювання на матеріалі наукового стилю мовлення у іноземних студентів не залежить від лінгвістичних факторів російської чи української мови і диктується ситуацією спілкування. Воно обумовлено ступенем сформованості понять в певному розділі науки. Як показує практичний досвід, для полегшення навчання монологічного мовлення можна запропонувати студентам-іноземцям різні шляхи його формування. І, насамперед, це виконання тренувальних вправ різного рівня складності на закріплення лексичного матеріалу та граматичних моделей для різних аспектів наукового стилю мовлення за темами навчального посібника з НСМ.

3. Граматико-семантична реалізація програми за допомогою об'єктивно-мовного коду, в яку входять навички оформлення, використання та синтезування, на заняттях з НСМ є важливим об'єктом уваги викладача. Монологічному мовленню притаманні зв'язність, плановість побудови, неперервність, розгорнутість речень. Необхідність донести до співрозмовника наукову інформацію потребує чіткості в мовному оформленні монологічного мовлення. А це означає, що на етапі граматико-семантичної реалізації програми висловлювання іноземні

студенти повинні автоматизовано зв'язувати спеціально підібрані ними мовні одиниці у висловлюванні, володіти достатнім запасом цих одиниць і вмінні оперативно видобувати їх з пам'яті. Саме тому на початковому (пропедевтичному) етапі велика увага приділяється саме роботі з текстовим матеріалом як під керівництвом викладача, так і самостійно.

Цілеспрямоване навчання розуміння змістової структури тексту допомагає сформувати у студентів-іноземців такі вміння, як зрозуміння навчального тексту і побудова власного монологічного висловлювання на основі знань структурно-семантичної організації навчального тексту; вибір способу подання матеріалу та мовних засобів, необхідних для вираження певного змісту.

Висновки. Будь-яке мовне вміння передбачає автоматизоване володіння граматичним матеріалом, який необхідний для морфолого-синтаксичного оформлення мовлення. Тому завдання, направлені на формування навичок та умінь монологічного мовлення, на наш погляд, мають відповідати таким методичним вимогам: а) бути тісно пов'язаними з роботою, що проводиться на заняттях викладачем, і з домашнім завданням, що дозволяє поєднувати читання і письмо з аудіюванням та мовленням; б) мати комунікативну цінність; в) будуватися на знайомому лексичному матеріалі і містити не більше 3% нових слів; г) відповідати за характером специфіці виду мовної діяльності; д) підбір тренувальних, дотекстових та післятекстових вправ з НСМ та їх послідовність повинні відповідати певному етапу формування навичок та умінь.

Всі ці вимоги були враховані в процесі роботи над навчальним посібником з НСМ, розробленим викладачами підготовчого відділення для іноземних громадян УМСА, який, поєднуючи всі види мовної діяльності, велику увагу приділяє формуванню навичок та умінь монологічного мовлення на матеріалі мови спеціальності.

УДК 61:004.773.5(0)07.07

УРАХУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПОТРЕБ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЇХ МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ (МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИЙ ПРОФІЛЬ)

В.Е. Чернов, В.В. Радіонова, Г.М. Михайлюк

Медичний інститут Української асоціації народної медицини

COMMUNICATIVE HABITS ESTIMATION OF FOREIGN STUDENTS IN PROFICIENCY TEACHING PROCESS AT THE LEVEL FOR BEGINNERS (BIOLOGICAL MEDICINE)

V.E. Chernov, V.V. Radionova, G.M. Mykhaylyuk

Ukrainian Association of Alternative Medicine Medical Institute

Стаття присвячена актуальній проблемі підвищення ефективності навчання студентів-іноземців спілкування в навчально-професійній сфері. Описано комунікативні інтенції та відповідні мовленнєві дії, які повинні виконувати майбутні медики на заняттях із спеціальних дисциплін. Наведено конкретні пропозиції щодо вдосконалення методик навчання.

This article is dedicated to the actual problem of efficiency of foreign students teaching to contact in the sphere studying-professional. The speech actions which the future doctors do at the lectures of the specialities are written. It proposes some actions to develop and improve the teaching methods.

Вступ. Сучасний аналіз програм, підручників і посібників, що використовуються в навчальному процесі на підготовчих факультетах, показує, що вони недостатньо мірою орієнтовані на реальні й потенційні комунікативні потреби студентів, не відображають об'єктивних потреб різних категорій студентів, подібні за обсягом і навіть за послідовністю введення мовних фактів та розрізняються лише тематикою текстів, іноді – формами презентації й типами вправ.

Рівень розвитку методики викладання російської мови як іноземної висуває сьогодні обов'язкову й необхідну умову в навчанні - врахування конкретних комунікативних потреб студентів.

Автори цієї статті виходять із загально визнаного методикою викладання РЯІ положення [1-2] про те, що комунікативні потреби описуються через перелік завдань спілкування, які повинні бути позитивно виконані засобами мови, що вивчається. У статті розглядаються питання, пов'язані з проблемою вивчення й опису комунікативних потреб іноземних студентів у процесі навчання їх мови спеціальності на підготовчому факультеті (початковий етап).

Основна частина. З метою виявлення комунікативних потреб іноземних студентів у сфері навчально-наукової діяльності (вступний та післявступний періоди) було проведено аналіз основної навчальної літератури й матеріалів зі спеціальних дисциплін для студентів медико-біологічного профілю навчання.

Двома магістральними напрямками дослідження стали:

- 1) структурно-семантичний аналіз навчальних текстів;
- 2) виявлення різних типів комунікативних дій студентів, які реалізуються в тісному зв'язку з навчальними завданнями, а також з відповідними мовленнєвими інтенціями.

Аналіз потенційної комунікативної активності іноземних студентів на заняттях зі спеціальних дисциплін було проведено на основі відбору головних типів завдань, запропонованих у навчальних посібниках [3-5], за такими основними параметрами:

- характер мотивації здійснюваного мовленнєвого акту (намір повідомити інформацію у відповідь на запитання, поставити запитання, дати розгорнуте висловлювання на тему тощо);
- ступінь “розгорнутості” мовлення (висловлювання на рівні слова, словосполучення, фрази, надфразової єдності, тексту);

– характер матеріалу, що визначив зміст висловлювання студента (тематика, спосіб викладу, лексичний склад, граматичний матеріал).

Проведений аналіз дозволив визначити основні типи комунікативних дій у сфері монологічного усного мовлення, які доводиться виконувати студентам на початковому етапі в процесі вивчення предметів медико-біологічного циклу:

1) повідомляти: завдання типу “назвіть”, “перелічіть” (фізика: “Назовите основные свойства живой природы”; хімія: “Приведите примеры простых веществ”);

2) визначати (давати визначення): завдання типу “дайте визначення”, запитання “Что такое?..”;

3) описувати: завдання типу “опишіть об’єкт (явище, процес)” (хімія: “Опишите физические свойства веществ”; біологія: “Опишите бесполое размножение амёбы”);

4) формулювати: завдання типу “сформулюйте” (хімія: “Сформулируйте закон постоянства состава”; біологія: “Сформулируйте основные положения клеточной теории”);

5) аргументувати: запитання “Чому?”, що потребують аргументованої відповіді з посиланням на певний закон, тезу, положення (фізика: “Почему на полюсе Земли ускорение свободного падения больше, чем на экваторе?”; біологія: “Почему зеленые растения являются основой жизни на Земле?”);

6) міркувати: завдання типу “визначте”, що вимагають уміння побудувати повний чи стислий висновок (хімія: “Является ли данная реакция окислительно-восстановительной и почему?”);

7) доводити: завдання типу “доведить”, що потребують розгорнутого висловлювання у вигляді тексту, побудованого за схемою: теза – аргумент – висновок (часто зустрічається на заняттях з математики);

8) порівнювати: завдання типу “порівняйте”, “зіставте” (біологія: “Сравните клетки одноклеточных и многоклеточных организмов”).

Головними типами навчальних текстів, на основі яких студенти будують свої усні висловлювання, є тексти описового характеру всіх різновидів: опис матеріального об’єкта (предмета, речовини, факту, органа, функції), опис матеріального процесу (дослід, дії, біологічного кругообігу тощо), опис абстрактних понять, опис системи одиниць, таблиць, малюнків тощо. При цьому переважною комунікативною настановою, яка визначає структурну організацію текстів, є настанова дати уявлення про об’єкт, що вивчається, з урахуванням відсутності необхідної компетентності в адресата.

У зв’язку з цим, у текстах-описах найчастіше зустрічаються елементи роздуму.

Значно рідше представлені тексти-оповіді (біографічні довідки видатних учених тощо).

З метою визначення ступеня задоволення реальних комунікативних потреб студентів посібниками. Проведено порівняння списків виявлених у результаті дослідження комунікативних завдань (і відповідних комунікативних інтенцій), які визначають мовленнєву поведінку студентів на заняттях зі спеціальних предметів, типів текстів, які є основою для побудови власних усних висловлювань студентів, а також списків синтаксичних конструкцій, що наповнюють дані тексти, з відповідними матеріалами навчальних посібників з наукового стилю, які рекомендовані для занять із російської мови на підготовчому факультеті [6-9].

Порівняння виявило, що матеріали проаналізованих посібників та підручників не забезпечують рівня сформованості мовлення, достатнього для активної участі іноземних студентів у заняттях зі спеціальних предметів.

Матеріали посібників не збігаються і через це не скоординовані з матеріалами відповідних підручників (з предметів) стосовно як лексико-граматичного наповнення, так і вимог до рівня володіння основними видами мовленнєвої діяльності на різних етапах і підетапах навчання.

На заняттях з біології, фізики, хімії студенти постійно стикаються з необхідністю коментувати фрагменти малюнків, муляжів, схем, таблиць, переказувати тексти за малюнками, схемами, таблицями (біологія: “Расскажите по схеме о биологическом круговороте”). Часто при цьому в студентів виникають труднощі, оскільки в посібниках з мови спеціальності цьому виду роботи не приділяється належної уваги. Складними є її завдання, що вимагають уміння порівнювати матеріал двох чи кількох тем. Значно більше вправ комунікативного характеру необхідно спрямувати на формування вміння будувати розгорнуте монологічне висловлювання на тему з попередньою підготовкою на основі низки джерел інформації.

З’ясувалося, що вже в період введення предметів студенти повинні вміти формулювати визначення поняття одним реченням, побудованим на основі синтаксичної структури зі складним іменним присудком, ускладненим підрядним означальним реченням (хімія: “Химические явления – это такие явления, при которых одни вещества превращаются в другие”); декількома реченнями, тобто у

вигляді зв'язного висловлювання (біологія: “Клетка – это структурная и функциональная единица живой материи. Клетка имеет все свойства живой материи: рост, обмен веществ и т. д.”). У процесі вивчення спеціальних предметів у студентів часто виникає необхідність поставити запитання у зв'язку з переробкою щойно отриманої інформації на основі її осмислення. Набір синтаксичних конструкцій і система вправ, запропонованих підручниками, не забезпечують реалізації цих і багатьох інших потреб мовленнєвого спілкування, які реально виникають у студента в перші місяці вивчення спеціальних предметів.

На перших же заняттях з цих предметів студенти повинні активно володіти досить широким колом прийменниково-іменникових конструкцій, що виражають просторові й часові відносини (прийменники: от – до, вокруг, по, через, сверху, справа от, слева от, над, вдоль, мимо, между и др.).

Висновки. 1. Актуальним видається завдання подальшого дослідження мовленнєвої поведінки іноземних студентів у навчально-науковій сфері з метою більш точного з'ясування їхніх комунікативних

потреб і, на цій основі, розробки “технології” поетапного навчання мови спеціальності.

2. Оскільки усне навчально-професійне мовлення має репродуктивно-продуктивний характер, воно вимагає принципово іншого, відмінного від писемних джерел мовного оформлення.

Тому особливу увагу слід приділяти спеціально розробленій системі вправ, що формують навички трансформації писемного наукового мовлення в усне монологічне висловлювання або усний навчально-професійний діалог.

3. Важливими і недостатньо дослідженими є питання, пов'язані з проблемою наступності: дослідження реальних комунікативних потреб іноземних студентів у сфері усного мовлення на перших курсах ВНЗ, визначення змісту й форм стартового контролю, створення комплексу навчальних посібників, які були б адекватними комунікативним потребам студентів і забезпечували б спілкування в умовах реальної професійної комунікації. Розробка відповідних методик навчання є одним із напрямків роботи кафедри мов підготовчого факультету МІ УАНМ.

Література

1. Мотина Е.И. Язык и специальность: лингво-методические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов. – М.: Русский язык, 1988. – 176 с.
2. Метс Н.А., Митрофанова О.Д., Одинцова Т.Б. Структура научного текста и обучение монологической речи. – М.: Русский язык, 1981. – 141 с.
3. Химия. – Харьков: НФАУ, 2000. – Ч. I, II. – 564 с.
4. Общая биология. – Харьков, НФАУ, 2000. – 303 с.
5. Физика. – Харьков, НФАУ, 2000. – 288 с.
6. Колотилина Л.А. Пособие по научному стилю речи для подготовительных факультетов вузов. Медико-биоло-

гический профиль. – М.: Русский язык, 1987. – 225 с.

7. Аросева Т.Е., Рогова Л.Г., Сафьянова Н.Ф. Пособие по научному стилю речи для студентов-иностранцев подготовительных факультетов вузов. Основной курс. Технический профиль. – М.: Русский язык, 1980. – 221 с.

8. Володина Г.И., Курганова С.П. Практический курс русского языка для студентов-иностранцев. – М.: Русский язык, 1977. – 509 с.

9. Попова Л.А., Сафьянова Н.Ф. Пособие по русскому языку для подготовительных факультетов вузов (научный стиль речи) – М.: Русский язык, 1979. – 86 с.

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ДО ДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ

УДК 617:371.315-05.87-054.6

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

С.І. Баранник, І.П. Біжко, Г.Ю. Хапатьяко, В.М. Барвінський,
Б.В. Гузенко

Дніпропетровська державна медична академія

METHODOLOGICAL PECULIARITIES OF TEACHING GENERAL SURGERY COURSE TO THE FOREIGN STUDENTS

S.I. Barannyk, I.P. Bizhko, G.Yu. Khapatko, V.M. Barvinsky, B.V. Guzenko

Dnipropetrovsk State Medical Academy

Визначені особливості викладання курсу загальної хірургії студентам-іноземцям. Відзначені напрямки створення активних мотивацій до опанування хірургічними спеціальностями. Відзначена позитивна роль нових комп'ютерних технологій навчального процесу в організації самостійної роботи студента протягом позанавчального часу.

There were defined peculiarities of teaching of general surgery course to the foreign students. There were noted the directions of creation of active motives to become proficient in surgical professions. It was noted the positive role of new computer technologies of educational process in organisation of the student's independent work in free from study time.

Вступ. Існуючі програми викладання за різними розділами хірургії повинні бути реальними, цілеспрямованими та більш прагматичними, тобто містити перелік тільки тих задач, які в умовах існуючих співвідношень поміж кількістю викладачів та студентів у групі, педагогічного навантаження та зайнятості викладача, з урахуванням потужності та обладнання клінічних баз, мають бути засвоєні повністю [1]. Послідовність викладання хірургії на всіх профільних кафедрах дозволяє оптимально вести підготовку майбутнього лікаря, що набуває особливого значення для формування лікаря загальної практики [2]. Зберігаючи у програмі підготовки лікаря загальної практики основні принципи традиційного вітчизняного викладання, необхідно широко впроваджувати в навчальний процес елективні курси за актуальними розділами даної спеціальності, використовуючи за цим індивідуальний підхід до викладання [4]. Шляхи оптимізації вик-

ладання загальної хірургії пропонується здійснювати за трьома напрямками: інтеграція по вертикалі з кафедрами медико-біологічного напрямку, раціоналізація медичної роботи та уніфікація унаочень [3]. Викладання загальної хірургії студентам-іноземцям має свої особливості і становить додаткові задачі перед кожним викладачем.

Основна частина. Робота з підготовки лікарських кадрів для іноземних країн має свої певні особливості. В нашому навчальному закладі накопичений 10-річний досвід викладання курсу загальної хірургії іноземним студентам. Переважну більшість їх складають студенти арабських країн і майже всі вони готуються за програмою лікаря загальної практики. Значення курсу загальної хірургії визначається також тим, що саме цей предмет є початковим на етапі засвоєння всього курсу хірургічних хвороб у програмі засвоєння вищої медичної освіти.

Проблеми, які виникають перед викладачем та іноземним студентом, полягають у тому, що курс викладається за програмою навчання у вузі на другому курсі, коли ще не вичерпана проблема мовного

© С.І. Баранник, І.П. Біжко, Г.Ю. Хапатьяко, В.М. Барвінський, Б.В. Гузенко, 2002

бар'єру. Це накладає певний відбиток на повне засвоєння матеріалу. Підручник загальної хірургії несе достатній обсяг знань, передбачених навчальною програмою, проте великий об'єм матеріалу, який необхідно студенту-іноземцю засвоїти на кожне заняття, стає перешкодою через недостатнє володіння мовою навчання. Особливо це стосується лекційного матеріалу, бо саме він несе основне засвоєння вузлових питань загальної хірургії. Тому, читання лекцій повинно супроводжуватися легкими для сприйняття та одночасно виразними наочними засобами (таблиці, слайди, прозирки тощо).

Для підготовки до практичного заняття на кафедрі використовуються власні розроблені посібники з питань загальної хірургії та догляду за хірургічними хворими, які містять стислий, але відповідний за суттєвим об'ємом до навчальної програми матеріал. Посібники містять не тільки відповідний до теми навчальний матеріал, але й взірці тестового контролю знань, а також типові ситуаційні задачі, вирішення яких допомагає у засвоєнні теми і практичному застосуванні набутих знань. Такими посібниками забезпечений кожен студент-іноземець. Набутий досвід викладання в академії дозволив останнім часом формувати "неповні десятки" (групи студентів по 6-7 осіб), що дозволяє проводити заняття з максимально можливим індивідуальним принципом навчання. Останній має досить велике значення для кращого засвоєння необхідного рівня практичних навичок. Це особливо стосується питань прикладного значення, які повинен засвоїти і вміти використовувати кожен лікар, незалежно від майбутнього фаху (десмургія, надання першої допомоги при травмі, опіках, зупинка кровотечі, питання реаніматології, визначення груп крові та резус-фактора, правила і прийоми обстеження хірургічного хворого).

Використання тестового контролю за рівнем засвоєння знань серед студентів-іноземців також має свої особливості. Наявність того ж мовного обмеження не дозволяє у повному обсязі використати достатню кількість тестів аби не затягувати час практичного заняття. Тому мовне спілкування у формі бесіди з участю всіх присутніх на занятті студентів дозволяє визначити рівень засвоєного матеріалу і практичного набуття навичок з наступним їх оцінюванням. Індивідуальна робота із студентами під час практичного заняття, побудованого таким чином, особливо в умовах певного суперництва та адекватного заохочення серед них за рівень засвоєння матеріалу, діє особливим чин-

ником для виникнення активних мотивацій до опанування новим предметом, яким для них є загальна хірургія.

Важливим етапом в засвоєнні курсу загальної хірургії є також створення можливості для самостійної роботи студента-іноземця. Через певні причини вони не мають змоги широко використовувати індивідуальні чергування в клініці для засвоєння практичного набуття. Проте використання нових прогресивних технологій навчання дозволяє вирішити ці проблеми. Створені і відповідно обладнанні класи для засвоєння практичних навичок, які діють у позанавчальний час під наглядом чергового викладача, дозволяють у вільний час більш глибоко засвоїти необхідний перелік практичних знань. Ефективним виявилось використання електронних версій посібників з методики обстеження хірургічного хворого та виконання спеціальних діагностичних проб при деяких хірургічних захворюваннях, які є не тільки у комп'ютерному класі на кафедрі, але й у відповідних класах гуртожитків, де мешкають студенти-іноземці. Це допомагає їм краще засвоїти практичні прийоми обстеження хірургічного хворого і більш впевнено себе почувати біля ліжка хворого, незважаючи на недостатню мовну підготовку.

Враховуючи ті проблеми, які виникають у студентів-іноземців під час перебування в нашій країні (візові проблеми, релігійні відправлення, участь у землячествах тощо) на кафедрі розроблені і постійно діють консультативні дні у позанавчальний час та по суботах, під час яких черговий викладач надає необхідну педагогічну допомогу для засвоєння матеріалу пропущеного заняття, відпрацювання практичних навичок.

Для закріплення набутого рівня знань та практичних навичок з курсу загальної хірургії, за власним бажанням студентів, вони мають змогу брати активну участь у роботі постійно діючого на кафедрі наукового студентського гуртка, брати участь у нічних чергуваннях в клініці, яка базується у лікарні швидкої та невідкладної допомоги.

Висновки. Аналіз викладання курсу загальної хірургії студентам-іноземцям свідчить про проблеми, які накладають певний відбиток на методику навчання. Одним із питань, пов'язаним із мовним бар'єром, є посилення контролю за рівнем опанування мовою навчання, з можливим введенням або додаткового часу на мовне навчання, або визначення адекватного рівня мовної підготовки. Індивідуалізація навчання та достатній рівень техноло-

гічного забезпечення навчального процесу, з використанням електронних версій посібників та підруч-

ників, наочних засобів, є необхідним заходом навчального процесу.

Література

1. Антонюк С.М., Папазов Ф.К. Некоторые вопросы преподавания хирургии в медицинском институте // Клін. хірургія. - 1993. - № 1. - С. 54-55.

2. Карякин А.М. Традиции и новации в обучении хирургии в медицинском вузе // Вестн. хирургии им. И.И. Грекова. - 1999. - Т. 158. - № 4. - С. 89-90.

3. Крижановський Я.Й., Антонів В.Р. Шляхи оптимізації викладання загальної хірургії // У кн.: Матері-

али VIII науково-практичної та навчально-методичної конференції співробітників кафедр загальної хірургії медичних вузів України. - Вінниця: Нова книга, 2001. - С. 38-41.

4. Цель старая, задачи новые. О преподавании хирургии студентам медицинских вузов / Н.А. Яицкий, Ю.Д. Игнатов, Н.Н. Петрищев и др. // Вестн. хирургии им. И.И. Грекова. - 1999. - Т. 158, № 4. - С. 91-94.

УДК 61(075.5)

**МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ
СТУДЕНТІВ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА МОЛОДШИХ
КУРСАХ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

**Е.Ф. Баринов, Н.М. Бондаренко, О.Г. Ніколенко, О.М. Сулаєва,
Б.П. Терещук**

Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

**POSSIBLE ROUTES OF OPTIMIZATION OF TEACHING
MEDICOBIOLOGICAL DISCIPLINES TO FOREIGN STUDENTS
EDUCATION ON PRIMARY COURSES OF MEDICAL FACULTY**

**E.F. Barynov, N.M. Bondarenko, O.H. Nikolenko, O.M. Sulayeva,
B.P. Tereschuk**

M. Horky Donetsk State Medical University

У роботі аргументована необхідність і пропонуються можливі шляхи підвищення ефективності навчання медико-біологічних дисциплін іноземних студентів у вищих медичних закладах України. Визначено коло базових і найсучасніших питань, що потребують перегляду, й способи корекції навчальної програми з фундаментальних теоретичних дисциплін з врахуванням педагогічного досвіду вітчизняних морфологічних шкіл.

In work the necessity and the possible ways of learning efficiency rising to medico-biological disciplines of the foreign students in higher educational establishments of Ukraine are offered. The circle of basic and modern problems, demanding revision, and also methods of learning program in fundamental theoretical disciplines correction considering pedagogical experience of Ukrainian morphological schools is certified.

Вступ. Найважливішою перевагою вітчизняної системи вищої медичної освіти є спрямованість на вдосконалення підготовки фахівців-медиків шляхом створення науково-обґрунтованої концепції безпе-

рервної вищої медичної освіти. Аналіз результатів “задекларованого” більше 10 років тому і впровадженого “у життя” медичних ВНЗ програмно-цільового принципу організації системи навчання [1], на жаль, не завжди задовольняє потреби сучасного рівня розвитку медицини за кордоном. Нові медичні

© Е.Ф. Баринов, Н.М. Бондаренко, О.Г. Ніколенко та ін., 2002

знання вимагають нових ідей у дидактиці навчання іноземних студентів, вдосконалення сучасної концепції навчання, створення нових навчальних програм і моделювання процесу навчання. Необхідність перебудови вищої медичної освіти обґрунтовує й щорічне зростання процента студентів міжнародного медичного факультету, що звільнені з вузу за низькі показники як загальнобіологічного рівня знань, так і за відсутність базових знань з фундаментальних дисциплін – анатомії, гістології, фізіології.

Основна частина. Прогрес проблеми *підвищення якості* навчання студентів-іноземців у медичних вузах України бачиться в організації такої системи навчання, яка включає обов'язкову спадкоємність між теоретичними (медико-біологічними) дисциплінами, що вивчаються на I-II-х курсах, а також пропедевтичними і клінічними дисциплінами, основний час для яких передбачений на III-VI курсах навчання шляхом застосування предметного й проблемного викладання [2]. Ізольований аналіз змісту програм навчання конкретно з кожної дисципліни, що вивчається в рамках навчальної програми, в принципі відповідає сучасним тенденціям розвитку медичних наук. Проте відсутня одночасна міжпредметна інтеграція календарних (навчальних) планів, що могло б реально підвищити ефективність навчання майбутніх лікарів. Досвід впровадження схожої системи наявний, наприклад у Канаді, де для інтеграції фундаментальних дисциплін із клінічними перейшли на викладання медико-біологічних дисциплін за системним (проблемним) принципом і на вивчення кожної системи приділяється 5-6 тижнів [3]. Такий підхід вимагає переорієнтації пріоритетів у змісті (структурі) фундаментальних знань. Відповідно до програми підготовки іноземні студенти повинні оволодіти знаннями і практичними вміннями як з фундаментальних дисциплін (анатомія, гістологія, фізіологія, біохімія та патологія), так і базових клінічних дисциплін (терапія, хірургія, акушерство та гінекологія), що визначається загальними кінцевими цілями навчання – “придбання навичок клініко-лабораторної діагностики, лікування і профілактики захворювань людини”. Незважаючи на визначену єдність викладання цих дисциплін, постійно простежується перевага в орієнтації майбутніх фахівців на діагностику, ліквідацію і попередження функціональних, а не структурних порушень в організмі. Такий підхід зберігся як наслідок емпіричного підходу, що довго існував у практичній медицині. Дійсно, у

клінічній діагностиці захворювань ґрунтується здебільшого на виявленні функціональних відхилень у діяльності тих органів і систем, що узгоджуються зі скаргами хворого. У результаті в практичного лікаря сформувалося невірне уявлення про первинність виникнення функціональних порушень, тоді як саме молекулярні й структурно-метаболічні зміни в клітинах-цільях, що виникають як результат зриву сумарних адаптаційних і компенсаторних реакцій організму, є першопричиною захворювань. Проте, як практичному лікарю оцінити функціональний стан кісткової тканини у пацієнта? Як порівняти, наприклад, функціональний стан кардіального і пілоричного відділів шлунка? За якими критеріями прогнозувати динаміку функціональних відхилень у діяльності стовбурової клітини крові чи апудодцитів кишок? На ці і багато інших найважливіших питань складно відповісти, знаючи лише аспекти діяльності окремих функціональних систем організму. Вихід із такої ситуації намітився в останні роки завдяки досягненням сучасної медицини. Сьогодні за кордоном, де повинні будуть працювати випускники міжнародного факультету, на перший план вийшла молекулярна цито- і гістофізіологія, молекулярна патологія, що вивчає хвороби на молекулярно-генетичному рівні. Тому навчання майбутніх лікарів фундаментальних основ медицини, методологію якого тривалий час розроблювали і впроваджували вітчизняні фахівці, виявилось зсунутим переважно у бік вивчення фізіології діяльності систем органів. На даний час необхідно навчальну програму наповнити морфологічним змістом і закласти структурно-функціональні основи фундаментальних медичних знань на всіх рівнях організації живих організмів (молекулярному, внутрішньоклітинному, клітинному, тканинному, а потім тільки органному і системному). Таким чином, назріла необхідність оптимізації методології і змісту навчання фундаментальних дисциплін іноземних студентів медичних вузів, серед яких гістологія займає важливе місце і є науково-практичним базисом медичної науки [4].

Що стосується *оптимізації змісту медико-біологічних дисциплін* на міжнародному медичному факультеті, то насамперед варто окреслити коло розділів, які завдяки своїй значущості для студента повинні бути пріоритетними й у принципі виділені в самостійні курси, визначити етапність їх викладання протягом усього навчання у медичному вузі за умови тісної (одночасної) інтеграції з клінічними дисциплінами. Уже при першому зна-

йомстві зі змістом програмних питань за курсом фізіології, біохімії, біології й анатомії проглядається дублювання ряду розділів, що за своєю сутністю знаходяться на “стику” наук. У той же час, зі збільшенням у рамках будь-якого курсу числа досліджуваних розділів закономірно зменшується як об’єм їх змісту (що обмежує глибину розгляду базових питань), так і кількість навчальних годин, що відведені для його вивчення. У цьому зв’язку логічним уявляється узагальнення й інтеграція даних розділів у рамках однієї дисципліни “Гістофізіологія”, що дозволило б не тільки заощадити навчальний час, але й оптимізувати структуру знань (акцентувати увагу на необхідних з професійної точки зору питаннях) студентів I і II курсів міжнародного медичного факультету. Які ж пріоритетні розділи фундаментальних наук повинні постійно знаходитися в полі зору педагогів?

Традиційна тематика розділу “Біологія клітини” у курсі біології складається з вивчення основ клітинної теорії, короткого екскурсу в основи будови і функції компонентів клітини, картування каріотипу людини, етапів мітотичного циклу. Детальний розгляд змісту цих питань свідчить про те, що вони є “конспектом” відомої науки “Цитологія”, яка на сучасному етапі розвитку медицини покладена в основу дисципліни, що формується – “молекулярну патологію”. Остання, як відомо, повинна бути кінцевою ціллю лікарського впливу для клініциста. Виходячи з цього, знання молекулярної цито- і гістофізіології, біотехнології й імунології є для студента, що навчається на медичному факультеті, основними (базовими) і вимагають виділення в окремий курс. У рамках такого курсу можливе викладання, по-перше, розділу “Біомембранологія” (розділ дисципліни, що вивчає структуру і функції плазмолем, міжклітинних з’єднань, структурне забезпечення трансцелюлярних транспортних процесів, функціонування іонних каналів, основи рецепції, молекулярно-генетичну регуляцію клітинного циклу, морфогенезу тощо), що забезпечує розуміння механізмів впливу лікарських препаратів на клітини-цілі. У перспективі це дозволило б підійти до створення нового покоління лікарських засобів, провідним механізмом дії яких повинна бути регуляція експресії генів клітин.

По-друге, становлення циклу з “Цитодіагностики” відкрило б унікальну можливість суто біохімічні аспекти екстраполювати на живу клітину і зіставити їх метаболічні особливості зі структурними основами функціонування, чим буде досягнута ре-

альна мета – формування цілісного уявлення у студента про закономірності діяльності і специфічну взаємодію конкретних клітин з відомими групами ліків. Крім того, можна було б наочно простежити весь шлях від взаємодії лікарського препарату з рецепторним апаратом клітини до зміни її функцій. Без знань молекулярних основ функціонування клітини неможливо прогнозувати тропність лікарського препарату, ефект взаємодії його молекул зі структурами-цільми (білками, нуклеїновими кислотами, фосфоліпідами), оскільки будь-який вплив на клітину запускає каскад внутрішньоклітинних реакцій. Останні супроводжуються секрецією цитокінів і факторів росту, експресією визначених генів і синтезом онкобілків, а також ряду речовин, що мають модулюючий вплив як на секреторну активність самих клітин-ціль, так і на “ланцюгові” реакції з боку інших, взаємопов’язаних з ними клітин. Це є гістофізіологічною сутністю метаболічної чи синтетичної біотрансформації. Таким чином, крім сугубо функціональних, наявний великий спектр морфологічних (цитологічних) методів, що можуть об’єктивізувати різні сторони дії як патогенезу захворювання, так і лікарських препаратів з їх побічними ефектами. Так, розробка, апробація і використання хіміотерапевтичних засобів, що впливають на атипові (пухлинні) клітини, патогенні мікроорганізми, не можливо без знань періодів клітинного циклу, їх сутності, регуляторів (активаторів і інгібіторів) проліферації, диференціації й апоптозу клітин. Реальною бачиться й можливість інтеграції біохімії ферментів – гістоензімології зі структурними особливостями клітин і тканин, що спостерігаються протягом пре- і постнатального періодів онтогенезу. При цьому можна біохімічні дані екстраполювати на живу клітину, орган, тканину чи організм, де конкретно і наочно можна простежити весь шлях від надходження в організм лікарського препарату, його взаємодії з рецепторами клітин-ціль до зміни функціонального стану клітин і елімінації даного препарату з організму.

На наш погляд, вкрай необхідним є викладання розділу “Ембріологія тварин і людини”. Про вагоме клінічне значення знань з особливостей перебігу морфогенетичних процесів протягом ембріонального терміну розвитку людини свідчить інтерес практичних лікарів до перекладеного колективом львівських гістологів видання “Медичної ембріології за Лангманом”. Важко собі уявити навчання навичок аналізу ембріо- і цитотоксичних

ефектів, опосередкованих лікарськими препаратами, без залучення гістології, оскільки це в принципі можливо лише з використанням морфологічних методів: гістоензимологічних, цитохімічних, імунморфологічних. Детальне вивчення морфогенетичних процесів, що відбуваються в ембріональних тканинах людини, дозволило б студенту засвоїти закономірності і, головне, відпрацювати уміння диференційної діагностики морфологічного субстрату індукційних впливів між клітинами і тканинами, що повинно стати об'єктом лікарської терапії плода при станах, загрозливих для його життя.

Логічним продовженням у вивченні багаторівневої організації організму людини, на наш погляд, є і розділ "Гістофізіологія тканин". Доцільність вивчення студентами міжнародного факультету даного курсу паралельно з фармакологією є безперечною, оскільки уже виходячи з класичного визначення тканини стає очевидним, що він теоретично обґрунтовує і відкриває перспективи практичної реалізації найважливішої задачі фармацеві – доклінічного випробування нових фармакологічних засобів. Такий підхід базується на фармакологічних (встановлення специфічної активності, можливих побічних реакцій) і токсикологічних (оцінка онкогенності, мутагенності тощо) методах дослідження, що обслуговують експерименти на клітинах і тканинах тварин і людини *in vitro*. У той же час очевидно, що інтерпретація і серйозний аналіз отриманих у ході таких досліджень результатів не є можливими без точного знання закономірностей реагування тканини, її структурних елементів, міжтканинних взаємовідношень, оскільки саме вони лежать в основі виникнення побічних ефектів лікарських препаратів та їх індивідуальної нестерпності. Аналізуючи зміст даного курсу, реальною бачиться оптимізація його викладання – навчання цього предмета повинно починатися на молодших курсах шляхом відпрацювання практичних навичок і умінь вивчення стану клітин, тканин і органів за допомогою арсеналу морфологічних методів діагностики, як от класичних гістологічних, цитологічних, гістохімічних, цитофотометричних, радіоавтографічних, методів дослідження вирощуваних культур клітин, що є традиційно базовими для дисципліни "Гістологія". Ці ж самі методи використовуються в рамках прикладної молекулярної біології: імуногістохімія (світлова й електронна), ДНК-гісто- і цитофотометрія, полімеразна ланцюгова реакція, гібридизація *in situ*, дот- і блот-гібридизація, культивування клітин і тканин. Використання

даних методів дозволить вивчити не тільки патологічні процеси на молекулярно-генетичному рівні, а отже і проводити пошук ефективних лікарських засобів, але й оцінювати реактивність і функціональні резерви *здорового організму*, без чого неможлива ефективна профілактика захворювань.

Під час вивчення розділу "Гістофізіологія окремих органів і систем" виникає обов'язкова умова дотримання принципу паралельного навчання на пропедевтичних і клінічних кафедрах. Без аналізу центральних регуляторних механізмів (нервових, ендокринних, імунних), локальних (органоспецифічних) структурно-метаболических особливостей неможливо оцінити і прогнозувати міжтканинні взаємодії в рамках конкретного органа, а, головне, інтерпретувати його функціональний стан, міжорганні й внутрішньосистемні реакції в цілому. Без знання загальних закономірностей, органної, клітинної чи тканинної специфічності, функціональної значимості органів і систем не можна прогнозувати і вибірковість дії лікарських речовин, що визначає необхідність інтеграції знань з гістології, біохімії й фізіології клітин, тканин, органів і систем. Наприклад, міграція фармакологічних препаратів із кровоносного русла в тканини і їх розподіл визначається структурними особливостями органних судин (капілярів), станом міжклітинної речовини тощо в різних органах. Оцінити ефективність проникнення лікарських речовин до клітин-цілей можна тільки на основі знань проникності структурних елементів гістогематичних бар'єрів (гематоенцефалічного, гематолікворного, гематоретинального, гематотестикулярного, гематоплацентарного тощо).

На закінчення необхідно підкреслити важливість забезпечення педагогічного процесу адаптованими для студентів-іноземців підручниками і навчально-методичними посібниками, що повинні враховувати сучасні методології навчання, привести до відповідності лабораторно-технічну базу кафедр. Безперечно необхідним є видання власних підручників з кожної дисципліни для студентів-іноземців, які б враховували й характерні для вітчизняних шкіл морфологів особливості викладання дисципліни, сучасні фундаментальні наукові досягнення і містили елементи міжпредметної інтеграції. За умов обмеженого фінансування видавничої діяльності медичних вузів вихід з ситуації бачиться чи в перевиданні фундаментальних закордонних підручників, чи, що більш імовірно, у переробці нового покоління практикумів навчального типу, що видані

і широко використовуються для керованої самостійної підготовки вітчизняних студентів (наприклад, під редакцією професорів Барінова Е.Ф., Чайковського Ю.Б.) [5, 6] під час вивчення цитології, ембріології, загальної і спеціальної гістології. Це дозволило б індивідуалізувати траєкторію навчання кожного іноземного студента, заохочувати його до самостійного й ефективного здобуття теоретичних знань і відпрацювання навичок й умінь, а в перспективі – створити багаторівневий комп'ютерний підручник з фундаментальних медико-біологічних дисциплін. Вирішення цих питань педагогіки потребує виділення відповідних грантів і добору авторського колективу з висококваліфікованих фахівців-гістологів.

Література

1. Каменецкий М.С., Гарина М.Г. Программно-целевой принцип обучения в медицинском вузе // Архив клинической и экспериментальной медицины. – 1992. – Т. 1, № 1. – С. 59-62.
2. Чайковський Ю.Б. Викладання гістології, цитології та ембріології на сучасному етапі // Гістологія як науково-практичний базис підготовки медичних кадрів: Зб. наук. робіт ювілейних читань, присвячених 130-річчю кафедри гістології, цитології та ембріології ХДМУ. – Харків, 1997. – С. 8.
3. Гулько С.М. Про систему підготовки лікарів в Канаді // Актуальні проблеми медичної та фармацевтичної ос-

Висновки. Таким чином, необхідність оптимізації процесу навчання іноземних студентів у вищих медичних закладах України є об'єктивною реальністю. Об'єктом цілеспрямованої роботи в цьому напрямку є дидактика і методологія фундаментальних (базових) дисциплін. Можливі шляхи підвищення ефективності навчання полягають у забезпеченні спадкоємності між теоретичними і клінічними дисциплінами протягом навчання, корекції навчальної програми завдяки підвищенню уваги до структурно-функціональних основ фундаментальних медичних знань на всіх рівнях організації живих організмів, а також цілеспрямованої оптимізації змісту медико-біологічних дисциплін за схемами, що пропонують фахівці-морфологи.

віти в Україні: Тези доп. Української науково-методичної конференції. – Київ-Харків, 1994. – С. 189-190.

4. Зидрашко Г.А. Гистология – базис медицинской науки // Гістологія як науково-практичний базис підготовки медичних кадрів: Зб. наук. робіт ювілейних читань, присвячених 130-річчю кафедри гістології, цитології та ембріології ХДМУ. – Харків, 1997. – С. 45-46.

5. Практикум з цитології, ембріології та загальної гістології / Під ред. Е.Ф. Барінова, Ю.Б. Чайковського. – Київ, 1999. – 276 с.

6. Практикум зі спеціальної гістології / Під ред. Е.Ф. Барінова, Ю.Б. Чайковського. – Київ, 2000. – 218 с.

УДК 378.193: 616-091

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПАТОЛОГІЧНОЇ АНАТОМІЇ ТА БІОПСІЙНО-СЕКЦІЙНОГО КУРСУ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА ДОДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ

В.В. Біктіміров, О.В. Федорченко

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE PECULIARITIES OF TEACHING PATHOLOGICAL ANATOMY AND BIOPSY-AUTOPSY COURSE TO FOREIGN STUDENTS

V.V. Biktimirov, O.V. Fedorchenko

Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University

У статті обговорюються проблеми викладання патологічної анатомії і біопсійно-секційного курсу іноземним студентам, які навчаються в медичних навчальних закладах України. Підкреслюється важливе значення уніфікації викладання цих дисциплін відповідно до вимог і правил світової лікарської практики та міжнародної класифікації хвороб.

In the article the problems of teaching pathological anatomy and biopsy-autopsy course to foreign students, who study at medical higher educational establishments of Ukraine are discussing. Great importance of unification of these disciplines teaching in accordance with the rules and requirements of the world medical practice and international diseases classification is emphasized.

Вступ. Головними завданнями вищої медичної освіти в Україні на сучасному етапі є високоякісна підготовка лікарів та широке міжнародне визнання вітчизняних дипломів. На всіх етапах підготовки майбутніх медичних спеціалістів навчання повинно базуватися на професійно-діяльному принципі, тобто орієнтуватися на кінцеву мету навчання – професійну діяльність лікаря. Незважаючи на те, що для всіх рівнів медичної освіти існує єдиний загальний методологічний стандарт, викладання окремих навчальних дисциплін має свої характерні особливості [1], насамперед це стосується підготовки в нашій країні студентів-іноземців. Ще на додипломному етапі підготовки студенти-іноземці, як і вітчизняні студенти, повинні оволодіти традиційними клінічними методами обстеження хворих, навчитись застосовувати принципи клінічного аналізу при інтерпретації даних широкого арсеналу лабораторних, інструментальних діагностичних та інших методів дослідження, що потім лягає в основу при формулюванні діагнозу та визначенні лікувальних заходів. Тому перед професорсько-викладацьким складом стоїть важливе завдання – ознайомити студентів-іноземців з усіма найкращими

надбаннями вітчизняної медицини, але з урахуванням вимог та правил, які діють у міжнародній лікарській практиці.

Основна частина. Узагальнюючи багаторічний досвід навчання іноземних студентів на кафедрі патологічної анатомії та судової медицини, можна виділити три основні проблеми, які окреслились при викладанні студентам-іноземцям загальної та спеціальної патологічної анатомії на III курсі та біопсійно-секційного курсу на V курсі.

Перша проблема полягає в тому, що за кордоном у вищих медичних закладах викладають таку дисципліну, як патологія. В Україні цю дисципліну поділено на дві частини: патологічну анатомію та патологічну фізіологію. На жаль, і досі існують певні розбіжності між патологічною анатомією та патологічною фізіологією у підходах до етіології, патогенезу і при трактуванні окремих розділів, таких, як гіпоксія, дистрофії, компенсаторно-приспосувальні процеси, лейкози та ін. Тому виникає нагальна необхідність у уніфікації викладання цих дисциплін, тим більше, що за кордоном вони викладаються нерозривно в складі одного предмета – патології.

Друга проблема пов'язана з тією обставиною, що не всі класифікації хвороб, якими користують-

ся в Україні, збігаються з класифікаціями, офіційно затвердженими Всесвітньою організацією охорони здоров'я і представленими в Міжнародній класифікації хвороб X перегляду, яка, до речі, прийнята для користування на території нашої держави.

Третя проблема стосується майже повної відсутності проведення або взагалі заборони розтинів померлих хворих у лікувальних закладах у країнах із мусульманським віросповіданням, а також у деяких інших країнах. Існуюча програма біопсійно-секційного курсу в такому випадку не зовсім підходить для навчання студентів-іноземців. Необхідно переглянути викладання секційного курсу з більшим ухилом до вивчення біопсійного методу дослідження, який поширений в усьому світі. Для цього треба створювати в кожному обласному місті центри при клінічних лікарнях з виконання і дослідження біопсій, причому не тільки в галузі онкології, але й інших розділів практичної медицини: гастроентерології, нефрології, ендокринології, пульмонології, кардіології та ін. Звичайно, самі ме-

дичні вузи, без підтримки держави, не здатні втілювати цю програму в життя.

Висновки. Проблеми викладання патологічної анатомії та біопсійно-секційного курсу для студентів-іноземців і шляхи їх вирішення можна викласти в такому вигляді:

1. Необхідна повна уніфікація викладання патологічної анатомії та патологічної фізіології як єдиного предмета – патології, щоб була максимальна відповідність підходів до питань загальної і спеціальної патології, які вивчаються в Україні та зарубіжних країнах.

2. Привести в навчальному процесі у повну відповідність (де це можливо і має сенс) класифікації захворювань, які застосовуються в Україні, до тих класифікацій, які затверджено в Міжнародній класифікації хвороб X перегляду.

3. При викладанні біопсійно-секційного курсу старшокурсникам-іноземцям треба більше уваги приділяти біопсійним дослідженням, що буде мати велике значення при їх подальшій роботі на батьківщині.

Література

1. Казаков В.Н., Талалаенко А.Н., Каменецкий М.С. и др. Методология преподавания клинических дисциплин

в системе непрерывного медицинского образования. – Донецк, 2001. – 72 с.

УДК: 616.9 : 378.14

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ

Н.А.Богачик, А.Г.Трефаненко, Я.В.Венгловська, В.Д.Москалюк
Буковинська державна медична академія, Чернівці

OPTIMIZATION OF FOREIGN STUDENTS TRAINING AT THE DEPARTMENT OF INFECTIOUS DISEASES

N.A. Bogachyk, A.G. Trefanenko, Ya.V. Venglovska, V.D. Moskaliuk
Bukovynian State Medical Academy

Наведені дані про використання в процесі вивчення інфекційних хвороб мнемонічних прийомів, графіків, рисунків, де на одному розгорнутому листку клінічна симптоматика викладена по періодах хвороби, днях, тижнях, з урахуванням патогенезу, патологічних змін в органах і системах, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу студентами.

The authors presented findings dealing with the use of mnemonic methods, pictures, charts where the entire symptomatology is given according to the periods of the disease, days and weeks, taking into consideration pathogenesis, pathologic changes in the organs and systems on a single unfolded sheet. This contributes to better mastering the material by the students.

Вступ. Перед вітчизняними вищими навчальними закладами стоїть єдине традиційне завдання - підготовка медичних спеціалістів з високими професійними та гуманітарними якостями, здатних ефективно працювати як над досягненням основної мети - збереження і зміцнення здоров'я населення держави, так і розв'язанням конкретних, перш за все пріоритетних медико-соціальних проблем, в т. ч. і проблем інфекційної захворюваності [1,2,3]. Крім підготовки вітчизняних медичних кадрів, не менш важливим завданням є і підвищення якості фахової підготовки іноземних громадян, що в значній мірі визначає рейтинг навчального закладу як в Україні, так і в світі, тим більше, що кількість іноземних студентів у нашій країні із становленням її як самостійної держави значно збільшилась.

Значне зростання обсягу медичної інформації («інформаційний вибух»), виникнення нових напрямків, розділів наукових знань, в т. ч. у галузі інфектології, з інформаційним перенасиченням навчальної програми призводить до значного збільшення об'єму, складнощів і темпів засвоєння матеріалу [4]. Слід брати до уваги і певні складнощі в підготовці лікарів з числа іноземних громадян: недосконале знання російської та, особливо,

української мови, різноманітність крайової інфекційної патології, а нерідко і її поширеність в країнах та регіонах майбутніх місць роботи випускників. Все це вимагає постійної розробки та впровадження в навчальний процес з іноземними студентами нових дидактичних технологій, нових підходів, форм і методів, які передбачають збільшення компактності навчального матеріалу при збереженні повного змістовного навантаження.

Основна частина. Навчально-виховний процес на кафедрі інфекційних хвороб побудований за програмно-цільовим принципом і орієнтований на кінцеву мету, яка викладена в кваліфікаційній характеристиці випускника з урахуванням важливості знання інфектології кожним студентом, незалежно від майбутньої спеціальності, оскільки раннє розпізнавання інфекційного захворювання, організація і проведення лікування та їх профілактики реалізується, в першу чергу, лікарями загальної практики, а не інфекціоністами, тим більше, що в багатьох країнах такої спеціальності і не існує. Для організації і виконання такої роботи майбутньому лікарю потрібна не тільки теоретична, але і практична підготовка, вміння самому визначитись в характері патології, нерідко в екстремальних умовах, застосувати ті чи інші методи обстеження, лікування та профілактики, особливо при гострих захворюваннях, якими, як правило, є інфекційні. Тому на ка-

© Н.А.Богачик, А.Г.Трефаненко, Я.В.Венгловська, В.Д.Москалюк, 2002

федрі отримані теоретичні знання з предмета підкріплюються практикою – безпосередньою роботою біля ліжка хворого, досконалим опануванням вміннями та навичками обстеження інфекційного хворого, логічним мисленням при обґрунтуванні діагнозу та проведенні диференціального діагнозу, аргументованим призначенням додаткового обстеження, проведенням лікувальних та профілактичних заходів. Тобто, студент має бути підготовленим до практичного заняття, і в цьому йому в значній мірі допомагають розроблені кафедрою методичні вказівки для самостійної підготовки до практичного заняття, навчальні посібники з інфекційних хвороб з використанням певних дидактичних та мнемонічних прийомів.

Наша багаторічна практика свідчить, що найбільш інформативним є візуальне сприйняття навчального матеріалу. Згідно з програмою кафедрою розроблений навчальний посібник з інфекційних хвороб, в основу якого покладено теорію педагогічних систем та теорію поетапного формування розумових дій. Запропонований метод ґрунтується на наступних принципах. Всі наведені в посібнику інфекційні хвороби розділені на відомі 4 групи інфекцій: кишкові, дихальних шляхів, кров'яні та інфекції зовнішніх покривів. Враховуючи чітку циклічність перебігу більшості інфекційних хвороб, поширених в т. ч. і в країнах з гарячим кліматом (місцем можливої роботи майбутніх випускників-іноземців), вся клінічна симптоматика викладена за періодами, днями і тижнями хвороби з урахуванням патогенезу та патологічних змін в органах і системах. Цей матеріал ілюстративно викладений на одному розгорнутому листку з урахуванням послідовності появи симптомів в динаміці хвороби, що візуально легше сприймається студентами. Упорядкованість клінічних ознак хвороби демонструється в графіках, малюнках або таблицях, які доповнюються текстовим матеріалом.

Наочним прикладом запропонованого методу може бути „Клініко-лабораторна діагностика черевного тифу”. В проекції температурної кривої, типової для черевного тифу (температурна крива Вундерліха) вписані характерні для кожного тижня ознаки хвороби. Так, в розділі „Перший тиждень” приведені навідні симптоми, що дозволяють запідозрити черевний тиф в його ранні строки. В рубриці „Другий тиждень” вписані опорні для діагнозу симптоми. „Третій тиждень” включає специфічні для черевного тифу ускладнення – кишко-

ву кровотечу та перфорацію кишечника. В рубриці „Четвертий тиждень” (можна і наступні тижні) фігурують неспецифічні ускладнення. Досвід показує, що і через тривалий час студенти пригадують цілий ряд симптомів з наведеного рисунка.

Запропонований метод наочного викладення матеріалу (перш за все клінічної симптоматики) доповнюється використанням мнемонічних прийомів. Так, наприклад, при черевному тифі на початку і в кінці температурної кривої виділено дві цифри - 14 і 21. Цифри, що стоять на початку кривої, відповідають середнім термінам тривалості інкубаційного періоду, в кінці кривої – термінам виписки пацієнтів із стаціонару, залежно від лікування хворого – з застосуванням антибактеріальної терапії чи без неї. При класичному варіанті перебігу хвороби для кращого засвоєння матеріалу виділено 4 букви „С” – початкові букви термінів „статус тифозус”, „спленогепатомегалія”, „висипка (сыпь)”, „серологічні методи дослідження”. Атипівні форми легкого перебігу хвороби визначені трьома буквами „А”: афебрильна, амбулаторна та абортівна.

При вивченні ботулізму студентам чітко запам'ятовуються три букви „Д”: диплопія, дизартрія, дисфагія, а при вивченні холери – початкові три букви „Д” уже інших, властивих цій хворобі симптомів: діарея, дегідратація та демінералізація.

Крім того, в навчальній кімнаті є електрифіковані стенди з клінічною симптоматикою тих хвороб, які рідко зустрічаються в нашому регіоні. Це дає можливість іноземним студентам після проведеної курації тематичного або з подібним до захворювання за темою хворого підійти до стенда, знайти подібні симптоми, які виявили у хворого, порівняти їх та провести диференціальний діагноз.

Висновки. 1. Спостереження впродовж багатьох років за засвоєнням знань у іноземних студентів V-VI курсів медичної академії дають підставу вважати, що використання при вивченні інфекційних хвороб графіків у вигляді температурних кривих, рисунків з введеним текстовим матеріалом з клінічної симптоматики в динаміці хвороби з урахуванням патогенезу та патологоанатомічних змін органів і систем хворого організму візуально легко і надовго запам'ятовується та в значній мірі активізує їх практичну роботу з хворими.

2. Використання мнемонічних прийомів та електрифікованих стендів сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу іноземними студентами при менших затратах часу.

Література

1. Вороненко Ю.В. Реформа охорони здоров'я та обґрунтування перспектив розвитку вищої медичної освіти в Україні //Медична освіта.-1999.-№ 1.- С.6-11.

2. Гирін В.М. Післядипломна медична освіта: проблеми і перспективи її формування на етапі перебудовних процесів у галузі охорони здоров'я. //Медична освіта.-1999.-№ 1.- С.16-19.

3. Проблема інфекційної захворюваності залишається актуальною проблемою системи охорони здоров'я та держави/Бобильова О.О., Бережнов С.П., Мухарська Л.М., Падченко А.Г., Некрасова Л.С. //Сучасні інфекції.-2001, № 1.- С.4-10.

4. Милерян В.Т. Методические основы подготовки и проведения учебных занятий в медицинских вузах: Методическое пособие. – К.: Хрещатик, 1998.- 68 с.

УДК 611 (07.06)

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ
ГІГІЄНИ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ**

**Б.Р. Бойчук, В.А. Кондратюк, В.М. Сергета, Д.В. Козак, К.О. Пашко,
Г.А. Крицька, М.О. Кашуба, О.М. Сопель, О.В. Лотоцька, Н.І. Рега**
Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

**PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF TEACHING GENERAL
HYGIENE AND ECOLOGY FOR FOREIGN STUDENTS**

**B.R. Boychuk, V.A. Kondratuk, V.M. Sergeta, D.V. Kozak, K.O. Pashko,
G.A. Krucka, M.O. Kashuba, O.N. Sopel, O.V. Lotocka, N.I. Rega**
I. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

Оволодіння великим обсягом навчального матеріалу із загальної гігієни та екології вимагає від іноземних англійських студентів достатнього рівня знання української чи російської мов, оскільки під час підготовки до занять студенти користуються лекційним матеріалом і російськомовними підручниками. Однак, враховуючи недостатню мовну підготовку іноземних студентів, і для поліпшення засвоєння ними програмного навчального курсу, вважаємо доцільним придбання підручника "Загальна гігієна" англійською мовою.

Mastering of great deal of scientific material of General Hygiene and Ecology requires from English speaking foreign students sufficient level of knowledge of Ukrainian or Russian languages, because during preparins to lessons they use lecture materials and Russian languages books. Though, taking to consideration non sufficient language training of foreign students and for improving their mastering of studies program we consider that purchasing of "General Hygiene" book in English is expedient.

Вступ. Нинішній етап розвитку цивілізації характеризується посиленням негативного впливу довкілля на здоров'я населення. За цих умов значно зростає роль загальної гігієни в підготовці лікаря [1, 2]. Саме завдяки вивченню цієї дисципліни у молодого спеціаліста повинні сформуватися профілактичний напрям мислення, гігієнічний світогляд, розуміння ролі чинників довкілля в етіології, патогенезі та профілактиці захворювань, а також вміння здійснювати профілактичні заходи серед різного контингенту на-

селення в умовах лікарні, лікарської дільниці, промислового підприємства, дитячого закладу тощо [3]. В останні роки значно зросла кількість іноземних студентів, які навчаються в нашій академії. Тому перед колективом кафедри постала проблема розробки методики викладання загальної гігієни студентам-іноземцям, враховуючи специфіку профілактичної медицини країн, де вони працюватимуть після здобуття спеціальності лікаря.

Основна частина. Викладання загальної гігієни студентам-іноземцям здійснюється уже протягом 5 років. В іноземних студентів III-IV і VI курсів по

© Б.Р. Бойчук, В.А. Кондратюк, В.М. Сергета та ін., 2002

2002 рік навчання проводилося російською мовою, враховуючи те, що в нашій академії вони в основному продовжували навчання, розпочате в інших вузах України, і вже володіли російською мовою. З січня 2002 р. розпочато викладання загальної гігієни й англійською мовою.

Слід зазначити, що для іноземних студентів предмет є досить важким для засвоєння у зв'язку з великим обсягом матеріалу, великою кількістю специфічних термінів та гігієнічних нормативів. Це, в свою чергу, вимагає від студентів доброго знання мови.

Для підготовки до занять студенти користуються лекційним матеріалом і російськомовними підручниками, що є недостатнім для англomовних іноземців. Це вимагає придбання підручників англійською мовою із “Загальної гігієни”. Проблема-тичним є те, що курс “Загальної гігієни та екології” викладається в університетах світу за різними програмами, які складаються з певних розділів. Бажано б було придбати хоча б деякі розділи гігієни, які публікуються окремо англійською мовою, наприклад “Гігієна води”, “Гігієна житла”, “Гігієна водопостачання” та інші. Однак слід вказати на погане відвідування лекцій, а також – у деяких студентів – на недостатній рівень володіння російською мовою.

На кафедрі розроблені методичні вказівки для практичних занять російською мовою для студентів-іноземців, а також є методичні вказівки та лекції англійською мовою для студентів III курсу. Проте відсутні англomовні підручники й інші джерела інформації.

Слід відзначити, що навчальна програма із загальної гігієни для студентів-іноземців відрізняється від такої для українських студентів.

У навчальній програмі для студентів – громадян України передбачений розділ “Військової гігієни”, де обґрунтовуються та вивчаються профілактичні заходи серед військовослужбовців в умовах військової частини та ліквідаторів наслідків надзвичайних ситуацій. Для студентів-іноземців вивчення цього розділу є недоцільним, враховуючи

особливості організації медичної служби в їхніх країнах. Зважаючи на те, що основна частина іноземних студентів є вихідцями з країн Азії та Африки, навчальною програмою для них передбачено вивчення “тропічної гігієни”. Тому для студентів-іноземців читаються лекції з тропічної медицини і паразитології, проводяться практичні заняття та внесено відповідні корективи в перелік екзаменаційних питань для студентів IV курсу та для випускного державного іспиту.

Але в процесі навчання в іноземних студентів з'явилися деякі проблеми. По-перше, слабе знання мови, особливо української, і відсутність україномовних підручників і посібників для практичних занять. Тому викладання у них ведеться російською. Щоб студент з часом став хорошим спеціалістом, необхідно теоретичні знання поєднувати з практичною роботою, але обладнання і прилади фізично і морально застаріли та вимагають заміни і оновлення. На якість знань значно впливає й те, що студенти приходять серед навчального семестру.

Із січня 2002 року на кафедрі з'явилися іноземні студенти з англomовною формою навчання. Кафедра, заможливістю, підготувалася до цього: розроблені методичні рекомендації, є лекції англійською мовою, але немає жодного підручника. Необхідним є створення посібника англійською мовою для англomовних студентів та придбання підручника із “Загальної гігієни”, де б висвітлювались основні програмні питання з курсу “Гігієна” для студентів III-IV курсів.

Висновки. Викладання загальної гігієни та екології іноземним студентам вимагає придбання підручників англійською мовою, оскільки лекційний матеріал недостатній для засвоєння програмного матеріалу. Крім цього, в навчальній програмі для іноземців введений розділ “Тропічна медицина”, який відсутній у студентів III-IV курсів, що теж вимагає придбання підручника англійською мовою. У даний час навчальний процес організований з переважанням лекційного та методичного матеріалу, а добре оволодіння програмним матеріалом вимагає від студентів роботи з підручниками та іншими джерелами англomовної інформації (в системі Internet).

Література

1. Бесполудіна Г., Карецька І., Перстяна О. Про реформування системи підготовки медичних кадрів // Українські медичні вісті. – 1998. – Т. 2, № 1-2. – С. 73.
2. Пономаренко В., Кальниш В., Майоров О. та співавт. Єдиний інформаційний простір як фактор підвищення ефективності праці лікарів // Українські медичні вісті. – 1998. – Т. 2, № 1-2. – С. 77.

3. Фесенко В.П., Бабеліч О.К., Бутирський О.Г. Деякі питання мовної підготовки іноземних студентів для вивчення клінічних дисциплін. / Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні. Матеріали доповідей науково-методичної конференції. – Київ-Дніпропетровськ, 2001 р. – С. 254-255.

УДК 616-073.755+616-085.849.114]:378.147

ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРОВАНОГО ВИКЛАДАННЯ ПРОМЕНЕВИХ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ І ПРОМЕНЕВОЇ ТЕРАПІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Г.К. Бутвін, В.М. Печенюк, В.І. Молдован, Н.М. Кавкало
Буковинська державна медична академія

EXPERIENCE AND PROBLEMS OF THE INTEGRATED TEACHING FOREIGN STUDENTS OF RADIAL METHODS OF DIAGNOSTICS AND RADIOTHERAPY

G.K. Butvin, V.M. Pecheniuk, V.I. Moldovan, N.M. Kavkalo,
Bukovinian State Medical Academy

Наведений досвід інтегрованого викладання студентам променевих методів дослідження: рентгенівської, радіонуклідної та ультразвукової діагностики, рентгенівської комп'ютерної та магнітно-резонансної томографії. Описана методика проведення практичних занять та проблеми викладання предмета іноземним студентам. Дійшли висновку, що інтеграція викладання, правильна організація навчального процесу дозволяють передати більший масив інформації, навчити використовувати її у практичній діяльності та про доцільність перенесення викладання променевої діагностики і променевої терапії на 8 і 9 семестри.

The experience of integrated teaching the students of radial methods of investigation is presented. These methods include X-ray diagnostics, radioisotope and ultrasonic diagnostics, X-ray CT and MR images. The strategy of planning the tutorials and the problems of teaching foreign students are described. We came to the conclusions that the integrated teaching and the proper organization of the academic process allow to transfer much more information and to teach to use it in the practical activity and also to decide if it is reasonable to postpone the teaching of radial diagnostics and radiotherapy to the eighth and ninth semester.

Вступ. В останні роки в рентгено-, радіонуклідну діагностику та променеву терапію інтенсивно впроваджують засоби автоматики, електроніки, обчислювальної техніки та нові способи отримання медичних діагностичних зображень, зокрема за допомогою ультразвукових, рентгенівських, магнітно-резонансних та емісійних томографічних досліджень [1]. Досягнення науково-технічного прогресу, зростання обсягу інформації та прогнози подальшого розвитку променевої діагностики і променевої терапії вимагають перебудови системи викладання цих дисциплін у вищих медичних навчальних закладах, пошуку нових технологій навчання. У першу чергу це стосується переходу від окремого викладання рентгенології і радіології, як це передбачено діючою програмою з променевої діагностики і променевої терапії, затвердженою МОЗ України 15.XI. 1995 р, до інтегрованого курсу, який би об'єднував усі фізичні способи отримання

медичних діагностичних зображень та методів променевої терапії. По-друге, це комп'ютеризація навчання, перехід від заучування матеріалу до уміння користуватись інформацією і раціонально застосовувати її у проблемних ситуаціях [2]. Особливо це стосується навчання іноземних студентів, контингент яких в Україні продовжує зростати. При цьому виникають додаткові проблеми, а саме, як передати великий обсяг інформації, навчити її використовувати у практичній діяльності за умов існування так званого мовного бар'єру, різного рівня довузівської підготовки із загальноосвітніх дисциплін, недостатнього знання технічної, особливо, медичної термінології. Викладене вимагає від викладача додаткового часу для пояснення термінів, зменшення різниці рівня загальної підготовки усіма доступними способами, ще й через те, що викладання променевої діагностики і променевої терапії здійснюється, згідно з навчальним планом 1996 року, на 5-6 семестрах [3]. На цей час у студентів ще відсутні або обмежені знання з клінічних дисциплін.

© Г.К. Бутвін, В.М. Печенюк, В.І. Молдован, Н.М. Кавкало, 2002

Основна частина. З метою інтеграції викладання променевих методів діагностики і променевої терапії нами переопрацьовані робочі навчальні плани лекцій і практичних занять, розроблені методичні розробки практичних занять для викладачів, методичні вказівки студентам для підготовки до занять та для самостійної роботи. На кожному занятті усі променеві методи дослідження розглядаються комплексно, приділяється увага послідовному та поєднаному їх використанню. Діагностика захворювань, на моделі котрих розглядається семіотика на практичному занятті, базується на синдромному принципі з використанням основних симптомів. Діагностична інформація наводиться у мінімальному об'ємі, що необхідний лікарю загальної практики для вибору методу дослідження та правильної інтерпретації отриманих даних.

Вивчення променевої діагностики починається з будови апаратів, основ і принципів отримання зображень, їх діагностичних можливостей, застосування основних радіофармацевтичних препаратів та контрастних речовин при кожному з променевих методів та методик дослідження, їх клінічне значення. Вивчення цих питань складає перший етап робочої навчальної програми, для чого відведено дві лекції і два практичних заняття. Другий етап передбачає більш глибоке вивчення застосування різних променевих методів для діагностики захворювань різних органів і систем, їх семіотику, діагностичний алгоритм, який дозволяє швидше орієнтуватись у застосуванні різних променевих методів[4].

Педагогічною метою практичних занять з променевої діагностики і променевої терапії є формування у студентів умінь і навичок, необхідних лікареві у практичній роботі. Для досягнення поставленої мети нами розроблена і апробована протягом 6 років навчальна програма управління самостійною роботою студентів. Програма передбачає самостійну підготовку до заняття вдома, яка включає виконання у робочих зошитах схем-замальовок зображень органів людини в нормі і при найпоширенішій патології, письмову відповідь на конкретні запитання щодо основних симптомів захворювань або ушкоджень того чи іншого органу.

На лекціях, при проведенні практичних занять викладачам доводиться витратити багато часу на пояснення медичних термінів, з якими студенти незнайомі через те, що діагностика і лікування захворювань, які вивчаються на курсі променевої діагностики і променевої терапії передують ви-

вченню їх на кафедрах пропедевтики внутрішніх хвороб, патологічної анатомії, патологічної фізіології та інших.

Заняття з іноземними студентами проводяться російською мовою, яку вони освоювали на підготовчому відділенні, усі методичні матеріали для них підготовлені та видруковані теж російською мовою. Виданий навчальний посібник „Современные принципы и методики лучевой диагностики” [6], у якому описані рентгенівська комп'ютерна томографія, ультразвукові методи дослідження, термографічний та радіонуклідний методи. Посібник дозволяє чітко характеризувати можливості кожного методу, показання та протипоказання до застосування, переваги та порядок їх використання в медичній практиці.

Враховуючи мовний бар'єр, усне опитування для визначення початкового рівня знань часто замінюється схематичними замальовками окремих симптомів, демонстрацією їх на рентгенограмах, сканограмах, схемах.

На практичному занятті іноземні студенти, як і вітчизняні, після визначення початкового рівня знань, отримують індивідуальне завдання та схему – алгоритм своєї самостійної роботи і набір матеріалів променевих досліджень, які вони повинні вивчити і проаналізувати. Порівнюючи зображення на рентгенограмах зі своїми схемами-замальовками, виконаними вдома, студент має можливість виявити симптоми ушкоджень чи захворювань, сформулювати провідний синдром патології і визначити попередній діагноз. Результати роботи оформлюються протоколом дослідження з описом симптомів, їх характеристикою та схематичною замальовкою виявлених змін.

Під час самостійної роботи студентів на практичному занятті викладач контролює їх діяльність, з'ясовує знання певних положень теми, консультує при проведенні міжсиндромної та внутрішньосиндромної діагностики. Перевірка і оцінка викладачем виконання індивідуальних завдань, проведення групових обговорень найбільш типових завдань з обов'язковою участю всіх студентів, пояснення типових помилок, демонстрація цікавих клінічних спостережень підвищує відповідальність кожного студента щодо підготовки до занять. Аналізуючи результати отриманих зображень при застосуванні різних променевих методів, студенти не тільки знаходять симптоми патологічних змін, але й визначають переваги чи недоліки кожного із застосованих методів дослідження.

Протокол дослідження іноземні студенти оформлюють скорочено, на відміну від вітчизняних студентів. Вони виконують схематичні замальовки, називають виявлені симптоми і на їх підставі роблять висновок. При обговоренні виконаних завдань, викладач демонструє не виявлені студентом симптоми та синдроми і коментує їх клінічне значення, а студенти вносять відповідні корективи до свого протоколу.

Лекції читають повільно, більш конкретизовано, з поясненням нових медичних термінів. Особлива увага приділяється візуальній пам'яті. Для цього лекція супроводжується схематичними замальовками, демонстрацією таблиць, слайдів з рентгенограм, комп'ютерних, магнітно-резонансних томограм, радіонуклідних та ультразвукових сканограм, схем планування променевої терапії при застосуванні різних способів опромінення. На кожній лекції демонструється до 30 – 35 слайдів.

Досвід показує, що такий підхід до організації самостійної роботи іноземних студентів дозволяє досягти стратегічної мети вивчення променевої діагностики: викласти основи рентгенологічної, радіонуклідної та ультразвукової діагностики, рентгеновської комп'ютерної та магнітно-резонансної

томографії, підготувати студентів до більш глибокого вивчення клінічних дисциплін на наступних курсах [5].

Для полегшення підготовки студентів до практичних занять на кафедрі підготовлені стенди-негатоскопи, які доступні для використання цілодобово. У позаурочний час є можливість розглядати та вивчати на них типові рентгенограми скелета, органів дихання, серця, судин, органів травлення та інших систем в нормі, при захворюваннях та ушкодженнях з відповідними позначеннями про характер патології.

Висновки. 1. Інтеграція викладання та правильна організація навчального процесу дозволяє передати студентам більший обсяг інформації і навчити використовувати її у практичній діяльності.

2. Для покращення мотивації студентів до більш ґрунтовного засвоєння променевих методів діагностики і лікування захворювань доцільне перенесення викладання цих предметів на 8 і 9 семестри.

3. При вивченні іноземними студентами на підготовчому відділенні російської мови, біології, хімії та фізики включати до програми технічну та медичну термінологію, яка широко використовується у практичній та науковій медицині.

Література

1. Линденбратен Л.Д. Научно-технический прогресс и новые задачи преподавания рентгенологии и радиологии в медицинских институтах // Вест. рентгенол. – 1985. – № 6. – С. 68-74.

2. Переслегин И.А., Королук И.П. Пути повышения качества преподавания рентгенодиагностики в высшей медицинской школе на современном этапе // Вест. рентгенол. – 1985. – № 6. – С. 74-77.

3. Програма з променевої діагностики, променевої терапії для студентів медичних вузів. Київ. - 1996. – 38 с.

4. Бутвін Г.К., Кавкало Н.М., Молдован В.І., Печенюк В.М. Інтеграція викладання променевих методів дослідження //

Матеріали навч.-метод. конф. «Шляхи оптимізації навчально-методичної роботи». – Випуск V. – Чернівці, 1999. – С.6-8.

5. Бутвін Г.К., Печенюк В.М., Молдован В.І., Кавкало Н.М. Досвід практичної підготовки студентів з променевої діагностики // Матеріали навч.-метод. конф. «Шляхи оптимізації навчально-методичної роботи». – Випуск III. – Чернівці, 1997. – С.10-11.

6. Бутвін Г.К. Современные принципы и методики лучевой диагностики (рентгенология и радиология) // Учебно-методическое пособие для студентов и врачей. – Черновцы. – 1997. – 98 с.

УДК 615.869(075.5)

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ НА КАФЕДРІ РАДІОЛОГІЇ ТА ПРОМЕНЕВОЇ АНАТОМІЇ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ.

І.П. Вакулєнко, Н.В. Танасічук-Гажієва, І.П. Скриннікова,
О.В. Губєнко, Г.Д. Ткаченко
Донецький державний медичний університет

THE EXPERIENCE OF PRACTICAL STUDIES WITH TRAINING FOREIGN STUDENTS AT RADIOLOGY AND RADIAL ANATOMY DEPARTMENT

I.P. VaKulenko, N.V. Tanasichuk-Gazhyeva, I.P. Skrynnikova,
O.V. Hbenko, H.G.D. Tkachenko
Donetsk State Medical University

Наведено новий досвід інтегрального послідовного викладання променевої анатомії та радіології під час практичних занять з іноземними студентами. Показано особливості організації проведення практичних занять, які дозволяють удосконалити практичні навички та контроль знань в загальній системі підвищення якості підготовки іноземних студентів у медичних вузах.

New experience with integral continuous training in radial anatomy and radiology at practical classes with foreign students is presented. The peculiarities of organization and conducting practical classes permitting to improve the practical skills and knowledge control in the general system of upgrading the quality of training foreign students at medical schools of Ukraine.

Вступ. Нові підходи до підготовки лікаря будь-якого профілю, які закладені в новій концепції медичної освіти вимагають удосконалення підходів до виховання та навчання майбутніх фахівців [1]. Значне збільшення кількості сучасних методів променевої діагностики в арсеналі практичної медицини щодо визначення різноманітної патології органів та систем організму потребують підвищення рівня викладання цієї дисципліни у вищих медичних закладах [2]. Особливо ця проблема стосується іноземних студентів з урахуванням рівня забезпеченості медичних закладів в їх країнах діагностичною апаратурою, контрастними речовинами, впровадженням нових комп'ютерних технологій щодо обробки променевої візуалізації (3).

Основна частина. Процес навчання у вищій школі не можливий без інтеграції знань, які одержують студенти на різних курсах навчання, особливо під час практичних занять.

Сучасні методи підготовки студентів до майбутньої професійної лікарської діяльності з питань вибору методів променевої діагностики та кваліфікованого трактування морфологічних змін багатьох патологічних процесів захворювань серцево-судинної системи, легень, травного каналу, гепатобіліарної, сечостатевої систем, кісток та суглобів та ін. передбачають тісну інтеграцію кафедр радіології з іншими кафедрами щодо викладання теоретичних питань. Клінічне мислення іноземних студентів, на наш погляд, повинно забезпечуватись підвищенням творчого інтересу до предмета та покращенням умов для самостійної роботи на практичних заняттях.

В нашому вузі, починаючи з другого курсу, на кафедрі радіології студенти вивчають основи променевої анатомії серцево-судинної системи, легень, травного каналу, гепатобіліарної, сечостатевої систем, кісток та суглобів. На практичних заняттях студенти одержують нову інформацію про різні променеві методи діагностики та їх використання в практичній діяльності лікаря. Студенти відвідують каб-

© І.П. Вакулєнко, Н.В. Танасічук-Гажієва, І.П. Скриннікова та ін., 2002

інети рентгенодіагностики, ультразвукової діагностики, комп'ютерної томографії, радіонуклідне відділення. Процес знайомства з променевими методами вимагає від них глибоких знань щодо біологічної дії різних фізичних факторів (іонізуюче випромінювання, ультразвукові коливання, ядерно-магнітний резонанс). Практичні заняття допомагають студентів чітко визначити діагностичні можливості методів променевої діагностики, показання та протипоказання до них, ступінь розвитку технологічних засобів в сучасній радіології. На практичних заняттях іноземні студенти отримують індивідуальні завдання, які містять зображення різних органів без проявів патологічних процесів, отриманих променевими методами дослідження. Схема аналізу медичного зображення стандартна і включає до себе питання про метод дослідження, принцип отримання зображення, анатомічну ділянку, проекцію дослідження, наявність та характеристики контрастної речовини, ступінь біологічного впливу опромінювання. Крім того, на поданих завданнях студент повинен розпізнати анатомічні утворення, які маркують цифрами (всього 10 означень). На етапі аналізу рентгенограм, томограм, комп'ютерних томограм студентів забезпечують індивідуальними негатоскопами. Додатково в навчальних кімнатах знаходяться анатомічні муляжі, таблиці з променевої анатомії людини. Під час самостійної роботи іноземним студентам дозволяється використовувати конспекти лекційного матеріалу.

Після самостійної роботи викладач разом зі студентами перевіряє правильність виконання завдань. Час на обговорення помилок з іноземними студентами повинен бути більшим. Ми попередньо плануємо збільшення цього часу на 15-20%.

Для покращення знань студентам було запропоновано методичні посібники, в яких досконало і наочно надається нормальна променева анатомія серцево-судинної системи, легень, травного тракту та ін. з описом всіх променевих методів дослідження.

На третьому курсі на кафедрі радіології закладається фундамент знань вищого рівня. На курсі радіології головну увагу приділяють методиці аналізу різноманітних променевих зображень, вивченню загальної семіотики та правильному трактуванню морфологічного субстрату різних захворювань. Крім того, на кафедрі вивчають фізичні та біологічні основи променевої терапії в комплексному лікуванні злоякісних пухлин та інших захворювань.

На практичному занятті з вивченої теми іноземні студенти отримують індивідуальні завдання для самостійного аналізу, які містять найбільш типові рентгенограми, сонограми, сцинтиграми, рентгенологічні та магнітно-резонансні томограми з різною патологією. Також студентам дають завдання з патологічних процесів, виявлених за допомогою однофотонно-емісійної та позитронно-емісійної томографії. Важливо відзначити, що кафедральний архів постійно відновлюється, змінюється згідно з сучасною інформацією про нові методики та більш ефективні засоби діагностики. Під час практичних занять студентам демонструють зроблені на кафедрі відеофільми щодо ультразвукової діагностики захворювань серцево-судинної, гепатобіліарної, сечової та ін. систем.

Для підвищення мотивації навчання на практичному занятті створюється творча атмосфера, яка в деякій мірі імітує роботу лікаря, якому потрібна робоча гіпотеза для пояснення більшості симптомів. Ця гіпотеза має бути узгодженою з фактами та бути такою, щоб її можна було перевірити.

У процесі обстеження хворого найчастіше передбачається декілька діагностичних гіпотез, що включаються в диференціацію променевої семіотики. Дані радіологічних методів обговорюють паралельно із пропедевтичними, патологоанатомічними та патофізіологічними аспектами. Творча атмосфера дозволяє дискутувати, обговорювати та спільно зі студентами отпрацьовувати кінцеве рішення, щоб кожен з них відчував себе активним учасником творчого процесу, викликає у них підвищену цікавість і задоволення від занять. А характер спілкування викладача зі студентами настроює їх на високий моральний рівень.

Треба додати, що мотивацію навчання підвищує існуюча на кафедрі радіології та променевої анатомії рейтингова система оцінки успішності та рейтинговий диференційний залік.

Висновки. Таким чином, спілкування та навчання іноземних студентів на кафедрі радіології та променевої анатомії потребує від викладача, поперше, великих професійних знань, постійного самовдосконалення, самоконтролю, широкої освіти і, обов'язково щирого, доброзичливого та водночас вимогливого ставлення до студентів. По-друге, необхідно постійно поліпшувати методику викладання дисципліни з урахуванням швидкого розвитку радіології та новими сучасними методологіями вищої школи.

Література

1. Романенко Г.Л., Савранський В.П. Шляхи поглиблення інтеграції вивчення радіології в вищих медичних закладах освіти // Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні. – Матеріали доп. наук.-метод. конф., Дніпропетровськ, 10-12 жовтня 2001р. – Київ-Дніпропетровськ. – 2001. – С. 432-433.

2. A Global TextBook of Radiology / Ed.by Holger

Petterson. – V. I-II. – Series on Diagnostic Imaging NICER Institute, 1995. –

3. Віничук С.М., Ромашко А.С. Питання організації медичної підготовки громадян зарубіжних країн // Розробка та впровадження в процес підготовки медичних кадрів сучасних технологій навчання. – Тези доп. уч.-метод. конф., 27-29 травня 1992р., Тернопіль. – Київ-Тернопіль, 1992. – С. 15-16.

УДК 611.018 (07.07)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

К.С. Волков, Л.В. Якубишина, Л.Я. Федонюк, О.І. Грималюк,
О.П. Андрійшин, А.В. Довбуш

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

TEACHING HISTOLOGY, CYTOLOGY AND EMBRIOLOGY FOR FOREIGN STUDENTS

K.S. Volkov, L.V. Yakubyshina, L.Ya. Fedonyuk, O.I. Grumalyuk,
O.P. Andryishin, A.V. Dowbush

I. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

Викладання гістології, цитології та ембріології студентам-іноземцям вимагає застосування нових підходів при читанні лекційного курсу і проведенні практичних занять та ефективної організації самостійної роботи студентів із врахуванням проблеми мовного бар'єру.

Teaching of histology, cytology and embriology for foreign students requires applying new approaches during giving lectures and conducting practical classes and effective organization of the students' independent work taking into consideration the problem of a language barrier.

Вступ. Щорічне зростання кількості іноземних студентів, що навчаються в нашому вузі, ставить нові завдання як перед академією, так і перед кожною кафедрою та вимагає їх конструктивного вирішення.

Однією з актуальних проблем сучасної педагогіки вищої школи є вдосконалення організаційної структури та методів управління навчальним процесом, що пов'язане з використанням традиційних форм навчання, наукової організації навчального процесу, а також впровадження нових форм навчання в лекційний курс і в систему проведення лабораторних і практичних занять [1]. Це тим

більше стосується організації навчального процесу з іноземними студентами, коли на першому плані у спілкуванні студента і викладача стоїть мовний бар'єр.

Основна частина. Формами навчання та контролювання знань студентів є лекції, практичні тематичні та підсумкові заняття, іспити. Важливим засобом розвитку пізнавальної активності студентів є лекція, якій належить провідна роль серед всіх форм навчально-виховної роботи як основний ланці педагогічного навчання. Лекція не тільки має важливе навчальне значення, а й виховне, і є відправним пунктом в організації самостійної роботи студентів. Враховуючи недосконале знання іноземними студентами мови (як російської, так і ан-

© К.С. Волков, Л.В. Якубишина, Л.Я. Федонюк та ін., 2002

глійської), а також не однаковий рівень базових знань студентів з різних країн (часто недостатній), необхідно максимально відібрати найважливіші ключові питання з висвітлюваної теми, концентрувати матеріал у вигляді схем, графологічних структур, які, як і більшість термінів, необхідно писати на дошці, а часто і застосовувати дидактичні прийоми для роз'яснення матеріалу.

В основі організації і проведення практичних занять з іноземними студентами лежить принцип індивідуального підходу до кожного студента. Ефективність практичного заняття значною мірою залежить від підготовки до нього студентів. В зв'язку з цим, однією з важливих ланок навчально-методичної роботи кафедри є організація самопідготовки студентів до занять [2]. Така організація включає два основні аспекти: а) робота кафедри з управління самопідготовкою студентів; б) робота кафедри з забезпечення ефективності самостійної роботи студентів. Забезпечення самопідготовки студентів пов'язане з наявністю у них достатньої кількості навчально-методичних посібників, з можливістю отримати консультативну допомогу викладача, а також можливістю використовувати технічні засоби навчання [3]. Чітко організована самопідготовка під керівництвом викладача кафедри забезпечує вирішення проблеми навчання студентів, вміння самостійно поповнювати свої знання.

Для активізації самостійної роботи студентів колективом кафедри створений комплекс навчально-методичних посібників російською та англійською мовами. Зокрема, для англомовних студентів підготовлені тексти лекцій, календаризовані тематичні плани лекцій та практичних занять, альбом електронних мікрофотографій, набори гістологічних препаратів для практичних занять, створено робочий альбом з позначеннями основних структур до кожного мікропрепарату.

Для російськомовних студентів в поточному навчальному році з метою оптимальної організації самопідготовки, а також ефективної самостійної роботи під час занять кафедрою видані друкарським методом "Методические указания для студентов по цитологии, эмбриологии и общей гистологии", а також "Методические указания для студентов по специальной гистологии", якими забезпечені всі студенти. Методичні вказівки вирішили дві основні проблеми:

– проблему управління змістом навчання – відбір і корекція змісту;

– проблему управління процесом навчання – процесом пізнавальної діяльності студентів.

Складені на основі логічної структури курсу методичні вказівки мають такі розділи: тема, мета заняття з чітким формулюванням необхідного рівня знань і умінь, базовий рівень знань і умінь, професійна орієнтація, програма самопідготовки студентів, яка включає контрольні питання, п'ять морфофункціональних ситуаційних задач, в яких відображені реальні життєві ситуації, методика виконання практичної роботи з алгоритмом описання мікропрепарату та визначенням головних його структур. Після вивчення гістологічного препарату або ж електронної мікрофотографії даються конкретні контрольні питання до кожного з них. В методичних вказівках вказані основні і додаткові джерела інформації з теми.

В системі методичних прийомів, які покращують засвоєння навчального матеріалу на практичних заняттях, особлива увага приділяється використанню наочних посібників технічних засобів навчання. Поряд з традиційним використанням таблиць, широко використовуються схеми, малюнки, навчальні слайди і стенди.

Технічні засоби навчання вирішують такі завдання:

1. Інтенсифікація навчального процесу (використання таких засобів, які підвищували б якість і скорочували час навчання).

2. Підвищення інтересу і мотивації навчання.

3. Впровадження в навчальний процес таких засобів, які переводили б знання студентів на більш високий рівень засвоєння.

4. Забезпечення раціональної системи контролю пізнавальної і творчої діяльності студента.

З цією метою на кафедрі кожен студент на занятті забезпечений мікроскопом, необхідними мікропрепаратами, електронними мікрофотографіями. В поточному навчальному році колектив кафедри широко використовує систему візуального аналізу зображення гістопрепаратів.

Окремої уваги заслуговує підготовка навчально-методичних матеріалів до державного перевідного іспиту. На англійській і російській мовах підготовлено перелік теоретичних питань, мікропрепаратів, електронних мікрофотографій.

Для проведення іспиту створені екзаменаційні білети, ситуаційні задачі, уніфіковані екзаменаційні листи, в яких вказано номер білета, прізвище студента, дата іспиту, оцінки за письмову та усну відповіді, середній бал підсумкових занять та за-

гальна оцінка за державний іспит, що виставляється екзаменаційною комісією. В листку описуються мікропрепарати, електронні мікрофотографії та коротка відповідь на усні питання. Даний документ підписується головою державної комісії і екзаменатором. Досвід роботи кафедри гістології показує, що для ефективного навчання іноземних студентів велике значення має гуманний доброзичливо-вимогливий стиль взаємовідносин викладача зі студентами та поєднання навчання з вихованням.

Література

1. Ковальчук Л.Я. Основні тенденції розвитку світової вищої школи. Впровадження сучасних технологій в навчальний процес Тернопільської державної медичної академії ім. І.Я. Горбачевського: досягнення і перспективи // Нові технології навчання в медичному вищому навчальному закладі: Тези доп. Навч.-метод. конф. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – С. 3-12.
2. Баринов Э.Ф., Евсеева Л.И., Игнатъева М.Н., Тере-

Висновки: Навчально-виховна робота з іноземними студентами потребує особливої уваги і напруженості зі сторони всього колективу кафедри.

1. Надзвичайно важливим є створення оптимальних умов для навчального процесу з даною категорією студентів, особливо ж забезпечення їх навчальними методичними посібниками, технічними засобами навчання, які дають можливість вносити елементи управління в самостійну пізнавальну діяльність студента і тим самим набуття глибших і міцніших знань.

щук Б.Н. Принципы формирования методических рекомендаций для самостоятельной работы студентов по гистологии // Гістологія як науково-практичний базис підготовки медичних кадрів: Зб. наукових роб. – Харків, 1977. – С. 10-12.

3. Карамышев В.Д. Совершенствование учебного процесса на практических занятиях по гистологии // Гістологія як науково-практичний базис підготовки медичних кадрів: Зб. наук. роб. – Харків, 1997. – С. 46-49.

УДК 616. 1/4 : 378. 661

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ВИДІВ КОНТРОЛЮ ПІДГОТОВКИ З ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ДОДИПЛОМНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Є.О. Воробйов, М.А. Дудченко, С.К. Кулішов, Є.М. Кітура, О.В. Новак,
С.І. Сорокіна, Н.Г. Третяк, В.І. Ляховський, Т.І. Шевченко
Українська медична стоматологічна академія

VARIETY OF CONTROL KINDS OF PREPARATION IN INTERNAL DISEASES AS A METHOD OF PRE - GRADUATE EDUCATION QUALITY IMPROVEMENT OF THE STUDENTS-FOREIGNERS

Ye.O.Vorobiov, M.A.Dudchenko, S.K.Kulishov, Ye.M.Kitura, O.V.Novak,
S.I.Sorokina. N.H.Tretiak, V.I. Liakhovsky, T.I.Shevchenko
Ukrainian Medical Stomatological Academy

Метою даного дослідження був пошук методів підвищення якості додипломного навчання внутрішніх хвороб студентів – іноземців. В процесі навчання останніх виникають труднощі, які пов'язані з розкриттям предмета навчання і формуванням логічних суджень. Досвід роботи кафедри факультетської терапії показує, що різноманітність методів контролю, індивідуалізація та використання їх в роботі зі студентами-іноземцями сприяє розвитку їх інтелектуальних здібностей, оволодінню основами спеціальності.

The purpose of the given investigation was the search of quality methods rising pre-graduate studying of internal diseases of the students-foreigners. During the studying process they have difficulties connected with disclosure of a studying and creation of logical opinions. The experience of faculty therapy work shows that the variety of control methods, individualization of their application to the students-foreigners promotes the development of intellectual abilities and mastering speciality.

Вступ. Основним завданням вищої медичної школи є максимальний розвиток інтелектуальних здібностей студентів – майбутніх лікарів, їх всебічне і гармонійне вдосконалення, опанування основами спеціальності [1, 2].

У процесі навчання іноземних студентів виникають труднощі, пов'язані з розкриттям предмета та формуванням логічних суджень в зв'язку з недостатнім знанням мови.

Складнощі мовного спілкування потребують значної затрати часу на виявлення поточного рівня знань.

Основна частина. Для того, щоб деякою мірою уникнути цієї проблеми, на кафедрі інтенсивно використовують різні засоби зовнішньої наочності: таблиці, кодограми, відеофільми.

В клініці факультетської терапії закладається формування майбутнього лікаря – людини, збагаченої медичною теорією та вмінням клінічно мислити. На досягнення цього іспрямована організація навчання студентів-іноземців на кафедрі факультетської терапії.

Організація навчання неможлива без контролю знань студентів [3, 4].

На кафедрі факультетської терапії проводиться постійний контроль знань студентів під час практичних занять, лекцій, самостійної роботи студентів як на практичних заняттях, так і позааудиторно.

Контроль знань студентів IV курсу під час практичних занять передбачає письмове десятихвилинне тестове визначення вихідного рівня знань, самостійну роботу студентів з хворими, обґрунтування та формулювання попереднього діагнозу, складання плану додаткового обстеження. Особлива увага викладачів спрямована на якість клінічного мислення студентів при проведенні диференційного діагнозу, формулюванні клінічного, кінцевого діагнозу, вміння призначити відповідні етіопатогенетичні методи лікування. Викладачі оцінюють вміння застосовувати практичні навички, знання сучасних класифікацій захворювань, вміння використовувати знання з фізіології, патофізіології, біохімії та інших теоретичних дисциплін при розборі конкретного клінічного випадку, призначення режиму, дієт, медикаментозних та немедика-

©Є.О. Воробйов, М.А. Дудченко, С.К. Кулішов та ін., 2002

ментозних методів лікування, первинної і вторинної профілактики захворювань [5]. Таким чином, оцінка кінцевого рівня підготовки студентів складається із сукупності результатів контролю знань під час заняття. Розробляються і впроваджуються методи контролю знань студентів як майбутніх сімейних лікарів. Кожного місяця проводиться контроль успішності знань студентів у вигляді атестації. Протягом першого семестру проводиться залік із захисту історії хвороби, що є результатом індивідуальної, самостійної роботи студентів. Залік приймають професори кафедри. Заліковий контроль знань в кінці другого семестру проводиться за результатами оцінки роботи студентів, за рівнем опанування практичними навичками біля ліжка хворого, на основі письмового тестового та комп'ютерного контролю згідно зі спеціально розробленими програмами. Окрім того, проводиться диференційна оцінка студентів-відмінників під час проведення конкурсів на кращу історію хвороби, на кращого терапевта на курсі.

Вищим рівнем контролю знань студентів є проведення екзамену з факультетської терапії, який включає в себе оцінку теоретичних та практичних знань, контроль знань з особливою увагою до засвоєння студентами діагностики невідкладних станів та їх корекції, електрокардіографії, лабораторно-біохімічної і рентгенологічної діагностики, фізіотерапії.

Кафедра є відповідальною за якість проведення первинної лікарської практики, на якій здійснюється контроль за практичним рівнем знань студентів.

Контроль знань студентів-іноземців VI курсу проводиться найбільш підготовленими викладачами кафедри і включає оцінку як теоретичних, так і практичних знань студентів, вміння оформляти медичну документацію, зокрема історії хвороби, епікризи, брати участь в підготовці і проведенні клінічних і клініко-патологоанатомічних конференцій. Оцінка знань студентів VI курсу проводиться постійно, на кожному занятті, з за-

ліковими заняттями після кожного циклу за відповідними розділами терапії. По закінченні всіх циклів з терапії проводиться загальний залік, що включає контроль знань з практичних навичок, ректорську контрольну роботу, письмове та комп'ютерне тестування.

Викладачами кафедри проводиться ретельна робота з підготовки студентів-іноземців до ліцензійного і державного іспитів.

Кафедрою проводиться систематична робота з методичного забезпечення навчального процесу, що включає методичні розробки для викладачів та студентів IV, VI курсів медичного факультету як для практичних занять, так і для позааудиторної роботи з кожної теми. Колектив викладачів кафедри є автором практикуму з факультетської терапії, видані також "Клінічні лекції з внутрішніх хвороб" проф. М.А. Дудченка за редакцією проф. Є.О. Воробйова (українською та російською мовами), в електронній формі підготовлений підручник проф. Є.О. Воробйова та доцента О.В. Новак із загальної фізіотерапії та практикум з внутрішніх хвороб для студентів-субординаторів VI курсу медичного факультету, методичні вказівки з проблем атеросклерозу, ішемічної хвороби серця в додипломній підготовці сімейного лікаря для IV курсу медичного факультету.

Таким чином, кафедрою систематично і всебічно проводиться робота з організації та впровадження сучасних методів контролю знань студентів-іноземців з факультетської терапії на IV курсі та внутрішніх хвороб на VI курсі (медичного факультету).

Висновки. 1. Підвищення якості додипломного навчання студентів-іноземців, формування у них клінічного мислення – основне завдання викладачів вищої медичної школи.

2. Різноманітність видів контролю з підготовки до самостійної роботи допомагає досягти максимального розвитку інтелектуальних здібностей студентам-іноземцям, опанувати основами спеціальності.

Література

1. Ширококов В.П., Горягусь В.Д., Фомін П.Д. Шляхи поліпшення підготовки лікарів. //Матеріали доповідей науково-методичної конференції "Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних закладах освіти I-IV рівнів акредитації МОЗ України", Тернопіль, 29 вересня – 1 жовтня 1999. - Київ – Тернопіль. – 1999. - С.75 – 77.

2. Дзяк Г.В., Ліхолетова Н.В., Неруш П.О., Перцева Т.О. Творча активність студентів – запорука успішної підготовки кваліфікованих лікарів //Матеріали доповідей науково методичної конференції "Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні", – Дніпропетровськ, 10-12 жовтня 2001 р. – Київ – Дніпропетровськ. – 2001. – С.67.

3. Ватченко А.О., Тимофєєв М.М., Сакович В.М., Цикова Т.Д. Про форми контролю знань студентів //Матеріали доповідей науково методичної конференції "Сучасні пробле-

ми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних закладах освіти I-IV рівнів акредитації МОЗ України", Тернопіль, 29 вересня – 1 жовтня 1999. - Київ – Тернопіль. – 1999. - С.183-184.

4. Шушляпін О.І., Молодан В.І., Шевченко О.С. Різноманітні підходи контролю знань субординаторів //Матеріали доповідей науково методичної конференції "Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні", – Дніпропетровськ, 10-12 жовтня 2001р. – Київ – Дніпропетровськ. – 2001. – С. 264 – 265.

5. Воробйов Є.О., Кітура Є.М., Кулішов С.К., Третяк Н.Г., Волченко Г.В. Сучасна роль факультетської терапії у вивченні внутрішніх хвороб //Матеріали доповідей науково методичної конференції, – Луганськ, 26 – 27 жовтня 2000. – Луганськ. – 2000. С.63.

УДК 614.2.07

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ З АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ВИПУСКНОМУ КУРСІ В ДОНЕЦЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

С.І. Галалу, Ю.О. Талалаєнко, В.В. Свиридова, В.А. Байдала,
М.М. Погорілий

Донецький державний медичний університет

PECULIARITIES OF THE SYSTEM OF TRAINING IN OBSTETRICS AND GYNECOLOGY FOR GRADUATING FOREIGN STUDENTS IN DONETSK STATE MEDICAL UNIVERSITY

S.I. Galalu, Yu.O. Talalayenko, V.V. Svyrydova, V.A. Baidala, N.N. Pogorily

Donetsk State Medical University

Основоположним методологічним принципом системи навчання в ДонДМУ став принцип орієнтації навчання на професійну діяльність. На кафедрі акушерства і гінекології ця система навчання впроваджена і зорієнтована, у першу чергу, на засвоєння іноземними студентами професійних навиків. Розроблено методичні матеріали з акушерства і гінекології для студентів VI курсу як головний засіб керування самостійною роботою студентів та рекомендації для викладачів з кожної теми. Головним інструментом контролю в системі навчання є цільові професійні тести з кваліметричною шкалою оцінки. Курація гінекологічних хворих і вагітних, робота з історіями хвороб і пологів є важливою умовою позааудиторної підготовки іноземного студента до конкретних видів професійної діяльності. На кафедрі акушерства і гінекології був запропонований двоетапний екзаме́н: перший етап – тестовий, куди входить діагностика засвоєння видів лікарської діяльності, оцінюваних за допомогою набору тестів, і другий етап – оцінка діяльності, опанування якою можна перевірити лише на натурному об'єкті. Таким чином, система навчання на міжнародному медичному факультеті з акушерства й гінекології на випускаючій кафедрі ДонДМУ має адекватну оцінку завдяки інструменту державного стандарту, що реалізується ліцензійним тестуванням. Вона корелює з курсом Міністерства охорони здоров'я України, взятим на підвищення контролю за якістю навчання у вищих медичних вузах України.

The principle of orientating training to the professional activities has become the basic methodological principle of the system of training at the International General Medicine Faculty, DonSMU. At the Obstetrics and Gynecology Department this system has been introduced into training and, above all, aimed at mastering by our foreign students of the professional skills. We have developed methodical materials in obstetrics and gynecology for the six-year students as the main tool of supervising the independent work of the students as well as recommendations for instructors in every topic. The students acquire the skills on the extracurricular basis when they prepare for their classes using tasks-models (of the cluster type) and during classes in the clinical setting while managing patient. The management of gynecologic patients and pregnant women, the work with history and delivery cases are an essential condition of extracurricular preparation of a foreign student for specific types of professional activities. At the Obstetrics and Gynecology Department we conduct a two-stage examination: the first stage is a test including a diagnosis of the mastered types of doctor's activities assessed by means of a set of tests; the second stage – the assessment of that activity which level can be controlled only on a natural object. Thus, the system of training in obstetrics and gynecology at the graduation Department of the International General Medicine Faculty, DonSMU has an adequate assessment due to the State Standard realised by a licensing testing. It correlates with the course of the Health Ministry of Ukraine set for improving the control over the quality of training at Higher Medical Schools in Ukraine.

Вступ. У сучасних умовах за кордоном зросли вимоги до якості підготовки фахівців. Однак навчання іноземців викликає певні труднощі, в першу чергу через наявність мовного бар'єру, а іноді

і низького вихідного загальноосвітнього рівня студентів. Усе це диктує необхідність організації науково обґрунтованої системи навчання в медичному вузі[1].

Основна частина. Основоположним методологічним принципом системи навчання в ДонДМУ,

© С.І. Галалу, Ю.О. Талалаєнко, В.В. Свиридова та ін., 2002

що передбачає професійно-діяльнісний підхід до організації педагогічного процесу, став принцип орієнтації навчання на професійну діяльність [1, 2]. Викладання у студентів міжнародного медичного факультету не є виключенням.

На кафедрі акушерства й гінекології цю систему навчання впроваджено і зорієнтовано, в першу чергу, на засвоєння професійних навиків. Розроблено методичні матеріали з акушерства й гінекології для студентів VI курсу як головний засіб керування самостійною роботою іноземців та рекомендації для викладачів з кожної теми. В методичних вказівках обґрунтовано актуальність вивчення кожної теми, визначено цілі навчання, основні теоретичні питання та навчальний матеріал, необхідний для досягнення поставлених цілей. До кожної теми додаються алгоритм і граф логічної структури. Використовуються також інші орієнтувальні основи діяльності – схеми, таблиці, інструкції, навчаючі програми, котрі, по суті, виконують роль алгоритмів [3, 4].

Програмно-цільовий принцип організації навчання, що реалізується випускаючою кафедрою, передбачає, насамперед, орієнтацію навчального процесу на кінцеві цілі навчання. Тому в управлінні навчальним процесом на випускному курсі важливу роль відіграє контроль як засіб одержання інформації з метою корекції навчання, а також оцінки його ефективності [5].

Головним інструментом контролю в системі навчання у іноземців є цільові професійні тести з кваліметричною шкалою оцінки. Задача навчання на VI курсі полягає не тільки в опануванні нових тем, а й в усуненні пробілів, допущених у процесі навчання на IV і V курсах. Перевірка початкового рівня знань у іноземних студентів випускного курсу за допомогою використання системи тестів вихідного рівня дозволяє виявити не досить добре засвоєні розділи з акушерства й гінекології та накреслити заходи щодо усунення білих плям у знаннях [6, 7].

Так, наприклад, проведення тестового контролю початкового рівня знань у іноземних студентів VI курсу в 2001 році до проходження циклу акушерства й гінекології виявило високий відсоток неправильних відповідей з тем “пухлини яєчників” (60,3 %) та оцінки новонародженого за шкалою Апгар (5,9 %). У процесі вивчення акушерства та гінекології прочитано додаткові установні лекції. Особлива увага даним питанням приділяється на практичних заняттях, що включали

обов'язкове рішення тестів рубіжного рівня. Як результат такої роботи – відсоток неправильних відповідей щодо виявленої дефектури знизився до 12 і 10 відповідно.

Ми прагнемо позбавити студента пасивного сприйняття матеріалу, що вивчається, або необхідності його шаблонного відтворення (наприклад, “розкажіть про ектопічну вагітність”). Саме тому організація практичних занять на кафедрі прийнята ідеєю, що повноцінне засвоєння знань забезпечується лише процесом їх реального застосування й активного використання в ході різноманітних розумових і мануальних дій. Тобто в даному конкретному випадку студент повинен запідозрити патологію (поставити попередній діагноз) і правильно визначити подальшу тактику ведення пацієнтки.

На кожному занятті одна академічна година відводиться на роботу з тестами рубіжного рівня (так би мовити, “кластерні” тести), котрі виконують і контролюючі функції. Тест включає ситуаційну задачу і набір завдань до неї з декількома варіантами відповідей. Дані завдання охоплюють усі цілі теми (розділу), що виконуються в певній послідовності. Таким чином, складена система завдань виступає як засіб засвоєння певного обсягу знань-умінь.

Курція гінекологічних хворих і вагітних, робота з історіями хвороб і пологів є важливою умовою позааудиторної підготовки студентів міжнародного медичного факультету до конкретних видів професійної діяльності. Неодмінним етапом у проведенні деяких практичних занять, особливо з акушерства, є робота на фантомах, наприклад, під час обробки моментів біомеханізму пологів, визначення членорозміщення плода в матці, виконання обов'язкового гінекологічного обстеження.

Особлива увага в системі навчання на випускному курсі приділяється визначенню методологічних підходів і розробці технології екзамену з акушерства та гінекології [7].

Враховуючи конкретні види і завдання професійної діяльності з акушерства й гінекології, у іноземних студентів був запропонований двоетапний екзамен: перший етап – тестовий, куди входить діагностика засвоєння видів лікарської діяльності, оцінюваних за допомогою набору тестів, і другий етап – оцінка діяльності, опанування якою можна перевірити лише на натурному об'єкті/наприклад, збирання інформації про вагітну, вимірювання таза, визначення членорозміщення плода в матці тощо/.

Доцільність і гнучкість створеної і реалізованої на кафедрі акушерства й гінекології системи навчання підтверджують результати ліцензійного екзамєну “Крок II”. Так, за даними тестування МОЗ України (річний звіт - 2000), відсоток правильних відповідей стосовно жіночої репродуктивної сфери склав 82 відсотки у випускників міжнародного медичного факультету ДонДМУ. Ці результати, що відражають якість підготовки наших випускників, є найкращими серед усіх медичних вузів, котрі беруть участь у ліцензійних державних екзаменах 2000 року.

руть участь у ліцензійних державних екзаменах 2000 року.

Висновки. Таким чином, система навчання з акушерства й гінекології у іноземних студентів на випускаючій кафедрі ДонДМУ має адекватну оцінку завдяки інструменту державного стандарту, що реалізується ліцензійним тестуванням. Вона корелює з курсом Міністерства охорони здоров'я України, взятим на підвищення контролю за якістю навчання у вищих медичних вузах України.

Література

1. Казаков В.Н., Талалаєнко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г. Высшее медицинское образование. – Донецк: Здоровье, 1992. – 223 с.
2. Казаков В.М., Талалаєнко О.М., Гарина М.Г., Каменецкий М.С. Система безперервної медичної освіти. – Донецьк: Здоров'я, 1994. – 174 с.
3. Казаков В.М., Талалаєнко О.М., Каменецкий М.С. та ін. Методика визначення обсягу діяльності лікарів різних кваліфікаційних категорій. – Київ, 1999. – 14 с.
4. Казаков В.М., Талалаєнко О.М., Гарина М.Г. та ін. Методологія і реалізація системи управління якістю медичної освіти. – Донецьк, 2001. – 213 с.
5. Каменецкий М.С., Лёзова Т.Ф. Методология диагноза (построение диагностических алгоритмов). – Донецк: РМК МЗ УКРАИНЫ, 1992. – 15 с.
6. Кондратенко Г.П., Гарина М.Г., Каменецкий М.С. и др. Применение обучающих алгоритмов в медицинском институте (методические рекомендации). – Киев: РМК МЗ УССР, 1981. – 19 с.
7. Казаков В.Н., Талалаєнко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г. Методология преподавания клинических дисциплин в системе непрерывного медицинского образования. – Донецк, 2001. – 72 с.

УДК 616.1/9:376.68:371.261

СТАВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ І ОЦІНОК (ЗА ДОСВІДОМ КУРСУ ГОСПІТАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ)

В.П. Гейченко, К.Г. Карапетян, А.В. Курята, І.В. Куделя, Т.В. Лакіза
Дніпропетровська державна медична академія

THE ATTITUDE OF THE FOREIGN STUDENTS TO STUDY AND MARKS (ON EXPERIENCE OF HOSPITAL THERAPY COURSE)

V.P.Geichenko, K.G.Karapetyan, A.V.Kuryata, I.V.Kudelya, T.V.Lakyza
Dnepropetrovsk State Medical Academy

Методом анонімного анкетування іноземних студентів і опитування викладачів вивчене ставлення студентів-іноземців до навчання й оцінок при вивченні терапії на V курсі. Показано об'єктивний характер оцінки рівня знань студентів-іноземців при їхній орієнтації на одержання високого бала. Рекомендовано ширше застосовувати письмові форми контролю знань.

By means of anonymous questionnaire of the foreign students and interrogation of the teachers is investigated the attitude of the students - aliens to study and marks at learning therapy on the 5 course. Objective character of estimation of knowledge level of the foreign students, at their orientation to obtaining of a high mark is shown. It is recommended to apply wider the written forms of knowledge control.

Вступ. У сучасних економічних умовах більшість медичних вузів України активно залучає для навчання студентів з-за кордону. Цьому сприяють популярність вітчизняної вищої школи у країнах Сходу, економічні чинники. Для зберегання і підвищення принадності вузу для іноземних студентів необхідно забезпечити достатньо високий рівень навчання [1]. Це неможливо зробити не вивчивши найбільш значимі моменти педагогічного процесу [2] з урахуванням специфіки контингенту.

На наш погляд, процес навчання іноземних студентів на кафедрі госпітальної терапії принципово не відрізняється від навчання вітчизняних. Проте, поза всяким сумнівом, є і певні відмінності. З іноземними студентами ми різнимся не тільки мовою, за плечима кожного з нас різноманітні системи просвітництва, культурний і побутовий досвід, розходження мотиваційних моментів і різне трактування однакових термінів. Виділити ці розходження, визначити чи реальні вони, чи з'ясовні - значить краще зрозуміти тих, кого навчаєш, а отже, підвищити ефективність навчання. Розуміючи широту цієї задачі, у своїй роботі ми обмежилися вивченням питання, як іноземні студенти сприймають процес вивчення госпітальної терапії на V курсі.

Під час обговорення серед викладачів питання ставлення іноземних студентів до оцінок, одержуваних ними на кафедрі, не раз висловлювалася думка про їхню спрямованість на високий бал, що не завжди підкріплена відповідним рівнем знань. Тому це питання включено в дослідження.

Основна частина. Для вивчення відношення студентів до викладання терапії на V курсі було проведено анонімне анкетування 22 студентів - іноземців, що закінчили V курс і склали іспит. Частину питань і варіанти відповідей (у дужках зазначений відсоток цих відповідей) ми наводимо нижче.

1. Виклад лекційного матеріалу з циклу терапії був ясним і зрозумілим:

- завжди - 55 %;
- в основному - 41 %;
- іноді 5 %.

2. На практичних заняттях пояснення викладача були ясними і зрозумілими:

- завжди - 86 %;
- в основному - 14 %;
- іноді - 0 %.

3. Оцінки, що Ви одержували на практичних заняттях, відповідали Вашим відповідям

- завжди - 50 %;
- в основному - 36 %;
- іноді - 14 %.

3. Оцінка, що Ви одержали за історію хвороби, була:

- завищеною - 5 %;
- відповідала тому, як Ви її написали - 86 %;
- заниженою, викладач був занадто суворий - 9 %.

4. Оцінка, що Ви одержали на екзамені з терапії на V курсі, була:

- завищеною, екзаменатор був дуже поблажливий - 0 %;
- відповідала Вашим знанням - 77 %;
- заниженою, екзаменатор був занадто суворий - 23 %.

Таким чином, можна зробити висновок, що студенти добре сприймають матеріал, що викладається на лекціях і на практичних заняттях. Деяку перевагу мають практичні заняття, на яких у викладача більше можливості докладніше розібрати складні місця, є деякий час для індивідуальної роботи. У переважній більшості випадків (відповіді “завжди” та “в основному”) студенти вважають, що оцінка виставлена викладачем відповідає рівню їхньої відповіді. На наш погляд, характерна відмінність між оцінкою студентами результатів їх письмової й усної форм відповідей. Так, на думку студентів, викладачі були надмірно суворі при оцінці історії хвороби в 9 %, а на іспиті - у 23 % випадків. Це при тому, що екзаменаційні оцінки добре корелювали з оцінками, виставленими викладачами за підсумками циклу. Це дає підстави вважати, що письмова форма контролю знань має певні переваги при роботі з іноземними студентами.

Методом експертної оцінки вивчене питання про ставлення студентів-іноземців до навчання на кафедрі і рівні їхньої самооцінки підготовленості з терапії. Опитані 5 досвідчених викладачів, котрі останні 3 роки вели заняття зі студентами іноземного факультету. Для можливості порівняння оцінок про-

понували у відсотках оцінити розподіл студентів відповідно до запропонованих варіантів відповідей. Опитування викладачів дало такі результати:

1. Оцінити вхідний рівень (до початку навчання) підготовки іноземних студентів по профілю Вашої кафедри:

- високий - 13 %;
- середній - 65 %;
- низький - 22 %.

2. Оцінити ставлення іноземних студентів до навчання на Вашій кафедрі:

- добре - 65 %;
- задовільне - 30 %;
- незадовільне - 5 %.

3. Оцінити рівень самооцінки іноземними студентами їхніх знань з Вашого предмета:

- завищений - 60 %;
- адекватний - 39 %;
- оцінюють себе нижче реального рівня знань - 1 %.

Таким чином, усі викладачі відзначають добре ставлення студентів до занять і їхню завищену самооцінку рівня підготовки з терапії. Проте анкети студентів свідчать про достатньо високий рівень відповідності оцінок їхнім відповідям (86 %), тобто рівень своїх знань студенти оцінюють достатньо об'єктивно. Скоріше має місце орієнтація на високий бал, бажання одержати більш високу оцінку, яке не завжди підкріплене відповідним рівнем підготовки, що викладачі приймають за завищену самооцінку.

Висновки. 1. Для підвищення рівня навчання іноземних студентів слід повною мірою використовувати їхнє добре ставлення до занять і орієнтацію на високий бал.

2. Варто переважно використовувати письмові форми контролю теоретичних знань.

Література

1. Дзяк Г.В., Перцева Т.О. Історія, досягнення та перспективи розвитку Дніпропетровської державної медичної академії // Медична освіта. - 2001. - № 2. - С. 20-23.

2. Вітенко І.С. Деякі аспекти реформи медичної освіти

// Тези доп.навч.-метод.конф. Розробка та впровадження в процес підготовки медичних кадрів сучасних технологій навчання. - Київ-Тернопіль, 1992. - С. 35-36.

УДК: 617-089:378.14

ДОСВІД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ГОСПІТАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ

І.О. Гіленко, Д.Г. Дем'янюк, М.І. Горлачов, П.П. Сакевич,
В.І. Ляховський, О.А. Крижановський, О.А. Шкурупій, Т.Г. Діхтенко,
В.І. Подлесний, Р.О. Ходатенко

Українська медична стоматологічна академія

THE EXPERIENCE OF TEACHING THE FOREIGN STUDENTS AT THE DEPARTMENT OF HOSPITAL SURGERY

I.O. Gilenko, D.G. Demianiuk, M.I. Gorlachov, P.P. Sakevych,
V.I. LiaKhovsky, A.A. Kryzhanovsky, O.A. Shkurupiy, T.G. Dikhtenko,
V.I. Podliesniy, R.O. Khodatenko

Ukrainian Medical Stomatological Academy

На кафедрі госпітальної хірургії іноземні студенти закінчують вивчення курсу хірургічних хвороб. Завершальний етап навчання ґрунтується на вихідному рівні знань з урахуванням майбутнього фаху студента. Змінено традиційну форму та метод навчання. Найефективнішою формою навчання вважається постійна праця студента з хворою людиною: розв'язується професійне завдання – хвора людина.

Foreign students finish to study the course of surgery diseases at the department of clinical surgery. The final stage of education is based on the elementary level of knowledge considering the future specialization of student. Traditional form and method of education was changed. The most effective form of education is permanent work of student with patient. The professional problem is solved.

Вступ. Сучасна вища медична школа незалежної України успадкувала і успішно продовжує багатий досвід підготовки лікарів. Саме з урахуванням цього досвіду молодь іноземних держав останні десятиліття вдало вибирає наші заклади науки для навчання нелегкій професії лікаря.

Основна частина. На кафедрі госпітальної хірургії завершують вивчення курсу хірургічних хвороб іноземні студенти переважно з держав Близького Сходу: Палестини, Йорданії, Сирії, Лівану та ін. Підготовці майбутніх фахівців приділяємо велику увагу. Знаємо, що за діловою якістю підготовлених фахівців судитимуть про нашу спроможність виконувати справу, заради якої, здолавши значні психологічні та фізичні перешкоди, до нас тягнеться вчитися іноземна молодь. Не останню роль у бажанні якісно працювати відіграють мотиви національного престижу. Вільна Україна зараз, як ніколи раніше, вимагає самоствердження на міжнародній арені. Підготовлені в наших аудиторіях іноземні фахівці –

це наші довірені особи в міжнародній спільності, бо діятимуть за нашими принципами, з елементами нашої соціальної, професійної етики.

Перші часи і дні нашої праці завжди спрямовуємо на вивчення спроможності наших слухачів сприймати зміст навчання [1, 2, 3, 4]. Це виконуємо кількома шляхами: визначаємо вихідний рівень знань за опрацьованими тестами та завданнями. Вони передбачають відповідь на теоретичні запитання та демонстрацію дій з розділу практичних навичок, що засвоїлися на попередніх кафедрах. Практикуємо письмове викладання відповідей, допускаємо усні відповіді. Глибину знань суміжних дисциплін визначаємо шляхом співбесіди на першому-другому занятті. При цьому завжди уточнюємо бажання студентів: на що б вони бажали звернути увагу при вивченні курсу госпітальної хірургії. Одночасно довідуємось, яку спеціальність кожний з них вибрав, або збирається це зробити в найближчий час. Отримані дані беремо за фундамент, на якому опрацьовуємо програму завершення підготовки кожного студента. Небудемо приховувати, часто доводиться надолужувати упущене

© І.О. Гіленко, Д.Г. Дем'янюк, М.І. Горлачов та ін., 2002

з розділу нормальної анатомії, топографічної анатомії та оперативної хірургії, біохімії, нормальної фізіології, з попередніх розділів хірургії. Проте найбільше доводиться працювати додатково над поглибленням засвоєння студентами методів фізикального обстеження хворих. Шляхом тренінгу стараємося навички перетворити у професійне вміння. Зокрема це стосується фізикального обстеження органів черевної порожнини. Дані про попередню підготовку студентів на початку навчального року нам завжди вкрай необхідні для формування індивідуального плану роботи викладача із студентом впродовж вивчення розділу госпітальної хірургії. Частина з намічених програмних питань завершуємо опрацьовувати на шостому курсі. Враховуємо індивідуальні побажання студента, його майбутній фах. Ці важливі напрямки враховуємо кожний раз, комплектуючи заняття.

Змінили форму заняття. Традиційний опитувальний роз'яснювальний метод роботи змінили на переважне навчання в лікарняній палаті. Розв'язуємо професійне завдання – хвора людина. Разом з викладачем студенти розглядають хворого: збирають анамнез, виконують фізикальне обстеження, оцінюють результати додаткових методів обстеження, формулюють попередній діагноз, складають програму лікування. Дуже важливий етап навчання – перевірка якості діагностики. Студенти мають доступ в операційну і мають можливість оцінити свою працю. Підкреслюємо ще раз – ми принципово слідкуємо за отриманням студентами зворотної інформації як стимулу активного пошуку знань. Теоретичні та практичні знання оцінюємо під час роботи з хворим. Кожне заняття закінчується підведенням підсумків роботи протягом 10-15 хвилин.

В базові відділення кафедри, що розміщені в обласній клінічній лікарні, госпіталізуються хворі цілодобово. Вони викликають великий клінічний інтерес. У зв'язку з цим змінили метод навчання. Розглядаємо госпіталізованих хворих. Аналізуємо попередній етап лікування, допущені помилки. Складаємо програму обстеження та лікування. Це спонукає студентів до активного пошуку знань, підсилює мотиви самоствердження, стимулює становлення і розвиток лікарняного мислення [5].

Література

1. Кутовий В.В., Бутенко А.М., Оприщенко Т.А., Рьщенко И.М. Фундаментальна підготовка студента в формуванні спеціаліста // Матер. міжнар. наук.-метод. конф. "Роль вузів у вирішенні проблем безперервної освіти та виховання особистості (від шкільної до післядипломної)". – Київ, 1995.- Т. I.- С. 144.

Певна увага приділяється позааудиторній роботі студентів. Перш за все до їх послуг кожний день чергові консультанти з числа працівників кафедри. До кожного розділу програми пропонується перелік головних і додаткових інформаційних джерел підручників, монографій, посібників, комп'ютерних програм і ін. В дні подання термінової допомоги мешканцям обласного центру базовими відділеннями кафедри студенти разом з черговим викладачем першими зустрічають хворих в приймальному відділенні, виконують всю необхідну роботу і завершують її участю в оперативному втручанні. Вважаємо, що це стимулює навчання. Бо кожний з присутніх має можливість оцінити свої знання, накреслити перед собою невідкладні питання самовдосконалення. Таким чином в свідомості майбутніх фахівців закладаємо перші підвалини необхідності постійного самовдосконалення.

Працю з іноземними студентами не обмежуємо вивченням певних розділів госпітальної хірургії. Стараємося залучити їх до нашої культури, розкрити перед ними славні сторінки історії розвитку нашої медицини. Зокрема, йдеться про спадщину новатора хірургії М.І. Пирогова, вивчення славних сторінок життя та праці на Полтавщині М.В. Скліфосовського. В свою чергу виказуємо значну повагу до культури та історії країн Близького Сходу, що значно сприяє взаєморозумінню. Відкрито висловлюємо наші думки на право кожного народу на свою землю, на своє визначення, свою державу.

Праця з іноземними студентами важка і відповідальна. Стараємося виконувати її на належному рівні, бо це дає нам можливість сіяти вічне, добре, майбутнє.

Висновки. 1. Перші години праці з іноземними студентами необхідно присвятити визначенню вихідного рівня знань та спроможності студентів сприймати зміст навчання.

2. Завершальний етап вивчення курсу хірургічних хвороб іноземними студентами повинен відбуватися з урахуванням індивідуальної підготовки.

3. Оптимальною формою підготовки майбутніх лікарів вважаємо працю з хворою людиною – розв'язання професійних задач.

2. Сул О.П., Савіна В.С., Ходячик Т.Г. Методика проведення навчальних занять з фізики у групах іноземних студентів // Матер. міжнар. наук.-метод. конф. "Роль вузів у вирішенні проблем безперервної освіти та виховання особистості (від шкільної до післядипломної)". – Київ, 1995.- Т. I.- С. 161.

3. Дев'яткіна Т.О., Важнича О.М., Бречко В.В., Коваленко Е.Г., Москаленко І.М. Удосконалення фундаментальної підготовки – важливий фактор в системі медичної освіти // Матер. міжнар. наук.-метод. конф. “Роль вузів у вирішенні проблем безперервної освіти та виховання особистості (від шкільної до післядипломної)”. – Київ, 1995.- Т. I.- С. 180.

4. Вороновський Г.К., Баженов В.М. Удосконалення

професійної підготовки студентів на завершальному етапі навчання // Матер. міжнар. наук.-метод. конф. “Роль вузів у вирішенні проблем безперервної освіти та виховання особистості (від шкільної до післядипломної)”. – Київ, 1995.- Т. I.- С. 225.

5. Бокуть Б.В., Сокорева С.И., Шеметков Л.А., Харламов И.Ф. Вузовское обучение. Проблемы активизации. – Минск: Университетское, 1996. – 112 с.

УДК 611(07.07):791.43.05:371

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ФІЛЬМІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ І ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ

М.С. Гнатюк, В.Д. Гаргула, І.Є. Герасимюк, А.Г. Шульгай, О.Б. Слабий

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

EFFECTIVENESS OF EDUCATIONAL FILMS APPLICATION IN FOREIGN STUDENTS PROFESSIONAL TRAINING AT THE OPERATIVE SURGERY AND TOPOGRAPHICAL ANATOMY CHAIR

M.S. Hnatyuk, V.D. Hargula, I.E. Herasimyuk, A.G. Schulgai, O.B. Slabyu

I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

Використання навчальних фільмів у педагогічному процесі на кафедрі оперативної хірургії і топографічної анатомії суттєво впливає на ефективність навчання. Фільми сприяють підвищенню навчальної та професійної зацікавленості іноземних студентів екранізованими заняттями, істотно покращують їхню успішність та засвоюваність викладеного матеріалу.

The application of educational films in pedagogical process at the operative surgery and thopographical anatomy chair essentially influences on learning effectiveness. Films promote the improvement of educational and professional interest of foreign students to filming lessons, essentially improve their progress and effectiveness of teaching material assimilation.

Науково-технічний прогрес вимагає суттєвого вдосконалення форм викладання іноземним студентам, розробки нових ефективних навчальних програм, подачі для засвоєння великого об'єму інформації на більш високому та якісно новому рівнях. Одним із факторів поглибленого вивчення медичних дисциплін є подальша оптимізація навчального процесу, зокрема поліпшення викладання предмета [1, 2].

Якщо зовсім недавно управління процесом навчання здійснювали відносно успішно традиційними методами, то в сучасних умовах викладач повинен

інтенсифікувати навчальний процес, перенести акцент у навчанні з інформативного на проблемний метод, вдосконалювати методи контролю [3, 4, 5, 6]. Для досягнення максимального ефекту при вивченні будь-якої медичної дисципліни необхідно, щоб іноземні студенти не тільки отримували глибокі теоретичні знання, але й істотно вдосконалювали практичні навички [7]. Різні засоби наочності (схеми, таблиці, стенди), які давно і широко використовують при вивченні оперативної хірургії і топографічної анатомії, не завжди можуть дати глибоке уявлення про функцію і структуру органів, тому що вони в основному умовні, схематичні та статичні. Слід зауважити, що досить розповсюдженими технічни-

© М.С. Гнатюк, В.Д. Гаргула, І.Є. Герасимюк та ін., 2002

ми засобами, які застосовують сьогодні в навчальному процесі, є навчальні кіно- та відеофільми. Вони важливі, бо інтенсифікують викладання матеріалу, стимулюють цікавість до предмета і викликають активну діяльність мислення [8, 9].

Нами була проаналізована ефективність використання навчального кіно при підготовці іноземних студентів III та IV курсів медичного факультету до практичних занять з оперативної хірургії і топографічної анатомії, а також його вплив на засвоєння предмета. Щоб оцінити ефективність застосування даного технічного засобу, проводили педагогічний експеримент у 4-х академічних групах іноземних студентів, які поділили на дві підгрупи. У 1-у підгрупу входили ті студенти, які застосовували кінофільми під час підготовки до практичних чи підсумкових занять, у 2-у – студенти, які ними не користувались. Критеріями засвоєння матеріалу були результати підсумкових занять, що стандартизувалися. При цьому аналізували питому вагу відмінних, добрих, задовільних і незадовільних оцінок, середній бал, а також результати анонімного анкетування студентів.

Аналіз отриманих даних показав, що навчальне кіно має важливе педагогічне значення, коли завдяки багатогранним можливостям знімальної техніки навчальний матеріал розкривається всебічно та наочно в різноманітних формах, які легко та ґрунтовно засвоюються студентами. При цьому встановлено, що в осіб, які використовували дані навчальних фільмів при підготовці до практичних занять і заліків, середній бал успішності підвищувався в середньому на 0,16. Суттєво зростала в них і питома вага відмінних та добрих оцінок порівняно з аналогічними показниками 2-ї групи спостережень. Так, у 1-й підгрупі студентів питома вага відмінних оцінок зросла на 5,6 %, а аналогічний показник добрих оцінок – на 6,2 %. Слід також зазначити, що в студентів 1-ї підгрупи кількість негативних оцінок знизилась майже на 7,1 %. Результати свідчать про те, що застосування фільмів у педагогічному процесі істотно підвищує засвоєння навчального матеріалу та успішність студентів.

За даними анкетування виявлено, що в коротких та об'єктивних кадрах кіно досить повно, переконливо і швидко розкривається навчальний матеріал, алгоритм практичних навичок, що суттєво підвищує інтенсивність викладання. Важливим є також те, що при наявності кінофільму або відеофільму завжди є можливість протягом 8-10 хв наочно показати складну структуру органів та сис-

тем або окремі етапи практичних навичок, декілька разів їх повторити при необхідності. Слід зазначити, що наявність сучасної відеотехніки значно розширює можливості навчального кіно.

Заняття із застосуванням кінофільму чи відео-кінофільму, на наш погляд, є сучасно новим типом лекції або практичного заняття. Кіно в цих умовах суттєво змінює ритм заняття, вносячи в його загальноприйнятну структуру аритмію, що покращує засвоєння навчального матеріалу. Засвоєння стає ефективним, коли після демонстрації кінофільму проводять поглиблене методичне обговорення екранізованого заняття. Шляхом декількох питань, поставлених студентам, можна перевірити, наскільки вони сприйняли і засвоїли поданий їм матеріал. Застосування кіно значно підвищує інтерес до теми, що вивчається, викликає в них почуття задоволення, яке сприяє більш міцному запам'ятовуванню поданого матеріалу.

Потрібно зазначити, що сучасні можливості відеотехніки дають змогу у досить короткий термін та з невеликими затратами створити новий фільм. Це важливо, тому що медико-біологічні науки в даний час швидко розвиваються, доповнюються новими науково-теоретичними та практичними даними, що необхідно враховувати при викладанні морфологічних дисциплін. Це свідчить про те, що при створенні нового фільму можна об'єктивно й на високому методичному рівні деталізувати складність будови органів та систем організму.

На практичних заняттях фільм краще демонструвати невеликій кількості студентів (2-3 академічні групи). При цьому екранізовані практичні заняття вимагають необхідної підготовки, яку розбивають на декілька етапів [10]. На підготовчому етапі викладачі кафедри розробляють план екранізованого практичного заняття, підбирають для нього необхідні матеріали, засоби та кінофільми. На наступному етапі детально вивчаються підібрані фільмоматеріали, а при необхідності доповнюють їх прозірками, схемами та відповідними таблицями. На третьому етапі обґрунтовують вступне слово, а також коментування матеріалів фільму, кінцеве слово, підбирають відповідні питання для співбесіди зі студентами за навчальними матеріалами екранізованого практичного заняття. Останій етап даного практичного заняття присвячують поглибленому методичному обговоренню його на кафедральній нараді. Викладач після закінчення демонстрування фільму робить висновки та підсумовує проведене заняття.

Слід сказати, що навчальні фільми не є єдиними, універсальними та самостійними технічними засобами навчального процесу. Їхнє використання повинно координуватися та направлятися викладачами кафедри як поєднаний з іншими засобами елемент на різних етапах навчання. Навчальні кінофільми та відеозаписи можна широко застосовувати як ілюстративний та демонстративний матеріал у процесі вивчення різних розділів питань оперативної хірургії і топографічної анатомії, їх використовують і як вихідний рівень знань. Мета цих технічних засобів навчання – показати і розкрити найскладніші та най-

важливіші питання навчальної програми, забезпечити наочність навчального матеріалу, допомогти осмислити і правильно витлумачити завдання досліджуваної дисципліни, що істотно сприяє формуванню майбутнього лікаря.

Висновки. Одержані результати проведеного дослідження та анкетування іноземних студентів свідчать про підвищену навчальну та професійну їхню зацікавленість заняттями із застосуванням фільмів, які позитивно впливають на успішність. Навчальні фільми доцільно ширше використовувати під час читання лекцій та проведення практичних занять.

Література

1. Вороненко Ю.В. Проблеми охорони здоров'я та обґрунтування розвитку вищої медичної освіти в Україні // Медична освіта. – 1999. – № 1. – С. 6-12.
2. Ковальчук Л.Я. Використання мультимедійних лазерних компакт-дисків для оптимізації навчального процесу // Медична освіта. – 1999. – № 1. – С. 12-15.
3. Ревазов В.С. Усиление прикладных аспектов в преподавании анатомии // Морфология. – 1998. – № 4. – С. 112-114.
4. Вайда Р.Й., Гнатюк М.С., Герасимець М.Т. Застосування ситуаційних задач як методу підвищення позааудиторної самостійної роботи студентів // Актуальні питання оптимізації навчально-виховного процесу в медичному вузі. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1998. – С. 21-25.
5. Fliescher W., Barz I. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. – Tübingen: Max Neimeyer Verlag, 1995. – 382s.
6. Мендель А.К., Балтайтіс Ю.В., Войтенко А.А. Пути

оптимизации учебного процесса по курсу факультетской хирургии // Клінічна хірургія. – 1991. – №1. – С. 45-47.

7. Синяк К.М., Давиденко О.С., Касьяненко Т.И. Методологические аспекты преподавания эпидемиологии // Врачебное дело. – 1988. – № 8. – С. 112-118.

8. Кондрашов А.Н., Науменко Л.Ю., Орлов Д.А. Навчальний кінофільм як ефективний засіб навчання студентів // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. – С. 228-229.

9. Куракин Л.Н., Чатов А.И., Соболев О.Г. Использование технических средств в учебном процессе // Вопросы педагогики и психологии высшей медицинской школы. – К.: Высшая школа, 1989. – С. 142-144.

10. Колонтай Ю.Ю., Кондрашов А.Н., Можара Н.Н. Роль и место учебного кино в педагогическом процессе // Вопросы педагогики и психологии высшей медицинской школы. – Киев-Донецк: Б.И., 1988. – С. 147-150.

УДК 612.015 (07.07)

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ
ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ НА
КАФЕДРІ МЕДИЧНОЇ ХІМІЇ**

**Я.І. Гонський, Н.П. Саюк, М.М. Корда, Л.М. Рубіна, Г.Г. Шершун,
Л.С. Фіра, С.Р. Підручна, П.І. Трендовацький, Н.А. Васишин,
Є.Б. Дмухальська, О.М. Матолінець**

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

**SOME ASPECTS OF IMPROVEMENT OF THE TEACHING QUALITY
TO THE FOREIGN STUDENTS AT MEDICAL CHEMISTRY
DEPARTMENT OF MEDICAL FACULTY**

**Ya.I. Honsky, N.P. Sayuk, M.M. Korda, L.M. Rubina, N.H. Shershun,
L.S. Fira, S.R. Pidruchna, P.I. Trendovatskiy, N.A. Vasylyshyn,
Ye.B. Dmukhalska, O.M. Matolynec**

I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

У статті наведені основні проблеми в навчальному процесі іноземних студентів та шляхи їх вирішення.

The article presents the main problems of educational process of foreign students and the ways of their solving.

Вступ. Розширення ринкових відносин та посилення інтеграції між країнами вимагають нового підходу до підготовки спеціалістів з вищою освітою. Україна давно славилася своєю вищою школою, високим фаховим рівнем підготовлених спеціалістів. Впровадження в навчальний процес нових технічних засобів навчання та комп'ютерних технологій, відносно дешеве навчання та м'який клімат сприяють припливу іноземних студентів на навчання.

В ТДМА зараз навчаються понад 250 іноземних студентів із 40 країн світу. Передбачається поповнення студентів із Азії та Близького Сходу [1,2]. Все це накладає високі обов'язки та вимоги на викладацький склад в плані якісної підготовки спеціалістів за кордон. Питання ускладнюється не тільки неоднаковим рівнем знань мов (української, російської, англійської), але нерідко і дуже слабкими знаннями із базових предметів.

Основна частина. На кафедрі медичної хімії іноземні студенти опановують такі предмети, як фізикоїднна та органічна хімія (I, II семестри), біологічна хімія (III, IV семестри), клінічна біохімія (VIII семестр).

Слабка мовна підготовка та невисокий базовий рівень знань з хімії більшого числа іноземних студентів, які навчаються в ТДМА, зобов'язує викладачів творчо підходити до викладання студентам програмного матеріалу.

Враховуючи слабкий та неоднаковий рівень підготовки студентів-іноземців, вважаємо за доцільне створення адаптованих типових програм, відкорегованих планів лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів.

Специфіка навчальних дисциплін кафедри хімічного профілю, в свою чергу, вимагає адаптації іноземних студентів до роботи з хімічними реактивами, хімічним посудом, вимірювальними приладами, зокрема фотоелектроколориметром, флюориметром, рН-метром, рефрактометром та іншими в процесі виконання лабораторних методів дослідження під контролем викладача та старшого лаборанта.

Навчання іноземних студентів на кафедрі проводяться українською, російською та англійською мовами. Студенти повністю забезпечені необхідними для цього підручниками та навчальними посібниками. Це нещодавно надруковані у нашому видавництві "Укрмедкнига" підручники Я.І. Гонського, Т.П. Максимчука "Біохімія людини" (2001 р.),

© Я.І. Гонський, Н.П. Саюк, М.М. Корда та ін., 2002

Ю.І. Губського “Біологічна хімія” (2000 р.), лабораторний практикум Я.І. Гонського та викладачів кафедри “Біологічна хімія”, (2001 р.); підручники, видані російською мовою: Т.Т. Березов і Б.Ф. Коровкин “Биологическая химия”, (1990 р.), “Руководство к лабораторным занятиям по биологической химии”, (1983 р.), О.Д. Кушманова, Г.М. Ивченко; И.В. Савицкий “Биологическая химия” (1982 р.), А. Ленинджер “Основы биохимии» (1985 р., тритомник). На кафедрі ведеться велика робота зі створення текстів лекцій і розширених методичних розробок з усіх навчальних дисциплін, що викладаються, з тим розрахунком, щоб кожний іноземний студент отримав ці навчально-методичні матеріали для власного користування.

Необхідно відзначити, що, незважаючи на деякий мовний бар'єр, значна частина іноземних студентів успішно використовує україномовні підручники та спілкується українською мовою.

З метою індивідуального підходу до студентів за рівнем їх знань розроблена чітка система тестування, що дає змогу виявити найбільш слабкі місця в їх підготовці. Сприяють навчанню і оволодінню знаннями з хімічних дисциплін і методичні розробки, у яких наведена розширена програма самопідготовки студента. Це 10-15 запитань, назва лабораторної роботи, що виконується на практичному занятті із зазначеної теми, а також система самоконтролю у вигляді 2-5 ситуаційних задач, зміст яких максимально наближений до клініки у рамках знань друкокурників.

Велика увага у підготовці іноземного студента надається самостійній позааудиторній роботі [3]. Згідно зі складеним планом на неї виносяться актуальні теми різної складності, що вимагають поглибленого вивчення і є необхідними для розуміння патогенезу та лікування ряду захворювань. Це, зокрема, такі: структура і функції природних низькомолекулярних поліпептидів, що застосовуються в медичній практиці з діагностичною та лікувальною метою; рівні організації ферментів, їх органоспецифічність; іммобілізовані ферменти; простагландини та їх значення в розвитку запальних та алергічних реакцій, застосування в медичній практиці; сучасні уявлення про механізм дії катепсинів; особливості обміну в сполучній та нервовій системах; ксенобіотики, їх роль та перспективи; біохімічні закономірності розвитку імунітету й перешкоди променевої хвороби та інші.

Предметом особливої уваги є пошук об'єктивних методів контролю за знаннями іноземних сту-

дентів як важливого елементу наукової організації навчального процесу. Запроваджено 3 види контролю протягом навчального року:

1) поточний – на кожному занятті. Це усна співбесіда, письмове тестування, розв'язання ситуаційних задач, пояснення лабораторної роботи;

2) проміжний – колоквіум із кожного розділу, що проводиться у письмово-усній формі, з вирішенням тестових завдань, складених за вимогами ліцензійного іспиту “Крок-1”. Оцінка з колоквіуму є критерієм знань кожного студента;

3) заключний залік практичних навичок (уміння проводити найпоширеніші біохімічні дослідження крові, сечі, шлункового соку, знання біохімічних констант, уміння трактувати їх діагностичне значення). Завершальний етап включає також передекзаменаційний письмовий контроль за вмінням студентів розв'язувати типові ситуаційні клініко-біохімічні задачі. Такий контроль протягом навчального року, поєднаний з індивідуальною роботою зі студентами, які мають слабку підготовку, виключає випадковість і необ'єктивність оцінювання знань студентів на іспитах [4].

З метою поглиблення вивчення хімічних дисциплін та кращого розуміння взаємозв'язків між різними видами метаболізму на кафедрі проводяться предметні олімпіади. Саме вони, на наш погляд, дозволяють реалізувати творчу активність, старанність і наполегливість у вивченні предмета. Але необхідно відзначити низьку активність іноземних студентів у даній формі навчання. Цьому питанню в майбутньому ми приділимо належну увагу.

Таким чином, на I-II курсах студенти-іноземці отримують певний обсяг знань із органічної, фізіологічної та біологічної хімії, яка є однією з фундаментальних дисциплін медичної освіти майбутнього лікаря.

Знайомство студентів на III та IV курсах з прогресивними методиками діагностики, лікування та профілактики захворювань, широке використання знань біохімічних показників та біохімічних процесів, обґрунтування вибору терапевтичних заходів та спостереження за ефективністю лікування приводить до висновку про необхідність вивчення клінічної біохімії. Для іноземних студентів введено невеликий елективний курс, який включає 18 лекцій та 18 годинами самостійної позааудиторної роботи (всього 54 години).

На лекціях з клінічної біохімії висвітлюються такі питання: біохімія захворювань серцево-судинної системи, цукрового діабету, пухлинного росту, ферментопатій, спадкових захворювань, променевої

хвороби [5], а також акцентується увага на біохімічних порушеннях регіональних патологій, що є характерними для країн проживання іноземних студентів. Необхідно відзначити, що з даного предмета є дуже мало підручників російською мовою і практично немає їх українською мовою. Тому найближчим нашим завданням є видання курсу лекцій з клінічної біохімії, якими б могли користуватися студенти старших курсів.

Література

1. Ситник І.О. Викладання медичних дисциплін англійською мовою // Медична освіта. – 2001, № 3. - С. 47-48.
2. Ковальчук Л.Я. Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського – нові рубежі // Медична освіта. - 2001, № 2. - С. 71-78.
3. Мисула І.Р. Оптимізація навчально-виховного процесу в Тернопільській медичній академії в умовах сьогодення // Медична освіта. - 1999, № 1. - С. 44-47.

Висновок. Аналіз основних проблем навчання іноземних студентів дозволяє знайти ефективні методи оптимізації навчального процесу, покращити якість їх підготовки шляхом індивідуального підходу до студентів залежно від рівня знань, адаптації навчальних планів, підготовки основних джерел інформації, освоєння студентами тестових завдань, залучення їх до предметних олімпіад, впровадження курсу клінічної біохімії.

4. Гонський Я.І., Шершун Г.Г., Корда М.М. Проблеми викладання біохімії у вищій медичній школі // Медична освіта. - 1999, № 1. - С. 65-67.
5. Гонський Я.І., Саюк Н.П., Шершун Г.Г. і ін. Основна суть та завдання клінічної біохімії, актуальність її викладання у вищих медичних закладах // Особливості та науково-методичні аспекти удосконалення підготовки фахівців у медвузі: Тези доп. наук.-практ. конференції. Тернопіль, 1997. - С. 24.

УДК 616-083.98(07.07)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА КАФЕДРІ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ І ВІЙСЬКОВОЇ МЕДИЦИНИ

**А.А. Гудима, І.М. Герасимів, В.В. Дем'яненко, М.Б. Ярошенко,
Ю.С. Балабан, В.В. Лотоцький**
Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

ORGANIZATION EFFECTIVENESS WAYS OF THE FOREIGN STUDENTS STUDYING AT THE DISASTER AND MILITARY MEDICINE CHAIR

**A.A. Hudyma, I.M. Herasymiv, V.V. Demyanenko, M.B. Yaroshenko,
Y.S. Balaban, V.V. Lototsky**
I. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

У статті розглянуто основні проблеми, які виникають при викладанні курсу “Екстремальна медицина” для студентів-іноземців. На основі аналізу існуючих проблем і власного досвіду показано шляхи їх подолання.

The main problems connected with the teaching of the course “Disaster medicine” for the foreign students are observed. Means of their overcoming on the base of the pointed programs and own experience analysis are represented.

Вступ. Проблема роботи із студентами-іноземцями перш за все стосується мети, яку вони став-

лять перед собою, вступаючи в навчальні заклади України. Якщо априорно вважати, що головним для них є опанування теоретичними знаннями і практичними навичками в межах навчальних програм,

© А.А. Гудима, І.М. Герасимів, В.В. Дем'яненко та ін., 2002

тоді при вивченні екстремальної медицини на перший план виступають такі проблеми:

1) мовний бар'єр, який є полегшеним на багатьох кафедрах, оскільки використовується спеціальна, однотипна для всіх мов медична термінологія, проте є важчим на кафедрі екстремальної і військової медицини, на якій застосовується специфічний категоріальний апарат, що не повторюється на інших кафедрах;

2) потреба в особливому мнемонічному підході до опанування предмета студентами-іноземцями;

3) необхідність інтенсивного впровадження сучасних інформаційних технологій у навчальний процес для яскравого представлення матеріалу, піднесення іміджу викладача і кафедри;

4) недосконалість навчальної програми, яка вимагає вивчення ключових розділів предмета на II (10 год лекцій і практичних занять) і IV курсах (відповідно, 30 год);

5) відсутність на сьогодні досконалої законодавчої бази й організаційної структури на рівні держави для організації і надання медичної допомоги населенню в умовах надзвичайних ситуацій мирного часу;

6) недостатність інформації у викладачів про головні види надзвичайних ситуацій і організаційні моделі служби медицини катастроф у країнах, де проживають студенти-іноземці;

7) відсутність інформації у викладачів про головні історичні, культурні й національні традиції студентів-іноземців.

Мета роботи – на основі аналізу наведених проблем і власного досвіду показати шляхи їх подолання.

Основна частина. Працюючи із студентами-іноземцями, ми зрозуміли, що діалог з ними, контроль знань тощо є ефективними тільки при усному спілкуванні. Їх спроби письмових відповідей, ведення лекційних зошитів, нотаток російською мовою є низькоєфективними.

Одним з дієвих напрямків подолання цієї проблеми є розповсюдження серед студентів-іноземців лекцій російською мовою на паперових чи електронних носіях, створення навчальних посібників з доступним викладенням основних положень матеріалу практичних і семінарських занять. Доцільними, на наш погляд, є розробка і впровадження індивідуального зошита для самопідготовки. Останній складається за темами практичних занять, вміщує окремі інформаційні блоки, ключові питання теми, ситуаційні задачі, індивідуальні вправи тощо, ана-

логічні тим, які будуть на занятті. Студент при підготовці до заняття зобов'язаний письмово дати на них відповіді у зошиті самопідготовки. На наш погляд, це особливо необхідно для студентів-іноземців, оскільки змушує їх опрацювати матеріал, вдосконалити знання мови, сприяє запам'ятовуванню, а також допомагає викладачу контролювати якість підготовки студента до заняття.

З оволодінням мовою безпосередньо пов'язана й можливість навчання, в основі якого лежать логіка і пам'ять. З цієї точки зору, викладання предмета вимагає спеціальних мнемонічних заходів. На наш погляд, головним серед них є максимальна формалізація інформації у вигляді схем, рисунків, діаграм, представлених на навчальних таблицях і стендах. Одночасне поєднання вербальної і графічної інформації сприяє кращому запам'ятовуванню. Її подача в логічній послідовності відносно головної ідеї предмета і кожної теми зокрема є додатковим елементом покращання усвідомлення і запам'ятовування матеріалу предмета [1].

Викладання курсу "Екстремальна медицина" на сьогодні є більш віртуальним (уявним). Формулювання вербальної ситуаційної задачі, навіть формалізованої статичною графікою, не завжди до кінця є зрозумілим студентів-іноземцю. Вирішення цієї проблеми, на наш погляд, тісно пов'язане із впровадженням сучасних інформаційних технологій. Необхідно частіше використовувати слайди чи відеосюжети, які демонструють конкретні надзвичайні ситуації. Розглядати матеріал доцільно на конкретних прикладах. У цьому істотно допомагають так звані відеозадачі – короткі сюжети з перебігом надзвичайної ситуації. У подальшому відбувається розгляд усіх елементів організації і ліквідації її медичних наслідків. Наш досвід показує, що можна підібрати безліч матеріалів для відеозадач, використовуючи документальні й художні фільми, спеціальні інформаційні випуски окремих телеканалів тощо. У цих умовах студенти стають ніби співучасниками ліквідації надзвичайної ситуації, що поглиблює усвідомлення і запам'ятовування матеріалу. Звичайно, корисним є й використання Інтернету в реальному часі для демонстрації найсвіжіших даних про надзвичайні ситуації, які відбулися у світі, чи перегляд веб-сайтів організацій, які займаються проблемами медицини катастроф. Усе це підвищує інтерес до предмета, формує імідж кафедри і викладачів.

Недоцільним для студентів-іноземців є й часовий розрив вивчення предмета (на II і IV курсах).

Наша кафедра спільно з навчальним відділом пододала цю проблему. Вивчення предмета студентами-іноземцями проводиться тільки на IV курсі, що й для студентів-українців теж було б доцільнішим.

Головним правилом педагогіки є “викладання тільки того, у що віриш”. На жаль, до сьогодні недосконалою є система державної підтримки служби медицини катастроф. У зв’язку з цим, багато питань, які розглядаються, продовжують залишатися тільки на сторінках підручника. Досить сказати, що станом на початок 2002 р. територіальні підрозділи державної служби медицини катастроф існують тільки в семи обласних центрах. Це вимагає тіснішої співпраці кафедр екстремальної і військової медицини з управліннями охорони здоров’я стосовно своєчасного інформування про динаміку формування служби медицини катастроф, втілення у життя нових законодавчих актів тощо. Можливо, ця проблема зменшиться після надання кафедрі клінічного статусу, що передбачено у проєкті спільного наказу Міністерства охорони здоров’я і Міністерства оборони України.

Звичайно, працюючи із студентами-іноземцями, варто більше знати про країни, які вони представляють. Перш за все слід акцентувати увагу на тих надзвичайних ситуаціях, які трапляються на територіях їх держав, системи організації і надання медичної допомоги. Наш досвід показує особливу ефективність таких занять. Не завадять виклада-

жав, студенти з яких навчаються у вузах України.

Література

1. Эйзенштейн С. Об отказном движении. – М.: Наука, 1994. – Т. 4. – С. 81-82.

чу також відомості про історичні, національні та культурні цінності цих країн. Усе це необхідне для повноцінного діалогу, глибшого усвідомлення проблем студентів-іноземців, більш вдалого знаходження шляхів їх вирішення[2]. У цьому відношенні значну допомогу надали б кафедра суспільних дисциплін, відділ виховної роботи навчального закладу тощо.

Висновки. Вдосконалення викладання студентам-іноземцям курсу “Екстремальна медицина” вимагає:

1) ефективної організації підготовки студентів до заняття, одним з напрямків якої є впровадження зошитів для самопідготовки, видання лекцій і посібників російською мовою;

2) ширшого залучення мнемонічних засобів на основі використання навчальних таблиць, стендів, фільмів тощо;

3) інтенсивного впровадження сучасних інформаційних технологій (мультимедійних навчальних компакт-дисків, відеозадач, використання Інтернету в реальному часі тощо);

4) внесення змін у навчальний процес для студентів-іноземців шляхом перенесення на IV курс вивчення курсу “Екстремальна медицина”;

5) акцентування уваги на надзвичайних ситуаціях і системах організації та надання медичної допомоги у країнах проживання студентів;

6) отримання викладачами належних знань про історичні, національні та культурні надбання дер-

2. Андрейчин М.А., Копча В.С., Копча Н.В. Сучасні підходи до навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі // Медична освіта. – 2000. – № 3. – С. 21-24.

УДК 616.5+616.97]:378.147

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ШКІРНИХ ТА ВЕНЕРИЧНИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

О.І. Денисенко, М.П. Перепічка

Буковинська державна медична академія

SOME ASPECTS OF OPTIMIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS AT TEACHING DERMAL AND VENEREAL DISEASES TO THE FOREIGN STUDENTS

O.I. Denysenko, M.P. Perepychka

Bukovynian State Medical Academy (Chernivtsi)

В роботі відображено питання організації навчального процесу при викладанні шкірних та венеричних хвороб іноземним студентам, а також шляхи покращання навчально-методичного забезпечення навчального процесу, зокрема досвід використання на лекціях та практичних заняттях фотоілюстрованих наочних матеріалів.

The article presents the questions of organization of the educational process at teaching dermal and venereal diseases to the foreign students, and also the possibilities of improvement of educational and methodical providing of educational process with visual aids, in particular, the experience of usage of visual aids with photoillustrations during the lectures and practical studies.

Вступ. Пошук шляхів оптимальної подачі матеріалу іноземним студентам при викладанні клінічних дисциплін, зокрема дерматовенерології, є актуальною проблемою. Це пов'язано з тим, що не всі іноземні студенти досконало володіють російською мовою, мають різний рівень знань з базових дисциплін та різний ступінь зацікавленості при вивченні шкірних та венеричних хвороб.

Питанням організації навчального процесу з іноземними студентами, а також покращанню їх навчально-методичного забезпечення у Буковинській державній медичній академії приділяється значна увага. Щорічно в академії проводяться навчально-методичні конференції викладачів, на яких розглядаються, поряд з іншими, питання оптимізації викладання іноземним студентам базових та клінічних дисциплін, в т.ч. і шкірних та венеричних хвороб [1-3]. Велика увага при цьому приділяється питанням мовної адаптації іноземних студентів, особливостям подання матеріалу на лекціях та практичних заняттях, питанням міжпредметної інтеграції, а також покращанню навчально-методичного забезпечення викладання предметів. Важливе значення для підвищення ефективності викладання предметів іноземним студентам

має широкий обмін досвідом між викладачами вузу, а також запозичення навичок викладання дисциплін у тих викладачів, які працювали за кордоном.

Основна частина. Весь навчальний процес з іноземними студентами на кафедрі шкірних та венеричних хвороб БДМА спрямований на поглиблене засвоєння теоретичних та практичних знань з дерматовенерології. При цьому використовуються всі наявні на кафедрі навчально-методичні та наочні засоби, нові форми та методи навчання, зокрема психоемоційні аспекти заохочення студентів до вивчення дисципліни.

Враховуючи, що більшість іноземних студентів після закінчення медичного вузу повернуться працювати в країні з жарким та тропічним кліматом, в лекційний курс та тематику практичних занять включені питання тропічних дерматозів та тропічних невенеричних трепонематозів. При поданні матеріалу звертається увага на особливості ураження шкірних покривів у жителів країн з жарким кліматом, вплив на перебіг шкірних захворювань умов праці, побуту, правил особистої гігієни в тропіках. При цьому широко використовуються знання та особистий практичний досвід асистента кафедри, к.м.н. Трефаненко С.П., набуті нею під час роботи в Республіці Гвінея.

З метою кращого засвоєння програмного матеріалу лекції для іноземних студентів читаються російською мовою, всі наочні матеріали також адаптовані для подання їх іноземним студентам. Лекції для студентів-іноземців читаються повільно, для більш кращого засвоєння матеріалу упродовж лекції постійно демонструються кодоплівки, на яких подається основний матеріал теми. Поряд з цим, широко використовуються фотоілюстровані наочні матеріали: слайди, таблиці, а при відсутності необхідних для демонстрації слайдів – виготовлені на кафедрі кодоплівки з відсканованими із атласів кольоровими зображеннями відповідних дерматозів. Паралельна з текстовим матеріалом демонстрація фотоілюстрованих унаочнень сприяє більш доступному поданню змісту теми та більш ефективному засвоєнню іноземними студентами навчального матеріалу. Для виготовлення необхідних кодоплівок, особливо із зображенням тропічних дерматозів, які, як правило, відсутні у вітчизняних підручниках та атласах, широко використовуються видані за кордоном фотоілюстровані атласи [4-7]. Фотоілюстровані зарубіжні атласи є незамінними під час проведення практичних занять, особливо при розгляді особливостей клініки та діагностики дерматозів у жителів тропічних країн, тому що саме у цих атласах представлено зображення дерматозів у хворих з темним кольором шкіри, який значно змінює картину дерматозів.

З метою оптимізації навчального процесу з іноземними студентами на практичних заняттях з шкірних та венеричних хвороб широко застосовуються тестові завдання різного ступеня складності, клінічні ситуаційні задачі, зокрема фотоілюстровані, які дають можливість визначити ступінь засвоєння студентами навчального матеріалу. Для кращого опанування програмного матеріалу з дерматовенерології, особливо у тих випадках, коли в стаціонарних відділеннях ОШВД відсутні тематичні хворі, або хворі з такою патологією в даній місцевості не зустрічаються взагалі (глибокі мікози, лейшманіоз, лепра, тропічні дерматози тощо), на практичних заняттях, поряд із навчальними таблицями, муляжами та атласами, активно використовуються технічні засоби навчання, зокрема графопроєктори, діалпроєктори, а в останні роки і комп'ютер. Раціональне застосування технічних засобів навчання під час лекцій та практичних занять дає можливість здійснювати

комплексну передачу інформації, здійснивши при цьому максимально можливу кількість органів відчуття і навіть резерви підсвідомості студентів, що здобувають при цьому навички не тільки формально-логічного, а й образного способу мислення.

Для покращання самостійної підготовки студентів, в тому числі і іноземців, до практичних занять на кафедрі створено кабінет самостійної підготовки, який оснащений всіма навчально-методичними та наочними матеріалами, зокрема комплектами навчальних таблиць, муляжів, виставкою лікарських засобів тощо.

Для самостійної підготовки до занять іноземні студенти забезпечуються методичними вказівками, в яких подано перелік питань, що підлягають вивченню, зміст практичної роботи, необхідна для вивчення література. Для полегшення опанування іноземними студентами навчального матеріалу співробітниками кафедр шкірно-венеричних хвороб та іноземних мов БДМА видано "Російсько - українсько - латинсько - німецький словник дерматовенерологічних термінів" (139 с.), а також готуються до друку інші навчальні та навчально-методичні посібники.

Слід також зауважити, що викладачі кафедр шкірних та венеричних хвороб надають значну консультативну допомогу іноземним студентам у вивченні предмета, здійснюючи консультації як у спеціально виділені для цього дні тижня, так і в суботні дні.

Результати опитування студентів та спостереження кафедри свідчать, що така методика викладання предмета сприяє ефективному засвоєнню іноземними студентами програмного матеріалу з шкірних та венеричних хвороб.

Висновки. 1. При навчанні іноземних студентів викладачі повинні враховувати особливості мовної адаптації, рівень підготовки з базових клінічних дисциплін, а також психоемоційні особливості іноземних студентів.

2. Під час викладання предмета шкірних та венеричних хвороб іноземним студентам необхідно звертати увагу на особливості клініки та перебігу шкірних та венеричних захворювань в умовах жаркого та вологого клімату.

3. З метою оптимізації навчального процесу доцільним є широке застосування технічних засобів навчання, а також фотоілюстрованих наочних матеріалів.

Література

1. Дудченко М.О., Перепічка М.П., Денисенко О.І., Трефаненко С.П., Трутяк Л.М., Іринчин Г.В. Деякі аспекти викладання навчального матеріалу іноземним студентам на кафедрі дерматовенерології // Матер. навчально-методичної конф. "Шляхи оптимізації навчально-методичної роботи". Вип. V. - Чернівці, 1999. - С. 32-33.

2. Мецишен І.Ф., Григор'єва Н.П. Особливості викладання біохімії іноземним студентам // Матер. навчально-методичної конф. "Шляхи оптимізації навчально-методичної роботи". Вип. III. - Чернівці, 1997. - С. 51-52.

3. Сорокман Т.В. Оптимізація навчального процесу при проведенні практичних занять для іноземних студентів з пропедевтики дитячих хвороб // Матер. навчально-мето-

дичної конф. "Шляхи оптимізації навчально-методичної роботи". Вип. V. - Чернівці, 1999. - С. 87-88.

4. Balaban H., Alkayyaly A.S., Dandashly A. et al. Atlas of Dermatology and Venerology.- Aleppo University Publications: Academic Year, 1998-1999.-157p.

5. Pasricha J.S., Ramji Gupta. Illustrated Textbook of Dermatology.-New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD, 1999.-177 p.

6. Rassner G. et coll. Atlas de dermatologie (avec diagnostics differentiels).-Medsis, Paris, 1985.-206 p.

7. Schaller K.F. Colour Atlas of Tropical Dermatology and Venerology.-Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1994.-305 p.

УДК 616.9:378.14

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Г.М. Дубинська, П.М. Козюк, Т.І.Коваль, Л.Ф. Богініч, О.М. Ізюмська,
Н.З. Баштан, Н.П. Лимаренко, В.А. Полторапавлов, А.В. Єсіпов

Українська медична стоматологічна академія

WAYS OF THE OPTIMIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS AT TEACHING INFECTIOUS DISEASES FOR THE FOREIGN STUDENTS

H.M. Dubynskaja, P.M. Koziuk, T.I. Koval, L.F. Bohinich, O.M. Iziumska,
N.Z. Bashtan, N.P. Lymarenko, V.A. Poltorapavlov, A.V. Yesipov

Ukrainian Medical Stomatological Academy

В статті обговорюються сучасні проблеми викладання інфекційних хвороб іноземним студентам. Підкреслюється необхідність розробки адаптованих навчальних планів, відповідних підручників і посібників. Приділяється увага виявленню поваги до виховання і релігійних уподобань студентів.

The article deals with the modern problems of the teaching infectious diseases to the foreign students. The necessity of development of the adapted educational plans, conforming textbooks is underlined. The attention to the respectable attitude to education and to the religious tastes of the students is paid.

Вступ. Викладання інфекційних хвороб студентам-іноземцям із країн Близького Сходу має свої особливості. По-перше, це пов'язано із труднощами мовного спілкування у зв'язку з недостатнім знанням російської мови та з особливостями характеру і темпераменту студентів-іноземців. Крім того, студенти з різних країн відрізняються за рівнем загальноосвітньої підготовки. Певні труднощі в

навчальному процесі виникають через відсутність адаптованих навчальних програм (відповідно до особливостей структури інфекційної захворюваності країн Близького Сходу) та відповідних підручників і посібників. Тому в організації навчального процесу при викладанні інфекційних хвороб іноземцям залишаються питання, які повинні бути вирішені в найближчий час.

Основна частина. Викладання інфекційних хвороб студентам-іноземцям потребує від викладача

високого рівня педагогічної майстерності. Він повинен враховувати, поважати і розуміти релігійні почуття, психологічні особливості, та характер взаємовідносин між студентами-іноземцями з різних країн.

Труднощі мовного спілкування потребують значної затрати часу на виявлення поточного рівня знань студентів. Студенти-іноземці не завжди можуть дати відповідь на конкретне запитання за темою заняття, що потребує постійного спрямування їхніх відповідей у потрібне русло. Як правило, у кожній академічній групі буває не більше 2-3, рідко 4 студентів, які достатньо володіють мовою, а головне, знають предмет за темою. Більшій частині з них складно спілкуватися, тому під час відповіді вони постійно намагаються використати підручник або конспект, з якого і читають з великими труднощами. Мовне спілкування обтяжене також тим, що студенти спочатку думають рідною мовою, а потім перекладають на російську [1]. Все це потребує значно більших затрат часу, відведеного для опитування на практичному занятті, ніж у групах вітчизняних студентів, для пояснення тих чи інших понять та медичних термінів.

Певні труднощі при проведенні практичних занять виникають тому, що напередодні студентам необхідно “проробити” та засвоїти великий обсяг теоретичного матеріалу. Ця робота багатьом з них не під силу, тому кінцевий результат, як правило, недостатній.

На практичних заняттях студенти-іноземці віддають перевагу діловим іграм, розв’язанню ситуаційних задач і спілкуванню з хворими, менше і неохоче виконують письмові завдання (написання кураторського листа, тестового контролю, історії хвороби) [1,2].

Наш досвід свідчить, що студенти-іноземці, які перейшли навчатися в групи українських студентів, мотивуючи це прагненням кращого володіння мовою, отримують міцніші знання, вільно спілкуються і мають більшу мотивацію для навчання, ніж в групах іноземців. Однак спільне навчання іноземних та вітчизняних студентів у змішаних академічних групах забирає більше часу на спілкування викладача з іноземними студентами, ставить у нерівні умови вітчизняних, для опитування яких не вистачає часу. Письмові завдання, які мали б вирішити проблему тотального контролю (вихідний рівень знань, поточний, підсумковий за темою чи розділом) непридатний у таких групах. При виконанні письмових завдань іноземці не вкладаються у відведений час [3].

В оптимізації процесу навчання іноземних студентів можна використовувати елементи проблемного навчання з розв’язанням проблемної ситуації за темою, що особливо корисно при відсутності тематичних хворих. При розв’язанні проблеми виникає можливість спілкування з кожним студентом по декілька разів. Викладач додатковими запитаннями підводить студентів до правильної відповіді, а потім робить висновки. Вирішення ситуації сприяє розвитку у студентів клінічного мислення, допомагає набуті і використовувати знання, формує особистість лікаря.

Розв’язання ситуаційних задач закріплює набуті раніше теоретичні знання з використанням умінь, допомагає засвоїти практичні навички та підвищує рівень знань студентів. Крім того, метод проблемного навчання підвищує активність та інтерес студентів-іноземців до вивчення інфекційних хвороб, тому що розв’язання ситуаційних задач та проблемних ситуацій проводиться з використанням прикладів з практики [1].

Для успішного засвоєння навчального матеріалу на практичному занятті, при обмеженості навчального часу, викладач повинен допомогти студентам розібратися у великому за обсягом і складному програмовому матеріалі, приділити увагу тому, що напевно знадобиться у самостійній роботі, та зосередити увагу студентів на фактах, без яких неможливо обійтися майбутньому лікарю в практичній діяльності. Для кращого розуміння матеріалу викладач при спілкуванні з іноземними студентами використовує прості, ясні, легко доступні розумінню логічно послідовні фрази.

В основу навчального процесу студентів на кафедрі інфекційних хвороб покладено вивчення методологічних основ збору епідеміологічного анамнезу, особливостей обстеження інфекційного хворого, обґрунтування попереднього діагнозу, проведення диференційного та обґрунтування остаточного діагнозів, призначення первинних проти-епідемічних заходів. Важливим є набуття навичок призначення лікування, надання невідкладної допомоги, а при виникненні загрозливих для життя пацієнта невідкладних станів — призначення інтенсивної посиндромної терапії. Особлива увага приділяється вивченню симптомів та синдромів, провідних для захворювання.

При вивченні курсу важливим є приділення уваги найбільш поширеним інфекційним хворобам, а також тропічним хворобам, які зустрінуться в майбутній практичній діяльності лікарів-іноземців (бру-

цельоз, малярія, лейшманіози, геморагічні гарячки, феліноз, тенідози, шистосомоз та інші). Крім того, особлива увага приділяється вивченню особливостей перебігу інфекційних хвороб у різних кліматичних зонах, мікст-інфекціям та інвазіям. Звертається також увага на вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на формування хронічних форм захворювань.

Важливим чинником оптимізації навчання іноземних студентів є зменшення кількості студентів в академічних групах до 6 - 8, що значно підвищить якість проведення навчального процесу. Навчальні плани і програма повинні бути адаптовані до освітніх стандартів країн, звідки прибули на навчання студенти [1, 3].

Взаємовідносини "викладач-студент" повинні будуватися на взаємній повазі, ставленні до студентів як до молодших колег, за доброї обізнаності викладача зі своєї спеціальності, наявності мовної

культури та ерудиції, уміння пов'язувати теоретичний матеріал з практичними проблемами. Важливим чинником є об'єктивність в оцінці знань студентів, уміння викладача вийти за межі свого фаху, знання звичаїв та історії країн Близького Сходу.

Таким чином, оптимізація навчального процесу сприяє мотивованому вивченню інфекційних хвороб і закладає фундамент у підготовці кваліфікованого спеціаліста.

Висновки. Досвід свідчить, що викладання інфекційних хвороб студентам-іноземцям потребує особливого ставлення і поваги до особливостей їх виховання і релігійних уподобань; зменшення кількості студентів-іноземців в групах сприяє оптимізації навчального процесу; для забезпечення високого методичного рівня викладання предмету студентам-іноземцям необхідно розробити адаптовані навчальні плани та відповідні підручники і посібники.

Література

1. Богініч Л.Ф. Оптимізація навчального процесу при викладанні курсу інфекційних хвороб іноземним студентам // Сучасні методи організації навчального процесу та їх оптимізація: Мат. навч.-метод. конф. –Полтава, 1999. –С. 15-17.

2. Богініч Л.Ф., Дубинська Г.М., Ізюмська О.М. Оптимізація педагогічного процесу на післядипломному етапі підготовки лікаря-інфекціоніста // Сучасні методи організації навчального процесу та їх оптимізація: Мат. навч.-метод. конф. –Полтава, 1999. –С. 17-19.

3. Козюк П.М., Полторапавлов В.А., Баштан Н.З., Лимаренко Н.П. Оптимізація навчального процесу та використання сучасних технологій навчання на кафедрі інфекційних хвороб з курсом епідеміології // Сучасні методи організації навчального процесу та їх оптимізація: Мат. навч.-метод. конф.-Полтава, 1999. –С. 62-64.

УДК 616-092(0.75.5)

ДОСВІД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ПАТОЛОГІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ДОНЕЦЬКОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В.М. Єльський, Ю.Я. Крюк, Г.К. Кривобок, Л.П. Лінчевська,
Н.М. Бондаренко, С.В. Колеснікова

Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

TEACHING EXPERIENCE OF FOREIGN STUDENTS ON THE DEPARTMENT OF PATHOLOGICAL PHYSIOLOGY IN THE DONETSK STATE MEDICAL UNIVERSITY NAMED AFTER GORKY

V.N. Elsky, Yu.Ya. Kryuk, G.K. Krivobok, L.P. Linchevskaya,
N.N. Bondarenko, S.V. Kolesnikova

Donetsk State Medical University after M. Gorky

У статті висвітлені питання удосконалення викладання патологічної фізіології іноземним студентам шляхом використання як традиційних способів навчання (лекцій і практичних занять), так і тестового контролю знань і умінь, шляхом інтеграції викладання по вертикалі і горизонталі, гуманізації викладання, застосування клініко-лабораторних матеріалів, організації самостійної роботи. У статті відображені специфічні сторони викладання предмета іноземним студентам.

This article described questions for improving teaching of foreign students on the department of pathological physiology using traditional method (Lectures and practical demonstrations), and also test control of Knowledge, integration of teaching vertically and horizontally, its humanization and using of clinico-laboratory Material, organization. Specific sides teaching of foreign students are also described in this article.

Вступ. Успішна професійна підготовка майбутнього лікаря значною мірою залежить не тільки від змісту навчальної діяльності, але і методів навчання та контролю знань. У цьому плані резервом для поліпшення якості підготовки лікарів для закордонних країн є організація навчального процесу на основі методичної системи, орієнтованої на кінцевий результат – підготовку фахівців, що відповідають вимогам медичної науки й охорони здоров'я [1].

Досвід роботи з іноземними студентами показує, що цей контингент студентів вимагає особливої тактики викладання. Це насамперед продиктовано тим, що у групах часто навчаються студенти різних національностей, віросповідання, політичних переконань. Крім того, більшість з них недостатньо знають розмовну російську мову і погано пишуть, що утруднює контакт викладача зі студентами. Великим недоліком є також той факт, що іноземні студенти не вміють працювати з підручником, не встигають конспектувати лекції і не вміють систематично самостійно го-

туватися до занять [2, 3]. Тому кафедра патофізіології забезпечує викладання в іноземних студентів силами найбільш досвідчених і досить високо кваліфікованих професорів і доцентів. Оптимізація навчального процесу з іноземними студентами передбачає комплексний підхід до розв'язання цілого ряду проблем, включаючи використання в навчальному процесі усіх форм і засобів навчання та контролю знань студентів з метою поліпшення якості підготовки фахівців для закордонних країн.

Основна частина. Основним і ведучим елементом у навчальному процесі залишається читання лекцій [4, 5]. З цією метою в Донецькому медичному університеті іноземні студенти виділені в окремий потік, на якому лекції читає завідувач кафедри або професор кафедри. Це полегшує розуміння вивчаного матеріалу і дає можливість ознайомитися з новітніми науковими даними, що відсутні в наявних підручниках і посібниках.

Навчання на практичних заняттях має на меті набуття практичних навичок і умінь здійснювати необхідні розумові операції на основі знань, отриманих

на лекціях і при самостійній підготовці до занять. Навчання студентів також проводиться найбільш кваліфікованими викладачами.

Патологічна фізіологія належить до загальних медико-біологічних дисциплін, що забезпечують теоретичну підготовку лікаря, формують його науковий світогляд та лікарське мислення, характер його поглядів на сутність процесу хвороби та творчий підхід до розв'язання професійних задач.

Багаторічний досвід викладання предмета показав, що одним з основних напрямків удосконалювання викладання предмета є міжкафедральна інтеграція в здійсненні вивчення студентами головних питань загальної патології із суміжними кафедрами, що ведуть викладання на третьому курсі.

Ще одне питання, нерозривно пов'язане з інтеграцією викладання в медичному вузі, – гуманізація процесу навчання майбутніх лікарів. У зв'язку з цим, нами розглядається в лекціях і на практичних заняттях проблема безпосередньої ролі і значення в медицині нашого предмета як об'єкта побудови медичної теорії.

Ще одним з напрямків удосконалювання викладання предмета іноземним студентам є застосування тестового контролю. У зв'язку з тим, що вивчення патофізіології вимагає базисних знань з біології, анатомії, гістології, фізики, фізіології і біохімії, є необхідність проводити перевірку виживання цих знань. З цією метою нами створений набір тестів, що використовується на першому занятті 5-го семестру. Кожен студент одержує 5 питань по матеріалах тих дисциплін, що є фундаментальними для патофізіології. Отримані результати цього контролю дозволяють виявити найбільш типові пробіли в знаннях студентів. Ці дані враховуються для корекції в плануванні і самому викладанні навчального матеріалу по розділах курсу предмета. Досвід показав, що така робота заслуговує на увагу, тому що поліпшує ефективність викладання предмета в іноземних студентів.

У нашій роботі зі студентами 3-го курсу широко використовуються такі форми тестового контролю: поточний (на практичних заняттях), рубіжний (при проведенні підсумкових занять), екзаменаційний. Набори тестів для цих цілей оптимальні в кількісному та якісному відношеннях. Тести для цього контролю являють собою ситуаційні задачі з відповідями вибіркового типу.

Крім того, на кафедрі проводиться передекзамнаційний контроль засвоєння студентами практичних навичок експериментальної і лабораторної роботи. До практичного виконання цих видів діяльності студенти допускаються після тестового контролю знань

методики проведення виконуваного ними експериментального або лабораторного дослідження.

Як показала практика тестового контролю знань з предмета, якщо тести досить збалансовані за складністю і задовільні за валідністю, то вони можуть з успіхом використовуватися для контролю ступеня засвоєння студентами навчального матеріалу.

Невід'ємною частиною навчального процесу на кафедрі патофізіології є самостійна робота студентів, що повинна займати не менше 1/3 обсягу навчального часу студента. Вона відноситься до активних методів навчання, тому що розкриває індивідуальні особливості і можливості студента в оволодінні знаннями.

Організація самостійної роботи студентів зводиться до наступного. Кафедра планує кількість годин для самостійної роботи студентів з урахуванням загальної кількості годин з дисципліни, розкладу, можливості площ бази і т. д. На підставі цього складаються теми самостійної роботи студентів, що включають як теоретичні, так і різні практичні питання. Контрольні питання з цих тем входять у питання межового контролю, а також екзаменаційні питання.

Патологічна фізіологія є істотно науковою основою для формування світогляду лікаря. Усе викладання предмета побудовано таким чином, щоб, оволодіваючи глибокими загальнотеоретичними знаннями, паралельно студент набував умінь використовувати їх у лікарській діяльності, правильно будувати взаємодносини із хворими.

Підготовка в медичних вузах фахівців для закордонних країн на контрактній основі надзвичайно актуальна. Підвищення якості їх підготовки вимагає досягнень кафедри в проведенні не тільки навчальної, але і виховної роботи з іноземними студентами. Виховна робота із студентами проводиться, в основному, у ході педагогічного процесу. До виховних моментів кафедра відносить методичність і академічність у викладанні предмета, вимогливість до знань, навчальну дисципліну на заняттях та лекціях, неодмінне відпрацювання усіх пропусків занять та лекцій (при цьому диференційований підхід до пропусків з поважної чи неповажної причини).

Висновки. Таким чином, викладання предмета патологічної фізіології іноземним студентам, з одного боку, не повинне відрізнятися від такого й в основної маси студентів, тобто повинно містити в собі усі види навчальної роботи (лекції, практичні заняття, тестові завдання, самостійну роботу), в основу яких покладені принципи гуманізації предмета і його інтегрування по вертикалі й горизонталі.

З іншого боку, особливості межової патології країн Азії й Африки, ступінь базової підготовки іноземних

студентів, їх характерологічні особливості диктують не тільки необхідність профілізації, але й своєрідність

методичного і методологічного підходу до викладання предмета.

Література

1. Казаков В.Н., Талаленко А.Н., Гарина М.Г., Оборнев Л.Е., Первак М.Б. Проектирование и реализация системы управления обучением в медицинском вузе // Архив клинической и экспериментальной медицины. – 2000. – Т.9, №3. – С. 423-426.

2. Кириченко Л.Г., Шевеленкова А.В. Організація навчального процесу на І курсі для навчання студентів-іноземців // Проблеми педагогіки вищої медичної освіти у вузах України: Збірник праць. – Одеса, 1997. – С. 137-138.

3. Жукова Н.П., Дейкало Н.С., Арестова И.М., Харленок В.И. Опыт преподавания акушерства иностранным студентам // Медицинское образование XXI века: Сборник научных трудов. – Витебск, 2000. – С. 244-246.

4. Дацун І.Г., Шутка Б.В. Лекція як найважливіший засіб ефективної підготовки сучасних фахівців в медицині // Актуальні проблеми медичної та фармацевтичної освіти в Україні: Тези доповідей Української науково-методичної конференції (Харків, 20-22 квітня 1994 р.). – Київ-Харків, 1994. – С. 9-10.

5. Яковцева А.Ф., Марковський В.Д., Сорокіна І.В., Ганулич Т.В., Пітенько М.М., Васюта В.С., Омельченко О.А., Мельникова С.Н. Значення і місце лекції у вищій школі // Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні: Матер. доповідей науково-методичної конференції (Полтава, 24-27 вересня 1998 р.). – Київ-Полтава, 1998. – С. 71-72.

УДК 615.825.1:378.661

**ВИБІР МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ПРИ
ПРОГРАМНОМУ ВИВЧЕННІ ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ ТА
СПОРТИВНОЇ МЕДИЦИНИ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ**

О.Л. Єрьоміна, Л.І. Котова

Українська медична стоматологічна академія

**THE CHOICE OF TEACHING METHODS AT PRACTICAL LESSONS
AT PROGRAMME LEARNING OF MEDICAL PHYSICAL CULTURE AND
SPORTS MEDICINE BY FOREIGN STUDENTS**

O.L. Yeriomina, L.I. Kotova

Ukrainian Medical Dental Academy

Розглянуті питання деяких інформаційно-розвиваючих та проблемно-пошукових методів навчання студентів-іноземців з метою посилення інтегрального підходу до вивчення засобів та методів фізичної реабілітації хворих, лікарського контролю за спортсменами та фізкультурниками. Застосування даних методів сприяє оптимізації навчального процесу, створює умови для активної творчої співпраці студентів та викладачів.

There were reviewed the problems of some information-developing and problematic-searching methods of teaching foreign students with the purpose of intensification of integral approach to studying the ways and methods of physical rehabilitation of the patients, doctor's control for the sportsmen. The application of these methods promotes optimisation of training process, creates the conditions for active collaboration of students and teachers.

Вступ. Велику роль у вищій школі в педагогічному процесі відіграє системний підхід до удоско-

налення всіх напрямків навчально-виховної роботи на клінічних кафедрах за умови єдиних вимог до набуття практичних навичок, вмій та глибоких теоретичних знань.

© О.Л. Єрьоміна, Л.І. Котова, 2002

Основна частина. Головним положенням у вивченні даного предмета є виявлення загальних закономірностей саногенезу, формулювання мети та завдань у побудові зростаючих за складністю рівнів: призначення лікаря ЛФК, побудова індивідуального плану фізичної реабілітації на різних етапах (госпітальному, амбулаторно-поліклінічному, санаторному), створення комплексів ЛГ.

Пізнавальні можливості студентів-іноземців можуть розвиватись за різними напрямками:

- демонстрація комплексів та окремих гімнастичних вправ;
- розв’язання ситуаційних задач;
- вибір найдоцільніших підходів до фізичної реабілітації конкретного хворого з урахуванням його віку, статі, психодинаміки, особливостей перебігу захворювання, функціонального стану кардіореспіраторної та інших систем організму.

Саме ці методи, що є інформаційно-розвивальними методами навчання, створюють найсприятливіші можливості для формування позитивної мотивації до оволодіння основами лікувальної фізкультури та спортивної медицини і деонтологічного виховання студентів-іноземців.

Мовні методи навчання містять такі різновиди: усна розповідь, демонстрація методів обстеження хворих та спортсменів і фізкультурників, методів лікарського контролю за фізичними тренуваннями, методів проведення комплексів фізичних вправ, бесіда.

Успіх бесіди залежить від змісту та рівня проблемності характеру запитання, чіткості та простоти його формулювання. Під час бесіди слід керувати її напрямками, а саме:

- виявлення фактів (знання теорії даного та суміжного предметів, історії хвороби та ін.);

- формування правильних понять та встановлення дієвих міжпредметних зв’язків;

- визначення головних саногенетичних ланцюгів та механізмів при фізичній реабілітації конкретного хворого;

- віднаходження шляхів застосування теоретичних знань у практичній діяльності майбутнього лікаря з урахуванням соціальних особливостей тієї країни, де він має працювати в майбутньому, базуючись на досягненнях сучасної медицини та деонтології.

У випадку, коли студент не дає повної відповіді, треба ставити допоміжне запитання.

У кінці бесіди необхідно підвести підсумки з обґрунтуванням оцінок та систематизацією основних положень з даної теми.

Переваги бесіди полягають у тому, що заняття проходять у невимушеній діловій атмосфері і дають більше часу для обмірковування відповідей, творчого підходу до процесу навчання за рахунок використання проблемно-пошукового методу навчання.

Проблемно-пошуковий метод при проведенні практичних занять посилює розвиток мислення та може застосовуватись і при курації хворих зі сполучною патологією на базі знань схеми орієнтувальної основи дій та логіко-дидактичної структури програмного навчання у вищому навчальному закладі.

Висновок. Таким чином, поєднання інтегрального та системного підходів до програмного вивчення лікувальної фізкультури та спортивної медицини з використанням інформаційно-розвивальних та проблемно-пошукових методів викладання дозволяє оптимізувати навчальний процес, підвищити інтерес до предмета, створити умови для активної самостійної діяльності студентів.

Література

1. Остапюк Л.І., Чайковський Ю.Б., Мілерян В.Є. Сучасні методичні підходи до навчання іноземних студентів // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні”. - Полтава, 1998. - С.50.

2. Землякова Т.Д., Чуб Л.Є., Троценко О.М., Чинчевич В.І. Методичні, педагогічні та психологічні проблеми роботи з іноземними студентами // Матеріали доповідей нау-

ково-методичної конференції “Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні”. - Полтава, 1998. - С. 30.

3. Вовк Н.Б., Загорій В.А., Огородник В.В. Педагогічний процес у вищих навчальних закладах // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні”. - Полтава, 1998. - С.15.

УДК 61 (075.5)

ПРО ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ФІЗІОЛОГІЇ ДОНЕЦЬКОГО МЕДУНІВЕРСИТЕТУ

В.М. Казаков, В.Ф. Андрєєва, М.І. Тарапата, Б.Г. Попов, Т.І. Панова,
О.В. Терещенко, А.Г. Снегір, О.С. Щукіна

Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

PECULIARITIES OF TRAINING OF THE FOREIGN STUDENTS AT THE PHYSIOLOGY DEPARTMENT OF DONETSK MEDICAL UNIVERSITY

V.N. Kazakov, V. Ph. Andreeva, N.I. Tarapata, B.G. Popov, T.I. Panova,
A.V. Tereschenko, A.G. Snegir, O.S. Shchukina

Donetsk Medical University named after M. Gorky

Наведений 10-річний досвід застосування навчальних і контролюючих тестових завдань в іноземних студентів на кафедрі фізіології. Розглянуто специфіку і особливості формулювання цих тестів. Запропоновані деякі засоби для підвищення ефективності засвоєння матеріалу іноземними студентами.

A ten-year experience in using teaching and controlling tests at classes with foreign students at the Physiology Department is presented. The specificity and peculiarities of formulating these tests are discussed. Some ways to increase the efficacy of mastering the material by foreign students are proposed.

Вступ. Нормальна фізіологія є загальною медико-біологічною дисципліною, що забезпечує теоретичну підготовку лікаря, формує його науковий світогляд та лікарське мислення, характер його поглядів на механізми діяльності та регулювання різних функціональних систем організму. Головним принципом, якого дотримується кафедра при викладанні такої складної та об'ємної для вивчення і засвоєння матеріалу фундаментальної науки, як фізіологія, вважається вміння виділити суттєві положення фізіології, що забезпечують клінічне мислення та глибоке розуміння студентами основних механізмів, що забезпечують підтримання гомеостазу організму у його взаємодії з навколишнім середовищем.

Основна частина. Особливістю занять з іноземними студентами на кафедрі медико-біологічного профілю є закладання у них бази для подальшого формування клінічного мислення лікаря, який буде працювати в жаркому кліматі. Основна маса іноземних студентів приїздить до нас з Африки, Близького Сходу, Індії, Латинської Америки й інших південних регіонів. З метою поглибленого вивчення іноземними студентами особливостей функціонування організму в спекотних країнах на кафедрі

впроваджений ряд заходів, направлений на максимальну адаптацію викладання предмета до практичних потреб іноземних студентів.

Особлива увага приділяється детальній розробці і впровадженню різних видів тестових завдань (навчального, поточного, рубіжного і підсумкового контролю), які мають специфічну спрямованість [1]. Мова йде про такі тести, в умові яких створена клінічна ситуація, що відбиває особливості функціонування різних систем (серцево-судинної, травлення, терморегуляції, водно-сольового обміну і т.ін.) в умовах південних країн.

Велика увага приділяється саме резервним адаптаційним можливостям організму в екстремальних умовах існування. При цьому проводиться диференціювання реакцій організму у випадках постійного і тимчасового проживання.

Структура тестувідповідає сучасним вимогам [1]. Кожний тест складається з задачі-умови (клінічної ситуації), до якої входить питання, і п'яти варіантів відповідей, чотири з яких є неправильними (дистракторами) і тільки один варіант – правильний. При створенні тестів для іноземних студентів ми дотримувалися вимог, щоб умови завдань не були дуже складними або заплутаними, не містили зайвої інформації, щоб дистрактори були

правдоподібними, гомогенними, стилістично однорідними, не були б занадто довгими, складними (легкими) або подвійними, не повторювали один одного, щоб цифрові дані було подано системно і т.ін.

Тестові завдання пропонуються в різних варіантах: усно, на картках, на комп'ютері [2,3]. Замість звичайного режиму – 1 хвилина на один тест – іноземним студентам дозволяється використовувати трішки більше часу, зважаючи на мовний бар'єр. На наш погляд, тестові завдання є оптимальною формою різних видів контролю для іноземних студентів, тому що допомагає перебороти мовний бар'єр. Це особливо важливо для контролюючих тестових завдань.

Хотілося б окремо зупинитися на цьому типі тестів. Існує три різновиди контролюючих тестів: тести початкового рівня знань, підсумкові і рубіжні.

Перші з них – тести початкового рівня знань. З них починається кожне практичне заняття (5-10 тестів протягом 5-10 хвилин), що дозволяє студентам концентрувати увагу на ключових питаннях теми з акцентом на клінічному значенні виучуваних тем. Ці тести дозволяють з'ясувати рівень підготовки студентів до практичного заняття. Адже дуже важливо, щоб перед вивченням нового матеріалу студенти згадали основні моменти з попередніх дисциплін, на знання яких буде базуватися подальше проступання в оволодінні професією.

Наш досвід показує, що тести для з'ясування початкового рівня знань доцільно запропонувати студентам для індивідуальної роботи з наступним захистом своєї точки зору перед аудиторією. Це виглядає таким чином: кожний студент отримує набір з 5-10 тестів на картках, розв'язує їх, потім кількох студентів викладач опитує.

Другий тип контролюючих тестів – завдання для контролю практичної частини виучуваної теми, знань клінічних методів дослідження функціональної системи організму. Ці тести ще називають підсумковими, тому що їх пропонують студентам наприкінці практичного заняття при підведенні його підсумків. Згідно з сучасними рекомендаціями навчально-методичного кабінету ці тести виглядають як ситуаційне завдання і подані у вигляді зміни в регуляторній системі організму при зміні умов навколишнього середовища або деяких патологічних процесах. Успішне вирішення цих тестів потребує від студентів інтеграції знань з усієї теми заняття.

Дуже важливого значення надаємо контролю знань практичних навичок. Такі тести підвищують здатність студентів до клінічного мислення. Знання, на які робиться акцент у таких тестах, краще

фіксуються, коли вони закріплені саме в такій формі. І більш вірогідно, що вони стануть у пригоді не тільки при вивченні клінічних дисциплін на старших курсах, але й під час самостійної лікарської практики.

Підсумкові завдання, як і тести початкового рівня, пропонуються на нашій кафедрі студентам у вигляді надрукованого на картках набору з 10-15 тестів. Кожний студент отримує свій індивідуальний набір тестів. Це дозволяє звести до мінімуму можливість списати у сусіда, вимагаючи виключно самостійного прийняття рішення.

І нарешті, третій різновид контролюючих тестів – так звані рубіжні або підсумкові тести. Застосовуються для підсумкової оцінки знань студентів на підсумковому занятті в кінці вивчення кожної теми і на екзамені. Це найбільш складні тести. Вони потребують системного підходу до осмислення матеріалу цілої теми або всього курсу фізіології.

Крім названих спеціальних заходів, активно використовуються такі форми навчання:

1. Виконання і захист студентами рефератів за темами, що пов'язані з розглядом особливостей функціонування механізмів підтримання гомеостазу в умовах взаємодії організму з навколишнім середовищем південних країн. Прикладами можуть бути такі теми: "Особливості терморегуляції в країнах зі спекотним кліматом", "Адаптивні механізми водно-сольового обміну в умовах гарячого клімату" т.ін.

2. Предметна олімпіада, що проводиться на весні кожного навчального року, до участі в якій активно залучаються іноземні студенти. Участь в олімпіаді, безумовно, сприяє підвищенню творчої активності студентів протягом усього навчального року. За підсумками олімпіади студенти, які успішно навчалися протягом року, мають додатковий бал на екзамені.

3. Рейтингова система. Покликана стимулювати постійну напружену роботу студентів протягом усього навчального року. Одержання високого рейтингового балу дає змогу отримати автоматичний залік на підсумковому занятті і враховується на екзамені.

4. Участь іноземних студентів у науково-дослідній роботі кафедри разом з викладачами кафедри.

5. Метод "малих груп". Групи іноземних студентів налічують всього 5-7 чоловік, що дозволяє викладачу використовувати індивідуальний підхід до навчання студентів, розставити акценти згідно з психологічними особливостями та здібностями окремих студентів у групі.

Викладання фізіології іноземним студентам постійно удосконалюється, обговорюється на кафедральних засіданнях та семінарах, присвячених проблемам викладання теорії фізіології та засвоєння практичних навичок.

Висновки. Таким чином, система тестового

контролю, що впроваджена на кафедрі фізіології ДонДМУ, дозволяє адекватно та об'єктивно оцінити знання кожного студента і забезпечити оптимальні умови протягом вивчення курсу фізіології для засвоєння знань та вмінь, що входять до різних розділів курсу фізіології.

Література.

1. Сьюзан М. Кейс, Девід Б. Свэнсон. Создание письменных тестовых вопросов по базисным и клиническим дисциплинам / Филадельфия, 1996. – 119 стр.

2. В.М. Казаков, П.Я. Кравцов, С.М. Щербаков, В.Ф. Андреева, Б.Б. Ивнев, А.Г. Снегирь. Компьютерный тестовый тематичний контроль знань на кафедрі фізіології медичного вищого закладу // У зб. Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтич-

них навчальних закладах І-ІУ рівнів акредитації МОЗ України. – Київ-Тернопіль, 1999. – С.210-211.

3. С.Н. Щербаков, Б.Б. Ивнев, В.Ф. Андреева, Н.В. Прокофьева, А.Г. Снегирь, М.А. Снегирь, Т.А. Шевченко. Тестовые задания как путь для усовершенствования интеграции изучения фундаментальных и клинических дисциплин // В кн.: Медицинское образование XXI века. Материалы международной конференции. – Витебск, 2000. – С.334-335.

УДК 616.1/4:378.147

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ДОДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ

В.О. Калугін, М.В. Яцків, Л.С. Малюх

Буковинська державна медична академія

SOME PROBLEMATIC QUESTIONS OF TEACHING FOREIGN STUDENTS DURING THE PRE-GRADUATE STAGE OF EDUCATION

V.O. Kalugin, M.V. Yatskiv, L.S. Maliukh

Bukovynian State Medical Academy

Питання, які постають перед викладачами БДМА, – це слабка мовна підготовка студентів. Необхідно більше уваги приділяти їх ознайомленню із сучасними методами обстеження і безпосередній участі у проведенні цих досліджень, роботі іноземних студентів біля ліжка хворого, залучати до наукової роботи в студентському науковому товаристві.

The problem, facing the teaching staff of BSMA, is insufficient students' language background. It is necessary to pay more attention to their mastering modern methods of examination and their direct participation in these examinations, to encourage foreign students to work at a patient's bedside and their direct involvement in to research work of the students' scientific society.

Вступ. Всесвітня конференція з питань вищої освіти (Париж, 1998) поставила низку найважливіших завдань, пов'язаних з розв'язанням складних проблем філософії освіти, зокрема взаємодії вищої освіти з усім суспільством, участі в розробці концепції сталого людського розвитку та інших важ-

ливих проблем регіонального та місцевого рівня [1], а також розроблення загальних основ системи освіти як цілого, узагальнених проблем навчання та виховання [2], в тому числі системи безперервної освіти, дистанційної форми навчання [1].

У зв'язку з цим, вищі навчальні заклади, в т.ч. БДМА забезпечують ту нову якість взаємодії науки і практики, яка починається з найважливіших відкриттів уме-

© В.О. Калугін, М.В. Яцків, Л.С. Малюх, 2002

дичній науці і закінчується їх впровадженням у практику викладання іноземним студентам. Від компетентності, творчої активності викладачів залежить сьогодні вирішення багатьох завдань, що стоять перед медичною освітою студентів. В БДМА створені оптимальні умови для підготовки іноземних студентів.

Основна частина. На кафедрі факультетської терапії БДМА навчально-виховний процес іноземних студентів побудований за програмно-цільовим принципом і орієнтований на кінцеву мету, яка викладена в кваліфікаційній характеристиці випускника. Для навчання іноземних студентів оптимальним вважається поєднання теоретичного вивчення матеріалу з його наочним підкріпленням біля ліжка хворого, в кабінетах функціональної діагностики, в лабораторії.

Теоретичне вивчення матеріалу візуально підкріплюється шляхом роботи з хворими та даними історії хвороби (лабораторно-інструментальними). На кафедрі факультетської терапії існує банк комп'ютерних спірограм, електрокардіограм, рентгенограм відповідно до всіх тем, запрограмованих для вивчення. Незаперечним є такий факт, що тільки ті знання міцно засвоюються, які пройшли через думку студента та його самостійну роботу [3]. Так, важливе значення у роботі з іноземними студентами має позааудиторна робота, якій ми приділяємо багато уваги. Необхідним компонентом позааудиторної роботи студентів повинні бути ситуаційні задачі.

Потрібно відзначити, що особливістю педагогічного процесу у вищій школі за останні роки є скорочення навчальних годин при одночасному зростанні кількості студентів в академічній групі [4]. На жаль, це стосується й іноземних студентів. Такі умови створюють підвищені вимоги до викладача та студентів. Виникає необхідність в адаптації матеріалу, що вивчається, до фактичних умов педагогічного процесу. Для вирішення цього питання може бути використаний програмований комп'ютерний контроль.

Важливою складовою успішного навчання іноземних студентів залишається здобуття ними знань з підручників та монографій. Цьому сприяє створення сучасних читальних залів із комп'ютерним оснащенням, виготовлення і наповнення змістом тематичних лазерних компакт - дисків із терапії. Ця ідея

у нашій академії вже реалізується. Накопичення навчального матеріалу на компакт-дисках дозволяє швидко та ефективно використати найновішу інформацію в процесі навчання іноземних студентів. Крім того, компакт-диски дозволяють одночасно здійснювати функцію навчання і функцію контролю за ступенем засвоєння знань. Роль викладача за такої форми навчання полягає у спрямуванні зусиль тих, хто навчається, на вирішення основних теоретичних положень і практичних завдань та надання консультативної допомоги. Це сприяє виробленню і закріпленню в іноземних студентів навичок самостійної роботи. Навчання іноземних студентів неможливе без радикального вирішення проблеми практичної підготовки. На основі теоретичного матеріалу студенти вчать ставити діагноз, проводити дифдіагностику, надавати невідкладну допомогу.

На практичних заняттях ми прагнемо формувати дії іноземних студентів, які вимагають діяльності за аналогією і багаторазового повторення для доведення цих дій до рівня навичок. Слід підкреслити, що проблема наближення рівня підготовки іноземних студентів у БДМА до світових стандартів пов'язана з їх ознайомленням із сучасними методами обстеження пацієнтів і безпосередньою участю у проведенні цих досліджень. Однією з проблем навчання іноземних студентів є відсутність уніфікації класифікації нозологічних форм внутрішніх хвороб.

Проблема полягає також у слабкій мовній підготовці іноземних студентів, що утруднює процес їх спілкування з хворими та засвоєння теоретичного матеріалу. Для вирішення цієї проблеми слід залучати фахівців кафедри іноземних мов.

Однією з важливих форм роботи з іноземними студентами вважаємо залучення їх до участі в роботі студентського наукового гуртка. Результатом цієї роботи є більш високий рівень підготовки студентів гуртківців у порівнянні з іншими іноземними студентами до семінарських та практичних занять.

Висновки. Таким чином, проблема навчання іноземних студентів у БДМА є однією з найважливіших і вирішується за допомогою високого професіоналізму викладачів, використання сучасних форм навчання, що забезпечує високу якість підготовки фахівців.

Література

1. На пути к "повестке дня на XXI век" в области высшего образования // Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры. – ЮНЕСКО. Париж. – 1998. – С. 2.
2. Fisher D.A. The Contribution of Higher Education to the Education system as a Whole // Ed. – 981. – Cont. 202, CLO. P. 15.
3. Мисула І.Р. Оптимізація навчально-виховного про-

цесу в Тернопільській медичній академії в умовах сьогодення // Медична освіта. – 1999. – №1. – С. 44-47.

4. Берн Э. Трансактний анализ в группе. – М.: Лабиринт, 1994. – 136 с.

5. Лутай В. Рух на випередження // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 33 – 43.

УДК 57 (07.07)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

М.М. Корда, Н.А. Кулікова, С.М. Марчишин, М.Я. Яковенко,
Р.Є. Нечай, Т.В. Бігуняк, Л.Т. Виклюк, О.С. Покотило, М.І. Шанайда
Тернопільська державна медична академія ім. І.Я.Горбачевського

PECULIARITIES OF TEACHING MEDICAL BIOLOGY TO FOREIGN STUDENTS

M.M. Korda, N.A. Kulikova, S.M. Marchyshyn, M.Ya. Yakovenko,
R.Ye. Nechay, T.V. Bihuniak, L.T. Vykliuk, O.S. Pokotylo, M.I. Shanaida
I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

З кожним роком у медичній академії зростає кількість іноземних студентів, які навчаються на контрактній основі. Вони вчаться в чужому для них мовному і соціальному оточенні, не знають української мови, що створює мовний бар'єр, не обізнані з історією, культурою, звичаями і традиціями українського народу. Навчальний процес для іноземних студентів скоректований з врахуванням необхідності подолання мовного бар'єра. Головним завданням залишається здобуття професійних знань та вміння їх використовувати в конкретній ситуації, формування особистості.

The amount of foreign students, who study at the medical academy on the contract basis is growing from year to year. They study in alien to them language and social surrounding and don't know Ukrainian (it makes speech barriers), history, culture, customs and traditions of Ukrainian people. The educational process for foreign students has been corrected considering the necessity of overcoming the language barrier. Acquiring professional knowledge and ability to apply it in specific situation as well as personality formation remain the main tasks.

Вступ. На сучасному етапі відбувається адаптація вищої освіти до ринкових і демократичних відносин, нових міжнародних економічних зв'язків, входження її в світовий освітній простір [1]. З кожним роком у медичних вузах зростає кількість іноземних студентів, які навчаються на контрактній основі. Студенти різні за вихідним рівнем знань, віком, національністю, релігійними переконаннями. Вони вчаться в чужому для них мовному і соціальному оточенні, не знають української мови, що створює мовний бар'єр, не обізнані з історією, культурою, звичаями і традиціями українського народу. Усе це обумовлює особливості навчального процесу в групах іноземних студентів.

Основна частина. У реалізації завдань, які поставлені перед вищою медичною освітою, не стоїть осторонь і кафедра фармакогнозії з біологією та медичною генетикою. Студентам першого курсу медичного факультету протягом першого і другого семестрів тут викладається медична біологія. Ме-

дична біологія – фундаментальна медико-біологічна дисципліна – разом з іншими дисциплінами формує природничо-науковий світогляд, який є необхідним компонентом клінічного мислення. Разом з тим біологія важлива в практичному відношенні, вона володіє значним фактичним матеріалом для вироблення практичних умінь. Біологічні знання та вміння мають важливе значення для розуміння закономірностей розвитку органічного світу, місця людини в ньому, природи хвороб, організації заходів з охорони здоров'я населення, розв'язання екологічних проблем [2]. Основу викладання медичної біології становить типова програма [3] і навчальний план, на основі яких розроблена робоча програма. Курс медичної біології складає 162 год, з них лекцій – 36 год, практичних занять – 72 год, самостійна позааудиторна робота студентів – 54 год. Мова викладання іноземним студентам – російська й англійська. Тематичні плани лекцій і практичних занять скоректовані з урахуванням географії студентів – у межах навчального плану введені практичні заняття з тропічної медичної паразитології. Підготовлені тексти лекцій і методичні

вказівки до практичних занять мовою викладання, які адаптовані до сприйняття іноземними студентами. Вони не містять складних мовних зворотів, несуть наукову інформацію у стислій і лаконічній формі. Методичні вказівки до практичних занять для іноземних студентів містять необхідні терміни, пояснення до них, малюнки, схеми. Наш досвід показує, що саме такий виклад навчального матеріалу стимулює самостійну роботу студентів і скорочує витрати часу на підготовку до практичних занять.

В основі подолання мовного бар'єра лежить комунікативний принцип: розв'язування ситуаційних задач, науковість, інформативність і доступність навчального матеріалу, що активізує мовну діяльність і одночасно відіграє виховну роль. Подолати мовний бар'єр допомагає словник термінів, який розробляється на кафедрі. Кожний з цих термінів подається російською, англійською, українською і арабською мовами. У процесі подолання мовного бар'єра важливим є додержання безперервного зворотного зв'язку між викладачем і студентами, що забезпечує необхідний темп пояснення. Останній не повинен бути занадто швидким, щоб студенти встигли засвоїти матеріал. У навчальному процесі широко використовується написання термінів, словосполучень на дошці і надання студентам можливості прочитати їх.

Навчальний процес забезпечений різноманітними формами наочності: таблицями, мікро- і макропрепаратами, прозірками. Таблиці для англійських студентів виконані англійською мовою. У вивченні біології велике навчальне значення має біологічний музей кафедри.

Література

1. Андрущенко В. Теоретико-методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 5-13.
2. Кулікова Н.А. Інтеграція викладання медичної біології в медичній академії // Проблеми інтеграції в медичному вищому навчальному закладі: Міжвузівська на-

У навчальному процесі кафедра застосовує традиційні методи навчання та сучасні технології. Ці форми взаємодоповнюють одна одну. Практичні заняття з іноземними студентами проводяться за загальноприйнятою схемою: організаційний момент – 2-3 хв, перевірка базового рівня знань – 10-15 хв, інструктаж викладача щодо виконання практичних робіт – 10 хв, практична робота – 50-60 хв, підведення підсумку заняття – 5-10 хв. Крім традиційного контролю знань шляхом усного опитування, впроваджено метод фронтальної оцінки засвоєних програмових питань шляхом письмового опитування. З метою стандартизації оцінки знань студентів використовуються тестові питання, складені за типом ліцензійного іспиту “Крок-1”.

Головним завданням навчального процесу залишається здобуття професійних знань та вмінь їх використовувати у конкретній ситуації. Важлива складова цього процесу – глибокі та різноманітні джерела знань і досконалі способи передавання їх студентам, виховна робота [4]. Але якими б досконалими не були форми і методи навчального процесу, важливу роль відіграє особистість викладача, його професіоналізм, гуманізм.

Висновки. 1. Навчальний процес для іноземних студентів спрямований не тільки на здобуття знань, умінь, практичних навичок, але і на формування особистості, що необхідно для успішної професійної діяльності. 2. У реалізації навчального процесу повинні використовуватися традиційні і нетрадиційні методи навчання, сучасні технології, які поєднуються з особистістю викладача.

вчально-методична конференція. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. – С. 69-72.

3. Програма з медичної біології. – К., 2000. – 44 с.

4. Ковальчук Л.Я. Навчально-виховний процес в аспекті вимог сьогодення // Актуальні питання оптимізації навчально-виховного процесу у медичному вузі: Матеріали конференції. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1998. – С. 3-5.

УДК 61:004.651(75.8)

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ ТА ФІЗИКИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

В.П. Марценюк, С.Я. Гураль, В.Д. Дідух, О.Я. Ковальчук, Н.О. Кравець,
В.І. Кульчицький, Р.Б. Ладика, І.М. Лашкевич, Д.М. Москаль,
А.В. Семенець, Г.І. Ткаченко

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

NEW INFORMATION TECHNOLOGIES FOR STUDYING MEDICAL INFORMATICS AND PHYSICS FOR FOREIGN STUDENTS

V.P. Martsenyuk, S.Ya. Hural', V.D. Didukh, O.Ya. Kovaltchuk,
N.O. Kravets, V.I. Kyltchytsky, R.B. Ladyka, I.M. Lashkevych, D.M. Moscal,
A.V. Semenets, H.I. Tkachenko

I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

Запропоновано метод практичного вивчення медичної інформатики та фізики іноземним студентам-медикам, що ґрунтується на сучасних інструментальних системах та об'єктно-орієнтованому підході (ООП). В якості навчальних посібників пропонується використовувати спеціалізовані мультимедійні компакт-диски.

There is proposed method of practical studying of medical informatics and physics by foreign medical students based on modern developer systems and object-oriented approach (OOP). As guideline there is offered to use specialized multimedia CD.

Вступ. Даний підхід реалізовано з використанням інструментальної системи Delphi, Inprise Ltd. Для проведення занять розроблено бібліотеку візуальних компонентів Delphi, що розміщуються в Палітрі компонентів на сторінці MedInfTraining. При розв'язуванні конкретних практичних задач іноземні студенти користуються компонентами як зразками, налаштовуючи їх властивості і методи відповідним чином. В якості прикладу в роботі представлено способи розв'язування трьох задач, придатні для навчання іноземними студентами-медиками. Медіаплеєр лапароскопічних операцій дозволяє зручно переглядати і зберігати фрагменти операцій разом з їх текстовим описом. Переглядач медичних зображень дозволяє переглядати і зберігати медичні зображення, а також їх текстові описи. Експертна система медико-діагностичного призначення використовує правила, що зберігаються в базі даних, яка легко налаштовується студентом на діагностику певного виду захворювань.

© В.П. Марценюк, С.Я. Гураль, В.Д. Дідух та ін., 2002

Основна частина.

Розробка мультимедійних компакт-дисків

Для розробки навчальних мультимедійних компакт-дисків запропонована наступна структура. Програма-оболонка включає наступні модулі:

- підручник у формі гіпертекстового документа з можливостями використання у якості посилань інших документів, графічних зображень, відеокліпів;
- переглядач навчальних слайдів, схем та малюнків з можливістю отримання відповідних пояснень;
- переглядач навчальних відеофрагментів (включаючи їх текстовий опис);
- тестовий контроль висвітлених питань з можливістю одночасного перегляду посібника (рис. 1).

Саме така структура, на нашу думку, дозволяє досягати максимальних результатів щодо обсягу матеріалу, що вивчається та часу його опанування.

Проблеми вибору програмного забезпечення

При вивченні медичної інформатики істотні труднощі виникають при виборі програмного забезпечення, що розглядається. Річ у тім, що:

- 1) існує цілий ряд популярних програм в медицині і в той же час не існує всіма визнаного пакета

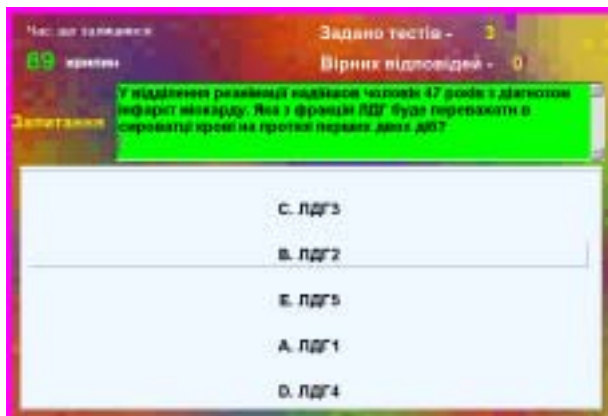

Рис. 1. Модуль тестового контролю навчального компакт-диску

медичних програм (скажімо, Medical Office) подібно до Microsoft Office;

2) розробкою медичних програм займаються у багатьох медичних центрах, навчальних закладах окремі вчені, що сповідують різні концепції обробки медичної інформації та побудови інформаційних моделей в медицині, і тому складно віддати перевагу чомусь одному;

3) стандарти, що використовуються в медицині різних країн, відрізняються;

4) програмне забезпечення в медицині постійно вдосконалюється;

5) складно реалізувати медичні інформаційні системи в комп'ютерних лабораторіях, що використовуються для проведення занять.

Тому ідея полягає в тому, щоб дати студенту-медику навички створення власного програмного забезпечення, що служить розв'язку медичних інформаційних задач. Очевидно, що вивчення основ мов програмування - це не зовсім те, що потрібне майбутньому лікарю. Тому з цією метою пропонується використати одну із сучасних інструментальних систем, що включає можливості візуального проектування.

Метод візуального проектування

Метод візуального проектування (two-way tools), впроваджений в сучасних інструментальних системах, означає автоматичне написання тексту програми за допомогою візуального інтерфейсу системи програмування. В якості інструменту навчання вибрана інструментальна система Delphi, Inprise Ltd. На сьогодні вона є одним з найпопулярніших середовищ програмування, оскільки має багату бібліотеку компонентів, багато з яких можна отримати через Internet в якості freeware.

Під компонентами в Delphi мають на увазі прообрази майбутніх об'єктів програми, хоча формальні

точне означення набагато складніше. Компоненти дають змогу змінювати користувачу свої опубліковані властивості і розробляти методи – підпрограми, пов'язані з ними. Тобто компоненти дозволили максимально наблизити до споживача складні механізми об'єктно-орієнтованого програмування.

Для проведення занять з медичної інформатики розроблена бібліотека компонентів MedInfTraining, розміщена на окремій сторінці Палітри Компонентів.

Розглянемо можливості деяких компонентів.

Компонент *TSurgeryOperationsView*

Він дозволяє створювати додатки для ефективного зберігання, показу та опису фрагментів лапароскопічних операцій. Даний компонент успішно використовувався при створенні додатків у консультативно-лікувальному центрі Тернопільської медичної академії, а також при створенні навчальних CD-ROM.

Компонент *TMedicalSlidesViewer*

Його можна використовувати для створення додатка-броузера медичних зображень, їх документування. Декларація компонента має такий вигляд:

```

TMedicalSlidesViewer = class(TTreeView)
private
    { Private declarations }
    ini: TIniFile;
    str1, first_substr, second_substr, third_substr:
    TStrings;
    FDisplay: TImage;
    FExplanation: TLabel;
    procedure SetDisplay (Value: TImage);
    procedure SetExplanation (Value: TLabel);
protected
    { Protected declarations }
public
    { Public declarations }
    procedure DblClick; override;
    procedure ShowItems;
    constructor Create(AOwner: TComponent);
override;
published
    { Published declarations }
    property Display: TImage read FDisplay write
    SetDisplay;
    property Explanation: TLabel read FExplanation
    write SetExplanation;
end;
    
```

Тут ini – це компонент-файл для зберігання файлу опису зображень (з іменем slides.ini, зберігаєть-

ся в каталозі додатка); Display – компонент-дисплей, на якому безпосередньо і розміщується зображення; Explanation – компонент, в якому знаходиться опис поточного зображення; метод ShowItems здійснює початкове “під’єднання” файлів зображень до компонента.

Файл slides.ini повинен мати спеціальний формат, показаний нижче

[Title of images group]

Title_of_image = Title_of_image_that_appears_in_MedicalSlidesViewer | Description_of_image_that_appears_in_Explanation | real_file_name_of_image

Тут символи [,], = | це сепаратори.

Найпростіший додаток для перегляду зображень можна створити, виконавши наступні дії:

1. Створіть каталог для збереження проекту.
2. Розмістіть каталог Slides із зображеннями у каталозі проекту, створеному на першому кроці.
3. Запустіть Delphi і створіть новий проект командою File – New Application
4. Виберіть на сторінці MedInfTraining Палітри Компонентів компонент MedicalSlidesViewer і розмістіть його у вікні форми.
5. Знайдіть на сторінці Standard Палітри Компонент компонент Label, на сторінці Additional компонент Image і розмістіть їх у вікні форми. За припущенням вони отримають імена Label1 і Image1 відповідно.
6. Встановіть властивості у наступні значення для компонента MedicalSlidesViewer1

Display	Image1
Explanation	Label1

 для компонента Image1

Stretch	True
----------------	------

 для Form1

Position	poScreenCenter
-----------------	----------------
7. На сторінці Events Інспектора Об’єктів знайдіть обробник події OnCreate. У вікні редактора коду надрукуйте команду SlidesViewer1.ShowItems;
8. Збережіть проект у каталозі, створеному на кроці 1.
9. Скопіюйте і запустіть проект. Змініть розміри компонентів MedicalSlidesViewer1, Image1,

Label1 з метою отримання найкращого результату при відображенні зображень та їх описів.

Компонент TExpertDialog

Цей компонент дозволяє отримати навички при побудові експертної системи медико-діагностичного призначення. Експертні системи такого роду ґрунтуються на Байєсівській системі логічного виводу. При цьому використовується механізм “гнучких” відповідей. Тобто відповідаючи на питання “Чи була останнім часом простуда чи інша подібна інфекція?” вибирається значення із ймовірного проміжку [0, 1]. Результати діалогу з експертом фіксуються в автоматично створюваному HTML-документі, тобто можуть бути опубліковані через WWW.

База даних для збереження даних про захворювання та їх симптоми складається з трьох таблиць, показаних на рис. 2.

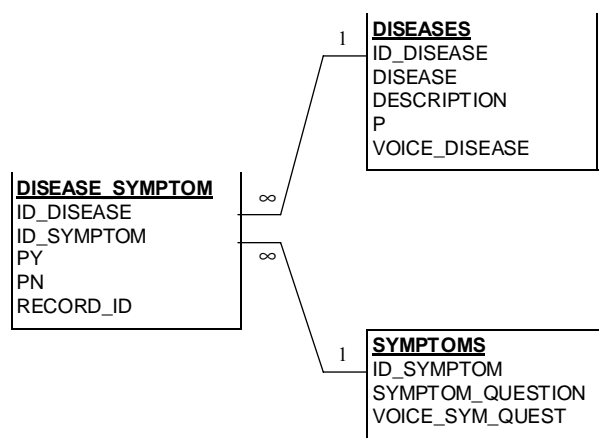

Рис. 2. Структура таблиць, що використовуються в якості бази знань для компонента TExpertDialog

Розроблено додаток, отриманий за допомогою TExpertDialog. Він включає голосовий супровід. Запитання у звуковому вигляді зберігаються у базі даних.

Висновки. В [3] представлено деякі дані щодо комп’ютерних навичок студентів-медиків південно-східних штатів США (1-4-го курсів). Подібна інформація зібрана про іноземних студентів Тернопільської медичної академії (з 1-го по 4-й курси). Слід мати на увазі, що студенти 4-го курсу вивчають засоби візуального проектування. При цьому використовується методика, запропонована у даній роботі. Цікаво дослідити отримані результати у Таблиці 1.

Таблиця 1. Комп'ютерні навички студентів-медиків (% студентів)

Комп'ютерні навички	студенти США	іноземні студенти Тернопільської медичної академії			
		1-й курс	2-й курс	3-й курс	4-й курс
1. Текстовий редактор	97.8	90.1	93.7	95.4	96.5
2. Статистика	27	1.4	44.6	45.1	45.1
3. Графіка	46.1	5.3	6.2	6.2	6.9
4. Використання СУБД	29.2	0	37.8	71.4	59.3
5. Електронні таблиці	61.8	1.5	49.6	50.7	51.4
6. Написання комп'ютерних програм	19.9	0	0	0	4.2
7. Користування e-mail	96.6	1.2	30.4	33.2	36.5
8. Доступ до Internet	89.9	1.2	21.5	29.4	32.9
9. Користування навчальними програмами	75.3	15.8	24.2	27.7	35.3

Література

1. Гудима А.А., Марценюк В.П. Організація вивчення інформатики у вищому медичному навчальному закладі. // Медична освіта, №1, 1999. – стор. 72-75.

2. Марценюк В.П. Про розробку мультимедійних підручників з інформатики для вищих медичних закладів. – Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних закладах освіти I-IV рівнів акредитації МОЗ України. Матеріали доповідей науково-методичної конференції, Київ-Тернопіль, 29 вересня - 1 жовтня 1999 року. – с. 120-121.

3. Lynch, T. Whitley, D. Emmerling, J. Brinn, Variables that may enhance medical students' perceived preparedness for computer-based testing, Journal of the American Medical Informatics Association, vol. 7, number 5, pp.469-474.

4. Enrico Coiera, Guide to Medical Informatics, the Internet and Telemedicine, 1997, Chapman & Hall; ISBN: 0412757109

5. Medical Informatics : Computer Applications in Health Care, by Edward H. Shortliffe, Leslie E. Perreault, editors, Gio Wiederhold, Lawrence M. Fagan, associate editors. 1999.

УДК 616.0 : 378.147.661

**ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ
НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ**

**В.П. Міщенко, М.Ю. Жукова, З.К. Моргун, Т.М. Запорожець,
Г.П. Павленко**

Українська медична стоматологічна академія

**PROBLEMS OF THE FOREIGN STUDENTS TRAINING AT THE
NORMAL PHYSIOLOGY CHAIR**

**V.P. Mishchenko, M.Yu. Zhukova, Z.K. Morgun, T.M. Zaporozhets,
H.P. Pavlenko**

Ukrainian Medical Stomatological Academy

Якість підготовки іноземних студентів значною мірою визначає вітчизняний і світовий рейтинг вищих закладів освіти, зокрема медичних. Впровадження специфічних методичних і організаційних підходів у навчанні іноземних студентів відрізняється від навчання вітчизняних студентів. Виникають ряд психологічних, педагогічних і методичних проблем, які слід враховувати під час проведення занять, читання лекцій, контролю знань, організації самостійної аудиторної роботи студентів.

Quality of the foreign students training determines domestic and world level of higher educational institutions, especially medical ones. Special methodical and organizational approaches to foreign students' teaching are different from such for native students teaching. Pedagogical, psychological and methodical problems are appearing, and they must be noticed during practicing, lecturing, knowledge control, organization of the students' independent auditorial work.

Вступ. За останні роки кількість іноземних студентів значно збільшилась. У зв'язку з цим перед викладачами постають нові питання щодо організації навчального процесу в групах іноземних студентів. Один викладач повинен пристосовуватися до 10-11 студентів, які перебувають в своєму етнічному середовищі. Ця ситуація викликає у викладача значно більшу напругу. Особливо це стосується молодших доклінічних курсів, коли ще важко донести до студентів необхідність базових знань. Кафедра нормальної фізіології працює зі студентами-іноземцями, які навчаються на II курсі стоматологічного та медичного факультетів, і проблема зростає у зв'язку з тим, що вони ще не досить вільно володіють російською мовою. До речі, викладання предмета державною мовою ставить ще одну проблему, бо студенти-іноземці віддають перевагу вивченню російської мови. Той рівень навчальних вимог, який ми можемо ставити у вітчизняній групі, в іноземній викликає опір і непорозуміння. Інколи, стомлені цією ситуацією, викладачі стають на шлях найменшого опору – знижують

вимоги до студентів, закривають очі на кругову етнічну поруку та інше [1].

Вищенаведені проблеми, з урахуванням досвіду роботи з іноземними студентами, були покладені в основу опрацьованого комплексу методичних, педагогічних та психологічних заходів, який є складовою частиною усєї методичної роботи кафедри.

Основна частина. Враховуючи, що зацікавленість іноземних студентів в отриманні знань з медико-біологічних дисциплін часто має низький рівень, створення мотивації є фактором успіху в освоєнні професії лікаря. Як зацікавити студентів в отриманні та засвоєнні знань з дисципліни, яка викладається? Цілий ряд дисциплін не мають безпосереднього відношення до кінцевого результату в опануванні професією, але без них неможливе оволодіння спеціальністю лікаря [2]. Це, в першу чергу, стосується предмета нормальної фізіології. Тому, на наш погляд, у процес вивчення необхідно включати розгляд клінічних моделей, ситуаційних задач, лабораторних аналізів, ознайомлення з роботою медичної апаратури.

Організаційні і методичні підходи у навчанні студентів-іноземців повинні відрізнятися від навчання вітчизняних студентів:

– більше використовувати у викладанні записів на дошці, ключових слів,

– слідкувати за записом основних термінів, визначень, понять, при тому детально коментувати ці терміни з метою визначення і закріплення їх змісту, вимагати усного неодноразового їх повторення з метою усвідомлення, запам'ятовування і корекції,

– організувати самостійну аудиторну роботу студентів, навчити користуватися літературою. Бібліотеці необхідно було б придбати літературу з кожного предмета на арабській чи англійській мовах, оскільки студенти краще відтворюють суть матеріалу після користування такими джерелами; – навчити студентів працювати на лекції, можливо, окремо читати лекції для студентів-іноземців, оскільки вони недосконало розуміють мову і повільно конспектують, організувати вільний доступ до текстів лекцій на російській мові.

Особливості контингенту іноземних студентів потребують відповідної системи контролю знань, умінь та навичок. Велике значення має використання сучасних методів контролю знань, наприклад тестового, але він викликає нові проблеми: тести повинні бути наведені російською мовою і час для відповідей необхідно давати більший, оскільки час витрачається для пояснення самих питань. Тому контроль знань здебільшого повинен проводитись у вигляді усного опитування для постійного підтримування зворотного зв'язку. Частіше використовувати письмове опитування для формування вмінь викладати свої думки.

В зв'язку з викладанням предмета державною мовою, не можна формувати змішані групи (студенти-іноземці по 2-3 особи серед вітчизняних студентів). При створенні окремих груп з іноземними студентами потрібно враховувати не тільки розбіжності в звичаях, їх національність, віросповідання, а також і їх темперамент.

Література

1. Новіков В.М. Організаційні питання навчального процесу іноземних студентів на кафедрі ортопедичної стоматології // Збірник матеріалів навчально-методичної конференції "Наукова організація навчального процесу". - Полтава, 2001. - С. 8-10.

2. Балакін О.К., Бажан К.В., Катеринчук І.П. Науковий підхід до організації навчального процесу. // Збірник матеріалів навчально-методичної конференції "Наукова організація навчального процесу". - Полтава, 2001. - С. 89-90.

3. Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. – Томск-Москва, 1997. – 392 с.

На успішне проведення занять великий вплив здійснює психоемоційний стан і культура поведінки студентів. Викладач, маючи досконалі ділові, професійні та морально-етичні якості, повинен враховувати індивідуально-типологічні особливості студентів-іноземців, їх культуру. І поруч з викладанням предмета повинен проводити етико-деонтологічне навчання, виховувати у студентів повагу до професії, традицій кафедри, до вимог субординації та деонтології, формувати особистість лікаря.

Показники успішності залежать від інтелектуальної лабільності та рівня загального інтелектуального розвитку. Індивідуальний інтелект можна розвивати, якщо його визначити як форму організації індивідуального ментального (розумового) попиту [3]. Тому в процесі проведення занять постає проблема: як організувати навчання студентів-іноземців з різним рівнем інтелектуального розвитку. Для цього слід спочатку використовувати такі засоби: надання необхідної інформації, пред'явлення структурно-логічних схем, графічних зображень змісту і логічних зв'язків між основними змістовими елементами теми заняття [4]. Деяким студентам потрібно детально коментувати терміни, поняття, значення та багаторазово їх повторювати, щоб отримати успішний результат засвоєння матеріалу. Це потребує більшого часу та іншого темпу роботи.

Висновки. При проведенні занять і контролю знань з нормальної фізіології у студентів-іноземців виникають проблеми в організаційних, методичних та психологічних підходах до навчання. Вирішення цих проблем потребує специфічного підходу до методичної роботи, також треба враховувати психоемоційний стан і рівень інтелектуального розвитку іноземних студентів.

4. Землякова Т.Д., Чуб Л.Є., Троценко О.М., Чинкевич В.І. Методичні, педагогічні та психологічні проблеми роботи з іноземними студентами // Збірник матеріалів наук.-метод. конф. "Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні". – Київ-Полтава, 1998. – С. 30.

5. Остапюк Л.І., Чайковський Ю.Б., Мілерян В.Є. Сучасні методичні підходи до навчання іноземних студентів // Збірник матеріалів наук.-метод. конф. "Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні." – Київ-Полтава, 1998. – С.50-51.

УДК 611:371.3

МЕТОДИ ДОКЛІНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ

В.М. Мороз, Н.В. Братусь, М. В. Йолтухівський, О.В. Власенко
Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE METHODS OF PRECLINICAL TRAINING AT THE NORMAL PHYSIOLOGY DEPARTMENT

V.M. Moroz, N.V. Bratus, M. V. Yoltukhivsky, O.V. Vlasenko
Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University

У статті розглянуто напрямки вдосконалення доклінічної підготовки іноземних студентів на кафедрі нормальної фізіології Вінницького державного медичного університету ім. М.І. Пирогова. Обґрунтовано роль занять клініко-лабораторного характеру з дослідженням або аналізом функцій організму людини, зокрема обговорюється досвід комп'ютеризації навчального процесу.

In the article the directions of preclinical training' advancement of the foreign students at the normal physiology department of Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University are reviewed. The role of classes bearing clinico-laboratory character with investigation or human body functions analysis was grounded and specifically the experience of tuition process computerization is discussing.

Вступ. У системі вищої медичної освіти фізіології належить чільне місце у доклінічній підготовці лікарів. На основі аналізу й узагальнення інформації, отриманої з дисциплін морфологічного та загальнобіологічного профілю, фізіологія визначає закономірності функціонування цілісного організму людини за системним принципом. В навчальних програмах, при обмеженні посилань на історичні факти, експериментальні ілюстрації та методики досліджень, підсилено акцент на такі питання, як фізіологічна характеристика фізичної та розумової праці, елементи адаптації, основи психофізіології. Це свідчить про підвищення значення фізіології для підготовки студента до переходу на вивчення клінічних дисциплін. Передумовою тому є значна кількість годин, присвячених вивченню фізіології, а також затвердження іспиту як державного. При оптимізації навчального процесу зростає роль інтеграції кафедри нормальної фізіології з кафедрами клінічного профілю.

Доклінічна підготовка іноземних студентів передбачає певні особливості й додаткові завдання. По-перше, мовний бар'єр, який потребує подолання, особливо на молодших курсах, оскільки навчальний процес проводиться російською мовою.

По-друге, неоднаковість загальноосвітньої передувівської підготовки.

По-третє, мають місце елементи специфіки національних традицій залежно від регіону.

По-четверте, зростання ролі стандартизації оцінки знань студентів [1, 2], введення тестового ліцензійного інтегрованого іспиту "Крок-1", впровадження нових навчальних технологій, у тому числі й комп'ютерних, вимагає більш ефективних методологічних підходів до організації навчального процесу зі студентами-іноземцями.

Нарешті, потребувало врахування й еколого-географічних факторів не тільки при викладанні питань з деяких розділів програми, але й у позаурочних відносинах викладацького складу до студента-іноземця на чужині.

Та головна мета є однозначною – забезпечити студенту-іноземцю перехід до наступного вивчення клінічних дисциплін.

Основна частина. На кафедрі нормальної фізіології Вінницького державного медичного університету ім. М.І. Пирогова удосконалюється доклінічна підготовка студентів-іноземців, розробляються перспективні технології навчання та контролю знань, навичок та умінь [3-7].

Спрямування на наступне вивчення клінічних дисциплін починається вже на першій (вступній) лекції.

© В.М. Мороз, Н.В. Братусь, М. В. Йолтухівський, О.В. Власенко, 2002

Звертається увага майбутніх лікарів на те, що нормальна фізіологія забезпечує засвоєння механізмів роботи і призначення будь-яких функцій шляхом отримання можливості й навичок для надання відповіді на три кардинальних питання: “як?”, “чому?”, “для чого?”. Висвітлення останнього питання робиться протягом всього року з елементами прикладного клініко-діагностичного плану. На допомогу, для засвоєння окремих систем організму конкретизуються механізми й умови, необхідні для забезпечення здорового стану. Показником тому є обґрунтування певних констант з врахуванням, що вони дещо відрізняються від даних зарубіжних видань. При цьому звертається увага на динамічність критеріїв гомеостазу залежно від умов взаємодії організму людини з оточуючим середовищем. Узагальненням цього є заключна лекція з проблем адаптації. Систематично звертається увага на взаємодію фізіології як фундаментальної науки з валеологією – наукою про умови збереження здорового стану людини та про “кількість здоров’я”. Поняття гомеостазу переводиться на ширші рейки – гомеокінезу як в лекційному курсі, так і на практичних чи підсумкових заняттях. З метою свідомого засвоєння матеріалу з відповідною мотивацією кожна закономірність теоретичного плану оцінюється в аспекті значимості в прикладному плані – для здійснення функції в здоровому стані, а в разі відхилення – як моделі атипового зрушення, що може мати патогенетичне, діагностичне значення, а також вказувати напрямком корегування (тобто чітке розуміння фізіологічних процесів є першими щаблями на шляху створення клінічного мислення у студента). Цьому сприяє робота з узгодження програмних питань та робочих планів із фізіології з клінічними кафедрами (пропедевтичної терапії, педіатрії, неврології та ін.).

Обов’язковим є творче ускладнення алгоритму практичних занять з використанням як класичних методик, так і нових технологій, спрямованих на зростання частки індивідуальної роботи студента. З року в рік кафедра удосконалює навчальні плани з метою підвищення питомої ваги занять клініко-лабораторного характеру з дослідженням або аналізом функцій організму людини кожним студентом. На сьогодні біля 70% усіх практичних занять з фізіології присвячено саме таким дослідженням. Це переважна частина занять з фізіології крові, дихання, кровообігу, аналізаторів. Як приклад, серед нещодавно створених методозробок – “Визначення латентного періоду напруги й розслаблення двоголового м’яза в людини” (як додаток до експерименту

на нервово-м’язовому препараті жаби), “Оцінка працездатності людини за методом велоергометрії”. Запроваджено на практичних заняттях використання комп’ютерних методів електрокардіографії, спірографії, електроенцефалографії. В сітці розкладу 8 занять з самопідготовки, що присвячуються дослідженням функцій людини за методозробками, складеними викладачами кафедри й виданими друкарським способом. Серед них “Динамометрія”, “Функціональні дихальні проби”, “Визначення клінічно важливих спинномозкових рефлексів” та ін.

Ознайомленню з сучасними методами функціональних досліджень допомагає проведення практичних занять у науково-дослідному центрі університету (використання тепловізора, автоматизованих комплексів дослідження крові, комп’ютерного оклюзійного спірографа, ультразвукових приладів).

Важливість клініко-лабораторних досліджень у кінці навчального року підкреслюється на заключному занятті у формі заліку з практичних навичок. При цьому звертається увага на усвідомлення і розуміння принципів таких досліджень.

Труднощі в отриманні устаткування для індивідуального виконання дослідження кожним студентом у значній мірі компенсуються роботою в комп’ютерному класі з оцінкою власних функцій студента-виконавця за створюваними на кафедрі програмами (“Оцінка типологічних властивостей людини”, “Визначення часу акустико-моторних реакцій”, “Визначення тону автономної нервової системи”). До створення програм залучаються кращі студенти. Активізують творче мислення програми, які моделюють функціонування серцево-судинної системи, зокрема роль окремих факторів, що обумовлюють артеріальний тиск. Елементи проблемності й ситуаційності закладено у вирішення за допомогою комп’ютера задач із характеристикою функцій центральної нервової системи. Виправдала себе, як контролююча й навчаюча, програма визначення груп крові.

Певні методичні доробки колективу кафедри є не лише в плані оцінки засвоєння матеріалу, але й виховання у майбутнього лікаря навичок до активного самостійного мислення. Як приклад, крім традиційного контролю знань шляхом опитування, запроваджується метод фронтальної оцінки засвоєння програмних питань шляхом короткого письмового опитування, у тому числі й у вигляді схем, таблиць, малюнків.

Частину академічних годин відведено для науково-теоретичних конференцій з проблемних питань

(пам'ять, емоції, особливості регіонального кровообігу, адаптація та ін.). Це потребує самостійної роботи іноземного студента з додатковою літературою. Протягом двох академічних годин доповідачами виступають усі студенти групи. Така форма дає змогу виявити, оцінити й активізувати творчі здібності та можливості кожного студента. Для іноземних студентів це й додатковий шлях до подолання мовного бар'єра.

Сприяє розвитку творчого мислення створення проблемності, яку закладено в ситуаційні задачі II – III рівнів засвоєння. Це видані колективом кафедри збірки (з кожного розділу дві брошури – задачі та відповіді до них). У більшості задач (а їх 356) поставлено за мету активізувати вміння використовувати знання з фізіології в інтересах клініки. У частині задач моделюються ситуації, подібні до тих, з якими зустрічається лікар. Отже, за спрямованістю матеріал максимально наближений до вимог медичної фізіології. Задачі й відповіді до них використовуються при контролюванні знань (як додаток до усного опитування), а також у режимі позааудиторного навчання.

Елементи ситуаційності внесено також у тестові питання (їх майже 1000). Тестування проводиться регулярно протягом навчального року з використанням комп'ютерної техніки при проведенні підсумкових занять, університетських та державних олімпіад. Важливим фактором вважаємо те, що створені програми працюють за таким же принципом, як і “Крок-1”. Аргументом на користь такого підходу є результат проведення тестування у 2001 році. З фізіології у студентів-іноземців він один з найвищих – 38,3%.

Засобом підвищення мотивації майбутньої практичної діяльності при вивченні фізіології є спілкування з клінічними кафедрами через студентське наукове товариство. Багаторічною традицією стало, зокрема, проведення спільних засідань студентських наукових гуртків кафедри фізіології та неврології на базі клініки. Після завершення вивчення функцій нервової системи другокурсники закріплюють знання про роль окремих відділів мозку на прикладах порушення цих функцій у хворої людини. Вдалим є спілкування гуртківців кафедр фізіології та клінічної фармакології.

Завданням колективу кафедри фізіології, як і будь-якої кафедри вищого медичного навчального закладу, є прищеплення майбутнім лікарям елементів деонтології. Специфіка роботи з іноземними студентами полягає, у першу чергу, у посиленні інди-

видуальної роботи. Тому за розкладом виділено додаткові дні проведення консультацій саме для них. Враховуючи труднощі засвоєння змісту через мовний бар'єр, як теми викладання матеріалу, так і граматична й стилістична організація інформації потребують максимальної стислості та однотипності. Тому виникає необхідність читання додаткових лекцій (в консультаційні суботні дні). Але програмний матеріал викладається повністю.

Залучаються іноземці й до позааудиторної роботи при проведенні олімпіад, до діяльності студентського наукового товариства. Виконано дослідження харчового раціону, стану фізичного здоров'я іноземних студентів. Призове місце з опублікуванням тез отримало повідомлення студентів із Лівану за даними аналізу біологічного віку студентів-іноземців у порівнянні з українцями.

Хоча успішність студентів-іноземців за даними екзаменаційних сесій нижча, ніж у українців, але більша частина з них встигає цілком задовільно. Середній бал на екзаменах протягом останніх 5 років коливається в межах 3,6-3,96. Питома вага відмінних та добрих оцінок – 62,5-70,8%

Враховується необхідність створення доброзичливого клімату в стосунках викладачів і всіх співробітників кафедри зі студентами як колегами. Разом з тим, враховуючи специфіку предмета, неодмінним є завдання теоретичного обґрунтування елементів деонтології з позицій психофізіології. Ще на студентській лаві майбутній лікар повинен усвідомити роль сили індивідуальних стосунків з пацієнтом, зокрема сили словесного впливу на наслідки професійного лікувального втручання. На це звертається прицільна увага при вивченні законів вищої нервової діяльності й робиться акцент на значення для лікаря обов'язкового самовиховання “дорогоцінної домінанти безроздільної уваги до іншого” [8], домінанти доброти та співчуття. З позиції етики та деонтології трактуються типологічні варіанти людських стосунків. При цьому використовуються класичні ілюстрації з клінічної практики, а також з художньої літератури, образотворчого мистецтва. Серед позааудиторних форм практикується організація диспутів із проблеми “Лікар та хворий”.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведене, зробимо висновок, що фізіологія нерозривно пов'язана з усіма напрямками медицини і є її невід'ємною частиною. Одним із важливих завдань кафедр нормальної фізіології є доклінічна підготовка студентів-іноземців. Особливу увагу слід приділяти впровад-

женню сучасних, у тому числі й комп'ютерних, технологій у навчальний процес, що якісно його удосконалює.

Студенти зацікавлено сприймають нові підходи до навчання, приймають активну участь у розвитку комп'ютерних технологій, добре орієнтуються у сучасних тенденціях розвитку науки.

При забезпеченні більшої стандартизації навчання зростають можливості індивідуального підходу до

студента, стає багатоплановою взаємодія викладача і студента, змінюються педагогічні підходи до викладання, стає більш предметною і динамічною взаємодія теоретичних кафедр із клінічними, що є складовою підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

Ще одне спрямування – виховати й зорієнтувати іноземних громадян на доброзичливе ставлення до нашої молоді держави.

Література

1. Ковешніков В.Г., Чистолінова Л.І., Руденко М.А. Упровадження сучасних комп'ютерних технологій у навчальний процес на кафедрі анатомії людини Луганського державного медичного університету // *Медична освіта*. – 2000. – № 3. – С. 43-45.

2. Дичка І.А., Прохоров В.І., Сулема Є.С. Використання сучасних технічних засобів в процесі навчання іноземних студентів // *Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (4-6 лютого 2002 р., Київ)*. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – С. 113-121.

3. Братусь Н.В., Власенко О.В., Йолтухівський М.В. та ін. Організація навчально-виховної роботи на кафедрі нормальної фізіології у становленні особистості лікаря // *Гуманітарне та патріотичне виховання студентів: Тези доповідей навчально-методичної конференції професорсько-викладацького складу університету, Вінниця, 12 березня 1998*. – Вінниця, 1998. – С. 8.

4. Братусь Н.В., Мороз В.М., Власенко О.В. та ін. Досвід та перспективи використання нових інформаційних технологій у педагогічному процесі на кафедрі нормальної

фізіології // 14 з'їзд українського фізіологічного товариства ім. І.П. Павлова: Тези доп. – Київ, 1994. – С. 264.

5. Мороз В.М., Братусь Н.В., Власенко О.В., Йолтухівський М.В. Використання сучасних інформаційних технологій з метою об'єктивізації контролю знань студентів на кафедрі нормальної фізіології // *Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів України: Тези доповідей Української науково-методичної конференції, Одеса, 24-26 вересня 1997*. – Київ-Одеса, 1997. – С. 406.

6. Мороз В.М., Братусь Н.В., Йолтухівський М.В. та ін. Досвід: успіхи та проблеми впровадження нових інформаційних технологій // *Перспективи впровадження нових форм і методів навчання у медичному університеті: Тези доповідей навчально-методичної конференції, Вінниця, 25 січня 2000*. – Вінниця, 2000. – С. 80-81.

7. Йолтухівський М.В. Використання сучасних технологій у доклінічній підготовці на кафедрі нормальної фізіології // *Медична освіта*. – 2001. – № 1. – С. 15-19.

8. Ухтомский А.А. Интуиция совести. Письма. Записные книжки. Заметки на полях. – С.Пб.: Петербургский писатель, 1996. – 527 с.

УДК 611:371.3

ШЛЯХИ СТИМУЛЯЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ

П.О. Неруш, Є.А. Макій, О.Г. Родинський, О.М. Демченко

Дніпропетровська державна медична академія

PATHS OF STIMULATION OF COGNITIVE ACTIVITY FOR THE FOREIGN STUDENTS IN PRACTICE OF TEACHING OF NORMAL PHYSIOLOGY

P.O. Nerush, Ye.A. Makiy, O.G. Rodynsky, O.M. Demchenko

Dnipropetrovsk State Medical Academy

В статті розглядають основні шляхи стимуляції пізнавальної діяльності у іноземних студентів, які навчаються на кафедрі нормальної фізіології. Серед основних методів визначається необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми шляхом поєднання алгоритмізації навчання, оптимальної організації самостійної роботи цих студентів, використання конструктивних методів контролю знань, ширше застосування наочних методів навчання, формування відповідних практичних навичок. Підкреслюється важливість формування мотивації. Відмічається гостра необхідність застосування в процесі навчання іноземних студентів нормальної фізіології сучасних інформаційних технологій.

In the article are considered the basic paths of stimulation of cognitive activity for the foreign students, which are trained on faculty of normal physiology. Among the basic methods the necessity of the comprehensive approach to solution of the problem is marked by integrating algorithms of training, optimum organization of self-supporting activity of these students, usage of design methods of knowledge verification, more broad usage of visual teaching methods of training, formation of appropriate practical skills. The importance of formation of motivation is stressed. The sharp necessity of usage modern information technologies for learning process of normal physiology is marked.

Вступ. Головною рушійною силою в педагогіці є пізнавальний інтерес студента, без нього стає неможливою підготовка фахівця з вищою медичною освітою. Така істина розповсюджується на всі версти студентів (як вітчизняних, так і іноземних). Відповідно з цим однією з головних проблем вищої школи стає стимуляція пізнавальної діяльності студентів. По відношенню до іноземних студентів ця проблема на сучасному етапі набула особливої гостроти [1]. На нашу думку, дане завдання повинно розглядатися під особливим кутом зору, так як є низка особливостей, які виділяють цю проблему в окремий ранг. Виникнення відчуття потреби в отриманні знань можливе лише шляхом стимуляції зацікавленості студента в цьому. Безумовно, що для іноземного студента засвоєння теоретичних предметів медичного вузу, зокрема нормальної фізіології, ускладнюється низкою специфічних обставин: це мовний бар'єр, велика імовірність виникнення стресу в ре-

зультаті різкої зміни етносу (культурного та соціального середовища проживання), відмінності принципів рис навчання в їх країні та в нашій державі, особливості національного темпераменту, світоприйняття, релігійні обставини (більшість іноземних студентів, що навчаються в Україні – мусульмани). Крім того, на якість навчання впливає відірваність іноземного студента від родини та своєї країни, виражені кліматичні відмінності та багато інших важливих обставин [1]. Все це виділяє проблему розвитку та стимуляції пізнавальної діяльності у іноземних студентів в окрему важливу та досить суттєву категорію педагогіки вищої школи. Незважаючи на загальну схожість завдань по вирішенню цієї проблеми в усій масі теоретичних дисциплін, кожна з них потребує особливих шляхів для розв'язання даної проблеми.

Основна частина. Проблема стимуляції пізнавальної діяльності в іноземних студентів в курсі нормальної фізіології повинна вирішуватися комплексно із застосуванням різних форм активізації учбово-пізнавальної діяльності особистості [2].

© П.О. Неруш, Є.А. Макій, О.Г. Родинський, О.М. Демченко, 2002

Одним з таких шляхів може бути алгоритмізація навчання цих студентів, яка повинна реалізуватися під ретельним контролем та керівництвом з боку викладача. Викладач повинен розділити роботу іноземного студента на певні логічні етапи, зрозумілі для даного студента. Така алгоритмізована робота будескладатися з наступних етапів: постановка завдання та цілей учбової роботи, вибір методів розв'язання поставленого завдання, безпосередньо сам процес навчальної діяльності студента, встановлення зв'язків з медичною практикою, відтворення отриманих знань та вмінь. Дуже важливо зазначити, що одним із головних етапів в цьому процесі є самостійна робота іноземного студента: він повинен усвідомлювати для чого необхідна така робота, які є шляхи її реалізації [3]. На всіх зазначених етапах викладач повинен виступати в якості консультанта і координатора, підтримувати зворотній зв'язок з кожним окремим студентом, контролювати його роботу. Важливо щоб всі етапи такої роботи супроводжувались відповідним комплектом методичних матеріалів, які повинні бути у кожного окремого студента в особистому користуванні. До цих методичних матеріалів слід висунути додаткові вимоги, обумовлені тим, що ними будуть користуватися іноземні студенти - такі матеріали повинні бути чітко структурованими та поділеними на етапи виконання, можуть бути виконані в формі розширених анотацій.

Для вирішення проблеми стимуляції пізнавальної діяльності у іноземних студентів в нагоді повинні стати сучасні адекватні методи контролю засвоєння знань. Серед таких методів існує декілька найбільш дієвих. Так, в найбільш повній мірі завданням навчання повинен сприяти тестовий контроль знань в курсі нормальної фізіології. Дана форма контролю повинна застосовуватися не тільки як підсумкова форма контролю знань, але і як вхідна форма [4]. Тестовий контроль знань цілком відповідає міжнародним стандартам підготовки фахівців з вищою медичною освітою. В цьому напрямку також важливе місце повинна зайняти рейтингова система оцінювання успіхів в учбовій діяльності та бути однією з найважливіших мотивацій для підвищення власної оцінки, а як наслідок цього – отримання високої оцінки.

В курсі нормальної фізіології іноземний студент повинен отримувати алгоритмізовану учбову інформацію з використанням основних каналів навчання, з використанням головних методів – словесно-логічних: розповіді, пояснення, учбового діалогу.

Для підготовки іноземного студента в курсі нормальної фізіології необхідно більш широко застосовувати наочні методи навчання. Це особливо важливо, так як саме даним шляхом може певним чином компенсуватися наявність мовного бар'єру, складність з розумінням “нерідної” мови. І тоді “мова фізіологічного експерименту”, схеми, моделі, таблиці, яскраві прозирки з використанням відповідних рисунків можуть дати багато цінного матеріалу та знань для студента-іноземця. Можливе в даному плані використання методу ілюстрацій (плакати, таблиці, схеми, прозирки і ін.) та методу демонстрацій - для цього нормальна фізіологія володіє широкими можливостями. Все це може слугувати дієвим методом зацікавлення іноземного студента, а внаслідок цього і активізації його пізнавальної активності в курсі дисципліни, що вивчається.

Важливе місце в активізації пізнавальної діяльності іноземного студента в курсі нормальної фізіології займають практичні методи навчання. В руслі даного предмета існує для цього багато можливостей, бо відомо, що фізіологія наука експериментальна. В такому випадку студент отримує знання та відпрацьовує вміння шляхом виконання відповідних лабораторних та практичних робіт з циклу нормальної фізіології. І тоді мова експерименту стає зрозумілішою, ніж будь-яка інша мова, а мовний бар'єр таким чином практично відкидається.

Робота з основною та додатковою учбовою літературою може також ефективно стимулювати пізнавальну діяльність іноземного студента в курсі нормальної фізіології: цей метод розвиває у студента навички самостійної роботи, яка в системі підготовки фахівця є головною частиною і запорукою успіху навчання. В плані реалізації цього положення кафедра нормальної фізіології та інші кафедри повинні видавати спеціалізовані навчальні посібники для іноземних студентів і головною їх метою повинно бути поєднання повноти викладення учбового матеріалу з цілковитою прозорістю та простотою викладеного в цих посібниках. У іноземних студентів формами роботи з такими посібниками та підручниками може бути їх конспектування, складання плану тексту, тезування, цитування, анотування, рецензування, складання довідки, формально-логічної моделі та ін. Причому всі ці дії повинні відбуватися під постійним контролем та керівництвом з боку викладача, і результати такої форми праці обов'язково повинні бути оцінені - лише в такому випадку можна сподіватися на формування стійкої мотивації та активізації пізнавальної діяльності у іноземного студента.

Одним із сучасних та найбільш перспективних методів стимуляції пізнавальної діяльності у іноземних студентів в курсі нормальної фізіології, на нашу думку, є застосування сучасних інформаційних технологій [5,6]. В цьому плані ми вважаємо за доцільне більш широке введення таких форм навчання, які передбачають застосування комп'ютерних технологій (мультимедійні комплекси, комп'ютерне тестування, використання Інтернету для пошуку інформації та вивчення предмета).

На нашій кафедрі вже три роки використовується відео-, аудіосистема в комплексі із колекцією навчальних фільмів (практично з усіх розділів нормальної фізіології). Такий шлях візуалізації фізіологічних процесів сприяє розвитку інтересу у іноземних студентів до нормальної фізіології [6], а відповідно, і мотивації до вивчення даної дисципліни.

Крім того, важливу роль відіграє навчально-дослідницька діяльність іноземних студентів, і головною формою в ній є самостійна робота, яку виконують під контролем викладачів, які відповідно її оцінюють [8].

Особливе місце в методах стимуляції пізнавальної діяльності у іноземних студентів в курсі нормальної фізіології являється практика їхнього залучення до участі в роботі студентського наукового гуртка нашої кафедри. Ця форма роботи з іноземними студентами вирішує проблему самостійної позааудиторної роботи даних студентів, при-

щеплює інтерес до нормальної фізіології, сприяє кращому засвоєнню учбового матеріалу, формує стійку мотивацію [8]. Також суттєвим шляхом стимуляції пізнавальної діяльності є участь іноземних студентів в олімпіадах та конкурсах з нормальної фізіології.

Таким чином, ми бачимо, що проблема ініціації пізнавальної діяльності у іноземних студентів в процесі вивчення нормальної фізіології та інших дисциплін теоретичного циклу займає важливе місце в учбово-методичній роботі кафедри та потребує для свого вирішення комплексу специфічних заходів.

Висновки. 1. Активізація пізнавальної діяльності іноземних студентів в курсі нормальної фізіології повинна реалізуватися шляхом застосування комплексу педагогічних заходів: алгоритмізації навчання, оптимальної організації самостійної роботи таких студентів, використання конструктивних методів контролю знань, більш широке застосування наочних методів навчання, формування відповідних практичних навичок.

2. Важливе місце в активізації пізнавальної діяльності іноземних студентів в курсі нормальної фізіології займає формування відповідних мотивацій.

3. Найбільш перспективним методом активізації пізнавальної діяльності іноземних студентів в курсі нормальної фізіології є ширше застосування нових інформаційних технологій.

Література

1. В.С. Бітенський, П.І. Горячев, К.О. Мазаєва та ін. Особливості викладання психіатрії у студентів-іноземців // Медична освіта. – 2000. – №2. – С. 59-61.
2. Г.В. Дзяк, Н.В. Ліхолетова, П.О. Неруш, Т.О. Перцева. Творча активність студентів – запорука успішної підготовки фахівців // Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні: Тези доповідей навчально-методичної конференції. – Дніпропетровськ. – 2001. – С. 67-68.
3. Г.В. Дзяк, Н.В. Ліхолетова, П.О. Неруш. Роль і місце самостійної роботи в підготовці лікаря // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах України: Тези доповідей навчально-методичної конференції. – Луганськ. – 2000. – С. 104.
4. П.О. Неруш, О.Г. Родинський. Вхідний контроль знань, як метод міждисциплінарної інтеграції фундаментальних дисциплін // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах України: Тези доповідей навчально-мето-

дичної конференції. – Луганськ. – 2000. – С. 254.

5. М.В. Йолтуховський. Використання сучасних технологій у доклінічній підготовці на кафедрі нормальної фізіології // Медична освіта. – 2001. – №1. – С. 15-18.

6. Є.А. Макій, О.Г. Родинський. Сучасні методи навчання в практиці викладання нормальної фізіології // Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні: Тези доповідей навчально-методичної конференції. – Дніпропетровськ. – 2001. – С. 330-331.

7. П.О. Неруш, О.Г. Родинський. Навчально-дослідницька діяльність студентів в курсі нормальної фізіології та шляхи її активізації // Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні: Тези доповідей навчально-методичної конференції. – Дніпропетровськ. – 2001. – С. 93-94.

8. П.О. Неруш, О.Г. Родинський. Виховна роль студентських наукових гуртків у підготовці фахівців // Сучасні аспекти виховного процесу у вищих навчальних закладах України: Тези доповідей міжрегіональної науково-практичної конференції. – Львів. – 2000. – С. 87.

УДК 616-993/098(07.07)

ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМЦЯМИ МІКРОБІОЛОГІЇ В МЕДИЧНОМУ ВУЗІ

Г.К. Палій, В.П. Ковальчук, В.Г. Палій, В.М. Мруг, А.В. Крижанівська
Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE EXPERIENCE AND PROBLEMS OF STUDYING MICROBIOLOGY BY FOREIGN STUDENTS AT MEDICAL HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

G.K.Paliy, V.P.Kovalchuk, V.G.Paliy, V.M.Mrug, A.V.Krizhanivska
Vinnitsya State Pyrogov Memorial Medical University

В статті наводяться більш як двадцятирічний досвід і проблеми вивчення іноземцями мікробіології в медичному вузі. Автори обговорюють шляхи засвоєння студентами складних понять, які характеризують світ патогенних мікроорганізмів. Для оволодіння предметом наголошується на поглибленні знання мови, на якій ведеться викладання. Для успішного вивчення мікробіології, вірусології, імунології з особливою ретельністю необхідно проводити відбір студентів для формування академічних груп. На кафедрі мікробіології, вірусології, імунології студентів залучають до науково-дослідної роботи, підготовки рефератів. Широко проводяться індивідуальні консультації для іноземних студентів тощо.

In the article more than 20 years of experience and problems on studying microbiology by foreign students at medical higher educational establishment are reviewed. The authors discuss the ways of acquiring difficult, complex notions by the students, which characterize the world of pathogenic microorganisms. For better understanding of the discipline special attention should be paid to deeper knowledge of the language of instruction. For successful study of microbiology, virology and immunology it is advised to select thoroughly the students for formation of academic groups. At the department of microbiology, virology and immunology the students are involved in scientific-research work, writing essays. Moreover, foreign students are often provided with individual consultations.

Вступ. Згідно з навчальною програмою іноземні студенти вивчають в об'ємі 272 годин медичну мікробіологію, вірусологію, імунологію на лекціях та практичних заняттях. Студенти глибоко засвоюють принципи мікробіологічного обстеження хворих, осередків та об'єктів зовнішнього середовища, трактування отриманих при цьому результатів. Теоретичні аспекти медичної мікробіології включають вивчення властивостей патогенних та умовно-патогенних мікроорганізмів при інфекційних захворюваннях та захворюваннях мікробного генезу в терапевтичній, хірургічній, акушерсько-гінекологічній практиці тощо. Іноземним випускникам медичних вузів найчастіше доводиться працювати в умовах тропіків, в яких найбільше поширені збудники інфекційних бактеріальних, вірусних і паразитарних захворювань. В процесі навчання майбутні лікарі готуються викладачами до того, що частина цих захворювань реєструється в умовах тропічного і субтропічного клімату. Передбачено також всебічне

вивчення властивостей збудників, що використовуються в їх ідентифікації, особливостей формування імунітету у хворих, принципів профілактики інфекційних хвороб, внутрішньолікарняних інфекцій.

Для підвищення рівня знань студентів, які недосконало знають мову, мають малий словниковий запас, не знають мікробіологічних термінів необхідно викладати так, щоб дати можливість іноземному студенту ефективно засвоювати навчальний матеріал, використовувати знання в майбутньому [1, 4]. Крім того, в наш час – час величезної за своїм об'ємом науково-технічної інформації, необхідний якісно новий рівень організації та проведення навчальних занять, які повинні бути цікавими, наочними, інформативними [5, 6].

Основна частина. Оптимізація навчального процесу з іноземними студентами проводиться в усіх ланках навчання: на лекціях, на лабораторних заняттях, при контролі знань-умінь, засвоєних студентом при вивченні певного розділу мікробіології, або на екзамені. Викладання лекційного курсу медичної мікробіології передбачає дотримання основних засад читання лекції.

© Г.К. Палій, В.П. Ковальчук, В.Г. Палій та ін., 2002

Навчання іноземців на кафедрі мікробіології проводиться за принципом єдності формування у студентів лікарського мислення і самостійних дослідницьких навичок, що сприяє формуванню професійності і досвіду. Ці навички сприяють правильному вибору методу дослідження, інтерпретації його результатів, кваліфікованому визначенню етіології захворювань.

На нашу думку, основною формою навчання є лекція, яка повинна бути високонауковою, інформативною і відображати актуальні питання теорії, практики з елементами проблемних ситуацій. З метою інтеграції навчання, доцільне погодження суміжних проблем з іншими зацікавленими кафедрами по уніфікації спеціальних термінів, понять, вимог до рівня знань і навичок.

На лабораторних заняттях потрібно створити умови, які близькі до майбутньої практики на батьківщині. Нами широко застосовуються методи проведення практичних занять в умовах проблемних ситуацій, які створюються в умовах розв'язання ситуаційних задач. На кафедрі розроблено задачі і проблемні ситуації з лабораторної діагностики інфекційних захворювань, їх специфічної профілактики.

В процесі вивчення медичної мікробіології студенти засвоюють методи мікробіологічного обстеження хворих, вогнищ інфекції, об'єктів зовнішнього середовища. Лабораторні заняття плануються так, щоб не менше 50% навчального часу студенти були зайняті самостійними дослідженнями. Дотримання всіх вищезазначених аспектів сприяє доброму засвоєнню матеріалу іноземними студентами.

Лабораторні заняття. Для їх проведення з іноземними студентами призначаються досвідчені викладачі, доценти. Заняття проводяться з дотриманням методичної розробки навчальної теми, оскільки вона є програмою управління змістом навчання і діяльністю студентів з засвоєння знань, умінь, навичок з даної теми в межах організації навчального процесу, адекватно підбраного до мети занять.

Контроль знань проводиться з врахуванням мовного бар'єра. Тому з іноземними студентами, що добре володіють мовою, проводиться усне опитування. Студентам, яким складно сформулювати відповідь, пропонуються тестові завдання, ситуаційні задачі, облік демонстраційних дослідів тощо.

Важливого значення кафедра надає розвитку зацікавленості студентів до медичної мікробіології. Інтерес, на нашу думку, – це вибіркоче, емоційно забарвлене відношення особистості до предмета, яке супроводжується бажанням пізнати і оволодіти ним. Викликати інтерес у іноземних студентів до медичної мікробіології можна через їх участь в олімпіадах з мікробіології, наукових студентських

гуртках, через підготовку виступів на наукових конференціях, написання та друкування наукових статей. Велике значення мають зустрічі з відомими мікробіологами, відвідування та знайомство з роботою лабораторної служби СЕС тощо.

Самостійна практична робота студентів на лабораторному занятті проводиться під керівництвом викладачів, які не допускають можливих помилок при виконанні досліджень, студентів вчасно попереджують про їх можливість. Іноземні студенти дуже чутливі до уваги викладача, по особливому сприймають індивідуальну роботу з ними. При виконанні досліджень, за можливістю, практикується сумісна робота з викладачем. Це не тільки мобілізує студента, але й дисциплінує його, сприяє концентрації знань, засвоєнню навичок.

Особливого значення викладачі надають оформленню протоколів практичних занять. Обов'язково написання їх проходить за участю викладачів, які допомагають зробити висновки з вивченої теми. Надалі інформація, що записана у вигляді протоколів, використовується студентами як доступний конспект при підготовці до підсумкових занять та екзамену.

На кафедрі широко практикуються щоденні консультації зі студентами-іноземцями, що потребують допомоги при вивченні мікробіології. Викладачі, що добре знають англійську мову, надають посильну допомогу, використовуючи англійські підручники з мікробіології.

На сучасному етапі розвитку науки роль знань з мікробіології, вірусології, імунології безперервно зростає в професійній діяльності лікаря. Навчання студентів-іноземців враховує необхідність високої теоретичної підготовки з нашої дисципліни – з одного боку, і фактично вся спеціальна мікробіологія викладається виходячи з особливостей патології в дорослих, дітей, людей похилого віку – з другого боку. У фармацевтів також у вивченні мікробіології є особливості, які обумовлені необхідністю підготовки висококваліфікованого провізора. При цьому акценти ставимо на екології і захисті оточуючого середовища. Для майбутніх стоматологів спеціальну мікробіологію викладають з позицій патології ротової порожнини. Для педіатрів головну увагу приділяємо особливостям вікової імунології, госпітальних та дитячих інфекцій.

Одним з традиційних напрямків викладання мікробіології є демонстрація навчальних кіно- і відеофільмів. Основною ланкою навчання залишаються практичні заняття – проведення досліджень патологічного матеріалу, оцінка одержаних результатів. Аналіз даних досліджень, самостійне формулювання висновків з результатами роботи. Отже, методичні прийоми ведення практичних занять підпоряд-

ковані єдиній меті – забезпеченню високого рівня знань з мікробіології і набуття навичок проведення досліджень. На практичних заняттях іноземці опановують методики виготовлення препаратів-мазків, виділення чистих культур збудників та їх біохімічну, серологічну, біологічну ідентифікацію.

При цьому приділяємо увагу оснащенню практичних занять, підготовці необхідних ілюстрацій, використанню імітації імунологічних, біохімічних показників активності патогенних мікроорганізмів. В позааудиторний час проводимо обговорення наукових рефератів, курсових факультетських, вузівських олімпіад. На нашу думку, дають гарні наслідки заходи по створенню навчальних планів в кожному вузі, керуючись положеннями навчальної програми та специфічними умовами поширення певних збудників інфекційних хвороб в певних географічно-кліматичних зонах та регіонах різних країн.

Потрібно відмовитись від примусового навчання студентів. Вузівські органи самоврядування забезпечуються високою організованістю та дисципліною кожного студента, викладача. Виходячи з цього, на кафедрі створюються необхідні умови для одержання знань, оволодіння предметом, щоб студент мав необмежені можливості працювати багато і самотійно. При цьому студент сам вирішує як йому вчитися, але знає, що за ним буде постійний контроль з боку викладачів і його чекає об'єктивний іспит. Студенти, які не виконали вчасно навчальну програму лекцій, практичних занять за додаткову плату виправляють ситуацію в позааудиторний час за індивідуальним планом.

На кафедрі систематично проводиться робота по зміцненню ролі та іміджу викладачів, які завжди повинні бути прикладом для іноземців, добре професійно підготовленими, інтенсивно пропагуючи здоровий спосіб життя. Для досягнення успіхів в підготовці студентів-іноземців з мікробіології, вірусології, імунології необхідно систематично оновлювати технічне забезпечення навчального, наукового проце-

су, покращувати матеріальну базу кафедри мікробіології відповідно з досягненнями науки і техніки.

Перспективним напрямом підготовки іноземних громадян в медичних вузах України залишається післядипломне навчання з мікробіології (магістратура, аспірантура) з одержанням сертифікату спеціаліста особами, які здобули на батьківщині медичну освіту. Класичні принципи вивчення властивостей мікроорганізмів іноземцями необхідні на післядипломному етапі підготовки для того, щоб формувати наукове мікробіологічне мислення у спеціаліста. Проте активну роль потрібно відводити вивченню спеціалістами тест-систем для експрес-ензімоідентифікації, геноіндикації, найбільш чутливих і специфічних імунологічних тест-систем. Стандартизація і автоматизація мікробіологічних досліджень зовсім не означає, що спеціалісту при цьому буде відводитись роль спостерігача або бездумного обліковця. Мікробіолога буде лише звільнено від рутинної роботи, і це дозволить більше часу займатись аналізом циркулюючих варіантів мікроорганізмів, їх резистентності до антибіотиків, антисептиків, хімічних, біологічних, фізичних агентів; популяційним аналізом; використанням досягнень молекулярної генетики для виявлення плазмідних ознак, поєднаних з факторами патогенності, детермінанта колонізації, резистентності до бактеріоцинів тощо. Наявність такої об'єктивної наукової інформації у спеціаліста суттєво збільшує ефективність мікробіологічних досліджень, мікробіологічного моніторингу для проведення профілактичних та лікувальних заходів.

Висновок. Аналіз накопиченого досвіду і проблем з вивчення мікробіології іноземцями на вузівському і післядипломному етапах підготовки засвідчує, що сьогодні спостерігаємо інтенсивний розвиток мікробіології, вірусології та імунології. Сучасна ситуація потребує подальшої оптимізації викладання даної дисципліни та покращення матеріально-технічного забезпечення навчання іноземних громадян на вузівському і післядипломному етапах.

Література

1. Адаменко О.В. Підготовка іноземних громадян в Україні як об'єкт педагогічних досліджень // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (4-6 лютого 2002 р., Київ). – К.: Київ нац. торг. екон. ун-т, 2002. – С. 49-53.
2. Проблемы изучения микробиологии, вирусологии и иммунологии: Материалы 2 – Всесоюзной учеб.-метод. конф. / Под. ред. А.Я.Цыганенко. – Харьков, 1990. – 82 с.
3. Ширококов В.П., Караванская А.А., Горпиненко Л.Я., Журба Т.Б. Формы внеаудиторной работы со студентами СНК

как способ повышения знаний // В кн.: Проблемы изучения микробиологии, вирусологии и иммунологии: Материалы 2 Всесоюз. учеб.-метод. конф. / Под. ред. А.Я.Цыганенко. – Харьков, 1990. – С. 3-4.

4. Палий Г.К., Чеснокова А.А. О преподавании медицинской микробиологии иностранным и советским студентам // Там же. – С. 17-18.

5. Палий Г.К., Раковская Р.В., Ковальчук В.П. Интецификация самостоятельной работы студентов по микробиологии и ее связь с будущей профессией // Там же. – С. 52-53.

6. Дикий И.Л. О специфике преподавания микробиологии в фармацевтических вузах // Там же. – С. 70-71.

УДК 614.2.07

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ СТУДЕНТАМ МІЖНАРОДНОГО ФАКУЛЬТЕТУ НА ВИПУСКНОМУ КУРСІ

Т.А. Пархоменко, В.М. Березов, В.В. Коломієць, Л.В. Хорунжая,
И.В. Грушко, А.І. Ківа, Т. В. Мягкова

Донецький державний медичний університет

SPECIAL FEATURES OF TEACHING INTERNAL DISEASES FOR FINAL-YEAR STUDENTS OF INTERNATIONAL FACULTY

T.Parkhomenko, V. Berezov, V. Kolomiets, L. Horunzhaya, I. Grushko,
A. Kiva, T. Miagkova

Donetsk State Medical University

Викладені психолого-виховні особливості викладання внутрішніх хвороб студентам міжнародного факультету, представлена картина навчання за результатами державного екзамену в порівнянні з вітчизняними студентами. Освітлені особливості програми з внутрішніх хвороб для випускників міжнародного факультету.

Psychologo-educational up peculiarities of internal diseases teaching for medical students of international faculty are expounded, the result of teaching after state examination comparatively the students of our country are presented. Special features of the internal diseases program for the final-year students of international faculty are elucidated.

Вступ. Кафедри, що завершують формування майбутнього лікаря, несуть відповідальність за кінцевий результат роботи всього вузу. Це збільшує навантаження на викладачів, які працюють з 6 курсом. Вони змушені не тільки виконувати звичайний учбовий процес відповідно до програми, але і ліквідувати всі індивідуальні пропуски, що нагромадилися за роки навчання. Робота з іноземними студентами накладає особливу відповідальність на викладача випускного курсу [1].

Основна частина. Рівень підготовки іноземних кадрів в існуючих ринкових умовах - це не тільки обличчя України і української медицини за кордоном, це формування попиту на інтелектуальний продукт, від якого в певній мірі залежить і виживання вузів в непростих економічних умовах. Це ще і складний морально - етичний комплекс слов'янської медицини з її блискучими клінічними традиціями "земської" медицини, коли гострота лікарського ока, помножена на клінічне мислення, могла б посперечатися з сучасними суперскладними обстеженнями, які при відсутності належного рівня медичного мислення і критичного сприй-

няття можуть привести до помилкових висновків. На нашій кафедрі внутрішніх хвороб N2 на сьогодні навчаються переважно студенти східно-азійських країн: Індії, Пакистану, є студенти з Лівану, Палестини, з африканських країн. Часто студенти готують себе до обслуговування невеликих населених пунктів, віддалених від добре оснащених центрів, виконуючи функції, по суті, сімейного лікаря, який несе відповідальність за первинний лікарський етап і терапевтичного, і хірургічного, і педіатричного, і акушерсько-гінекологічного профілю. Випускник, в тому числі і міжнародного факультету, повинен повністю моделювати дії лікаря, що сформувався: обстежити хворого, виділити провідний синдром, провести диференціальний діагноз, передбачити попередній діагноз, призначити план обстеження, включаючи консультації потрібних фахівців, призначити лікування. Крім щоденних занять, сприяючих оволодінню цими діями, на кафедрі щотижня проводять клінічні конференції. Іноземні студенти, нарівні з вітчизняними, готують одну або дві конференції за період перебування на циклі внутрішніх хвороб [2]. Для розгляду на клінічну конференцію вибирають діагностично складного хворого або демонстрацію рідкісної патології. Так,

© Т.А. Пархоменко, В.М. Березов, В.В. Коломієць та ін., 2002

тільки за останній місяць в протоколи клінічних конференцій внесені хворі на саркому Капоші, хворобу Шегрена, генералізовану форму саркоїдоз Бека. В обов'язок іноземного студента, що виступає як доповідач, входить повне представлення хворого. В обов'язок студента-опонента – виділення провідного синдрому, аналіз перебігу захворювання, глибоке дослідження літератури щодо виділеного синдрому, проведення диференціального діагнозу, пропозиція діагностичної концепції, її захист, вибір оптимального лікування. Конференція проводиться під головуванням завідуючого кафедрою, на ній присутні всі викладачі кафедри, студенти, що навчаються на базі в даний момент, завідувачий відділенням, з якого представляється хворий, лікарі всіх відділень клініки, а також лікарі-консультанти, що мали відношення до цього хворого і, при необхідності лікарі амбулаторної ланки. Клінічні конференції являють собою не просто студентську модель лікарських дій, а є безпосереднім процесом консиліумного обговорення найбільш складних хворих, в яке на рівних правах включаються студенти. Рівень самого кворуму вимагає від студента дуже серйозного підходу до підготовки свого виступу, звичайно під керівництвом викладача групи, яка готує конференцію. Доповідач і опонент, як правило, відповідають на питання після свого виступу. У дискусії в обов'язковому порядку беруть участь всі викладачі кафедри, лікарі, висновки робить професор, завідувачий кафедрою. Іноді в дискусії беруть участь і іноземні студенти. Ми всіляко намагаємося підтримати бажання студента виступити, стараємося навчити його не боятися висловити свою, відмінну від інших думку, може навіть помилкову, але головне навчити студента міркувати, будувати логічно свій виступ. Щотижня беручи участь в такому кворумі, студенти отримують добру школу клінічного мислення, маючи можливість вислухати погляд і хід думок не тільки свого викладача, але і інших співробітників кафедри, що безумовно збагачує їх як майбутніх лікарів.

Досвід самостійного клінічного мислення студенти отримують, маючи можливість самостійно зайнятися тематичними хворими з подальшим обговоренням в групі, виконуючи 1-2 нічних чергування за цикл під керівництвом чергового лікаря. Кожний ранок на кафедрі починається з кафедральної п'ятихвилинки під головуванням професора або доцента, де чергові студенти, в тому числі іноземні, доповідають результати своєї діяльності в ролі

лікарів: огляд важких хворих, прийом нових, надання невідкладної допомоги в ситуаціях, що виникли вночі. При цьому вони вивчають неоцінний досвід чергового лікаря і необхідні коментарі ведучого п'ятихвилинку про допущені неточності, починаючи від оформлення документації, об'єму проведених досліджень, коректності проведеної невідкладної допомоги і закінчуючи умінням грамотно доповісти про хворого.

Треба зазначити, що іноземні студенти відрізняються підвищеною мотивацією до освоєння спеціальності. Багато хто з них готує себе до праці в умовах приватної медицини. До 6 курсу вони це виразно усвідомлюють і з достатньою старанністю і розумінням ставляться до всіх вимог кафедри. За підсумками державного екзамену в 2001 році середній бал на міжнародному факультеті становив 4,0 порівняно з I-м медичним факультетом – 3,9 і II-м медичним факультетом – 3,98, що демонструє, що іноземні студенти, не дивлячись на мовні, побутові або соціальні проблеми, порівняно з вітчизняними студентами, які живуть в своїй країні, в своїх сім'ях, розмовляють рідною мовою, не поступаються їм знаннями [3].

Робота в групі іноземних студентів вимагає від викладача не тільки високого клінічного професіоналізму, але і надзвичайного викладацького професіоналізму [4]. Викладач вищої школи повинен володіти широкою людською валентністю, з розумінням ставитися іноді до вимог релігії, яку сповідують студенти (наприклад, деякі студентки мусульманських країн відмовляються оглядати хворого-чоловіка). Довіра та авторитет викладача залежить і від розуміння ситуації в країні, з якої прибув студент. Викладач повинен володіти добрим знанням історії вітчизняної медицини, щоб ненав'язливо прищеплювати повагу та любов до традицій і школи тієї країни, де отримана вища медична освіта. Іноземні студенти повинні винести з занять знання не тільки про вторинну, але і про первинну профілактику хвороб, усвідомити глибоке наукове коріння сучасної профілактичної спрямованості вітчизняної медицини.

Крім особливостей виховного характеру в спілкуванні викладач - іноземний студент, існують безпосередні особливості навчальної програми. Загальне число учбових днів – 42, співпадає. У іноземних студентів відсутній один день поліклініки в порівнянні з вітчизняними студентами, у який вони знайомляться з особливостями вітчизняної поліклінічної документації. На цей один день розши-

рюється цикл кардіології. Всі інші цикли - нефрологія, гастроентерологія, пульмонологія, ревматологія, ендокринологія – співпадають за тривалістю. Однак в рамках кожного циклу існує ряд захворювань, обговорення яких актуальне саме для іноземних студентів в силу або їх більш широкої поширеності в цих країнах, або етнічної детермінованості. Так, наприклад, на циклі кардіології ми більше зупиняємося на проблемах ревматизму, оскільки 30-40% кардіологічної смертності в країнах, що розвиваються, пов'язані саме з ним, обговорюємо детальніше рестриктивну КМП, роль селенової недостатності в генезі ДКМП, характерної для країн Африки і Азії. На циклі нефрології звертаємо увагу на особливу географічну поширеність періодичної хвороби (сімейної середньоземноморської лихоманки) – спадкової нефропатич-

ної форми амілоїдозу, що зустрічається частіше серед представників певних етнічних груп – арабів, євреїв, вірменів. Обговорюючи гепатити на циклі гастроентерології, звертаємо увагу на широку їх поширеність в країнах Східної Азії, обговорюємо заходи профілактики та попередження поширення захворювання. На циклі ендокринології обговорюються особливості перебігу діабету, що зустрічається в тропічних країнах, що розвиваються, в тому числі в Індії, пов'язаного з недостатністю білкового харчування в умовах тропічного клімату і широким вживанням в їжу коріння маніоки (тапіоки, касави) тощо [5].

Висновки. Таким чином, викладання внутрішніх хвороб іноземним студентам має цілий ряд різноаспектних особливостей, що вимагають від викладача високих людських і професійних якостей.

Література

1. Казаков В.Н., Талалаенко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г. Высшее медицинское образование (методология, управление). – Донецк: Здоровье, 1992. – 223 с.
2. Синяченко В.В., Гребельная С.Л., Шухнин Е.С., Мелехин В.Д., Гриненко К.Г. Роль клинических конференций в интенсификации учебного процесса при подготовке субординаторов-терапевтов // Терапевт. архив. – 1988. – №1. – С. 112-113.
3. Ющук Н.Д., Луцевич Э.В., Барер Г.М., Лежнев А.Н.,

Померанцев В.П. Опыт организации и проведения итоговой государственной аттестации выпускников медицинских вузов // Терапевт. архив. – 2000. – №1. – С. 68-70.

4. Каган В.И., Галатенко Н.А., Полтеева Н.С. Психолого-педагогические основы учебно-методической работы в медицинском вузе (проект единой методической системы института) – М., 1975. – 18 с.

5. Беръзов В.М., Коломієць В.В., Ванханен Н.В. та ін. Методічні вказівки до практичних занять з внутрішніх хвороб. – Донецьк, 1999. – 150 с.

УДК 617-089.8:616-089.11:378.193

МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ З ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ ТА ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ

В.І. Півторак

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

RISING OF TRAINING LEVEL POTENTIAL IN OF FOREIGN STUDENTS ON OPERATIVE SURGERY AND TOPOGRAPHICAL ANATOMY

V.I. Pivtorak

M.I. Pirogov Vinnitsa State Medical University

В статті наводиться ряд сучасних підходів до навчально-виховного процесу студентів-іноземців на кафедрі оперативної хірургії та топографічної анатомії. Показано ефективність в професійній підготовці іноземців застосування відеотеки класичних та сучасних оперативних втручань, розв'язання ситуаційних задач, створення дискусії навколо помилок, які допускаються при виконанні оперативних прийомів. Доведено, що створені електрифіковані стенди ділянок людського тіла сприяють самостійній підготовці студентів-іноземців у позанавчальний час. Важливим фактором засвоєння лекційного матеріалу є видання текстів лекцій. Висвітлено процес науково-дослідної роботи зі студентами-іноземцями, який досить серйозно підвищує творчі можливості студентів.

Series of the modern approaches to educational pedagogical process of foreign students on operative surgery and topographical anatomy department are resulted in the article. It was showed effectiveness application of video films about classical and modern operations in professional training foreign students, situation task solution and also making discussion about intraoperative mistakes. It was proved, that the creating electrified stands, which show areas of a human body promote independent of the students-foreigners outside of the educational time. The important factor of lecture material mastering is publishing of lectures texts. Process of research work with the students-foreigners, which greatly improve creative abilities of them, were viewed in article.

Вступ. Зміна умов прийому іноземців до вищих навчальних закладів, мовний бар'єр, низька мотивація до навчання в значній частині студентів потребує перегляду традиційних форм навчання. Необхідність вдосконалення навчання студентів-іноземців близька кожному викладачу вищого навчального закладу. За останнє десятиріччя на кафедрі оперативної хірургії та топографічної анатомії накопичений певний досвід навчання зарубіжних студентів.

Основна частина. Одним із сучасних підходів до навчально-виховного процесу є послідовна, неперервна зміна моментів розвитку взаємодіючих об'єктів – педагога та студента, так звана педагогічна взаємодія. Вона передбачає не тільки процес передачі теоретичних і практичних знань, але й передачі духовних цінностей, створюючи сприятливі умови для самореалізації суб'єктів навчання [1].

Найбільша ефективність засвоєння іноземними студентами матеріалу з оперативної хірургії та топографічної анатомії може бути забезпечена при організації практичних занять в плані самостійного препарування трупного матеріалу та відпрацювання оперативних прийомів як на трупах, так і на тваринах.

Особливості кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії в тому, що предмет є базовим для формування майбутнього лікаря, дає необхідний алгоритм застосування набутих теоретичних знань в наступній клінічній діяльності.

Потужним фактором, що сприяє оптимізації навчального процесу, є логіка та глибоке розуміння клінічного значення теоретичного матеріалу, який розглядається на практичному занятті. Гармонійне поєднання навчальної та науково-дослідної діяльності на практичних заняттях досягається шляхом надання заняттям проблемного характеру. Останнім часом успішно впроваджено в навчальний

процес розв'язання ситуаційних задач за темою заняття. Створення дискусії навколо цих питань сприяє клінічному мисленню студентів.

На кафедрі є унікальна можливість розглянути варіанти будови тіла людини. Тому особливу увагу приділяємо розгляду помилок хірургів та терапевтів, пов'язаних з індивідуальною мінливістю топографоанатомічних взаємовідносин. Можливі ускладнення при виконанні хірургічних маніпуляцій добре обговорюються біля препарату.

Знайомство з класичними та сучасними оперативними прийомами, способами оперативних втручань проводиться також завдяки відеотеці, що створена на кафедрі. Перегляд навчальних фільмів проводиться перед самостійною практичною роботою студентів. Зорова та слухова інформація сприяє закріпленню отриманих теоретичних знань. Використання навчального телебачення вчить студентів-іноземців мислити поняттями та категоріями [2].

Проведені спостереження під час практичних занять показали, що швидкість реакцій-відповідей на задані запитання в українських студентів більша, ніж у іноземних. Але при використанні наочних посібників (малюнків, таблиць) вона однакова, а в деяких випадках і вища у іноземців. Іноземні студенти потребують більшої індивідуальної допомоги викладача, ніж вітчизняні, відчувають потребу в більшій наочності навчального процесу. Значної уваги вимагає методична сторона самостійної підготовки студентів в позанавчальний час. На жаль, це найменш регульована частина навчального процесу, в якій ми контролюємо лише результати. Аналіз причин відставання ряду студентів з топографічної анатомії показав, що основною причиною цього відставання є недостатня підготовка студентів до занять [3]. Не торкаючись всіх сторін цієї проблеми, треба сказати, що наша кафедра має досвід активного використання іноземцями електрифікованих таблиць з основних розділів предмету. Так, на кафедрі активно використовуються стенди для вивчення хірургічного інструментарію, топографоанатомічних утворень різних ділянок людського тіла. При вивченні топографії верхніх та нижніх кінцівок використовуються електрифіковані стенди, де можна не тільки простежити топографію судинно-нервових пучків та будову каналів кінцівок, але й вивчити поперечні зрізи на різних рівнях. Стенди виставлені в коридорі кафедри, доступні, використовуються як для самопідготовки студентами, так і для контролю знань під час занять викладачами.

Одним з ефективних способів оптимізації навчального процесу студентів-іноземців є програмований контроль знань. Кафедрою розроблені тести різного рівня складності, які використовуються в роботі створених центром наукових технологій університету опитувальних систем.

Визначилась необхідність включення в склад запитання програмованого контролю схеми або малюнка, завдяки чому виконується вимога наочності та демонстративності, що досить суттєво для топографічної анатомії.

Досвід кафедри показує, що студенти-іноземці краще розуміють питання програмованого, ніж традиційного контролю знань. Об'єктивність, конкретність, зрозумілість програмованого контролю задоволенням сприймається студентами. Програмований контроль застосовується як для перевірки підготовленості студентів групи до практичного заняття, для перевірки засвоєного матеріалу, для етапного контролю знань, для самостійної підготовки студентів, а також для визначення переможця при проведенні конкурсів, олімпіад. Викладачі кафедри використовують програмований контроль також для перевірки якості різних педагогічних засобів навчання.

Дуже важлива систематичність контролю знань, створення в групі морально-психологічного клімату, коли "не знати – соромно". Відсутність системи в опитуванні студентів призводить до того, що вони вчать матеріал лише тоді, коли відчувають, що їх можуть викликати [4].

Важливою умовою успішного оволодіння матеріалом студентами є засвоєння лекційного матеріалу. Ефективність засвоєння цієї частини матеріалу залежить від багатьох факторів: інформаційна новизна, дохідливість викладання, мотиваційний настрій та підготовленість аудиторії.

З метою поліпшення засвоєння студентами лекційного матеріалу виданий навчальний посібник – тексти лекцій, що читались студентам. Запропонований текстовий матеріал лекцій не знизив рівня відвідування лекцій, так як студенти мали змогу, відвідавши лекцію, ознайомитися з табличним фондом кафедри (6-7 таблиць на кожній лекції), слайдами (11-15 слайдів на кожній лекції), навчальними фільмами. Ознайомившись з текстовим матеріалом та відвідавши лекцію, студенти одержують фундаментальні знання, що базуються на знаннях основ топографічної анатомії.

В запропонованому курсі лекцій розглядаються класичні оперативні втручання, оперативні доступи, що використовуються для їх виконання, а також зв'я-

зані з ними топографоанатомічні особливості. В кожній лекції матеріалу з оперативної хірургії передусе викладення топографічної анатомії даної ділянки з висвітленням голотопії, синтопії, скелетотопії органів, їх кровопостачання, іннервації, лімфатичного відтоку, форм індивідуальної мінливості. Для більш розширеного знайомства з висвітленими розділами та підготовки до практичних занять пропонується познайомитись з рекомендованою літературою.

Дуже важливо розвивати творчі здібності студентів, які успішно оволоділи предметом. На жаль, лише невелика частина студентства має можливість брати участь у науковому експерименті. Це пов'язано як з бажанням студента, можливостями педагогічного персоналу кафедри, так і з матеріальною базою університету.

В основу науково-дослідної роботи зі студентами-іноземцями покладений методичний принцип, згідно з яким спочатку студенти знайомляться з темою-завданням, після чого проводять вивчення питання шляхом аналізу вітчизняних та зарубіжних інформаційних джерел, визначають мету та завдання дослідження. Сприяє підбору літературних джерел робота в центрі нових інформаційних технологій університету, де студенти з задоволенням працюють в мережі Інтернет. Разом з викладачем – керівником роботи, обговорюють методи дослідження, оволодівають ними. Обов'язково намічаються можливі майбутні результати дослідження. Після цього проводять експериментальне дослідження з постановкою контролю. Експерименти детально сплановані, зведені до мінімуму незручності для тварин, при необхідності застосовуються сучасні знеболювальні речовини. Гуртківці кафедри оперативної хірургії вже багато років проводять експеримент лише після розгляду результатів математичного моделювання і вибору оптимального оперативного втручання для тварини.

Після завершення експерименту керівник робо-

ти разом зі студентами аналізують морфологічні матеріали та результати спостережень. Порівнюють отримані результати з даними літератури, з наміченими результатами, яких чекали від експерименту. Аргументують та намічають шляхи реалізації положень та висновків, що витікають з одержаних результатів. Результати науково-дослідної роботи після детального обговорення з науковим керівником та завідувачем кафедри оформляють у вигляді доповіді, відбирають ілюстративний матеріал, що відображає основні положення дослідження та виносять на обговорення студентів та викладачів на черговому засіданні наукового гуртка. Кращі роботи рекомендуються на підсумкову наукову конференцію та для участі в конкурсах.

Досвід багаторічного керівництва роботою студентського наукового гуртка на кафедрі показав, що до виконання науково-дослідної роботи доцільно залучати трьох-чотирьох студентів, причому найкраще коли 2-3 з них – вітчизняні, а 1-2 – іноземні. Результати багатьох досліджень іноземних студентів опубліковані, багатьох – продовжені в дослідженнях після закінчення університету в клінічній ординатурі та аспірантурі як експериментальний компонент клініко-експериментального дослідження, представленого на здобуття звання кандидата медичних наук, або (для іноземців) доктора філософії та медицини.

Висновки. Оптимізація навчання студентів-іноземців призводить до ускладнення алгоритму практичних занять та лекцій з оперативної хірургії та топографічної анатомії. Поєднання різноманітних прийомів оволодіння навиками, створення атмосфери клінічного мислення, використання електрифікованих стендів, програмованого контролю знань, видання навчального посібника дає можливість іноземним студентам успішно оволодіти предметом.

Робота в науковому гуртку кафедри сприяє розвитку творчих здібностей студентів-іноземців.

Література

1. Андрейчин М.А., Копча В.С., Копча Н.В. Сучасні підходи до навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі // Медична освіта. – 2000. – № 3 – С.21-24.
2. Скрипніков М.С., Данільченко С.І., Білич А.М. Використання навчального телебачення під час викладання оперативної хірургії та топографічної анатомії // Вестник проблем биологии и медицины. – 1998. – № 11. – С. 47-50.

3. Сіліна Т.М. Психолого-педагогічні аспекти викладання топографічної анатомії в медичному вузі // Вісник Вінницького державного медичного університету. – 2002. – Т. 6, № 1. – С 122-123.

4. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів педагогічних закладів освіти. - К.: видавничий центр "Академія", 2000. - 554 с.

УДК: 615.1(07.07)

ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ ВИКЛАДАННЯ ФАРМАКОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

К.А. Посохова, О.М. Олещук, І.М. Кліщ, І.П. Мосейчук, В.В. Буковська
Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

THE WAYS TO IMPROVE THE TEACHING OF PHARMACOLOGY TO FOREIGN STUDENTS AT MEDICAL FACULTY

К.А. Posokhova, O.M. Oleshchuk, I.M. Klishch, I.P. Moseichuk, V.V. Bukovska
I.Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

Роль підготовки у вузах України студентів-іноземців з року в рік неухильно зростає. Викладання фармакології, яка є інтегруючою дисципліною між медико-біологічними предметами I-II курсів та клінічними предметами, озброює лікарів знаннями, необхідними у щоденній практичній діяльності, повинно бути націлене на кінцеву мету – якісну підготовку висококваліфікованих спеціалістів. Досягнення цієї мети потребує врахування особливостей роботи з іноземними студентами та використання широкого спектра сучасних навчально-методичних заходів та матеріалів. Останні включають підготовку та впровадження навчально-контролюючих програм з предмета, компакт-дисків, відеофільмів, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій та ін.

There is a steady increasing of the role of foreign students training in the high school in Ukraine. Learning of pharmacology, which is an integrative science among medical and biological subjects of I-II courses and clinical subjects, and give the students knowledge, which will be necessary in their practice, must be connected with the final aim – the best preparing of high-quality specialists. Achievement of this aim needs taking into account peculiarities of working with foreign students and using of wide spectrum of modern educational and methodological methods and materials. The last include preparing and inculcation of training control programs on subject, compact-disks, video textbooks, manual books, methodological instructions etc.

Вступ. На сучасному етапі розвитку медичної освіти в Україні великого значення набуває професійна підготовка майбутніх медиків – як вітчизняних, так і з-за кордону. Сьогодні ринок освітніх послуг, що надається у нашій країні іноземним громадянам, суттєво розширився: освіту можна одержати не лише українською та російською мовами, але й мовою міжнародного спілкування – англійською. Така ситуація потребує нових підходів до організації навчального процесу, забезпечення підручниками та навчальними посібниками, створення навчальних і контролюючих програм для успішного розв'язання поставлених завдань.

Основна частина. Викладання фармакології як невідмінної складової успішного вивчення медичних наук вимагає конкретних заходів для оптимізації її засвоєння іноземними студентами. Фармакологія є дисципліною, що посідає особливе місце. Насамперед, вона є інтегрованою наукою, що поєднує преклінічні та клінічні предмети. Лікарський засіб, який

є об'єктом її вивчення, діє на різні структури через певні біохімічні механізми, змінюючи функцію органів і систем з метою її нормалізації. Розуміння цих складних процесів потребує фундаментальних знань з анатомії, нормальної фізіології, хімії, біохімії, патологічної анатомії та патологічної фізіології. Фармакологія ґрунтується на цих дисциплінах. Разом з тим, досвід викладання предмета іноземним студентам показує, що рівень їх знань з цих дисциплін є не дуже високим, що створює труднощі в освоєнні програмового матеріалу. Це може бути зумовлено тим, що студенти-іноземці доволі часто змінюють ВНЗ, в якому навчаються, що не дозволяє нам повною мірою забезпечити спадкоємність знань, які вони отримують на попередніх курсах. Це призводить до необхідності перегляду підходу до проведення практичних занять і лекцій з використанням нових організаційних форм. Зокрема, на наш погляд, є доцільним запозичити у вищевказаних кафедр ситуаційні завдання, які виносяться з їх предметів на іспит “Крок-1”, і перед розгляданням нового розділу фармакології (скажімо, “Засоби, які впливають на серцево-судинну систему” та

ін.) визначати вихідний рівень знань студентів-іноземців з інших дисциплін, які вони вивчали на 1-2 курсах. З одного боку, це сприятиме створенню об'єктивної картини базових знань студентів, якими вони повинні володіти для повноцінного засвоєння фармакології, з іншого – більш тісній інтеграції викладання між різними кафедрами.

Під час проведення практичних занять та читання лекцій певні проблеми створює мовний бар'єр між викладачем та студентом. Не всі студенти з англійських груп мають достатній словниковий запас, щоб чітко і ясно висловити свою думку. Тому велике значення має темп викладання лекційного матеріалу, підкреслення найбільш важливих місць тексту. Речення повинні бути прості і зрозумілі. Особливі вимоги ставляться до ілюстративного матеріалу, який має бути виразним, яскравим та лаконічним. Як і у випадку читання лекцій для українських студентів, найкращим варіантом унаочнення є, звичайно, використання найбільш сучасних методів, зокрема відеофільмів, комп'ютерних слайдів тощо, що потребує подальшого розвитку матеріальної бази навчального процесу. Разом з тим, регулярне і повне використання існуючих потужностей комп'ютерних класів, створення компакт-дисків з предмета, контролюючих програм є прерогативою і обов'язком викладацького складу. Вміння не лише знайти сучасний цікавий матеріал, але й донести його студентам у яскравій формі, яка запам'ятовується їм надовго, є проявом викладацької майстерності. Під час читання лекцій англійською мовою доцільно також попередньо ознайомити студентів з основними термінами, які будуть використані на лекції, або роздати короткий виклад теми в надрукованому вигляді. Мовна проблема особливо гостро постає при вивченні предмета цим контингентом студентів. Під час підготовки до викладання англійською мовою викладачі пройшли дворічні курси та отримали сертифікати на право викладання. Допомогло підвищити рівень знань з іноземної мови також проведення практичних занять англійською мовою у спеціально створених групах вітчизняних студентів. Крім того, викладачі постійно підвищують свій рівень, читаючи сучасну наукову та навчальну літературу англійською мовою, працюючи у системі Інтернет.

Викладач, котрий веде заняття в групі студентів-іноземців, перш за все мусить їх навчити працювати з навчально-методичною літературою. Звичайно, на кафедрі обов'язково повинні бути методичні розробки російською та англійською мовами. Ми

вважаємо за доцільне при розробці методичних матеріалів давати коротку інформацію з висвітленням основних питань теми. Останнє частково зумовлено відсутністю підручника з фармакології англійською мовою, адаптованого до програми в нашій країні. Разом з тим, під час вивчення предмета ми намагаємося враховувати арсенал та особливості застосування ліків, що використовуються при захворюваннях, поширених у південно-східних країнах, студенти яких навчаються у нашому вузі. До таких засобів можна віднести антипротозойні, протигельмінтні, протимікробні тощо. Щоб краще адаптувати студентів до медицини своїх країн, ми вважаємо необхідним ознайомлювати їх із назвами препаратів, прийнятими у Міжнародній Фармакопеї. Якщо студентам-іноземцям буває важко впоратись із термінами, на допомогу приходить латинська мова.

На кафедрі фармакології майбутні медичні працівники вивчають основи лікарської рецептури. Це основна практична навичка, якою студенти повинні оволодіти на кафедрі. Проблемою є різні правила виписування рецептів та форми рецептурних бланків у нас та за кордоном. Тому для англійських студентів на кафедрі було видано методичні рекомендації "Rules of Medical Prescription Writing". Готується до друку збірник методичних рекомендацій з фармакології для англійських та російськомовних студентів-іноземців.

Зворотний зв'язок зі студентами здійснюється завдяки ретельному систематичному контролю, який обіймає різні рівні знань, від знайомства з фактичним матеріалом до абстрактно-пошукового мислення. Обов'язковим є усний аналіз найбільш важких елементів теми. Крім того, на кожному занятті здійснюється письмовий контроль, в який включено виписування рецептів за темою, розбір ситуаційних задач та тестів. Останнє є обов'язковим, адже студенти-іноземці беруть участь у державному ліцензійному іспиті "Крок-1". Враховуючи це, на кафедрі створюється банк тестових завдань та навчально-контролюючі комп'ютерні програми. Для успішної реалізації різних форм самостійної роботи студентів (аудиторної та позааудиторної) на кафедрі організовано постійні консультації викладачів. Крім того, необхідно ширше залучати студентів-іноземців до участі в предметних олімпіадах та до роботи в студентських наукових гуртках. Заохочуємо студентів до участі у внутрішньому житті колективу кафедри, вузівських заходах, наукових конференціях. Досвід роботи пока-

зав великий ефект при проведенні індивідуальної виховної роботи з кожним студентом.

Висновок. Комплексний підхід до навчання іноземців, з урахуванням особливостей даного контингенту студентів, з використанням всіх сучасних можливостей для оптимізації навчального про-

цесу, дозволяє максимально адаптувати їх до навчання у нашій країні, сформувати у них зацікавленість у вивченні предмета, відійти від традиційних методів навчання, уніфікувати навчальний процес і в результаті підвищити якість знань та набутих практичних навичок.

Література

1. Солонська О.П. Удосконалення підготовки іноземних студентів на початковому етапі навчання у вищих навчальних закладах медико-фармацевтичного профілю: сучасні умови та перспективи // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України: Мат. доп. наук.-метод. конф., Тернопіль, 29 вересня–1 жовтня 1999 р.–Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. –С. 65-66.

2. Киричок Л.Т., Ганзій Т.В. Про доцільність внесення деяких коректив до навчального плану з фармакології // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медич-

них та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України: Мат. доп. наук.-метод. конф., Тернопіль, 29 вересня – 1 жовтня 1999 р. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. –С. 37-38.

3. Дунаєв В.В., Карпенко О.В. Інтернет як джерело нових технологій медичної освіти // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України: Мат. доп. наук.-метод. конф., Тернопіль, 29 вересня–1 жовтня 1999 р. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. –С. 201-202.

УДК 618.1+618.2]: 378.147.31/.88:681.3

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ І ПІДХОДИ У ВИКЛАДАННІ АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

В.О. Потапов, Т.С. Петрашенко, Т.В. Демченко, К.Б. Акімова,
І.С. Гарагуля

Дніпропетровська державна медична академія

MODERN TECHNOLOGIES AND APPROACHES IN TEACHING OBSTETRICS AND GYNECOLOGY TO FOREIGN STUDENTS

V.O. Potapov, T.S. Petrashenko, T.V. Demchenko, K.B. Akimova,
I.S. Garagulia

Dnipropetrovsk State Medical Academy

В статті висвітлені сучасні технології і підходи, які використовують на кафедрі акушерства і гінекології Дніпропетровської державної медичної академії у викладанні за фахом іноземним студентам.

Modern technologies and approaches in teaching of obstetrics and gynecology specifically for foreign students at Obstetrics and Gynecology department of Dnipropetrovsk State Medical Academy are discussed in this article.

Вступ. Викладання акушерства і гінекології іноземним студентам є у повній залежності від поставленої соціальної задачі – підготовки лікарів загального профілю, але має свої властивості, пов'язані з відмінністю в їх загальній підготовці і відсутності знань про структуру медичного обслуговування України, прагматизмом у відношенні до своїх перспектив, поглядів на освіту, ставлення до навчання, вимог до рівня підготовки викладачів та інше, що потребує розробки концептуальних підходів до їх навчання [1, 4, 5, 6, 7, 8, 10].

Основна частина. Концепція навчання іноземних студентів на кафедрі акушерства і гінекології Дніпропетровської державної медичної академії здійснюється за єдиною для вітчизняних та іноземних студентів інтегрованою програмою і розглядає навчальний процес як складну систему, що включає: методи та способи навчання; форми та засоби навчання; навчальну та наукову роботу студентів і навчальну діяльність викладачів.

Програмний зміст і навчальний план разом складають невід'ємну частину моделі фахівця, і саме ця частина, на нашу думку, повинна стати основою для навчання іноземного фахівця. Будівництво моделі закордонного фахівця, стосується, таким чином, перш за все основних засобів і методів на-

вчання, а отже, характеру діяльності викладача [1, 2, 4].

У зв'язку із цим на нашій кафедрі взято курс інтенсифікації навчання іноземних студентів, головний акцент якого робиться не на обсяг, а на ґрунтовність навчання, знання основних концепцій акушерства та гінекології, формування творчих здібностей і навиків подальшої самоосвіти [7].

Згідно з цим, спираючись на навчальну програму, ми вважали необхідним і розробили спеціально для іноземних студентів практичний посібник для самостійної роботи. Він вміщує настанови з предмета, які конкретно наближені до теми кожного заняття згідно з навчальним планом. Це дозволяє студентам не витрачати часу на пошуки різноманітної додаткової літератури, користуватися цим керівництвом як конспектом на практичному занятті і при самостійній роботі.

Упродовж ряду років на нашій кафедрі з метою покращення сприйняття, засвоєння обсягу інформації, який постійно збільшується, розвитку логічного мислення у студентів, можливості самостійної роботи, поряд з традиційними формами, використовуються елементи програмованого навчання, зокрема, один із його прийомів – наочність. За всю історію викладання медичних наук були вироблені такі класичні форми наочності, як демонстрація хворих, малюнків, муляжів і т.ін. Однак специфіка

викладання акушерства та гінекології, яка зумовлена рядом етичних моментів, викликає необхідність у додаткових розробках методики наочності. На лекціях в силу морально-етичних і деонтологічних правил демонстрація вагітних жінок і гінекологічних хворих не допускається. На практичних заняттях для здійснення принципу наочності нами широко використовується участь у клінічних обходах, ургентних операціях, курація вагітних та гінекологічних хворих. Із великої кількості практичних навичок ми обираємо ті, які виявляться необхідними студенту у його майбутній діяльності у себе на батьківщині. З метою закріплення засвоєних знань і розвитку клінічного мислення ми регулярно використовуємо як домашнє завдання складання і вирішення ситуаційних задач за темою. Використання задач у процесі навчання дозволяє іноземним студентам вивчити клініку окремих патологічних станів і на підставі аналізу клінічних даних встановити правильний діагноз, прийняти рішення щодо лікувальних призначень. Досвід кафедри свідчить про необхідність складання задач на підставі конкретних клінічних ситуацій.

Слабким місцем у клінічній підготовці з акушерства та гінекології є вироблення у іноземного студента здібності обмірковувати конкретну ситуацію та приймати правильне рішення. Це підтверджується даними опитування (8 % іноземних студентів після закінчення циклу з акушерства не вміли прийняти правильне рішення у деяких екстремальних ситуаціях). Навчальні задачі дають можливість підвищити рівень засвоєння певних тем і розділів курсу, а також ступінь формування у них здатності приймати самостійні рішення.

Ми прагнемо не тільки дати студентові мінімум знань з предмета, але й навчити його мислити біля ліжка хворої, вагітної, роділлі, породіллі, а також розвинути цікавість до дослідницької роботи. Для цього ми заохочуємо самостійну курацію хворих (вагітних), ведення пологів під контролем лікаря, оформлення медичної документації, написання реферативних повідомлень з актуальних питань акушерства та гінекології. На практичному занятті студент виступає з доповіддю, а наприкінці циклу – захищає історію хвороби або пологів [5, 7].

Інтенсифікація навчального процесу для іноземних студентів пов'язана з удосконаленням технології викладання [4, 6, 7]. Звичним стало використання перегляду відеофільмів за темою заняття. Для цього на кафедрі у кожній навчальній кімнаті є відеосистема, створена відеотека з головних тем

за участю кафедри та фонду Американського коледжу акушерів та гінекологів.

Для самостійної роботи іноземних студентів обладнаний спеціалізований клас практичних навичок з муляжами, фантомами, стендами, інструментами. Для засвоєння біомеханізму пологів на кафедрі створений оригінальний комп'ютерний тренажер "Біомеханізм пологів", який у мультиплікаційній грайливій формі дозволяє наочно вивчити біомеханізм пологів при різних видах головного передлежання, полегшує викладання, сприйняття і засвоєння матеріалу, активізує пізнавальну діяльність, дозволяє найбільш повно використовувати робочий час. За допомогою комп'ютера також проводиться контроль засвоєння знань іноземних студентів, що для них більш звично, ніж письмова відповідь, на яку вони витрачають набагато більше часу.

Для навчальної, наукової та пізнавальної діяльності студентів на кафедрі розроблений загальнодоступний інтернет-сайт "Жіноче здоров'я" у російському та англійському варіантах, що дозволяє іноземним студентам одержувати найновішу інформацію, а також через студентську сторінку сайту спілкуватися з іншими студентами різних країн світу. Окрім того, на сайті розташовані в електронному варіанті підручники та атласи з акушерства та гінекології, лекції та методичні розробки з предмета

Ми вважаємо, що така система організації навчального процесу припускає реальне індивідуальне навчання, яке дозволяє враховувати не тільки схильності та спроможність іноземних студентів, але і їх інтелектуальні можливості.

Проходячи навчання у загальних групах спільно з вітчизняними студентами, іноземні учні перебувають у неоднакових з ними умовах у зв'язку з тим, що існує істотна різниця у рівні їх загальної підготовки та відсутні знання про структуру медичного обслуговування України. Рівень знань преклінічних дисциплін іноземних студентів істотно нижчий порівняно із знаннями вітчизняних студентів у зв'язку з присутністю на перших курсах мовного бар'єру. У цих умовах набуває особливого значення оптимізація навчального процесу. Оптимальним варіантом, який підвищує ефективність навчання, вважаємо формування єдиної академічної групи іноземних студентів [3, 9].

На наш погляд, слабкою ланкою у викладанні іноземним студентам є також лекції, які читають лектори завжди для змішаної аудиторії. Мовний бар'єр, звичайно, не дає можливості для іноземно-

го студента витримати темп лекції, особливо при комбінації аудиту з демонстрацією слайдів, або відеоматеріалу. У зв'язку із цим, практично ніхто із іноземних студентів її не конспектує, а як наслідок цього – не засвоює матеріал.

Зважаючи на ці обставини, на кафедрі акушерства та гінекології підготовлені тексти усіх тем лекцій, що дозволить іноземному студенту концентруватися переважно на демонстраційному матеріалі лектора, роблячи лише нотатки у тексті лекції, який він вже має. Для більшої доступності лекції, вже з минулого року ми почали широко використовувати відеофільми і графопроектор із відображен-

ням на екрані не тільки малюнків, але й основних текстових положень теми лекції (звичайно до 20 кодограм на лекцію).

Висновки. Таким чином, наш досвід показує, що навчання предмета не потребує створення спеціальної програми для іноземних студентів, а необхідно лише більше уваги приділяти відповідним розділам, засвоєнню практичних навичок та невідкладних станів.

Запорукою доброї підготовки іноземних студентів та виховання у них потреби творчої активності є постійне удосконалення та пошук нових елементів навчання.

Література

1. Аверина В.Д. Теория и практика активных методов обучения. С. Пб., 1992, 380 с.
2. Голубев В.А., Лапко К.К. Опыт преподавания акушерства и гинекологии иностранным студентам // Преподавание акушерства и гинекологии в медицинских вузах.- Волгоград, 1979.- С. 18.
3. Горлова О.Е. Социально-гигиенические оценки бюджета времени советских и иностранных студентов // Гигиена и санитария.- 1990.- №5.- С. 69-71.
4. Елманова В.К. Высшее образование за рубежом. - Л., 1989. - 198 с.
5. Журавська Л.М. Педагогічні умови управління самостійною роботою студентів вищих навчальних закладів освіти: 13.00.04: Автореф. дис. к. пед. наук / Нац. аграр. ун-т.- Київ.- 1999.- 21 с.
6. Застосування комп'ютерної техніки в процесі підго-

товки медичних кадрів: Респ. наук. конф. 26-28 листопада 1992 року, м. Вінниця: тез. Доп.- Вінниця, 1992.- 92 с.

7. Маховикова Г.А. Активные методы обучения и качество подготовки специалистов. - Л., 1990, 203 с.

8. Проваторов В.М., Уварова Г.С. Особенности организации учебного процесса студентов и некоторые показатели их функционального состояния в период экзаменов // Здравоохранение Российской Федерации.- 1988.- №9.- С. 30-32.

9. Солонська О.П. Про актуальні проблеми мовної підготовки іноземних студентів на початковому етапі // Вісник фармації.- 1996.- №1-2. - С. 157-158.

10. Чугунова Д.А. Особенности преподавания акушерства и гинекологии зарубежным студентам на лечебном факультете // Преподавание акушерства и гинекологии в медицинских вузах.- Волгоград, 1979.- С. 52-53.

УДК 378.193:371.24:378.16:61

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОДИПЛОМНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНОМУ ВНЗ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ф.Ф. Пшелуцький, А.Ф. Гуменюк, В.М. Жебель

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE PROBLEMATIC ASPECTS OF PREGRADUATION STUDY OF FOREIGN STUDENTS AT THE MEDICAL UNIVERSITY AND WAYS OF ITS DECISION

F.F. Pshelutsky, A.F. Gumenyuk, V.M. Zhebel

The M.I. Pirogov's Vinnitsa State Medical University

Проаналізовано основні причини низької успішності іноземних студентів, особливо на молодших курсах (низький базовий рівень підготовки, складності адаптації та недостатнє володіння мовою, якою проводиться навчання, перевантаження й недостатня пристосованість програм та інше). Запропоновано ряд заходів, що можуть сприяти покращанню успішності та навчальної дисципліни. Відмічено необхідність індивідуального диференційованого підходу до кожного іноземного студента зокрема.

The main reasons of low progress of foreign students, especially during. The first courses, are analyzed (the low basic level of training, the difficulties of adaptation and insufficient knowledge of language, used for study, overwork and Insufficient adaptation of programs). Methods, which may improve progress and Subjects are suggested. Necessity of individual different ional approach to every foreign student is marked.

Вступ. У Вінницькому державному медичному університеті ім. М.І. Пирогова на сьогодні накопичений значний досвід підготовки лікарів з числа іноземних громадян, що запрошуються на навчання з багатьох країн світу.

Четвертий рівень акредитації вузу, наявність достатньої кількості досвідченого професорсько-викладацького складу, потужна матеріально-технічна база, оснащення кафедр і лабораторій сучасною лікувально-діагностичною апаратурою, повне забезпечення підручниками та навчально-методичними посібниками дає можливість задовольнити всі потреби іноземних студентів.

Сьогодні різними формами навчання охоплено понад 600 іноземних громадян [1]. Якщо поставити запитання, чи можемо ми бути задоволені станом навчального процесу, навчальної дисципліни та успішності іноземних студентів, то відповідь однозначна – далеко ні. Про це свідчить факт щорічного відрахування з університету біля 50 іноземних студентів у зв'язку з великою кількістю пропусків та низькою успішністю [1].

Основна частина. Які ж причини ситуації, що склалася?

Однією з основних причин низької успішності, безумовно, є недостатній рівень базової підготовки іноземних студентів, що зараховуються до вузу поза конкурсом на контрактній основі. На жаль, це об'єктивна реальність, яка не дає надії на значне покращання контингенту іноземних громадян, що буде набиратись у майбутньому.

Варто звернути увагу на такі обставини, як адаптація іноземних громадян у перші роки навчання. На шляху до ефективного засвоєння навчальної програми, відчуття комфорту в новому мовному та соціальному середовищі іноземний студент має подолати такі перешкоди, як мовні проблеми, соціокультурна відокремленість, фізіологічна адаптація до нового клімату та харчування [2].

Молода людина, що приїздить в Україну, опиняється певною мірою в нових екстремальних умовах. Втрата сталого шкільного стереотипу, відсутність підтримки батьків та рідних, незвичні кліматичні умови, необхідність оволодіння новою іноземною мовою та значне академічне навантаження даються нелегко навіть особам з високою базовою загальноосвітньою підготовкою.

© А.І. Гоженко, М.Г. Дяченко, Л.Г. Коваленко та ін., 2002

Не менш суттєвою причиною низької успішності іноземних студентів, особливо на молодших курсах, є мовний бар'єр і перевантаження навчальних програм з ряду дисциплін. Період початку студентського життя супроводжується особливими стресовими навантаженнями, саме тому найбільша кількість відрахувань за неуспішність припадає на перші роки навчання.

Вражає факт значної кількості пропусків лекцій і практичних занять, що мають окремі іноземні студенти на 1-2 курсах. Аналіз причин цього явища показав, що викладачі часто не враховують рівня базової підготовки студента, володіння ним російською мовою. Такий потенційно відстаючий студент не готовий самостійно повною мірою підготуватись до практичних занять з фізики, хімії, біології, латинської мови. Він не завжди повною мірою розуміє, про що написано в підручнику, де знайти відповідь на поставлені питання. У результаті надмірно вимогливий викладач уже на першому занятті виставляє цьому студенту „двійку”. До другого заняття матеріал для підготовки збільшується вдвічі, студент знову одержує „двійку” і так часто повторюється до кінця семестру.

Інша категорія студентів уже з 2-3 заняття перестає відвідувати такі предмети. Мотивація у таких студентів дуже проста. Вони заявляють, що на цих заняттях нічого не розуміють, нічого не встигають і бояться їх відвідувати, бо окрім „двійки” їм нічого більше очікувати. Студент вважає, що краще ходити на відробки, там його не бачать і не чують одногрупники, він залишається наодинці з викладачем, і конфлікт часто вичерпується позитивно.

Ці факти свідчать про відсутність індивідуального підходу, неврахування рівня базової підготовки студента, коли викладач не обтяжує себе завданням будь-що навчити цього студента, дати йому можливість засвоїти необхідний мінімум знань із цієї дисципліни. Можливо, через відсутність особистого зацікавлення викладача до іноземного студента деякі з останніх в ознаку протесту не відвідують лекції і практичні заняття [3].

При роботі з іноземцями спосіб подання навчального матеріалу повинен бути простим і зрозумілим. Дуже важливо створити сприятливу атмосферу на заняттях і лекціях, розвивати комунікабельність, постійно спілкуючись у процесі навчання пам'ятати, що головне в організації навчального процесу не стільки його зміст, але й доступне та зацікавлене його викладання.

Чи є шляхи покращання успішності іноземних студентів? Звичайно є.

Вихід з цієї ситуації можливий за умови ретельного підходу при формуванні академічних груп на 1 курсі. Необхідно враховувати рівень базової підготовки та індивідуальні здібності кожного студента. Такою інформацією володіє підготовчий факультет для іноземних громадян.

Доцільно, мабуть, на методичній раді для іноземних громадян розглянути питання про можливість відмови від щоденної п'ятибальної оцінки знань іноземних студентів протягом першого семестру, а, можливо, і всього першого курсу.

Незважаючи на те, що майже кожен 2-3 роки до навчального плану студентів-медиків вводяться нові дисципліни, нам здається можливим все-таки враховувати деякі особливості підготовки лікарів-іноземців і скорочувати навчальні програми на 1-3 курсах (з суспільно-політичних наук, організації охорони здоров'я, історії медицини та інших).

Посилення роботи на кафедрах з корекції програм для іноземців, індивідуальна робота з відстаючими, диференційоване оцінювання здібностей кожного, щире бажання навчити, пошуки шляхів зацікавлення – тільки такий можливий шлях уникнути великої кількості відрахувань серед іноземних студентів.

Деканат з роботи з іноземними студентами має переглянути своє ставлення до пропусків лекцій і практичних занять іноземними студентами. Треба дотримуватись такого стилю роботи, щоб уже після двох-трьох пропусків лекцій або практичних занять студент був запрошений на розмову до завідуючого кафедрою, заступника декана, а якщо потрібно – то до проректора з міжнародних зв'язків для з'ясування причин пропусків.

В умовах двомовності, що існує сьогодні у місті Вінниці, а також враховуючи те, що навчання іноземців в університеті йде російською мовою, а документація в клініці оформлюється українською, вважаємо за необхідне паралельне навчання ведення професійного діалогу як російською, так і українською мовами. Доцільно у майбутньому здійснити повний перехід на викладання українською мовою. В зв'язку з цим, важливим є міжпредметна координація та обговорення цих питань на спільних засіданнях кафедр [4].

Кожен іноземний студент без винятків потребує до себе великої уваги, щирого батьківського піклування з боку всіх структурних підрозділів університету. Покращити ситуацію, на нашу думку, може

великий досвід роботи з іноземцями, який добре себе зарекомендував у минулому. Йдеться в першу чергу про інститут кураторів.

Викладач-куратор (наставник) – чуйна людина, визнаний спеціаліст у своїй галузі з достатнім життєвим досвідом, який володіє педагогічною етикою та психологічним тактом, що буде турбуватись про формування у молодій людини високих моральних якостей, може залишити глибокий слід у долі своїх вихованців на все життя. Підключення до роботи з іноземними студентами досвідчених викладачів, кураторів груп, земляцтва допоможе значно покращити відчуття комфорту в новому мовному та соціальному середовищі, а відтак – і ситуацію з успішністю та навчальною дисципліною в цілому.

Враховуючи те, що практично всі іноземні студенти у майбутньому працюватимуть за межами України, слід навчальний процес орієнтувати і до вищої освіти за кордоном [3].

Саме орієнтуючись на це, варто ретельніше ставитись до всіх видів теоретичної та практичної підготовки майбутнього лікаря. Йдеться і про комп'ютерну підготовку з вмінням працювати в Інтернеті, і про підготовку до тестування за системою „Крок 1,2”. Особливої уваги заслуговує робота по оволодінню практичними навичками, при тому, що їх оптимальний обсяг має бути відкорегований суміжними кафедрами. Слід з максимальною користю організувати літню виробничу практику для іноземців та стажування в поліклініці. Вже з початкових курсів необхідно залучати до участі у науковій роботі найбільш здібних іноземних студентів.

Таким чином, ситуація, що склалася з успішні-

стю та відвідуванням лекцій, практичних занять, вимагає перегляду ставлення до іноземних студентів усіх працівників університету, починаючи з 1 курсу і до завершення навчання. Лише спільними зусиллями працівників деканату, кураторів та кафедр можливо суттєво покращити стан успішності і навчальної дисципліни.

Висновки. Покращання успішності іноземних студентів може бути досягнуто шляхом:

1. Ретельного підходу при формуванні академічних груп на першому курсі з урахуванням базової підготовки та індивідуальних особливостей кожного студента, ґрунтуючись на інформації, наданій підготовчим факультетом.

2. Посилення роботи на кафедрах, особливо на молодших курсах, по корекції навчальних програм та пошуків шляхів зацікавлення студентів.

3. Індивідуальної роботи з невестигаючими із диференційованою оцінкою здібностей та швидкою реакцією кафедр та деканату вже на мінімальну кількість пропусків із запрошенням на співбесіду для з'ясування обставин.

4. Впровадження кураторів іноземних груп із числа найбільш досвідчених викладачів, що допоможе іноземним студентам відчувати комфорт в новому мовному та соціальному середовищі під час навчання.

5. Шляхом постійного здійснення міжпредметної координації та обговорення проблемних питань у роботі з іноземними студентами на спільних засіданнях кафедр теоретичного та клінічного профілю.

6. Впровадження навчання українською мовою для можливості вільного спілкування з пацієнтами та використання медичної документації при курації хворих.

Література

1. Пшелуцький Ф.Ф., Гуменюк А.Ф. Деякі проблеми підготовки лікарів з числа іноземних громадян та можливості їх вирішення. // Тези доповідей навчально-методичної конференції „Проблеми організації навчального процесу у медичному університеті”. – Вінниця. – 2001. – С. 104-106.

2. Гришак В.З., Молоткова В.Г. Особливості періоду соціальної адаптації іноземних студентів протягом перших років навчання в українському ВНЗ. // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Фахова

підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.” – 2000. – С. 3-7.

3. Гоженко А.І., Гуркалова І.П., Дяченко М.Г., Коваленко Л.Г., Бабій В.П. Сучасний стан та перспективи підготовки іноземних студентів в Одеському медичному університеті. – Там же. – С. 232 – 236.

4. Василенко Г.Л., Тищенко Л.Т. „О межпредметной координации в обучении языку специальности студентов-иностранцев медицинских учебных заведений”. – 2002. 4-6 лютого Там же. – Київ. – С. 226 – 232.

УДК 616.24–002,77 (07,07)

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ФТИЗИАТРІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

М.М. Савула, Л.А. Гришук, Є.Й. Бліхар, І.Т. П'ятночка, Н.С. Кравченко,
С.І. Корнага

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

THE PROBLEMS OF TUBERCULOSIS TEACHING TO FOREIGN STUDENTS

M.M. Savula, L.A. Hryschuk, Ye.Yo. Blikhar, I.T. Piatnochka,
M.S. Kravchenko, S.I. Kornaha

I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

Проаналізовані проблеми навчання студентів-іноземців на курсі фтизіатрії Тернопільської медичної академії, визначенні шляхи удосконалення навчального процесу.

The authors have analysed the problems of foreign students' teaching at the chair of tuberculosis, there have determined the ways of educational process improvement.

Вступ. За останнє десятиріччя як в усьому світі, так і в Україні, відмічається збільшення захворюваності на туберкульоз. Почастішали випадки виявлення важких форм, кількість форм позалегенових локалізацій, проблемою стає полірезистентність мікробактерій туберкульозу до хіміопрепаратів [1]. Знання питань своєчасної діагностики, лікування та профілактики туберкульозу набуває великого значення для лікарів багатьох спеціальностей, в тому числі і для лікарів з інших країн. Підготовку з фтизіатрії на IV та VI курсах академії разом з нашими студентами проходять студенти-іноземці. Тому у даний час має велике значення удосконалення методик викладання фтизіатрії таким студентам [2,3].

Основна частина. Заняття проводяться переважно російською мовою, враховуючи те, що студенти починали навчання в інших вузах, де вивчали саме російську мову. Для самостійної роботи використовуються російський підручник "Туберкульоз" під редакцією М.І. Перельмана, підготовлене співробітниками курсу (М.М. Савула, Н.Ф. Бібик, Н.С. Кравченко, Д.Т. Смачило) "Учебное пособие по туберкулезу". Однак у таких студентів відмічається недостатній загальноосвітній рівень та відчувається мовний бар'єр. Крім того, обмежена можливість самостійно працювати з украї-

номовними джерелами інформації, а також спілкуватися з пацієнтами в палатах стаціонару.

При проведенні практичних занять, після з'ясування початкового рівня знань, студенти розв'язують тестові завдання або ситуаційні задачі. При підготовці тестових питань доцільно давати декілька відповідей, з яких студент повинен вибрати одну правильну. Вважаємо, що такий метод більш продуктивний для студентів-іноземців, ніж усне опитування.

Для кращого засвоєння предмета велике значення має робота в палатах з хворими, але в даному випадку у ролі перекладача виступає викладач. Особливу увагу звертаємо на формування вміння студентів якісно об'єктивно обстежувати пацієнта, аналізувати дані лабораторних, рентгенологічних та інструментальних досліджень, проводити диференційну діагностику, призначати комплексне лікування хворим на туберкульоз. Викладачі повинні орієнтуватись в епідеміологічній ситуації з туберкульозу і бути ознайомлені з особливостями організації протитуберкульозної допомоги населенню в різних країнах світу.

На курсі фтизіатрії передбачається викладання предмета англійською мовою. Створюється база англійської літератури, готуються тексти лекцій та методичні вказівки. Викладачі курсу проходять відповідну підготовку. Готується до друку посібник "Фтизіатрія" англійською та українською мовами за редакцією проф. І.Т. П'ятночка.

Однак було б доцільно вивчення студентами-іноземцями української мови, починаючи з підготовчого відділення. Це сприятиме більш якій підготовці кваліфікованих спеціалістів. Студенти змогли б, готуючись до занять, використовувати сучасну україномовну літературу, а також компакт-диск “Туберкульоз”, створений на курсі. Можливо, для кращого вивчення української мови розподіляти студентів-іноземців серед

груп наших студентів, але це питання потрібно уважно вивчити.

Висновки: 1. Для якісного засвоєння матеріалу на курсі фтизіатрії студентами-іноземцями доцільно проводити їх підготовку українською мовою.

2. Ширше впроваджувати тестовий контроль з можливістю вибору однією правильною відповіді.

3. Для самостійної роботи студентів-іноземців використовувати компакт-диск “Туберкульоз”.

Література

1. Москаленко В.Ф., Феценко Ю.І. Актуальні проблеми туберкульозу в Україні за останні 10 років // Укр. пульмонолог. журнал. – 2001. – № 1. – С. 5-13.

2. Фесенко В.П., Бабеліч О.К., Бугирський О.Г. Деякі питання мовної підготовки іноземних студентів для вивчення клінічних дисциплін. / Проблеми підготовки медич-

них та фармацевтичних кадрів в Україні. Матеріали доповідей науково-методичної конференції. – Київ-Дніпропетровськ. – 2001. – С. 254-255.

3. Мисула І.Р., Пашко К.О. Про подальший розвиток навчання студентів-іноземців українською мовою. Там же. – С. 381-382.

УДК 616-006:378.14

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З ФАХУ “ОНКОЛОГІЯ”

Р.В. Сенютович, Д.А. Чумак, Е.В. Олійник, І.В. Ташчук

Буковинська державна медична академія

ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING OF FOREIGN STUDENTS IN ONCOLOGY

R.W. Senyutowych, D.A. Chumac, E.W. Oliynuk, LW. Tashchuk

Буковинська державна медична академія

Покращання навчання іноземних студентів з фаху “Онкологія” та медичних дисциплін загалом вбачаємо у викладанні їх українською або англійською мовою, узгодженні навчання зі структурою охорони здоров’я в зарубіжних країнах.

The questions of optimization of the teaching of foreign students in oncology and medicine is connected with teaching on ukrainian or english languages and coordination of teaching with present health system in foreign countries.

Вступ. Покращання рівня освіти іноземних студентів, які вивчають медицину, є одним із актуальних і невідкладних завдань медичних ВНЗ.

В останні роки, у зв’язку із скороченням лікарняних ліжок, відмічається значний тиск на ринок робочої праці лікарів та медичних сестер, особливо в обласних центрах, де зосереджений найбільший кад-

ровий та інтелектуальний потенціал охорони здоров’я, де є медичні академії або університети. Відчувається значний кадровий тиск й у ВНЗ внаслідок підготовки великої кількості молодих учених. Тому залучення більшої кількості іноземних студентів до навчання дозволить зберегти та розширити існуючий кадровий потенціал ВНЗ – до остаточного розв’язання питання про створення інститутських клінік.

Слід враховувати, що іноземні студенти навчають-

© Р.В. Сенютович, Д.А. Чумак, Е.В. Олійник, І.В. Ташчук, 2002

ся на контрактних засадах і значною мірою укріплюють фінансову базу медичних ВНЗ. Питання підготовки іноземних студентів в онкології в медичних ВНЗ України практично не обговорювались, хоча проблеми викладання онкології неодноразово заслуховувались на різних засіданнях та конференціях [1, 2, 3, 4].

Основна частина. Проаналізовано результати навчання іноземних студентів на кафедрі онкології, променевої діагностики та променевої терапії за останні 5 років, виявлено шляхи покращання їх навчання.

Однією з важливих проблем навчання іноземних студентів є те, що воно проводиться російською мовою. Створено парадоксальну ситуацію, коли іноземні студенти до вступу в медичну академію або університет вивчають мову сусідньої держави, якою і буде проводитися навчання. Така ситуація породжує обставини, які не сприяють оптимальному навчанню іноземних студентів. Утруднюється їх контакт із хворими при проведенні їх курації. Ускладнюються контакти іноземних та українських студентів, у зв'язку з чим іноземні студенти, як правило, виділяються в окремі групи. Студенти не можуть використовувати в повному обсязі посібники, створені різними кафедрами українською мовою. За останні 5 років на кафедрі онкології видано 27 монографій та 10 навчальних посібників.

Кафедри вимушені готувати посібники для іноземних студентів російською мовою, що відволікає працівників від наукової і практичної роботи.

Вважаємо, що до вступу в медичні академії підготовчий курс іноземних студентів потрібно проводити тільки для вивчення державної української мови.

Необхідне також викладання фахових дисциплін іноземними мовами, якими краще володіють ці студенти і які вони зможуть використати в подальшій своїй практиці в країнах Західної Європи й Америки (переважно англійську).

Більшість кафедр медичної академії та університетів сьогодні має можливість викладати англійською мовою. На кожній кафедрі є працівники, які вільно володіють нею. Наприклад, на кафедрі онкології, променевої діагностики та променевої терапії з 6 працівників 5 володіють

англійською мовою і можуть викладати відповідний матеріал.

Академія забезпечена необхідними посібниками для викладання англійською мовою дисциплін онкології. До речі, ці підручники більш ґрунтовні, ніж підручники, написані українською мовою. Для підвищення рівня засвоєння іноземної мови на кафедрі онкології, променевої діагностики та променевої терапії введено систему проведення п'ятихвилинних англійською мовою.

Безумовно, викладання студентам-іноземцям онкології англійською мовою вимагає ретельної підготовки викладача до занять, тиражування окремих розділів, підручників. Однак сьогодні для цього немає жодних перепон, враховуючи наявність ксерокопіювальних пристроїв.

Актуальною проблемою навчання іноземних студентів є написання ними історій хвороб згідно з вимогами, які прийняті в англійськомовних країнах. Вважаємо за необхідне налагодження більш тісних контактів із західними медичними ВНЗ у плані знайомства із сучасною медичною документацією і проблемами страхової медицини.

Рівень знань студентів-іноземців, однозначно, не перевищує середній бал у групах українських студентів. Так, у 2001 році середній бал з онкології в групах державного замовлення склав 4,1, а контрактних студентів-іноземців – 3,9. Високий рівень знань показали студенти із Марокко, найнижчі – з Палестини та Судану. Максимальне збільшення вимог до студентів-іноземців на заліках та іспитах буде сприяти росту престижу академій й інститутів.

Необхідні конкретні дані щодо переважання тих чи інших онкологічних захворювань у країнах Африки та Азії, які направляють своїх студентів на навчання в Україну.

Слід подумати над тим, щоб питання підготовки студентів-іноземців були узгоджені із структурою і практикою охорони здоров'я в їх країнах.

Висновок. 1. Навчання іноземних студентів з фаху "Медицина" слід проводити українською та англійською мовами.

2. Навчання слід узгоджувати з існуючою системою охорони здоров'я в зарубіжних країнах.

Література

1. Гнатішак А.И. О преподавании онкологии студентам-субординаторам в СССР // III Всесоюзный съезд онкологов. – Ташкент, 1979. – С. 268-269.
2. Денисов И.Н., Иванов А.И. Избранные тесты по онкологии для квалификационного экзамена по общей врачебной практике (семейной медицине) // Лечащий врач.

– 1990. – № 8. – С. 22-24.

3. Суслова Н.Л., Бойченко Е.И. Последипломная подготовка детского онколога // Вопросы онкологии. – 1995. – Т. 41, № 2. – С. 73-74.

4. Чиссов В., Дарьялова С. Диагноз, трудный для врача // Врач. – 2001. – № 9. – С. 3-4.

УДК: 616.1/4(07.07)

**ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ
СТУДЕНТАМ НА КАФЕДРІ ШПИТАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ №2**

**С.І. Сміян, В.Д. Пришляк, О.М. Масик, Н.В. Грималюк, М.П. Гаріян,
М.Є. Гаврилюк, Ю.М. Цяпа, М.Я. Ясніцька**

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

**EXPERIENCE OF TEACHING INTERNAL DISEASES TO FOREIGN
STUDENTS AT HOSPITAL THERAPY CHAIR №2**

**S.I. Smiyan, V.D. Pryshliak, O.M. Masyk, N.V. Grymaliuk, M.P. Gariyan,
M.Ye. Gavryliuk, Yu.M. Tsiapa, M.Ya. Yasnitska**

Ternopil State Medical Academy by I. Ya. Horbachevsky

У даній публікації висвітлено досвід викладання внутрішніх хвороб іноземним студентам на кафедрі шпитальної терапії №2. Головну увагу зосереджено на організації проведення аудиторного заняття тривалістю 7 годин, яке є максимально наближеним до умов роботи лікаря, має велике адаптаційне та виховне значення, включає в себе теоретичні та практичні аспекти навчання.

The presented publication deals with the experience of internal diseases teaching to foreign students at hospital therapy chair №2. Main attention is paid to organization of teaching on auditorium classes lasting 7 hours which is maximally close to conditions of doctor's work, and has a great adaptation and educational meaning, includes theoretical and practical aspects of studying.

Вступ. У даній публікації висвітлено досвід викладання внутрішніх хвороб іноземним студентам на кафедрі шпитальної терапії №2. Головну увагу зосереджено на організації проведення аудиторного заняття тривалістю 7 годин, яке є максимально наближеним до умов роботи лікаря, має велике адаптаційне та виховне значення, включає в себе теоретичні та практичні аспекти навчання.

Головною метою навчально-методичної роботи медичної академії з іноземними студентами є підготовка спеціалістів високого рівня, здатних в умовах практичної охорони здоров'я клінічно мислити, оперативно приймати рішення як у типових, так і нестандартних ситуаціях, які можуть виникнути в роботі лікаря залежно від особливостей захворюваності та медичного обслуговування країн, де працюватимуть наші випускники. Підготовка фахівців у галузі медицини характеризується динамікою різних рівнів піраміди Джорджа Міллера (перший – “знаю”, другий – “знаю як”, третій – “демонструю”, четвертий – “роблю”) [1]. Мета даної публікації полягає в узагальненні досвіду навчально-методичної роботи кафедри шпитальної

терапії №2 в забезпеченні максимально високого рівня підготовки іноземних студентів з розділу “внутрішні хвороби”.

Основна частина. Сучасні технології підготовки лікарів передбачають інтенсивне засвоєння великих об'ємів теоретичного матеріалу та опанування численними практичними навичками. Значно збільшується інформаційний потік на старших курсах, особливо – на шостому, як і вимоги до практичної підготовки студентів; використовуються нові, до цього часу невідомі форми аудиторної та позааудиторної роботи [2]. Такі реалії вимагають від професорсько-викладацького складу, з одного боку, якісно виконувати мету заняття, а з другого – допомогти студентові засвоїти практичний та теоретичний матеріал. Основним бар'єром, який стоїть на шляху досягнення мети, є недостатня мовна підготовка іноземних студентів, які, навчаючись на підготовчих відділеннях інших вузів, опановують в основному і не завжди на достатньому рівні, російську мову. Більшість підручників, посібників та інших навчально-методичних матеріалів видається в останні роки українською мовою. З метою підвищення доступності цих матеріалів для іноземних студентів викладачами

нашої кафедри здійснені їх переклади на російську мову.

На нашу думку, одним із вирішальних факторів, що оптимізує виконання вказаних завдань, є створення раціонального плану аудиторного заняття (саме на аудиторні заняття відводиться переважна кількість навчальних годин). Досвід занять із студентами шостого курсу на кафедрі шпитальної терапії №2 дозволив нам визначитися у доцільності побудови робочого дня (тобто аудиторного заняття тривалістю 7 академічних годин) за наступною схемою.

О 9.00 в усіх студентських групах заняття починається зі здачі чергування у відділенні за минулу добу. Такий початок робочого дня, а також форма здачі звіту (статистичний звіт, коротка характеристика хворих, які поступили, динаміка стану важкохворих) максимально наближені до реальностей роботи лікувальних установ і тому, на нашу думку, мають певне адаптаційне та виховне значення. Крім того, студент вчиться стисло відображати суть проведеної ним роботи, узагальнювати клінічні дані (вони подаються тільки у синдромному вигляді), концентрувати думку на кардинальних напрямках діагностики та лікування.

З 9.15 до 9.30 проводиться тестовий контроль третього рівня [3] за темою заняття. Відповідь здійснюється в усній формі, лаконічно, при активній участі студентів групи.

Наступний етап – самостійна робота з хворими під контролем викладача – розпочинається о 9.30 і триває до 12.00. Клінічна терапевтична база лікарні та раціональна побудова розкладу надають можливість забезпечити кожного студента мінімально трьома хворими для курації. Огляди хворих здійснюються разом із лікарями-ординаторами. Слід зазначити, що взаємовідносини між студентами та ординаторами як при огляді хворих, так і при оформленні медичної документації (ми наполягаємо на тому, щоб і запис первинного огляду, і щоденники стану хворого здійснювалися і підписувалися студентами; ординатори своїм підписом візують правильність записів) цілком коректні. Кафедра активно заохочує участь студентів у забезпеченні та проведенні курованим хворим лабораторно-інструментальних досліджень та оглядів консультантів (якщо ситуація вимагає проведення певного дослідження або консультації поза клінічною базою, студент у наближеній до лікуючого лікаря ролі) у санітарному транспорті супроводжує хворого. Роль викладача полягає у конт-

ролі за роботою студентів, участі в оглядах хворих, обговоренні клінічних ситуацій. У цей же часовий проміжок викладач уточнює стан відібраних для клінічного розбору хворих, готує пацієнтів для демонстрації (на клінічному розборі або тематичному обході). Цікавою формою підвищення відповідальності студентів за роботу з хворими є запровадження у цьому році на кафедрі, щоправда тільки серед найкраще підготовлених груп, відбору хворих для клінічного розбору на наступному занятті самими студентами за вказаними викладачем критеріями. Відрадно, що студенти достатньо якісно здійснюють цю роботу, а сам процес виконання завдання у значній мірі підвищує вимогливість студентів до себе. Важливою формою контролю якості курації є розбір, в присутності групи, кількох курованих студентами хворих. Таке обговорення стосується усіх ланок процесу діагностики і закінчується обґрунтуванням призначеного лікування. Група орієнтована на максимальний “критичний підхід” до здійсненої студентом роботи, що спонукає останнього до чіткого обґрунтування своєї позиції. Деколи такі обговорення супроводжуються надмірними емоційними проявами, що спонукає викладача утримувати обговорення у деонтологічних рамках, проте користь такої роботи очевидна.

12.00 - 12.30 – перерва на обід.

12.30 - 14.00 – в навчальній кімнаті або у відділенні, залежно від завдання методичної роботи (семінар або тематичний обхід), здійснюється основна мета практичного заняття. Необхідно зазначити, що при створенні робочої програми з внутрішніх хвороб ми надавали перевагу саме клінічним формам проведення практичних занять перед семінарськими. І на тематичних обходах, і на семінарських заняттях ми максимально заохочуємо студентів до участі, підтримуючи діалогову форму спілкування, активно протидіємо перетворенню занять на “міні-лекції”.

14.00 - 14.20 – студенти вирішують ситуаційні задачі, адаптовані до ліцензійного іспиту “Крок-2”, а з 14.20 - повертаються до самостійної роботи у відділенні під контролем викладача: описують хворих, що поступили, готують медичну документацію до виписки хворих, працюють в діагностичних кабінетах, відбирають тематичних хворих на наступне заняття. Приємно відзначити те, що коли виникає необхідність студентів залишитися у відділенні після закінчення заняття для завершення роботи з хворим, ми ніколи не зустрічалися із несприйманням студентами такої ситуації.

Деякі теми практичних занять з розділів ревматології та гастроентерології мають значне лабораторно-інструментальне навантаження. У зв'язку з цим, а також враховуючи наявність при академії консультативно-лікувального центру, вони проводяться саме там. Висока ефективність цих занять, яку неможливо було би досягти на базі кафедри, зумовлюється тим, що центр обладнаний різноманітною сучасною апаратурою і обладнанням, а викладач (асистент кафедри) є висококваліфікованим лікарем-спеціалістом з променевої діагностики. Широкий потік хворих, що бажають обстежитися в центрі, дозволяє наблизити навчальний процес до реальної практичної ситуації. Окрім того, ознайомлення студентів з роботою цього лікувально-профілактичного закладу нового типу, який має специфічну структуру та методи роботи, естетичне внутрішнє оформлення сприяє розширенню світогляду студентів-випускників.

Проміжний контроль знань студентів проводиться на підсумкових заняттях з кожного із семи розділів внутрішніх хвороб безпосередньо у палатах відділень та навчальних кімнатах. Метою заняття є оцінка рівнів теоретичної та практичної підготовки з розділу, яка визначається за семи позиціями за матеріалами, підготовленими студентом (за вказівкою викладача) конкретного хворого та за відповіддю на десять тестових завдань, побудованих за типом "Крок-2":

1. Загальноклінічне обстеження хворого.
2. Надання допомоги при невідкладних станах.
3. Функціональна діагностика.
4. Диференційна діагностика.
5. Виконання лікарських маніпуляцій.
6. План диспансерного спостереження.
7. Оформлення медичної документації.
8. Тестовий контроль (за типом "Крок-2").

Вибір цих позицій зумовлений необхідністю підготовки студентів до проведення внутрішньовузівської передекзаменаційної атестації практичної підготовки (пп. 1-8) та написання ліцензійного іспиту "Крок-2".

Для спрощення та уніфікації системи обліку оцінки знань та навичок студентів створений та виготовлений друкарським способом "Журнал оцінки проміжного рівня знань студента шостого курсу", який з успіхом апробований на нашій кафедрі протягом двох років. У цей журнал вносять оцінки за усі цикли, і наприкінці - за розділ "Внутрішні хвороби".

З метою вивчення умов, в яких після закінчення

вузу працюватимуть за кордоном наші випускники, на кафедрі вже протягом трьох років запроваджено досвід проведення конференцій, на яких іноземні студенти розповідають про географічні, соціальні, епідеміологічні особливості своїх країн, рівень захворюваності та організацію надання медичної допомоги в них. Враховуючи це, розділи внутрішніх хвороб (пульмонологія, гематологія, ендокринологія, нефрологія, ревматологія, гастроентерологія) викладають з більшим практичним нахилом для країн і регіонів, де належить працювати нашим випускникам. Пізнавальними не тільки для студентів, але і для викладацького складу є доповіді іноземних студентів про традиційні і нетрадиційні методи лікування, які застосовуються у них на батьківщині. Безперечно, проведення таких конференцій сприяє розширенню кругозору майбутніх лікарів, виховує в них почуття взаємоповаги та патріотизму.

Для якісного забезпечення навчального процесу потрібна щоденна кропітка підготовка викладача до кожного заняття. Це не може бути непоміченим студентом, який, при достатній авторитетності наставника, наслідуює його і також витрачає свій особистий час для самоосвіти. Цьому процесу сприяють читальні зали з комп'ютерним забезпеченням, необмежені можливості користування мережею INTERNET, створення підручників та посібників нового покоління, у тому числі, на компакт-дисках.

Так чи інакше в студента чи викладача повинні бути не лише висока мотивація, але й моральні стимули та матеріальна база для якісного забезпечення навчального процесу, підготовки висококваліфікованих лікарів.

Висновки. На кафедрі формується не лише висококваліфікований фахівець, але й інтелігент, патріот, душевна, добра та милосердна особистість. Незважаючи, що аспектам формування майбутнього лікаря не виділені години у навчальному плані, ця робота продовжується перманентно на особистому прикладі викладача у ставленні до праці, хворих, колег; високого гуманізму та інтелектуальності професорсько-викладацького складу та лікарів клініки, материнської доброти няні та чуйності медичної сестри, тобто панування в клініці культу розуму й серця. Забезпечення найвищого рівня підготовки іноземних студентів у нашому вузі є справою честі кожного викладача і сприяє становленню престижу української професійної освіти в світовому масштабі.

Література

1. Мруга М.Р., Булах І.Є. Оцінка клінічної компетентності студентів медичних навчальних закладів за допомогою стандартизованих пацієнтів // Медична освіта. – 2000. – №4. – С. 14-19.
2. Ковальчук Л.Я. Основні тенденції розвитку вищої школи. Впровадження сучасних технологій у навчальний

процес Тернопільської державної медичної академії ім. І.Я. Горбачевського: досягнення і перспективи // Медична освіта. – 2000. – №2. – С. 5-11.

3. Милерян В.Е. Методические основы подготовки и проведения учебных занятий в медицинских вузах: Методическое пособие. – К., 1997. – 64 с.

УДК: 616.9:681.3.06:378.147

**ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ
ПРОЦЕСІ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ НА КАФЕДРІ
ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ**

А.М.Сокол, О.М.Давиденко, О.В.Мироник

Буковинська державна медична академія

**THE EXPERIENCE OF USE OF NEW TECHNOLOGIES IN THE
EDUCATIONAL PROCESS OF FOREIGN STUDENTS AT THE
DEPARTMENT OF INFECTIOUS DISEASES**

A.M. Sokol, O.M. Davydenko, O.V. Myronyk

Bukovinian State Medical Academy

Розроблена та впроваджена комп'ютерна навчальна програма для іноземних студентів з урахуванням специфіки розповсюдження інфекційних хвороб у різних країнах світу. Використання цієї програми на практичних заняттях значно покращує рівень засвоєння матеріалу студентами.

A new computer educational program for foreign students considering the specificity of infectious diseases spread in different countries of the world has been elaborated and introduced into practice. The use of the program at practical classes considerably improves the level of mastering the material by the students.

Вступ. Останніми роками значно зросла кількість іноземних студентів, які навчаються у вищих медичних навчальних закладах України. При навчанні цієї категорії студентів повинні враховуватись такі фактори, як недосконале знання мови значною частиною з них (як правило - російської), схильність до конкретного мислення, намагання обійтись мінімальним використанням навчальної літератури. Це зумовлює пошук нових підходів до методики проведення практичних занять [1]. Дана проблема особливо актуальна для викладання курсу інфекційних хвороб, оскільки їм притаманна природна вогнищевість та наявність ендемічних районів за певними нозологіями. Тому на практичних заняттях не

завжди є можливість демонструвати іноземним студентам тематичних хворих з патологією, поширеною у них на батьківщині (висипний тиф, малярія, геморагічні гарячки, гельмінтні інвазії тощо.).

Основна частина. Ми створили банк відеоматеріалу з різних інфекційних хвороб, вивчення яких передбачено навчальною програмою. Створено комп'ютерну навчальну програму, до якої ввійшло 183 фотографії з зовнішніми проявами інфекційних хвороб, з урахуванням специфіки їх розповсюдження в різних країнах світу. При цьому були використані вітчизняні [2], зарубіжні джерела [3] та власний матеріал, накопичений співробітниками кафедри. Фотографії супроводжуються російськомовним текстовим поясненням, у якому чітко вказані особливості тієї чи іншої патології, виділені характерні

ознаки для даної хвороби. Крім того, частина матеріалу представлена за допомогою комп'ютерних програм "в'юерів" та "імідж-бейзерів".

Відомо, що особливістю інфекційних хвороб є циклічність перебігу з етапністю розгортання клінічної картини. Ми намагались відобразити це і в нашій програмі. Так, наприклад, зміни на шкірі хворих з менінгококовою інфекцією, вітряною віспою, скарлатиною, кором та ін. відображені не тільки на початку хвороби, а і в наступні дні захворювання.

Навчальна комп'ютерна програма була апробована в ряді груп при проведенні практичних занять з іноземними студентами 5-го курсу. Провели такий експеримент: одним студентам на початку заняття було запропоновано переглянути відповід-

ний ілюстрований матеріал за темою домашнього завдання. Після цього починали опитувати студентів. Якість сприйняття теоретичного матеріалу значно зростала у студентів, які попередньо переглянули відеоматеріал, порівняно із студентами, що готувалися лише за підручниками.

Висновки. Комп'ютерні навчальні програми – це новий перспективний напрямок у підвищенні якості навчання та рівня засвоєння матеріалу іноземними студентами. В подальшому можливе включення до навчальних програм комп'ютерних відеофільмів, що особливо доречно для сприйняття тих захворювань, при яких важливі не тільки статичні, але й динамічні зміни: мова, рефлексії, рухи тощо.

Література

1. Милерян В.Е. Методические основы подготовки и проведения учебных занятий в медицинских ВУЗах . – Киев: Хрещатик, 1998. – 68 с.
2. Мультикомпакт-диск "Інфекційні хвороби" Терно-

- пільської медичної академії ім.Горбачевського, 1999 р.
3. Р. Эмонд, Х. Роуланд, Ф. Уэлсби. Инфекционные болезни (цветной атлас), перевод с англ. – Москва: Практика. – 1998. – С. 105.

УДК 807.1:378.147

ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ СТОСОВНО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ І ОСНОВ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ – ІНОЗЕМНИМ ГРОМАДЯНАМ

Н.М. Соловйова, В.Г. Синиця, Л.О. Данілова, Н.І. Войткевич
Буковинська державна медична академія

A FRESH LOOK AT THE STRATEGY OF TEACHING AND LEARNING LATIN AND FUNDAMENTALS OF MEDICAL TERMINOLOGY TO FOREIGN STUDENTS

N.M. Solovyova, V.G. Synytsia, L.O. Danilova, N.I. Voitkevich
Bukovinian State Medical Academy

У статті висвітлено досвід викладання курсу латинської мови і основ медичної термінології студентам – іноземним громадянам у Буковинській державній медичній академії. Здійснюється аналіз проблем, шляхи і методи їх подолання, перспективи розвитку.

The article deals with the experience of teaching Latin and Fundamentals of Medical Terminology to foreign students at Bukovinian State Medical Academy. The analysis of problems, ways and methods of their overcoming, prospects of development are being conducted.

Вступ. Підготовка медичних кадрів для зарубіжних країн здійснюється в Буковинській державній медичній академії (БДМА) з 1994 року. Порівняно з іншими вищими медичними закладами України, вісім років праці в цьому напрямку – незначний проміжок часу. Втім, академія загалом і кафедра іноземних мов зокрема мають певні надбання і досвід у роботі зі студентами – іноземними громадянами.

Основна частина. На кафедрі іноземних мов БДМА студенти-іноземці навчаються латинської мови та основ медичної термінології впродовж I курсу за єдиною для медичних вузів України навчальною програмою (Київ, 2000). Практична мета вивчення предмета полягає у формуванні навичок і вмінь розуміння латинських медичних термінів при читанні та здатності вирішувати двосторонні семантичні задачі на матеріалі анатомічної, клінічної і фармацевтичної термінології. Комплектація груп однорідна з урахуванням національності та віросповідання, що запобігає виникненню так званих “малих угруповань” всередині змішаних груп, коли одні є лідерами, а інші знаходяться в ізо-

ляції. Такий підхід сприяє позитивному мікроклімату в групі і продуктивному навчально-виховному процесу.

Якість підготовки іноземних студентів значною мірою визначається психолого-педагогічними та соціальними умовами, а саме: високою вимогливістю викладача, його професійністю, здатністю зацікавити студента своєю дисципліною, глибиною та різноплановістю фахових уявлень з предмета, вмінням передавати їх, зберігаючи академічність і, разом з тим, створюючи під час занять атмосферу доброзичливості, довіри, ділового співробітництва, будуючи відкриті творчі відносини зі студентами [1].

Педагог, який володіє цими якостями, здатний здійснювати корекційний освітньо-виховний вплив на особистість студента – іноземного громадянина, який за складом характеру, рівнем культури, емоційно-психічним станом, національними особливостями відрізняється від вітчизняного студента.

На сьогоднішній день за бажанням студентів викладання латинської мови в БДМА ведеться російською мовою, яка виконує функцію мови-посередника, хоча при потребі кафедра спроможна забезпечити навчання дисципліни також англійською мовою.

© Н.М. Соловйова, В.Г. Синиця, Л.О. Данілова, Н.І. Войткевич, 2002

Традиційною організаційною формою навчально-виховного процесу з латинської мови є практичне заняття, яке доповнюється самостійною позааудиторною роботою. Структура заняття передбачає тісно взаємопов'язану і взаємообумовлену діяльність викладача і студента, в якій об'єднуються в одне ціле такі етапи: усне опитування, контроль вихідного рівня знань, засвоєння нового матеріалу, застосування отриманих знань на практиці. При вивченні матеріалу анатомічного і клінічного циклів перевага надається однотипним тренувальним заняттям з використанням таких педагогічних принципів, як системність, систематичність, послідовність, де діяльність студентів направлена на формування навичок оперування лексико-граматичними явищами. Варіативність практичних занять, на наш погляд, більш доцільна при вивченні розділу "Рецептура", коли студент має можливість використати набутий на попередніх циклах багаж знань з метою пізнання нової інформації, активізувати свою творчість. Особлива роль відводиться підсумковим заняттям (2 – з анатомічного циклу, 1 – з клінічного циклу, 1 – з рецептури), які переслідують мету узагальнення і самостійного використання студентами вивченого матеріалу з певного розділу курсу.

Серед всієї різноманітності вправ, що використовуються нами на практичних заняттях, особливу увагу приділяємо перекладу як допоміжному виду мовленнєвої діяльності. За формою він може бути усним і письмовим. Оскільки йдеться про студентів, для яких мова викладання не є рідною, перевага надається письмовому перекладу, що, на нашу думку, допомагає оволодіти графікою та орфографією із залученням граматичного матеріалу і засвоїти структурні моделі латинських медичних термінів. Враховуючи фактор мовного бар'єру, практикуємо, насамперед, дослівний переклад, звертаючи увагу студентів на лексико-граматичне значення складових елементів термінів на основі компаративізму (латинська-російська-англійська мови).

Підвищення ефективності перекладу залежить від ступеня володіння студентами лексичним матеріалом, тому засвоєння активної лексики є в центрі навчання латинської мови. Робота починається із запам'ятовування ізольованого терміна за тематичним принципом, повторення лексики і суворий контроль за її накопиченням здійснюється поетапно, дозовано і вдосконалюється завдяки використанню в певному контексті, де проявляється

його граматична зумовленість і здатність поєднуватись з іншими термінами.

Практика показала, що візуальне унаочнення служить опорою в сприйнятті студентами-іноземними громадянами мовного матеріалу, забезпечує його правильне осмислення на етапі ознайомлення, загострює увагу, активізує творчу уяву. Тому при поясненні нової теми ми широко застосовуємо таблиці, схеми, моделі, орієнтовні карти для позааудиторної роботи з літературою, інструктивні матеріали для виконання домашнього практичного завдання. Незамінною в цьому плані є робота на дошці, адже, крім контролю самостійної роботи кожного окремого студента, ми маємо змогу акцентувати увагу інших слухачів на певному граматичному явищі шляхом підкреслювання, виокремлення, написання різнокольоровою крейдою.

Враховуючи притаманну даному контингенту студентів амбіційність, особливо коректно слід підходити до оцінювання результатів самостійної роботи. Тут ми користуємося класичними формами контролю: фронтальне опитування за методом "питання-відповідь", індивідуальна бесіда з теми, виконання інформаційних вправ на дошці під керівництвом викладача і за допомогою товаришів, письмові контрольні роботи без опори на роздатковий матеріал. Оскільки для студентів-іноземців більш звичним є тестовий контроль, в даний час викладачі кафедри працюють над створенням банку тестових завдань з розділу "Анатомічний цикл".

Достеменно відомо, що підручник є основним засобом навчання іноземної мови: він містить мовний мінімум, визначений програмою для даного етапу навчання, диференційовані за формами вправи, забезпечує тренування слухового і зорового аналізаторів, що сприяє формуванню навичок володіння матеріалом і підготовлює розвиток вмінь слухати, читати, писати [2]. З огляду на вищесказане, силами викладачів кафедри у 1999 році [3] було створено посібник згідно з вимогами чинної програми, що дозволило повністю розв'язати проблему забезпечення студентів навчальною літературою.

Посібник є комплексом навчально-методичних матеріалів, спрямованих на засвоєння граматичних моделей утворення та вживання медичної термінології. Він включає 2 заняття з фонетики, 14 занять анатомічного циклу (I семестр), 9 занять клінічного циклу (II семестр).

Кожне заняття анатомічного і клінічного циклу містить стислий граматичний довідник з теми, комплекс лексико-граматичних вправ, лексичний

мінімум, контрольні питання до теми заняття як для здійснення самоконтролю при позааудиторній підготовці до практичних занять, так і для усного фронтального опитування на наступному занятті. Крім того, в структуру посібника входять зразки індивідуальних письмових підсумкових робіт, зведена таблиця відмінкових закінчень іменників та ключі до завдань анатомічного циклу.

При вивченні розділу “Рецептура” рекомендуємо посібник “Методические указания с контрольными заданиями по латинскому языку для студентов I курса медвузов (практикум по основам рецептуры)”, укладений викладачами кафедри ще в 1989 році [4]. В цьому посібнику, розрахо-

ваному на 5 практичних занять, дається виклад основних фармацевтичних понять, закріплення яких здійснюється шляхом виконання різноманітних вправ з акцентом на виписування рецептів в повній формі і з використанням скорочень.

Висновки. Творчий підхід до організації навчального процесу з латинської мови і основ медичної термінології, використання різнопланових прийомів і сучасних методик викладання, спрямованих на активізацію розумової діяльності студентів, інформативність, емоційність та висока мотивація практичних занять покращать, на нашу думку, засвоєння і збереження отриманих знань з предмета на рівні довготривалої пам’яті.

Література

1. Остапюк Л.І., Чайковський Ю.Б., Мілерян В.Є. Сучасні методичні підходи до навчання іноземних студентів // Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні: Тези доп. наук.-метод.конфер. – Київ – Полтава, 1998. – С. 50-51.

2. Демьяненко М.Я., Лазаренко К.А., Мельник С.В. Основы общей методики обучения иностранным языкам. – Киев: Вища школа, 1984. – С. 22.

3. *Lingua Latina*. Пособие по латинскому языку для студентов I курса (анатомический и клинический цикл). – Черновцы: Буковинская государственная медицинская академия, 1999. – 93 с.

4. Методические указания с контрольными заданиями по латинскому языку для студентов I курса медвузов (практикум по основам рецептуры). – Черновцы, 1989. – 111 с.

УДК 378 : 57

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ, ПАРАЗИТОЛОГІЇ ТА ГЕНЕТИКИ

С.І. Дубінін, П.М. Ковтуновський, В.О. Пілюгін, Л.В. Стороженко,
К.І. Гусинська, А.В. Ваценко, Н.А. Улановська
Українська медична стоматологічна академія

REGULARITIES OF TEACHING AND IMPROVEMENT OF FOREIGN STUDENTS TRAINING AT THE CHAIR OF MEDICAL BIOLOGY, PARASITOLOGY AND GENETICS

Dubinina S.I., Kovtunovskiy P.M., Piliuhin V.O., Storozhenko L.V., Husynska
C.I., Vatsenko A.V., Ulanovska N.A.
Ukrainian Medical Dental Academy

Вища школа з її значним кадровим потенціалом є діючою системою освіти з постійним удосконаленням організаційного, інформаційного і методичного забезпечення. В роботі з іноземними студентами кафедра є центральною ланкою в підготовці майбутнього спеціаліста. Провідними елементами педагогічного процесу на кафедрі медичної біології є читання лекцій і проведення практичних занять. Лекції для потоку іноземних студентів обов'язково повинні читатися окремо, з чітко підготовленими наочними матеріалами, в такому темпі, щоб іноземні студенти мали змогу законспектувати лекційний матеріал. Підвищенню рівня знань студентів сприяє контроль знань і засвоєння набутих навичок на практичних заняттях. Велике значення для успішної співпраці студента і викладача має індивідуалізація навчання, тому було б доцільно, щоб академічна група студентів-іноземців складалася з 6-7 чоловік.

Higher educational school with its great scholars is the active system of education with the constant improvement of organizational, informational and methodological environment. In the work with foreign students Chair is the central part in the future specialist training. Leading elements in the pedagogical process at the chair of Medical Biology is lecturing and practicing. Lectures for large groups of foreign students should be delivered separately with the prepared in a proper way visual aids, lecture should be delivered in a temp, fits it to be conspected by foreign students. Gained know ledge and skills control at the practical lessons is profitable for increasing of students knowledge level. Individualization of successful student – teacher cooperation, that's why it would be favour to composite foreign – students group from 6 – 7 persons.

Вступ. Сучасний вищий заклад освіти, незважаючи на системну кризу, що охопила суспільство, знаходить можливість створити умови для навчання іноземних студентів в українських навчальних закладах [1].

В УМСА протягом 10 років навчаються студенти із Близького Сходу. За цей час перед професорсько-викладацьким складом академії постало завдання організувати навчальний процес так, щоб зарубіжні країни мали змогу отримати висококваліфікованих спеціалістів, які відповідають вимогам сьогоденної медицини.

Основною формою навчання як і у більшості вузів, так і у нас є лекції і практичні заняття, завданням

яких є отримання базових знань, розвиток у студентів клінічного мислення, розширення лікарського кругозору. Реалізація поставлених завдань безпосередньо пов'язана з покращанням організації навчального процесу. Важливим принципом навчального процесу є облік і контроль знань студентів [2].

Основна частина. Процес навчання студентів зарубіжних країн має свої особливості: а) низький рівень знання російської мови ускладнює сприйняття навчального матеріалу; б) відсутність базових знань з біології за середню школу і навичок самостійної позааудиторної роботи; в) невміння конспектувати лекції і виділяти в них головне, а також в підручнику; г) невміння організувати свою роботу (спізнання на заняття, пропуски); д) механічне заучування матеріалу замість осмислення його.

© С.І. Дубінін, П.М. Ковтуновський, В.О. Пілюгін та ін., 2002

Тому удосконалення форм навчального процесу диктує необхідність активного контролю над навчанням іноземних студентів.

Єдиних принципів методики організації викладання у вищій школі не розроблено, і кожна кафедра є основною ланкою в підготовці майбутнього спеціаліста. Її завдання полягає в розробці методики навчання студентів предмета, набуття ними навичок і вмінь самостійної роботи, елементів навчальної і науково-дослідної роботи [3].

Процес навчання у ВНМЗ містить чотири аспекти:

- 1) соціальний;
- 2) інформаційний;
- 3) психологічний;
- 4) дидактичний.

Соціальний аспект навчання іноземних студентів породжує необхідність обґрунтування його в умовах подолання мовного бар'єру. Інформаційний, психологічний і дидактичний аспекти визначають об'єм знань студентів, набуття умінь, навичок і формування творчої професійної діяльності [4]. При проведенні занять з іноземними студентами дидактичний аспект має найбільш суттєві особливості.

Провідними елементами педагогічного процесу на кафедрі є читання лекцій і проведення практичних занять. Згідно з принципами педагогіки, головним призначенням лекції є забезпечення орієнтовної основи для подальшої навчальної діяльності студентів на практичних заняттях.

У зв'язку з відсутністю у студентів підручників, до лекції ставляться особливі вимоги:

1. Лекція повинна випереджати практичне заняття.
2. Організаційна частина лекції має бути максимально скорочена.
3. Програмно-цільовий аспект лекції повинен бути методично відпрацьованим (тема повинна чітко відповідати навчальній програмі; мета і завдання – конкретизовані).
4. Читати лекції так, щоб студенти могли законспектувати лекційний матеріал.
5. Добре продумати наочність; заздалегідь підготовлені схеми, таблиці, слайди, кодограми, окремі тези та поняття, виписані на дошці, — все це допомагає іноземним студентам своєчасно скористатися ними під час викладання лекційного матеріалу.
6. На лекціях розглядаються конкретні, загальноприйнятні питання, а не проблематичні.
7. На кожній лекції необхідно виділяти час для запитань студентів, бажано в ході викладання матеріалу, а не наприкінці.

Підвищенню рівня знань студентів сприяє правильно організована самостійна робота на практичних заняттях. Для цього необхідно: по-перше, щоб заняття були забезпечені спеціальною методичною і навчальною літературою, яка доступна кожному студенту; по-друге, кожне заняття повинно мати матеріально-технічне забезпечення; по-третє, на кожному занятті слід проводити контроль знань і засвоєння набутих навичок; по-четверте, навчальний матеріал, який пропонується студентам для самостійного вивчення, необхідно включати в контрольні питання підсумкових занять та іспиту.

Вихід з труднощів, пов'язаних з роботою в групах студентів-іноземців, на наш погляд, є. Це, перш за все, прийом до академії абітурієнтів, які мають достатній рівень знань з предметів шкільної програми, а також тих, які добре володіють російською мовою, оскільки знання російської мови є однією з необхідних умов у навчанні іноземних студентів.

При першому знайомстві зі студентами іноземних груп з'ясовується, що більша частина їх недостатньо володіє російською мовою. Більшість або взагалі не вивчала біології на підготовчому відділенні, або недостатньо засвоїла цей курс; все це заважає студентам опанувати вузівську програму з медичної біології.

Одним із шляхів підвищення підготовки зарубіжних спеціалістів є індивідуальне навчання, або його індивідуалізація, але тут знову ж таки виникають труднощі, пов'язані з тим, що групи студентів на першому курсі великі, по 11-12 чоловік, а іноді й більше, тому це не дозволяє приділити увагу кожному студенту.

Висновки. Аналіз роботи з іноземними студентами протягом 10 років дає можливість зробити такі висновки:

1. Ввести лекції окремо для потоку іноземних студентів.
2. Бібліотеці забезпечувати всіх студентів зарубіжних країн новими підручниками і методичними матеріалами для самостійної роботи.
3. Кількість студентів-іноземців в академічній групі – не більше 6-7 чоловік.
4. Зменшити навчальне навантаження викладачу, який працює з групами іноземних студентів.
5. Проводити індивідуальну роботу з відстаючими студентами-іноземцями.
6. Розробити комплекс заходів стосовно тих іноземних студентів, які мають багато невиправданих пропусків занять.

7. Спільні зусилля кафедр і деканату дозволять покращити якість навчання іноземних студентів.

8. Для ефективності навчального процесу у вищому

навчальному закладі слід створити єдину систему довузівської підготовки, яка обов'язково включала б вивчення профільюючих дисциплін (біологія, хімія, фізика).

Література

1. Міщенко В., Науменко С. Особливості функціонування вищої школи України в ринкових умовах: Вища школа України між минулим і майбутнім // Вища школа. – 2001, №1. – С. 6-17.

2. Бердишев Г. Прогноз розвитку вищої школи України в ХІІ столітті // Ваше здоров'я. – 1998. – 3 червня.

3. Жовта І. Василь Кремень: роль академії в реформаціях має бути помітною для суспільства // Освіта України. – 2001, № 63-64, 14 грудня – С. 5.

4. Костюкова Т. Сучасні технології навчання у вищих освітніх закладах // Освіта України. – 2002, № 3-4, 11 січня – С. 3.

УДК : 61 : 681.3 : 398.147

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ У БУКОВИНСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

К.Б.Тимочко, В.І.Федів, В.Ф.Боєчко, П.М.Григоришин
Буковинська державна медична академія

MAIN PRINCIPLES OF TEACHING MEDICAL INFORMATICS TO THE FOREIGN STUDENTS AT BUKOVYNIAN STATE MEDICAL ACADEMY

K.B.Tymochko, V.I.Fediv, V.F.Boyechko, P.M.Grygoryshyn
Bukovynian State Medical Academy

В роботі описані принципи викладання курсу медичної інформатики для студентів-іноземців Буковинської державної медичної академії.

In the work we describe principles of teaching medical informatics to the foreign students at Bukovynian State Medical Academy.

Вступ. У період інтенсивного розвитку комп'ютерних технологій постає питання про модернізацію запропонованих курсів з інформатики у навчальних закладах для того, щоб майбутні спеціалісти максимально використовували сучасні комп'ютерні засоби у своїй фаховій діяльності. При формуванні медичної інформатики як самостійної галузі знань виділяється декілька підходів. Робиться акцент на загальні позиції інформатики або на специфіці інформаційних процесів в медицині і в її організаційній частині. На сучасному етапі переважна більшість навчальних медичних закладів орієнтує курс інформа-

тики на формування вмінь і практичних навичок роботи з комп'ютером, включаючи в якості нових розділів роботу в мережі Інтернет. Розроблена нами методика викладання медичної інформатики для іноземних студентів позитивно вплинула на засвоєння ними медичної інформатики як важливого предмету для майбутнього лікаря.

Основна частина. Медична інформатика є важливою ланкою у навчальному процесі майбутніх лікарів. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють автоматизувати аналіз даних лабораторних досліджень та оформлення супровідної документації, моделювати діагностичні та лікувальні процеси і т.ін. Заняття з комп'ютерами сприяють

© К.Б.Тимочко, В.І.Федів, В.Ф.Боєчко, П.М.Григоришин, 2002

формуванню навичок та вмій роботи з сучасними програмними засобами, оволодіння новітніми методиками обробки інформації.

Викладання медичної інформатики для студентів-іноземців має свою специфіку, по-перше це рівень їхньої підготовки та термінологія, що використовується на заняттях, по-друге – мовна специфіка. На практичних заняттях з медичної інформатики продуманий спеціалізований підхід для вирішення цих питань. Програма використовує дублювання термінології українською, російською та англійською мовами. Це надає можливість адаптуватися до навчання, а також подальшому ефективному використанню отриманих знань за межами України.

Курс медичної інформатики охоплює два основних напрямки: 1) загальні основи інформатики (вивчення структури комп'ютера, роботи з операційними системами, прикладними програмами); 2) специфіки інформаційних процесів у медицині.

Методика ефективного засвоєння першої частини курсу базується на [1]:

- 1) аналогії спілкування між людьми (операційна система DOS);
- 2) деталізації виконання операцій в текстовому і графічному представленні (програми-оболонки, операційна система Windows, прикладні програми);
- 3) проведення паралелей між загальними принципами роботи прикладних програм і можливістю використання їх для інтегрованого навчання.

У другій частині курсу робиться акцент на особливостях використання комп'ютерних технологій у медицині. Так для автоматизації обробки супровідної інформації студенти знайомляться з текстовим редактором Word (форматування текстових документів, створення таблиць, діаграм, схем, формул). На практичних заняттях вони отримують також знання з елементів наукової етики. Ознайомлення з основними операціями програми Excell дозволяє засвоїти іноземним студентам принципи обробки числової інформації з подальшим представленням у графічному вигляді (діаграми, графіки). Програмою передбачено також ознайомлення з програмними продуктами для статистичної обробки даних Statistica, SPSS.

Програма передбачає також роботу над створенням хімічних формул, перевірку на створених моделях впливу концентрації ліків на функціональний

стан людини, ознайомлення з моделями приросту населення. Програма Molecular Weight Calculator знайомить студентів з правилами розрахунку молекулярної маси розчинів, що викликає зацікавленість і у вивченні хімії. Знання графічних редакторів (Photoshop, CorelDraw) надають змогу створювати і обробляти графічну медико-біологічну інформацію, формувати складні схеми.

На практичних заняттях з теми "Мережа Internet" студенти навчаються методів пошуку, сортування, систематизації фахової інформації. Вони знайомляться з поштовими програмами і створюють власні поштові адреси на поштових серверах.

Звичайно, одним з показників навчального процесу є контроль або тест поточного рівня знань студентів. В якості такого інструменту ми пропонуємо розроблену програму тестування знань студентів [2]. Суттєвою перевагою цієї оболонки є універсальність, що дозволяє легко її адаптувати для будь-якого медичного предмета, змінюючи розділи тестування в базі даних програми. Програма має зручний інтерфейс та режими навчання і тестування знань. Додана можливість під'єднувати аудіо- та відеофайли, що також покращує сприйняття матеріалу. Постійно поновлюються бази запитань з розділів курсу медичної інформатики. Ця лаконічний і доступний спосіб оцінити знання студентів-іноземців, провести самооцінку, швидко засвоїти лекційний матеріал даного курсу.

Для проведення інтегрованих занять створюються наочні матеріали, таблиці, прозорки, розробляються схеми занять, деталізовано описуються методи роботи, формуються методичні розробки та рекомендації.

Вважаємо, що запропоновані принципи викладання медичної інформатики у вищих навчальних закладах медичної освіти покращать якість проведення дослідницької роботи, суттєво підвищать успішність студентів.

Висновки. Запропонована методика викладання медичної інформатики іноземним студентам в медичних закладах освіти підвищує ефективність навчання, швидкість закріплення лекційного матеріалу, готує студентів як до фахової спеціальності, так і до наукової роботи, враховуючи мовну специфіку, рівень попередньої підготовки та розвиток сучасних комп'ютерних технологій.

Література

1. Мислицький В.Ф., Боєчко В.Ф., Федів В.І. Основи роботи з файлами: навчально-методичний посібник. – Чернівці. – 1998. – 96 с.

2. Роль опорної кафедри в розробці та впровадженні комп'ютерних технологій у навчальний процес /В.П. Пішак, Т.М. Бойчук, К.Б. Тимочко, Р.Є. Булик// Медична освіта. – 2000. – № 3. – С.50-54.

УДК 616.314–053.2:378.147.661

ФОРМИ І МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИТЯЧОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

П.І. Ткаченко, Л.Ф. Каськова, О.Ю. Андріянова, О.В. Гуржій,
Л.Ф. Чуприна, С.Ч. Новікова

Українська медична стоматологічна академія

FORMS AND METHODS OF EDUCATIONAL PROCESS ACTIVIZATION ATTACHED TO TEACHING CHILD STOMATOLOGY TO FOREIGN STUDENTS

P.I. Tkachenko, L.F. Kaskova, O.Yu. Andriyanova, O.V. Hurzhiy,
L.F. Chupryna, S.C. Novikova

Ukrainian Medical Dental Academia

На сучасному етапі підготовки лікарів-стоматологів актуальною є проблема активізації навчального процесу при викладанні спеціальних дисциплін, до яких належить і дитяча стоматологія. Особливу увагу при цьому слід звертати на самостійну роботу студентів, використання традиційних методів у роботі викладачів, а також сучасних технологій навчання, які дозволяють підготувати досвідченого спеціаліста.

On contemporary doctors-stomatologist preparation stage there is an actual problem of educational process activation attached to teaching special disciplines such as child stomatology. Special attention should be paid to independent work of the students, usage of traditional methods in teachers work, and also contemporary teaching technologies, which allow to prepare an experienced specialist.

Вступ. Вища медична освіта в Україні продовжує реформування згідно з кращими формами навчання в інших країнах. Це вимагає постійної оптимізації навчального процесу, застосування кращих технологій навчання, особливо при викладанні медичних дисциплін студентам-іноземцям. На перше місце виходить оптимальне використання педагогічно обґрунтованої організації навчального процесу, вибір форм і методів, що є підставою для покращання підготовки майбутніх лікарів для багатьох країн світу [1, 2].

Основна частина. З метою розвитку нових форм навчання і підвищення якості підготовки іноземних студентів, враховуючи міжнародні вимоги до підготовки лікарів, поряд з основними напрямками науково-методичної та науково-дослідної роботи з'явилися такі спрямування, як психолого-педагогічне забезпечення становлення і розвитку спеціалістів у сучасних умовах та реалізація принципів саморозвитку в навчанні. Одним із принципів саморозвитку в навчанні студентів-іноземців може

бути самостійна робота, яка належить до сучасних активних методів навчання, розвиває індивідуальні здібності і можливості у засвоєнні необхідних знань, що впливає на стимуляцію пізнавальної діяльності студентів. А відомо, що самостійна робота з сучасною науково-медичною літературою є важливим етапом в оволодінні професійними знаннями. Самостійна робота на кафедрі проводиться як в навчальний, так і в позанавчальний час із забезпеченням студентів відповідними навчально-методичними матеріалами. Самостійний пошук інформації, моделюючи відповідний етап наукового дослідження, створює своєрідну творчу атмосферу. Це дозволяє зробити значно успішнішим та більш цікавим процес навчання [3]. Викладач, який веде заняття в групі студентів-іноземців, перш за все мусить їх навчити працювати з навчально-методичною літературою.

Важливо і те, що, на відміну від наших студентів, які ще протягом року будуть навчатися в інтернаті, іноземці відразу потрапляють в умови активної практичної діяльності, коли їм доводиться приймати самостійні рішення. Тому, крім поглиб-

леного знання клініки стоматологічних захворювань, способів діагностики і лікування, іноземні студенти повинні знати матеріали і медикаменти, які застосовуються в їх країнах, та вміти ними користуватися.

У цьому плані суттєвим є залучення усіх викладачів до розробки уніфікованих навчально-контролюючих тестів, клінічних задач, словників, що пояснюють медичні терміни, описів реальних клінічних випадків, ситуаційних задач та ін., створенню нових форм роботи зі студентами-іноземцями, залученню їх до участі у наукових студентських конференціях, проведенню на кафедрі олімпіад з питань опанування практичних навичок щодо обстеження хворих дітей, лабораторної та інструментальної діагностики, невідкладної допомоги, написання рефератів та конспектів.

На сучасному етапі розвитку педагогіки вищої школи велика увага приділяється гнучкості педагогічних технологій, які базуються на поєднанні профільної педагогіки, спеціальної дисципліни та методики викладання із застосуванням новітніх комп'ютерних технологій [4]. Сьогодні в доповнення до традиційних унаочнень (таблиць, схем, слайдів) ефективно використовується комп'ютерна та відеотехніка.

Багато іноземних студентів мають власні комп'ютери з підключенням до мережі Internet. Викладачі кафедри залучають таких студентів до використання сучасних комп'ютерних банків інформації під час підготовки реферативних доповідей, конспектів за темою практичних занять. Створені і впроваджені в навчальний процес комп'ютерні програми для контролю знань студентів за розділами: знеболювання тканин; запальні захворювання щелепно-лицьової ділянки; пошкодження зубів, щелеп та м'яких тканин обличчя; пухлини та пухлиноподібні утворення щелепно-лицьової ділянки; вроджені вади обличчя. На етапі розробки знаходяться навчально-контролюючі програми за розділами уражень твердих тканин зубів, слизової оболонки та пародонта. Ці програми використовуються як одна із форм контролю теоретичної підготовки іноземних студентів перед державним іспитом, що виключає суб'єктивізм викладача при оцінюванні знань і спонукає студентів до постійної роботи над собою. Для студентів-іноземців комп'ютерний контроль знань проводиться російською мовою. Після тестування вони мають можливість переглянути допущені ними при відповідях помилки. Це особливо важливо, оскільки втілення в навчальний про-

цес системи контролю "Крок-2 Стоматологія" потребує належного тренінгу при роботі з програмою тестового контролю.

З метою активізації викладацько-студентської діяльності в процесі викладання дитячої стоматології співробітниками кафедри розпочато впровадження нової системи викладання матеріалу в поєднанні з відеоінформацією, фотоматеріалами, графіками та схемами, наочними результатами лікування. При цьому використовуються не тільки закуплені відеофільми, але й створені викладачами кафедри. Так, при вивченні студентами теми "Сучасні пломбувальні матеріали" є можливість перегляду відеофільмів "Переваги в техніці компомерної реставрації від компанії Дент-Сплай", "Герметизація фісур та пломбування каріозних порожнин за типом I класу", при вивченні теми "Вроджені вади розвитку обличчя" – відеофільмів "Хейлопластика методом Теннісона-Обухової", "Радикальна ураностафілопластика". Демонстрація навчальних відеофільмів студентам якісно допомагає зміцненню їх знань, прискорює, полегшує і поглиблює набуття практичних навичок. Ми вважаємо, що такому підходу до викладання матеріалу студентам-іноземцям властиві оригінальність, підвищена інформативність та наочність. Однак, на наш погляд, сучасні технології в процесі навчання повинні доповнювати, а не замінювати підготовку лікаря. Формування клінічного мислення – це основа лікувальної справи.

Стимулюванню вивчення предмета дитячої стоматології та розвитку клінічного мислення в іноземців сприяють: розв'язок клінічних задач різних ступенів складності, прийом хворих, вибір методів та складання планів лікування разом з викладачем, участь у консультативних прийомах хворих, які проводяться завідуючим кафедрою, професорами та доцентами. Створення проблемних ситуацій спонукає студента самостійно встановлювати зв'язок між різними галузями медичних знань, набутих на базових кафедрах, при необхідності створює мотив для їх оновлення.

Навчальний процес на сучасному етапі розвитку освіти повинен супроводжуватися широким застосуванням не лише класичних методів навчання, а й новітніх досягнень у науці та техніці [5]. Нові технології в медичній освіті передбачають, що студент з самого початку навчання повинен думати клінічними категоріями, а вивчаючи фундаментальні дисципліни – думати про їх практичне застосування в подальшій клінічній практиці.

Щоб сприяти кращому засвоєнню навчального матеріалу студентами-іноземцями, його краще подавати у вигляді різноманітних схем або таблиць, малюнків, фотографій, словників медичних термінів. Це спрощує процес засвоєння медичних дисциплін, бо літературні мовні звороти, якими написані вітчизняні підручники, великий обсяг матеріалу запропонованого до вивчення, утруднює сприйняття матеріалу студентами-іноземцями, ускладнює їх навчання. Використання нових технологій навчання, які доповнюють традиційні методи, дозволяє розширити можливості викладання як теоретичних, так і клінічних дисциплін, унаочнити навчання, підвищити позитивну мотивацію в навчанні, полегшити набуття практичного досвіду та

підвищити якість оволодіння навичками майбутніми лікарями.

Висновки. Такий механізм організації навчального процесу викликає у студентів інтерес до навчання, забезпечує перехід від запам'ятовування до мислення, від передачі знань до моделювання і відтворення відношень між хворим та майбутнім лікарем. Таким чином, послідовна реалізація принципів єдиної методичної системи на кафедрі сприяє удосконаленню навчального процесу, підвищенню ефективності праці викладача та підготовці висококваліфікованого лікаря. Вважаємо, що викладання дитячої стоматології іноземцям потребує подальшого розвитку і застосування сучасних засобів науково-технічного прогресу.

Література

1. Бобирьов В.М., Костенко В.О., Костенко А.Г. Сучасні комп'ютерні технології у самостійній роботі студентів на кафедрах медико-біологічного профілю // Нові технології у навчальному процесі, теоретичній та клінічній медицині. Додаток до Одеського медичного журналу. – Одеса: Чорномор'я, 1999. – С. 28-29.

2. Скрипніков М.С., Бобирьов В.М., Люлька О.М. Роль викладачів у впровадженні нових технологій навчання // Нові технології у навчальному процесі, теоретичній та клінічній медицині. Додаток до Одеського медичного журналу. – Одеса: Чорномор'я, 1999. – С. 112-114.

3. Ахапкіна Т.В. Спосіб організації навчального матеріалу з метою контролю. // Нові технології у навчально-

му процесі, теоретичній та клінічній медицині. Додаток до Одеського медичного журналу. – Одеса: Чорномор'я, 1999. – С. 22-24.

4. Чуєв П.М. Нові технологічні підходи до навчання іноземних студентів // Нові технології у навчальному процесі, теоретичній та клінічній медицині. Додаток до Одеського медичного журналу. – Одеса: Чорномор'я, 1999. – С. 15-17.

5. Нейко Є.М., Глушко Л.В., Діамантопуло К.О. Сучасні проблеми підготовки медичних кадрів і шляхи їх розв'язання // Проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів України. Тези доповідей Української науково-методичної конференції. – Київ-Одеса, 1997. – С. 35-36.

УДК 61:378.6:577.3:621.38:371.315]–057.87–0.54.6

**ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПЕРШОМУ
КУРСІ ВИЩОГО МЕДИЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРИ
ВИВЧЕННІ БІОФІЗИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ**

**В.Ф. Ушаков, С.В. Вагін, О.І. Іванова, Л.С. Різник, О.З. Фоменко,
Т.О. Кисільова**

Дніпропетровська державна медична академія

**PROBLEMS OF TEACHING BIOPHYSICS AND INFORMATICS TO
THE FIRST YEAR FOREIGN STUDENTS AT THE MEDICAL HIGHER
SCHOOL**

**V.F. Ushakov, S.V. Vagin, O.I. Ivanova, L.S. Riznyk, O.Z. Fomenko,
T.O. Kysiolova**

Dnipropetrovsk State Medical Academy

Медична інформатика та біофізика є фундаментальними науками, оволодіння якими необхідне не тільки для розуміння біофізичних та інформаційних аспектів сучасних методів діагностики і лікування, але й для формування стилю наукового мислення, який є суттєвим компонентом клінічного мислення і значно впливає на конкурентоспроможність випускників вищих навчальних закладів України на світовому ринку спеціалістів охорони здоров'я. Проаналізовано основні труднощі викладання іноземним студентам біофізики та інформатики на першому курсі Дніпропетровської державної медичної академії і наведено рекомендації для поліпшення сучасного стану викладання цих дисциплін.

Medical informatics science and biophysics are fundamental sciences which have to be studied not only for understanding of both physical and informational basics of modern diagnostic and therapeutic techniques but also for forming of scientific style of thinking. The last is an important constituent of clinical thinking and essentially increases competitive ability of Ukrainian medical graduates on world-wide health care market. In the present paper we analyze problems in teaching biophysics and information science to the first year foreign students in Dnipropetrovsk State Medical Academy and discuss possibilities to enhance modern state of teaching.

Вступ. Оволодіння біофізичними основами сучасних методів діагностики та лікування необхідне для подальшого вивчення спеціальних лікувальних дисциплін, формування науково обгрунтованого лікувального мислення та спроможності майбутнього фахівця охорони здоров'я вільно орієнтуватися в потужних інформаційних потоках професійної інформації.

Основна частина. Оволодіння способами застосування інформаційних та біофізичних технологій у медичній теорії та практиці передбачає, відповідно до існуючих програм, достатній рівень абстрактного мислення студентів, розвинену пам'ять, сталі навички використання теоретичних положень для виконання конкретних завдань, стійкі алгоритми взаємовідносин з викладачами і товаришами в процесі навчання.

У зв'язку з тим, що системи виховання та середньої освіти, міжособистісні, економічні та інші стосунки, культурні, культові та історичні традиції істотно відрізняються в окремих країнах, у процесі навчання іноземних студентів в Україні зустрічається ряд труднощів.

До найбільш істотних перешкод, що заважають високоякісній освіті, можна віднести:

- складність встановлення необхідного рівня взаєморозуміння викладачів та студентів;
- надто повільний темп сприйняття та засвоєння матеріалу;
- велика різниця ступеня підготовленості до занять у вищій школі;
- важкопередбачувані реакції поведінки студентів;
- вплив складного економічного становища вузів на навчальний процес у різних аспектах.

Майже десятирічний досвід навчання іноземних студентів на I-II курсах дозволяє нам запропонувати деякі рекомендації щодо навчання цього контингенту:

1. Необхідно враховувати у повсякденній роботі, що молоді люди з недостатньо сформованим світоглядом потрапляють до нашого, чужого для них мовного та соціального середовища, з незрозумілими для них деякими відтінками у спілкуванні, що часто формує негативне ставлення та неадекватні реакції (часом агресивні) у звичайних для нашого світосприйняття ситуаціях.

2. Одними з найтипівіших проявів нерозуміння і неприйняття наших навчальних стосунків, неможливості досить швидко адаптуватись до нашого середовища є спроби іноземних студентів чинити психологічний тиск на викладачів з метою підвищення оцінок, звільнення від занять тощо.

3. Найбільш раціональним шляхом подолання таких негативних явищ, на нашу думку, є безперервна, послідовна, копітка роз'яснювальна робота над засвоєнням елементарних правил побудови стосунків у нашій країні, правил поведінки й алгоритмів навчання в наших вузах, проведення бесід в позанавчальний час про звичаї, систему виховання і навчання, культурні традиції України та рідних держав студентів.

4. У процесі подачі навчального матеріалу необхідний безперервний зворотний зв'язок між викладачем та студентами, що забезпечить темп пояснення, який би не перевищував можливості засвоє-

ння, обов'язкове пояснення тих слів, виразів, термінів, які зустрічаються вперше.

5. Необхідно використовувати тільки спеціально розроблені для іноземних студентів методичні матеріали, які повинні бути адаптовані до сприйняття іноземними студентами, з усуненням складних мовних зворотів, витіюватих виразів, синонімів. Речення повинні бути стислими. Потрібно застосовувати подібні граматичні форми та однакові прості слова з поступовим ускладненням упродовж навчання в Україні.

6. Матеріал, що викладається, повинен бути сконцентрований на найбільш важливих питаннях дисципліни, які мають максимальну практичну спрямованість та інтегровані з іншими дисциплінами, що викладаються на першому та наступних курсах.

7. Потрібно організовувати консультації психолога, до якого іноземні студенти мали б змогу звертатися у складних ситуаціях.

8. Вважаємо необхідним проведення занять для викладачів щодо ознайомлення з особливостями культурних та освітянських традицій тих країн, з яких приїздять студенти на навчання в Україну.

Висновки. Досвід викладання біофізики та інформатики на першому курсі Дніпропетровської державної медичної академії свідчить про те, що особливості та труднощі роботи з іноземними студентами можна подолати за допомогою розроблених кафедрою засобів аудиторної, позааудиторної та виховної роботи з цим контингентом.

УДК616-053.2(07.07)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПЕДІАТРІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА КАФЕДРІ ПРОПЕДЕВТИКИ ДИТЯЧИХ ХВОРОБ

О.Є. Федорців, Т.О. Воронцова, Т.М. Недошитко

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

PECULIARITIES OF TEACHING PEDIATRICS TO FOREIGN STUDENTS AT THE DEPARTMENT OF PROPEDEVTIC PEDIATRICS

O.Ye. Fedortsiv, T.O. Vorontsova, T.M. Nedoshytko

I.Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

У статті розглянуто відмінності в процесах адаптації і особливості навчання іноземних студентів, що навчаються в Тернопільській державній медичній академії ім. І.Я. Горбачевського. Це має особливе значення для вдосконалення методичного процесу у плані диференційованого підходу до студентів з Близького Сходу. Особливу увагу слід приділяти використанню ситуаційних задач та тренінговим формам навчання.

The article shows the differences in adaptation and peculiarities of education of the foreign students at Ternopil State Medical Academy by I.Ya. Horbachevsky. This is especially important for improvement the methodological process in the scope of different approach to the students from Middle East. Great attention should be paid to the using of situational tasks and training methods.

Вступ. Утвердження України як самостійної держави, інтеграція її у Європейське співтовариство, розширення контактів не лише у сфері виробництва, а й у сфері науки і техніки приводить до того, що багато українських студентів і спеціалістів навчаються і стажуються за кордоном. З іншого боку, високий рівень навчання, багаторічні традиції вітчизняної медичної школи приваблюють іноземних студентів, які прагнуть навчатися в Україні. Особливості геополітичного розташування, позитивний слов'янський менталітет сприяють притоку в українські вузи студентів із східних держав – Сирії, Пакистану, Ірану, Іраку, Йорданії. Ці країни Південно-Східної Азії для свого інтенсивного розвитку потребують спеціалістів високого фахового рівня, особливо професійних медиків.

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського стала одним із вузів України, який відчинив двері для іноземних студентів. З кожним роком кількість іноземних студентів, які навчаються у стінах академії, неспинно зростає.

Основна частина. На кафедрі пропедевтики дитячих хвороб Тернопільської державної медакадемії в даний час навчаються 32 студенти-іноземці. Переважна більшість з них – це студенти II та III

курсів медичного факультету. Завідувач кафедри О.Є. Федорців та весь педагогічний колектив докладають чималих зусиль для забезпечення оптимального навчального процесу [1]. Але кількарічний досвід викладання пропедевтики педіатрії свідчить, що у процесі навчання іноземних студентів виникають певні труднощі як загального, так і індивідуального характеру.

Викладачам необхідно постійно пам'ятати, що вказана категорія студентів – вихідці з іншого соціального, культурного і мовного середовища. Інша ментальність, чужорідне мовне оточення часто призводять до замкнутості, зовнішньої пасивності студентів, що вимагає більших, ніж звичайно, зусиль з боку викладача. Але зазвичай у кожній групі є 1-2 гіперактивних студенти, які вимагають додаткових пояснень до кожного питання даної теми. При вивченні поведінки та психологічних реакцій у студентів-арабів виявлено високі рівні особистої та реактивної тривожності у 58 %, більшість з цих студентів є частково дезадаптованими, незважаючи на високу життєву енергію та дружелюбність [2].

Найперша і найголовніша проблема – це мовний бар'єр. Засвоєння пропедевтики педіатрії неможливе без формування термінологічного словника основних понять та термінів, якими студенти будуть користуватися на старших курсах. У зв'язку

з цим проблема сприймання та засвоєння термінології є дуже актуальною. Це вимагає від викладача додаткового пояснення, багаторазового повторення, знаходження синонімів до того чи іншого поняття для того, щоб самостійне опрацювання матеріалу не перетворювалося на “розшифровку” тексту, а на його цілісне, осмислене сприймання.

Мовний бар’єр чинить певні труднощі і письмовому опитуванню студентів – програмованому тестовому контролю, тому що не всі іноземці достатньою мірою володіють граматиною української мови. Досвід нашої кафедри показує, що даній категорії студентів найкраще пропонувати тестові завдання першого рівня – запитання із поданими варіантами відповідей, серед яких студенту залишається вибрати правильну. На кафедрі розроблені тестові завдання з кожної теми українською та російською мовами.

З іншого боку, мовні труднощі є важливою перешкодою для практичної роботи студентів – спілкуванню із хворими. Складність полягає в тому, що програма для студентів III курсу з пропедевтики педіатрії передбачає інтенсивне оволодіння практичними навичками, без яких неможливе подальше вивчення предмета на кафедрі шпитальної та факультетської педіатрії, та й практична робота лікаря в цілому. Існує декілька варіантів вирішення цього важливого питання [3].

I. Закріплення практичних навичок на муляжах. Недоліком методу є недостатнє забезпечення кафедри пропедевтики муляжами, хоча викладачі, які навчають іноземних студентів, повинні бути забезпечені ними першочергово.

II. Імітаційне моделювання. Метод в цілому позитивний, але недоліком є те, що студент не бачить кінцевого результату виконаного навичку.

III. Вирішення тематичних ситуаційних задач. При цьому ситуаційна задача повинна якнайповніше відображати стан хворого в цілому, а не лише конкретну систему чи орган. Перевагами методу є те, що студент повинен чітко уявляти собі стан хворого, визначити основні синдроми або симптоми ураження і, відповідно, визначити ураження певної системи. Ситуаційні задачі найкраще вирішувати в усній формі, із залученням усіх студентів групи, формулюючи окремі запитання для кожного студента при спільній умові задачі. Це сприяє узагальненню матеріалу, засвоєнню як анатомо-фізіологічних особливостей, так і семіотики захворювань, передбачених програмою.

Приклад: Хлопчику 4 роки, протягом 2-х днів

хворів на ГРВІ. На 3-й день вночі з’явилося шумне утруднене дихання, охриплість голосу, “гавкаючий”, нападаподібний кашель. При огляді: неспокійний, шкіра вкрита холодним потом, ціаноз носогубного трикутника. ЧД – 45/хв, вдих утруднений, дихання з участю допоміжної мускулатури, аускультативно – жорстке, поодинокі сухі хрипи, перкуторно – ясний легеневиий звук з коробковим відтінком. ЧСС – 135 за хвилину, тони звучні, ритмічні. Живіт м’який, неболючий, печінка виступає на 2 см з-під реберної дуги, селезінка не пальпується, випорожнення були 1 раз, без патологічних домішок, гомогенні, сечвипускання регулярне.

1. Назвати основний та супровідні синдроми із клінічної картини хвороби.

2. Як називається невідкладний стан, що розвивається у дитини ?

3. Які анатомо-фізіологічні особливості сприяють виникненню даного стану ?

4. Які види задишки Ви знаєте і який саме розвинувся у даної дитини ?

5. Як Ви оцінюєте розміри печінки у даної дитини.

6. Якою буде долікарська невідкладна допомога даній дитині ?

7. Призначити план обстеження даній дитині.

8. Призначити догляд за даною дитиною.

Як видно, при вирішенні даної ситуаційної задачі ми перевіряємо знання студентів з теми заняття, анатомо-фізіологічні особливості, причини виникнення даного стану, норми частоти дихання та серцевих скорочень, необхідну долікарську допомогу. Задача охоплює не лише дихальну, а й зміни з боку серцево-судинної і травної систем.

Але вирішення ситуаційних задач та ділові ігри не повинні повністю виключати спілкування з хворими, без чого неможлива підготовка високопрофесійного медика [4]. Викладачу на кожне заняття необхідно готувати 1-2 тематичних хворих з детальним розбором симптоматики, анатомо-фізіологічних особливостей, лабораторними показниками та при необхідності поясненнями для студентів.

Висновки. 1. У студентів – жителів Близького Сходу має місце низька адаптація до незвичних умов, труднощі у подоланні мовного бар’єра, незважаючи на доброзичливість та зовнішню безтурботність.

2. Для успішного контролю вивчення теоретичного матеріалу слід застосовувати тестові завдання першого рівня із зазначеними варіантами відповідей.

3. Для оволодіння практичними навичками слід застосовувати тестові ситуаційні задачі, розбір тематичних хворих, імітаційне моделювання.

Таким чином, навчання на кафедрі пропедевтики дитячих хвороб будується згідно з навчальною програмою МОЗ України та урахуванням специфіки навчання іноземних студентів.

Література

1. Федорців О. Є. Оптимізація навчання студентів медичного факультету на кафедрі пропедевтики дитячих хвороб. / Медична освіта. – 2000. – №3. – С.36-38.

2. В.С. Бітенський, П.І. Горячев, К.О. Мазаєва та ін. Особливості викладання психіатрії у студентів-іноземців // Медична освіта. – 2000. – №2. – С.59.

3. Мисула І. Р. Оптимізація навчально-виховного процесу в Тернопільській медичній академії в умовах сьогодення / Медична освіта. – 1991. – №1. – С.44-47.

4. Фуніков А. В. Вимоги сьогодення до підготовки адаптованого випускника / Медична освіта. – 1999. – №1. – С.32-36.

УДК 616-08-039.57:378.661

**ДОСВІД ОПТИМІЗАЦІЇ МОТИВАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАХУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ШКОЛИ ДО
ВИВЧЕННЯ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ**

**Т.А. Хомазюк, С.Й. Крижанівська, К.Ю. Єгоров, Ю.П. Артамонов,
О.І. Кравченко**

Дніпропетровська державна медична академія

**THE EXPERIENCE OF OPTIMIZATION EDUCATIONAL MOTIVATION
TO INTERNAL MEDICINE AMONG THE FOREIGN STUDENTS-
STOMATOLOGISTS IN THE HIGHER MEDICAL SCHOOL**

**T.A. Khomaziuk, S.Yo. Kryzhanivska, K.Yu. Yehorov, Yu.P. Artamonov,
O.I. Kravchenko**

Dnipropetrovsk State Medical Academy

Вивчення внутрішніх хвороб іноземними студентами стоматологічного факультету має ряд труднощів. З метою підвищення ефективності навчання іноземних студентів стоматологічного факультету та набуття достатнього рівня знань та умінь з внутрішніх хвороб згідно з навчальною програмою була модифікована “Карта оцінки професійних дій при первинному медичному огляді хворого з патологією внутрішніх органів”. Впровадження в навчальний процес такої форми контролю знань і умінь дозволило підвищити успішність серед іноземних студентів стоматологічного факультету і полішити мотивацію до вивчення внутрішніх хвороб.

The educational practice of internal medicine among the foreign students-stomatologists discovered some difficulties. “The Map of an evaluation of professional operations at the primary medical review with the internal pathology” was developed in order to raise a learning efficiency of the foreign students-stomatologists and help them to receive a sufficient level of knowledge and skills in the sphere of internal medicine. The introduction in the educational process of such form of monitoring of knowledge and practical skills has allowed to improve progress among the foreign students-stomatologists and to increase educational motivation to general aspects of internal medicine.

Вступ. Успіх лікувальної роботи лікаря стоматолога суттєво залежить від широти професійного кру-

гозору спеціаліста, його загальної медичної підготовки [1]. У зв'язку з цим програму з внутрішніх хвороб для студентів стоматологів у вищих медичних закладах слід вважати базовою клінічною дисципліною.

© А.І. Гоженко, М.Г. Дяченко, Л.Г. Коваленко та ін., 2002

Вивчення внутрішніх хвороб іноземними студентами стоматологічного факультету має ряд труднощів, які складаються з об'єктивної мотивації концентрації зусиль до засвоєння знань з профільних дисциплін, обмеженої кількості годин з дисципліни, недостатнього розуміння значень окремих питань терапії в практичній роботі лікаря стоматолога. Ці труднощі здебільшого пояснюють мовним бар'єром, а також завищеною самооцінкою достатності знань з предмета у цього контингенту студентів.

З метою підвищення ефективності навчання іноземних студентів стоматологічного факультету та набуття достатнього рівня знань та умінь з внутрішніх хвороб, згідно з навчальною програмою була модифікована “Карта оцінки професійних дій при первинному медичному огляді хворого з патологією внутрішніх органів” [2].

Основна частина. До “Карти” включено 12 професійних дій та умінь, зміст і послідовність яких стисло

висвітлює алгоритм тактики лікаря при первинному огляді пацієнта. Перелік питань “Карти” включає оцінку опитування хворого (скарги, анамнез захворювання та життя, складові методики обстеження хворого, формулювання діагнозу, дотримання принципів деонтології (табл. 1). Контроль перших 6 дій проводить викладач під час роботи студента з хворим, решта питань “Карти” оцінюється в діалозі в аудиторії. Правильне виконання завдання оцінюється 2 балами, часткове виконання – 1 балом, неправильно виконане завдання – 0 балів. Крім оцінки в балах, кожній дії, залежно від її значення в професійній діяльності лікаря, було надано коефіцієнти від 1 до 3. З урахуванням коефіцієнта за всім переліком завдань “Карти” максимальна кількість балів за досконально проведений первинний медичний огляд хворого складає 54 (100% успішності виконання завдання). Кожний студент проходить тестування двічі: на початку циклу навчання та наприкінці.

**Таблиця 1
КАРТА**

оцінки професійних дій при первинному медичному огляді хворого з патологією внутрішніх органів

Дата _____ П.І.П. студента _____

П.І.П. хворого _____

Діагноз _____

Перелік професійних дій та умінь	Оцінка в балах			Коефіцієнт значимості	Загальна оцінка	Зауваження викладача
	виконано		не виконано - 0			
	правильно - 2	частково - 1				
1. Розпитування скарг				*1		
2. Анамнез захворювання				*1		
3. Анамнез життя				*1		
4. Методика огляду хворого				*1		
5. Методика пальпації				*2		
6. Методика аускультатії				*2		
7. Трагування даних об'єктивного дослідження				*3		
8. Трагування даних додаткових методів				*3		
9. Складання плану обстеження				*1		
10. Формулювання діагнозу				*3		
11. Оформлення запису в історії хвороби				*2		
12. Дотримання принципів деонтології				*3		

Всього: Оцінка вхідного рівня _____ ПУ _____%

Підпис викладача _____

Позитивною оцінкою вважається показник успішності 60 % від рівня прийнятого за 100 %, при цьому 60-69 % відповідає оцінці “задовільно”, 70-75 % – “добре”, вище за 75 % – “відмінно”. При проведенні апробації такої форми роботи зі студентами та аналізу карт “вихідного” рівня знань та умінь студентів стоматологів III курсу в осінньому семестрі у 36 студентів встановлено, що середній показник успішності виконання завдання коливався в середньому близько 16 балів, що склало 30 % від належного рівня.

Результати “вихідного” тестування, яке проводили наприкінці навчання, значно покращились і склали в середньому від 65 %. Суттєве зростання показників успішності навчання підтверджує, що така форма організації навчального процесу та контролю знань і умінь підвищує відповідальність студентів стоматологів у самостійній роботі в терапевтичній клініці, дозволяє чітко

виробити алгоритм первинного медичного огляду хворого, отримати від викладача об’єктивну і своєчасну поточну інформацію про успіхи та недоліки самостійної роботи з хворими, провести своєчасну корекцію недостатньо засвоєних знань і умінь в процесі теоретичних занять, сприяє заохоченню студентів до покращання результатів загальної лікарської підготовки з внутрішніх хвороб, конкретизує цілі та завдання роботи з хворими терапевтичного профілю, підвищує зацікавленість участі у діагностично-лікувальному процесі.

Висновки. Результати “вихідного” контролю рівня показників успішності навчальної групи студентів дозволяють оцінити результативність навчання в цілому. Для наскрізного моніторингу виживання знань та умінь та зростання мотивації значущості дисципліни доцільно також використовувати індивідуальні “карти” студентів від семестру до семестру, від курсу до курсу.

Література

1. Дзяк Г.В., Логвиненко І.А., Хомазюк Т.А. // Совершенствование подготовки врача общей практики в условиях поликлиники // Терапевтический архив. – 1992. – Т. 64, №1. – С.116-119.

2. Латышев О.А. // Опыт оценки профессиональных навыков субординаторов на амбулаторном приеме // Терапевтический архив. – 1992. – Т. 64, №1. – С. 121-125.

УДК 614.255.5:616-08-039;61(07.07)

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ З ПОЛІКЛІНІЧНОЇ ТЕРАПІЇ

В.М. Чернобровий, Н.А. Півторак, Л.В. Черешнюк

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

IMPROVEMENT OF STUDENTS-FOREIGNERS TRAINING ON THE POLYCLINICAL THERAPY DEPARTMENT

V.M. Chernobrovy, N.A. Pivtorak, L.V. Chereschnyuk

Vinnitsa State Medical University by M.I. Pirogov

У статті розглядається висока ефективність клінічних семінарів з розглядом та обговоренням історій хвороб амбулаторних хворих для формування клінічного мислення та необхідних етико-деонтологічних норм поведінки майбутніх лікарів під час навчання студентів-іноземців на кафедрі поліклінічної терапії та сімейної медицини.

High efficiency of clinical seminars with case histories analysis and discussion for clinical thinking development and ethics and deontological behaviour norms forming in future doctors during training of students-foreigners on the polyclinic therapy and family medicine department is shown in the article.

Вступ. Зміна стану економіки, соціальної політики, демографії, показників здоров’я призводить до

змін у політиці охорони здоров’я [1], а саме: на сьогодні пріоритетними стають амбулаторно-поліклінічні форми надання медичної допомоги, за якою звертаються не менше 80 % населення дер-

© В.М. Чернобровий, Н.А. Півторак, Л.В. Черешнюк, 2002

жави, також актуальними залишаються заходи попередження та профілактики захворювань внутрішніх органів. Центральною фігурою, яка надає терапевтичну медичну допомогу більшості населення, як в Україні, так і в зарубіжних країнах, залишається терапевт, усе більшого значення набувають лікарі загальної практики та сімейний лікар, формуванню яких як професіоналів сприяє підготовка на кафедрі поліклінічної терапії та сімейної медицини.

Основна частина. Метою навчання студентів-іноземців на кафедрі поліклінічної терапії та сімейної медицини є вдосконалення профілактичного алгоритму в розв'язанні практичних завдань діагностики та лікування хворих, подальше формування клінічного мислення, лікарської професійної поведінки, яка базується на деонтологічних засадах [2].

Розвитку у випускників логічного зіставлення анамнестичних, клініко-лабораторних ознак та симптомом-комплексів для діагностики, складання алгоритмів терапії та прогнозу захворювання в конкретній клінічній ситуації можна досягнути через власну пізнавальну діяльність студентів, яка є об'єктом управління з боку викладацького складу кафедри і формується під час практичних занять, лекцій, семінарів [3]. Особлива роль належить так званим клінічним семінарам, які регулярно, один раз на тиждень, проводяться на кафедрі поліклінічної терапії та сімейної медицини Вінницького державного медичного університету. В підготовці клінічного семінару беруть участь відповідальний викладач, аспірант, лікар-інтерн чи клінічний ординатор кафедри, які заздалегідь дуже детально вивчають клінічні особливості випадку, проводять необхідні додаткові обстеження, вивчають літературу.

Клінічні семінари з розбором конкретних поліклінічних хворих проводяться в присутності кількох найбільш досвідчених викладачів кафедри (професора, доцентів) з обов'язковою участю лікарів-спеціалістів молодшої ланки та однієї-двох груп студентів, одна з яких – група іноземних студентів.

Розгляд конкретного клінічного випадку є принципово важливою умовою, оскільки лікар амбулаторно-поліклінічної ланки у своїй повсякденній роботі постійно звертається до логічних роздумів і побудов діагностичного та лікувального пошуку, виходячи з конкретного випадку.

У ході клінічного семінару студенти чи лікар молодшої ланки доповідають анамнестичні дані, після чого кілька студентів (у тому числі іноземних) оглядають хворого, формують попередній діагноз, складають план подальшого обстеження та амбулаторного лікування конкретного пацієнта.

Клінічний семінар має творчий та дослідницький характер, коли в ході вивчення хворого поновлюються або набуваються знання пропедевтики внутрішніх хвороб, клінічної інтерпретації симптомів внутрішніх хвороб, патофізіологічне обґрунтування симптомів хвороби, використання параклінічних методів обстеження в структурі діагностичного алгоритму та вироблення правильного тактичного і лікувального підходу до хворої людини в амбулаторних умовах. Основною методичною особливістю поліклінічного розбору хворого є активна участь усіх присутніх. У ході обговорення випадку в учасників виникає бажання поділитися своїми думками, досвідом, знаннями, виказати свої сумніви, підтримати та повніше аргументувати думки. Відштовхуючись від інформації про конкретного хворого, можна підвести учасників до поглибленого обговорення питань етіології, патогенезу, морфології, диференційної діагностики, лікування та профілактики визначеного захворювання.

Слід підкреслити, що предмет дискусії під час розбору не є надуманим чи нав'язаним, він визначається ходом обговорення конкретного хворого. Це підтверджує нерозривний зв'язок теоретичних питань із повсякденною клінічною практикою, оскільки таке ж коло питань і асоціацій логічних побудов повинно виникати в повсякденній роботі лікаря.

Навчання студентів на кафедрі під час поліклінічних розборів хворих спрямоване на розвиток не тільки професійних, але й особистих якостей лікаря амбулаторної ланки, адже лікар загальної практики – не лише лікар, але й психолог, педагог, коли раціональна діяльність поєднується і збагачується емоційною. Зосередженість уваги, терпіння, проникливість, культура спілкування з людьми, мистецтво спілкування – невід'ємні риси, які належать до професійних якостей лікаря і формуються під час навчального процесу під впливом усього колективу кафедри при особливій ролі викладача як терапевта-професіонала та особистості.

Висновки. 1. Клінічний семінар – поліклінічний розбір випадку хвороби в амбулаторного хворого є високоефективною формою навчання студентів-іноземців, при якій активна пізнавальна діяльність стимулюється життєвою проблемною ситуацією – наявністю хворого, який потребує лікування.

2. Колективна, за участю співробітників кафедри, робота під час поліклінічних розборів амбулаторних пацієнтів сприяє формуванню необхідних морально-етичних рис та деонтологічних норм поведінки майбутніх лікарів-професіоналів, в тому числі серед студентів-іноземців.

Література

1. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / Під ред. Ю.В. Вороненка, В.Ф. Москаленка. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – С. 294.
2. Кохем М. Общепрактическая и семейная медицина.

– Минск, 1997. – 117 с.

3. Стародуб Є.М. Особливості викладання терапії на факультеті післядипломної освіти // Медична освіта. – 1999. – № 1. – С. 59-62.

УДК 61:681.3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ФАКУЛЬТЕТСЬКОЇ ТЕРАПІЇ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

М.І. Швед, А.В. Зоря, М.В. Гребеник, Л.П. Мартинюк, Н.В. Пасечко
Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

OPTIMIZATION OF TEACHING INTERNAL MEDICINE TO FOREIGN STUDENTS

M.I. Shved, A.V. Zorya, M.V. Grebenyuk, L.P. Martynjuk, N.V. Pasyechko
I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

Представлено досвід викладання факультетської терапії студентам-іноземцям Тернопільської державної медичної академії ім. І.Я. Горбачевського. Запропоновані підходи до викладання внутрішніх хвороб дозволяють підвищити якість засвоєння іноземними студентами програмного матеріалу.

Experience of teaching internal medicine to foreign students of I.Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy is presented. The proposed approaches to undergraduate education in the area of internal medicine permit the foreigners to improve the quality of fulfillment of the programme requirements.

Вступ. Основним методом навчання студентів на кафедрі факультетської терапії є метод клінічного розбору хворої людини. Цей метод довів свою ефективність, тому і самостійна підготовка студента, і аудиторна (лекції, практичні, семінари, підсумкові заняття) його робота підпорядковуються такій меті. Разом з тим, викладання факультетської терапії для іноземних студентів має свої особливості, пов'язані як із необхідністю оволодіння студентами базовими знаннями основ медицини, клінічним мисленням на етапах пізнання хвороби, так із мовними труднощами при формуванні практичних навичок під час роботи з тематичними хворими. Різний рівень “виживання” знань в іноземних студентів IV курсу зумовлений недостатнім оволодінням ними мови і суміжних дисциплін на молодших курсах в інших вузах України, що утруднює засвоєння ними діагностично-лікувальних

алгоритмів із факультетської терапії та з конкретних нозологій.

Основна частина. Нами розроблена і постійно вдосконалюється система підготовки іноземних студентів з предмета “факультетська терапія”. Навчання з іноземними студентами проводять найбільш досвідчені викладачі. Розклад занять складений згідно з рекомендаціями деканату іноземних студентів. Теми п'ятигодинних занять підібрані та об'єднані відповідно до розділів внутрішніх хвороб, що дозволяє більш детально розглянути відповідний розділ дисципліни, краще відпрацювати практичні навички. Самостійна підготовка до практичних занять проводиться згідно зі спеціально розробленими методичними вказівками для іноземних студентів російською та англійською мовами. В останніх передбачена мета заняття, професійна орієнтація студента із викладенням актуальності проблеми та шляхів її розв'язання, необхідність оволодіння певним рівнем базових знань, програма самопідго-

товки студента, короткий зміст теми на основі сучасних даних доказової медицини, тестові завдання для самоконтролю із варіантами правильних відповідей, літературні джерела для самостійного опрацювання. Враховуючи, що більшість з іноземних студентів мають комп'ютерні знання на рівні досвідченого користувача, літературні посилання у методичних вказівках доповнені адресами сайтів мультимедійних баз даних Інтернету. Такий метод дистанційного навчання основ доказової медицини досить ефективний і можливий в умовах Тернопільської медичної академії на базах восьми комп'ютерних класів, що підключені до роботи у системі Інтернет.

З метою кращого засвоєння програмового матеріалу лекції для іноземних студентів на кафедрі факультетської терапії читаються російською мовою. Весь лекційний матеріал побудований на основі останніх сучасних даних наукових досліджень, даних рандомізованих випробовувань, висновків експертів ВООЗ, забезпечений сучасними навчально-методичними засобами – кодоплівками, слайдами, навчальними таблицями тощо.

Самостійне опрацювання іноземним студентом теми заняття викладач оцінює шляхом проведення фронтального опитування, вирішення типових тестових завдань та клінічних задач II-III рівня складності.

Якість засвоєння матеріалу покращується при наявності мотивації навчання та зацікавленості студента у вивченні предмета. Це досягається при проведенні практичного заняття викладачем із врахуванням особливостей крайової патології тієї країни, звідки

родом студенти. При вивченні семіотики підбираються хворі, які зустрічаються також у відповідних географічних умовах, а при відсутності таких хворих розглядається патологія з подібною клінічною картиною. В ході практичних занять для полегшення сприйняття клінічної ситуації максимально використовується демонстраційний матеріал. Це попередньо заготовлені бланки лабораторних досліджень, записи ЕКГ, ФКГ, протоколи даних Ехо-КГ, рентгенограми, тематичні таблиці. Після встановлення клінічного діагнозу та призначення індивідуального плану лікування іноземні студенти виписують рецепти призначених хворому ліків. У випадку незадовільного або недостатнього засвоєння іноземним студентом теми заняття він її може доопрацювати як самостійно за допомогою лекційного матеріалу та навчальних посібників, так і на додаткових тематичних консультаціях із викладачем групи.

Вершиною якості засвоєння іноземними студентами практичних навичок та матеріалу з факультетської терапії є написання навчальної історії хвороби тематичного хворого. Індивідуальна курація хворих іноземними студентами відбувається під контролем викладача групи з наступним детальним клінічним розбором кожного хворого, обґрунтуванням діагнозу, призначенням лікування, плану реабілітаційних заходів, визначенням прогнозу захворювання.

Висновок. Спостереження за іноземними студентами на старших курсах навчання, оцінка якості “виживання” знань при складанні державних іспитів свідчить, що така методика викладання предмета сприяє ефективному засвоєнню програмового матеріалу з факультетської терапії іноземними студентами.

Література

1. Психолого-педагогічні аспекти навчання контрактних студентів / Є.Г. Гончарук, В.П. Ширококов, Г.Д. Максименко та ін. // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 22.

2. Гудима А.А. Інформатика у вищому медичному закладі освіти: перший досвід впровадження нової навчальної програми // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 25-26.

3. Досвід підвищення ефективності позааудиторної роботи студентів / Л.Я. Ковальчук, І.К. Венгер, А.Д. Беденюк і ін. // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних

та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 39-40.

4. Г.Л. Василенко, М.І. Лісовий. Зміст курсу української мови у вищих медичних закладах освіти України // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 87-88.

5. Підготовка навчальних посібників міжнародного рівня з використанням підручників різних країн світу / В.В. Дунаєв, В.Р. Стець, В.І. Ліненко та ін. // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 94-95.

6. Навчальні завдання в контролі професійної підготовки студента-медика / М.О. Ляпіс, Ю.М. Полоус,

М.О. Салайда та ін. // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 233-235.

7. Вітенко І.С. Формування клінічного мислення – проблема вищої медичної школи // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 301.

8. Лоскутов О.Є., Головаха М.Л., Нікіфоров І.О. Сту-

дентський науковий гурток – одна із найважливіших форм підготовки студентів // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 353.

9. Методичні підходи до викладання ендокринології / В.М. Хворостинка, О.В. Сокуро, Н.К. Александрова // Матеріали доповідей науково-методичної конференції “Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації МОЗ України”. – Тернопіль, 1999. – С. 415-417.

УДК 616.8 [07.07]

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА КАФЕДРІ НЕРВОВИХ ХВОРОБ

С.І. Шкробот, З.В. Салій, І.І. Гара

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF FOREIGNER STUDENT'S STUDY ON THE NEUROLOGY' CHAIR

S.I. Shkrobot, Z.V. Saliy, I.I. Hara

I. Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical Academy

У статті обговорюються проблеми і перспективи навчання студентів-іноземців. Висловлюються погляди на подальше вдосконалення навчального процесу.

The problems and perspectives of foreign students' study are discussed in the article. The view-points on the following improvement of studying process are presented.

Вступ. Кафедра нервових хвороб працює із студентами-іноземцями протягом чотирьох років. Порівняно з досвідом медичних вузів Києва, Одеси, Львова й інших навчальних закладів України це, звичайно, досить мало. Проте ми вже можемо узагальнити деякі наші спостереження та висловити своє бачення проблем і перспектив навчання.

Основна частина. Слід відзначити прагнення багатьох студентів-іноземців до оволодіння міцними знаннями з дисципліни, що в більшості випадків є свідченням про високий рівень мотивації. Адже професія лікаря у них на батьківщині є престижною і забезпечує високе соціальне становище. Саме цей факт, на жаль, не є домінуючим в українських студентів.

Великою мірою рівень засвоєння матеріалу залежить від мовної підготовки. Студенти, котрі добре володіють російською мовою, швидше та ефективніше сприймають лекційний матеріал, краще засвоюють знання з підручника. І, навпаки, малий словниковий запас, нерозуміння складних граматичних конструкцій стають на перешкоді у навчальному процесі. Не у всіх групах спрацьовує методика проведення тестового програмованого контролю, оскільки рівень володіння письмовою мовою досить низький. Тому більшість студентів надає перевагу усним відповідям.

Науково-технічний прогрес вимагає суттєвого вдосконалення форм викладання, розробки складних навчальних програм, подачі для засвоєння великого об'єму інформації на більш високому та

якісно новому рівні [1]. Протягом останніх декілька років наш вуз зробив великий крок в оптимізації та інтенсифікації навчального процесу. На кафедрі нервових хвороб створено тематичний компакт-диск, використання якого у навчальному процесі дозволяє максимально ефективно засвоїти велику кількість навчального матеріалу. Підготовлено російською мовою методичні вказівки до практичних занять, схему історії хвороби, розробку “Фармакотерапія неотложных состояний в клинике нервных болезней”. Однак саме мовний бар’єр стає на перешкоді при використанні даних засобів у навчальному процесі студентів-іноземців.

Недоцільним, з нашої точки зору, є зарахування на навчання студентів з інших вузів (особливо країн СНД) посередині семестру чи навчального року. Досить часто навчальні програми вузів не збігаються, і студенту в максимально короткі терміни на індивідуальних заняттях доводиться наздоганяти втрачене. Саме тому відсутність знань з фундаменту дисципліни – топічної діагностики не дозволяє ефективно опанувати спеціальну невропатологію.

Для досягнення максимального ефекту при вивченні будь-якої дисципліни необхідно, щоб студенти не лише отримували глибокі теоретичні знання, але й вдосконалювали практичні навички. Оволодіння практичними навичками, як і формування клінічного мислення майбутнього спеціаліста, тим

ефективніше, чим більше часу проводить студент у клініці та безпосередньо бере участь у встановленні діагнозу, наданні медичної допомоги хворим, виконанні діагностичних і лікувальних заходів [2]. Уміння самостійно зібрати анамнез, провести клініко-неврологічне дослідження, сформулювати топічний та клінічний діагнози, обґрунтувати та відстояти свою думку є, безперечно, пріоритетним. Саме це було і є перевагою вітчизняної медичної освіти. Під час практичного заняття ми прагнемо продемонструвати якомога більше тематичних хворих. Проте роль студента як стороннього спостерігача у діагностичному процесі подекуди пасивна, а тому не завжди практична частина заняття засвоюється успішно і досягає своєї мети. Без володіння українською чи російською мовою самостійна робота біля ліжка хворого стає неможливою.

На нашу думку, практика, коли 1-2 студенти-іноземці навчаються в україномовних групах, є більш перспективною, сприяючи щоденному ефективному вдосконаленню мови.

Висновок. Вирішення даних проблем та подальше розширення й вдосконалення клінічних баз академії дозволять підвищити рівень теоретичної підготовки та практичної майстерності наших випускників. А це в майбутньому буде найпереконливішим аргументом у виборі навчального закладу.

Література

1. Гнатюк М.С. Методичні аспекти використання навчальних кінофільмів на кафедрі оперативної хірургії та топографічної анатомії // Актуальні питання оптимізації навчально-виховного процесу в медичному вузі. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1998. – Ч. 1. – С. 26.

2. Ковальчук Л.Я., Бех М.Д., Беденюк А.Д. та ін. Методологічні аспекти активізації самостійної позааудиторної роботи студентів // Актуальні питання оптимізації навчально-виховного процесу в медичному вузі. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1998. – Ч. 2. – С. 18.

УДК 612.014 (075.5)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНИХ ВУЗІВ

С.Н. Щербаков, Б.Б. Івнєв, П.Я. Кравцов, Н.В. Прокоф'єва,
О.В. Гайдарова, М.О. Снегірь, Т.О. Шевченко, Л.В. Натрус, І.Е. Кузнецов
Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

SOME ASPECTS OF THE HUMAN PHYSIOLOGY TEACHING OF THE FOREIGN STUDENTS IN HIGH MEDICAL SCHOOL

S.N. Sherbacov, B.B. Ivnev, P.Ya. Kravtsov, N.V. Prokofieva,
O.V. Gaydarova, M.O. Snegir, T.O. Shevchenko, L.V. Natrus, I.E. Kuznetsov
Donetsk Medical University named after M. Gorky

У статті розглядається досвід роботи з іноземними студентами з урахуванням деяких аспектів проблеми навчання фізіології. Розглядаються особливості навчання на кафедрі фізіології з використанням нових комп'ютерних технологій та традиційних методів навчання. Акцентується, що обов'язковим є врахування рівня мотивації, яка максимально повинна бути орієнтована на клініку.

The article is devoted to analysis of practical experiments of the human physiology teaching of foreign students. Authors discussed some peculiarities of physiology teaching with application both up-to-date computer-assisted technologies and traditional methods of teaching. Special attention is paid to the level of student's motivation and to clinical orientation of teaching process.

Вступ. Проблема навчання іноземних студентів в Україні має ряд об'єктивних причин. По-перше, навчання відбувається в чужій країні, з іншими традиціями і культурою; по-друге, існує мовний бар'єр, що заважає одержанню й обробці навчальної інформації, а також обмін нею з вихідцями з інших країн. На наш погляд, це найбільш істотні причини, що знижують рівень мотивації іноземних студентів до навчання [1-4].

Унікальність і складність розвитку соціально-економічних відносин в Україні, що відрізняється не тільки традиціями і культурою від інших країн, породжує соціально-побутові проблеми під час перебування і навчання студентів-іноземців, їх вирішення не входить у нашу компетенцію, однак, адаптація прибулих студентів до соціально-економічного становища в Україні повинна поєднуватися з необхідністю правильної орієнтації на придбання якісних професійних знань [2, 3]. Це в підсумку дозволяє підвищити рівень підготовки іноземних випускників-лікарів і рейтинг вузу за кордоном.

Основна частина. Ефективність медичної освіти залежить від системного комплексного підхо-

ду до процесу навчання з використанням взаємопов'язаних психологічних, педагогічних, методичних та організаційних прийомів.

Оскільки якість знань залежить від рівня мотивації до навчання, то найбільш важливим завданням педагогічного процесу на початкових етапах навчання є формування мотивації [1, 2]. При цьому варто враховувати соціально-психологічний статус студентів-іноземців. Істотна риса в їх психологічному портреті – акцентований раціоналізм, що являє собою спрямованість фізичних, матеріальних і інших засобів на одержання цінностей, які можна використовувати у майбутньому для власного практичного інтересу.

Така психологічна властивість іноземних студентів полегшує розв'язання наведених проблем. Надані для них знання повинні мати постійний приклад практичного застосування як у клініці, так і для пояснення процесів життєдіяльності організму в нормі. Сучасний тестовий контроль у вигляді ситуаційних клінічних або експериментальних завдань (тести формату А) дозволяє проводити навчання і контроль знань з урахуванням вимоги формування мотивації до вивчення предмета.

Мовний бар'єр не дозволяє повноцінно законспек-

© С.Н. Щербаков, Б.Б. Івнєв, П.Я. Кравцов та ін., 2002

тувати лекційний матеріал, зрозуміти матеріал, викладений у підручниках, поєднати нову інформацію з тією, котра була придбана раніше. Ця проблема вимагає особливого підходу у викладанні базисних знань тематичних розділів фізіології. Вирішити її ми пропонуємо шляхом видання адаптованого курсу лекцій для іноземних студентів, використання наочно-демонстраційного матеріалу у вигляді моделей основних фізіологічних процесів під час лекцій, а також створення опорного конспекту у вигляді графологічної схеми під час практичних занять [4]. Демонстрація кінопрограм, що містять експериментальні докази й галузі застосування фізіологічних знань, методів дослідження фізіологічних систем і функцій органів (можливо навіть з коментарями англійською мовою), дозволяють включити в процес навчання не тільки вербальну систему обробки інформації, але й образне цілісне сприйняття через слухову, зорову, моторну сенсорні системи.

Підвищення вимог, що ставляться до рівня теоретичної та практичної підготовки лікаря, зумовлює необхідність розробки та впровадження нових навчальних програм із застосуванням комп'ютерних технологій, які моделюють основні фізіологічні процеси.

У Донецькому державному медичному університеті ім. М. Горького велика увага приділяється використанню нових комп'ютерних технологій для навчання та контролю якості освіти [1-4]. На базі навчально-методичного кабінету існує центр комп'ютерних технологій, який бере участь в розробці комп'ютерних програм на кожній конкретній кафедрі та здійснює організаційно-методичне керівництво цим видом педагогічної діяльності.

Програмування на кафедрі фізіології проходило за двома напрямками: перший – контролюючі програми (підсумкові заняття та экзамен) та другий – навчальні комп'ютерні програми (моделювання фізіологічних процесів, автоматизація лабораторних робіт – спочатку без лабораторних тварин, а згодом як свідомий перехід до гуманізації педпроцесу, психологічне тестування, оцінка функціональних можливостей організму).

Комп'ютерне тестування підсумкових занять проводиться з використанням клінічних ситуаційних завдань-тестів формату "А" за такими темами: фізіологія збудливих тканин, фізіологія системи крові, загальна фізіологія ЦНС, фізіологія травлення, фізіологія дихання, нейрохімічна регуляція, фізіологія серця, регуляція серцево-судинної систе-

ми, нирки та їх функція, терморегуляція та обмін речовин, часна фізіологія ЦНС, фізіологія сенсорних систем, психічна діяльність [1, 2].

В зв'язку з удосконаленням комп'ютерної техніки та появою мультимедійних моніторів, що дозволяють проектувати комп'ютерне зображення на екран, з'явилася можливість демонстрації рухомих моделей різних фізіологічних процесів під час лекцій. Наприклад, під час лекції "Фізіологія м'язів" викладач, крім традиційних методів подачі лекційного матеріалу, використовує показ комп'ютерних моделей процесу нервово-м'язової передачі збудження, процесу електромеханічного сполучення при скороченні м'язів та ін. Це активізує увагу студентів та поліпшує розуміння ними складних фізіологічних процесів. Для демонстрування на лекціях розроблені рухомі комп'ютерні моделі роботи серцево-судинної системи, дихальної та системи виділення. Можливість паралельного коментарю англійською мовою деяких складних моментів дозволяє іноземним студентам краще зрозуміти механізми та фізіологічні процеси.

На базі персонального комп'ютера розроблені такі навчально-демонстраційні програми, що моделюють фізіологічні процеси. Це так звані імітаційно-навчальні моделі, що призначені для самостійної роботи студентів у позанавчальний час: графічна модель рефлекторної дуги як основного засобу регуляції функцій нервової системи, графічна модель поширення збудження по міокарду, яка дозволяє вивчити співвідношення фаз серцевого циклу з електрокардіограмою і векторкардіограмою, графічна обробка результатів аудіометрії.

Комп'ютеризація лабораторних робіт дозволяє студенту реально брати участь в експерименті. Розроблені навчальні програми для вивчення особливостей вищої нервової діяльності людини. Це ряд психологічних тестів: особистісний тест Айзенка (Eysenck personality inventory EPI) і особистісний тест Леонгарда (тест Шмішека). За цими тестами проводиться статистична та графічна обробка потоку інформації у вигляді тимчасової кривої відповідей на поставлені питання. З кожного питання фіксується витрачений час, що є важливим фізіологічним показником зворотного зв'язку. Побудований комп'ютером графічний особистісний "профіль" дозволяє наочно показати неповторну динаміку особистості [3, 4]. Створена програма оцінки функціонального стану організму за імовірними параметрами часу простої зорово-моторної реакції. На екрані в хаотичному порядку з'являється

ся подразник (цифра від 0 до 9), при цьому необхідно натиснути відповідну клавішу. Програма фіксує латентний час реакції та записується протокол експерименту. Всі дані виводяться у вигляді тимчасової кривої відповідей на подразник.

Порівнюючи результати опиту іноземних студентів, потрібно зазначити, що студенти, які навчалися за допомогою графічних програм, показують більш глибокі знання при складанні іспиту з фізіології [2,3]. Використання комп'ютерного тестового контролю, графічних програм спричиняє не тільки підвищення рівня зацікавленості студентів, але й, завдяки наочності в демонстрації фізіологічних

явищ, сприяє більш глибокому засвоєнню знань, активізації мислення та запам'ятовуванню найбільш важливих моментів теми, що вивчається.

Висновки. На нашу думку, найбільш ефективний результат у викладанні фізіології іноземним студентам досягається при розумному використанні нових технологій та традиційних методів навчання (усне опитування, лабораторні роботи з використанням експериментальних тварин, самостійна робота студентів з навчальною і методичною літературою та ін.). Обов'язковим є врахування рівня мотивації, який повинен бути максимально орієнтованим на клініку.

Література

1. Казаков В.Н., Талалаенко А.Н., Гарина М.Г., Оборнев Л.Е., Первак М.Б. Проектирование и реализация системы управления обучением в медицинском вузе // Архив клинической и экспериментальной медицины. – 2000. – Т.9, № 3. – С. 423-426.

2. Казаков В.Н., Талалаенко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г. Высшее медицинское образование (методология, управление). – Донецк: Здоровье, 1992. – 222 с.

3. Щербаков С.Н., Андреева В.Ф., Кравцов П.Я., Гайдарова Е.В., Натрус Л.В., Прокофьева Н.В., Кузнецов И.Е.,

Снегирь А.Г. Значение демонстрационных обучающих программ для повышения эффективности изучения физиологии // Медицинское образование XXI века: Тез. междунар. конф. – Витебск, 2000. – С. 330-331.

4. Казаков В.Н., Кравцов П.Я., Щербаков С.Н., Андреева В.Ф., Тарапата Н.И., Прокофьева Н.В., Попов Б.Г., Ивнев Б.Б., Натрус Л.В., Гайдарова Е.В., Снегирь М.А., Шевченко Т.А. Использование современных компьютерных технологий в контроле уровня знаний студентов // Медицинское образование XXI века: Тез. междунар. конф. – Витебск, 2000. – С. 184-185.

УДК 611 - 092: 378. 147

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ БІОПСІЙНО-СЕКЦІЙНОГО КУРСУ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Е.М. Александрова, І.Ю. Олійник, І.С. Давиденко, І.Ф. Курченко

Буковинська державна медична академія

PROBLEMS CONCERNED TO FOREIGN STUDENTS OF TEACHING BIOPSY-AUTOPSY COURSE

E.M. Alexandrova, I.Yu. Oliynyk, I.S. Davydenko, I.F. Kurchenko

Bukovinian State Medical Academy

В аспекті навчання іноземних студентів – вихідців із країн з різними медико-соціальними, релігійними і правовими особливостями охорони здоров'я, пропонується внести відповідні зміни в нині діючу програму з біопсійно-секційного курсу, яка повністю орієнтована на потреби охорони здоров'я України.

In the aspect of training foreign medical students that come from countries with different medicolegal, social, religious and juridical peculiarities of public health care are proposed for discussion the corrections, that could be made in the current educational program in biopsy-autopsy course to reflect the needs of the Medical service in Ukraine.

Вступ. Прогрес медицини все більшою мірою визначається взаємодією різних її дисциплін. Особливе місце в цьому відношенні займає патологічна анатомія. Але вузьке тлумачення практичних завдань патологічної анатомії, як прикладної клінічної дисципліни, під час складання навчальної програми не тільки перешкоджає якості викладання. На наш погляд, це особливо стосується програми з біопсійно-секційного курсу, яка методично не зорієнтована для роботи з іноземними студентами.

Основна частина. Патологічна анатомія сьогодні – єдина медична дисципліна, в програмі якої передбачено викладання практично всіх основних нозологічних форм, які в наступному вивчаються на різних профільних кафедрах. На практичному (біопсійно-секційному) курсі програма клініко-анатомічних розглядів переважно визначається тематикою чергової секції трупа. Попередня підготовка студентів, для конкретного клініко-анатомічного розгляду, із зрозумілих причин, не передбачається. Тому очевидна необхідність серйозної уваги до якості підготовки студентів під час V та VI семестрів. В той же час курс патологічної анатомії захворювань розглядається в недопустимо вузьких часових рамках і не може бути достатньо інтегрованим з програмами навчання на відповідних

профільних кафедрах, оскільки вивчення нозології пропонується студентам III курсу, які займаються в цей період часу тільки пропедевтикою.

В програмі біопсійно-секційного курсу лише 2 години відводиться роботі в патогістологічній лабораторії з біопсійним матеріалом, що не дає студентам можливості спостерігати найбільш актуальний і практичний аспект клінічної патології, а саме – прижиттєву динаміку хвороби віддзеркалюваної в морфології, розуміння якої є базою в логіці побудови діагнозу.

Важливе місце в діючій програмі з біопсійно-секційного курсу займають питання практичної організації і функціонування патологоанатомічної служби, ведення специфічної документації, організації клініко-анатомічних конференцій (та ін.) в аспекті відповідних законодавчих положень охорони здоров'я України. Добре відомо, що медицина функціонує в різних умовах національно-релігійного і соціального характеру, притаманних життю різних народів, що особливо проявляється в ставленні до померлого та процесу поховання, чим визначаються параметри функціонування патологоанатомічної служби в різних країнах. В зв'язку з зазначеним виникає необхідність внести корективи в програму біопсійно-секційного курсу, які підпорядковані потребам вітчизняної структури охорони здоров'я, з практичною дійсністю охорони здоров'я іноземних (в нашому випадку, арабських) країн, де пато-

© Е.М. Александрова, І.Ю. Олійник, І.С. Давиденко, І.Ф. Курченко, 2002

логоанатомічна служба, як така, практично пов'язана лише з патогістологічним дослідженням клінічного матеріалу.

Зрозуміло, що вивчення з цим контингентом студентів положень Закону про охорону здоров'я та наказів МОЗ України, які регламентують правила організації гістологічного дослідження біопсійно-операційного та акушерського матеріалу організації та проведення патологоанатомічного розтину померлих – напевно не є доцільним.

Методично і практично не виправданим є включення в програму навчання іноземних студентів занять з самостійним оформленням документів, пов'язаних з клінічною констатацією смерті померлих, засвоєнням правил заповнення і видачі лікарського свідоцтва про смерть за даними історії хвороби і матеріалами розтину.

В зв'язку з викладеним, ми, "в ході навчання", вносимо необхідні поправки в планування тем занять з секційного курсу для іноземних студентів. Зокрема, педагоги нашої кафедри звернули увагу на явну зацікавленість іноземних студентів до прижиттєвої клінічної морфології (біопсії). За рахунок скорочення часу, відведеного на вивчення законодавчих положень України і заповнення документації, нами практикується збільшення об'єму біопсійного матеріалу, який вивчається іноземними студентами. Їм запропоновані для самостійного описання (після відповідного обговорення зі спрямуванням на суть змін в препараті) найбільш часті випадки з практики біопсій: апендицити, варіанти туберкульозного лімфаденіту, зрілі пухлини із мезенхіми та епітелію, добре диференційовані раки, деякі лімфоми – тобто процеси, котрі, як підказує нам наш досвід роботи в різних країнах Африки та Південно-Східної Азії, є найбільш поширеними.

Слід відмітити, що під час демонстрації біопсій нами широко використовується можливість обговорення зі студентами структурних змін на різних

стадіях розвитку захворювань людини. Це дозволяє майбутньому спеціалісту оцінювати прижиттєву динаміку клінічної морфології, яка визначає можливість різноманітних клініко-анатомічних проявів одного і того ж процесу залежно від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Велика увага при цьому приділяється логіці формулювання діагнозу.

Таким чином, ми вважаємо, що для іноземних студентів необхідно збільшити кількість годин, відведених на біопсійний курс. Знання, які програмується цим розділом навчальної програми, є для іноземного студента мотивованими і перспективними з позицій їх практичного використання на батьківщині.

Одночасно з біопсіями, і навіть до біопсії, за кордоном прийнято проводити цитологічне дослідження відбитків (особливо для шийки матки, бронхів, молочної залози та ін.). На жаль, такого роду заняття діючою програмою не заплановані, мабуть, через вкрай недостатню кількість планованих годин.

Власне біопсійний курс наочно дає зрозуміти студентам ІХ, Х семестрів, що знання морфології патологічних процесів необхідні для лікаря будь-якої спеціалізації (педіатра, хірурга, терапевта, акушера-гінеколога, офтальмолога, інфекціоніста та ін.). Добре відомо, що функціональний аналіз процесів, які розвиваються в хворому організмі в усіх своїх ланках і на всіх рівнях, тісно переплітається з морфологічним і тим самим перетворюється в єдиний синтетичний метод пізнання процесів життєдіяльності в нормі і при патології.

Висновок. Визріла зовсім очевидна необхідність створення єдиної коректної програми з біопсійно-секційного курсу з врахуванням традиційних особливостей завдань та функціонування служб патології в тих країнах, громадяни яких отримують медичну освіту в Україні.

УДК 378.34:616.31-089 (07.07)

ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

О.С. Барило

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

TEACHING FOREIGN STUDENTS SURGICAL STOMATOLOGY

A.S. Barylo

Vinnitsa State Medical University named after N.I. Pirogov

Викладено принципи та методи навчання студентів – іноземних громадян – хірургічної стоматології, в тому числі з використанням комп'ютерних програм.

Principles and methods of teaching foreign students surgical stomatology are presented. Also are presented computer programs methods of teaching.

Вступ. У Вінницькому державному медичному університеті проводиться підготовка лікарів-стоматологів для країн Африки, Азії та Латинської Америки. На кафедрі хірургічної стоматології при складанні планів лекцій та практичних занять для іноземних студентів враховується актуальність проблем стоматології для країн, що розвиваються.

Основна частина. Практична підготовка студентів включає вміння проведення клінічного обстеження хворого, визначення необхідного обсягу параклінічних досліджень та оцінки їх результатів, уміння на основі провідного синдрому чи симптому і діагностичного алгоритму встановити вірогідний діагноз та визначити лікування хворого з урахуванням клініко-патологічних особливостей хвороби, віку пацієнта, наявності ускладнень та супровідних захворювань.

Навчання майбутніх лікарів елементів клінічного мислення та набуття ними лікарських практичних навичок є взаємодоповнюючими факторами формування лікаря. Практичні навички – це не тільки мануальні навички, але і вміння мислити лікарськими категоріями. Мануальних практичних навичок навчити майбутніх лікарів значно простіше. Це необхідно відпрацьовувати на всіх кафедрах стоматологічного профілю.

Викладання хірургічної стоматології проводиться систематизовано, послідовно від нижчого до вищого ступеня навчання. При цьому кожен елемент засвоєного студентами навчального матері-

алу ґрунтується на раніше набутих знаннях та навичках і є їх логічним продовженням.

Кожна навчальна група студентів має один журнал для практичних занять на всі курси навчання хірургічної стоматології. Це дає змогу викладачеві проводити аналіз рівня підготовки студента впродовж трьох років. Лекційний журнал також ведеться протягом трьох років. Якщо студент нерегулярно відвідує лекції та пропускає практичні заняття, в його знаннях неминуче з'являться прогалини та порушаться логічні зв'язки між окремими частинами знань і, як наслідок, буде руйнуватися сам процес навчання. У зв'язку з цим особливе значення надається організації проведення відробок.

Важливим засобом забезпечення послідовності у засвоєнні знань та практичних навичок є проведення систематичного поточного та підсумкового повторення, узагальнення раніше вивченого та систематичної оцінки знань, навичок та вмінь студента. З цією метою на кафедрі кожний асистент має 2000 тестових завдань, які видані центром ліцензійного тестування. Ці завдання введено в комп'ютерну програму, що дозволяє проводити тренування у двох режимах: у режимі навчання та режимі контролю. Таким чином, викладач протягом циклу проводить навчання та контролює знання студента з предмета. Особлива увага на V курсі приділена підготовці до проведення екзамену "Крок – 2".

У пізнавальній діяльності студентів велике значення має робота, яка навчає студентів самостійно здобувати знання. Повинна бути посилена увага до питання самостійної роботи студентів у процесі

навчання. Самостійне набуття вмінь та навичок відбувається як у присутності викладача, так і без викладача за його завданням. Пізнавальна активність та самостійність студентів при вивченні хірургічної стоматології стимулюють їх розумову діяльність.

Кафедра хірургічної стоматології володіє великим арсеналом засобів формування практичних навичок та професійних умінь у майбутнього лікаря-стоматолога. Основна вимога закріплення практичних навичок – багаторазове їх повторення. III рівень засвоєння – це власне професійні навички й уміння, які відповідають головній меті професійної підготовки. Студенти працюють безпосередньо з хворими в поліклініці, відділенні стаціонару, перев'язочній, операційній. Завдяки придбаній університетом сучасній діагностичній та лікувальній апаратурі є можливість максимально використовувати її для безпосередньої практичної підготовки студентів біля хворого. Для навчання є черепи, муляжі, таблиці, відеофільми, слайди, комп'ютерні програми. Для підвищення ефективності формування професійно орієнтованих знань студентам-стоматологам даються завдання щодо розв'язування нестандартних клінічних ситуацій, широко впроваджуються клінічні ситуаційні задачі III-IV рівнів.

Для навчання іноземним студентам створено добрі умови. Група складається тільки з 4-6 студентів. Співробітники кафедри сприяють зацікавленості студентів у засвоєнні передбаченого програмою з хірургічної стоматології матеріалу, дають знання, які мають безпосереднє відношення до їх майбутньої роботи в лікарняних закладах, створюють доброзичливу атмосферу для студентів, проводять індивідуальну роботу щодо підвищення рівня їх знань та вмінь. Під час клінічних розборів студенти вчаться поетапно встановлювати діагноз, виділяти основні моменти в анамнезі, проводити обґрунтовані обстеження, індивідуальне лікування. Усі ці фактори є важливими етапами у формуванні елементів клінічного мислення, без якого не можлива робота лікаря стоматолога. Студенти – іноземні громадяни – опановують принципи деонтологічних відносин (лікар – пацієнт; лікар – родичі хворого; лікар – суспільство, закон), засвоюють правила лікарняної етики, що особливо важливо в сучасній стоматології.

Висновки. Навчання студента – творчий процес, який потребує постійної індивідуальної повсякденної роботи з кожним студентом. Для поліпшення навчання іноземних громадян має велике значення зменшення мовного бар'єра.

УДК 577 3:378.147

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ БІОФІЗИКИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ У БУКОВИНСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

В.Ф. Боєчко, А.Д. Огороднік, О.Ю. Микитюк, Л.Ю. Зав'янський
Буковинська державна медична академія

THE EXPERIENCE OF BIOPHYSICS TEACHING TO FOREIGN STUDENTS IN BUKOVYNIAN STATE MEDICAL ACADEMY

V.F. Boyechko, A.D. Ogorodnik, O.Yu. Mykytiuk, L.Y. Zaviansky
Bukovynian State Medical Academy

Узагальнено результати роботи з іноземними студентами на I курсі при викладанні біофізики, інформатики та медапаратури на основі 8-річного досвіду. Показано проблеми, які виникають при вивченні біофізики іноземними студентами.

Results of working with foreign students of 1st year were resumed while teaching Biophysics, Informatics and Medical Equipment on the background of 8-year experience. Problems appearing during studying biophysics by foreign students were shown.

Вступ. Іноземні студенти почали навчатися в Буковинській державній медичній академії (БДМА) в 1994 році. За цей час викладачі БДМА збагатилися певним досвідом роботи з іноземними студентами при викладанні їм біофізики, інформатики та медапаратури на першому курсі.

Основна частина. Іноземні студенти перших наборів достатньо добре володіли російською мовою, більшість з них (80%) були зацікавлені у вивченні біофізики, мали значну мотивацію до знань, особливо студенти країн Африки та Близького Сходу. Меншою мірою цим володіли студенти з Індії. Перші студенти мали високу виробничу дисципліну, не пропускали лекцій, лабораторних занять без поважних причин. Студенти систематично готувалися до лабораторних занять, відвідували консультації, додаткові заняття, писали реферати. Вони йшли з заняття після з'ясування всіх незрозумілих питань.

Вивчення біофізики іноземними студентами залежало від:

- рівня їх початкової підготовки з математики та фізики;
- методики викладання біофізики;
- педагогічної майстерності викладача;
- вміння викладача показати зв'язок даного яви-

ща чи закономірності з діагностичним і лікувальними процесами;

- організації самостійної роботи студентів з біофізики;
- забезпеченості навчально-методичною літературою з біофізики.

В перші роки викладання біофізики іноземним студентам найбільшою проблемою було забезпечення їх навчально-методичною літературою. Тому колектив курсу біофізики підготував посібник з біофізики російською мовою, а також методичні вказівки до лабораторного практикуму і методичні розробки занять, які студенти повинні вивчати самостійно, згідно з існуючою програмою.

Посібник з біофізики написаний чіткими, простими, лаконічними реченнями з ілюстраціями до законів і показом їх застосування в діагностичному і лікувальному процесах. В посібник включено англійський словник на 600 найбільш вживаних фізичних і медичних термінів, що зустрічаються в курсі біофізики.

В методичних вказівках описано виконання 28 лабораторних робіт. Структура методичних вказівок до кожної лабораторної роботи включає в себе: базові знання, необхідні для вивчення вказаної теми; питання для самостійної підготовки; практичні навички, якими студент повинен оволодіти, а також завдання для самостійної практичної роботи разом із методикою їх виконання.

© В.Ф. Боєчко, А.Д. Огороднік, О.Ю. Микитюк, Л.Ю. Зав'янський, 2002

В методичних розробках для самостійного вивчення окремих тем вказано:

- базові знання, які необхідні для розуміння даної теми;
- що повинен знати і вміти студент після вивчення даної теми;
- основні питання, які потрібно вивчити;
- коротке викладення теоретичного матеріалу кожної теми;
- список літератури.

Такими посібниками був забезпечений кожен студент.

Результати успішності були досить високими: на оцінки «4» і «5» здали іспит 90 %, на оцінку «3» – 6 %, на оцінку «2» – 4 %.

Студенти-іноземці п'ятого, шостого і сьомого наборів слабше володіли російською мовою, у них спостерігалась менша зацікавленість у вивченні біофізики, була нижчою виробнича дисципліна. Все це призвело до значного зниження успішності.

У цьому навчальному році 95% іноземних студентів добре володіють російською мовою, дисципліновані, готуються до лабораторних занять,

зацікавлені у вивченні біофізики.

Висновок. Отже, проблеми у вивченні біофізики іноземними студентами можуть виникати в зв'язку із:

- недостатнім знанням російської мови;
- відсутністю мотивації у студентів до вивчення біофізики;
- поганою виробничою дисципліною, пропусками лекцій та практичних занять без поважних причин;
- поганою забезпеченістю студентів навчально-методичною літературою;
- проведенням занять молодими викладачами без досвіду;
- недостатною вимогливістю викладачів до кожного студента.

Тому, з власного досвіду, ми рекомендуємо проводити індивідуальну роботу з відстаючими студентами, більш конкретно показувати зв'язок законів і явищ біофізики з іншими дисциплінами, що вивчаються на старших курсах академії, а також кращих студентів заохочувати до участі в науково-дослідній роботі.

УДК 617:371.315:616.31-05.87-054.6:159.923

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЇ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

М.М. Бондаренко, С.І. Баранник, С.С. Брюшков, Н.Г. Безрук
Дніпропетровська державна медична академія

INDIVIDUAL PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF TEACHING OF SURGERY TO THE FOREIGN STUDENTS OF STOMATOLOGICAL FACULTY

M.M. Bondarenko, S.I. Barannyk, S.S. Briushkov, N.H. Bezruk
Dnipropetrovsk State Medical Academy

Проведено аналіз 10-річного досвіду викладання курсу хірургічних хвороб студентам-іноземцям стоматологічного факультету. Відзначено психологічні проблеми індивідуального ставлення до формування десятків та викладання матеріалу різним групам студентів.

It was analysed the experience of teaching course surgical diseases to the foreign students of stomatological faculty. There were noted the psychological problems of individual approach to forming of tens and giving of material to different groups of students.

Вступ. Навчання студента-іноземця в іншій країні висуває різноманітні проблеми не тільки мовного, але й психологічного плану. Від його діяльності життя потребує не тільки вміння напружено працювати над опануванням майбутньою спеціальністю, але й мати достатньо високу мобільність, здатність переносити різноманітні стреси та уникати їх, вміння встановлювати ділові контакти і продуктивно їх розвивати. Тому перед викладачем також постають питання індивідуального ставлення до кожного іноземного студента з урахуванням його особисті, рівня мовної та спеціальної підготовки, аби найефективніше побудувати навчальний процес для засвоєння студентом об'єму навчальної програми предмета, що вивчається.

Основна частина. 10-річний досвід викладання курсу загальної хірургії студентам-іноземцям стоматологічного факультету в Дніпропетровській державній медичній академії дозволив провести певний аналіз особливостей та визначити індивідуально-психологічні аспекти навчального процесу. Курс хірургічних хвороб в програмі підготовки студентів-стоматологів визначений загальною навчальною програмою підготовки лікарів даного

фаху в нашій країні. Але фахова специфіка роботи лікаря-дантиста в іноземних країнах не завжди передбачає відповідні вимоги до обов'язкового опанування всім рівнем знань та практичних навичок, передбачених нашою вітчизняною програмою. Тому ставлення іноземних студентів до вивчення цієї дисципліни не однакове. Це вимагає від викладача не тільки певних зусиль, але й вдалої побудови навчального процесу, аби не втратити позитивних мотивацій до опанування хірургічними дисциплінами у майбутніх іноземних лікарів стоматологічного фаху.

На стоматологічному факультеті нашого закладу навчаються студенти з країн Близького Сходу та Північної Африки. Майже третина із них (до 35%) отримала освіту в приватних середньоосвітніх навчальних закладах, де у класах навчаються 5-6, рідко до 12-15 учнів. Усі вони звикли до індивідуальної форми навчання, яке проходило у вільному режимі із постійним спілкуванням учня з викладачем. Тому і у вищому навчальному закладі, особливо з причини мовного бар'єру, студенти потребують аналогічного стилю проведення навчального процесу. Проведення заняття у формі постійної бесіди з активною участю кожного студента не тільки забезпечує активний контакт з кожним із них, але й створює атмосфе-

ру позитивного суперництва. У такому ритмі проведення практичного заняття з обов'язковим заохоченням студентів, що відзначились, виникають позитивні мотивації до опанування предметом. Враховуючи місце курсу хірургічних хвороб у фаховій підготовці лікарів-стоматологів, слід створити певний нахил у бік опанування основними принципами загальної хірургії (асептика і антисептика, надання первинної кваліфікованої допомоги при травмі та опіках, зупинка кровотечі, принципи серцево-легеневої реанімації, методика обстеження хірургічного хворого) та хірургічних хвороб (питання невідкладної хірургії та надання кваліфікованої допомоги при ургентних хірургічних захворюваннях). Для досконалого засвоєння матеріалу використовуємо наочний матеріал, а також комп'ютерні електронні версії підручників і посібників та відеофільми.

Аби процес активного спілкування на практичному занятті сприяв найдоцільнішому засвоєнню матеріалу, до мінімуму зведено використання тестового контролю набуття поточних знань, рівень яких визначається і оцінюється викладачем особисто. Проведення активної бесіди викладача із студентами дозволяє не тільки засвоїти матеріал, але й зосередитись на вузлових проблемах предмета і дати змогу самим студентам дійти правильного висновку за окремими питаннями. Тестовий контроль доцільно використовувати на підсумкових етапах і семінарах.

Попередній досвід навчання іноземних студентів у нашому закладі дозволив формувати обмежені (порівняно із вітчизняними студентами) групи по 6-8 осіб, що дозволяє втілювати найбільш індивідуалізований принцип навчання. Належність до мусульманського віросповідання (релігійні свята, особистості світогляду) вносить певні корективи у хід проведення всього навчального процесу. Але слід враховувати не тільки принципи віросповідання при формуванні груп студентів, а, у зв'язку з останніми подіями у світі (терористичні акти, військові конфлікти), також і належність до певних країн, які іноді перебувають у стані протистояння. Через те, що на Сході у мусульманських країнах особливе становище жінки і чоловіка, аби не виникали перешкоди навчальному процесу, до викладання предмета призначаються викладачі-чоловіки.

Висновки. Викладання курсу хірургічних хвороб студентам-іноземцям стоматологічного факультету повинно відбуватися з обов'язковим урахуванням індивідуально-психологічного стану колективу (групи), рівня особистої підготовки. Певний нахил у бік основних положень хірургічних дисциплін, широке використання наочного обладнання і нових навчальних технологій – запорука ефективного опанування курсом хірургічних хвороб, визначеним навчальною програмою підготовки на стоматологічному факультеті.

УДК 30: 378.147:378.661

ПРО ДЕЯКІ ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

П.О. Бідзіля, П.О. Ремізников, А.О. Шульга
Запорізький державний медичний університет

ON SOME METHODS OF FOREIGN STUDENTS TRAINING AND BRINGING UP IMPROVEMENT IN UKRAINE HISTORY TEACHING COURSE

P.O. Bidzilia, V.V. Remiznykov, A.O. Shulga
Zaporizhzhia State Medical University

Стаття присвячена розкриттю шляхів покращання навчально-виховної роботи з іноземними студентами при вивченні історії України у Запорізькому державному медичному університеті.

The article is directed to search the ways for improvement of teaching-educative work with foreign students in the course of the History of Ukraine at Zaporizhzhia State Medical University

Вступ. Проблеми викладання курсу історії України іноземним студентам слід розглядати у контексті інтеграції суспільствознавчих дисциплін в систему сучасної вузівської освіти. Особливості ж цього процесу і пов'язані з ним труднощі обумовлені недостатньою увагою до розробки науково обґрунтованої та практично апробованої методології і методики читання курсу іноземним студентам.

Основна частина. Слід зауважити, що певний досвід викладання історичних дисциплін іноземним студентам вже є. Стосується це тих вже відносно давніх часів, коли іноземні студенти, виділені в окремі лекційні потоки та семінарські групи, вивчали курс “Історія радянського суспільства”. Однак механічне перенесення доробок того періоду в сьогодення навряд чи доцільне. Насамперед слід підкреслити міфічність існування самого курсу “Історія радянського суспільства”. Насправді під цим нейтральним “дахом” іноземним студентам подавалась спочатку історія КПРС, а потім не менш ідеологізована “Політична історія 20 століття”. Не існувало й відповідної, розрахованої саме на іноземних студентів, навчально-методичної літератури.

У Запорізькому державному медичному університеті курси “Історія України” та “Українська і

зарубіжна культура” іноземні студенти вивчають зараз разом із вітчизняними студентами, але це, на нашу думку, не знімає проблеми урахування особливостей цієї категорії студентства у процесі навчально-методичного забезпечення даних курсів. Мова йде, зокрема, про створення навчальних програм, планів семінарських занять, тестів поточного та підсумкового контролю знань, навчально-методичних посібників та підручників для іноземних студентів.

Перший крок у цьому напрямку був зроблений ще у 1990 році, коли в Інституті підвищення кваліфікації при Київському державному університеті була сформована група слухачів, яка займалася цією проблемою. Сьогодні, у нових умовах, ця робота повинна бути продовжена зусиллями усіх зацікавлених в цьому суспільствознавців як у центрі, так і на місцях.

На кафедрі суспільних дисциплін ЗДМУ накопичений певний досвід роботи з іноземними студентами. З більшості курсів, які вивчають іноземні студенти, складені навчально-методичні посібники та інші, необхідні для роботи з іноземними студентами методичні матеріали. Курси “Історія України” та “Українська і зарубіжна культура” забезпечені навчально-методичним посібником, надрукованим тиражем, достатнім для того, щоб забезпечити ним кожного іноземного студента-першокурсника. По-

сібник у 2-х частинах, загальним обсягом 61 сторінка. Містить короткий виклад матеріалу, своєрідний конспект лекцій, а також плани семінарських занять з рекомендованою літературою. Викладачі пропонують іноземним студентам ознайомитись зі змістом посібника напередодні лекції з відповідної теми. Попереднє ознайомлення із викладом теми у стислому вигляді має сприяти засвоєнню її у повному обсязі. Навчально-методичний посібник допомагає іноземним студентам готуватись і до семінарських занять.

Для кардинального вирішення проблеми, на нашу думку, потрібен фундаментальний підручник з історії України для іноземних студентів, створений відповідно до вимог сучасної методології, на оновленій джерельній базі. Викладання основних фактів історії України у підручнику доцільно супроводжувати аналізом загальносвітових процесів, котрі є спільними як для розвинутих країн, так і для тих, що розвиваються. Значну увагу слід приділити також проблемам колонізації і деколонізації; пошуку найбільш ефективних і безболісних шляхів модернізації традиційних суспільств; інтеграції національних економік у світове економічне господарство; міжетнічним стосункам і под.

Важливо наголосити на спільності історичної долі України та більшості країн, що розвиваються, бо їй також судилося тривалий час виборювати свою незалежність.

Вихованню почуття поваги до українського народу, української держави сприятиме ознайомлення іноземних студентів із величезною культурною спадщиною нашого народу, його самовідданою боротьбою за збереження етнічної самобутності, відродження національної державності.

Слід наголосити на тривалих і різноманітних контактах України з іншими країнами та народами світу, в тому числі й тими, звідкіля прибули іноземні студенти. Тільки Запорізький державний медичний університет за роки свого існування підготував 1362 фахівці для країн, що розвиваються. На сьогоднішній день в університеті оволодівають професіями лікаря та фармацевта більш як 500 іноземних студентів з 25 країн світу, переважно Близького Сходу, Африки та Індії.

Висновки. Отже, ми стверджуємо, що повноцінне забезпечення курсу "Історія України" навчально-методичною літературою, орієнтованою на роботу з іноземними студентами, безперечно позитивно вплине на навчальний і виховний процес.

УДК 378.14-057.632

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОГО КУРСУ “НАРОДОЗНАВСТВО”

Л.В. Богиня, О.І. Мізіна

Українська медична стоматологічна академія

SOME ASPECTS OF THE SOCIAL AND CULTURAL ADAPTATION OF THE FOREIGN STUDENTS IN PROCESS OF THE UKRAINIAN LANGUAGE STUDYING AND LINGVOAREA STUDIES COURSE “ETHNOLOGY”

L.V. Bogynya, O.I. Mizina

Ukrainian Medical Stomatological Academy

При вступі на навчання у вузи України іноземні студенти проходять деякий адаптаційний період. Процес соціальної адаптації – це взаємодія студента із соціальним середовищем, під час якої узгоджуються вимоги і бажання різних сторін щодо організації життя і навчання у визначеному соціумі; відбувається включення особистості у нове оточення. Результатом адаптаційного періоду є зміна звичних і формування нових стереотипів. Соціально-культурна адаптація – це частково керований процес. Організація вивчення лінгвокраїнознавчих курсів і є одним з елементів забезпечення раціонального перебігу процесу адаптації.

When foreign students enter the higher educational establishments of Ukraine they have some adaptation period. The process of social adaptation is a co-operation of a student with the social environment. During this adaptation the requirements and desires of different sides are coordinated with regard to organization of life and teaching social community. The inclusion of person in new entourage takes place. The result of adaptation period is a change of ordinary stereotypes and forming new ones. Social cultural adaptation is a partly guided process. The organization of lingvoarea studies courses is one of the elements of providing a rational process of adaptation.

Вступ. Щорічно на навчання у вищі навчальні заклади України приїздять іноземні громадяни з країн Близького Сходу, Африки, Азії, що народилися і виросли в суспільствах, які за своїми звичаями, традиціями, законодавством, світоглядом, віросповіданням відрізняються від європейських.

Отже, потрапляючи в українське середовище, ці іноземці відчують проблеми не тільки мовного, а й психологічного характеру.

Основна частина. Проблема соціально-культурної адаптації потребує поєднання навчальних і виховних заходів як на довузівському етапі навчання, так і впродовж усього періоду перебування іноземних студентів в Україні.

Безумовно, одним з найважливіших чинників, що впливають на адаптацію студентів, є мовне середовище.

З проголошенням України незалежною суверен-

ною державою і наданням українській мові статусу державної почали відбуватися суттєві зміни у мовній ситуації східних та центральних областей країни.

Умови життя та навчання у цих регіонах ставлять іноземця у досить скрутне становище: він живе і навчається у двомовному українсько-російському середовищі з тяжінням до російської мови.

Зважаючи на те, що Полтавщина знаходиться у російськомовному регіоні (на сьогодні російська мова продовжує бути основним засобом масової комунікації), проблеми переходу на викладання української мови як іноземної громадянам інших країн, які бажають одержати освіту в Україні, стали досить гостро.

Не будемо аналізувати, чому іноземці вибирають мовою навчання російську, це не є темою даної статті. Зауважимо лише, що, на нашу думку, примушувати іноземців, майбутніх студентів, навчатися українською не варто, це негативно впливає

на імідж вищих навчальних закладів та України в цілому.

Обравши мовою навчання російську, іноземні студенти спочатку нібито не помічають української, бо їх комунікативні потреби обмежені спілкуванням з тими, хто користується російською.

З іншого боку, іноземні громадяни на певному етапі (приблизно через півроку перебування у нашій країні) відчують потребу якщо не у ґрунтовному вивченні української мови, то хоча б у ознайомленні з нею.

На підготовчому відділенні для іноземних громадян УМСА з початку його створення (1997) з метою вирішення цієї проблеми розроблений і викладається ознайомчий практичний курс української мови. Студенти вивчають основи української фонетики, графіки та орфографії, граматики.

Програма та навчальний посібник укладені за лексико-тематичним принципом.

Головною метою курсу є підготовка студентів до спілкування на побутовому рівні з україномовним населенням країни. Завданням курсу є, з одного боку, забезпечити знання основ української мови, навчити сприймати і продукувати інформацію цією мовою, з іншого – розвивати пізнавальні здібності і навички студентів-іноземців. Запропоновані теми визначаються комунікативними і пізнавальними потребами, що відповідають найтипівішим мовним ситуаціям, як-от: “Місто, де я навчаюсь”, “Магазин, ринок”, “Лікарня, поліклініка, аптека, лікування”, “Їдальня, кафе, ресторан”, “У гостях, зустріч з товаришем”, “Зовнішність, характер та поведінка людини”, “Календар, погода”, “Час, виміри часу” тощо. Системне подання лексичного матеріалу (в нових текстах, діалогах, мовних конструкціях, оригінальних зразках української поезії, жартах) передбачає роботу над формуванням словникового запасу студентів.

Теоретичний матеріал у посібнику поданий стисло, у скороченому вигляді, у вигляді таблиць, схем тощо.

Основне місце відведено комунікативним вправам, які відтворюють життєві ситуації і наближають студентів до реальних умов спілкування, що сприяє адаптації студентів і їх швидкому включенню у процес комунікації на початковому рівні.

Неабияке значення для адаптації студентів мають їх входження у соціально-культурний простір України, ознайомлення з її історією, культурою, національними традиціями.

Цьому сприяє вивчення студентами-іноземцями лінгвокраїнознавчого курсу “Народознавство” та

їх участь у підготовці та проведенні засідань мовного клубу, що традиційно проходять у нашому відділенні.

Так, на одному з таких засідань, що має назву “Вас вітає Україна”, студенти, з одного боку, можуть проявити себе, показати свою мовну компетенцію під час проведення конкурсу знавців української мови, а з іншого – глибше зрозуміти національну культуру і традиції нашої країни, з якими вони познайомились на заняттях з народознавства.

Вищезгаданий лінгвокраїнознавчий курс складається з двох розділів:

- деякі відомості з історії України;
- культура й традиції українського народу від найдавніших до найновіших часів.

Як уже зазначалося, курс “Народознавство” має на меті не лише ознайомити студентів з фактами історії та культури України, а, здебільшого, адаптувати іноземця до нового, незвичного для нього оточення, що має свої релігійні, моральні, етнічні особливості, відмінні від тих, у яких ріс і виховувався студент.

На заняттях з народознавства студент засвоює нову лексику, знання якої знадобиться йому при вивченні на першому курсі таких дисциплін, як “Історія України”, “Основи права”, “Релігієзнавство”, “Історія світової та української культури”.

Нами розроблено посібник “Тексти для читання з народознавства” для самостійної роботи студентів, що містить відомості з історії України, матеріальної та духовної культури нашого народу, що об’єднані у 16 тем.

Кожна тема починається з плану, потім подано адаптований текст, після нього завдання і питання для самоконтролю та двомовний словник заняття.

Вивчення цього курсу розвиває мовленнєві навички: студент вчиться не лише відповідати на запитання, знаходити головну інформацію в тексті, а й будувати власне монологічне висловлювання на задану тему, порівнювати явища української історії та культури з історичними подіями рідної країни.

Висновок. Отже, можна зробити висновок, що запропоновані курси сприяють соціально-культурній та психологічній адаптації іноземних студентів на початковому етапі навчання, а також спрямовані на подолання мовних труднощів в умовах українсько-російського білінгвізму, входження іноземця в новий історично-культурний простір, нову сферу суспільних, міжособистісних та групових відносин і визначають пристосованість особистості до даного соціального середовища.

УДК: 616.9-053.2(07.07)

ДИТЯЧІ ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Є.А. Вашев, С.В. Кузнєцов, М.М. Закревський, Т.Г. Вовк,
А.М. Татаркіна, Т.С. Копійченко, О.М. Ольховська, Г.А. Білецька,
С.В. Валюх

Харківський державний медичний університет

CHILDREN'S INFECTIOUS ILLNESSES IN SYSTEM OF PREPARATION OF THE FOREIGN STUDENTS

E. Vashev, S. Kuznethov, N. Zakrevskiy, T. Vovk, A. Tatarkina,
T. Kopeichenko, O. Olchovskaya, A. Beletchkaya, S. Valukh

Kharkov State Medical University

Наведено інформацію, яка полегшує вивчення студентами особливостей захворювань, обумовлених інфекційними та паразитарними збудниками серед населення країн, які розвиваються. Відображені форми навчання та методичне забезпечення, що дозволяють засвоїти програму і тематичний план дисципліни “Дитячі інфекційні хвороби”.

The information facilitating to the students to study epidemiological and clinical features of diseases, caused by infectious and parasitogenic agents among the population of developing countries is given. The forms of training and methodical maintenance allowing to master the program and the thematic plan of discipline “Children’s infectious illnesses” are described.

Вступ. З вивченням дисципліни “Дитячі інфекційні хвороби” пов’язане подальше зниження захворюваності та смертності. Їх показники значною мірою залежать від виконання заходів щодо боротьби з дитячими інфекційними захворюваннями, питома вага яких на всій земній кулі залишається ще високою. Вивчення дисципліни є невід’ємною частиною загальної та професійної підготовки студентів-медиків, насамперед в системі підготовки лікаря загальної практики (сімейного лікаря) для закордонних країн. Один із співавторів цієї статті працював в одній з країн Азії та на особистому досвіді пізнав систему надання медичної допомоги населенню країн, що розвиваються, епідеміологічні та клінічні особливості інфекційних та паразитарних захворювань, які реєструються серед дитячого населення.

Основна частина. Великий внесок у підготовку лікарів різноманітних фахів із багатьох країн Азії, Африки та Південної Америки робить Україна, зокрема Харківський державний медичний університет. При вивченні дисципліни “Дитячі інфекції” іноземні

студенти повинні опанувати не тільки програму і навчальний план дисципліни, але й достатньою мірою оволодіти питаннями межової патології, обумовленої інфекційними агентами, інвазіями гельмінтів і найпростіших, знати особливості їхніх клінічних проявів, а також особливості формування і реалізації епідемічних і епізоотичних ситуацій. Викладачі кафедри акцентують увагу студентів на те, що реалізація епідемічних ситуацій у країнах, що лежать у різних кліматичних поясах, визначається в основному чотирма чинниками: антропогенним (загальна культура, освіта, традиції), біологічним (взаємовідносини хазяїна і паразита), природним (географічне середовище, клімат) і соціальним (суспільний і державний устрій, економічний розвиток і умови життя).

Рівень інфекційної і паразитарної захворюваності, їхнє поширення пов’язані також з особливостями організації охорони здоров’я населення тих або інших держав. Звертається увага, що охорона здоров’я країн, посланці яких навчаються у ВНЗ України, відрізняються: 1. наявністю змішаної системи медичної допомоги. Тому епідемічне становище буде залежати від рівня медичної кваліфікації робітників охорони здоров’я й

охоплення медичною допомогою населення. 2. Слабким розвитком мережі загальномедичних та спеціалізованих закладів охорони здоров'я. 3. Недостатністю устаткування, приладів, лікувально-профілактичних препаратів, реактивів, дезінфекційних засобів. Усе це негативно позначається на показниках діагностики, лікування і профілактики захворювань. 4. Відсутністю державної програми охорони здоров'я або здійснення планування її у відриві від національного й економічного планування. 5. Наданням, в основному, індивідуального медичного обслуговування. 6. Вкрай обмеженими оздоровчими профілактичними заходами. 7. Відсутністов органів охорони здоров'я й окремих медичних працівників достатнього досвіду. Тому національні департаменти або міністерства охорони здоров'я цих країн у своїй роботі використовують досвід, консультації і матеріальну підтримку ВООЗ, економічно розвинених країн. Перераховано і ряд інших чинників, що є для студентів спонукальними мотивами для більш глибокого самостійного вивчення дисципліни під керівництвом кафедрального педагога-наставника. Професорсько-викладацький колектив кафедри звертає належну увагу на особливості інфекційних і паразитарних хвороб, які зустрічаються в країнах, що розвиваються, і країнах із жарким кліматом. До таких особливостей відносяться: 1. Велика розмаїтість нозологічних форм, багато з яких не реєструються в країнах із помірним кліматом. 2. Високі показники захворюваності, інвазивності й інфікованості населення. 3. Часте виникнення змішаних інфекцій та інвазій, наявність асоціативних і асоційованих хвороб. 4. Велика питома вага важких форм інфекцій із злоякісним або затяжним перебігом хвороби. 5. Високі показники летальності і смертності від багатьох інфекційних хвороб, які у десятки і сотні разів перевищують показники в економічно розвинутих країнах. 6. Помісячний розподіл захворювань залежно від сезонної зміни активності рушійних сил епідемічного процесу і від природних та соціальних чинників. 7. Залучення до епідемічного процесу дітей раннього віку в зв'язку з великою кількістю осередків інфекції та/або інвазій, дефектами догляду і харчування, недостатнім охопленням профілактичними щепленнями. 8. Високий рівень родинних осередків інфекцій та інвазій, що поширюються аерогенним, аліментарним, побутовим, трансмісійним і змішаним шляхами передачі.

На кафедрі застосовуються традиційні форми навчання і новітні технології – комп'ютерне забезпечення діагностичними, прогностичними, тестовими завданнями й ін. До класичних форм навчання належать лекції (тематичні та проблемні) і практичні заняття.

На практичних заняттях студенти опановують сучасні лабораторно-інструментальні методи діагностики і прогнозування перебігу та результатів захворювання. Студенти навчаються читати й аналізувати результати клінічних, біохімічних і бактеріологічних аналізів крові, сечі, фекалій, мокротиння, спинномозкової рідини, дуоденального вмісту, робити висновки про діагностичну, прогностичну і патогенетичну їх значущість. Важлива увага приділяється імунологічним методам (серологічні аналізи, ІФА, РІА, ПЛР), а також УЗД, комп'ютерній і магнітно-резонансній томографії. ПЛР є унікальним дослідженням, що дозволяє виявити специфічні ДНК вірусів, бактерій, хламідій і різноманітних збудників інвазивних паразитозів. Педагоги нагадують студентам, що урахування епідеміологічної та/або епізоотичної ситуації завжди є складовим елементом сукупної діагностичної інформації. У процесі навчання використовуються елементи самопідготовки: упорядкування відповідей на контрольні тест-завдання відповідно до теми заняття або лекції, упорядкування диференційно-діагностичних таблиць з аналізом межової патології, написання навчальної історії хвороби з наступним її захистом, а також УДРС, семінарські заняття, робота в СНТ, участь в наукових конференціях, олімпіадах та ін. Студенти забезпечені методичними вказівками з аудиторної та позааудиторної роботи по кожній нозологічній формі та "Методичними вказівками до клініко-діагностичного обстеження дитини та написання історії хвороби з дитячих інфекцій", які видані українською, російською та англійською мовами. Викладацьким складом кафедри видані практичні рекомендації для студентів, лікарів-інтернів та лікарів практичної охорони здоров'я "Уніфікована схема обстеження хворих на вірусні кишкові інфекції", "Синдром крупу при ГРВІ, грипі у дітей", "Грип і ГРВІ у дітей", "Невідкладна допомога при інфекційних токсікозах у дітей".

Висновки. У нових умовах навчання і виховання іноземних студентів велике значення має активізація мотивації навчання, оволодіння сучасними методами діагностики, лікування та профілактики інфекційних і паразитарних захворювань. Інфекційні захворювання в країнах, які розвиваються, відрізняються своєрідністю форм клінічного прояву, перебігу та результатів, які залежать від системи охорони здоров'я, кліматичних умов, соціального й економічного розвитку держав.

Використання новітніх технологій та методичного забезпечення навчання і виховання дозволило підвищити рівень знань, умінь та навичок у студентів-іноземців.

УДК 612.821.3:378.193:57

ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ

А.А.Ващук, Н.Г.Коломієць, Н.А.Лиса, О.О.Ніколаєнко, Р.П.Піскун,
Т.Л.Полеся

Вінницький державний медичний університет ім. М.І.Пирогова

FORMULATION OF THE CLINICAL THINCING IN FOREING STUDENTS DURING THEIR STUDING AT THE COURSE OF MEDICAL BIOLOGY

A. Vashuk, N. Kolomiets, N. Lisa, O. Nikolaenko, R. Piskun, T. Polesia
M.I.Pirogov Vinnitsa State Medical University

В роботі наводиться теоретичне обґрунтування формування у іноземних студентів I курсу клінічного мислення і засвоєння практичних навичок в процесі вивчення розділів “Медична паразитологія” і “Загальна генетика”.

At this work are demonstrated the theoretical grounds of formulation in the first year foreing students the clinical thinking and learning the practical experience during the process of studing such divisions as: “The Medical Parasitology” and “The General Genetics”.

Вступ. Одним з основних принципів організації навчання іноземних студентів перших курсів у вищому медичному навчальному закладі є формування позитивної мотивації при вивченні базових теоретичних дисциплін. “Медицина, взята в плані теорії – це перш за все загальна біологія” (І.В. Давидовський, 1966). Тут особливого значення набуває націлення студентів на практичне застосування в майбутньому набутих теоретичних знань. Дійовий підхід до навчального процесу студентів-іноземців виходить з того, що метою навчання є підготовка до тих видів діяльності, які повинні використовуватися після закінчення вузу (Н.Ф. Тализіна, 1986). Отже, такий підхід “дає можливість підійти до мети освіти, в тому числі і до професійної підготовки, з боку реальних життєвих завдань, заради яких відбувається підготовка спеціаліста” (Н.Ф. Тализіна, Н.Г. Печенюк, Л.Б. Хохловський, 1987). Знання з медичної біології при цьому є важливим і необхідним елементом конкретних видів дій, а не самоціллю підготовки лікарів.

Основна частина. В нашому вузі на кафедрі медичної біології на першому курсі навчаються студенти з країн Африки, Близького Сходу, Індії та Польщі. Результати перших практичних та підсум-

кових занять показують, що для розуміння і викладення біологічних знань потрібне добре знання мови та наявність достатніх базових біологічних термінів, а труднощі виникають у зв'язку з тим, що в багатьох країнах Близького Сходу та Африки біологія вивчається недостатньо глибоко. Тому це – головна перешкода, яка виникає на шляху успішної організації навчального процесу на нашій кафедрі у певної частини студентів-іноземців. Підняти рівень знань іноземних студентів і закласти основи клінічного мислення в гранично стислі строки – завдання дуже складне і потребує великого досвіду, вміння та добре продуманої методики. Говорячи про взаємозв'язок системності нового підходу до навчання та його ефективності, Н.Ф. Тализіна (1986) зазначає, що “якість професійної підготовки спеціалістів будь-якого профілю залежить від ступеня обґрунтованості трьох основних вузлів: мети навчання (для чого вчити), змісту навчання (чому вчити) і принципів організації навчального процесу (як вчити)”. Мета навчання зумовлена новим дійовим підходом до неї. Це – конкретні види діяльності, які виконуватиме лікар після закінчення вузу. Відповідно до цього на практичних заняттях формулюються типові завдання, які майбутній лікар буде розв'язувати у процесі своєї клінічної діяльності. Цілями навчання і типовими завданнями зу-

мовлені засади нового підходу до вивчення предмета. Виходячи з цілей, викладач розробляє принципи організації і методичку проведення навчального процесу, а також форми контролю якості підготовки майбутнього лікаря. Для студентів-іноземців цілі навчання є орієнтиром у самоорганізації і самоконтролі за якістю оволодіння професійною діяльністю.

На практичних заняттях для кращого засвоєння знань та вмінь викладення матеріалу іде у формі діалогу між викладачем і студентом або між студентами за участю викладача. Діалогічність відповідає природі діалектичного мислення, творчому характеру пізнання. Саме в діалозі здійснюється співтворчість викладача і студента як суб'єктів навчального процесу – не тільки у відтворенні відомого знання, а й у відкритті нового. Діалог будується на виявленні протилежних сторін у предметі або процесі, постановці проблеми, зіставленні різних точок зору, в результаті якого народжується нове знання.

У завдання викладача входить пробуджувати у студентів-іноземців зацікавленість до самостійної роботи. Для цього надається: по-перше, наукове обґрунтування завдань з кожної теми, рекомендується відповідна література; по-друге, проводиться індивідуальна робота з студентами-іноземцями з оволодіння методикою виконання завдань, роз'яснюються складні питання; по-третє, чітко контролюється виконання поставлених завдань.

Якщо раніше контроль якості підготовки студентів-іноземців та розвитку у них клінічного мислення зводився до перевірки набутих ними знань і основним методом перевірки її був метод запитань-відповідей; то сьогодні ставиться мета перевірити і оцінити якість і виконання студентами конкретних видів діяльності відповідно до майбутньої клінічної роботи. Рівень знань і професійної підготовки студентів-іноземців перевіряється за допомогою проблемно-ситуаційних задач, які вони повинні розв'язати. У нас на кафедрі цим моментам приділяється особлива увага при читанні лекцій і проведенні практичних занять з усіх тем курсу медичної біології.

В темі “Біологія клітини та розмноження”, вивчаючи клітинний рівень організації живого, маємо можливість закласти у студентів-медиків не тільки теоретичні основи базових знань з багатьох проблем медицини, але й вийти на рівень мислення практичного лікаря щодо діагностики і профілактики багатьох хвороб людини, особливо спадко-

вих. Важливо при цьому порушення структур і функцій в клітинах людини як причину вроджених і набутих хвороб розглядати не ізольовано від організму, а залежно від його загального стану, механізмів регуляції, впливу факторів зовнішнього середовища, способу життя і специфічних чинників. Рівень підготовки студентів перевіряється за допомогою комп'ютерних тестів.

З метою активної творчої адаптації майбутніх фахівців до передбачуваної діяльності, ми розробили дидактичні матеріали з розділу “Молекулярні основи спадковості і мінливості”. Матеріали включають тести і текстовий виклад теоретичних питань і можуть бути використані студентами-іноземцями для самоконтролю та самоконсультування при підготовці до практичних та семінарських занять.

Семінар та, особливо, підготовка до нього – це, на нашу думку, найбільш важлива форма аудиторної та позааудиторної роботи студентів-іноземців, яка дає можливість найбільш дієво й ефективно використовувати активні засоби розвитку самостійного творчого мислення у них, виробляти необхідні вміння застосовувати теоретичні знання у майбутній клінічній діяльності.

Створення дидактичних матеріалів з генетики обумовлене не лише зростанням важливості знання молекулярного рівня організації живого в науковій методології та практиці, а також, недоступністю інформаційних першоджерел, необхідністю формування умінь працювати з тестами та об'єктивністю і універсалізацією контролю знань.

Знання молекулярних основ спадковості та мінливості є основою для усвідомлення закономірностей онто- та філогенезу, формування онто- та філогенетичних адаптацій, що набуває особливого значення в умовах екологічної кризи і погіршення здоров'я населення.

В розділі “Медична паразитологія” особливу увагу звертаємо на тропічні паразитарні, протозойні та гельмінтозні захворювання, поширені в країнах, з яких прибули студенти-іноземці. Для покращення підготовки до практичних занять та самостійної перевірки засвоєння знань студентами-гуртківцями створені електрифіковані стенди з діагностичного вивчення стадій еритроцитарного шизонта та ситуаційні завдання до теми “Медична паразитологія”.

Інформація і запитання ситуаційних задач з медичної паразитології допомагають студентам-іноземцям у формуванні етіологічних, епідеміологічних та профілактичних понять, плану обстежен-

ня і встановлення діагнозу. Тому тренуванню іноземних студентів першого курсу в розв'язанні ситуаційних задач треба надавати особливого значення, оскільки це, на наш погляд, одна з форм підвищення ефективності засвоєння навчального процесу. З одного боку, ситуаційні завдання дозволяють знайти найбільш оптимальні засоби подання інформації і її засвоєння, а з другого – допомагають у підсиленні зв'язку викладання загально-теоретичних дисциплін з клінічними, тобто визначають певне місце медичної паразитології в системі медичної освіти.

Наш досвід активного навчання студентів-іноземців у всіх ланках системи курсу "Медичної паразитології" в процесі підготовки майбутніх лікарів показує, що за допомогою його форм, методів і засобів можна достатньо ефективно вирішувати цілий ряд завдань, яких важко досягти при традиційному навчанні. Цей досвід дозволяє:

- формувати не тільки пізнавальні, але й професійні мотиви, інтереси;
- виховувати системне мислення спеціалістів, включаючи цілісне розуміння не тільки природи і суспільства, але й себе, свого місця у світі;
- давати цілісне уявлення про професійну діяльність;
- вчити колективній розумовій і практичній роботі;
- формувати соціальне вміння і навички спілкування, індивідуального і сумісного прийняття рішення;
- виховувати відповідальне ставлення до справи, установок професійного колективу, суспільства в

ладача, так і до студента.

Література

1. Давидовський І.В. Геронтологія. – М.: Медицина, 1966. - 300с.
2. Тальзіна Н.Ф. Деятельностный подход к построению

цілому;

· оволодівати методами моделювання, в тому числі математичного, генетичного і соціального проектування.

Висновки. 1. Студент-іноземець є не тільки об'єктом навчання, який протистоїть викладачеві і залежить від нього, він є одночасно суб'єктом самоосвіти і самовиховання, який впливає на викладача і коригує його діяльність.

2. Статус об'єкта діяльності передбачає наявність у студента-іноземця тих соціальних якостей, які вже сформовані в ньому в конкретних соціальних умовах. Статус же суб'єкта діяльності передбачає усвідомлення студентом перспективи свого подальшого розвитку, тобто виходу за рамки даних умов, прояв активності, тенденції до саморозвитку, самореалізації. Саме цю сторону свідомості і діяльності іноземного студента повинен формувати викладач у процесі співтворчості з ним.

3. Метою кожного практичного заняття є вивчення теоретичного матеріалу з виходом на рівень мислення практичного лікаря. Особливе значення має засвоєння принципів діагностики і профілактики спадкових і паразитарних хвороб.

4. Педагогіка співдії втілюється у реальний процес навчання і виховання там, де викладач є не лише суб'єктом педагогічної діяльності, а і його об'єктом, тобто відчуває зворотний зв'язок із студентом, який полягає насамперед в оцінці ним роботи викладача. Умовою реалізації педагогіки співтворчості є демократизація навчального процесу в поєднанні з високими вимогами як до вик-

моделі спеціаліста // Вестн. высш. шк. – 1986. – № 3;

3. Тальзіна Н.Ф., Печенюк Н.Г., Хохловский Л.Б. Пути разработки профиля специалистов / Под ред. члена-корреспондента АПН СССР Н.Ф. Тальзиной. Саратов, 1987. С.3.

УДК 616.1/4-07:378.147.661

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ

Ю.М. Гольденберг, Е.Е. Петров, В.М. Потяженко
Українська медична стоматологічна академія

THE PECULIARTIES OF INTERNAL DISEASES PROPEDEUTICS TEACHING TO FOREIGN STUDENTS

Yu.M. Goldenberg, E.E. Petrov, V.M. Potyazhenko
Ukrainian Medical Stomatological Academy

Особливість викладання пропедевтики внутрішніх хвороб студентам-іноземцям полягає, насамперед, в розумінні мотиваційно-цільових установок осіб, що навчаються, оцінці стартового рівня їх підготовки та врахуванні індивідуальних особливостей кожного студента. Це обумовлює необхідність використання гнучких методик структурування навчального матеріалу та організацію оперативного зворотного зв'язку шляхом об'єктивного контролю знань та умінь іноземних студентів. Доцільним бачиться затвердження державного освітнього стандарту підготовки іноземних громадян у вузах України та розробка типових планів організації навчального процесу для іноземних студентів, зокрема викладання пропедевтики внутрішніх хвороб.

The peculiarities of internal diseases propedeutics teaching the aim the foreign students include the understanding of motivation and aim of the student training, the starting level estimation of their knowledge with taking into account the individual peculiarities of each student. It gives the possibility to use the flexibility of the methods, the structurlising of the reverse links by means of the students' knowledge and skills control. It is necessary to establish the state standard of the foreign students' training at higher educational institutions of Ukraine and to work out the typical curriculum of the foreign students' education, particulary the teaching of internal diseases propedeutics.

Вступ. Збільшення та розширення контингенту студентів завжди було першорядним завданням будь-якого вузу, у тому числі й Української медичної стоматологічної академії. Вагомою часткою студентського колективу є іноземні студенти, які для отримання вищої медичної освіти вибрали саме наш навчальний заклад. Виправдати довіру іноземного абітурієнта до академії – основне завдання професорсько-викладацького складу протягом всього терміну навчання студента-іноземця.

Основна частина. Навчання іноземних студентів, без сумніву, має цілий ряд особливостей, обумовлених кінцевою метою навчання, умовами отримання освіти та проживання у новому незвичному етнокультурному соціумі, періодом адаптації, взаємовідносинами викладач – студент. Відомо, що зміст освіти існує лише у тісному взаємозв'язку з мотиваційно-цільовими установками осіб, що навчаються, які обумовлені завданнями формування комунікативно-мовленнєвої компетенції у різних сферах спілкування і насамперед у навчально-нау-

ковій. Але не слід забувати, що процес навчання проходить у визначених часових рамках і безпосередньо залежить від стартового рівня підготовки контингенту, індивідуальних особливостей та багатьох інших факторів. Отже, необхідні гнучкі методики структурування навчального матеріалу, нові моделі навчання, які б враховували всі вказані чинники, відкриваючи можливості для ефективної роботи, в тому числі зі слабкими студентами та з тими, хто з будь-яких причин пізніше за інших приступив до занять.

Невід'ємною частиною навчання є об'єктивний контроль знань і умінь, оскільки без оперативного зворотнього зв'язку неможливо здійснювати особистісно-орієнтований підхід до навчання. На жаль, до цього часу немає державного освітнього стандарту підготовки іноземних громадян у вузах України. На сьогодні не існує єдиного типового плану організації навчального процесу для іноземного студента, зокрема викладання такого важливого для майбутнього лікаря предмета, як пропедевтика внутрішніх хвороб.

Потрапляючи в українське середовище, студен-

© Ю.М. Гольденберг, Е.Е. Петров, В.М. Потяженко, 2002

ти відчувають проблеми не тільки мовного, а й психологічного характеру, і якщо мовні проблеми можна в основному вирішити в процесі довузівської підготовки, то з психологічними проблемами іноземці стикаються майже протягом всього періоду опанування медичної спеціальності.

За статистичними даними, отриманими педагогами-науковцями, які працюють з іноземними студентами, найбільш суттєвим чинником психологічної адаптації є мотиваційна підготовленість до навчального процесу. Вона передбачає усвідомлення студентом перспективних та найближчих цілей щодо свого професійного майбутнього, стійкого інтересу до обраної професії. Результати експертних оцінок показали, що достатній рівень мотивації визначається у близько 60 % випадків, тоді час як інші студенти на момент початку навчання в нашій країні ще не мають чітко сформованих професійних інтересів. Тому основним завданням педагогів-викладачів, особливо на кафедрах клінічного профілю, є формування у студента-іноземця чіткого розуміння професійних перспектив, які відкриває перед ним медична освіта. З метою підвищення мотивації до навчання на кафедрі пропедевтики внутрішніх хвороб запроваджено кураторство в групах, яке передбачає індивідуальну виховну роботу зі студентами, надання їм допомоги в складанні перспективних планів подальшого професійного становлення, проведення профорієнтаційної роботи тощо.

Тестування підготовленості студентів до навчального процесу показало, що близько 25 % з них відчувають значні труднощі в опануванні мови, хоча саме від успішності оволодіння мовою істотно залежить рівень вивчення загальноосвітніх та спеціальних дисциплін. За результатами вхідного тестування, що проводиться на початку навчання студентів-іноземців на кафедрі, достатній рівень підготовленості демонструють лише 20 % студентів. Отже, особливість роботи викладача на клінічних кафедрах полягає в тому, щоб визначити початковий рівень знань кожного студента-іноземця та, узагальнивши результати тестування, оцінити рівень знань групи в цілому і направити зусилля на індивідуалізацію навчання, яка базується на індивідуальних емоційно-вольових якостях студентів,

їх активності, ретельності, старанності, цілеспрямованості.

Як показали наші спостереження, майже половина студентів має недостатній рівень саморегуляції поведінки, низький рівень самоконтролю та наполегливості. Деякі студенти відчувають ускладнення в налагодженні міжособистісних стосунків, виявляють низьку товариськість. Робота куратора групи має бути спрямована на подолання труднощів, що виникають під час організації навчання іноземного студента та в позаурочний час. Правильне виявлення сполучення різних чинників адаптації допомагає вибрати найбільш оптимальний комплекс заходів сприяння включенню студента-іноземця у навчальний процес і досягнення кінцевої мети з найменшими труднощами.

Кожному викладачу клінічних дисциплін необхідно сприяти розвитку інтересу студента до своєї майбутньої професії, підкреслювати потрібність знань для професійної діяльності. Крім того, кожен викладач, що приходить в групу іноземних студентів, особливо перших курсів, повинен розуміти, що життя студента – це не лише навчання, а іноді й зовнішні чинники, що заважають розумінню необхідності постійного дотримання навчальної дисципліни. Тому викладачі ні в якому разі не повинні самоусуватися від виховання та неформального спілкування зі студентами. Можливо, є сенс започаткувати на клінічних кафедрах, зокрема при вивченні пропедевтики внутрішніх хвороб, зустрічі, на яких студенти спілкувалися б з викладачами з питань лікарської етики та деонтології, самопожертвування лікаря, підкреслювали його високу духовність та здатність лікувати не тільки тіло, а й душу. Під час цих зустрічей викладачі могли б додавати студентам поради щодо організації самостійного життя, побуту, рекомендації з питань раціонального режиму дня та харчування.

Висновки. Таким чином, підготовка іноземних студентів на клінічних кафедрах має свої особливості, обумовлені як мовним та психологічним бар'єрами, так і високими вимогами до якості навчання майбутнього фахівця. Індивідуалізація навчання студента-іноземця, неформальне спілкування з викладачем є запорукою високого рівня знань та практичних умінь майбутнього лікаря-спеціаліста.

УДК : 614.254.3 (07.07)

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ

В.Б. Гощинський, В.В. Павліковська

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

THE PECULIARITIES OF TRAINING FAMILY MEDICINE TO FOREIGN STUDENTS

V.B. Goshchynsky, V.V. Pavlikovska

I. Ya. Horbachevskiy Ternopil State Medical Academy

Стаття присвячена проблемі викладання сімейної медицини та вирішенню деяких методичних та організаційних питань проведення занять.

The article is dedicated to the problems of teaching family medicine to foreign students with the aim of solving the methodical and organization problems of holding the faking classes.

Вступ. Первинна медико-санітарна допомога (ПМСД) вважається фундаментом усієї системи медичної допомоги.

У 1985 році Європейське бюро Всесвітньої охорони здоров'я опублікувало завдання під № 28, яке стосується ПМСД: "До 2000 року служби первинної медико-санітарної допомоги у всіх країнах – членах ВОЗ, повинні задовольнити основні потреби населення в галузі охорони здоров'я шляхом надання широкого спектра послуг щодо зміцнення здоров'я, лікування, реабілітації".

Таким чином, підготовка кваліфікованого лікаря первинної медико-санітарної ланки – сімейного лікаря є пріоритетним завданням переважної більшості вищих навчальних медичних закладів світу.

Основна частина. В Україні активно проводиться реформування охорони здоров'я на засадах сімейної медицини, створена нормативно-правова база діяльності сімейного лікаря та програма його підготовки на післядипломному рівні. Це дає можливість вищим медичним навчальним закладам включити у програму навчального процесу іноземних студентів такий предмет, як сімейна медицина.

Але, на жаль, відсутність на даний час єдиної навчальної програми додипломної підготовки сімейного лікаря не дає можливості виробити загальний "стандарт" його навчання, що безумовно

впливає на якість цього процесу та на його наступність. Це болюче питання вимагає термінового вирішення.

На кафедрі поліклінічної справи і сімейної медицини Тернопільської державної медичної академії ім. І.Я. Горбачевського розроблена авторська програма додипломного навчання вітчизняних та іноземних студентів VI курсу.

У цій програмі передбачено навчання:

- організації та надання кваліфікованої медичної допомоги з терапії, хірургії, акушерства й гінекології, педіатрії;
- надання термінової та невідкладної допомоги на догоспітальному етапі;
- здійснення динамічного спостереження за станом здоров'я населення, яке обслуговується;
- проведення реабілітаційних заходів;
- здійснення профілактичних заходів щодо виявлення ранніх і латентних форм захворювання та факторів ризику;
- здійснення протиепідемічної роботи (імунпрофілактика, принципи раннього виявлення, ізоляції та госпіталізації інфекційних хворих);
- експертизи тимчасової непрацездатності;
- аналізу стану здоров'я населення, яке обслуговує сімейний лікар;
- ведення затверджених форм обліково-звітної документації.

Слід відзначити, що реалізація цієї програми здійснюється по таких основних клінічних дисциплі-

лінах, як терапія, хірургія, педіатрія, акушерство-гінекологія та функціональна діагностика. А навчально-методичні матеріали для студентів викладені українською, російською та англійською мовами. Таким чином, іноземним студентам створені умови для опанування програми з поліклінічної справи та сімейної медицини на рівні з вітчизняними студентами.

Однак особливості викладання клінічних дисциплін на кафедрі вимагають принципового вирішення деяких проблем методичного та організаційного плану щодо іноземних студентів.

Так, особливістю нашої навчальної програми є викладання клінічних дисциплін: терапія, хірургія, педіатрія, акушерство-гінекологія на поліклінічних базах, що повністю відповідає меті навчання іноземних студентів – ознайомити з принципами та специфікою роботи лікаря на догоспітальному рівні. А це передбачає роботу іноземного студента на амбулаторному прийомі, в денному стаціонарі та в стаціонарі вдома, обслуговування викликів, участь в амбулаторних оперативних втручаннях, патронаж вагітних та породілей, новонароджених та дітей першого року життя, роботу у складі бригад “швидкої допомоги”.

Подібна практична направленість занять має свої переваги, тому що створює для іноземних студентів унікальну можливість спілкування з “первинним” хворим, який не “розбещений” численними оглядами у клініці, спонукає їх до самостійної роботи.

І тут виникає проблема подолання мовного бар'єру, який виникає між іноземним студентом та хворим. Вирішення цього питання має принципове зна-

чення для повноцінного опанування навчальної програми, особливо її практичної частини на клінічній кафедрі. Адже збір та аналіз суб'єктивних та об'єктивних ознак патологічного процесу є основною складовою частиною формування майбутнього клініциста.

Ми глибоко переконані в тому, що вже з перших років навчання у вищому медичному закладі в Україні іноземний студент повинен опанувати державну мову. І це стосується в першу чергу груп іноземних студентів, викладання яким проводиться сучасною англійською мовою.

Одним із визначальних факторів у системі навчання іноземних студентів є професійна компетентність колективу кафедри і кожного викладача, зокрема його методичний рівень, вміння розбудити і ствердити в майбутнього спеціаліста здатність до співпереживання, відповідальності, організованості, самовдосконалення, постійного творчого росту і розвитку.

В цілому успіх навчання іноземних студентів визначається тим, що вони повинні хотіти стати професіоналами, а викладачі повинні знати і вміти передати свої знання і вміння. Досягнути цієї мети кожною із сторін можна лише кропіткою щоденною співпрацею. Це допоможе нам підготувати якісно нового фахівця, наближеного до рівня світових стандартів.

Висновки. 1. Назріла необхідність створення єдиної типової навчальної програми додипломної підготовки сімейного лікаря. **2.** Викладання клінічних дисциплін в медичних вузах в Україні має здійснюватися державною мовою.

УДК 614.88:378.661

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ МЕДИЦИНИ КАТАСТРОФ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ

В.М. Дігтяр, В.Г. Рожнов, К.В. Бажан, Л.А. Гречаний, Б.М. Горішний,
Д.О. Лавренко

Українська медична стоматологічна академія

PECULIARITIES OF MEDICINE OF CATASTROPHE COURSE TEACHING FOR FOREIGN STUDENTS

V.M. Digtar, V.H. Rozhnov, K.V. Bazhan, L.A. Grechany, B.M. Gorishny,
D.O. Lavrenko

Ukrainian Medical Stomatological Academy

Знання з організації надання екстреної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок аварій, катастроф, стихійних лих та терористичних актів, практичні навички з надання першої медичної та першої лікарської допомоги необхідні кожному лікарю, незалежно від його спеціалізації та країни, в якій він проживає. Тільки шляхом систематичної роботи викладачів кафедри зі студентами-іноземцями можна досягти підвищення рівня знань з дисципліни.

Knowledge of organization of urgent aid for inhabitants, which had been suffered from accidents, catastrophes, calamities and terror attacks, practical skills of first medical aid are necessary for every doctor, despite his/her specialization, and all over the world. The rise of the level of subject's knowledge can be achieved only by means of the systemic work of teachers and tutors with foreign students.

Вступ. Сучасний період становлення і розвитку нашої країни характеризується укріпленням міжнародних зв'язків не лише в сферах політики та економіки, але й, що не менш важливо, значною інтенсифікацією наукових взаємовідносин. Це поставило перед навчальними закладами України важливе завдання підготовки спеціалістів для багатьох країн далекого зарубіжжя. Особливо велике значення має підготовка висококваліфікованих лікарських кадрів.

Достатньо підкреслити, що лише в Українській медичній стоматологічній академії на медичному і стоматологічному факультетах навчається близько 270 студентів-іноземців із 17 країн. Вони потребують особливої уваги з боку як кафедри в цілому, так і безпосередньо кожного викладача, який проводить практичні заняття зі студентами-іноземцями.

Основна частина. На базі кафедри екстремальної та військової медицини УМСА викладання курсу медицини катастроф проводиться на 3-му курсі стоматологічного факультету та 4-му курсі медичного факультету.

Знання з організації надання екстреної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок аварій, ка-

тастроф, стихійних лих та терористичних актів, практичні навички з надання першої медичної та першої лікарської допомоги необхідні кожному лікарю, незалежно від його спеціалізації.

Для покращання якості викладання па підвищення рівня засвоєння матеріалу велике значення надається міжнародним зв'язкам. Знання, отримані на кафедрах патологічної анатомії, патологічної фізіології, оперативної хірургії та топографічної анатомії, пропедевтики внутрішніх хвороб і хірургії, біохімії та фармакології широко використовуються при вивченні медицини катастроф. Слід зазначити, що постійний зв'язок нашого предмета з дисциплінами, що вивчаються на перших курсах, позитивно впливає на підвищення якості оволодіння навчальним матеріалом студентами-іноземцями.

Сама навчальна програма передбачає ступеневий контроль знань студентів, який полягає в проведенні підсумкових занять з окремих груп тем: стихійні лиха; транспортні катастрофи; аварії на АЕС, аварії на хімічно - небезпечних об'єктах та ін.

Терористичні акти, що відбулися 11 вересня у Нью-Йорку та призвели до загибелі більше 6 тисяч ні в чому не винних людей, надсилання поштою

кореспонденції зі спорами сибірки сколихнули населення багатьох країн. Весь цивілізований світ оголосив війну тероризму. На жаль, деякі студенти із країн Близького Сходу ототожнюють війну з тероризмом з війною християнського світу з мусульманським.

На нашій кафедрі д-ром мед. наук Л.А. Гречаним та професором К.В. Бажан розроблена позапрограмна лекція «Нова небезпека: біотерор», в якій іноземним студентам наводяться вражаючі факти про можливі наслідки біологічної війни, яка може бути розв'язана державами при нехтуванні загальнолюдськими цінностями. В матеріалах лекції підкреслюється, зокрема, що при сучасній інфраструктурі та щільності населення, за умов спрямованого застосування бактеріологічних рецептур, які є на озброєнні більше ніж у 25 країнах світу, локалізувати вогнище зараження буде практично неможливо. Великі міста беззахисні перед обличчям такої погрози. Тому, підкреслюється в лекції, людство повинно виховувати у себе природну відразу перед таким способом винищення собі подібних. Єдиним засобом попередження виникнення біологічної війни є консолідація всіх людей на землі (християн, мусульман, буддистів тощо) у боротьбі проти різноманітних терористичних та екстремістських угруповань.

Враховуючи, що далеко не всі студенти-іноземці систематично готуються до практичних та підсумкових занять, з ними доводиться організовувати додаткові заняття з метою поглиблення знань зі складних питань, які вони самостійно не можуть вивчати. Залучення студентів-іноземців до науково-дослідної роботи, на нашу думку, також є корисною формою навчального процесу. По-перше, всі студенти, що займаються науково-дослідною роботою, отримують більш глибокі знання з питань, в роботі над якими вони брали участь. По-друге, підготовка реферативних доповідей допомагає їм не лише поглибити знання з того чи іншого акту-

ального питання, але й підвищити рівень підготовки з російської мови як у доповідача, так і в інших студентів, які беруть участь в обговоренні теми. По-третє, участь студентів-іноземців в міжгрупових заняттях сприяє налагоджуванню їх контактів з вітчизняними студентами.

Робота з проведення додаткових практичних занять та читання мікролекцій здійснюється за даними попереднього опитування студентів для з'ясування найбільш цікавих для них тем. При підготовці до диференційованого заліку необхідно проводити оглядові та індивідуальні заняття, додаткові консультації. Така форма підготовки також позитивно впливає на якість засвоєння окремих знань.

Велику допомогу в набутті практичних навичок, знань та вмінь надають технічні засоби навчання. На нашій кафедрі вони представлені двома групами: інформаційні (аудіовізуальні) і програмованого навчання та контролю. Використання їх в процесі підготовки студентів-іноземців позитивно впливає на їх рівень знань з медицини катастроф.

На всіх практичних заняттях відповідь кожного студента, виконання практичної частини завдання уважно аналізується іншими студентами академічної групи. Ця форма роботи достатньо активізує їх, тому що участь в аналізі відповіді, відпрацюванні практичних навичок, виправленні допущених помилок як в усних відповідях, так і при виконанні певних маніпуляцій оцінюється за п'ятибальною системою. Така форма проведення практичних занять допомагає охопити різними формами контролю знань більше студентів з внесенням оцінки в академічний журнал.

Висновки. Враховуючи вищенаведене, можна зазначити, що лише шляхом систематичної роботи викладачів кафедри зі студентами-іноземцями можна досягти підвищення рівня знань з курсу медицини катастроф і рівня підготовки лікарів медичного і стоматологічного факультетів для країн далекого зарубіжжя.

УДК.614.25:[617:355]

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ШКІРНО-ВЕНЕРИЧНИХ ХВОРОБ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ

М.О. Дудченко, Л.І. Дуденко, К.В. Васильєва, О.Г. Пальцева,
Л.Ю. Левченко

Українська медична стоматологічна академія

PECULIARITIES OF THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN FOREIGN STUDENTS AT THE CHAIR OF DERMATOLOGY AND VENEREALOGY OF UMSA

M.O. Dudchenko, L.I. Dudenko, K.V. Vasyliieava, E.G. Paltseva,
L.Yu. Levchenko

Українська медична стоматологічна академія

Кафедра шкірно-венеричних хвороб викладає іноземним студентам основи дерматовенерології. Студенти-іноземці постійно працюють з хворими, на яких удосконалюють теоретичні знання та практичні навички. Викладання проводиться досвідченими фахівцями в галузі дерматовенерології, лекційний матеріал читається окремо російською мовою з демонстрацією тематичних хворих та використанням кодограм, слайдів. Але ж для більш досконалого засвоєння матеріалу потрібно демонструвати студентам-іноземцям тематичні фільми (особливо з рідких дерматозів) та впровадити комп'ютерний контроль знань та тестування.

The chair of dermatology and venerealogy teaches the foreign students the essential points of dermatology. Foreign students are always working with patients and improving their knowledge and skills. Teaching is holding by experienced masters of dermatology lectures are read in Russian with demonstration of codograms and slides. For better teaching foreign students it is necessary to demonstrate topical films (especially for rare dermatoses) and to adopt computer control of knowledge and test.

Вступ. Дерматологія, на відміну від багатьох медичних спеціальностей, має свої специфічні особливості, які полягають саме у видимих проявах шкіри чи слизової оболонки. Кожне шкірне захворювання є захворюванням всього організму, майже всі шкірні захворювання відрізняються від інших хвороб тим, що їх клінічні прояви доступні для огляду та пальпації. Саме ці видимі прояви і складають особливості дерматології, тому робота з хворим, огляд проявів захворювання на шкірі чи слизовій оболонці складає основу вивчення нашої спеціальності. І хоча в навчально-педагогічній роботі медичних вузів постійно відбувається істотна перебудова, якість підготовки студентів, а тим більше студентів-іноземців, ще не достатньо відпрацьована. Тому проблеми навчання іноземних студентів залишаються актуальними. Тим більше, що зараз відзначено небувале поширення шкірно-венеричних хвороб, знання про які необхідні

в наш час не лише для майбутніх дерматовенерологів, але й лікарю будь-якої спеціальності.

Основна частина. Кафедра шкірно-венеричних хвороб Української медичної стоматологічної академії розташована у приміщенні обласного клінічного шкірно-венеричного диспансеру. Тому в період навчання студенти-іноземці мають можливість бачити, які сучасні досягнення науки використовуються для діагностики, лікування дерматовенерологічних хворих. Різноманітність діяльності відділень диспансеру (поліклініка, поліклінічний стаціонар, жіноче та чоловіче відділення, клінічна, серологічна, бактеріологічна лабораторії) дозволяє ознайомити студентів із різноманітною патологією та сучасними методами діагностики і лікування.

Вже на перших заняттях студенти розглядають набір гістологічних препаратів нормальної шкіри, вивчають основні патологічні зміни у шкірі, морфологічні елементи та особливості огляду дерматологічного хворого. Спираючись на принципи активно-

го методу навчання, тобто залучення студентів до відповідних дій для оволодіння лікарськими практичними навичками, на кафедрі залучають іноземних студентів брати участь в обстеженні хворого, встановленні діагнозу, складанні плану лікування, для виконання деяких діагностичних та лікувальних маніпуляцій. Саме на цьому етапі їм знадобиться знання психологічних особливостей дерматовенерологічних хворих для встановлення з ними відповідного контакту на рівні оптимального компромісу.

Вивчаючи шкірні і венеричні хвороби, студенти - іноземці знайомляться з хворими на різних етапах їх обстеження і лікування. А тому спілкування з хворими ставить багато питань, пов'язаних з деонтологією, які залежать від ступеня, періоду та прогнозу захворювання. Адже слово, а іноді навіть погляд, медпрацівника може вселити надію, а отже, допомогти лікуванню.

Однією з головних психологічних умов формування фахової особистості майбутнього лікаря є єдність виховного матеріалу із змістом теми та емоційне забарвлення інформації. З цією метою може бути використаний матеріал, який викликає в іноземних студентів позитивні чи негативні емоції, виводячи їх зі стану емоційної рівноваги. В цих випадках формування особистості іде швидше через канали підсвідомості, ніж свідомості.

Особлива увага на кафедрі приділяється оволодінню іноземними студентами методів дослідження хворих – мануальних, клінічних та лабораторних. З цією метою на кафедрі розроблені методичні рекомендації для опанування студентами практичних навичок відповідно до їх переліку, який охоплює практично всі розділи програми. З метою більш поглибленого вивчення предмета студенти-іноземці знайомляться з сучасними методами діагностики і лікування хворих і засвоюють практичні навички, оформляють реферати з актуальних тем, що дозволяє індивідуалізувати та активізувати їх роботу.

Для студентів-іноземців велике значення мають лекції. З метою засвоєння лекційного матеріалу відомості з відповідних тем подають в проблемному плані, пов'язуючи їх з сучасними досягненнями в галузі медицини. Тільки така подача матеріалу, на наш погляд, є плідною і досягає поставленої мети. На кафедрі шкірно-венеричних хвороб лекції для іноземних студентів читаються окремо російською мовою. Для надання можливості розвивати і вдосконалювати усне і писемне мовлення студентів-іноземців на матеріалі підмови спеціальності, що повинно полегшити сприйняття і розуміння вивчаючого, на кафедрі видані чотири мовні навчальні термінологічні словники, які можуть бути

використані як для самостійної роботи, так і під час аудиторних занять.

Уміння навчити іноземного студента, майбутнього лікаря, самостійно працювати на лекції, практичному занятті, оцінювати клінічну ситуацію, приймати рішення, оволодіти вмінням самовдосконалення – ось кінцеві завдання, які постають перед викладачем. Тому в підготовці майбутніх спеціалістів з іноземних країн велике значення має органічне поєднання професійно - наукової та педагогічної майстерності викладачів, якою і забезпечується високий рівень знань, умінь та практичних навичок іноземних студентів, керівниками їх груп на кафедрі є професори, доценти, лікарі вищої категорії. Першорядним тут є професійна майстерність. Будь-який викладач клінічної кафедри повинен не тільки демонструвати свою високу педагогічну умілість, але й в першу чергу лікарську майстерність, але це все нічого не варте, якщо сам студент-іноземець не бажає оволодіти знанням. Тому, на наш погляд, треба зуміти заохотити студентів, підходячи до кожного з них індивідуально.

Складовою частиною практичної підготовки студентів-іноземців є вирішення питань із дерматології у вигляді ситуаційних задач. Особливе значення вирішенню цих питань відводиться під час підсумкового контролю знань та іспиту.

Намагаючись утримати на належному рівні знання студентів-іноземців з дерматовенерології та не маючи змоги впливати на тривалість викладання, ми спрямували свої зусилля на вдосконалення форм контролю знань. Правильний та своєчасний контроль знань допомагає студенту заповнювати прогалини у навчанні, спонукаючи до самостійного читання та активної участі у навчальному процесі. Хоча часте тестування потребує у викладачів багато часу, воно допомагає студентам, особливо іноземним, краще оцінити свій прогрес в опануванні клінічних дисциплін, які є необхідною умовою успішної професійної діяльності для майбутніх лікарів.

Висновки. На підставі всього вищесказаного ми можемо зробити висновки, що завдання, покладені на викладачів клінічних кафедр при організації процесу навчання для іноземних студентів, дуже складні. Для їх вирішення потрібно більш ретельно проводити відбір та навчання студентів-іноземців на підготовчому етапі, більше уваги приділяти вивченню російської, а можливо, й української мови, а в зв'язку з недостатньою кількістю годин на викладання та відсутністю хворих за темами (особливо з рідкими дерматозами) надати змогу кафедрам клінічного профілю робити фільми та проводити комп'ютерний контроль знань.

УДК61:37.011.32.001.26-057.87-054.6

ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Л.А. Дзяк, М.О. Зорін, А.Г. Кириченко, І.Г. Передерко, В.А. Голик,
І.В. Рожкова

Дніпропетровська державна медична академія

METHODS AND PATHS FOR OPTIMISATION OF FOREIGN STUDENTS TEACHING

L.A. Dziak, M.O. Zorin, A.G. Kyrytchenko, I.G. Perederko, V.A. Golyk,
I.V. Rozhkova

Dnipropetrovsk State Medical Academy

У статті розглянуто нові методи і шляхи організації навчального процесу на кафедрі неврології та нейрохірургії факультету післядипломної освіти для іноземних студентів. Сучасні комп'ютерні, телевізійні та відеотехнології викладання сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу з неврології та нейрохірургії; з цією ж метою використовуються активні рольові ігри.

The article is dedicated to new methods and paths in teaching process used at neurology and neurosurgery department of Dnipropetrovsk State Medical Academy Postgraduate Training Faculty for foreign students. We use current computer, TV-, videotechnologies in teaching for better understanding neurological and neurosurgical training material; active role games are used for such purpose.

Вступ. В умовах постійного зростання вимог до якості навчання та підготовки кваліфікованих фахівців важливе значення має активний пошук нових форм та методів вищої медичної освіти, які допомогли б максимально наблизити підготовку іноземних студентів як спеціалістів міжнародних стандартів.

Основна частина. Особливості викладання іноземним студентам диктують необхідність специфічної побудови та проведення практичних занять. Відповідно до навчальної програми основним напрямком викладання є аналіз патогенезу захворювань з детальним вивченням клінічних особливостей перебігу. Постійно продовжується пошук універсальних методів занять, здатних вирішити сучасні вимоги до освіти. Формування кваліфікованого спеціаліста передбачає оволодіння усіма видами діяльності у комплексі. Ці завдання допомагають вирішити ігрові задачі. Ігрова задача як один із засобів організації навчально-пізнавальної діяльності вимагає від студентів інтенсивної

роботи, спрямованої на пошук шляхів і засобів її вирішення. Крім цього, навчальна гра є новим засобом взаємного спілкування викладача та іноземного студента. Клінічний матеріал використовується для поглиблення вивчення структурно-функціональних характеристик основних блоків з дисципліни, розвитку клінічного мислення у студента, для аналізу можливостей застосування придбаних знань, отриманих на теоретичних кафедрах, для розв'язання питань з біохімічних, біофізичних та математичних методів дослідження. Для самостійної роботи з навчання іноземних студентів використовується мінімальний комплекс наступних форм – це рольові ігри, набуття навичок у фантомному класі, розв'язання домашніх завдань, групові дискусії.

Таким чином, запорукою успіху навчального процесу з іноземними студентами є раціональне планування занять, творче використання форм та методів навчання, а також рівень загальної підготовки як викладача, так і студента.

удк 61:371.315-057.87-054.6

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Л.А. Дзяк, М.О. Зорін, А.Г. Кириченко, А.Г. Сірко, Ю.І. Кирпа,
О.М. Шульга

Дніпропетровська державна медична академія

IMPLEMENTATION OF NEW EDUCATIONAL METHODS FOR FOREIGN STUDENTS TEACHING

L.A. Dziak, M.O. Zorin, A.G. Kyrytchenko, A.G. Sirko, Yu.I. Kyrpa,
O.M. Shulga

Dnipropetrovsk State Medical Academy

У статті висвітлено нові освітні технології, що застосовуються для іноземних студентів на кафедрі неврології та нейрохірургії факультету післядипломної освіти Дніпропетровської державної медичної академії. Найбільша увага надається практичним навичкам. Для кращого засвоєння навчального матеріалу з неврології та нейрохірургії використовуються сучасні комп'ютерні, телевізійні та відеотехнології. З цією ж метою застосовуються активні рольові ігри.

The article is dedicated to new teaching technologies used at neurology and neurosurgery department of Dnipropetrovsk State Medical Academy Postgraduate Training Faculty for foreign students. The main attention is paid to practical abilities. We use current computer, TV-, videotechnologies in teaching for better understanding neurological and neurosurgical training material. We use active role plays for such purpose.

Вступ. Впровадження закордонного досвіду підготовки лікаря свідчить про те, що ефективними методами навчання висококваліфікованого спеціаліста є виховання викладачами та самовиховання іноземних студентів з використанням у навчанні досягнень відео- та телекомунікацій, комп'ютерних технологій, фантомних класів, навчальних ігор, роботи палатних команд, тренажерів, муляжів, які створюють оптимальні умови для вивчення клініко-патогенетичних питань захворювання, вдосконалення лікувальних та діагностичних маніпуляцій.

Основна частина. Комп'ютеризація навчального процесу дозволяє зацікавити студентів вивчати дисципліну, поширює можливість отримання навчальної та наукової інформації. За допомогою "рольових" ігор, навчальних відеоігор та комп'ютерних ігор створюються умови для утворення або моделювання клінічних задач, які максимально наближені до практичних та життєвих ситуацій. Ситуаційні задачі відображають реальне життя і вони скопійовані зі звичайних випадків, які часто

зустрічаються у лікарській практиці. Слід зазначити, що ситуаційні задачі можуть бути використані студентами для самостійної роботи під час підготовки до занять та іспитів.

Особлива увага приділяється набуттю іноземними студентами практичних навичок. Обстеження хворого студентами є невід'ємною частиною підготовки сучасного лікаря-спеціаліста. Аналіз різних клінічних ситуацій при порівнянні дозволяє значно поліпшити потенційні можливості навчання. Пізнавальна активність та клінічне мислення студентів підвищується при аналізі конкретної ситуації за участю викладача.

Використання нових ігор у навчальному процесі є допомогою для доброго розуміння навчального матеріалу, підвищення ініціативності іноземних студентів на заняттях, самостійності та оригінальності їх поглядів, вміння аналізувати та оцінювати ситуації, бачення проблеми та шляхів її розв'язання.

Висновки. Таким чином, активне впровадження таких методів навчання дозволяє підвищити загальний рівень теоретичної та практичної підготовки іноземних студентів, об'єктивно оцінити отримані ними знання.

УДК 617.7:372.8-054.6-057.875:378.146

УСПІШНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З ОФТАЛЬМОЛОГІЇ

Г.Д. Жабоедов, Г.С. Бондарева, О.П. Вітовська
Національний медичний університет

THE PROGRESSION OF FOREIGN STUDENTS IN OPHTHALMOLOGY STUDYING

G.D. Zhaboedov, G.S. Bondareva, O.P. Vitovska
National Medical University

Проаналізовано успішність іноземних студентів з офтальмології. Показано, що існуюча система навчання в НМУ дозволяє студентам-іноземцям одержати достатні знання для подальшої роботи за фахом.

The progress of foreign students in studying of ophthalmology was analysed. It was demonstrated that the system of education in NMU permits to receive foreign students sufficient level of knowledge for future practice in medicine.

Підготовка іноземних студентів з офтальмології здійснюється шляхом навчання на лекціях, практичних заняттях, самостійної аудиторної та позааудиторної роботи. Як при підготовці до практичних занять, так і на самих заняттях іноземні студенти користуються створеними кафедрою “Методичними вказівками”, обов’язковими для всіх, а також “Методичними вказівками для самостійної роботи іноземних студентів”, які вміщують більш широкі відомості про захворювання, які найчастіше спричиняють сліпоту в країнах, звідки навчаються студенти (трахома, онхоцеркоз, ксерофтальмія тощо).

Контроль навчання здійснюється систематично: на першому занятті перевіряється рівень знань з базисних дисциплін; на кожному наступному – опи-

тується і оцінюється письмова або усна відповідь кожного студента. Протягом циклу двічі проводяться контрольні заняття, а на останньому – диференційований залік.

Нами проаналізовано успішність 50 іноземних студентів медичного факультету в осінньому семестрі 2001-2002 навчального року. Кількість позитивних оцінок за результатами першого, другого контрольних занять та диференційованого заліку складала 92%, 96% та 100% відповідно; середній бал – 3,44, 3,58 та 3,68; кількість відмінних оцінок – 10%, 12% та 14%.

Таким чином, існуюча система навчання в НМУ дозволяє іноземним студентам одержати достатні знання для подальшої роботи лікарем загальної практики.

УДК: 613 (07.07): 159.938.342/- 057.87- 054.6

МЕТОДИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ЗАГАЛЬНОЇ ГІГІЄНИ

Т.Д. Землякова, Е.М. Білецька, Л.Е. Чуб, О.В. Антонова,
Н.І. Рублевська, О.В. Гнатюк

Дніпропетровська державна медична академія

METHODOICAL AND PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF GENERAL HYGIENE STUDYING BY FOREIGN STUDENTS

T.D. Zemliakova, E.M. Biletska, L.E. Tchub, O.V. Antonova, N.I. Rublevska,
O.V. Gnatiuk

Dnipropetrovsk State Medical Academy

Студенти-іноземці потребують не тільки додаткових зусиль в проведенні методичної роботи: адаптованих текстів лекцій, додаткових методозробок ряду тем, адаптованих до “тропічної гігієни”, але й великої роботи психолого-педагогічного ряду: індивідуального підходу, заохочення і стимуляція позитивних сторін навчальної та наукової діяльності. При призначенні педагога для роботи з іноземними студентами треба враховувати не лише професіоналізм та стаж, а насамперед чуйність, об’єктивність, небайдужість його до проблем іноземців.

Foreign students need not only additional efforts in methodical work as adopted lectures, methodics on subjects composed for the “tropical hygiene” but also a great work of psychological and pedagogical kinds such as individual approach, encouragement, stimulation of scientific activity positive features. When a teacher is appointed for the work with foreign students it is necessary to account his responsiveness, unbiased attitude and taking concern in foreigners’ problems.

Вступ. Розвиток економічних і культурних зв’язків України з державами, які розвиваються, з кожним роком міцніє. У Дніпропетровській державній медичній академії кожного року зростає число студентів – іноземних громадян, переважно з країн Африки, Азії і Латинської Америки, які бажають вчитися в Україні.

У системі медичної освіти, яка включає комплекс загальних теоретичних, профілактичних і клінічних дисциплін, гігієна посідає важливе місце. Знання її основ допоможе всім лікарям встановити вплив соціальних і природних чинників тропічних країн на здоров’я з метою визначити причини захворювань і здійснювати профілактичні заходи, спрямовані на оздоровлення навколишнього середовища, збереження і зміцнення здоров’я населення.

Основна частина. Загальну гігієну іноземці вивчають протягом VI-VII семестрів (медичний факультет) та протягом 2-го курсу (стоматологічний факультет). І це є першою проблемою: студенти 2-го курсу ще не повністю оволоділи мовою, що ускладнює спілкування з ними. Крім того, групи

формується без урахування етнографічних, релігійних та психологічних особливостей студентів. Але ми знайшли, на наш погляд, шляхи вирішення цих проблем. Перш за все, на першому ж занятті дізнаємося в студентів, з якої країни вони прибули. Просимо представника з кожної країни підготувати коротеньке (на 5-6 хвилин) усне повідомлення про свою країну і, зокрема, про стан та особливості охорони здоров’я. Ця форма спілкування має дуже позитивне значення: зближує студентів та викладача, бо вони переконуються в тому, що їхніми проблемами переймається академія. Крім того, менше уваги тестам (вони необхідні лише як допоміжна форма контролю знань), а основна увага – усному спілкуванню. Це розвиває мову, а також дає можливість студенту вчитись висловлювати свої думки. Дуже важливим (і це основа взаємного порозуміння і оптимальних взаємовідносин викладача і студента) є повага викладачем релігійних почуттів та почуття особистої гідності студента. Якщо викладач враховує ці фактори у спілкуванні з іноземними студентами, він не має проблем навіть з тими групами, які мають славу “неврівноважених”. Ще один “секрет”

© Т.Д. Землякова, Е.М. Білецька, Л.Е. Чуб та ін., 2002

полягає в тому, що позитивних наслідків (і в навчанні, і в поведінці) можна очікувати, якщо використовувати “розумне змагання”, – маєтсья на увазі заохочення будь-яких позитивних сторін діяльності студентів з боку викладача з висновком про те, що цього може добитись кожен студент.

Студенти-іноземці, які навчаються на медичному факультеті, вивчають гігієну протягом 6-7 семестрів, тобто вони і мову знають майже досконало, і вивчали базові дисципліни. Але ж вищенаведені проблеми існують і для них. Тому методика методично-виховної роботи з ними така ж сама, враховуючи ряд додаткових обставин. Так, студенти-іноземці медфаку будуть вивчати на 6-му курсі профільні гігієнічні дисципліни та складатимуть державний іспит з гігієни. Тому з перших занять ми орієнтуємо іноземців на необхідність ретельного вивчення теорії та практичних навичок. Також перевагу віддаємо усному спілкуванню, заохоченню навіть найменших успіхів. Так, орієнтуємо студентів на можливість одержання так званого “автомату” тими, хто вчиться протягом обох семестрів добре та відмінно. Залучаємо іноземців і до роботи в кафедральному СНТ: щорічно науковий студентський гурток кафедри має у своєму складі 1 - 2 студентів-іноземців. У минулому році студент-палестинець Ба Бубакар (нині

на 5-му курсі) приймав участь у Всеукраїнській олімпіаді з гігієни. У поточному навчальному році п'ятеро іноземців - четвертокурсників одержали “автомат” з предмета. Маючи вже досить вагомий досвід спілкування з іноземцями, ми досягли висновку, що поблажливість не є панацеєю у вирішенні проблем, які об'єктивно існують в усіх формах роботи з ними. Доречно буде процитувати декілька рядків із публікації в “Пульсі” академії наших відмінників Халіда Шабана та Муханнада Саеса: “... на кафедрі гігієни навчають, як попередити появу і розвиток захворювань людини. Ми хотіли б звернути увагу всіх студентів на необхідність набуття унікальних і дуже необхідних знань та навичок, які неможливо здобути на інших кафедрах”.

Висновки. Студенти-іноземці потребують не тільки додаткових зусиль в проведенні методичної роботи: адаптованих текстів лекцій, додаткових методрозробок ряду тем, адаптованих до “тропічної гігієни”, але й великої роботи психолого-педагогічного ряду: індивідуального підходу, заохочення і стимуляції позитивних сторін навчальної та наукової діяльності.

При призначенні педагога для роботи з іноземними студентами треба враховувати не лише професіоналізм та стаж, а насамперед чуйність, об'єктивність, небайдужість його до проблем іноземців.

УДК 61:681.3:398

НАВЧАЮЧИ – ВЧИТИСЬ

В.А. Кириленко, В.В. Кириленко

*Вінницький медичний університет ім. М. І. Пирогова, Вінницький педагогічний університет
ім. М. М. Коцюбинського*

TEACHING IS LEARNING

V. A. Kirilenko, V. V. Kirilenko

Vinnitsa State Pirogov Medical University, Vinnitsa State Kotsubinsky Pedagogical University

Наведено обґрунтування поглибленого вивчення інфекційних захворювань у дітей як важливої складової підготовки лікарів для країн із жарким кліматом. Доцільний поступовий перехід навчання студентів з російської на українську мову.

Substantiation of the profound study of infectious disease in children as part of physicians' training for the countries with hot climate is presented. Gradual transition to educate students from the Russian language to Ukrainian is expedient.

Вступ. Вивчення дитячих інфекційних хвороб займає важливе місце у підготовці лікаря для країн із тропічним кліматом. Тільки від діареї у цих країнах щороку помирає до 5 млн дітей. Втрати доповнюються наявністю менінгітного поясу, що проходить через центральну Африку, малярією та іншими паразитозами. Понад 90 % усіх дітей з ВІЛ/СНІДом також знаходиться на Африканському континенті та в Азії. Наступна особливість полягає в тому, що цією патологією займаються лікарі загальної практики. Тому іноземні студенти сприймають предмет із підвищеною зацікавленістю

Основна частина. На підставі більше ніж 20-річного досвіду викладання склалися певні уявлення про особливості іноземних студентів, які доцільно враховувати у навчальному процесі. 1. Досить чітко розуміння субординації у стосунках з викладачами при високій оцінці доброзичливого, демократичного ставлення. 2. Загострене відчуття власної гідності. 3. Виключно гуманне, співчутливе ставлення до хворих дітей. 4. Більш прагматичне ставлення до засвоєння корисних знань та навичок. Водночас вони досить швидко помічають послаблення контролю, необов'язковість виконання окремих доручень або завдань.

Навчання проводиться на V та VI курсі і завершується державним екзаменом з педіатрії та дитячих інфекційних хвороб, що можна вважати достатнім. Тим не менше, студенти, залишаючи ка-

федру, висловлюють жаль. Дійсно, клініка цілодобово і постійно надає невідкладну допомогу населенню області, до неї приймають дітей з різноманітною патологією. Завжди є можливість познайомитися з перебігом захворювань, провести диференційну діагностику, пересвідчитись у ефективності лікування.

На V курсі іноземці навчаються за загальною програмою, а на VI курсі вважаємо за потрібне додаткове вивчення діарейної програми ВООЗ, орієнтованої на оральну та парентеральну регідратацію, розширену програму вакцинації, більш детальне вивчення малярії, ВІЛ/СНІДу, менінгококової інфекції, з притаманними дитячому віку особливостями. Кафедрою видані у друкарні університету навчально-методичні посібники на вказані теми. Використовуються озвучені кольорові фільми, випущені в Росії ще до 90-х років, ВООЗівські буклети по діарейній програмі, розширеній програмі щеплень, різноманітні слайди, атласи, довідники. Але відчувається зростаючий дефіцит необхідних матеріалів. Джерел поповнення практично немає.

Звичайно, у клініці головна мета – навчити майбутнього лікаря спілкуванню з хворим, і що ще складніше, спілкуванню з хворою дитиною. Тому виникає питання про мову. Не можна уявити, як лікар зможе обходитись без вербального (словесного) контакту: опитування, пояснення, виконання інструкцій, порад та ін. Зараз, як відомо, викладання ведеться російською мовою, але студенти зна-

ходяться в україномовному середовищі, і поки до-
ходять до V курсу, непогано пізнають і українську.
З великим успіхом проходять виступи темношкірих
виконавців на концертах художньої самодіяльності,
вони охоче користуються українською мовою у
спілкуванні з нашими студентами, співробітниками
лікарні. Фактично іде оволодіння обома мова-
ми, тому у перспективі цілком можливий перехід
на викладання українською мовою. Вже давно
можна було підготувати відповідні посібники.

Запровадження англійської або іншої мови (в уні-
верситеті трапляються іспаномовні, франкомовні
та інші студенти) немає ніякого обґрунтування.
Більше того, може скластися враження, що націо-
нальна мова придатна лише для аборигенів. Слід
нагадати побажання Д.К. Заболотного, що лікар
повинен вміти розмовляти з людьми їхньою рідною
мовою. У цій думці можна розгледіти не тільки
патріотичний, а й професійний зміст. Не варто по-
вторювати, що “інструменталізація” медицини ніко-
ли не замінить безпосереднього спілкування з хво-
рим. Якраз у вітчизняних клініках, на відміну від
зарубіжних, є найкращі можливості. Це неоціненна
перевага і її потрібно використовувати у навчаль-
ному процесі. Але спілкування може бути ефек-
тивним лише при наявності у лікаря високої загаль-
ної культури, професіоналізму та досконального
знання мови у всіх її тонкощах. Знання англійської
“для анкети” не допоможе. Інша річ про впровад-

ження окремих термінів або висловів при найме-
нуванні хвороб, симптомів, ліків, міжнародних кла-
сифікацій та ін. Тому доцільно поряд з українськи-
ми використовувати російські та англійські вирази,
оскільки обидві мови визнані мовами міжнародно-
го спілкування. Це корисно і вітчизняним студен-
там у зв'язку з постійним розширенням інформа-
ційного простору. Сучасний лікар не може не кори-
стуватися закордонною інформацією, але вивчати
медицину потрібно національною мовою. Навіть
якщо уявити неймовірно, що всі викладачі доско-
нало володіють англійською і це не загрожувати-
ме профанацією викладачеві та предмету, то й тоді
слід брати до уваги, що ні хворі, ні лікарі клінічних
баз, ні допоміжний персонал, та інші особи, без
спілкування з якими не можна обійтися, такими
знаннями не володіють. Підсумовуючи сказане,
можна твердити про доцільність навчання на
клінічній базі українською мовою.

Висновки. 1. На клінічній базі університету є
достатні умови для навчання іноземних студентів.

2. Існують реальні можливості для переходу на
навчання українською мовою.

3. Запровадження інших мов недоцільне, оскіль-
ки не можна вивчати медицину, не спілкуючись із
пацієнтами їхньою мовою.

4. Потрібна удосконалена програма підготов-
ки іноземних студентів, з урахуванням викладених
в статті міркувань.

УДК: 611.12.257

НЕОБХІДНІ МЕТОДИ ДО ПОКРАЩАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

В.О. Козлов, Г.В. Довгаль

Дніпропетровська державна медична академія

NECESSARY METHODS FOR BETTER PROGRESS OF STUDENTS OF FOREIGN FACULTY

V.O. Kozlov, G.V. Dovgal

Dnipropetrovsk State Medical Academy

Вивчені недоліки студентів іноземного факультету та запропоновані шляхи щодо їх усунення.

During the analysis of foreign student's misses of study, there were proposed the ways of their correcting.

Вступ. Протягом 11 років у Дніпропетровській державній медичній академії на кафедрі нормальної анатомії займаються студенти іноземного факультету. Протягом трьох семестрів вони вивчають матеріал, який складається з курсу практичних занять, лекційного курсу та самостійної підготовки.

Основна частина. Через півтора року вивчення анатомії студенти складають державні іспити. За цей час було запропоновано декілька форм їх проведення. Практичні заняття та лекції зі студентами останні десять років проводили російською мовою. Останнім часом окремі заняття та лекції читають українською мовою. Державні іспити, які мають два етапи: перший – проведення тестового контролю, другий – відповідь на питання білета, також проводяться українською мовою. Був проведений аналіз успішності знань студентів, який вказує на деякі недоліки. По-перше, студенти мають дуже низький рівень вихованості, вони дуже часто запізнюються на початок заняття, внаслідок чого втрачається час, який відведений для проведення практичного заняття. По-друге, студенти мають слабкий рівень загальноосвітньої підготовки. Вони дуже погано володіють російською та ук-

раїнською мовами, що призводить до нерозуміння між викладачем та студентом, а також стає неможливим самостійне вивчення матеріалу. По-третє, групи складаються з 10-15 чоловік. Викладач не може за відведений час приділити достатньо уваги кожному студенту. Для вивчення матеріалу іноземні студенти опрацьовують літературу, якою користуються і вітчизняні студенти, що не забезпечує повного розуміння предмета. Серед результатів державних іспитів був підрахований середній бал, який становить 3,3.

Висновок. Для покращання успішності студентів іноземного факультету необхідно:

- сформувати групи, які не будуть перевищувати 6-8 чоловік;
- посилити контроль над студентами, які порушують розпорядок практичних та лекційних занять;
- практичні заняття необхідно ставити у розкладі першою та другою парами;
- необхідно проводити попередню підготовку з російської та української мов;
- для покращання вивчення матеріалу лекцій та практичних занять слід надрукувати необхідні посібники англо-російською мовою.

УДК 681.3

ІНТЕГРАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ З ФУНДАМЕНТАЛЬНИМИ ДИСЦИПЛІНАМИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНІЙ ОРІЄНТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Я.Й. Крижановський, В.Р. Антонів, М.М. Стець

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця

INTEGRATING GENERAL SURGERY TEACHING WITH FUNDAMENTAL DISCIPLINES AS A METHODOLOGICAL APPROACH TO PROFESSIONAL MOTIVATION OF INTERNATIONAL STUDENTS

Ya.Y. Kryzhanovsky, V.P. Antoniv, M.M. Stets

O.O. Bohomolets National Medical University

У статті йдеться про способи оптимізації процесу навчання іноземних студентів у руслі інтеграції викладання загальної хірургії з фундаментальними дисциплінами.

The article deals with the ways of optimization of education process of international students through integrating general surgery teaching with fundamental disciplines.

Вступ. Важливим завданням для клінічних кафедр медичних вузів є удосконалення процесу навчання іноземних студентів з урахуванням інтеграції викладання для створення умов подальшої профорієнтації. Тому існує необхідність інтеграційного поєднання питань загальної хірургії з анатомією, гістологією, фізіологією, патофізіологією та ін. при вивченні кожної теми. Так, на теоретичних кафедрах заняття ведуться без мотивації з урахуванням майбутньої лікарської дисципліни.

Основна частина. Відсутність інтеграційного вивчення базисних дисциплін перешкоджає розвитку клінічного мислення, що негативно відображається на засвоєнні матеріалу та успішності.

Недостатні знання української мови іноземними студентами є перешкодою у спілкуванні з хворим. Саме це гальмує формування практичних навичок як під час заняття, так і на чергуваннях у клініці.

Мовний бар'єр також стає перешкодою при обговоренні стандартних клінічних ситуацій на клініко-анатомічних конференціях та обходах.

Висновки. Таким чином, для покращання результатів засвоєння матеріалу з загальної хірургії необхідні такі умови:

1. Продовжити термін навчання іноземних студентів на підготовчому відділенні до 2 років з метою покращання знань з мови та базисних дисциплін.

2. Інтеграція базисних дисциплін з клінічними кафедрами покращить етапний рівень знань пройденого матеріалу.

3. Інтеграція інформаційного простору удосконалисть клінічне мислення іноземного студента.

4. Методологічна наочність хірургічного профілю сприяє майбутній професійній орієнтації іноземного студента.

УДК 378.193:614.1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНОМУ ВНЗ

В.Г. Личко, Т.М. Слободянюк, М.П. Цюнь

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE ACTUAL QUESTIONS OF THE THEORETICAL TRAINING OF FOREIGN STUDENTS IN THE MEDICAL UNIVERSITY

V.G. Lichko, T.N. Slobodyanuk, M.P. Thun

Vinnitsia State Pirogov Memorial Medical University

У статті обґрунтовується актуальність підвищення рівня теоретичної підготовки студентів-медиків як необхідної умови поліпшення якості підготовки лікарів. Проведено аналіз факторів, що обумовлюють недостатній рівень теоретичної підготовки майбутніх лікарів на нинішньому етапі. Пропонується перехід на двоетапне викладання теоретичних дисциплін з диференціацією об'єму і змісту викладу на другому етапі залежно від фахової орієнтації. Аналізуються недоліки форми проведення ліцензійного іспиту "Крок - 1", які не дозволяють правильно оцінити рівень фундаментальної підготовки студентів.

In this article there was grounded the actuality of increasing of the level of theoretical training for medical students, as necessary condition to improve the quality of training for doctors. There were analyzed some factors, that stipulate for the insufficient level of future doctors for today. We proposed the transition into the two – staged teaching of the theoretical disciplines with the differentiation of the volume and maintenance of account during the second stage that depended on the orientation of the profession. We analyzed the defects of the form of licensed test "Step - 1", that didn't permit us to value correctly the level of the fundamental training of students.

Вступ. Належна теоретична підготовка будь-якого фахівця, в тому числі і лікаря, є обов'язковою умовою високої кваліфікації його в майбутньому. Головним завданням перебудови системи вищої медичної освіти в Україні є суттєве поліпшення якості підготовки лікарів. Останнє неможливе без удосконалення теоретичної підготовки студентів. На жаль, в останні роки науково-методична робота з проблем вищої медичної освіти була спрямована на покращання практичної підготовки майбутніх лікарів. Питання фундаментальної підготовки залишалися поза увагою. Між тим, проблеми теоретичної підготовки лікаря набули останнім часом особливої актуальності. Серед багатьох чинників, котрі це зумовили, головними ми вважаємо два.

1. Перманентне прискорення темпів розвитку наук взагалі і медико-біологічних зокрема. В медичній науці кожна нова теорія, як правило, має своїм наслідком більшою чи меншою мірою виражену ревізію підходів і методів лікування. За цих умов практичний лікар повинен вміти критично оцінювати нове і в своїй діяльності утримуватися на позиції

розумного консерватизму, який за своєю суттю є вираженням одного із принципів стародавньої медицини – "поспішай повільно". Це можливо лише за умови його належної теоретичної підготовки.

2. Вибухоподібний спалах невігластва, який особливо тяжко вразив медицину, – однаковою мірою її теоретичну і практичну складові. Цей феномен, що виник на фоні практично суцільної грамотності населення, високого відсотка громадян з вищою і середньою спеціальною освітою, великої інформованості громадськості про новітні досягнення науки, здається парадоксальним і потребує окремого спеціального вивчення. Для медиків сьогодні ясно одне: зважаючи на шкоду, якої наносить таке невігластво хворим, з цим злом потрібно боротися, а єдина умова успіху в цьому – високий рівень теоретичної підготовки лікарів.

Основна частина. Проблеми навчання на додипломному етапі, в тому числі і теоретичної підготовки вітчизняних та іноземних студентів, загалом ідентичні. Стосовно іноземних студентів ці проблеми стоять ще гостріше. На жаль, більша частина іноземних студентів має досить низьку базову підготовку, що значно утруднює успішне опанування ма-

теріалу вузівських програм. До цього слід додати мовний аспект: після виділення іноземців в окремі групи і потоки значно погіршилося їхнє знання російської мови. Але головну перепону у поліпшенні теоретичної підготовки студентів-медиків ми вбачаємо у непомірному розростанні об'єму навчального матеріалу, передбаченого існуючими програмами для вивчення. Така тенденція збережеться і в майбутньому у зв'язку з бурхливим розвитком медичної науки. Таке становище характерне не тільки для курсу патофізіології, який ми представляємо. В процесі роботи з інтеграції викладання ми детально знайомилися з програмами курсів нормальної фізіології, біохімії, патологічної анатомії та мікробіології. Там ситуація така ж. Яким же чином можна виправити становище? Збільшувати кількість годин на вивчення фундаментальних дисциплін немає можливості, навчальний план і так переобтяжений. Практика винесення окремих тем на самостійне позааудиторне вивчення за умов граничного навантаження студента аудиторними заняттями (до 40 годин на тиждень) є чистою формальністю. Не дасть відчутного результату і перегляд програм суміжних дисциплін з метою усунення дублювання в них окремих питань, оскільки об'єм матеріалу, що дублюється, як показав наш аналіз, досить незначний. Таким чином, можливості однієї методичної роботи щодо поліпшення теоретичної підготовки студентів-медиків, в тому числі й іноземних, практично вичерпані. Єдиний шлях, що здатний привести до бажаного результату, – це поєднання методичної роботи з організаційною. Потрібний докорінний перегляд навчального плану, головною метою якого повинно бути запровадження вивчення фундаментальних дисциплін в два етапи. Необхідність такого кроку диктується тим, що з усього об'єму матеріалу нині діючих програм з теоретичних дисциплін у майбутній роботі лікаря буде затребувано не більше 50%. Навіщо отоларингологу, офтальмологу, психіатру чи невропатологу знати дрібні деталі будови і тонкі нюанси функціонування в умовах норми і патології, наприклад, нирок? А тому на пер-

шому етапі повинен бути викладений той матеріал з кожної теоретичної дисципліни, який повинен знати кожний лікар, незалежно від вузького фаху. На другому етапі викладання повинно бути диференційоване залежно від фахової орієнтації. Для цього потрібно уже після другого курсу визначити майбутню спеціалізацію студентів, якщо не детальну, то хоча б за напрямками. Для медичного факультету це могли б бути: психоневрологія, хірургія, терапія, акушерство і гінекологія. Так, перебудова теоретичної підготовки майбутніх лікарів суттєво підвищить її рівень, дозволить зменшити аудиторне навантаження студентів і навчальне – викладачів, оскільки сумарна кількість годин на вивчення теоретичних дисциплін зменшиться. Це за нинішніх умов принесе і певну економічну вигоду.

Є ще один фактор, що з'явився недавно і може негативно вплинути на рівень теоретичної підготовки студентів. Це ліцензійний іспит “Крок – 1”. Метою його впровадження є перевірка рівня фундаментальної підготовки, але обрана форма його проведення не дозволяє досягти цієї мети. Вона позбавляє можливості оцінити знання студентами дефінітивного апарату, розуміння ними сутності основних наукових понять, знання механізмів виникнення та розвитку патологічних процесів, уявлення про складну динаміку в просторі і часі взаємодії окремих їх компонентів. Цих недоліків можна уникнути, застосувавши форму письмових відповідей на запитання.

Висновки. 1. Підвищення рівня теоретичної підготовки студентів-медиків, насамперед іноземних, необхідна умова поліпшення якості підготовки лікарів.

2. Перспективним напрямком роботи з підвищення рівня теоретичної підготовки студентів є перехід на вивчення теоретичних дисциплін в два етапи – з диференціацією об'єму і змісту викладання на другому етапі залежно від фахової орієнтації.

3. Нинішня форма ліцензійного іспиту “Крок – 1” не дозволяє правильно оцінити рівень фундаментальної підготовки студентів.

УДК 614.23:616-001:617.3

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ТРАВМАТОЛОГІЇ ТА ОРТОПЕДІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

О.Є. Лоскутов, О.Є. Олійник, М.Л. Головаха, А.М. Кондрашов
Дніпропетровська державна медична академія

THE PARTICULARITIES OF THE COURSE OF TRAUMATOLOGY AND ORTHOPEDICS TRAINING FOR THE FOREIGN STUDENTS

A.E. Loskutov, A.E. Oleynik, M.L. Golovakha, A.N. Kondrashov
Dnipropetrovsk State Medical Academy

У статті розглянуто проблеми переддипломної підготовки іноземних студентів за спеціальністю “Травматологія та ортопедія”. Обґрунтовано необхідність застосування індивідуальної системи роботи з цією групою студентів при засвоєнні практичних навичок.

The problems of pre – graduating training of foreign students in the discipline of traumatology and orthopedics are considered in this paper. The necessity of the individual system of practice lessons for this group of students is grounded.

Вступ. Протягом останнього десятиліття в медичних ВНЗ України відзначається помітне збільшення кількості іноземних студентів. Українські вищі медичні навчальні заклади приваблюють іноземних громадян фінансовою доступністю навчання і високим рівнем фахової освіти, яку вони отримують, однак викладачам, які працюють з іноземними студентами, слід враховувати ряд особливостей.

Основна частина. Етнічні, культурні й мовні розбіжності, різниця між вітчизняною та закордонною середньою освітою накладають свій відбиток на викладання у вищій медичній школі України іноземним студентам.

Особливості викладання травматології та ортопедії передбачають циклову систему, під час якої студенти спочатку протягом декількох днів прослуховують лекційний курс, а потім, на практичних заняттях, розбирають теми і закріплюють свої теоретичні й практичні знання. При викладанні предмета іноземним студентам потрібно враховувати особливості сприйняття ними навчального матеріалу.

У зв'язку з тим, що для іноземних студентів слов'янська група мов (українська, російська) не є рідною, у них можуть виникати перешкоди при засвоєнні матеріалу. На це потрібно звертати увагу при проведенні лекцій і практичних занять.

Структуру лекції необхідно будувати, враховуючи труднощі сприйняття усної і писемної мови іноземцями, які недосконало її знають. У зв'язку з цим, у ході подання лекційного матеріалу потрібно широко використовувати ілюстративний матеріал (рентгенограми, слайди, муляжі, таблиці, відеозаписи, комп'ютерні презентації). Це допоможе іноземному студенту краще сприймати інформацію за допомогою асоціативної пам'яті, поєднуючи зорові образи і мовні поняття. Для того, щоб привернути увагу під час лекції, треба по кілька разів повторювати нові специфічні ортопедо-травматологічні терміни, не знайомі для студентів, підкріплюючи їх ілюстраціями. Часто іноземним студентам простіше сприймати інформацію на слух, ніж з підручників. Розкриваючи поняття і визначення, потрібно використовувати порівняння, які допоможуть краще зрозуміти їх суть. Варто виділяти найбільш важливі моменти лекційного матеріалу і рекомендувати студентам занотувати їх. Використання конспекту лекції полегшує підготовку до практичного заняття.

Під час практичних занять студенти працюють на базі клініки ортопедії і травматології, курають тематичних хворих, набувають практичні навички, поглиблюють теоретичні знання в питаннях діагностики, першої лікарської допомоги і лікування потерпілих із травмою опорно-рухового апарату і хворих з ортопедичною патологією. При цьому, якщо на лекційному курсі в іноземних студентів виникли проблеми із засвоєнням матеріалу, їх необхідно вирі-

© О.Є. Лоскутов, О.Є. Олійник, М.Л. Головаха, А.М. Кондрашов, 2002

шити шляхом індивідуалізації навчального процесу. Слід звертати увагу на різницю у сприйнятті, запам'ятовуванні, інтерпретації отриманої інформації. Варто заохочувати іноземного студента при відповіді, давати можливість висловлювати свої логічні міркування, спробувати разом із ним знайти недоліки і, пояснивши, усунути їх. Протягом навчання циклу травматології й ортопедії студенти вчать формулювати правильний клінічний діагноз при травмах і захворюванні опорно-рухового апарату. При

цьому, з урахуванням мовного бар'єра, студенту-іноземцю необхідне індивідуальне пояснення протягом практичного заняття. Викладач, який працює з іноземними студентами, повинен при проведенні занять враховувати психоемоційні особливості.

Висновки. Таким чином, сучасна практика навчання іноземних студентів вимагає максимальної наочності й індивідуалізації процесу викладання предмета, що потребує спеціалізованої підготовки викладачів.

УДК 61 : 681

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Б.Г. Макар, Ф.Д. Марчук, В.В. Кривецький, М.М. Козуб, А.О. Лойтра
Буковинська державна медична академія

SOME PECULIARITIES OF METHODOLOGY OF TEACHING HUMAN ANATOMY TO INTERNATIONAL STUDENTS OF MEDICAL FACULTY

B.H. Makar, F.D. Marchuk, V.V. Kryvetskyy, M.M. Kozub, A.O. Loytra
Bukovyna State Medical Academy

У статті йдеться про ті форми і способи викладання анатомії людини іноземним студентам, які забезпечують певною мірою належний рівень засвоєння ними програмового матеріалу з цієї дисципліни.

The article deals with the forms and techniques of teaching human anatomy to international students, which provide to a certain degree, an appropriate level of mastering the program material in this discipline.

Вступ. Анатомія людини як навчальний предмет посідає одне з чільних місць серед навчальних дисциплін у вищих медичних навчальних закладах. Успішне засвоєння програмового матеріалу залежить не тільки від професійної майстерності викладачів, але й від старанності та раціональної праці студентів. Певні особливості має і методика викладання анатомії людини іноземним студентам.

Основна частина. Методика викладання анатомії людини іноземним студентам в першу чергу залежить від рівня мовної підготовки. Враховуючи це, на першому занятті з анатомії людини чітко визначається рівень володіння російською мовою кожного студента. Як правило, не у всіх студентів цей

рівень достатній для засвоєння матеріалу, а тому викладач максимальну увагу приділяє навчально-методичному забезпеченню кожного заняття, а саме: вологими препаратами, муляжами, планшетами, таблицями, атласами з анатомії людини, скелетом, черепом та окремими кістками. Під час пояснення матеріалу викладач всі номенклатурні анатомічні терміни пише на дошці російською та латинською мовами, малює окремі структури органів, які пов'язані з конкретною темою заняття. Окрім цього, під час написання анатомічних назв студенти багаторазово повторюють всі написані терміни, а викладач при цьому контролює правильність їх вимовляння. Починаючи з другого заняття і в подальшому, проводиться опитування всіх студентів. Якщо студент допустив помилку, викладач

© Б.Г. Макар, Ф.Д. Марчук, В.В. Кривецький та ін., 2002

пропонує іншому студенту виправити її. Це, на наш погляд, підвищує концентрацію уваги всіх студентів групи та спонукає їх до самоперевірки отриманих знань.

В той же час найбільш складні розділи анатомії, які традиційно важко засвоюються не тільки іноземними студентами, а саме: провідні шляхи головного та спинного мозку, черепні нерви, ендокринна та імунна системи тощо, ілюструються за допомогою анімаційного комп'ютерного відео, що спонукає до більш глибокого, емоційного засвоєння матеріалу.

Упродовж заняття, як правило, опитуються всі студенти. Наприкінці кожного заняття проводиться поверхневе опитування з метою контролю засвоєння матеріалу з теми заняття. Для об'єктивної оцінки знань перед складанням кожного підсумкового заняття всі іноземні студенти проходять комп'ютерне тестування з того, чи іншого розділу анатомії людини.

Досвід викладання на кафедрі свідчить, що найбільш доцільно контролювати знання в усно-

практичній формі опитування. Проведений на декількох заняттях письмовий контроль знань студентів позитивних результатів не дав. Для більшої мотивації значимості морфологічних знань при вивченні артросиндесмології, міології, спланхнології, неврології, ангіології та ін. студентів залучають до виготовлення навчальних препаратів шляхом препарування.

Однією з особливостей повноцінного засвоєння матеріалу є належна організація самостійної роботи іноземних студентів. Наш досвід засвідчує, що найбільш ефективним та результативним є проведення її в секційних залах і фундаментальному анатомічному музеї кафедри на натуральних препаратах при консультативній допомозі чергового викладача.

Висновки. Враховуючи певні особливості методики викладання анатомії людини іноземним студентам і використовуючи викладені нами чинники оптимізації навчального процесу, можна досягти належного рівня засвоєння іноземними студентами програмового матеріалу з цієї дисципліни.

УДК: 37.01.+371.121

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

В.Д. Марковський, І.В. Летік, М.П. Кіріченко, Д.І. Маракушин,
Б.В. Кулаченко, В.П. Куліш

Харківський державний медичний університет

METHODICAL ASPECTS OF TEACHING OF FUNDAMENTAL DISCIPLINES IN ENGLISH

V.D. Markovsky, I.V. Letik, M.P. Kirichenko, D.I. Marakushin,
B.V. Kulachenko, V.P. Kulish

Kharkov State Medical University

У результаті зміни міжнародного статусу України зростає кількість англомовних студентів, які навчаються в медичних вузах країни. Визначені основні методологічні цілі в навчанні студентів фундаментальних дисциплін. Розроблені базові елементи в читанні лекцій для англомовних студентів. Сформовані принципи організації самостійної роботи студентів з новим матеріалом. Наведений досвід з удосконалення комп'ютерного тестування студентів.

As a result of change of the international status of Ukraine the amount of the English students has increased which are learning in Medical High Schools of the country. It is determined basic methodological purposes in learning the students to fundamental disciplines. The base elements in reading lectures for the English students are developed. The principles of organization of self-dependent work of the students with a new material are generated. The experience on improvement of computer testing of the students is given.

Вступ. Україна почала повертати собі одну із центральних ролей в міжнародних відносинах. Глобалізація економічних процесів створила нові можливості для викладання медицини в українських медичних університетах і академіях.

Основна частина. Сьогодні диплом Харківського державного медичного університету є престижним та визнаним в багатьох країнах світу. В 1998 році ХДМУ став членом Міжнародної асоціації університетів.

З 1996 року в університеті проводиться підготовка іноземних студентів в групах з викладанням англійською мовою. Ця форма навчання популярна серед студентів, про що свідчить зростання кількості бажаючих навчатися в англомовних групах.

Досвід викладачів кафедр ХДМУ свідчить, що для результативного навчання студентів має особливе значення гуманістичний доброзичливо-вимогливий стиль взаємовідносин між викладачем і студентом.

Дуже важливо визначити початкову та кінцеву мету навчання.

Студент працює більш ефективно, якщо має чітке уявлення про те, які знання та уміння стануть йому у нагоді під час майбутньої лікарської діяльності, а з якими він може бути тільки ознайомленим.

Базовими елементами педагогічного процесу є читання лекцій, проведення практичних, контрольних та атестаційних занять. Згідно з принципами сучасної педагогіки, головним призначенням лекцій є забезпечення орієнтовної основи для подальшої навчальної діяльності студентів. Подальша навчальна діяльність студентів передбачає навчання студентів на практичних заняттях та різні форми самостійної роботи.

У зв'язку з недостатньою кількістю підручників англійською мовою у студентів, до лекцій висуваються особливі вимоги:

1. Лекції повинні передувати практичним заняттям.
2. Організаційна частина лекції повинна бути максимально скороченою.
3. Програмно-цільовий аспект лекції має бути чітко відпрацьованим (тема лекції повинна чітко відповідати навчальній програмі, тематичному плану, а зміст – методичній розробці лекції, цілі і за-

дачі повинні бути чітко означені, обов'язково забезпечена мотиваційна сторона вивчення теми).

4. Лекції читаються так, щоб студенти могли законспектувати матеріал, що викладається.

5. Лекція повинна читатися в умовах максимальної та добре продуманої наочності.

6. На лекціях розглядаються тільки загальнонавчальні уявлення, які мають практичне значення.

7. На лекції мусить бути виділено час для відповідей на запитання, бажано за ходом викладення матеріалу.

Перед проведенням практичного заняття зі студентами необхідно відпрацювати план, логічну структуру і теоретичний матеріал заняття. Викладач повинен мати список термінів до заняття, письмовий переклад основних понять.

З усіх дидактичних принципів, як стосовно читання лекцій, так і для проведення практичних занять, найбільше значення має принцип наочності. На лекції слід рекомендувати ілюстрований метод використання аудіо-, візуальних засобів, а на практичних заняттях – чинні методи.

Вивчення теоретичного матеріалу на основі малюнків істотно полегшує роботу викладача та сприяє засвоєнню матеріалу.

Головна мета застосування наочних засобів – доступність сприйняття.

Під час проведення практичних занять на кафедрах велика увага надається роботі з макро- і мікропрепаратами, вмінню читати мікрофотографії, електронограми, схеми, а також самим схематично зображати мікроструктури і їх участь у фізіологічних та патологічних процесах.

Важливе значення надається самостійній роботі англійських студентів з методичною літературою. На кафедрах використовуються методичні вказівки для студентів, в яких є описання роботи за окремими напрямками. Методичні вказівки, які написані з урахуванням діючих навчальних програм, містять в собі перелік контрольних запитань щодо кожного практичного заняття та атестаційних занять.

Теоретичні кафедри повинні формувати творче мислення у студентів. Для виконання цієї задачі в сучасній педагогіці широко застосовується проблемне навчання.

На кафедрах проблемне навчання використовується у двох формах:

1. Проблемне викладання теоретичного матеріалу на лекціях.

2. Пошукова бесіда на практичному занятті.

Поєднання цих двох форм забезпечує зворотний зв'язок між лекцією та практичним заняттям.

Під час розбору проблеми необхідно виділити те, що студенти повинні записати в зошити. Матеріал необхідно розділити на окремі логічно зв'язані частини. Після викладання кожної з них треба з'ясувати, чи є у студентів запитання, і відповісти на них.

При проведенні практичного заняття у формі пошукової бесіди необхідно сформулювати проблему; запитати декількох студентів і з'ясувати, як вони зрозуміли проблему; викликати декількох студентів для розв'язання проблеми; доручити одному з найбільш підготовлених студентів перевірку рішень.

Залежно від навчальних цілей студентам дають завдання:

1. На пояснення результатів спостережень.
2. На передбачення результатів спостереження.
3. На знаходження способу вирішення проблеми.

Особливу цінність мають завдання, наприклад, такого типу: дослідницькі (відібрати препарати, необхідні для вивчення даної теми); конструктивні (зібрати вірне фотографічне зображення структури з фрагментів; завдання на тему „знайти помилку” (знайти неправильне або неточне позначення на схемі, або на мікрофотографії, уточнити зміст терміна).

Головним є: колективне обговорення результатів та аналіз найбільш типових помилок з обґрунтуванням оптимального рішення проблеми.

Постійно ведеться робота з удосконалення контролю знань студентів. Втілення в останні роки комп'ютерного тестування виправдало себе саме у плані оцінки теоретичних знань англійських студентів, тому що метод вибору відповіді із запропонованих варіантів значно підвищує можливість студентів-іноземців продемонструвати свої знання. Програма комп'ютерного тестування має навчальний розділ, що сприяє освоєнню пройденого матеріалу.

Багатий досвід роботи викладачів кафедр, удосконалена навчально-методична система викладання привчає студентів знаходити внутрішній зв'язок між структурою та функцією, формує клінічне мислення у студентів і, таким чином, сприяє підвищенню якості підготовки спеціалістів.

Висновки. 1. Для результативного навчання студентів має особливе значення гуманістичний доброзичливо-вимогливий стиль взаємовідносин між викладачем і студентом. 2. Основна навчальна діяльність студентів передбачає навчання студентів на практичних заняттях та застосування різноманітних форм самостійної роботи. 3. Одним з головних завдань навчання на теоретичних кафедрах є формування творчого мислення у студентів.

УДК 37.01.+371.121

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

В.Д. Марковський, І.В. Летік, М.П. Кіріченко, Д.І. Маракушин,
Б.В. Кулаченко, В.П. Куліш

Харківський державний медичний університет

FEATURES OF OUTCLASS WORK WITH FOREIGN STUDENTS

V.D. Markovsky, I.V. Letik, M.P. Kirichenko, D.I. Marakushin,
B.V. Kulachenko, V.P. Kulish

Kharkov State Medical University

Підготовка в Україні висококваліфікованих спеціалістів для закордонних країн є важливою формою міжнародного співробітництва у різних сферах та галузях. Особливо велика роль в цьому надається медичним навчальним закладам. В ХДМУ навчається понад 850 іноземних студентів. З метою об'єднання різноманітних етнічних суспільств були створені земляцтва. Їх вирішальна роль – спрямування та об'єднання студентів в спільному вирішенні навчальних, економічних та загальних питань. Головне завдання керівництва вузу та деканату по РІС – координація роботи земляцтв в необхідному напрямку.

The training for highly qualified specialists for foreign countries in Ukraine is the important form of the international cooperation in different spheres and ranges. Especially large role in it is given to medical educational institutions. At the Kharkov State Medical University more than 850 foreign students are trained. With the purposes of joining of various ethnic groups made up friendly associations. Their main role is concluded in a direction and joining of the students in the associating decision of educational, economic and common questions. The main chief task of a leadership of high school and dean's office on work with the foreign students - coordination of the working of friendly associations in a necessary direction.

Вступ. Одним з найпріоритетніших напрямків діяльності, які забезпечують необхідний економічно-фінансовий потенціал нашої молоді держави, є міжнародне співробітництво у різних сферах та галузях. Підготовка в Україні висококваліфікованих спеціалістів для закордонних країн – це та форма співробітництва, яка отримала високе визнання щодо досвіду роботи у цій сфері.

Основна частина. Харківський державний медичний університет займає гідне місце серед вузів України і СНД, які готують спеціалістів для закордонних країн. Він був першим в СРСР, який в 1956 році почав систематичну підготовку лікарських кадрів для закордонних країн Східної Європи та Азії (першими посланцями були студенти з Китаю), а з 1961 року тут почали навчатися студенти з країн Африки та Латинської Америки. Зараз в університеті навчаються близько 850 студентів з різних куточків світу. Це юнаки та дівчата, які приїхали за тисячі кілометрів, щоб отримати професію лікаря. Вони відрізняються релігією, етнічним складом,

мовою, культурою, але їх об'єднують бажання вчитися і країна, яку вони обрали для втілення свого бажання в дійсність. Щоб ці студенти не втрачали зв'язок один з одним, були створені земляцтва, де іноземна молодь має можливість спілкуватися між собою, проводити сумісні заходи та вирішувати питання, що виникають. Та не завжди ізольована робота окремих земляцтв сприяє покращенню показників їх навчання та дисципліни. Іноді очолюють ці об'єднання недосвідчені лідери, котрі не знають, в якому напрямку проводити свою роботу. Керівництво університету сумісно з деканатом по роботі з іноземними студентами вирішило допомогти у цій справі. Для цього було проведено розподілення студентських земляцтв по кафедрах університету. Викладачі проводять виховну та методичну роботу серед іноземних студентів. Вони живуть на Україні і їм не байдуже до історії, культури, мови, традицій українського народу. Вони активніше почали брати участь в наукових конференціях, музичних фестивалях, конкурсах, спортивних змаганнях. Крім того, вирішуються і побутові питання іноземних студентів. Усі складні політичні,

© В.Д. Марковський, І.В. Летік, М.П. Кіріченко та ін., 2002

економічні, фінансові процеси відображаються також і на їх загальній поведінці. Спілкуючись з молоддю та людьми різного складу, вони вбирають в себе та формують як позитивні, так і негативні риси свого відношення до нашого суспільства. Інколи їм буває важко зорієнтуватися у складній програмі нашого сьогодення і тут їм на допомогу приходять їх куратори – викладачі, до яких вони звертаються з усіляких питань. В університеті існує спілка молоді, яка разом з деканатом по роботі з іноземними студентами проводить велику роботу щодо координації цієї діяльності кафедр. Особливо велику допомогу у виховній роботі серед іноземних студентів надає деканату і кафедрам кафедра української мови та літератури. В інтернаціональних гуртожитках постійно проводяться вечори дружби, тематичні вечори. Україна виходить на міжнародний рівень, тому юнакам і дівчатам не байдуже, з ким вони навчаються. Вони теж бажають знати про країни, з яких студенти приїздять до нас навчатися. І в цьому напрямку кафедрами проводиться робота, починаючи з кафедральних стендів, бесід, вечорів і т.п. Великою подією в житті як іноземних, так і вітчизняних студентів став Інтернаціональний фестиваль “Студентська весна 2001”,

де взяли участь іноземні студенти не тільки медичного університету, а й інших харківських вузів. Перед фестивалем була створена і діяла велика виставка – експозиція, де кожна окрема країна була представлена стендовою інформацією краєзнавчого, етнічного, культурного, історичного, економічного характеру. Крім цього, багато картин, статуеток, власних виробів, одягу, музичних інструментів, масок, речей побуту було продемонстровано учасникам фестивалю. Сам фестиваль – це різноманітність пісень, танців, шарад, віршів, сценок зі студентського життя та іншого, яка показала, що молодь в усіх країнах однакова і бажає жити в мирі і вчитися на добро людям.

Дуже важливо те, що в процесі не тільки навчання, але і позанавчального життя беруть участь і студенти, і викладачі. Але ця робота повинна проводитися багатопланово і обіймати практично усі сторони студентського життя.

Висновки. Ширше залучати викладацький склад до позааудиторних занять у підшефних групах. Залучення іноземних студентів до наукової, спортивної та культурної діяльності як серед самих іноземних студентів, так і разом з вітчизняними студентами.

УДК: 617 (07): 616.31:376.68

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ХІРУРГІЧНИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

С.О. Мунтян, Г.Є.Товстолиткін, Л.Д. Лебідь, Т.М. Панікова,
О.Г. Товстолиткіна

Дніпропетровська державна медична академія

PECULIARITIES OF TEACHING OF SURGICAL DISEASES TO FOREIGN STUDENTS OF DENTAL FACULTY

S.O. Muntian, G.Ye. Tovstolytkin, L.D. Lebid, T.M. Panikova,
O.H. Tovstolytkina

Dnipropetrovsk State Medical Academy

При викладанні студентам-стоматологам хірургічних хвороб підкреслюється необхідність підвищеної уваги до суміжних з зубощелепною зоною черепномозкової патології та інших захворювань голови і шиї, з якими лікарю-стоматологу постійно доводиться проводити диференційну діагностику. Авторами розроблена схема історії хвороби з урахуванням профільності навчання. В зв'язку з мовним бар'єром для іноземних студентів розроблені зразки висловів, зворотів і медичних термінів, які найчастіше зустрічаються при курації хірургічних хвороб та при написанні історії хвороби.

In teaching of surgical diseases to dental students the necessity of rise of attention to pathologies which have something common with dents and jaw, skull and brain and also other diseases of head and neck, which dentist has to carry out the differential diagnostics with. The scheme of the history of diseases is worked out by the authors with the calculation of the profile of teaching. The model of expressions the peculiarities of language, medical terms used most often in curation of surgical patients and in writing the history of disease are worked out in the connection with the language barrier.

Вступ. У своїй повсякденній роботі лікарю-стоматологу часто доводиться мати справу, крім зубощелепної патології, з захворюваннями та травмами суміжних органів, диференціювати стоматологічні захворювання з черепномозковою патологією та іншими захворюваннями голови і шиї. Тому в лекційному курсі і на практичних заняттях із студентами стоматологічного факультету на цю особливість звертаємо максимум уваги.

Основна частина. Для кращого опанування студентами стоматологічного факультету зазначених особливостей ми розробили схему історії хвороби з урахуванням профільності навчання. На відміну від старих схем, в ній приділена особлива увага дослідженню, розпізнаванню та лікуванню тих хірургічних захворювань, які є суміжними зі стоматологією. Значно профільовані розділи об'єктивного статусу хворого, наслідки лабораторних, інструментальних і рентгенологічних досліджень, які стосуються голови, обличчя і шиї.

В розділі “дослідження голови” особливу увагу приділяємо виявленню симптоматики, яка притаманна для переломів кісток черепа, різних видів закритої та відкритої черепномозкової травми, ускладнень з боку венозних синусів та твердої мозкової оболонки, запальних і гнійних процесів в ділянці голови тощо. В розділі “Дослідження шиї” більше звертається уваги проявам, притаманним запально-гнійним процесам, які локалізуються в зубощелепній ділянці й можуть розповсюджуватись по шиї і досягати навіть середостіння. Інші розділи схеми історії хвороби також розроблені таким чином, щоб студент зміг з'ясувати тісний зв'язок, який існує між анатомо-функціональними особливостями зубощелепної ділянки з іншими органами і системами організму. В зв'язку з мовним бар'єром для іноземних студентів розроблені зразки висловів, зворотів і медичних термінів, які часто зустрічаються при курації хірургічних хвороб та при написанні історії хвороби.

Висновки. В останній час до підготовки медичних фахівців, в тому числі і лікарів-стоматологів,

пред'являються великі вимоги. Стоматолог повинен володіти широким діапазоном знань, щоб виконати покладені на нього складні завдання, особливо в тих випадках, коли має справу з комбінованою патологією, чи травмою не тільки зубощелепної зони, а й суміжних з нею органів. Для такої підготовки питання профільованого навчання слід включати як в лекційний курс, так і в програму практичних занять із загальної хірургії та хірургічних хвороб. Дуже важливим чинником в цій підготовці

є історія хвороби, котра в обов'язковому плані повинна бути профільованою. Для іноземних студентів, в зв'язку з мовним бар'єром, можливу роль можуть відігравати різні посібники з медичних висловів, зворотів та медичних термінів, які найчастіше зустрічаються при курації хірургічних хвороб та при написанні історії хвороби.

Впровадження в навчальний процес названих вище посібників значно покращує підготовку майбутнього лікаря-стоматолога.

УДК 07.07

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НЕРВОВИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

В.М. Пашковський, І.І. Кривецька, В.М. Паляниця
Буковинська державна медична академія

PECULIARITIES OF TEACHING NERVOUS DISEASES TO INTERNATIONAL STUDENTS OF MEDICAL FACULTY

V.M. Pashkovskyy, I.I. Kryvetska, V.M. Palyanytsya
Bukovyna State Medical Academy

Викладання нервових хвороб іноземним студентам має певні особливості, породжені різними причинами. В статті автори розглядають окремі методичні заходи, які сприяють кращому засвоєнню програмного матеріалу іноземними студентами і подовжують тривалість набутих ними знань.

Teaching nervous diseases to international students has certain peculiarities, which are determined by several factors. The authors of the article explore certain methodological technique, which promote better mastering the program material by international students and increase the quality and durability of the acquired knowledge.

Вступ. Проблеми викладання нервових хвороб іноземним студентам обумовлені недостатнім рівнем володіння ними російською мовою, а це, в свою чергу, є наслідком низького рівня знань з попередніх дисциплін. Тому до проведення занять в групах іноземних студентів залучаються висококваліфіковані викладачі, які здатні зрозуміти психологічні, релігійні почуття студентів, а також застосувати проблемний характер навчання, оскільки саме зацікавленість студентів проблемою стимулює самостійне мислення та спонукає до творчого процесу.

Основна частина. Особлива увага приділяється навчально-методичному забезпеченню лекцій-

них і практичних занять з використанням сучасних комп'ютерних технологій та навчальних відеофільмів. На кафедрі створена і постійно доповнюється база навчальних відеофільмів основних неврологічних синдромів і нозологій та захворювань, що зустрічаються в практиці досить рідко. Це дає змогу продемонструвати на лекції чи практичному занятті клінічні варіанти захворювання. Так, наприклад, важко уявити на занятті хворих з усіма формами спадкових нервово-м'язових захворювань. А наявність такої бази спрощує це завдання. При цьому важливим є неперенавантаження слухового аналізатора при залученні резерву зорового. Переглядаючи відеофільми, студенти отримують якісно нову інформацію, яка сприяє розвитку в них нової реакції на проблему, підвищує їх

© В.М.Пашковський, І.І. Кривецька, В.М. Паляниця, 2002

увагу, викликає емоційні переживання, що активує пізнавальну діяльність та стимулює процес запам'ятовування шляхом формування асоціацій.

Більш глибокому розумінню патогенетичних механізмів розвитку неврологічних захворювань сприяє перегляд анімаційного комп'ютерного відео, що разом з відеосюжетами неврологічних синдромів доповнюють мультимедійний компакт-диск, створений на кафедрі.

Організація самостійної роботи складається з теоретичної самопідготовки і самостійної роботи студента на практичних заняттях під контролем викладача. Для теоретичної самопідготовки на кафедрі розроблені методичні розробки з усіх тем

топічної діагностики та клінічні задачі з урахуванням особливостей регіональної патології тих країн, де будуть працювати іноземні студенти.

Особлива увага на практичних заняттях приділяється засвоєнню студентами навиків обстеження, техніці лікувальних процедур, параклінічних методів дослідження, обґрунтуванню топічного та клінічного діагнозів, а також методів лікування та реабілітації, включаючи інтенсивну терапію та реанімацію.

Висновок. Використання у навчальному процесі згаданих нами форм і заходів сприяє кращому засвоєнню іноземними студентами програмного матеріалу з нервових хвороб та тривалості надбаних знань.

УДК:378.193:577.1

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ БІОХІМІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

**О.О. Пентюк, М.Б. Луцюк, Е.В. Столярчук, Г.З. Личик, О.В. Тертишна,
М.М. Черв'як, Б.О. Борисенко, С.В. Ладутько, В.М. Истошин**
Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

PECULIARTY OF TEACHING OF BIOCHEMISTRY FOR THE FOREIGN STUDENTS AND THE WAYS OF ITS OPTIMISATION

**O.O. Pentyuk, N.B. Lytsyuk, E.V. Stolarchyk, G.Z. Luchuk, E.V. Tertushna,
M.M. Cherv'yak, B.O. Borisenko, S.V. Ladytko, V.M. Istoshin**
Vinnitsa State Medical University named after M.I. Pirogov

Проаналізовані об'єктивні та суб'єктивні причини порівняно низької успішності іноземних студентів з біохімії (низький рівень базової освіти, мовний бар'єр, недостатня кількість сучасних російськомовних підручників, проблеми з дисципліною та адаптацією тощо). Наведені особливості організації педагогічного процесу з біохімії для іноземних студентів та шляхи його оптимізації. Обґрунтовується пропозиція переведення навчального процесу на українську мову.

Objectively and subjectively causes of comparing lower progress of foreign students in biochemistry such as the lower level of basic education, language barrier, problems with adaptation, discipline and enough modern books in Russian, were analysed in this article. Peculiarity of organisation of pedagogical process of biochemistry for the foreign students and the ways of its organisation are put forward. Proposition of transforming the education process in Ukraine language is discussed. Peculiarity of teaching of biochemistry for the foreign students and the ways of its optimisation.

Вступ. Викладання теоретичних медико-біологічних дисциплін іноземним студентам, які навчаються у вузах України, в тому числі і в ВДМУ, – це

нелегка праця, що вимагає від викладачів не тільки високого професіоналізму, але і чуйності, яка межує з батьківським піклуванням, та одночасно достатньої вимогливості.

Особливості роботи з іноземними студентами зу-

© О.О. Пентюк, М.Б. Луцюк, Е.В. Столярчук та ін., 2002

мовлені кількома причинами. В університеті навчаються вихідці з різних регіонів нашої планети: країн близького зарубіжжя (Молдова, Балтія, Грузія, Вірменія, Росія), студенти з Індії і Шрі-Ланки, студенти арабських країн (Палестина, Ліван, Сірія, Йемен, Іран, Пакистан, Саудівська Аравія), африканські студенти (Кенія, Непал, Нігерія, Сомалі, Камерун). Вони мають різний менталітет та рівень базової освіти (переважно низький). Це зумовлює слабе опанування ними на підготовчому факультеті російської мови, якою ведеться навчання іноземних студентів у ВДМУ. Виникає так званий мовний бар'єр, що призводить до недостатнього розуміння частиною студентів теоретичного матеріалу лекцій і принципів виконання лабораторних робіт – біохімічного аналізу. Як наслідок, лише меншість з них досягають високих успіхів у навчанні.

В зв'язку з відсутністю в бібліотеці нових російськомовних підручників з біохімії сучасні досягнення біохімічної науки висвітлюються лише на лекціях і практичних заняттях.

Деякі студенти, особливо арабського походження, недостатньо дисципліновані, не володіють навичками самостійної праці. Це потребує від викладачів посиленого контролю за якістю навчання та коректування їх позааудиторної підготовки.

В іноземних студентів є проблеми з адаптацією до наших кліматичних, соціальних умов, особливостей харчування. Відсутність батьківського контролю сприяє тому, що деякі студенти із заможних родин схиляються до “вільного життя”, життя в своє задоволення, що негативно впливає на інших студентів. У іноземних студентів більше пропусків, що також негативно впливає на їх успішність.

Основна частина. Групи іноземних студентів комплектуються лише з 5-8 осіб, що полегшує індивідуальну роботу з ними. До викладання іноземним студентам біохімії залучаються найбільш досвідчені викладачі.

Практичні заняття тривають дві академічні години. Під час першої проводиться опитування з теоретичного матеріалу. За участю кожного студента детально обговорюється хід практичної роботи. В процесі виконання роботи студенти користуються спеціальними “Методичними рекомендаціями до практичних занять для студентів”, що створені співробітниками кафедри. Друга година використовується для виконання практичної роботи, причому кожному студентові надається можливість працювати індивідуально. Разом зі студентом аналізуються результати практикуму. На практичних заняттях

студенти засвоюють навички роботи з приладами (ФЕК, спектрофотометр, рефрактометр, поляриметр та ін.), а також методи фотометрування, титрування, хроматографії і т.п.). Результати роботи оформлюються у вигляді протоколу, в кінці якого є висновки. Протоколи підписуються викладачем. В кінці заняття студент обов'язково отримує відповідну оцінку. Іноземні студенти частіше, порівняно з місцевими, висловлюють незадоволення виставленою оцінкою, особливо на контрольних заняттях і іспитах. Завдання викладача – в дружньому стилі переконати студента в об'єктивності виставленої оцінки, бажано ще в ході опитування студента.

Для іноземних студентів викладачі надають індивідуальні консультації у будь-який час робочого тижня, а також в суботу.

Студенти, що добре навчаються, залучаються до участі в біохімічному гуртку, готують реферативні доповіді і змагаються на предметній олімпіаді.

Велика увага приділяється читанню лекцій для іноземних студентів: матеріал викладається простими короткими фразами, добре ілюструється слайдами, таблицями, навчальними фільмами, в тому числі аматорськими (створеними викладачами кафедри і студентами). На кафедрі є віддруковані тексти лекцій з програмного матеріалу, а також банк лекцій з іноземних джерел англійською, українською і російською мовами для поглибленого вивчення тих розділів біохімії, що динамічно розвиваються. Ці матеріали доступні для студентів-іноземців, вони ними охоче користуються. Іноземні студенти мають вільний доступ до Інтернету.

Відомо, що студенти, які регулярно відвідують лекції і практичні заняття, мають кращі результати як під час занять, так і на іспитах. Тому постійно ведеться реєстрація відвідувань. Всі заняття і лекції, що пропущені, відпрацьовуються в обов'язковому порядку.

Студенти-відмінники активно і з великою зацікавленістю беруть участь у щорічній біохімічній олімпіаді. Серед загальної кількості переможців іноземні студенти складають близько 30 %. Переможці звільняються від участі в іспитах з біохімії і автоматично отримують оцінку “відмінно”.

Під час проведення підсумкових занять і іспитів викладачі проявляють максимальну об'єктивність, звертаючи увагу на знання іноземними студентами основних положень біохімії, а не деталей, які мають менше значення для їх майбутньої практичної діяльності.

Аналіз результатів державних іспитів за останні 5 років свідчить про те, що комплекс вказаних та інших заходів, що застосовуються до іноземних

студентів, призводить до позитивних наслідків: абсолютна успішність іноземних студентів практично не відрізняється від вітчизняних, хоча середній бал нижчий і коливається від 3,6 до 3,9 (у наших студентів – 4,1 – 4,15).

Висновки. Незважаючи на позитивні результати роботи з іноземними студентами, для подальшої оптимізації навчального процесу вважаємо доцільним організувати сумісне навчання з вітчизняними студентами, що дозволить через постійне спілкування зменшити мовний бар'єр, швидше адаптуватись до умов життя та навчання в Україні. В зв'яз-

ку з цим навчання на підготовчому відділенні бажано проводити українською мовою. Анкетування іноземних студентів показало, що близько 80% опитаних прагнуть цього. На цей час вже можливе повне забезпечення студентів-іноземців новими методичними матеріалами та посібниками українською мовою. Більше уваги треба приділяти позааудиторній роботі з іноземними студентами, контролю з боку викладачів та деканату відвідування практичних занять і лекцій, питанням дисципліни. Зменшення кількості пропусків об'єктивно сприятиме підвищенню успішності студентів.

УДК 616-053.2/.5:378.147.661

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИТЯЧИХ ХВОРОБ СТУДЕНТАМИ-ІНОЗЕМЦЯМИ НА СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

М.М. Пеший, Т.О. Крючко, М.М. Забайрачний, В.П. Бойко

Українська медична стоматологічна академія

ABOUT THE LEARNING OF CHILDREN'S DISEASES BY FOREIGN STUDENTS AT STOMATOLOGICAL FACULTY

M.M. Pieshy, T.O. Kriuchko, M.M. Zabairachny, V.P. Boiko

Ukrainian Medical Stomatological Academy

Покращити стоматологічну допомогу дітям на сучасному етапі без додаткових матеріальних витрат можна шляхом удосконалення підготовки майбутніх стоматологів із загальноклінічних питань педіатрії. Досвід викладання дитячих хвороб на стоматологічному факультеті як вітчизняним, так і іноземним студентам свідчить, що для підвищення якості їх професійної підготовки із питань стоматологічної допомоги дітям необхідно переглянути та відкорегувати програму та навчальний план із курсу дитячих хвороб. Обґрунтованим є збільшення об'єму навчального часу для вивчення дитячих хвороб на стоматологічному факультеті, особливо пропедевтичних питань педіатрії, патології дітей раннього віку та дитячих інфекцій.

It's possible to improve the stomatological aid for children without financial additions one can by perfection of professional level of future dentist in clinical pediatrics. The experience of teaching children's diseases at stomatological faculty for Ukrainian and foreign students testifies that in case to increase their professional level it is necessary to revise the educational program of children's diseases course. The increasing of educational time for learning children's diseases at stomatological faculty, particularly pathology of infants and children's infections, is motivated.

Вступ. Освітньо-професійна програма підготовки лікарів-стоматологів у медичних вузах України дозволяє досягти досить високого рівня професійної готовності випускників для надання стоматологічної допомоги дорослому населенню. Стосов-

но стоматологічної допомоги дітям, то, як і в нашій країні, в багатьох зарубіжних країнах, де працюють після отримання диплома лікаря-стоматолога іноземні студенти, не має чітко диференційованого, окремого "дорослого" та "дитячого" стоматологічного прийому. В зв'язку з цим, вивчення загальноклінічних питань дитячих хвороб студентами-іноземцями на додипломному етапі підготовки

© М.М. Пеший, Т.О. Крючко, М.М. Забайрачний, В.П. Бойко, 2002

майбутніх лікарів-стоматологів заслуговує особливої уваги.

Основна частина. Наш багаторічний досвід викладання дитячих хвороб на стоматологічному факультеті, в тому числі студентам-іноземцям, свідчить, що навчальна програма із цього предмету в медвузах України вимагає доопрацювання та корекції. По-перше, її необхідно розширити в годинному вимірі. Не потрібно додатково аргументувати, що педіатрія є специфічною за змістом та однією із найбільших за об'ємом клінічних дисциплін. Поряд з цим, добре відомо, що основна частина патології дорослих, в тому числі і стоматологічна, формується в дитячому віці. З огляду на це, якісне вивчення патології дитячого віку має суттєве значення в загальній професійній підготовці лікаря будь-якої спеціальності. Нинішня програма курсу дитячих хвороб на стоматологічному факультеті передбачає 72 навчальні години, із них практичних занять – всього 36 годин. Навіть якщо, врешті-решт, вважати, що майбутньому лікарю-стоматологу за термін додипломного навчання досить навчитися тільки оглядати та оцінювати загальний стан дитини, то за умов такого мізерного навчального часу досягти цієї мети дуже проблематично. Не дивно, що випускники стоматологічного факультету мають добрі навички та вміння працювати з дорослими пацієнтами і нерідко виглядають розгубленими при необхідності надати стоматологічну допомогу дитині. Працювати з дорослими вони навчаються на цілому ряді загальноклінічних кафедр (терапії, хірургії, акушерства, нервових, інфекційних хвороб та інших).

Порівняно з цим, загальною клінікою дитячих хвороб майбутні стоматологи навчаються обмежений до необґрунтованого мінімуму час. На наш погляд, він не дозволяє повною мірою навіть психологічно адаптуватись до клінічної роботи з дітьми, особ-

ливо з дітьми раннього віку. По-друге, за 2-4 години навчити студентів правильно проводити клінічний огляд дитини просто неможливо. Приступати відразу до вивчення патології без наявності у студентів пропедевтичних умінь і знань з педіатрії означає відмовлятися від елементарних методологічних принципів. Тому на стоматологічному факультеті навчальним планом необхідно передбачати відповідний за об'ємом навчальний час для вивчення пропедевтики дитячих хвороб.

По-третє, відомо, що цілий ряд нозологічних форм захворювань зустрічається тільки у дитячому віці. Ні на яких інших кафедрах, окрім кафедри дитячих хвороб, майбутніми стоматологами вони не розглядаються. Це стосується патології дітей раннього віку (рахіт, аномалії конституції, дистрофії), дитячих інфекцій. Велику практичну значимість для лікарів-стоматологів має досконале вивчення невідкладної допомоги в педіатрії. Якщо врахувати, що ці питання складають тільки частину всієї програми дитячих хвороб для студентів стоматологічного факультету, то навіть незброєним оком помітна невідповідність між цією програмою і відведеним для її вивчення часом. Тобто, окрім додаткового навчального часу на пропедевтику дитячих хвороб, вимагає збільшення також навчальний час вивчення патології у дітей.

Висновок. Досвід викладання дитячих хвороб на стоматологічному факультеті як вітчизняним, так і іноземним студентам, свідчить, що для підвищення якості їх професійної підготовки з питань стоматологічної допомоги дітям, необхідно переглянути, відкорегувати програму та навчальний план із курсу дитячих хвороб. Обґрунтованим є збільшення об'єму навчального часу для вивчення дитячих хвороб на стоматологічному факультеті, особливо пропедевтичних питань з педіатрії, патології дітей раннього віку та дитячих інфекцій.

УДК 616.31:378.661

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ОРТОПЕДИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ

В.Г.Помойницький, О.О.Фастовець
Дніпропетровська державна медична академія

PECULIARITIES OF TEACHING PROSTHETIC DENTISTRY FOR FOREIGN STUDENTS

V.G. Pomoynytsky, O.O. Fastovets
Dnipropetrovsk State Medical Academy

У роботі представлений досвід оптимізації навчального процесу зі студентами-іноземцями на кафедрі ортопедичної стоматології Дніпропетровської державної медичної академії.

The article provides the experience of optimization of educational process for foreign students at the Prosthetic Dentistry Department of Dnipropetrovsk State Medical Academy.

Вступ. Серед низки чинників, які мотивують навчання іноземців в Україні, безсумнівно, вирішальним залишається визнаний авторитет так званої “радянської стоматологічної школи” за кордоном, що характеризується не тільки якісною теоретичною загальномедичною і спеціальною підготовкою, а й можливістю оволодіння практичними навичками безпосередньо під час навчання. Звідси, задача викладання стоматологічних дисциплін, зокрема ортопедичної стоматології, цілком зрозуміла: вона полягає у збереженні встановленого високого рівня знань та умінь, а також у постійному його збільшенні за рахунок вдосконалення навчального процесу. Але ця досить непроста задача ускладнюється ще й специфікою контингенту студентів, що навчаються, переважно мешканців країн Близького Сходу. Труднощі обумовлені складністю соціальної адаптації, відмінностями менталітету, мовним бар’єром, недостатнім або неадекватним рівнем загальної підготовки тощо. У сукупності вони визначають певні особливості викладання предмета. Досвід викладання, отриманий на кафедрі ортопедичної стоматології ДДМА, представлений у даній роботі.

Основна частина. Як відомо, методи вузівського навчання акцентують передусім на самостійне оволодіння знаннями. Така “школа мислення”, що передбачає ознайомлення з великим обсягом інфор-

мації, підпорядковане фіксованим спеціальним установкам, доцільна для вітчизняних студентів з високим рівнем загальної підготовки. В свою чергу, іноземці в силу мовних перешкод неспроможні за короткий проміжок часу при цикловій системі навчання, тобто щоденних заняттях, оволодіти рекомендованим матеріалом. Так, за результатами проведеного опитування 280 іноземних студентів самостійне оволодіння знаннями із спеціальності у 75,7% з них викликало серйозні труднощі, що спонукало нас на певні зміни у навчальному процесі. По-перше, більше значення надано лекціям. Вони проводяться щоденно, передуючи практичним заняттям, окремо для іноземців та для зменшеної кількості слухачів (10-15). Змінюється і характер самої лекції. Матеріал подається дискретно та конкретно; завдяки використанню таблиць, слайдів, кодограм, експонатів максимально збільшується його наочність. Лектор наполягає та контролює ретельне ведення конспектів. По-друге, мікролекції передбачені і на практичних заняттях. Вони будуються у формі відповідей асистента на запитання та пояснень на питання, що виникли у студентів. По-третє, наша система навчання передбачає жорсткість та об’єктивізацію контролю знань. Традиційне опитування визнано нами малоефективною формою визначення рівня підготовки іноземних студентів, особливо при груповій співбесіді. Витрачається забагато часу, а ККД засвоєння низький. Тому для контролювання засвоєння матеріалу застосовують тести та письмові відповіді. На

© А.І.Гоженко, М.Г.Дяченко, Л.Г.Коваленко та ін., 2002

початку заняття студент отримує 10 тестів за темою та чітко сформульоване запитання, що потребує короткої письмової відповіді, для розв'язання яких дається 20 хвилин. Особлива увага, яка приділяється тестам, викликана необхідністю орієнтації студентів на таку форму контролю під час ліцензійних іспитів як в нашій, так і в їхній країнах. Ми використовуємо тести банку Ліцензійного Комітету України та власні, складені співробітниками кафедри строго за темою заняття.

Ймовірно, зроблений нами перехід від “школи мислення” до “школи пам'яті”, більш прийнятної для середньої освіти, аніж для вищої, є певною примітивізацією навчального процесу, але вимушеною і цілком виправданою, враховуючи якість засвоєння, так зване “виживання знань”, на іспитах з предмета. В майбутньому ми сподіваємося на кращу підготовку іноземців до навчання у вузі, а тепер окремі сильні студенти займаються з викладачами за індивідуальною інтенсивною програмою, що передбачає навіть участь у наукових дослідженнях. Окрім того, спостерігається загальне прагнення таких студентів до навчання у вітчизняних групах, що задовольняється керівництвом факультету.

Але найактуальнішою проблемою організації навчального процесу для іноземців залишається запобігання розриву між теорією та практичною діяльністю. При опитуванні іноземних студентів 86,4% з них зазначило, що пріоритет практики над теорією на занятті – найбільш реальний шлях підвищення результатів навчання на кафедрі. Прикро, однак натепер ми не в змозі повністю забезпечити заняття ортопедичними хворими, згідними на лікування у студентів, та й ще іноземців. Немаловажним при цьому є чинник платного протезування.

З цього приводу ми знайшли наступні шляхи вирішення проблеми, що виникла. По-перше, студенти мають можливість відпрацювати мануальні навички на фантомах, а тактику клінічного ведення хворих – вирішуючи ситуаційні задачі. Вони власноруч виконують і технічні етапи виготовлення ортопедичних конструкцій. По-друге, асистент,

приймаючи хворих різноманітної тематичної спрямованості, детально обговорює маніпуляції, що здійснює, роблячи їх максимально показовими та залучаючи студентів у помічники. Та, по-третє, ми маємо досвід залучення коштів, наданих іноземцями за навчання, до сплати вартості ортопедичного лікування, що дозволяє забезпечити необхідну кількість хворих з тих багатьох, хто бажає протезуватися безкоштовно.

Таким чином, завдяки вжитих заходів іноземний студент в достатній мірі відпрацює кожну з мануальних навичок, рекомендованих програмою, а головне, придбає “клінічне мислення”.

І, нарешті, щодо професійної орієнтації та виховної роботи з іноземцями. Опитування 92 студентів-другокурсників виявило, що лише 42,4% з них достатньо інформовані про майбутню професію. А вивчення причин вибору спеціальності взагалі не дозволило з'ясувати будь-яких чітких лейтмотивів. Визначено, що переважна більшість з опитаних (70,7 %) при виборі вузу керувалася рекомендаціями близьких та знайомих. 54,3 % студентів обрали професію стоматолога з огляду на те, що її мають поважні та забезпечені люди в їхній країні. Отже, відсутність адекватної мотивації до оволодіння професією ставить перед нами мету, якій підпорядковується уся навчальна робота: власним прикладом довести студенту правильність його вибору та стимулювати його до освоєння спеціальності.

Висновки. Згідно з нашим досвідом, підвищення якості навчання іноземців ортопедичної стоматології досягається шляхом спрощення подання теоретичного матеріалу на тлі посилення контролю його засвоєння та завдяки збільшенню обсягу практичної діяльності студентів на занятті. Таким чином, створені на кафедрі умови для оволодіння спеціальністю повністю відповідають головній вимозі до вищої медичної освіти: забезпечити розуміння та прийняття ролі, повне засвоєння якої відбувається вже під час трудової адаптації – безпосередньої лікарської діяльності.

УДК 371.214:378.193

ДОСВІД АДАПТАЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ ПРОГРАМ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

О.Г. Процек, О.М. Очередько

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE EXPERIENCE IN ADJUSTMENT OF FOREIGN EDUCATIONAL PROGRAMMS OF SOCIAL MEDICINE IN THE STUDY OF FOREIGNERS

E.G.Procek, A.N.Ochered'ko

N.I.Pirogov Vinnitsa State Medical University

Інтеграція України в міжнародні структури вимагає від нас перегляду планів навчання студентів, переорієнтацію на міжнародні вимоги та світовий досвід викладання. На жаль, існують певні розбіжності в термінологіях, класифікаціях, змісту дисциплін, педагогічних методологіях, навчальних планах. Це створює певні перешкоди для навчання іноземних громадян. Набутий досвід показує, що найефективнішим шляхом є використання найдосконаліших іноземних підручників, термінів, визначень, творча асиміляція з досвідом та затвердженими планами викладання дисципліни в нашій країні.

The integration of Ukraine in international organizations leads us to revision of educational plans, taking advantages from international experience. Unfortunately, there are some discordances in terms, classifications, subject of discipline, methodology, educational programs. It implies obstacles in education of foreign students. Gained experience proves, that the most efficient choice consists in applying of well-known foreign textbooks, terms, definitions, creative assimilation with experience and being currently used educational programs.

Вступ. Інтеграція України в міжнародні структури вимагає від нас перегляду планів навчання студентів, переорієнтацію на міжнародні вимоги та світовий досвід викладання. На шляху цього процесу ми маємо подолати певні розбіжності в термінологіях, класифікаціях, змісту дисциплін, педагогічних методологіях, навчальних планах. Це негативно впливає на якість навчання іноземних громадян.

Основна частина. Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова має досвід навчання іноземних студентів вже понад 30 років. В останні роки відбувається швидка диференціація іноземних студентів за рівнем базової (довузівської) підготовки. Зросла питома вага недостатньо підготовлених студентів, які вимагають більшої уваги та інших методологічних підходів. Проте генеральною проблемою є інтеграція в міжнародні програми навчання. І в цьому плані кафедрою соціальної медицини Вінницького державного медичного університету ім. М.І. Пирогова набуто певний досвід. Со-

ціальна медицина є порівняно новою наукою, що бурхливо розвивається в світі внаслідок її величезного потенціалу щодо покращання стану здоров'я населення. Тому зміст дисципліни, зберігаючи предмет, мету, завдання, методологію, постійно розширюється, охоплюючи як традиційні розділи епідеміології здоров'я, медичної інформації та статистики, організації та управління охорони здоров'я, економіки, так і важливі розділи практичного застосування науки, що виникають – спеціальна епідеміологія, санологія, наукові основи скринінгу, окремі моделі медичного обслуговування певних груп населення тощо. Природно, що програма вивчення предмета в тій чи іншій країні має певні особливості, зважаючи на розвиток країни, стан здоров'я населення, пріоритети щодо його збереження. Часто студент бачить пріоритет тих чи інших розділів через призму проблем саме його країни.

Досвід показує, що ефективність засвоєння знань, осмислення та ступінь розуміння предмета іноземними студентами збільшується, якщо викладання проводиться з урахуванням програм їх країн. Кафед-

ра заохочує користування іноземними студентами підручниками, широко відомими у світі. До того ж, співробітниками кафедри підготовлений до друку посібник, який втілює програми викладання дисципліни в провідних навчальних закладах США та Англії. Розроблено також посібник-довідник для іноземних студентів “Показатели здоровья населения : методика расчета и анализа (гlossарий, порядок расчета и анализа)”. Звичайно, для сучасного викладача необхідне знання іноземних мов. Вільне викладання на іноземній мові значно підвищує престиж викладача і навчального закладу в очах іноземних студентів, дозволяє створити більш сприятливу конкурсну основу відбору абітурієнтів на навчання, підвищити рівень підготовки. Практика показує недоцільність перекладу вітчизняних підручників. Найефективнішим шля-

хом вважаємо використання передових іноземних підручників, термінів, визначень, забезпечення їх творчої асиміляції з досвідом та затвердженими планами викладання дисципліни в нашій країні.

Висновки. 1. Головною проблемою є інтеграція в міжнародні програми навчання.

2. Вільне викладання на іноземній мові значно підвищує престиж викладача і навчального закладу в уяві іноземних студентів, дозволяє створити більш сприятливу конкурсну основу відбору абітурієнтів на навчання, підвищити рівень підготовки.

3. Найефективнішим шляхом вважаємо використання передових іноземних підручників, термінів, визначень, творчої асиміляції з досвідом та затвердженими планами викладання дисципліни в нашій країні.

УДК 378.193:371

ВСІМА ШЛЯХАМИ – ДО ЄДИНОЇ МЕТИ

М.С. Пушкар, В.В. Кравчук, А.П. Король

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

BY ALL WAYS TO THE UNIFORM PURPOSE

Pushkar M., Kravchuk V., Korol A.

Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University

Багато обставин у навчанні студентів-іноземців постають справжніми проблемами. Найгостріша з них – це існуючий на першому курсі мовний бар'єр, слабка володіння російською мовою. Пропонується співпрацювати з підготовчим відділенням, головні положення лекції писати на дошці, удосконалювати наочність практичних занять, подібноувати і алгоритмувати навчальну інформацію до заліків.

It is a lot of circumstances in training the students - foreigners are the present problems. Sharpest of them is a language barrier, existing on the first rate, weak possession of Russian. It is offered to cooperate with preparatory branch, main rules of lecture to write on a board, to improve presentation of practical employment, to break the educational information to offsets.

Вступ. Перед працівниками вищої школи, як відомо, лежать три окремих і одночасно єдиних шляхи:

- наукова діяльність,
- навчальна робота,
- виховання студентів як майбутніх фахівців.

І доводиться йти усіма трьома, бо між ними існує справжній органічний зв'язок. На цих трьох шляхах збігаються в один напрямок всі наміри і всі зусилля для їх реалізації.

Викладачі з чималим стажем роботи у вузі давно вже надбали власний і загальний досвід у здійсненні підготовки сучасного фахівця за прийнятою моделлю і відпрацювали цей досвід на багатьох поколіннях вітчизняних студентів.

Основна частина. Вже досить давно життя примусило нас навчати ще й іноземних юнаків та дівчат. І в цих умовах швидко з'ясувалося, що наш помічник, наш зміцнілий досвід викладачів-вихователів виявлявся подекуди неспроможним. Ми зустрілися з мовним бар'єром, слабким розумінням

© М.С. Пушкар, В.В. Кравчук, А.П. Король, 2002

студентами-іноземцями наших звернень до них, наших лекцій, матеріалів підручників і посібників і неможливістю осягнути програмні завдання. Ми зустрілися з різними релігійними віруваннями й відповідною поведінкою, що впливає з національного менталітету. Ми зустрілися з суто медичною проблемою – тривалим у часі процесом фізичної та психологічної адаптації студентів із різних держав.

Понад усім цим ще одна проблема – різномовність і далеко не однакова попередня підготовка, отже, й різні понятійні можливості, неоднакове знання російської мови, якою вони оволодівали хто де, в тому числі у себе вдома.

Ми пильно придивлялися до цих проблем, щоб налагодити продуктивний зв'язок “викладач-студент-викладач”. Але все наведене вище, як негативні обставини, настільки інерційне, що звичними підходами відчутно зрушити в напрямку успіху в межах одного навчального року, принаймні на кафедрі гістології, неможливо.

Нагальною поставала інтенсифікація з одночасним покращанням умов і мотивації навчання. Здійснювати інтенсифікацію простим тиском на студентів, примушуючи їх читати підручник “Гістология”, справа марна.

Так ось, ми давно вже використовуємо рух назустріч студентам. Уклали дійову спілку з викладачами підготовчого факультету. Разом з ними написали нескладні тексти з основ гістології для читання на заняттях з російської мови. Завдяки цьому з багатьма гістологічними термінами й поняттями студенти-іноземці знайомляться за рік до початку занять на кафедрі гістології.

Лекції супроводжуємо дослівним написанням на дошці усіх головних положень теми, які оголошуються, доки пишуться. Така форма лекцій надзвичайно задовольняє аудиторію, бо кожний встигає і бачить при цьому правопис російського слова. Як наслідок, всі отримують однаковий об'єм найголовнішої інформації. Найкраще підготовлені студен-

ти легко можуть дізнатися про подробиці з підручника за власними потребами.

Однозначно вважаємо, що саме таке ставлення до молодої людини на чужині доводить наше розуміння усіх її труднощів. Далі, через рік, можливо, не потрібна буде така “надопіка”, бо навчатися вже слухати і розуміти через цей наш письмовий зв'язок. Студенти дуже шанують співчуття і намагання допомогти їм.

Матеріал лекції легко відтворюється у відповідях на практичних заняттях. Розуміння теорії підсилюється унаочненням об'єктів та їх складових на гістологічних препаратах, графах, таблицях, малюнках, схемах, електронограмах. Структури об'єктів очима студентів однакові незалежно від їх рідної мови. З боку викладачів терпіння має помножуватись на лагідність у відносинах. Добуток від такої етичної поведінки викладача має, з одного боку, зростаючі гістологічні уяви та ствердження самовпевненості іноземних студентів, а з іншого боку, вертає до викладача довірою молоді, що багато потерпає від чужини.

Наступне, в чому ми знову ж таки наближаємося до іноземного студента, це подрібнення інформації, яка виноситься у запитаннях на заліки. Студенти отримують від нас своєрідний алгоритм, котрий допомагає в цілковитому оволодінні певним розділом.

Залучення відмінників серед іноземних студентів до навчально-наукових робіт завершує триєдиний шлях до сподіваних результатів додипломного навчання й виховання фахівців для країн, що розвиваються.

Висновки. Мовне відставання (російська або українська) студентів-іноземців I та II курсів потрібно компенсувати раціонально адаптованими лекціями у вигляді диктантів з дослівним дублюванням на навчальній дошці. На практичних заняттях – максимум наочності та багаторазових звертань до термінів і понять. На кожне підсумкове заняття забезпечувати студентів алгоритмованими відомостями з кожної навчальної теми.

УДК 616.1/4:378

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ НА КАФЕДРІ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

М.С. Расін, В.М. Васильєв, Н.І. Дігтяр, Л.Г. Савченко
Українська медична стоматологічна академія

INTERNAL MEDICINE FOR FOREIGN DENTAL STUDENTS FROM OVERSEAS: HIGHLIGHTING THE DILEMMAS

M. S. Rasin, V.M. Vasyliiev, N.I. Dihtiar, L.H. Savchenko
Ukrainian Academy of Medicine and Dentistry

Внутрішні хвороби є “важким” для засвоєння предметом не тільки для студентів - іноземців, а, навіть, для вітчизняних студентів-стоматологів. На вивчення внутрішніх хвороб існуючим навчальним планом МОЗ України передбачено 298 годин, що втричі менша, ніж на медичному факультеті. Кваліфікаційна характеристика студента-стоматолога вимагає вміння діагностувати поширені внутрішні хвороби, брати участь у їхній профілактиці та надавати невідкладну лікарську допомогу у необхідних випадках. Найбільш суттєвими вадами сучасної підготовки студентів-іноземців є дуже слабка теоретична база, з якою вони приходять на кафедру внутрішніх хвороб. Причиною цього є неузгодженість навчальних планів, коли студенти другого курсу починають вивчати пропедевтику внутрішніх хвороб, не маючи уяви про патологічну анатомію та патологічну фізіологію, та вкрай слабка довузівська підготовка студентів-іноземців разом із слабкою мовною підготовкою. З метою підвищення якості підготовки іноземних студентів пропонується продовжити строк їхнього навчання на 1-2 роки для більш досконалої теоретичної та практичної підготовки з розробкою спеціальних програм та навчальних планів.

Internal medicine is quite a difficult class not only for the foreign students but even, for the native Ukrainian students of Dentistry. Ukrainian Ministry of Health has preplanned 298 hours for the Internal Medicine study, which is three less than in the Medical School. Professional qualities of dental student require ability to diagnose common internal disorders, participate in prevention and provide emergency medical assistance. The most major inadequacies of the present system for foreign students are: 1. Feeble theoretic knowledge acquired previous to commencing the internal medicine classes. A possible reason for is discordance of the educational planing, when sophomore students start introduction to internal Medicine, without a clue about Pathology. 2. Pathetic pre-University school training with meager language skills. A solution for this might be prolongation of their training for 1 or 2 more years in order to achieve better theoretical and practical skills, using special programs and syllabi.

Вступ. Кафедра внутрішніх хвороб УМСА веде підготовку студентів-іноземців з 2 по 4 курси – 5 семестрів. В теперішній час студенти-іноземці вчаться в окремих групах паралельно з вітчизняними студентами. Ні для кого не є секретом, що підготовка студентів-іноземців страждає суттєвими вадами, як на медичному, так і на стоматологічному факультеті. Далі ми пропонуємо своє бачення проблеми та шляхи їх вирішення.

Основна частина. Внутрішні хвороби є важким для засвоєння предметом навіть для добре підготовлених на 1-3 курсі вітчизняних студентів. Студенти-іноземці приходять на кафедру з дуже слабкими знаннями з анатомії, фізіології та біохімії, тому вони не розуміють походження симптомів та

не можуть опанувати початковими принципами лікарського мислення. Лише наприкінці 3-4 курсів вони починають трохи розуміти суть нашої дисципліни, але набути необхідних практичних навичок можуть лише деякі з них.

Для навчання студентів-іноземців на кафедрі виділені найбільш досвідчені викладачі, які мають високу кваліфікацію як за фахом, так і педагогічну. Але той факт, що з перших моментів перебування на кафедрі виникають питання про необхідність знань базових предметів, які неможливо надолужити, ставить цих студентів перед важкою проблемою, яку вони вирішують, головним чином, шляхом механічного повторення матеріалів підручника.

Певні труднощі виникають на кафедрі у зв'язку з необхідністю викладання окремого лекційного курсу для цих студентів російською мовою та ви-

дання навчальних посібників та підручників. ЦМК МОЗ України заперечує проти таких видань із грифом МОЗ України, мотивуючи це тим, що ці студенти можуть опанувати українську мову, але на практиці вони дуже слабо розуміють на перших курсах навіть російську, а українські підручники та навчальні посібники повністю ігнорують, посиляючись на умови контракту з вузом.

У 2001/2002 навчальному році кафедра внутрішніх хвороб УМСА разом із завідувачами профільних кафедр інших медичних вузів України створили нову програму з внутрішніх хвороб, яка концептуально відрізняється від попередньої спробою максимально профілізувати навчання студентів-стоматологів. Паралельно з цим розроблені нові підручники з пропедевтики внутрішніх хвороб та внутрішніх хвороб, девізом яких стала “діагностика внутрішніх хвороб через зміни в стані слизової оболонки ротової порожнини та зубо-щелепної системи”. У цьому напрямку кафедра плідно співпрацює з опорними кафедрами з терапевтичної стоматології (зав. проф. А.К. Ніколішин) та післядипломної підготовки лікарів-стоматологів (зав. проф. Т.П. Скрипнікова). За рахунок виключення з програми менш важливих для студентів-стоматологів розділів діагностики та лікування деяких хронічних внутрішніх хвороб, більше уваги приділено участі стоматологів у профілактиці найбільш поширених захворювань населення України та засвоєнню навичок надання невідкладної допомоги на робочому місці лікаря-стоматолога. Окрім цього, нами розроблена та втілена новітня навчальна технологія, яку ми назвали: “Програмоване контрольоване самостійне навчання внутрішніх хворобам”. В основу покладено комплекс завдань для самостійної позааудиторної та аудиторної роботи студентів з обов’язковим письмовим звітом про виконану роботу. Ці письмові звіти є основою для виз-

начення індивідуального рейтингу кожного студента. Втілення цієї програми наочно довело всі вади підготовки студентів-іноземців, які не здатні виконати письмові завдання. Тому зараз кафедра готує спеціальні спрощені завдання для цих студентів. Але це не вирішує проблеми покращання їх підготовки.

На наш погляд, ніякі педагогічні інновації не здатні довести студентів-іноземців стоматологічних факультетів у вивченні внутрішніх хвороб до рівня середньовстигаючих вітчизняних студентів. Тому ця ситуація потребує або зменшення вимог, з урахуванням того, що за кордоном стоматологи мають інший статус, ніж у нашій країні, та навіть не є членами медичної асоціації, або подовження на 1-2 роки терміну їхнього навчання для більш глибокого вивчення загальномедичних теоретичних предметів, перш ніж вони починають вивчати внутрішні хвороби та спеціальні дисципліни. В обох випадках треба створити іншу модель та кваліфікаційну характеристику лікаря-стоматолога для цих студентів, інші навчальні плани та програми.

Висновки. 1. Головною проблемою підготовки студентів-іноземців стоматологічних факультетів з внутрішніх хвороб є їхня слабка підготовка з базових загальномедичних дисциплін.

2. Вирішити цю проблему можна або змінивши кваліфікаційну характеристику моделі лікаря-стоматолога, або продовживши термін навчання у вищому навчальному медичному закладі.

3. Можливий і інший варіант: надати реальну можливість навчальним закладам самостійно приймати рішення, які стосуються навчального процесу, часу викладання дисциплін та інше. Але головною умовою при прийнятті рішень повинно бути обговорення навчальних програм з обов’язковою участю всіх фахівців, яких стосується питання підготовки студентів на кафедрі терапії.

УДК 378.147:37.037.1:808.3:61.001.4

ДО ПИТАННЯ ОВОЛОДІННЯ СПОРТИВНОЮ ТА МЕДИКО- БІОЛОГІЧНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ ІНОЗЕМНИМИ УЧНЯМИ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

А.І. Рудик, Ю.М. Нерянов, В.І. Лозовий, М.І. Гнатів
Запорізький державний медичний університет

TO THE QUESTION OF LEARNING SPORTS AND MEDICAL BIOLOGICAL TERMINOLOGY BY FOREIGN STUDENTS AT THE PHYSICAL TRAINING CLASSES

A.I. Rudyk, Yu.M. Neryanov, V.I. Lozovyi, M.I. Hnatov
Zaporizhzhia State Medical University

Метод вивчення спортивної та медико-біологічної термінології вже на початкових заняттях з фізичного виховання дозволяє іноземним учням швидше оволодіти українською мовою та лексикою на підготовчому факультеті університету.

The method of learning sports and medical biological terminology to students already at the primary physical training classes allows the foreign students to master Ukrainian language and vocabulary at the preliminary faculty of the University.

Вступ. Початковий період навчальних занять з фізичного виховання іноземних учнів підготовчого факультету, що не володіють українською чи російською мовою, характерний обмеженим використанням словесних методів. Слово та організована чутлива інформація (наочність), як відомо, застосовуються універсальні педагогічні засоби, які створюють основу вербальних та сенсорних методів і достатньо широко використовуються у фізичному вихованні як у традиційних, загальнопедагогічних, так і в спеціалізованих формах.

Основна частина. Ми розробили методику, яка ставить за мету створення в іноземних учнів загальної уявлення про об'єкт, вправу, рух, дію з використанням безпосередньої наочності, забезпеченої демонструванням і "відчуттям" її в особистій практиці, а також при відповідному методичному підході, застосованні опосередкованої наочності (навчальних карток, таблиць, муляжів та ін.). При цьому в учнів створюється асоціативне сприймання об'єкта, руху, дії та ін., яке виражається при інших сприйняттях сприйняттям термінології українською чи російською мовою.

На заняттях нами використовувались стислий словник найбільш застосовуваних спортивних та медико-біологічних термінів на початкових заняттях (формується на основі програми та робочого плану з фізичного виховання), словник "Спортивна термінологія і її еквіваленти в англійській, французькій, іспанській, арабській, російській та українській мовах" (250-300 термінів), картки ключових слів на мовах-посередниках, які вносяться до плану-конспекту викладача на кожне заняття, протоколу експрес-контролю для визначення рівня засвоєння термінології.

Під час уроку викладач оперує лексичним матеріалом, при цьому акцентує увагу на використанні термінів, не вилучаючи їх аудіювання учнями. Порядок їх застосування залежить від черговості виконання завдань уроку з фізичного виховання.

Висновки. Аналіз протоколів експрес-контролю показав, що рівень засвоєння термінології українською та російською мовами становить 60,9-75,2%, відгуки 23 учнів підтверджують доцільність використання даної методики у практичній роботі з іноземними учнями в початковий період навчання на підготовчому факультеті університету.

УДК 616.89:371.315-057.87-054.6

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ПСИХІАТРІЇ, ЗАГАЛЬНОЇ І МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

І.Д. Спіріна, О.В. Серебритьська, І.М. Лісовська, С.Ф. Леонов,
І.М. Сорокопуд

Дніпропетровська державна медична академія

WAYS OF IMPROVEMENT OF TEACHING PSYCHIATRY, GENERAL AND MEDICAL PSYCHOLOGY TO THE FOREIGN STUDENTS

I.D. Spirina, O.V. Serebrytska, I.M. Lisovska, S.F. Leonov, I.M. Sorokopud

Dnipropetrovsk State Medical Academy

Стаття присвячена вдосконаленню методів навчання і пошуку нових форм роботи з іноземними студентами на кафедрі психіатрії, загальної і медичної психології. Для поліпшення засвоєння навчального матеріалу на молодших курсах кафедрою розроблені методичні посібники із загальної і медичної психології, адаптовані спеціально для іноземних студентів. Практичні заняття проводяться з активною участю всіх студентів, використовуються тестові завдання з варіантами відповідей, відпрацьовуються психологічні методики. Особлива увага при вивченні психіатрії приділяється умінню іноземних студентів спілкуватися з психічнохворим, проводити клінічне обстеження, обґрунтовувати діагноз і терапію, що призначається. Такий підхід з активною участю всіх студентів на занятті, використанням контролюючих і навчальних програм, тематичних відеофільмів, обов'язковою курацією психічнохворих, захистом історії хвороби сприяє кращому засвоєнню теоретичного матеріалу, набуттю практичних навичок і більш якійсній підготовці майбутніх фахівців.

The article is devoted to improvement of training methods and search of the new forms of work with the foreign students at the faculty of psychiatry, general and medical psychology. For improvement of educational material mastering on younger rates the faculty develops the methodical grants on general and medical psychology adapted specially for the foreign students. The practical lessons will be carried with active participation of all students, the test tasks with variants of the answers are used, the psychological techniques are fulfilled. The special attention at study of psychiatry is given to skill of the foreign students to communicate with the mentally ill patient, to carry clinical inspection, to prove the diagnosis and nominated therapy. Such approach with active participation of all students at the lesson, use of the supervising and training programs, thematic videofilms, obligatory conducting of mentally ill patients, protection of illness history promotes the best mastering of theoretical material, purchase of practical skills and better preparation of the future experts.

Сучасні умови ставлять перед викладачами вищої школи завдання вдосконалення методів викладання та пошуку нових форм роботи із студентами з метою підвищення якості підготовки спеціалістів лікувального профілю. Особливі труднощі виникають перед викладачами, які працюють з іноземними студентами.

Уже декілька років у Дніпропетровській державній медичній академії навчаються іноземні студенти, які після проходження підготовчого факультету і вивчення російської мови, якою ведеться викладання як теоретичного, так і практичного курсу медичних дисциплін, включаються в навчання.

Однак студенти молодших курсів, які розпочали вивчення загальної психології, мають у більшості

випадків дуже низьку мовну підготовку. Через це не можуть якісно засвоїти предмет і під час заліків показують недостатню глибину знань. Ураховуючи більш низький рівень загальноосвітньої підготовки та мовний бар'єр іноземних студентів, виникає необхідність особливого підходу та уваги у викладанні дисципліни. Для полегшення засвоєння навчального матеріалу співробітниками кафедри розроблено методичний посібник із загальної і медичної психології, адаптований спеціально для іноземних студентів. Використання посібника сприяє кращому засвоєнню теоретичного матеріалу із загальної та медичної психології. На практичних заняттях викладачі нашої кафедри намагаються створювати максимально ділову обстановку з активною участю всіх студентів. Заняття із загальної і медичної психології починаються із з'ясуван-

ня початкового рівня знань з теми. Для цього кожному студентові пропонуються тестові завдання з варіантами відповідей, з яких потрібно вибрати правильну. Спочатку ця частина роботи давалась важко, але після тренувань студенти розпочали легко справлятися із цим завданням. Також на заняттях із загальної і медичної психології широко використовуються різноманітні психологічні методики, які дозволяють краще пізнати психологічні особливості кожної людини. Як правило, ця частина роботи викликає у студентів особливу зацікавленість і допомагає краще пізнати себе.

На 4 курсі як вітчизняні, так і іноземні студенти вивчають психіатрію. У більшості випадків рівень мовної підготовки іноземних студентів до 4 курсу підвищується, що значно полегшує викладання психіатрії, порівняно з викладанням загальної і медичної психології на молодших курсах. Але основна частина практичного заняття з психіатрії присвячена курації психічнохворих. Зрозуміло, що для діагностики психічних порушень необхідно добре володіти російською мовою та розуміти мову психічнохворих, тому допомога викладача полягає не тільки в показі діагностичних прийомів, але й у з'ясуванні студентами незрозумілих слів та висловів хворих. Разом з викладачем студенти вчаться спілкуватися з психічнохворою людиною. Ми широко використовуємо клінічний розбір хворого за темою. Сту-

денти вчаться доповідати анамнестичні дані психічнохворих, психічний, соматичний та неврологічний стани, складати план обстежень, проводити об'єктивне дослідження, трактувати лабораторні дані, обґрунтовувати діагноз, проводити диференційну діагностику та призначати лікування. Також для закріплення теоретичного матеріалу іноземним студентам пропонуються для розв'язання ситуаційні задачі з варіантами відповідей, з яких потрібно вибрати правильну. За допомогою викладачів студенти вчаться знаходити правильну відповідь та обґрунтовувати свій вибір. Працюючи за такою системою, викладач ставить за мету не лише контроль знань, але й розуміння ключових концепцій і принципів у проблемних ситуаціях, зокрема при наданні невідкладної допомоги в психіатрії, що дуже важливо в підготовці майбутнього фахівця.

Для кращого засвоєння матеріалу проводяться додаткові заняття, використовуються навчальні таблиці, слайди, демонструються навчальну тематичні відеофільми. Саме такий підхід з активною участю всіх студентів на занятті, використанням контролюючих та навчальних програм, тематичних відеофільмів та обов'язковою курацією психічнохворих сприяє кращому засвоєнню теоретичного матеріалу, оволодінню практичними навичками і, як підсумок, більш якісній та сучасній підготовці майбутніх фахівців.

УДК 378.147:57 -054.6

ВИВЧЕННЯ НАУКОВОЇ ЛЕКСИКИ З БІОЛОГІЇ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У МЕДИЧНОМУ ВУЗІ

М.В. Стеблюк, А.П. Попович, Т.І. Ємець, О.Б. Приходько

Запорізький державний медичний університет

STUDYING OF THE SCIENTIFIC BIOLOGICAL VOCABULARY BY FOREIGN CITIZENS ON THE FIRST COURSE OF TRAINING IN THE MEDICAL HIGHER SCHOOL

M.V. Stebliuk, A.P. Popovych, T.I. Yemets, A.B. Prykhodko

Zaporozhzhia State Medical University

Вивчення іноземними громадянами наукової біологічної лексики на підготовчому факультеті має декілька етапів, які пов'язані з базовим рівнем знань з біології і російської мови. У процесі вивчення наукової термінології використовуються різні форми і методи роботи.

Studying of the scientific biological vocabulary by foreign citizens at the preliminary faculty has several stages, to be connected with the basic knowledge of biology and Russian language. Different forms and methods are used while studying scientific terminology.

Вступ. Наукова лексика з біології є найбільш складною з усіх видів лексики, що вивчаються іноземними громадянами на підготовчому факультеті медичного вузу. Біологічні тексти мають свої особливості: наявність великої кількості складних речень та термінів, детальний опис об'єктів вивчення, присутність специфічних дієслів. Це викликає значні труднощі в іноземних громадян, які мають низький рівень знань з біології, а у деяких він зовсім відсутній.

Основна частина. Навчання іноземних громадян біологічної термінології проводимо в декілька етапів. На першому етапі використовуємо невеликі речення, побудовані на конструкціях “що вивчає що” або “що з чим”, які вже відпрацьовані на заняттях російської мови. Перші адаптовані тексти мають невеликий об'єм, спрощені і складаються з речень з найбільш поширеними словам. Наприклад: “Анатомія вивчає будову живого організму”, “Біологічні науки є основою вивчення медицини”. До кінця першого семестру більшість іноземних громадян читають і осмислюють невеликі за обсягом неадаптовані тексти в 300-400 слів.

На другому етапі вивчення збільшується об'єм наукової лексики на основі більш складних граматичних конструкцій, що дає змогу використовувати

науковий матеріал з відповідних шкільних підручників з біології. У кінці навчального року іноземні громадяни вміють читати неадаптовані тексти невеликих розмірів, відповідати на поставлені запитання, користуватися відповідними схемами, робити в альбомі малюнки з поясненнями будови організмів і процесів їх життєдіяльності, розв'язувати нескладні задачі з генетики.

Щоб досягти таких результатів, ми приділяємо велику увагу закріпленню лексико-граматичного матеріалу, що здійснюється за допомогою системи різних вправ, яка чітко диференційована залежно від етапу навчання. Так, на перших заняттях з біології пропонуються такі завдання:

- а) за допомогою словника визначити значення слова у тексті за певний проміжок часу (0,5-1,0 хв);
- б) знайти у тексті речення з потрібними словами;
- в) поставити питання і відповісти на них;
- г) закінчити речення, використовуючи наукову лексику заняття.

У подальшому ця система вправ розширюється і пропонуються більш складні завдання. Важливим моментом у вивченні мови спеціальності є оволодіння навичками роботи з незнайомими текстами. Це здійснюється шляхом використання різних методів та прийомів, якої: розділити текст на абзаци і скласти його план; доповнити текст на основі набутих раніше знань; записати головну інформацію

тексту у вигляді конспекту; зробити певні висновки і т. ін.

Висновки. Таким чином, використовуючи різні форми і методи навчання, створюючи умови для

творчої роботи іноземних громадян з урахуванням базового рівня знань, ми намагаємося навчити їх мови спеціальності і сформуванати навички роботи з навчальним матеріалом з біології.

УДК 615.015(07.07):378.193

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ФАРМАКОЛОГІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Г.І. Степанюк, Р.П. Редько, Н.І. Волощук

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE METHODOICAL APPROACHES TO TEACHING A COURSE OF PHARMACOLOGY AMONG THE FOREIGN STUDENTS

G.I. Stepanjuk, R.P. Redko, N.I. Voloschuk

Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University

У статті аналізуються найбільш розповсюджені причини недостатньої підготовки іноземних студентів та труднощі у навчанні їх в медичних навчальних закладах, а також наводяться основні методичні підходи до викладання курсу фармакології у Вінницькому державному медичному університеті.

In this article the most wide-spread causes of insufficient preparation of foreign students and complexity are analyzed at learning them in medical educational institutions, and also are stated the basic methodical approaches on teaching a course of pharmacology at Vinnitsa state medical university

Питання якісного оволодіння іноземними студентами знаннями з фармакології, яку без перебільшення можна віднести до важких предметів у вищих медичних навчальних закладах, є досить важливою і одночасно, складною проблемою. Це обумовлено, по-перше, тим, що певна частина студентів не має достатнього рівня середньої освіти, що суттєво позначається на оволодінні тими медичними дисциплінами, в тому числі і фармакологією, які базуються на знаннях біології, фізіології, хімії, фізики тощо.

По-друге, сама система навчання в середніх навчальних закладах більшості країн світу має деякі відмінності від східноєвропейської, тому іноземні студенти довгий час не можуть адаптуватись до такої системи.

По-третє, на процес підготовки до занять і засвоєння матеріалу на практичних чи семінарських заняттях негативно впливають недостатній рівень

володіння російською і майже зовсім відсутнє володіння українською мовою. Викладання фармакології, як і інших дисциплін, ведеться в нашому університеті поки що російською, а в клініці більшість хворих розмовляє українською мовою, що також створює певний бар'єр для практичного використання знань. Доповнюють проблему навчання також недостатні культурний, етичний і психологічний рівні деяких студентів. У окремих особистостей має місце низьке почуття відповідальності, що також є перешкодою до опанування знаннями з фармакології.

Негативним чинником для навчання іноземних студентів є відсутність, зокрема з курсу фармакології, сучасних підручників, більшість існуючих - застарілі і не відповідають сучасній програмі, а також значно оновленому арсеналу сучасних лікарських препаратів у медичній практиці.

Виходячи із наведених проблем, кафедра фармакології нашого університету впроваджує ряд заходів для кращого забезпечення навчального про-

цесу в групах іноземних студентів з метою більш глибокого та якісного оволодіння предметом.

У зв'язку з мовним бар'єром переважна більшість іноземних студентів не встигає як слід записати лекційний матеріал. Тому на кафедрі створено та видано друкарським способом "Конспект лекцій з фармакології" російською мовою, що дає можливість цим студентам докладно ознайомитись з викладеним матеріалом в домашніх умовах.

Кожних 2-3 роки на кафедрі перевидаються друкарським способом "Методичні вказівки для самопідготовки і проведення практичних занять з курсу фармакології", які містять необхідну інформацію стосовно побудови та ведення кожного практичного заняття. Вказані "Методичні вказівки" складено з урахуванням нової Програми з фармакології і оновленого арсеналу лікарських препаратів. Для іноземних студентів методичні вказівки видаються російською мовою. Заняття з іноземними студентами ведуться також поки що російською мовою.

На практичних заняттях в іноземних групах викладачі особливу увагу приділяють найбільш відомим у всьому світі препаратам та їх лікарським формам. При цьому звертається увага на синоніми лікарських препаратів, які вживаються в тій чи іншій країні залежно від контингенту студентів. Наприклад, "Бактрим" в Польщі випускається під назвою "Бісептол", в Індії – "Ко-тримоксазол" тощо.

Для контролю самостійної підготовки на практичних заняттях з фармакології, окрім опитування і систематизації тематичного матеріалу, використовується тестовий контроль знань 1-2 рівнів складності. Частина семінарських (підсумкових) занять

з іноземними студентами проводиться, як і з вітчизняними, шляхом комп'ютерного тестового контролю в режимі тренування і заліку.

На практичних заняттях значна увага приділяється оволодінню практичними навичками – виписуванню рецептів та розв'язуванню фармакотерапевтичних задач 2-го рівня, коли студент повинен виписати необхідний препарат, який може бути використаний при певному патологічному стані. При вирішенні фармакотерапевтичних задач 3-го рівня складності, в яких вказується наявність супровідної патології чи інші умови, студент повинен вибрати лише препарат однієї групи або зазначити особливі умови його використання. Виконання всіх цих завдань обов'язково обговорюється на практичному занятті. При цьому викладач пояснює помилки та всі незрозумілі питання.

Викладачі кафедри постійно проводять консультативну, в тому числі індивідуальну, роботу протягом всього навчального року, включаючи підсумкові заняття та іспити.

Іноземні студенти мають можливість відпрацювати пропущені заняття не тільки згідно з графіками прийому, але й кожного робочого дня, своєму викладачу.

Кращому засвоєнню фармакології сприяють традиційні фармакологічні вікторини та робота в студентському науковому гуртку кафедри, до яких активно залучаються іноземні студенти.

Кафедра систематично проводить виховну роботу з питань дисципліни, етики та поведінки.

Досвід показав, що вказані методичні підходи до викладання фармакології в групах іноземних студентів сприяють значному підвищенню рівня знань студентів.

УДК 61:378.1

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ І ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ 3-4 КУРСІВ МЕДИЧНИХ ВУЗІВ

Е.Г. Топка, Ю.В. Мамрак, Т.О. Квятковська, В.І. Великородній
Дніпропетровська державна медична академія

THE WAYS OF OPTIMISATION THE OPERATIVE SURGERY AND TOPOGRAPHICAL ANATOMY TEACHING TO 3 – 4 YEAR FOREIGN STUDENTS OF MEDICAL HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Е.Н. Топка, Yu.V. Mamrak, T.A. Kviatkovska, V.I. Velykorodny
Dnipropetrovsk State Medical Academy

Використання спеціальних програм з топографічної анатомії, таких як A.D.A.M.,... , дозволило значно підвищити рівень знань іноземних студентів 3-4 курсів з оперативної хірургії і топографічної анатомії.

The using of special programs in topographical anatomy, such as A.D.A.M., allow to raise significantly the level of 3 – 4 year foreign students knowledge in operative surgery and topographical anatomy.

Вступ. Виходячи з тривалого власного досвіду викладання оперативної хірургії топографічної анатомії іноземним студентам, вважаємо за необхідне звернути увагу на ряд специфічних рис, які створюють труднощі, що інколи суттєво заважають навчальному процесу. На жаль, іноземні студенти, що приїждять в Україну для здобування вищої медичної освіти, мають суттєву різницю в базисній підготовці, яку вони отримали в своїх країнах. Відомо, що рівень володіння українською чи російською мовами залишає сподіватися на краще в більшості випадків. Крім того, слід враховувати національні особливості темпераменту та характеру, які в більшості відрізняються загостреним власним почуттям гідності, рухливістю, деколи гострим реагуванням на зауваження викладача, а також бажанням ніяким чином не “втратити” свій авторитет, перш за все, не в очах викладача, а в очах оточуючих студентів.

Основна частина. Однак з часом викладачі навчилися використовувати, на перший погляд, негативні риси на користь результату – підготовки майбутнього лікаря. Ми вже відзначали позитивну роль

використання засобів Інтернету в самостійній роботі студентів взагалі й іноземних в тому числі. Значно допомагає в навчальному процесі використання спеціальних комп'ютерних програм, що достатньо швидко з'являються у світі, таких як “A.D.A.M.”, різноманітних атласів анатомії людини з озвученням, можливо, і рідною для студента мовою. Крім того, заняття, так би мовити, сам на сам із комп'ютером дозволяє студенту детально розібрати відсутні в його анатомічній освіті ланки, коли перераховані вище специфічні риси характеру не відволікають його від навчального процесу. Висока наочність програм, можливість повернути тіло чи його частину в необхідному ракурсі, а також можливість пошарового розглядання допомагають переходу до досконалого розуміння хірургічної тактики.

Висновки. Існуючий досвід використання навчальних комп'ютерних програм під час занять з іноземними студентами 3-4 курсів допоміг суттєво підвищити рівень їх знань з оперативної хірургії і топографічної анатомії. Вважаємо, що він придатний для подальшого широкого впровадження в навчальний процес медичних закладів.

УДК 611:371.3

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ
СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ВІННИЦЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. М.І. ПИРОГОВА**

**П.П. Шапаренко, Л.В. Фоміна, О.В. Шипіцина, В.О. Коваленко,
Ю.Й. Гумінський, В.О.Єрмольєв**

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

**SOME PARTICULARITIES AND PROBLEMS FOREIGN STUDENTS
EDUCATION ON ANATOMY DISTRICT OF VINNITSA STATE MEDICAL
UNIVERSITY BY N. PIROGOV**

**P.F. Shaparenko, L.V. Fomina, O.V. Shipitsina, V.A. Kovalenko,
U. I. Guminskiy, V.A. Ermolev**

Vinnitsa State Medical University by N. Pirogov

У статті обговорюються проблеми адаптації іноземних студентів до навчання в Україні, особливості тестового контролю на кафедрі анатомії людини та адаптації його для подальшого складання ліцензійних іспитів у вузі та на батьківщині.

In this article it discuss problem of foreing student adaptation to Ukraine education, particulary test control on anatomy subject and their adaptation for licension examination in our University and at home.

Вступ. Сьогодні в Україні найбільшою популярністю серед іноземних громадян користуються медичні спеціальності, про що свідчить і найбільший контингент іноземних студентів у медичних вузах.

Вінницький державний медичний університет більше сорока років з успіхом займається підготовкою іноземних кадрів. За всі ці роки в університеті отримали освіту іноземні громадяни майже із 70 країн світу. Накопичений досвід дає можливість говорити про університет як про вуз, який має вагомий авторитет в питаннях навчання і виховання іноземних студентів – “специфічної соціальної групи, яку відрізняють від населення країни, де вони навчаються, мовний, психологічний, релігійний, етнічний та інші бар’єри” [1].

Основна частина. У системі вищої медичної освіти предмет “анатомія людини” займає одне з провідних і важливих місць як традиційна фундаментально-теоретична та навчальна дисципліна. Нормальна анатомія є фактично базою всіх клінічних дисциплін. Викладання предмета на медичному та стоматологічному факультетах інозем-

ним студентам вимагає від всіх співробітників кафедри, особливо викладацького складу, не тільки високих професійних якостей, а й терпіння, людяності та вміння передати основу тих знань, які знадобляться в подальшому для вивчення провідних медичних дисциплін.

Кафедра анатомії людини є базовою та фундаментальною не тільки тому, що анатомія – це основа медицини. Це – перший і єдиний медичний предмет на першому курсі. Тому робота на кафедрі ускладнюється ще й тим, що іноземні студенти повинні опанувати, крім “чужої” для них російської або української мови, міжнародну латинську (грецьку) термінологію, здатність самостійно працювати з підручниками та спеціальною літературою, анатомічним матеріалом, слухати та нотувати лекції, а також усно відповідати під час опитування, заліків та іспитів, логічно та послідовно викладаючи набуті знання. Робота викладачів кафедри може бути полегшена тісним співробітництвом з кафедрами російської та української мови, які щорічно повинні узгоджувати та координувати навчальні плани своєї роботи із кафедрами спеціальних дисциплін, як це відбувається у нашому вузі

[2]. Таке узгоджене навчання допомагає іноземним студентам активно брати участь у навчальному процесі.

Насиченість навчального процесу першокурсників занадто великою кількістю предметів не дає можливості студенту зосередитись на головних дисциплінах. На нашу думку, є обґрунтованим і доцільним переглянути програми на доклінічному циклі навчання в бік зменшення годин для загальноосвітніх предметів (релігієзнавство, політологія, соціологія, філософія тощо) і, відповідно, збільшення для медичних дисциплін, зокрема анатомії людини.

Наша кафедра за підтримки адміністрації, навчального відділу та деканату з роботи з іноземними студентами об'єднала заняття у блоки по 4 навчальні години, що дає можливість повільного та найдетальнішого розбору як вивченого матеріалу, так і пояснення нового. Неабияку роль відіграє можливість індивідуальної роботи викладача зі студентом під час виготовлення анатомічних препаратів навчального та демонстраційного призначення (не тільки під час занять, але й позааудиторно). Такий підхід допомагає молодим "спеціалістам" отримати перші навички роботи з медичним інструментарієм.

Робота кафедри побудована таким чином, що кожен день чергує відповідальний співробітник, від якого іноземний студент може отримати пораду, допомогу у вивченні матеріалу, оволодінні та розширенні мовних горизонтів.

Хоча анатомія людини є фундаментальною, класичною наукою, вона залучає нові методи вивчення будови тіла людини. Знайомство з медичною освітою за кордоном, впровадження в Україні методів тестового контролю знань студентів вимагає впровадження таких засобів у систему навчання та контролю, що значно збагачує рівень теоретичних знань, не викреслюючи традиційних анатомічних методів.

Неможливо спростувати істину, що традиційна співбесіда екзаменатора та студента є основним, найбільш об'єктивним методом визначення рівня знань та клінічного мислення студента, оскільки вища освіта передбачає не тільки оволодіння спеціальністю, але й вміння переконливо довести свою думку до людей різного рівня освіти, світогляду, загальної культури тощо. Але зростання ролі стандартизації оцінки знань іноземних студентів за системою тестових ліцензійних інтегрованих іспитів вимагає від викладачів кафедри пошуку і викорис-

тання новітніх педагогічних технологій в проведенні практичних і підсумкових занять, лекцій та іспитів. Впровадження тестового контролю є конче необхідним. Студенти вперше зустрічаються з такою системою контролю знань, яка їх буде супроводжувати протягом усього періоду навчання, при отриманні диплому, післядипломної підготовки та працевлаштуванні у себе на батьківщині.

Кафедрою розроблені тестові пакети різного призначення (для опитування на окремому занятті, залікові та екзаменаційні) та різного ступеня складності. Першим є базовий рівень знань (1 ступінь складності) – це той мінімум, без опанування якого студенти не можуть отримати позитивну оцінку і не мають морального права на подальше навчання, оскільки лікар відповідає за життя людини. З урахуванням цього положення, складання комп'ютерного тестування та практичних навичок є прохідним для складання іспитів. Перевіркою необхідного базового рівня теоретичних знань є також знання латинської та української (російської) термінології.

Прогресивним кроком у навчанні іноземних студентів було впровадження на Україні медичних ліцензійних інтегрованих іспитів "Крок-1". Крім отриманої первинної бази даних, за якою навчаються студенти, кафедрою розроблено більше 200 ситуаційних завдань за всіма темами, які допомагають їм не тільки виробити клінічне мислення, але й на відповідному рівні вирішити запропоновані центром контролю екзаменаційні завдання. Після повернення на батьківщину при працевлаштуванні вчорашні студенти здають "професійні" іспити у вигляді відповідних тестів. Для полегшення адаптування до вимог освіти їх країни співробітники кафедри використовують для навчання та опитування тести різного рівня складності англійською мовою, отримані із системи Інтернет (USMLE Step 1/ Step 2 and ECFMG English Test) та за допомогою колишніх студентів нашого вузу. При складанні тестів використовується рейтинговий (відсотковий) рівень оцінки знань.

Висновок. Таким чином, абсолютно очевидно, що робота з іноземними студентами, в тому числі викладання анатомії людини, не може бути копією роботи з вітчизняними студентами. Вона вимагає серйозних професійних змін, адаптації до умов, в яких опинились самі студенти і викладачі, врахування специфіки і важливості предмета для подальшого засвоєння медичної науки в цілому і адаптації при працевлаштуванні.

Література

1. Рибаченко Л.І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України (1946-2000 рр.): Автореф. дис. канд. пед. наук. – Луганськ, 2001. – 20 с.
2. Василенко Г.Л., Тищенко Л.Т. О межпредметной ко-

ординации в обучении языку специальности студентов-иностранцев медицинских учебных заведений: Материали міжнар. наук.-практ. конф., 4-6 лютого 2002. – С. 226-232.

УДК 371.302.3

ВИВЧЕННЯ ШЛЯХІВ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Л.Г. Шаповал, Н.М. Ткачук, Є.Р. Грабовецька, В.М. Петюніна
Харківський державний медичний університет

STUDYING OF THE WAYS OF FOREIGN STUDENTS' LEARNING ACTIVITY IMPROVEMENT

L.G. Shapoval, N.M. Tkatchuk, Ye.R. Grabovetskaya, V.N. Petiunina
Kharkiv State Medical University

У статті розглянуто деякі принципи шляхів підвищення пізнавальної діяльності іноземних студентів першого курсу з урахуванням особливостей такого контингенту. Серед них: відбір та побудова навчально-методичної літератури, організація самостійної роботи студентів, об'єктивний контроль знань та формування психологічного клімату в навчальних групах.

Some ways of learning activity improvement of the first year foreign students are considered in the article. Teaching peculiarities of these contingent are taken into consideration. Among them there are: selection and development of educational and methodical literature, organization of students' selfwork, objective evaluation of their knowledge and formation of psychological atmosphere in educational groups.

Потреба, бажання – основна рушійна сила поведінки людини. Мотиви як психологічні фактори займають провідне місце в поведінці особи. Тому одним з головних завдань вищої школи є вивчення та формування мотивації студента до основного виду його діяльності – навчання.

Аналіз навчальної діяльності іноземних студентів у вищих навчальних закладах дозволив виділити в ній деякі специфічні особливості. По-перше, це наявність значною мірою мовного бар'єру для тих, хто навчається українською, російською та англійською мовами. Останні здебільшого з арабського світу, Північної Африки, Індії і англійську використовують як другу мову.

По-друге, студенти приходять до вузу з величез-

ною різницею в рівні підготовки з фундаментальних дисциплін. По-третє, як правило, такі студенти зараховуються до вузу не з першого вересня, а протягом двох-трьох місяців, що ставить їх у нерівні умови вже на перших рубежах контролю знань.

Наявність досить складного матеріалу, який пропонується їм вже на першому курсі, викликає розгубленість, страх неспроможності оволодіти складним навчальним навантаженням та невміння організувати особистий час для самостійної роботи. Все це формує негативний підхід до навчання, низький рівень мотивації.

Прагнення підвищити ефективність навчального процесу, скоротити період адаптації у вузі стимулює пошук нових шляхів та механізмів, що мають сприяти якісному засвоєнню навчального матеріалу та формуванню в них вмінь та навичок. Серед них: *відбір та побудова навчально-методичної*

© Л.Г. Шаповал, Н.М. Ткачук, Є.Р. Грабовецька, В.М. Петюніна, 2002

літератури, організація самостійної роботи студентів, об'єктивний контроль знань та формування психологічного клімату в колективі.

Продуктивне засвоєння нового матеріалу вимагає ефективної розумової діяльності, яка є основою будь-якого навчання. Існування багатьох методів у поданні нового матеріалу з метою полегшення його запам'ятовування вимагає використання систематизації або групування матеріалу як одного з ефективних способів [1].

Так, при вивченні курсу біонеорганічної, фізико-колоїдної та біоорганічної хімії, крім традиційних форм подання матеріалу (лекції, практично-лабораторні заняття), студенти забезпечуються розробленим на кафедрі робочим зошитом, в структуру якого входять, крім теми, мотивації, вихідного рівня, завдання навчального та контролюючого рівня та практичні навички, якими повинен оволодіти студент.

Крім того, студенти з англійською мовою навчання забезпечуються повними текстами лекцій англійською мовою з метою підвищення продуктивності праці під час лекції.

Формування у молодих фахівців прагнення до безперервної самоосвіти, здатності постійно оновлювати здобуті знання, вміння швидко адаптуватися до змін та корегувати професійну діяльність неможливе без організації ефективної самостійної роботи студента. На думку багатьох вчених, саме самостійна робота повинна стати основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців [2]. Цілям ефективної організації само-

підготовки студентів служить розроблений кафедрою робочий зошит.

Самостійна робота має велике виховне значення – вона формує самостійність як рису характеру, що відіграє істотну роль при формуванні сучасного спеціаліста вищої кваліфікації [3].

Об'єктивна оцінка результатів успішності студентів з дисципліни являє собою одну з головних проблем підвищення і розвитку пізнавальної активності. Мотиваційна компонента цієї оцінки має як виховне, так і навчальне значення.

Найбільш перспективним, на наш погляд, є використання диференційної системи оцінок, що полягає в наборі рейтингу протягом вивчення всього курсу. Сума балів є основою для атестації студента по курсу і легко трансформується в традиційну для вузу оцінку.

Сприятливий психологічний клімат у студентському колективі в змозі забезпечити лише високоосвічений, грамотний фахівець з високим рівнем загальної культури. При роботі з іноземними студентами викладач повинен добре розуміти як вербальну (навчальну інформацію), так і невербальну комунікації. Основними компонентами останньої є міміка, жести, поза, погляд тощо, що при недостатньому мовному взаєморозумінні є чи не найголовнішим фактором психологічної рівноваги.

Таким чином, накопичений досвід роботи дозволяє стверджувати, що забезпечення цілісного підходу до активізації пізнавальної діяльності студентів з нерідною мовою навчання, знання особливостей функціонування їх в різних видах діяльності дозволяє більш ефективно, цілеспрямовано організувати навчальний процес.

Література

1. Пасічник І.Д. Психологія поетапного формування операційних структур систематизації- Острог: Острозька Академія, 1997, 216с.
2. Граф В., Ильясов И.И., Ляудис В.Я., Основы органи-

зации учебной деятельности и самостоятельной работы студентов. –М., 1981.

3. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. –К., 1990.

УДК 616-055.5/7(072)

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ГЕНЕТИКИ В ОДЕСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

А.В. Шевеленкова, Л.Г. Кириченко, М.М. Чеснокова
Одеський державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

EXPERIENCE OF TEACHING MEDICAL GENETICS IN ODESSA STATE MEDICAL UNIVERSITY

A.V. Shevelenkova, L.G. Kyrychenko, M.M. Chesnokova
Odesa State Medical University

Труднощі викладання будь-якої дисципліни іноземним студентам пов'язані з мовними проблемами, різною мовною підготовкою студентів, різною швидкістю сприйняття медичної інформації. Вирішенню цих та інших проблем сприяють структурування лекційного матеріалу, обов'язкова демонстрація схем, таблиць, кодограм із фенотипами хворих, відеофільмів на лекціях, практичних заняттях, а також при самостійній роботі студентів. Це також важливий етап підготовки іноземних учнів до роботи з хворими. Одним з вирішальних моментів в організації навчального процесу є створення адаптованих навчальних посібників.

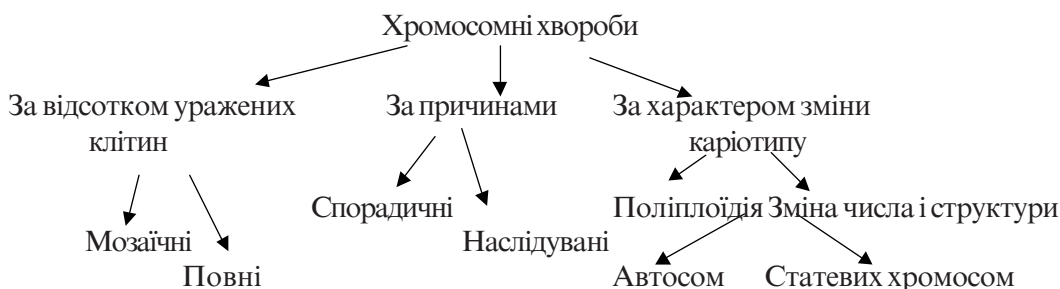
Problems in studying of any discipline by foreign students are caused by language problems, different level of language knowledge and different rate of acceptance of medical information by the students. Solving of these and some other problems is possible by structuring of lecture material, demonstration of schemas, tables, codograms with phenotypes of the patients, video films during the lectures and practical classes. It is also important for training to work with patients. One of the key moments is publishing of adopted manuals in medical disciplines.

Вступ. Викладання будь-якої дисципліни іноземним студентам має свої особливості, пов'язані, насамперед, зі ступенем володіння мовою, швидкістю сприйняття інформації на лекціях, практичних заняттях, при самостійній роботі з навчальною літературою. Слід зазначити, що і на старших курсах в окремих студентів існують мовні проблеми. Разом з тим, у кожній групі є студенти, що вільно володіють мовою. Неминуче виникає потреба викладу в стислій формі досить повного обсягу інформації студентам з різною мовною підготовкою.

Крім того, у нас навчаються студенти з різних країн. Багато хто з них на батьківщині розмовляли однею мовою, а вивчали предмети іншою (англійською, французькою). Тобто при засвоєнні матеріалу

вони перекладають терміни не один раз, а двічі. Це сповільнює процес засвоєння інформації й утруднює пояснення складних генетичних термінів. Навіть у студентів, що вільно володіють мовою на побутовому рівні, виникають певні труднощі при розумінні медичної інформації. Вирішенню цих проблем сприяє ряд методичних прийомів, розроблених на кафедрі клінічної імунології, генетики і медичної біології при викладанні клінічної генетики.

Основна частина. По-перше, при читанні лекцій ми широко використовуємо схеми, логічні структури, що можуть бути наведені на кодограмах і таблицях. Наприклад, у лекції "Хромосомні хвороби" класифікація цієї патології може бути представлена в такий спосіб.

© А.В. Шевеленкова, Л.Г. Кириченко, М.М. Чеснокова, 2002

Класифікація доповнена прикладами хромосомних синдромів, супроводжується демонстрацією фенотипів хворих і каріотипів. Потім ми характеризуємо кожну групу хромосомних хвороб відповідно до ступеня зміни каріотипу (поліплоїдія, зміна числа і структури автосом, зміна числа і структури статевих хромосом). Вони відрізняються за часом маніфестації, клініки, прогнозом для життя, веденням хворих, можливостями лікування. У ході обговорення матеріалу студенти, які повільно сприймають інформацію, читають,чують і записують основну логічну схему, а студенти, які добре володіють мовою, встигають записати і додаткову інформацію.

Таким чином, логічні схеми не тільки дозволяють установити логічні зв'язки, систематизувати матеріал, але і вирішити проблему викладу необхідного обсягу інформації студентам з різним рівнем мовної підготовки. Крім того, студенти бачать терміни на схемі, кілька разів протягом лекціїчують їх, складні питання можуть додатково обговорювати. Багаторазове повторення, поєднання роботи зорового, слухового аналізаторів і рухової активності прискорюють засвоєння і запам'ятовування інформації.

Другий методичний підхід – демонстрація фенотипів хворих. Нами створений банк фотографій хворих з різними спадковими захворюваннями, а для лекцій підготовлені кодограми з цих фотографій. При необхідності хворі сфотографовані в різних проекціях, виділені характерні ознаки тієї чи іншої патології. Студенти мають можливість знайомитися з фенотипами хворих, з назвами основних симптомів не на мальованих таблицях, а на “живому матеріалі”. Це особливо важливо перед роботою з хворими, тому що основний метод діагностики спадкової патології – портретна діагностика. Від того, наскільки добре знають студенти всі мікроознаки, залежить результативна робота з хворим.

Ілюстративний матеріал може бути використаний студентами не тільки на заняттях, але і при самостійній роботі, підготовці до заліку.

Третій напрямок нашої роботи з іноземними студентами – використання відеофільмів. Демонструвати студентам тематичних хворих зі спадковими хворобами в умовах короткого циклу завжди було складно, тому що багато спадкових хвороб рідкісні, медико-генетичні центри і консультації працюють у режимі поліклініки, а у відділеннях стаціонару перебування кожного хворого обмежене визначеними тимчасовими термінами. Використання навчальних відеофільмів може частково вирішити цю проблему. На кафедрі є відеофільми, що ми зняли у відділенні

Одеської обласної клінічної лікарні у медико-генетичному центрі. Наприклад, в розділі “Хромосомні хвороби” ми маємо такі сюжети: синдроми Дауна (різні вікові групи), Едвардса, Патау, Вольфа-Хиршхорна. Нами цілком знята методика каріотипування – методика, що реально триває 1-3 тижні. При описі загальних симптомів хромосомних хвороб ми демонструємо відеофільм з описом хворого із синдромом Едвардса, а потім називаємо загальні симптоми хромосомної патології. Такі складні для пояснення іноземним учням мікроознаки, як монголоїдний і антимонголоїдний розріз ока, епікант, мікрогенія, стопакачалка, висвітлюються при демонстрації відеофільму і не вимагають подальшого пояснення.

Важливою проблемою у викладанні будь-якої дисципліни іноземним студентам є наявність адаптованої до їхнього знання мови навчальної літератури. Бажано, щоб підручник був ілюстрований дуже інформативними малюнками, таблицями, логічними схемами, мав словник складних термінів. Використання спеціальної літератури дозволяє скоротити час на розуміння тексту (мови) і перейти до осмислення і запам'ятовування змісту. Саме з такою метою нами підготовлений і виданий спеціальний навчальний посібник “Клінічна генетика”. У підручнику наведено контрольні питання до теми, коротко і повно викладено теоретичний матеріал, наведено приклади тестових завдань, які студенти можуть використовувати для самоконтролю і при підготовці до занять.

У даний час з розширенням прийому іноземних учнів до медичних вузів назріла необхідність створення спеціальних навчальних посібників для цієї категорії студентів у державному масштабі.

Висновки. Структурування лекційного матеріалу, обов'язкова демонстрація схем, таблиць, кодограм із фенотипами хворих, відеофільмів на лекціях дозволяють вирішувати не тільки проблему наочності. Це шлях подолання мовного бар'єру, можливість пояснити цей же матеріал студентам з різною мовною підготовкою. Перераховані матеріали використовуються студентами при самостійній підготовці до практичних занять, заліків. Це також важливий етап підготовки іноземних учнів до роботи в лікарні.

Одним з вирішальних моментів в організації навчального процесу є створення адаптованих навчальних посібників, у яких повнота викладу матеріалу поєднується з доступністю і простотою мови. При наявності всіх цих умов істотно підвищується якість засвоєння матеріалу і створюються умови для підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

УДК 378.147-054.6-057.87:616.9:616-053.1/.71

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЗНАНЬ З ПЕДІАТРІЇ ТА ДИТЯЧИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Л.Р. Шостакович-Корецька, О.Є. Абатуров, Г.Г. Верник,
В.В. Маврутенков, О.О. Агафонова, О.М. Герасименко, І.В. Будаєва
Дніпропетровська державна медична академія

THE IMPROVEMENT OF THE METHODS OF MANAGEMENT OF THE KNOWLEDGE QUALITY IN GENERAL PEDIATRICS AND PEDIATRIC INFECTIOUS DISEASES FOR FOREIGN STUDENTS

L.R. Schostakovych-Koretska, O.Ye. Abaturov, H.H. Vernyk,
V.V. Mavrutenkov, O.O. Agafonova, O.M. Herasymenko, I.V. Budayeva
Dnipropetrovsk State Medical Academy

Покращити якість знань з педіатрії та дитячих інфекційних хвороб у студентів-іноземців можна шляхом підвищення ефективності сприймання лекцій, підвищення мотивації навчання, індивідуалізацією роботи з кожним студентом, активізацією самостійної роботи з учбовою та науковою літературою. Поліпшенню цих форм роботи також сприяє зворотній зв'язок з іноземними студентами.

The improvement of the knowledge quality in pediatrics and pediatric infectious diseases for foreign students can be achieved by the increase of the efficacy of lectures perception and the motivation of learning, by the implantation of the individual approach to every student, by activation of individual work with didactic and scientific literature. The reciprocal connection with the foreign students ameliorates these forms of work.

Вступ. Десятирічний досвід викладання педіатрії та дитячих інфекційних хвороб іноземним студентам дозволив значно підвищити цей процес останнім часом. Сприяло цьому і те, що студенти навчаються на кафедрі протягом двох років. Це допомагає більш ретельно вивчити індивідуальні особливості іноземних студентів, зробити стосунки викладача і студента більш довірливими. Але й сьогодні рівень знань іноземних студентів є недостатнім. Це зумовлено, з нашої точки зору, мовним бар'єром, низькою мотивацією навчання, недостатнім знанням нами специфіки охорони здоров'я тих країн, з яких прибули студенти у наш ВУЗ.

Основна частина. Ми пропонуємо покращити якість знань шляхом удосконалення основних етапів учбового процесу.

Клінічна лекція є важливим етапом формування професійної майстерності спеціаліста медичного

профілю. Лекція відіграє важливу роль в стимулюванні інтелектуальної і емоційно-вольової сфери особистості лікаря, формуванні принципів і норм медичної етики, якщо посилається на національні традиції і звичаї іноземців, що навчаються у нас в Україні.

Перенавантаження лекції теоретичними міркуваннями, класифікаціями приводить до того, що увага студентів швидко розсіюється, зникає інтерес до теми, внаслідок чого знижується можливість засвоєння матеріалу.

Лекційний матеріал повинен містити не максимум відомостей, що викладаються, а розумний мінімум знань і умінь, обов'язковий для кожного лікаря. В той же час, скорочення лекції до об'єму, який здатні сприйняти студенти-іноземці може значно понизити засвоєння необхідної програми. Уникнути цього може допомогти читання лекцій зрозумілою, науковою мовою з використанням новітньої термінології, широке використання наочних посібників: таблиць, прозірок, слайдів тощо. Це дозволяє більш успішно долати мовний бар'єр,

© Л.Р. Шостакович-Корецька, О.Є. Абатуров, Г.Г. Верник та ін., 2002

складності слухового сприймання, так як відомо, що зорове сприймання в 3 рази вище слухового.

При використанні прозірок, слайдів треба уникати швидкої зміни кадрів, дослівного коментування їх змісту та несвоечасної появи на екрані.

Подолати труднощі сприймання лекцій на слух допомагає створення банку текстів лекцій на кафедрі, якими б могли користуватися студенти, а також використання під час лекції диктофонів.

З метою підвищення мотивації навчання студентів-іноземців необхідно знати актуальні потреби відомств охорони здоров'я тих держав, з яких прибули студенти:

- а) стан інфекційної захворюваності;
- б) ареал генетичних захворювань;
- в) особливості харчового раціону населення та ін.

Ці потреби ми враховуємо при складанні робочих програм для іноземних студентів і внесені нами зміни затверджуємо на засіданні ЦМК ВУЗу.

В майбутньому для успішної сертифікації диплома лікаря ДДМА після закінчення ВУЗу і наступної адаптації набутих практичних навичок і теоретичних знань треба мати національні стандарти охорони здоров'я держав, що тісно співпрацюють з нами.

Підвищити мотивацію необхідності навчання допомагає використання тестового контролю на кожному занятті, а підвищити рівень засвоєння знань на практичному занятті допомагає використання розроблених на кафедрі алгоритмів етіотропного, патогенетичного, симптоматичного лікування та алгоритмів надання невідкладної допомоги при станах, що загрожують життю дітей. Великої уваги з боку викладача потребують іноземні студенти під час курації хворих та написання історії хвороби. На відміну від вітчизняних – іноземні студенти мають труднощі в спілкуванні з хворими дітьми та їх батьками. Це знову ж таки обумовлено і мовним бар'єром, і недоліками в спілкуванні. Тому викладач повинен на протязі всього часу курації постійно працювати поруч зі студентами, надаючи їм методичну і практичну допомогу з проведення об'єктивного обстеження дитини, а потім проводити багаторазові додаткові консультації по написанням учбової історії хвороби.

Деякі студенти-іноземці важко засвоюють програму аудиторних занять, не кажучи уже про самостійну позааудиторну підготовку. Тому, з метою оптимізації учбового процесу на початку циклу дається одна із тем, розрахованих на самостійне засвоєння. Студент готує повідомлення на зада-

ну тему, яке заслуховується в кінці заняття, доповнюючи розбір матеріалу, що проводиться шляхом клінічного розбору хворих, усних відповідей та рішення тестових завдань. Підготовку повідомлення студенти проводять з використанням монографій, журнальних статей, оглядів. Такий метод активізує студентів, піднімає їх інтерес до занять, привчає до самостійної роботи з книгою у бібліотеці, розширює кругозір та рівень спеціальних знань. Для цього доцільно мати у бібліотеці достатню кількість нової навчальної та наукової літератури.

На особливу увагу заслуговує досвід проведення учбово-наукових конференцій один раз протягом циклу. Для конференції обирається тема, що викликає затруднення при засвоєнні. Кожен студент-іноземець готує реферат та доповідає основні його положення на конференції. Крім реферату, студенти готують ілюстративний матеріал (схеми, таблиці, малюнки), який частіше демонструють у вигляді прозірок. В кінці конференції проводиться обговорення доповідей, студенти самі оцінюють роботи своїх товаришів.

Підвищити якість навчання іноземних студентів можуть допомогти зворотні зв'язки з випускниками ВУЗу, що повинні здійснюватися деканатами іноземних студентів та відділом зовнішніх зв'язків. Важливо знати:

- можливість їх приїзду до вузу для підвищення післядипломної освіти і виступ перед студентами-співвітчизниками;
- важливо отримати інформацію про труднощі, "слабкі місця", з якими довелось зустрітись нашим випускникам в професійній діяльності;
- відомості про рекламацію на наших випускників-іноземців.

Сприятиме якості навчання іноземних студентів створення курсів підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу вузів при КМАПО, де викладачам буде надаватися методична допомога з покращання педагогічного процесу щодо іноземних студентів.

Для підготовки конкретних рекомендацій доцільно використовувати результати тестування, що проводяться психофізіологічними лабораторіями серед студентів, які вступили до медичного вузу.

Висновки. Таким чином, запропоновані нами методи удосконалення навчання іноземних студентів дають змогу підвищити якість знань з педіатрії та дитячих інфекцій, про що свідчать позитивні результати "Кроку-2".

УДК 618(07.07)

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ІЗ СПЕЦІАЛЬНОСТІ "АКУШЕР-ГІНЕКОЛОГ" НА ФАКУЛЬТЕТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

А.В. Бойчук, А.Ю. Франчук, Н.М. Олійник, В.І. Коптюх, О.І. Хлібовська, І.М. Маланчин, В.С. Шадріна, В.В. Сопель, Б.М. Бегош, Л.Є. Лимар.
Тернопільська Державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

THE IMPROVEMENT OF TRAINING OF THE FOREIGNER STUDENTS AT POST GRADUATE TRAINING FACULTY, THE DEPARTMENT OF OBSTETRICS AND GYNECOLOGY.

A.V. Boychuk, A.Y. Franchuk, N.M. Oliynyk, V.I. Koptyh, O.I. Chlibovska, I.M. Malanchin, V.S. Shadrina, V.V. Sopil, B.M. Begosh, L.E. Lyamar
Тернопільська Державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

Висвітлено питання навчання в клінічній ординатурі за спеціальністю "Акушерство та гінекологія" на кафедрі акушерства і гінекології ФПО ТДМА.

In this article we shows our experience in training of the foreigner students at post graduate training faculty, the department of obstetrics and gynecology.

Вступ. На сьогодні ринок освітніх послуг, що надаються в Україні іноземним громадянам, суттєво розширився. Професійна підготовка іноземців на факультеті післядипломної освіти знаходить своє розповсюдження в багатьох вищих медичних закладах і потребує подальшого вдосконалення [1, 2]. Мета роботи колективу авторів - показати досвід роботи з іноземними студентами при проходженні ними клінічної ординатури в Тернопільській державній медичній академії ім. І.Я. Горбачевського.

Основна частина. У Тернопільській державній медичній академії ім. І.Я. Горбачевського на факультеті післядипломної освіти проходять стажування студенти-іноземці. Так, за період з 1990 по 2002 р. на кафедрі акушерства та гінекології факультету післядипломної освіти навчалися в очній клінічній ординатурі студенти із Сирії та Палестини. У зв'язку з цим, зросли вимоги професорсько-викладацького складу до створення адаптованої

системи організації навчального процесу з урахуванням особливостей традицій та культури цих країн, подолання мовних бар'єрів, орієнтації на індивідуальні можливості студентів, які навчаються на факультетах післядипломної освіти.

Свого часу викладацький склад кафедри перед відкриттям відділення для іноземних громадян старанно готувався на кафедрі іноземних мов, удосконалюючи знання та мовні можливості з англійської мови. На планових семінарських заняттях вивчалися мовні діалоги з основних розділів медицини, в тому числі з акушерства та гінекології, готувалися англійською мовою методичні розробки та вказівки для підготовки і роботи на практичному та семінарському заняттях.

Коли іноземний студент, який навчається в клінічній ординатурі, приходить на кафедру, викладачі безпосередньо від студента отримують дані про нього: знання української або російської мови, можливість спілкування тією чи іншою мовою, країна, з якої приїхав студент, та особливості її націо-

нальної культури, сімейний стан, індивідуальні побажання про проходження навчання у відділеннях базової клініки, на якій знаходиться кафедра. Після знайомства із співробітниками кафедри студента ознайомили з клінікою, яка складається з пологових відділів, гінекологічного відділення та онкогінекологічного відділення на базі обласного онкодиспансеру. Наявність бази онкодиспансеру дозволяє студенту, а особливо іноземцю, вивчити та вдосконалити професійні навички у виконанні оперативних втручань.

Відповідальним моментом у навчанні студента акушерства є чергування в пологовому будинку, що дозволяють йому вдосконалити свої знання під час проведення фізіологічних та патологічних пологів.

Позитивним моментом у проходженні клінічної ординатури іноземними студентами на нашій кафедрі є їх участь у клінічних та патологоанатомічних конференціях, де вони мають можливість висловити українською мовою з повідомленнями по основних розділах акушерства та гінекології, а також з рецензіями щодо розбору перинатальних втрат, які готують під керівництвом викладача.

Література

1. Дунаєв В.В., Стець В.Р., Ліненко В.І. та ін. Підготовка навчальних посібників міжнародного рівня з використанням підручників різних країн світу // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармакологічних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації: Навчально-методична конференція. - Тернопіль, 1999 р. - С. 94-95.

Одним із елементів навчання студента-іноземця в клінічній ординатурі є відвідування лекцій з акушерства та гінекології, які читають на кафедрі. Для вдосконалення теоретичних знань та професійної майстерності студент-іноземець може користуватися мультимедійним компакт-диском із практичної гінекології, створеним співробітниками кафедри, що є на кафедрі. Крім того, для підготовки до семінарських занять клінічний ординатор має можливість опрацювати першоджерела російською та українською мовами. За умови, що студент добре володіє англійською мовою, є можливість розширити свої знання за допомогою Інтернету, що функціонує при ТДМА.

Після закінчення навчання в клінічній ординатурі студент-іноземець складає екзамен та одержує сертифікат лікаря акушера-гінеколога.

Висновок. Наведена система підготовки лікаря-іноземця за спеціальністю "Акушер-гінеколог" у клінічній ординатурі достатньою мірою виконує своє призначення та може бути рекомендована як приклад для навчання факультетам післядипломної освіти.

2. Андріянова О.Ю. Самостійна робота як один із методів активного навчання студентів-іноземців // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармакологічних навчальних закладах I-IV рівнів акредитації: Навчально-методична конференція. - Тернопіль, 1999. - С. 276.

УДК: 614. 23 (477)

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ЛЬВІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

М.Р.Гжегоцький, Е.С.Варивода, О.В.Смолькова,
І.І.Солонинко, М.І.Серветник

Львівський державний медичний університет ім. Данила Галицького

MODERN ASPECTS OF POSTGRADUATE EDUCATION OF FOREIGN CITIZENS IN DANYLO HALYTSKY LVIV STATE MEDICAL UNIVERSITY

M.R.Gzhegotsky, E.S.Varyvoda, O.V.Smolkova, I.I.Solonyenko,
M.I.Servetnyk

Danylo Halysky Lviv State Medical University

У статті викладені сучасні підходи до післядипломного навчання в ЛДМУ. Визначені шляхи подальшого вдосконалення післядипломної освіти для іноземних студентів.

Modern approaches to the postgraduate studies in LDMU are given in the article. The ways of further improvement of postgraduate education for foreign students are determined.

Вступ. Львівський державний медичний університет ім. Данила Галицького - це сучасний багатопрофільний навчальний заклад з потужною матеріально-технічною базою.

Кількість студентів, які місцем здобуття майбутнього фаху обрали Львівський медичний університет, збільшується з кожним роком. Причина цього полягає не тільки у високому освітньому рівні університету, але й у поступовому покращенні матеріально-технічної бази вузу. Ріст числа іноземних студентів можна розцінити як своєрідний показник стабільності в Університеті, високої міжнародної фахової оцінки отриманих тут спеціальних знань. За кількістю іноземних студентів та осіб, які навчаються на післядипломному етапі, Львівський медичний університет стабільно входить до вищих навчальних закладів, в яких на багатьох кафедрах та клінічних базах стажуються та вдосконалюють свої теоретичні та професійні навички багато іноземних лікарів. На базах клінічних кафедр Львівського медичного університету на біжучий момент навчається у клінічній ординатурі, аспірантурі та проходить стажування 39 іноземних громадян.

Основна частина. Розвиток науки, реформування вищої медичної освіти вимагають підвищення якості підготовки фахівців не тільки під час навчання у вищому навчальному закладі, але й після його закінчення, на рівні післядипломної освіти. Це єдиний і безперервний процес, який не може розвиватися без застосування сучасних технологій навчання [1,2]. Слід зазначити, що фундаментальна, глибока, цілеспрямована практична підготовка майбутніх лікарів є невід'ємною та вирішальною передумовою їх професійної діяльності [3]. В зв'язку з цим післядипломна освіта повинна тривати достатній період часу - в межах 4-5 років. На початкових етапах післядипломної освіти особливу увагу необхідно приділяти базовій теоретичній підготовці, оскільки, як показує досвід, поміж теоретичною та практичною підготовленістю випускників все-таки існує певне розмежування: теоретичні знання частково забуваються, тому що не в повному обсязі повторюються, або не використовуються в контексті практичного навчання. Ось чому на початкових етапах післядипломної освіти необхідним є повторення відповідно до фаху та подальшої спеціалізації базових теоретичних дисциплін нормальної анатомії та фізіології, патологічної анатомії, патофізіології, фармакології, клінічної біохімії. На наступних етапах

стажування майбутні лікарі-фахівці повинні оволодіти необхідними для щоденної праці рутинними практичними навичками, базовими маніпуляціями та/або нескладними оперативними втручаннями. І лише останні роки післядипломного стажування мають бути присвячені подальшій глибшій спеціалізації, вдосконаленню техніки проведення різноманітних діагностичних та лікувальних маніпуляцій.

Навчання іноземних клінічних ординаторів хірургічного профілю на сучасному етапі характеризується певними змінами, пов'язаними з широким впровадженням в хірургічну практику низки нових ендоскопічних діагностичних та лікувальних методик. Тому традиційні методи навчання та набуття практичних навичок потребують суттєвого доопрацювання. Використання ендоскопічних приладів вимагає високого ступеня індивідуалізації в процесі навчання. Необхідним є забезпечення комплексного підходу з використанням комп'ютерних та відеотехнологій, що дозволить зробити можливим впровадження в процес теоретичної та практичної післядипломної підготовки та опанування новітніми функціональними методиками діагностики та лікування [4].

Суттєвий відсоток лікарів поглиблює свою кваліфікацію на різних кафедрах стоматологічного факультету: ортопедичної стоматології (5 осіб), стоматології дитячого віку (9 осіб), хірургічної стоматології (1 особа).

Під час навчання вони активно задіяні у прийомі хворих, знайомляться з новітніми методиками лікування та протезування пацієнтів, асистують на операціях (а в подальшому і оперують самостійно), оволодівають інструментальними методами дослідження.

На кафедрах неврології та нейрохірургії у лікарів велике зацікавлення викликають нетрадиційні методи лікування. Велика увага надається удосконаленню практичних навичок при наданні невідкладної та першої допомоги нейрохірургічним хворим.

Література:

1. Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р., Солонинко І.І., Смолінська О.Є. Нові види практичних занять у загальній типології форм навчального процесу. // Практичне заняття у підготовці лікарів і провізорів, книга 1: Збірник науково-методичних праць (на матеріалах науково-методичної конференції). - Київ, КМАПО ім. П.Л.Шупика. - 22-23 лютого 2001р. - С 29-31.
2. Лобода В.Ф., Ходорчук Н.Я., Слободян Л.М. та ін. Шляхи підвищення якості післядипломного навчання лікарів-педіатрів // Медична освіта. - 2000. - №3. - С.5-6.

На кафедрі акушерства та гінекології іноземці вдосконалюють свою хірургічну майстерність під керівництвом блискучих педагогів та хірургів. Велике значення у формуванні клінічного мислення майбутнього лікаря має присутність стажистів та клінічних ординаторів на клінічних конференціях, участь в обходах та консилиумах, чергування в пологовому та гінекологічному відділеннях. Під час асистенцій на операціях, особливо пластичних операціях в гінекології, іноземні лікарі мають можливість оволодіти методикою та технікою представників Української школи акушерства та гінекології.

Проходження багаторічної клінічної ординатури та ріст професійних навичок не заперечує проведенню наукових досліджень. Навпаки, багато лікарів хочуть зробити свій внесок у наукові розробки кафедр Університету.

За останні 5 років у нашому Університеті було захищено 4 кандидатські дисертації. Готові до захисту ще 2 роботи. Це є яскравим доказом того, що навчання у ЛДМУ спочатку на додипломному, а потім на післядипломному етапах є органічним та цілеспрямованим входженням майбутніх лікарів у практичну, а надалі і у дослідницьку медицину.

Висновки. Післядипломна освіта у вищих медичних закладах України повинна на перших етапах передбачати глибоке оволодіння теоретичними знаннями з базових теоретичних дисциплін, а також набуття практичних навичок у базових маніпуляціях та нескладних оперативних втручаннях. На другому етапі слід поглиблювати свою спеціалізацію, оволодівати технікою більш складних діагностичних та лікувальних маніпуляцій. Престиж Університету і нашої країни також формується в значній мірі від того, наскільки успішним є навчання іноземних громадян у нас, і наскільки успішно буде складатися їх професійна та наукова кар'єра на батьківщині.

3. Гирін В.М. Досконала практична підготовка лікарів і провізорів - необхідна передумова їх професійної діяльності // Практичне заняття у підготовці лікарів і провізорів, книга 1: Збірник науково-методичних праць (на матеріалах науково-методичної конференції). - Київ, КМАПО ім. П.Л.Шупика. - 22-23 лютого 2001р. - С 3-5.

4. Гнатюк М.С., Завальнюк А.Х., Гнатюк Р.М. та ін. Використання сучасних навчальних технологій у педагогічному процесі // Нові технології навчання в медичному вищому навчальному закладі: навчально-методична конференція. - Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. - С.41-45.

УДК 616.314 – 089.23:378.661

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ ЗА ФАХОМ “ОРТОДОНТІЯ” НА ПІСЛЯДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ

В.Д. Куроєдова, Л.В. Смаглюк, В.А. Сірик

Українська медична стоматологічна академія

EDUCATION OF FOREIGNERS BY SPECIALTY “ORTHODONTIA” AT THE POST GRADUATE STAGE

V.D. Kuroyedova, L.V. Smagliuk, V.A. Siryk

Ukrainian Medical Stomatological Academy

Навчання в клінічній ординатурі іноземних громадян за фахом “Ортодонтія” в УМСА проводиться на кафедрі післядипломної освіти лікарів-ортодонтів (зав. каф. д-р.мед.наук Куроєдова В.Д.) протягом 2-3 років за індивідуальним планом, затвердженим на вченій раді вузу. Кафедра розробила і впровадила програму та методи викладання предмета “Ортодонтія” для клінічних ординаторів-іноземців. Досвід роботи протягом 8 років дав позитивні результати в отриманні теоретичних знань і практичних навичок для самостійної роботи лікаря-ортодонта (іноземного громадянина) на батьківщині.

Teaching of clinical orthodontics to foreign citizens in the field of Orthodontia at the UMSA is spent at the Department of Post-Graduate Education of Orthodontics during 2-3 years according to an individual plan approved by the Scientific Council of the Academy. The Department has developed and implemented the program and the methods of teaching Orthodontia to foreign medical students. 8-year long experience has given good results in attaining theoretical knowledge and practical skills by foreign students for independent work in the field of Orthodontia at their home country.

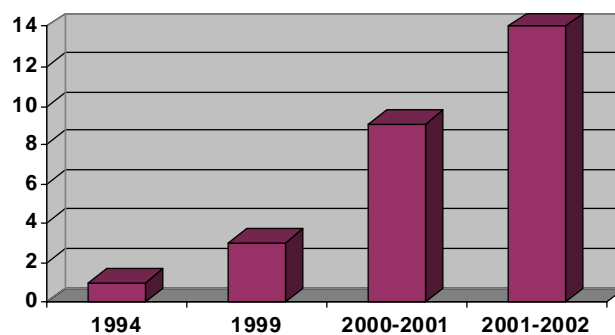
Вступ. Клінічна ординатура – це форма підвищення кваліфікації лікарів-спеціалістів. За фахом “Ортодонтія” планом передбачено 2910 навчальних годин при дворічному і 4820 - при трирічному навчанні.

Основним завданням клінічної ординатури є поглиблення професійних знань, підвищення рівня вмінь та навичок лікаря-спеціаліста за фахом з метою підготовки висококваліфікованого лікаря для самостійної роботи. Навчання в клінічній ординатурі проводиться з відривом від виробництва. Тривалість навчання для громадян України - два роки, а для іноземних громадян, від 2 до 3 років, вона - як і початок занять, обумовлена контрактом про навчання в клінічній ординатурі іноземного громадянина.

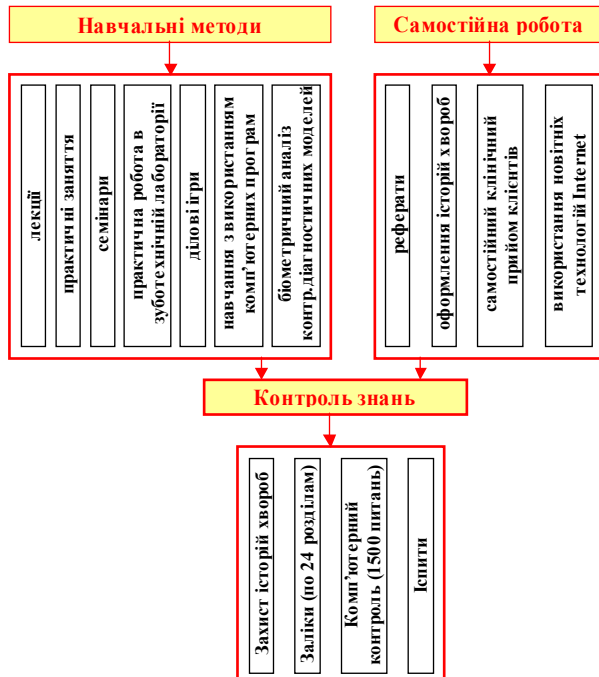
Для іноземних громадян клінічна ординатура є першою формою післядипломної підготовки, після закінчення якої і складання іспиту в своїй країні їм надається кваліфікація лікар-спеціаліст за фахом.

Основна частина. Кафедра післядипломної освіти лікарів-ортодонтів має восьмирічний досвід навчання клінічних ординаторів іноземців. За період з 1994 р. пройшли навчання 29 клінічних орди-

наторів із країн Сходу (Ліван, Сирія, Палестина, Іран, Йорданія, Єгипет). (Рис. 1).

Підготовка клінічних ординаторів за фахом “Ортодонтія” на кафедрі післядипломної освіти лікарів-ортодонтів в УМСА проводиться за допомогою різних форм та методів навчання, передбачає відвідування лекцій з усіх розділів дисципліни, що складає на першому році навчання 96 годин, на другому – 60 і на третьому – 60. Висвітлюються принципи клінічного підходу до ортодонтичного хворого, особливо дитини; сучасні методи дослідження; питання профілактики, клініки, діагностики, лікування зубощелепно-лицьових аномалій та деформацій, дефектів зубів та зубних рідів (рис. 2).

Форми та методи навчання клінічних ординаторів-іноземців проводяться за типовим навчальним планом та програмою, створеними колективом кафедри згідно наказу МОЗ України “Про затвердження положення про клінічну ординатуру” № 12 від 29.01.98 р.

На практичних заняттях здійснює самостійний прийом хворих з ортодонтичною патологією. У середньому за рік лікарі приймають до 2000 пацієнтів. Під керівництвом викладача вивчаються, засвоюються принципи організації ортодонтичної допомоги та профілактики. До плану роботи входять своєчасне виявлення порушень розвитку жувального апарату в дітей і організація диспансерного нагляду за ними залежно від групи ризику. Клінічні ординатори ознайомлюються з формами співробітництва з іншими спеціалістами (отоларингологами, ендокринологами, логопедами, психологами та ін.), поглиблено вивчають сучасні методи обстеження ортодонтичних хворих (телерентгенографію, ортопантографію, електроміографію), вдосконалюючи диференційну діагностику аномалій окремих зубів, зубних рядів і прикусу. За період навчання клінічні ординатори оволодівають сучасними раціональними методами лікування зубощелепних аномалій.

Навчання в клінічній ординатурі передбачає також подальше вдосконалення навичок діагностики та лікування дефектів зубів, зубних рядів і наслідків щелепно-лицьових травм у дітей, а також уроджених незрощень альвеолярного відростка, твердого та м'якого піднебіння.

Планом навчання передбачені й заняття в зубо-

технічній лабораторії, де лікарі вивчають особливості виготовлення ортодонтичних пристроїв, конструкцій апаратів, дитячих зубних протезів і показання до їх застосування у дітей в різні вікові періоди становлення жувального апарату. За час підготовки клінічні ординатори самостійно виготовляють регулятори функції Френкеля, знімні та незнімні конструкції ортодонтичних апаратів.

Згідно з сучасними вимогами впровадження технічних засобів навчання співробітники кафедри створили і затвердили в МОЗ України, та отримали авторські права на винахід комп'ютерної навчальної і контролюючої програми. Вона складається з 1500 тестових завдань 23 розділів за фахом “Ортодонція”.

Навчальна програма дає можливість вивчити кожен розділ програми, переглянути відповіді, проаналізувати помилки та отримати довідку з літературного джерела.

Теоретична підготовка клінічних ординаторів із ортодонтії передбачає і участь у семінарських заняттях, засіданнях наукових стоматологічних товариств, поліклінічних науково-практичних конференціях, а також самостійне вивчення рекомендованої спеціальної літератури. Клінічні ординатори виступають із рефератними повідомленнями у відділеннях, на конференціях, тематичних семінарах, використовуючи для доповідей клінічні та архівні матеріали базового закладу. При підготовці реферативних повідомлень з актуальних тем програми вони використовують клінічні дані обстежень хворих та інші матеріали.

Семінарські заняття проводяться на кафедрі з попереднім тематичним розбором хворих. На заняттях аналізуються труднощі і помилки клінічної діагностики, розглядаються диференційна діагностика і лікувальна тактика. Основна мета семінарських занять і клінічних розборів – формування клінічного мислення у лікарів.

Науковий керівник консультує клінічного ординатора з практичної та наукової проблематики, контролює виконання ним індивідуального плану, який передбачає вивчення як основної спеціальності, так і суміжних дисциплін: медична статистика, клінічна фармакологія; клінічна біохімія; клініка, діагностика і лікування невідкладних станів; терапевтична, хірургічна та ортопедична стоматологія. Для суміжних дисциплін виділено 1050 навчальних годин.

Клінічні ординатори залучаються до науково-дослідної та науково-практичної роботи кафедри. Це сприяє розширенню їхньої клінічної ерудиції та мислення, вихованню навичок дослідницької роботи.

Багато уваги кафедра приділяє ідейно-виховній ро-

боті: клінічні ординатори відвідують музеї академії та міста Полтави, ознайомлюються з науковими досягненнями співробітників кафедри й академії, у них виховується повага до ортодонтичної школи УМСА.

Двічі на рік клінічні ординатори на засіданні колективу кафедри звітують про виконання індивідуального плану підготовки, здають цифровий звіт про виконання практичної роботи ортодонтичного прийому.

Навчання іноземних громадян вимагає від викладачів гнучкого індивідуального підходу, врахування труднощів, які виникають у них під час спілкування, особливості національних звичаїв, релігії та культури їхніх країн, які суттєво відрізняються від

вітчизняних. Перебуваючи по декілька років далеко від своїх батьків та своєї країни, деякі клінічні ординатори потребують моральної підтримки, уваги та опіки. Викладачі пропагують здоровий спосіб життя, виховують почуття моральної бездоганності, милосердя, працездатності, повагу до культурних, духовних цінностей українського народу.

Висновок. Зворотний зв'язок з випускниками-іноземцями показує позитивний досвід роботи кафедри з клінічними ординаторами, що підтверджується їх успішним працевлаштуванням у державних і приватних медичних закладах своїх країн за фахом "Ортодонція".

Література

1. Куроєдова В.Д., Смаглюк Л.В., Сірик В.А. Ортодонція: Збірник тестових питань та відповідей "АМіК". – Полтава - Київ, 1995 р.- 103 с.

2. "Про затвердження положення про клінічну ординатуру." - МОЗ України від 29.01.1998 р. Наказ № 12.

УДК 614.23:616-001:617.3

ОСОБЛИВОСТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ ФАХІВЦІВ З ТРАВМАТОЛОГІЇ І ОРТОПЕДІЇ

О.Є. Лоскутов, М.Л. Головаха, О.Є. Олійник

Дніпропетровська державна медична академія

FEATURES OF TRAINING OF THE FOREIGN POSTGRADUATE STUDENTS ON TRAUMATOLOGY AND ORTHOPEDICS

O.E. Loskutov, M.L. Golovakha, O.E. Oliynyk

Dnepropetrovsk State Medical Academy

У статті розглянуті проблеми післядипломного навчання іноземних фахівців з травматології і ортопедії. Обґрунтовано необхідність індивідуальної роботи з цією групою учнів при засвоєнні практичних навичок.

In a paper the problems of training of the foreign postgraduate students on a speciality traumatology and orthopedics are construed. The necessity of personalising of the work with this group is justified at mastering practical skills.

Вступ. В останні роки відбуваються значні зміни в системі медичної освіти, зв'язані з підвищенням відповідальності лікарів і вимогливості пацієнтів до результатів лікування [1]. Необхідність удосконалення післядипломної освіти за фахом травматологія й ортопедія вже давно не викликає ніяких сумнівів [2, 3].

© О.Є. Лоскутов, М.Л. Головаха, О.Є. Олійник, 2002

Навчання іноземних фахівців, безсумнівно, має цілий ряд особливостей. Існує як мінімум два якісних результати, що підлягають розгляду при вивченні цієї актуальної для багатьох медичних вищих закладів, проблеми. Перший – це якісний результат підготовки фахівця-лікаря того чи іншого профілю. Друга сторона проблеми стосується створення умов навчання, що задовольняють учнів. Це питання най-

частіше залишається недостатньо проробленим. Необхідно враховувати, що до нас на навчання приїжджають студенти різних національностей, що мають часом зовсім інші представлення про наш уклад життя і міжособові відносини. Переважній більшості іноземних учнів властива реальна самооцінка й почуття власної гідності, соціальний інститут яких у нашому постсоціалістичному суспільстві, на жаль, сформований не в повній мірі.

Основна частина. Ринкові умови змушують медичні вищі навчальні заклади проводити рекламні акції, виконувати велику маркетингову роботу для залучення найбільшого числа учнів. Однак, необхідно враховувати, що кращою рекламою може служити відмінна робота з іноземними учнями, які дуже тісно спілкуються між собою в межах України і тримають міцний зв'язок з батьківщиною.

Однією з проблем післядипломної освіти залишається освоєння практичних навичок. Проблема ця стара і спільна як для вітчизняних, так і для іноземних інтернів. Однак, коли мова йде про іноземних учнів, цей процес ще більш утруднений.

Наш досвід післядипломної освіти іноземних фахівців із травматології й ортопедії свідчить, що

основою для якісного навчального процесу повинна бути індивідуальна робота викладача з тим, кого навчають. Другим, особливо важливим фактором, є чітке раціональне планування навчального процесу з наступним дотриманням плану. План проходження інтернатури чи клінічної ординатури необхідно скласти, дійсно, індивідуально, а не просто переписати типовий. На відміну від більшості наших співвітчизників для іноземного інтерна або клінічного ординатора цей фактор буде дійсно дисциплінуючим. Для успішного складання плану і подальшого навчання необхідно використовувати психологічне тестування на сумісність студента і викладача. Бажано вибирати для цієї мети співробітників, що пройшли стажування за кордоном і знайомі з їхніми системами освіти й охорони здоров'я.

Висновки. Сучасна практика навчання іноземних фахівців – невід'ємний елемент ринкової економіки. Від якості навчання іноземних фахівців залежить популярність навчального закладу, залежить кількість студентів, що виявлять бажання учитися. Реальна індивідуалізація навчання – невід'ємна складова післядипломного навчального процесу.

Література

1. Гайко Г.В. Стан ортопедо-травматологічної служби і перспективи її розвитку в Україні // XII з'їзд травматологів-ортопедів України: Матер. з'їзду. – Київ, 1996. – С. 1-2.
2. Лоскутов А.Е., Головаха М.Л., Олейник А.Е., Алмаз Л.М. Современные проблемы последипломного образования по специальности “травматология и ор-

топедия” // Проблемы медицинской науки та освіти. – 2001. – № 3. – С. 36-37.

3. Пастернак В.М., Бабоша В.О., Сагалай І.І. та ін. Оптимізація викладання питань гострої травми і учбово-методичні проблеми спеціальності “Травматологія та ортопедія” // Літопис травматології і ортопедії. – Київ, 1999. – С. 109-110.

УДК 611:371.3

ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВИТИ ІНОЗЕМНИХ ЛІКАРІВ

В.М.Мороз, М. В. Йолтухівський, Ф.Ф.Пшелуцький, П.Т.Дацишин
Вінницький державний медичний університет ім. М.І.Пирогова

THE EXPERIENCE AND PROBLEMS OF POST-GRADUATE TRAINING OF FOREIGN DOCTORS

V.M.Moroz, M. V. Yoltukhivskyy, F.F.Pshelutsky, P.T.Datsischn
Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University

У статті розглянуто напрямки вдосконалення післядипломної освіти іноземних громадян у Вінницькому державному медичному університеті ім. М.І.Пирогова МОЗ України. Обґрунтовано роль та місце методологічних та організаційних заходів у забезпеченні навчального процесу з іноземцями. Зокрема обговорюється досвід і проблеми організаційної роботи по залученню до навчання іноземців.

In the article the directions of improvement of foreign citizens' post-graduate education at Vinnitsa State Pirogov Memorial Medical University of Ukrainian Ministry of Public Health were reviewed. The role and significance of methodological and organizational measures in ensuring of the tuition process of international students were grounded. Specifically the experience and the problem of organizational work on drawing foreigners to studies are discussing.

Вступ. Для ВНЗ навчання іноземних громадян є завданням державної ваги у зв'язку з вирішенням завдань фінансових, політичних, соціальних, міжнародного наукового та культурного співробітництва тощо [1, 2, 3].

У системі вищої медичної освіти післядипломному навчанню належить чільне місце у підготовці висококваліфікованих лікарів та науково-педагогічних працівників. Післядипломна підготовка спеціалістів для зарубіжних країн у Вінницькому державному медичному університеті ім.М.І.Пирогова (ВДМУ) проводиться згідно з існуючими нормативними документами: Положенням про клінічну ординатуру [4] та Положенням про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів [5]. Цими документами визначено форми і порядок післядипломної підготовки фахівців для зарубіжних країн, яка проводиться на контрактній основі.

Післядипломна підготовка іноземних громадян передбачає певні особливості й додаткові завдання. Серед них мовний бар'єр, який потребує подолання, особливо у випускників закордонних ВНЗ, розбіжності програм. Зростання ролі стандартизації оцінки знань спеціалістів, впровадження нових на-

вчальних технологій, у тому числі й комп'ютерних, вимагає більш ефективних методологічних підходів до організації навчального процесу з іноземцями. Потребують врахування й еколого-географічні фактори не тільки при викладанні питань з деяких розділів програми, але й у позаурочних стосунках викладачів та іноземців.

Та головна мета є однозначною – підготувати іноземного спеціаліста до високопрофесійної роботи у себе на Батьківщині.

Форми навчання різні. Стажування (термін навчання від 3 місяців до одного року), клінічна ординатура (від 3 до 4-5 років з дозволу Міністерства охорони здоров'я України [4]), що пов'язано з визнанням сертифіката про закінчення клінічної ординатури в зарубіжних країнах при терміні навчання від 3 до 5 років. Отже, термін навчання в клінічній ординатурі визначається індивідуально за погодженням з особою, яка підписує контракт. Аспірантура, як правило, є очною формою навчання терміном від 3 до 5 років. Слід зауважити, що термін навчання в аспірантурі може скорочуватися, або продовжуватися залежно від конкретних обставин та осіб, що навчаються.

З урахуванням того, що іноземні громадяни часто підписують контракти зразу ж після закінчення ВНЗ, випускникам пропонується зарахування в

© В.М.Мороз, М. В. Йолтухівський, Ф.Ф.Пшелуцький, П.Т.Дацишин, 2002

аспірантуру після 2-3 років навчання в клінічній ординатурі. Така форма підготовки дозволяє випускнику набути певного клінічного досвіду, проявити свої наукові здібності. Після 3 років навчання в клінічній ординатурі, при успішному виконанні навчального плану й позитивній атестації завідувач кафедри звертається до ректора або в наукову частину університету з проханням про переведення клінічного ординатора в аспірантуру як такого, що має здібності до наукової роботи та перспективи для захисту кандидатської дисертації.

Усі іноземні лікарі після закінчення ординатури одержують сертифікат міжнародного зразка, який засвідчує отримання вищої форми підвищення кваліфікації, а саме – лікаря-спеціаліста певного фаху. За кордоном її називають суперспеціалізацією. Тільки наявність такого сертифіката дає право лікарям за кордоном займатися приватною практикою, відкривати приватні лікарські кабінети, а також працювати як в державних, так і в приватних медичних установах.

Важливо зазначити, що право на навчання в клінічній ординатурі або аспірантурі мають тільки ті іноземні громадяни, які одержали вищий рівень медичної освіти і кваліфікацію лікаря. Випускники медичних коледжів та медичних університетів зарубіжних країн, які мають ступінь бакалавра, не мають права на навчання в клінічній ординатурі й аспірантурі. В окремих випадках може бути розглянуто питання про зарахування їх в магістратуру при наявності у них стажу роботи лікарем не менше 2 років після інтернатури. Термін навчання в магістратурі від 2 до 3 років з врахуванням необхідності мовної підготовки. Після успішного виконання наукової магістерської роботи їм присвоюється ступінь і видається диплом магістра відповідного фаху.

Основна частина. Підготовка іноземних громадян у ВДМУ розпочалась у 1977 році. При підготовці іноземних студентів університет керується Конституцією України, Постановами Кабміну про навчання іноземних громадян [6, 7], іншими законодавчими документами України, Статутом університету. Навчання у ВДМУ, робота керівних органів та структурних підрозділів регламентується відповідними положеннями, затвердженими в установленому порядку.

Діяльність університету по підготовці лікарів із числа іноземних громадян, міжнародне співробітництво й міжнародні зв'язки координує ректор. У структурі управління навчанням іноземних громадян функціонують деканат підготовчого факультету для іноземців та деканат по роботі з іноземними

студентами. Вінницький державний медичний університет ім. М.І.Пирогова, який занесено у державний реєстр учасника зовнішньоекономічних зв'язків, має ліцензію Міністерства освіти і науки про підготовку іноземних громадян на підготовчому факультеті, на основних факультетах та у магістратурі, клінічній ординатурі й аспірантурі.

Кафедри підготовчого і основних факультетів мають сучасну добре оснащену навчальну базу з необхідним навчально-методичним забезпеченням. До навчання іноземців залучаються лише досвідчені викладачі університету. Значна частина з них працювали в країнах, з яких запрошені на навчання студенти. Велика увага приділяється роботі кураторів академічних груп, особливо на підготовчому факультеті для іноземних громадян. Вимогливість у поєднанні з турботливим відношенням кураторів до слухачів підготовчого факультету сприяє кращій адаптації іноземних громадян до умов життя та навчання в Україні. Це допомагає слухачам зробити вірний вибір для подальшого навчання – залишатися у Вінниці, чи шукати інший ВНЗ. Більшість випускників підготовчого факультету навчаються в рідному університеті на різних факультетах.

З 1977 р. навчання іноземних студентів проводиться на лікувальному і педіатричному факультетах, з 1992 – медичному, з 1994 – стоматологічному і з 2000 року – на фармацевтичному. Усього підготовлено понад 2000 лікарів. Після закінчення університету частина випускників залишається для післядипломного навчання в клінічній ординатурі та аспірантурі.

ВДМУ набув великого досвіду в навчанні іноземців у цілому й на післядипломному етапі зокрема. Перший випуск іноземних громадян, які закінчили клінічну ординатуру, відбувся у 1984 р. До 1993 р. післядипломна підготовка іноземних громадян проводилася за міждержавними угодами, а починаючи з 1993 року – виключно на контрактній основі. У даний час в аспірантурі навчається 10 іноземних громадян, в клінічній ординатурі – 23, на стажуванні – 3. Усього післядипломне навчання із 36 спеціальностей завершили більше 100 іноземних громадян. Із них 25 захистили кандидатські дисертації. Випускники ВДМУ працюють викладачами в університетах, на високих керівних посадах. Наприклад, Майембе Помбала Нгонга є заступником міністра охорони здоров'я Анголи, Гашпар Еліза – головний педіатр військово-медичної служби Анголи, Разік Абфаллах (Марокко) – професор Касабланкського університету, Н-Унга Жозе Жіме (Ангола) – представник ЮНЕСКО в Бразилії, Кароліна Рамос –

начальник управління медичної служби Міністерства внутрішніх справ Панами, Діксід Нінад (Індія) – кращий лікар-резидент з кардіології в США, Бхалчандра Десай – завідувач кафедри кардіології в Індії, Аніта Цветкова – старший експерт з охорони здоров'я Агенції біженців в Раді Міністрів Болгарії. Як бачимо, фундаментальна всебічна підготовка на кафедрах університету забезпечує випускникам-іноземцям успішне підтвердження дипломів та обіймання високих посад у наукових, адміністративних установах та закладах охорони здоров'я різних країн та міжнародних організацій.

Сьогодні однією з найскладніших проблем у післядипломному навчанні є залучення випускників у магістратуру, клінічну ординатуру та аспірантуру. Формування контингенту слухачів проводиться у співдружності з аташе по культурі посольств і консульських відділів Індії, Нігерії, Йемена, Лівану, Сирії, ОАЕ, Палестини та ін. Але власне процедура заїзду на навчання іноземних громадян організаційно координується рядом відомств згідно з законодавством України і країн проживання запрошених на навчання. У зв'язку з відсутністю державної програми з залучення на навчання іноземних громадян, немає чіткого визначення прав і особливо обов'язків усіх причетних до цього процесу. Наприклад, у постанові Кабміну про навчання іноземних громадян [6] у пункті 6 перераховується 5 міністерств, які зобов'язані надавати допомогу навчальним закладам у вирішенні питань відправлення на Батьківщину іноземних громадян і жодного слова про надання допомоги у вирішенні питань в'їзду на навчання. У постановках Кабміну про правила в'їзду іноземців в Україну [8, 9] уповноваженим представникам вищих навчальних закладів, як юридичним особам, які приймають іноземців, не надано право у випадку відмови у в'їзді в Україну запрошеного зустрітися з представником Прикордонних військ для вирішення нестандартних ситуацій. Цих двох прикладів достатньо, щоб зрозуміти, що існує нагальна необхідність інтеграції зусиль ВНЗ, Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств у справі навчання іноземних громадян. На нашу думку, необхідно створити загальнодержавну координаційну раду з метою удосконалення існуючої методичної та нормативно-правової бази навчання іноземних громадян в Україні.

Недостатність бюджетного фінансування посилює конкуренцію між медичними ВНЗ у справі навчання іноземних громадян у цілому й на післядипломному етапі навчання зокрема. Ряд ВНЗ

післядипломної підготовки лікарів належно не фінансуються з державного бюджету, а переведені на позабюджетне фінансування. Брак коштів спонукає керівників цих ВНЗ вдаватися до демпінгових цін, що наносить велику економічну шкоду всій системі підготовки іноземних громадян у ВНЗ України й післядипломного навчання.

З врахуванням ситуації що склалася, в університеті визначено післядипломну підготовку фахівців для зарубіжних країн у числі пріоритетних напрямків діяльності всіх кафедр. Навчальні плани клінічних дисциплін враховують специфіку регіональних захворювань у різних країнах Азії, Африки, Латинської Америки. З урахуванням цієї специфіки щорічно кафедри видають 10-12 методичних посібників, інших навчально-методичних матеріалів для студентів-іноземців.

Досвід показує, що серед іноземних студентів, що навчаються в університеті, є багато талановитої молоді, яку потрібно виявляти, починаючи з молодших курсів й орієнтувати на майбутнє. Особливе значення в щорічному формуванні контингенту магістрантів, клінічних ординаторів та аспірантів мають випускаючі кафедри.

Уже в студентські роки здібні іноземні студенти захоплюються увагою зав. кафедрами в першу чергу клінічних дисциплін – акушерства та гінекології, хірургії, терапії, ортопедії і травматології. Образно кажучи, їх потрібно наближувати до колективів кафедр уже в студентські роки, з ними потрібно зустрічатися, допомагати в виборі майбутньої спеціальності. Досвід показує, що така конкретна копійка робота на кафедрах з випускниками є одним із головних джерел щорічного формування контингенту магістрантів, аспірантів, клінічних ординаторів в університеті.

Не менш суттєвою проблемою на післядипломному етапі підготовки іноземних громадян є забезпечення чіткого виконання індивідуального календарного плану. Значне скорочення кількості ліжок у муніципальних лікарнях, відсутність університетських клінік, певна залежність від адміністрації лікарень негативно впливають на організацію роботи клінічних ординаторів, аспірантів безпосередньо в відділеннях лікарень. Згідно з контрактом університет бере на себе обов'язки забезпечити клінічного ординатора, аспіранта на період навчання робочим місцем, надати можливість брати безпосередню участь у лікуванні хворих. Саме виконання цих обов'язків перед аспірантом чи клінічним ординатором стикається з великими труднощами.

Ведення хворих хірургічного або акушерсько-гіне-

кологічного профілю іноземним лікарем має окрім етичного деякий юридичний аспект. Для виходу з цієї ситуації завідувачі кафедрами разом із завідувачами відділень виділяють палату хворих під патронатом доцента або досвідченого асистента к.мед.н., який юридично відповідає за хворих разом з аспірантом, чи клінічним ординатором. Хворі знають, що їх лікує досвідчений викладач університету, а його помічником є іноземний лікар. На кафедрах терапевтичного профілю післядипломна підготовка іноземних громадян вирішується з меншими труднощами.

Слід зазначити, що вкрай неприпустимі випадки формального ставлення до виконання індивідуального плану підготовки фахівця. За послуги магістрант, аспірант, клінічний ординатор оплачують, тому знання як товар потрібно надавати добротні, пам'ятаючи про ринкові відносини, якщо не бажаємо втратити більше.

Іще один аспект, на який слід звернути увагу. Підготувати аспіранта до захисту дисертації, або магістранта до захисту магістерської роботи – надзвичайно велика праця, яка цілком лежить на плечах наукового керівника. Згідно з нормативним положенням, на роботу з аспірантом виділяється лише 100 годин на рік. Тому для посилення мотивації, покращення роботи з іноземними магістрантами, аспірантами, клінічними ординаторами потрібно запроваджувати матеріальні стимули. Разом із тим, має існувати висока відповідальність і зацікавленість колективів кафедр за результати своєї діяльності в справі післядипломної підготовки іноземних громадян.

Висновки. Узагальнюючи наведене вище, ми робимо висновок, що післядипломна та наукова

підготовка фахівців для зарубіжних країн є для медичних ВНЗ пріоритетним напрямком діяльності. Робота з залучення іноземних громадян на післядипломне навчання має важливе державне значення під кутом зору політичних, економічних, наукових, культурних інтересів. Пов'язана ця робота нерозривними коренями з державними урядовими відомствами і є невід'ємною частиною загальнодержавної справи. Необхідно створити загальнодержавну координаційну раду з представників ВНЗ, Міністерства освіти і науки України, інших міністерств і відомств з метою удосконалення існуючої методичної та нормативно-правової бази навчання іноземних громадян в Україні.

Процедуру залучення іноземних громадян на післядипломне навчання слід розпочинати заздалегідь, серед студентів старших курсів через випускаючі кафедри та шляхом активної роботи всіх структурних підрозділів навчального закладу.

З урахуванням великих економічних збитків, що мають місце в результаті невиконання Постанови Кабінету Міністрів України "Про навчання іноземних громадян в Україні" [6], слід вважати неприпустимою практику окремих ВНЗ використовувати демпінгові ціни у підготовці іноземних громадян.

Вирішенню значної частини проблем підготовки висококваліфікованих фахівців та науково-педагогічних кадрів для зарубіжних країн сприятиме створення університетських науково-дослідних, клінічних та діагностичних центрів.

Моральне та матеріальне заохочення професорсько-викладацького складу дозволить покращити післядипломне навчання іноземних громадян.

Література

1. Гришак В.З., Молоткова І.Г. Особливості періоду соціальної адаптації іноземних студентів протягом перших років навчання в українському ВНЗ // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (4-6 лютого 2002 р., Київ). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – С. 3-8.
2. Иванова К.А. Проблемы межкультурной коммуникации иностранных студентов // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (4-6 лютого 2002 р., Київ). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – С. 26-34.
3. Адаменко О.В. Підготовка іноземних громадян в Україні як об'єкт педагогічних досліджень // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (4-6 лютого 2002 р., Київ). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – С. 49-53.

4. Положення про клінічну ординатуру // Наказ МОЗ України від 26.01.1998 р., № 12.
5. Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів // Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.1999 р. № 309.
6. Про навчання іноземних громадян в Україні // Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.1993 р. № 136.
7. Про затвердження Положення про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів // Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.1998 р. № 1238.
8. Про Правила в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію // Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.1995 р. № 1074.
9. Про внесення змін до Правил в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію // Постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2001 р. № 1259.

УДК 616.1/4 – 085:378.147.661.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕРАПЕВТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН КЛІНІЧНИМ ОРДИНАТОРАМ ТА АСПІРАНТАМ - ІНОЗЕМЦЯМ

М.М. Потяженко, Л.Є. Бобирьова, І.М. Скрипник, Н.Л. Соколюк,
С.О. Гаєвський

Українська медична стоматологічна академія

THE PECULIARITIES OF THE THERAPEUTICS SUBJECTS TEACHING TO THE FOREIGN CLINICAL PHYSICIANS AND POST-GRADUATES

M.M. Potyazhenko, L.Ye. Bobyriova, I.M. Skrypnyk, N.L. Sokoliuk,
S.O. Hayevsky

Ukrainian Medical Stomatological Academy

У статті викладений власний досвід з проблеми викладання терапевтичних дисциплін клінічним ординаторам та аспірантам-іноземцям. Наведені особливості лекційного курсу, семінарських та практичних занять. Зроблений висновок, що якість підготовки лікарів у клінічній ординатурі та аспірантурі визначає світовий рейтинг навчального закладу.

The article presents experience of the therapeutics subjects teaching to the foreign clinical physicians and post-graduates. The peculiarities of the lectures course, seminars and practical training are given in the work. The article concludes that the world rating of the higher educational institution is determined by the quality of the clinical physicians and post-graduates training.

В останній час в Україні значна увага приділяється підвищенню рівня вищої освіти відповідно до світових стандартів, і тому з року в рік зростає кількість іноземних студентів, які приїждять на навчання у вищі навчальні заклади нашої держави, зокрема у вузи медичного профілю. Ринкові відносини, на які орієнтуються практично всі провідні освітні заклади за кордоном, стають все більш актуальними і для вітчизняних вузів. Здатність надати високоякісні навчальні послуги найвибагливішому абітурієнтові визначає рейтинг вузу, значущість та репутацію його на світовому ринку освітніх послуг. Науковий потенціал навчального закладу також відіграє не менш важливу роль у формуванні загального рейтингу, визначає авторитетність вузу в міжнародних наукових колах, що зумовлює зростання авторитету його випускників у різних країнах світу. З іншого боку, випускники вузу із числа іноземних громадян як далекого, так і близького зарубіжжя, повернувшись в свої країни після навчання, оцінюються суспільством за рівнем їх підготовленості до практичної лікарської роботи [1] і визначають таким чином рейтинг своєї “alma mater”.

© М.М. Потяженко, Л.Є. Бобирьова, І.М. Скрипник та ін., 2002

На тлі високих вимог до якості освіти іноземного фахівця важлива роль відводиться післядипломному етапу підготовки спеціалістів, адже саме на цьому етапі формується особистість лікаря, визначається подальша професійна і наукова орієнтація колишнього випускника вузу. Лише близько 5 % випускників академії продовжують навчання на післядипломному етапі в клінічній ординатурі чи аспірантурі. Вибір, зроблений ними, ґрунтується на високій оцінці наукового потенціалу академії в цілому, задоволеності рівнем організації навчального процесу та практичної підготовки випускників. Саме ці випускники становлять ядро, на яке слід опиратися в питанні підвищення рейтингу академії. Тому навчально-методичні та наукові підходи до удосконалення післядипломної освіти іноземних студентів постійно оновлюються згідно зі світовими стандартами лікаря – спеціаліста і науковця й потребують від педагогів адекватного і своєчасного реагування на новітні технології викладання дисциплін [2].

Навчання іноземних студентів на післядипломному етапі має цілий ряд особливостей, зумовлених кінцевою метою навчання, умовами отриман-

ня освіти та проживання у чужому етнокультурному соціумі. За час навчання у вузі клінічні ординатори та аспіранти вже пройшли адаптаційний період, в основному подолали мовні бар'єри і добре ознайомилися з традиціями академії та особливостями навчального процесу на різних кафедрах. Доцільно звернути більше уваги на формування професійних навичок та вчити майбутнього лікаря-спеціаліста згідно з визначеними світовими стандартами, не відділяючи іноземця від активного спілкування з вітчизняними колегами та пацієнтами. Створені умови навчання не повинні виділяти іноземного колегу з вітчизняного професійного середовища. Навпаки, потрібно підкреслювати причетність його до функціонування як кафедри, так і базового лікувального закладу. Запорукою формування високої кваліфікації майбутнього лікаря-іноземця є розуміння ним кінцевої мети навчання, цінності отриманого ним багажу знань та практичних навичок. Мотиваційна підготовленість іноземного клінічного ординатора чи аспіранта до навчання в першу чергу передбачає усвідомлення найближчих та перспективних цілей свого професійного майбутнього, стійкий інтерес до обраної професії, високу пізнавальну активність. Саме на післядипломному етапі навчання створюються необхідні умови для реалізації високих мотиваційних запитів, адже спілкування з науковим керівником у "вузькому колі", безпосередня участь у навчальному процесі в ролі викладача та у лікувальному процесі в ролі лікаря формують у майбутнього фахівця почуття належності, тобто усвідомлення себе частиною об'єднаної за визначеними критеріями групи людей, деякі загальні інтереси якої добровільно визначені особою як дещо більш суттєве, ніж індивідуальні інтереси [3]. Згідно з "Положенням про клінічну ординатуру", яке затверджено наказом МОЗ України від 29.01.98, №12, індивідуальний навчальний план підготовки в клінічній ординатурі з конкретного лікарського фаху включає в себе вивчення основної спеціальності, низки сумісних клінічних дисциплін; клініки, діагностики і лікування невідкладних станів, клінічної фармакології та біохімії тощо.

Важливу роль відіграє індивідуалізація роботи з іноземними випускниками вузу. Засвоєння спеціальних знань та практичних навичок з клінічних дисциплін неможливе лише на семінарських та лекційних заняттях. Практична робота біля ліжка хворого, самостійна робота з монографічною та періодичною літературою, науково-дослідна робо-

та в експериментальних лабораторіях та в клініці є необхідними та ефективними ланками післядипломного навчання медиків-іноземців.

Медична освіта в цілому та кожен вуз, що її надає, мають свої сформовані національні традиції, близькі вітчизняному студентові, які іноді незрозумілі студенту іноземному. Тому на післядипломному етапі – перехідному на межі двох соціальних середовищ – потрібно більше уваги звертати на ті освітні традиції і стандарти, які прийняті в світовій практиці. З цією метою, враховуючи високий базисний вихідний рівень підготовки клінічних ординаторів та аспірантів, вводяться нестандартні форми навчання – самостійна робота з довільним вибором потрібних лекцій та семінарів, рольові ігри, система накопичення балів оцінки роботи в клініці, рейтингова система контролю знань з гнучким механізмом заохочень, робота з віртуальним хворим, передбачення перспектив лікування на клінічних конференціях з наступним аналізом помилок та розробкою рекомендацій.[6,7].

Лекції повинні бути проблемними. Підвищення якості лекції можливе лише за умов перенесення акценту з інформаційного на методичне навчання, надання останньому проблемного характеру і забезпечення відповідними технічними засобами навчання та наочності. Проблемність у лекції досягається вмінням лектора створити проблемні ситуації, які повинні відображати реальні умови роботи лікаря і тим самим сприяти подальшому розвитку клінічного мислення [4,5].

Неоцінену користь для удосконалення клінічного мислення приносять тематичні клінічні семінарські заняття, коли викладач організовує диспут навколо попередньо визначених тем, до яких лікарі готують реферати з використанням монографічної та періодичної наукової літератури.

У формуванні світогляду на післядипломному етапі значну роль відіграє участь у роботі міжнародних, республіканських, академічних наукових конференцій. Результати власних наукових розробок лікарі доповідають на щорічній науково-практичній конференції "Актуальні проблеми клінічної медицини". Про результати всіх видів роботи лікарів входять в рейтингову загальну оцінку їхньої діяльності.

У світовій практиці важливу роль в роботі лікаря, в його постійному самовдосконаленні відіграє вміння працювати з інформацією, опанування сучасних інформаційних технологій. Необхідно якомога ширше використовувати сучасні технічні за-

соби навчання, насамперед, комп'ютерні технології, Інтернет та ін. Створені комп'ютерні інтерактивні навчальні та навчально-контролюючі програми, зокрема з техніки проведення таких інвазивних діагностичних процедур, як бронхоскопія та фіброгастроуденоскопія. Широке використання таких програм, що моделюють складні маніпуляції, пов'язані з ризиком розвитку серйозних ускладнень, одночасно вирішує проблему високої якості підготовки закордонного фахівця та попереджує можливі юридичні ускладнення, зумовлені безпосередньою роботою лікаря-іноземця з вітчизняним хворим.

Особлива увага приділяється впровадженню в навчальний процес самостійної роботи іноземців у світовій комп'ютерній мережі, яка забезпечує зв'язок з провідними медичними університетами та клініками світу, створюючи цим відповідну рекламу нашої академії та формуючи її рейтинг на міжнародному ринку освітніх послуг.

Література

1. Скрипніков М.С., Бобирьов В.М., Грицай Н.М. Українська медична стоматологічна академія // Медична освіта. – 2001, № 2. – С. 85-91.
2. Бобирьов В.М., Потяженко М.М., Бобирьова Л.Є., Скрипник І.М. Порівняльний аналіз сучасних систем післядипломної медичної освіти // Порівняльний аналіз сучасних систем вищої освіти в реформуванні вищої школи України: Тези доп. міжнарод. наук. конф. (Київ, 14-16 травня 1996 р.) – Київ, 1996. – С. 154-156.
3. Скрипник І.М., Потяженко В.М. Метод інтерв'ю: завдання, місце в діагностиці захворювань та використання у викладанні клінічних дисциплін // Дидактичні принципи навчання та їх реалізація у вищій медичній школі: Матер. навч.-метод. конф. (Полтава, 22 лютого 2000 р.) – Полтава, 2000. – С. 91-94.
4. Скрипник І.М., Соколюк Н.Л., Бобирьова Л.Є., Потяженко В.М., Бобирьов В.М. Клінічна лекція в системі

Таким чином, специфіка викладання клінічних дисциплін на післядипломному етапі лікарям-іноземцям визначається високим базисним рівнем знань клінічних ординаторів та аспірантів, сформованою мотиваційною підготовленістю до майбутньої самостійної діяльності, необхідністю індивідуалізації аудиторного та клінічного навчання, безпосередньою участю у навчальному та лікувальному процесі. Для реалізації високих вимог іноземних спеціалістів до рівня наданих їм знань потрібно активно впроваджувати в навчальний процес новітні технології навчання, які відповідають світовим стандартам, підтримувати тісні зв'язки з провідними навчальними закладами в світі та на батьківщині випускників. Якість підготовки лікарів у клінічній ординатурі та аспірантурі визначає світовий рейтинг вузу, відіграє важливу роль у формуванні контингенту майбутніх абітурієнтів із числа іноземців, впливаючи на економічну стабільність вузу.

післядипломної освіти // Клінічна лекція: Збірн. наук.-метод. праць. – Київ: Вересень, 1998. – С. 15-18.

5. Скрипник І.М. Підвищення науковості – основний напрямок удосконалення клінічної лекції в системі післядипломної медичної освіти // Наукова організація навчального процесу: Матер. навч.-метод. конф. (Полтава, 12 червня 2001 р.) – Полтава, 2001. – С. 118-120.

6. Соколюк Н.Л., Потяженко М.М., Бобирьова Л.Є., Скрипник І.М. Значення клінічних розборів в системі післядипломної освіти лікарів // Нові технології навчання у навчальному процесі, теоретичній та клінічній медицині: – Додаток до “Одеського медичного журналу”. – Одеса: Чорномор'я, 1999. – С. 117-118.

7. Потяженко М.М., Скрипник І.М., Бобирьова Л.Є. Семінар як форма удосконалення методології клінічного мислення // Семінар у медицині та фармації: Збірн. наук.-метод. праць. – Київ, 2000. – С. 57-58.

УДК 616.21 (075.5)

**НАШ ДОСВІД У ВИРІШЕННІ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ У КЛІНІЧНІЙ ОРДИНАТУРІ НА
КАФЕДРІ ХВОРОБ ВУХА, ГОРЛА І НОСА**

К.Г. Селезньов, І.О. Талалаєнко, С.А. Долженко, О.О. Щетініна
Донецький державний медичний університет ім. М. Горького

**OUR EXPERIENCE IN SOLVING THE CURRENT PROBLEMS IN
TRAINING OF FOREIGNERS IN THE CLINICAL POST-GRADUATE
AT THE CHAIR OF
OTORHINOLARYNGOLOGICAL DISEASES**

K.G. Selezniyov, I.O. Talalayenko, S.A. Dolzhenko, O.O. Schetinina
M. Horky Donetsk State Medical University

У роботі наведений досвід кафедри з пошуку шляхів оптимізації викладання іноземним учням в клінічній ординатурі за фахом “хвороби вуха, горла і носа”. На думку авторів, для іноземців, які навчаються в Україні, серед можливих шляхів оптимізації опанування основами спеціальності в термін, обмежений двома-трьома роками, найбільш перспективними є три. Перший – це професійний відбір до клінічної ординатури, який повинний здійснюватися ще за час їх навчання на додипломному етапі. Другий – це індивідуалізація і їх початкова рання спеціалізація в клінічній ординатурі, залежно від передбачувального місця роботи на батьківщині.

The paper presents the experience of the chair in the search of the ways optimizing the process of teaching the foreign students on the specialty “Diseases of ear, throat and nose”. In the authors’ opinion for the foreigners studying in Ukraine among the possible ways of optimizing the mastering of the specialty basics in the term limited by two-three years there are three most perspective ones. The first is the professional selection of the clinical post-graduate course which should be performed as early as at the time of their studying before the graduation period. The second is the individualization and their early specialization in the clinical post-graduate depending upon their specified working place in their home country.

Вступ. Вирізняльною особливістю розробленої і впровадженої в ДонДМУ системи програмно-цільового управління якістю підготовки фахівців є орієнтація процесу навчання на кінцеві його цілі, тобто лікарську професійну діяльність [1, 4, 5]. Останнім часом умови викладання клінічних дисциплін погіршилися: знижується ліжковий фонд базових клінік, погіршується матеріально-технічне забезпечення, дуже складно придбати сучасне лікувально-діагностичне обладнання. Структура ЛОР-патології змінилася в бік тяжких, ускладнених форм захворювань. Зазнала змін сама соціальна структура суспільства. Україна прагне інтегруватися у Європейський Союз, де основна тенденція медичної

освіти – це надзвичайно висока якість підготовки лікарів-фахівців. За таких складних соціально-економічних умов вищі навчальні медичні заклади вимушені самостійно шукати собі джерела фінансування, одним із яких є навчання іноземних студентів на додипломному і післядипломному етапах [2, 3, 5]. Необхідно зауважити, що вартість навчання у медичному вузі досить висока навіть для іноземців, які приїждять до нас навчатися із країн Близького Сходу, африканських та латиноамериканських держав, і не кожна іноземна родина спроможна дозволити своїм дітям багаторічне, дуже тривале навчання за кордоном.

Водночас, за сучасних соціально-економічних умов наш вуз фактично переведений на умови самофінансування і не може собі дозволити втрачання такого фінансового джерела, як на-

© К.Г. Селезньов, І.О. Талалаєнко, С.А. Долженко, О.О. Щетініна, 2002

вчання іноземців. Тобто, утримання іноземних учнів і залучення їх до післядипломного навчання є однією із сучасних найбільш актуальних проблем і відповідає інтересам вузу.

Основна частина. На цей час згідно з навчальним планом на міжнародному медичному факультеті для опанування оториноларингології відводиться 6 практичних занять (32 години) і 8 лекцій (16 годин), що є вельми недостатнім, враховуючи широту цієї спеціальності і складність предмета. Післядипломне навчання іноземців у клінічній ординатурі здійснюється за індивідуальним планом. Як правило, більшість іноземних учнів не може собі дозволити термін навчання, що перевищує 2-3 роки. Після свого повернення на батьківщину вони потрапляють у надзвичайно складні умови, до яких треба адаптуватись і які вимагають глибокої теоретичної і практичної підготовки для підтвердження диплома і працевлаштування в системі охорони здоров'я своєї країни.

Суть навчально-методичного експерименту, що спрямований на удосконалення підготовки іноземних фахівців і проводиться зараз на нашій кафедрі, полягає в максимальному використанні всіх додаткових можливостей і резервів за рахунок інтенсифікації додипломного і післядипломного навчання в позанавчальний час [4].

На цей час усіх іноземних клінічних ординаторів поділено на 2 потоки. Перший – це випускники, які навчалися на 5-6 курсах за звичайною програмою. Їх зараховано до клінічної ординатури з оториноларингології і вони вчаться згідно із звичайними індивідуальними планами. Другий потік – це випускники медичного університету, котрі вже проходили розроблену на кафедрі систему додипломної підготовки в позанавчальний час і зараз продовжують спеціалізацію у клінічній ординатурі. Вони вчаться за індивідуальним графіком, складеним з урахуванням передбачуваного місця роботи на батьківщині.

Нова система підготовки фахівця містить цілу низку принципово важливих, на наш погляд, моментів. Вона включає обов'язкову безкоштовну роботу студентів 5 курсу як середнього медичного персоналу в клінічних ЛОР-відділеннях. В цей період під час чергувань вони опановують не тільки навички догляду за хво-

рими і сестринські маніпуляції, але й обов'язкові методи об'єктивного обстеження хворого, володіння лобним рефлектором, вчаться грамотно вести історію хвороби, беруть участь в операціях. Все це здійснюється під керівництвом викладача в позанавчальний час. Потім, на 6-му курсі, кожен студент у другій половині дня працює як помічник лікаря на вечірньому прийомі без оплати 3 дні на тиждень, де закріплюються навички обстеження хворих, освоюються деякі хірургічні маніпуляції (пункція гайморової пазухи, парацентез, розтин перитонзиллярного абсцесу тощо), опановується правильне ведення медичної документації. Роботу студента скеровує викладач кафедри.

Другий момент – це удосконалення теоретичної підготовки. З нововведень у цьому плані слід відзначити організацію на кафедрі елективного курсу з оториноларингології для студентів 5-6 курсу міжнародного та усіх медичних факультетів, котрі проявляють до неї неабиякий інтерес, і, можливо, оберуть її своєю спеціалізацією і претендуватимуть на післядипломну спеціалізацію. Робочу програму елективного курсу складено і затверджено, вона містить 24 години практичних занять і 30 годин позааудиторної самостійної роботи.

Таким чином, уже в період навчання на 5-6 курсі у студентів, які проявляють підвищений інтерес до предмета, є можливість присвятити себе поглибленому його вивченню в позанавчальний час і одержати ґрунтовну підготовку з оториноларингології, що, в свою чергу, дозволяє подальше навчання в клінічній ординатурі за індивідуальним більш інтенсивним графіком, водночас виключаючи великі матеріальні затрати на рівні фінансування післядипломного навчання. У порівнянні з тими іноземними учнями, які не брали участі у педагогічному експерименті, наші вихованці значно їх випереджають з усіх показників, як теоретичних, так і практичних. Хотілося б, щоб якість підготовки фахівця, що гарантована кафедрою, знаходила своє відображення у державному сертифікаті, що видається по закінченні навчання.

Деяка частина іноземців, що навчається у клінічній ординатурі за умовами розпочатого експерименту, прагне запланувати і захистити дисертаційну роботу в спеціалізованій вченій раді. Для їх наукової роботи на кафедрі створені не-

обхідні умови. У такому разі їх навчання продовжується в аспірантурі на термін від 3 до 5 років.

Висновки. На нашу думку, для іноземців, які навчаються в Україні, серед можливих шляхів оптимізації опанування основами оториноларингології в термін, обмежений двома-трьома роками, на наш

погляд, найбільш перспективними є два. Перший – це професійний відбір до клінічної ординатури. Другий – це індивідуалізація і їх початкова рання спеціалізація, залежно від передбачуваного місця роботи на батьківщині. Ці шляхи є оптимальними варіантами залучення іноземців до клінічної ординатури.

Література

1. Казаков В.Н., Каменецкий М.С., Довинер А.А., Лезова Т.Ф., Коломиец Б.К., Баран Л.Н. Социометрический контроль качества подготовки специалистов (Методические рекомендации для преподавателей). – Киев, 1987. – 16 с.
2. Казаков В.Н., Талалаенко А.Н. Оценка качества обучения : проблемы и перспективы//Архив клинической и экспериментальной медицины. – 1992. – Т.1, № 1. – С. 4-7.
3. Казаков В.Н., Талалаенко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г. Концепция компьютерной реализации про-

граммно-целевого управления качеством подготовки врачей // Архив клинической и экспериментальной медицины. – 1995. – Т. 4, № 2. – С. 126-129.

4. Казаков В.М., Талалаенко О.М., Каменецкий М.С., Гарина М.Г., Булах І.Є., Лесько Л.Г., Оборнев Л.Є. Оцінка якості підготовки лікарів: Методичний посібник для викладачів. – Київ, 1996. – 34 с.

5. Казаков В.Н., Талалаенко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г., Первак М.Б., Оборнев Л.Е. Методология преподавания клинических дисциплин в системе непрерывного медицинского образования. – Донецк, 2001. – 72 с.

УДК 616.21 (075.5)

**ПРО ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ У КЛІНІЧНІЙ
ОРДИНАТУРІ З ОТОЛАРИНГОЛОГІЇ**

**К.Г. Селезньов, І.О. Талалаєнко, С.А. Долженко, О.О. Щетініна,
С.М. Сердюк**

*Кафедра оториноларингології Донецького державного медичного університету
ім. М. Горького*

**ABOUT MODERN TECHNOLOGIES USAGE IN TEACHING
OTOLARYNGOLOGY TO FOREIGN STUDENTS IN CLINICAL
POSTGRADUATE COURSES IN**

**K.G. Seleznirov, I.O. Talalayenko, S.A. Dolzhenko, O.O. Schetina,
S.M. Serdiuk**

*Chair of Otorhinolaryngology of Donetsk State Medical University
by M. Horky*

У роботі відображений накопичений на нашій кафедрі досвід в поліпшенні якості практичної підготовки іноземних учнів у клінічній ординатурі. Впроваджені нові технології практичного викладання хірургічних навичок, однією з яких є організація на кафедрі триденних тематичних циклів з невідкладної і планової хірургії середнього вуха з відпрацюванням операцій на трунних скроневих кістках.

Accumulated positive experience concerning the improvement of foreign students' practical preparation quality in clinical postgraduate courses gained by our chair is reflected in this paper. New technologies of surgery skills practical teaching were implemented. One of them is organization of 3-days cycles connected with urgent and planned surgery. These operation were done on corpe temporal pulley.

Вступ. Система сучасної медичної освіти перебуває у процесі постійного вдосконалення, починаючи з профорієнтації, навчання у вищому закладі і закінчуючи післядипломною підготовкою лікаря-фахівця [2, 4]. Реалізація процесу навчання основ спеціальності здійснюється на базовій кафедрі [1] і орієнтована на відповідні кваліфікаційні вимоги до лікаря-фахівця, затверджені Міністерством охорони здоров'я.

Негативні тенденції, що спостерігаються останнім часом в системі охорони здоров'я (погіршення умов викладання хірургічних дисциплін, зниження ліжкового фонду базових клінік, погіршення матеріально-технічного забезпечення, неможливість придбання сучасного коштовного лікувально-діагностичного обладнання, зміни структури хірургічної патології у бік тяжких та ускладнених

форм захворювань), а також зміни самої соціальної структури суспільства і статус України як молоді незалежної держави у Європі диктує активний пошук шляхів поліпшення підготовки іноземних фахівців, тому що оплата ними навчання є одним з основних джерел самофінансування медичних навчальних закладів. Саме в тих галузях медицини, які мають назву "вузьких" хірургічних спеціальностей, за останні 20 років відбулися значні прогресивні зміни, які без перебільшення можна назвати революційними.

Метою клінічної ординатури для іноземних студентів є високоякісна підготовка лікаря-фахівця на кафедрі в обмежений термін, який зараз не перевищує 2-3 років для роботи в системі практичної охорони здоров'я своєї країни [3].

Основна частина. За останні кілька років на нашій кафедрі накопичено певний досвід у поліпшенні практичної підготовки іноземних студентів у клінічній ординатурі, який, на наш погляд, може

© К.Г. Селезньов, І.О. Талалаєнко, С.А. Долженко та ін., 2002

бути доцільним і на інших кафедрах хірургічного профілю, наприклад, на кафедрі очних хвороб, кафедрі анестезіології та реанімації, хірургічної стоматології, дитячої хірургії.

Чи є обсяг одержаних за час навчання знань з хірургічних дисциплін достатнім щодо формування відповідного теоретичного і практичного базису для оволодіння у такий короткий час “вузкою” хірургічною спеціальністю? Аналізуючи стан речей у викладанні нашої дисципліни, треба відзначити, що разом з відміною екзамену з отоларингології навчальна програма на медичному факультеті змінюється в бік скорочення практичних занять (до 36 годин з отоларингології), що обмежує можливість глибокого викладання предмета. Такі ж тенденції прослідковуються і на інших кафедрах хірургічного профілю.

Після повернення на батьківщину іноземні студенти потрапляють у дуже суворі умови роботи і повинні підтвердити одержаний диплом на високому теоретичному і практичному рівнях. Якщо теоретичний аспект викладання отоларингології у клінічній ординатурі іноземцям, безумовно, перебуває на досить високому рівні, зважаючи на високий професіоналізм і грамотність співпрацівників кафедри, то практичний аспект його часто страждає у зв'язку з вищеназваними об'єктивними труднощами. Особливо це відноситься до освоєння іноземними студентами оперативних навичок при гострій та хронічній патології вуха. Але ж отіатрія і отохірургія – один з найважливіших розділів спеціальності, її теоретичний та практичний базис. Тому назріла об'єктивна необхідність у введенні нових технологій практичного викладання хірургічних навичок, одною з яких є організація на кафедрі триденних тематичних циклів для іноземних клінічних ординаторів з невідкладної і планової хірургії середнього вуха.

Кожний цикл є монотематичним і включає в себе теоретичну і практичну частини. Наприклад, “Ма-

стоїдотомія і мастоїдопластика – показання, протипоказання, техніка операційного втручання, післяопераційне ведення хворих”, включає 3 лекції, під час яких висвітлюються теоретичні й анатомічні аспекти цих операцій, демонстраційну частину, під час якої демонструється відеофільм із записом цих втручань і яка коментується викладачем, і нарешті, практичну частину. Практична частина готується і контролюється викладачем і включає обов'язкове самостійне практичне відпрацювання техніки операції на трупному скроневому блоці з використанням традиційного набору інструментів і операційного мікроскопа. Необхідно відзначити, що під час відпрацювання техніки трепанації смочкоподібного відростка у наших клінічних ординаторів виникають деякі труднощі, пов'язані з органолептичним розрізненням трупних скроневих кісток від скроневої кістки живої людини, з різними анатомічними типами будови смочкоподібних відростків, а також із недостатністю практичних навичок роботи з операційним мікроскопом, які вони з успіхом долають за допомогою викладача. Окрім того, треба відзначити, що ці труднощі посилюються відсутністю сучасної адаптованої вітчизняної медичної літератури з даного питання. Але, тим не менше, вони непорівнянні з тими труднощами, з якими може зустрітися молодий хірург, котрий у свій час не відпрацював техніку трепанації на трупних кістках і поставлений перед необхідністю надання невідкладної хірургічної допомоги хворому. Тому введення тематичних циклів із відпрацювання хірургічних навичок на трупних скроневих блоках більш ніж виправдане і дозволяє значно поліпшити якість практичного аспекту викладання.

Висновки. Впровадження нових технологій практичного викладання хірургічних навичок з відпрацюванням операцій на трупних скроневих кістках поліпшує якість практичної підготовки іноземних студентів у клінічній ординатурі.

Література

1. Казаков В.Н., Талалаєнко А.Н. Оценка качества обучения: проблемы и перспективы // Архив клинической и экспериментальной медицины. – 1992. – Т.1, №1. – С. 4-7.

2. Казаков В.Н., Талалаєнко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г. Концепция компьютерной реализации программно-целевого управления качеством подготовки врачей // Архив клинической и экспериментальной медицины. – 1995. – Т. 4, №2. – С. 126-129.

3. Казаков В.М., Талалаєнко О.М., Каменецкий М.С., Гарина М.Г., Булах І.Є., Лесько Л.Г., Оборнев Л.Є. Оцінка якості підготовки лікарів: Методичний посібник для викладачів. – Київ, 1996. – 34 с.

4. Казаков В.Н., Талалаєнко А.Н., Каменецкий М.С., Гарина М.Г., Первак М.Б., Оборнев Л.Є. Методология преподавания клинических дисциплин в системе непрерывного медицинского образования. – Донецк, 2001. – 72 с.

УДК: 616.12:378.14

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ НА ПІСЛЯДИПЛОМНОМУ ЕТАПІ

В.К.Ташук, О.С.Полянська

Буковинська державна медична академія,

DEVELOPMENT STUDIES OF FOREIGNERS AFTER DIPLOMA'S STAGE

V.K.Taschuk, O.S.Polianska

Bukovynian State Medical Academy

У статті висвітлюються питання щодо покращення роботи з іноземними клінічними ординаторами для оптимального засвоєння теоретичного та практичного матеріалу.

This article touches upon the questions of improving the work with foreigner clinical ordinator for better mastering theoretical and practical material.

Вступ. Перспективи розвитку післядипломної освіти лікарів-іноземців в клінічній ординатурі з кардіології пов'язані з особливим станом проблеми серцево-судинних захворювань (ССЗ) на сучасному етапі розвитку суспільства, оскільки в Україні від хвороб системи кровообігу гине 837 пацієнтів на 100000 населення (для співставлення - частка для новоутворень дорівнює 13,7%, нещасних випадків - 9,8%, хвороб органів дихання - 5,8%, травлення - 2,6%, інших захворювань - 11,6%). Близько 20% смертей в світі обумовлені ССЗ, що складає на рік 12-14 млн. пацієнтів. При цьому в розвинутих країнах їх частка понад 50%. Населення країн Європи зазнає найбільших втрат від ССЗ. Так, в 51 країні Європи на рік від захворювань серця і судин помирає 4 млн. чоловік, що складає 49% випадків всіх смертей (55% серед жінок і 43% - серед чоловіків), при цьому половина смертей викликана ішемічною хворобою серця і третина – мозковими інсультами. Однак і в країнах, що розвиваються, ССЗ є першопричиною смерті і в третині випадків сягають 16%, а в ряді країн (Аргентина, Чилі, Куба, Сінгапур, Шрі-Ланка, Уругвай) вони вийшли на перше місце.

Останнє десятиліття так звані “неконтагіозні” хвороби, серед яких провідне місце займають ССЗ, стрімко витісняють традиційну патологію – інфекційні хвороби. Прогнозується, що в 2020 р “неконтагіозні” хвороби будуть причиною смерті

семи з десяти чоловік в регіонах, що розвиваються. Отже виходячи з проведеного під патронатом ВООЗ і Світового Банку фундаментального статистичного дослідження причин смерті “Global Burden of Disease Study” першочерговим спрямуванням програми післядипломної освіти слід визнати активацію ролі вивчення кардіології.

Основна частина. Навчальний процес завжди реалізується через спільну роботу викладача та слухачів. Діяльність, яка опосередкована інформацією, включає в себе не тільки матеріал, який складає зміст навчання, але і інші компоненти організаційного, технічного та емоційного плану. Форми подачі матеріалу забезпечують засвоєння слухачами змісту навчального матеріалу і є важливою стороною процесу навчання [2,4,5]. Один і той же зміст може бути засвоєний в неоднаковій мірі залежно від того, як організує питання викладач, як створює оптимальні умови для інтенсивної роботи слухачів.

Широке використання технічних засобів навчання - одна з найважливіших особливостей сучасного навчального процесу, яка є носієм навчальної інформації, що забезпечують цілеспрямованість педагогічного впливу і є необхідною умовою досягнення педагогічної мети [4,5]. Комплексний підхід і використання на заняттях різноманітних технічних засобів (слайди, прозорки, відеофільми) дозволяють стимулювати пізнавальну діяльність у слухачів, формувати у них високу емоційну зацікавленість, настроювати на продук-

тивну діяльність. Велику можливість дає викладачу використання систем технічних засобів для створення проблемних ситуацій, що дає досвід творчої діяльності, навичок орієнтування в суцільному потоці інформації.

Вивчення окремих питань з кардіології полягає в поєднанні різних форм навчання: опитування за конкретними питаннями, перевірка вихідного та кінцевого рівня знань шляхом тестового та комп'ютерного контролю, розв'язування ситуаційних завдань, проведення клінічних та тематичних обходів, проведення клінічних розборів історій хвороб в динаміці захворювання, оцінка ефективності проведеного лікування та реанімаційних заходів, розробка схем лікування з використанням сучасних медикаментозних засобів.

Клінічний ординатор створює послідовний ланцюг невідкладних заходів по діагностиці та надання хворому невідкладної допомоги в критичному стані з урахуванням знань клінічної фармакології. Комплексний підхід, зміна форм навчальних ситуацій, методів викладання сприяють [1,3] формуванню у лікарів чіткого ритму поведінки при виникненні невідкладних станів у клініці при захворюваннях серцево-судинної системи.

Досвід роботи кафедри госпітальної терапії, ЛФК та СМ, створеної в 1994 році, Буковинської державної медичної академії свідчить про підвищення зацікавленості іноземних студентів у вивченні кардіології. Так, навчання в клінічній ординатурі з кардіології закінчили або проходять 9 спеціалістів з наступних країн – Іран, Непал, Палестина, Сирія, Судан, Румунія, Туніс.

Завдання, що постають при навчанні в клінічній ординатурі, суттєво залежать від країни майбутнього працевлаштування. Головним напрямком у навчанні клінічні ординатори визначають вивчення

клініко-діагностичних аспектів об'єктивізації діагностики у пацієнтів з серцево-судинною патологією; спрямовують загострення зацікавлення визначення сучасних алгоритмів діагностики та лікування з подальшим підтвердженням ролі теоретичних аспектів навчання кардіології під час чергування в клініці спільно із співробітниками кафедри і обласного клінічного кардіологічного диспансеру. Іншим аспектом післядипломної освіти лікарів-іноземців в клінічній ординатурі є формування методологічних підходів до участі у науковій роботі. Так, один з лікарів під час навчання прийняв участь в проведенні обстежень пацієнтів співробітниками кафедри, сформував власний науковий світогляд і, одночасно, накопичив достатній обсяг інформативного забезпечення наукової роботи, яку планує закінчувати на місці подальшого працевлаштування.

Слід зазначити, що роль і місце дисертаційних досліджень в процесі вдосконалення післядипломної освіти лікарів-іноземців в клінічній ординатурі зумовлені, в першу чергу, нормативними положеннями ВАК України і особливостями вимог країн, де планується подальша робота в якості лікаря-спеціаліста.

Висновки. 1. Комплексний підхід і використання на заняттях різноманітних технічних засобів (слайди, прозірки, відеофільми) дозволяють стимулювати пізнавальну діяльність іноземних клінічних ординаторів, формувати у них високу професійну зацікавленість.

2. Головним напрямком навчання клінічних ординаторів є вивчення клініко-діагностичних аспектів об'єктивізації діагностики у пацієнтів з серцево-судинною патологією з алгоритмами діагностики та лікування з подальшим підтвердженням ролі теоретичних аспектів навчання кардіології під час чергування в клініці.

Література

1. Вороненко Ю.В. Проблеми охорони здоров'я та обґрунтування перспектив розвитку вищої медичної освіти в Україні // Медична освіта. - №1. - 1999-с.1-6.
2. Гирін В.М. Післядипломна медична освіта: проблеми та перспективи її формування на етапі перебудовних процесів у галузі охорони здоров'я України // Медична освіта. - №1. - 1999-с.7-12.
3. Москаленко В.Ф., Вороненко Ю.В., Вітенко І.С.

Стан та перспективи подальшого реформування медичної та фармацевтичної освіти в Україні // Медична освіта. - 2000. - №3-с.5-11.

4. Милерян В.Е. Методические основы подготовки и проведения учебных занятий в медицинских вузах. - К.: Хрещатик, 1998. - 68с.

5. Чопей І.В. Післядипломна освіта: проблеми та перспективи // Науковий вісник Ужгородського університету, серія "Медицина". - 2001. - вип.16. - с.3-6.

УДК 811.161.1(075.8):378

ПІСЛЯДИПЛОМНА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМЦІВ В ОДЕСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

М.Л. Аряєв, В.Т. Гончаренко

Одеський державний медичний університет

THE POST-GRADUATE EDUCATION OF THE FOREIGN CITIZENS AT ODESSA STATE MEDICAL UNIVERSITY

N.L. Aryayev, V.T. Goncharenko

Odessa State Medical University

З 1947 року близько однієї тисячі іноземних лікарів пройшли в ОДМУ післядипломну підготовку в аспірантурі, магістратурі, клінічній ординатурі та стажування. З 1999 року розпочата підготовка в клінічній ординатурі англійською мовою. Більшість іноземців здобувають післядипломну освіту безпосередньо після закінчення університету. Значним резервом для поновлення контингенту післядипломної освіти являються лікарі, що отримали вищу медичну освіту у своїх країнах. Для їх залучення на навчання може ефективно працювати система представництв вузів та асоціацій випускників.

More than 1000 doctors have been carrying out in the preparatory course, graduate course since 1947. From 1999 there have been carrying out the study in English in medium. A lot of foreign students can get the post diploma graduate as soon as they would graduate the University. The considerable reserves for the supplementing at the post graduate contingents are the doctors that have received the high medical education in their native countries. The representations the higher institutions and the graduate associations can work for the attractive the foreign citizens for study.

Вступ. Одеський державний медичний університет веде підготовку іноземних громадян з 1947 року. Важливу роль в процесі підготовки спеціалістів на післядипломному етапі відіграє не лише правильна організація навчального процесу, а і проведення навчальним закладом актуальних наукових досліджень, участь у формуванні раціональної моделі охорони здоров'я населення, а також міжнародні зв'язки університету.

П'ятий рік продовжується членство ОДМУ в Європейській та Міжнародній Асоціаціях Університетів. Занесення даних про університет у міжнародний та європейський довідковий матеріал оптимізує його діяльність в умовах ринкових відносин в галузі освітніх та медичних послуг. У 2001 році ОДМУ прийнято в члени Міжнародного наукового комітету UNESCO. Одеський державний медичний університет використовує в навчальному процесі сучасні наукові досягнення та передовий досвід кращих університетів світу. Цьому в значній мірі сприяють зв'язки з провідними вітчизняними та закордонними вченими та навчальними закладами. Одеський державний медичний універ-

ситет перший з вузів України почав навчання студентів англійською (з 1996 року) та французькою (з 1999 року) мовами.

Основна частина. За півстоліття близько однієї тисячі лікарів з 89 країн світу пройшла післядипломну підготовку на кафедрах ОДМУ. На навчання прибували лікарі, що здобували вищу медичну освіту в Україні та країнах СНД, а також ті, що отримали вищу навчальну освіту у своїх країнах. Деякі лікарі, що закінчили аспірантуру в ОДМУ, стали видатними науковцями та організаторами охорони здоров'я у себе на батьківщині, в тому числі - 1 міністр охорони здоров'я, 4 - ректори університетів, 8 - завідуючих кафедрами. Багато лікарів працюють провідними спеціалістами в галузі офтальмології гінекології, травматології та хірургії.

Університет проводить значну роботу по залученню випускників на післядипломну освіту. Особливо багато лікарів з Сирії, Йорданії та Палестини в рік закінчення університету залишаються для подальшого навчання в клінічній ординатурі.

Останні роки зростає зацікавленість іноземних лікарів до проходження післядипломної освіти. У 2001 році, в порівнянні з 2000-2001 навчальним ро-

ком значно зросла кількість іноземців, які уклали контракти на післядипломне навчання.

В 2001-2002 навчальному році післядипломну освіту в нашому університеті здобувають лікарі, що залишились на післядипломну освіту одразу після закінчення університету, 82% з них являються клінічними ординаторами, 18% - магістрами. Підготовка лікарів проводиться на 20 кафедрах ОДМУ. Найбільшу зацікавленість випускники проявляють до таких клінічних кафедр, як ортопедія і травматологія, урологія і нефрологія, стоматологія дитячого віку, факультетська терапія та хірургічні хвороби з післядипломною підготовкою, акушерство та гінекологія, госпітальна педіатрія і неонатологія та очні хвороби. Доречно відмітити, що останні 3 роки на кафедрі медичної хімії щорічно поступають лікарі-іноземці для підготовки в якості лаборантів-біохіміків.

З 1999 року Одеський медичний університет розпочав підготовку фахівців в клінічній ординатурі англійською мовою. На даний час 2 лікарі проходять навчання англійською мовою на кафедрі факультетської терапії. Всі вони є громадянами Індії. Післядипломна підготовка англійською мовою вимагає від кафедри значних зусиль, особливо під час першого року навчання. Для полегшення спілкування клінічних ординаторів з хворими в програму першого року навчання введений спеціальний курс вивчення української та російської мови.

На даний час серед лікарів, що здобувають післядипломну освіту громадян Сирії - 24%, Йорданії - 22%, Палестини - 16%, Індії - 14%, Ірану - 6%, решта контингенту складається з лікарів Тунісу, Лівану, Ємену, Судану та країн СНД.

Значним резервом по залученню іноземних лікарів на післядипломну освіту являється їх приїзд безпосередньо з батьківщини, а не тільки після закінчення вузу. Особливо це стосується громадян південно-східної Азії. Для покращання набору на післядипломну освіту університет веде роботу по створенню своїх представництв в країнах, з яких отримується найбільша кількість студентів. Для роботи представниками підбираються наші випускники або громадяни, що мають вищу медичну

освіту та займають певне суспільне становище на батьківщині.

У 2000 році університет створив в Індії асоціацію випускників ОДМУ, яку очолює кваліфікований лікар, що користується авторитетом у себе на батьківщині і має підтримку державних органів. Основною діяльністю Асоціації є підтримка випускників, зв'язок університету з державними органами Індії та МСІ, допомога випускникам в підвищенні кваліфікації як на батьківщині так і країнах СНД та залучення випускників, що пройшли інтернатуру на батьківщині до післядипломної освіти в ОДМУ. Університет широко залучає членів асоціації випускників для контролю якості документів кандидатів на навчання. Представлення документів до міжнародного відділу для прийняття рішення по можливості отримання освіти у ОДМУ здійснюється за поданням представників університету та членів Асоціації випускників. Всю свою діяльність представники університету та Асоціація координує з міжнародним відділом університету. Досвід роботи Асоціації показав дієздатність та актуальність її створення. Так дякуючи такій роботі в університеті з'явилися лікарі, що проходять післядипломну освіту після отримання вищої освіти на батьківщині.

Висновки. Післядипломна підготовка лікарів іноземців стала пріоритетною в роботі кожної клінічної кафедри, оскільки не тільки зміцнює фінансове становище, а й формує високий імідж університету.

Розвиток післядипломної освіти в значній мірі залежить від профорієнтаційної роботи на кафедрах серед студентів випускних курсів. Покращання роботи щодо профорієнтації іноземних громадян на додипломне і післядипломне навчання сприяє практика створення національних асоціацій випускників ОДМУ, а також системи представництв ОДМУ за кордоном. Система представників та асоціацій дозволила на протязі останніх років відмовитись від співробітництва з деякими недобросовісними агентами та забезпечити стабільність контингенту іноземних громадян, які навчаються.

УДК 482:371.3(077)

ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ АСПІРАНТІВ І ОРДИНАТОРІВ У МЕДИЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Г.Л. Василенко, І.Є. Коваль, О.В. Рябоконт, Л.Т. Тищенко
Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

THE FUNCTIONAL MODEL OF LANGUAGE EDUCATION OF FOREIGN POST-GRADUATES AND HOUSE-SURGEONS AT THE MEDICAL HIGHER SCHOOL

G.L. Vasilenko, I.Y. Koval, O.V. Ryabokon, L.T. Tishchenko
M.I.Pirogov Vinnitsya State Medical University

Описано функціональну модель мовної підготовки іноземних аспірантів і ординаторів у медичному вузі. Відзначено особливе значення самостійної роботи тих, хто навчається, у досягненні кінцевої мети навчального процесу. Зроблено висновок, що дана модель, яка є за своєю суттю гнучкою моделлю педагогічного спілкування, забезпечує оптимізацію навчального процесу у єдності її часового, кількісного, якісного і енергетичного аспектів.

The functional model of language education of foreign post-graduates and house-surgeons at the medical higher school is described. The particular importance of the learner's independent work in reaching the final target of studying is pointed out. It is concluded that the given model, which is a flexible model of pedagogical communication by its essence, provides optimization of the studying process as the totality of its temporal, quantitative, qualitative and energetic aspects.

Вступ. Однією з характерних рис роботи кафебри українознавства Вінницького державного медичного університету ім. М.І. Пирогова є підвищена увага до мовної підготовки нового для цього навчального закладу контингенту – іноземних ординаторів і аспірантів, які закінчили медичні вищі навчальні заклади або факультети у себе на батьківщині і прибули до України для продовження освіти, маючи нульовий рівень володіння мовою навчання. У статті описуються універсальні і специфічні параметри функціональної моделі мовної підготовки цієї групи іноземних громадян у названому навчальному закладі.

Основна частина. Модель, що є предметом опису у даній статті, включає такі функціональні блоки:

- 1) мотивація і стимулювання комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності;
- 2) орієнтація в умовах комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності;
- 3) планування комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності;

4) організація комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності;

5) підбір джерел навчання;

6) регулювання комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності;

7) контроль, оцінка і корекція результатів комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності;

8) прогнозування результатів комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності;

9) модифікація моделі мовної підготовки.

Мотивація і стимулювання комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності іноземних аспірантів і ординаторів здійснюються, по-перше, з урахуванням їх потреби у максимально стислі строки адаптуватися до нового мовного, культурного, соціального і природного середовища і водночас отримати мовну підготовку, необхідну і достатню для включення у навчальний процес із спеціальності і клінічну практику вже через чотири місяці після прибуття на Україну. По-друге, мотивація і стимулювання цієї діяльності здійснюється з урахуванням індивідуально-психологічних, комунікативно-

© Г.Л. Василенко, І.Є. Коваль, О.В. Рябоконт, Л.Т. Тищенко, 2002

мовленнєвих і когнитивних властивостей кожного окремого аспіранта або ординатора, тобто його інтересів, вольових якостей, перцептивно-мнемічно-розумової діяльності, рідної мови (мови-посередника), індивідуального стилю навчання.

Орієнтація в умовах комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності іноземних аспірантів і ординаторів має на меті виявлення внутрішніх і зовнішніх умов реалізації функціональної моделі, їх мовної підготовки, що передбачає: вивчення документів аспірантів і ординаторів, їх анкетування та інтерв'ювання, ознайомлення із специфікою роботи відповідної кафедри медичного університету і відділення тієї чи іншої клініки.

Планування комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності іноземних аспірантів та ординаторів передбачає здійснення їх мовної підготовки у весь період навчання. Це планування здійснюється за такими етапами:

1) введення фонетико-лексико-граматичного курсу загальнолітературної мови;

2) введення курсу з наукового стилю мовлення і мови спеціальності;

3) спецкурс "Структура клініки і функції її персоналу" паралельно з поглибленим і інтенсивним курсом навчання читання літератури із спеціальності і усного мовлення у професійній сфері;

4) навчання написання статей, тез, оформлення ділової документації;

5) підготовка до складання заліків та іспитів – навчання читання, реферування та обговорення статей та іншої літератури із спеціальності;

6) мовне забезпечення написання дисертації і її автореферату, захисту дисертації.

Організація комунікативно-мовленнєвої та навчально-пізнавальної діяльності іноземних аспірантів і ординаторів передбачає визначення таких її параметрів, як місце, час, задачі і засоби. Ця діяльність може проходити як в аудиторії, так і вдома або в читальному залі бібліотеки, вранці і вдень (до безпосереднього перебування на університетській кафедрі або у клінічному відділенні) чи ввечері після робочого дня.

Вона може бути націлена на оволодіння мовним матеріалом, навичками та вміннями оперування ним для розуміння побудови усних або письмових висловлювань, оволодіння навичками і вмінням самостійної роботи. Засобами

діяльності можуть бути мовні підручники (посібники), ТНЗ, аутентична література із спеціальності тощо.

Підбір джерел навчання, тісно пов'язаний з його організацією, реалізується у визначенні і різноманітному комбінуванні носіїв лінгвістичної, предметної, фонові, супроводжувальної та аутолінгводидактичної інформації, що містить дані: 1) про семантичні, структурні, парадигматичні і синтагматичні особливості мовних одиниць; 2) про ту чи іншу сферу людської діяльності, у тому числі про Україну і професію аспіранта або ординатора; 3) про моральні цінності українського народу; 4) про правила етикету (мовленнєвого та немовленнєвого), що прийняті в українському суспільстві; 5) про найбільш ефективні шляхи самостійного оволодіння мовою.

Регулювання комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності іноземних аспірантів та ординаторів здійснюється шляхом формулювання завдань до мовних, мовленнєвих і комунікативних вправ, а також методичних рекомендацій щодо самостійної роботи як в аудиторії, так і поза нею. При цьому велика увага приділяється формуванню навичок та умінь саморегуляції, включаючи аутотренінг.

Поточні контроль, оцінка і корекція результатів комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності іноземних аспірантів і ординаторів все більше, згідно з домінуючими тенденціями у сучасній лінгводидактиці, перетворюється на самоконтроль, самооцінку і самокорекцію. Цьому сприяють:

1) все більш широке впровадження тестоорієнтованої методики викладання мови;

2) наявність чітко сформульованих критеріїв самооцінки знань, навичок та умінь;

3) наявність ключів до тестів;

4) забезпечення навчального процесу достатньою кількістю повторювально-коригуючих вправ.

Прогнозування результатів комунікативно-мовленнєвої і навчально-пізнавальної діяльності іноземних аспірантів та ординаторів здійснюється на основі даних проміжного контролю (модулі, заліки) і має на меті визначення реальних перспектив вчасного виконання навчального плану і досягнення відповідного рівня володіння мовою (обсягу засвоєних одиниць, сформованості навичок та умінь у цільових видах мовленнєвої діяль-

ності, здатності спілкуватися у межах відповідних сфер, тем і ситуацій).

Тут знову-таки має місце орієнтація на залучення іноземних аспірантів і ординаторів до самопрогнозування результатів своєї діяльності.

Модифікація моделі мовної підготовки іноземних студентів та ординаторів має місце в тому випадку, коли прогнози результатів їх комунікативно-мовленнєвої та навчально-пізнавальної діяльності є невтішними і вимагають певних змін в організації цієї діяльності, підборі джерел навчання, співвідношенні мовних, мовленнєвих і комунікативних вправ, а також посилення аутолінгводидактичного аспекту тощо.

Висновки. Таким чином, запропонована функціональна модель мовної підготовки іноземних аспірантів та ординаторів у медичному ВНЗ забезпечує оптимізацію навчального процесу в таких аспектах:

1) часовому (скорочення часу для вирішення тих чи інших завдань);

2) кількісному (збільшення обсягу засвоєного матеріалу);

3) якісному (зростання повноти, глибини знань, рівня сформованості навичок та умінь);

4) енергетичному (зменшення фізичних, інтелектуальних і емоційних затрат викладачів і їх учнів).

Цю модель можна з повним правом назвати гнучкою моделлю педагогічного спілкування, оскільки вона передбачає оптимальне співвідношення інваріантних і варіативних параметрів перш за все суб'єктів навчального процесу – викладачів і аспірантів (ординаторів). Вони є партнерами у педагогічному спілкуванні, що має своїми сторонами міжособистісний контакт, лінгвокультурну взаємодію і навчальне співробітництво.

УДК 61(061)

ПІСЛЯДИПЛОМНА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ ЛІКАРІВ У КМАПО ІМ. П.Л. ШУПИКА

А.Л. Косаковський, Т.Г. Волкова, Р.І. Гош

Київська медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика

POST-GRADUATE OF FOREIGN DOCTORS AT P.L. SHUPUKY KMAPYE

A.L. Kossakovskyy, T.G. Volkova, R.I. Gosh

Kiev Medical Academy of Post-Graduate Education named after P.L. Shupyk

Післядипломна підготовка іноземних лікарів включає мовну підготовку на підготовчому відділенні, навчання в клінічній ординатурі, аспірантурі, на стажуванні. Заняття з лікарями проводяться за індивідуальним планом. За куратором закріплюється не більше 2-х лікарів. При складанні індивідуального плану враховуються особливості організації охорони здоров'я в країні, з якої прибув іноземець, і планується навчання на суміжних кафедрах. Усі іноземні лікарі успішно закінчують навчання і працюють як у себе на батьківщині, так і в країнах Заходу.

Post-Diploma training of foreign doctors includes: a language training at preparatory department, education at clinical residency, post-graduate course, traineeship. The studies with doctors are conducted according to individual programmes. Each curator has no more than 2 doctors. In making individual programmes, the peculiarities of public health organization in a country, from where a foreign doctor came, are taken into account as well as it is planned the studies at adjacent departments. All foreign doctors successfully complete their education and work both in their countries and in western countries.

Вступ. Підготовка іноземних громадян у медичних ВНЗ України має багаторічну історію. Навчаючись 10 міс. на підготовчому відділенні, майбутні медики вивчають українську (російську) мову, культуру та історію України, а також спеціальні дисципліни: фізику, хімію, математику, біологію.

Додипломна підготовка включає навчання студентів протягом 6 років у медичних університетах, академіях та інститутах.

Після закінчення ВНЗ, отримавши диплом лікаря, іноземні громадяни проходять післядипломну підготовку.

Основна частина. Післядипломна підготовка іноземних громадян проводиться в КМАПО ім. П.Л. Шупика, яка є головним ВНЗ післядипломного навчання в Україні, а також в інших ВНЗ післядипломної підготовки або на факультетах удосконалення лікарів медичних ВНЗ.

У КМАПО ім. П.Л. Шупика щорічно навчаються приблизно 200 іноземних лікарів. Переважна більшість іноземців навчається в клінічній ординатурі, близько 10 чоловік щорічно продовжу-

ють навчання в аспірантурі. Крім того, приблизно 30 осіб проходять стажування. Термін навчання в клінічній ординатурі складає 2-3 роки, в аспірантурі – 3 роки, на стажуванні – від 1 міс. до 3 років.

Академія готує фахівців з усіх медичних спеціальностей для 53 зарубіжних країн.

В академії працює підготовче відділення, де навчаються як майбутні студенти, так і лікарі, яким необхідна мовна підготовка. Навчальний процес здійснюється силами фахівців зі стажем роботи понад 15 років, які є авторами посібників та методичних розробок. У минулому році вийшли з друку російсько-українсько-арабський, російсько-українсько-персидський та російсько-українсько-арабсько-персидський словники.

У 2001-2002 навчальному році на кафедрах академії навчаються 190 іноземців, у тому числі 8 аспірантів та 158 клінічних ординаторів. Найбільше клінічних ординаторів навчаються на хірургічному – 75 (48 %) та терапевтичному – 49 (31 %) факультетах. На педіатричному факультеті проходять підготовку 27 (17 %), на факультеті підвищення кваліфікації викладачів – 7 (4 %) чоловік.

Підготовка лікарів проводиться відповідно до індивідуального плану. Поряд із навчанням на кафедрі, іноземці вивчають і суміжні дисципліни. Так, наприклад, оториноларингологи, як правило, проходять підготовку і на кафедрі дитячої оториноларингології, педіатри протягом декількох місяців навчаються на кафедрах неонатології, дитячих інфекційних хвороб тощо.

Кураторами іноземних лікарів є професори та доценти кафедри, які читають лекції, проводять семінарські та практичні заняття, навчають лікарів практичних навичок. За кожним куратором закріплено 1-2 клінічних ординаторів чи аспірантів. Куратори отримують доплату в розмірі 25 або 50 % посадового окладу.

У процесі навчання враховується базовий рівень підготовки іноземних лікарів. Заняття проводяться індивідуально з використанням відеофільмів, комп'ютерних програм, фантомів, занять у секційному залі. Особлива увага приділяється підготовці лікарів хірургічного профілю. Останні залучаються до роботи в операційній спочатку як асистенти, а згодом як хірурги.

У кінці навчання всі іноземці проходять атестацію. Вручення сертифікатів проводиться уро-

чисто на факультетських радах за участю проректора з міжнародних зв'язків та науково-педагогічної роботи з іноземними громадянами, зав. аспірантурою, зав. кафедрою та куратора, що позитивно позначається на якості підготовки лікарів та іміджі академії.

Про якість післядипломної освіти іноземних лікарів свідчить той факт, що всі аспіранти успішно захищають дисертації, а клінічні ординатори успішно складають іспити не лише в академії, а й після повернення додому.

Багато випускників академії успішно працюють не тільки у своїх країнах, а й у розвинутих країнах Заходу (Великобританії, Франції, Німеччині, США).

Висновки. Післядипломна підготовка іноземних лікарів має певні особливості й труднощі, пов'язані насамперед з різним рівнем базової підготовки у ВМЗ різних країн і недостатнім знанням мови. Підготовка лікарів проводиться за індивідуальним планом з урахуванням вимог організації охорони здоров'я кожної країни.

Викладачам необхідно враховувати не тільки рівень засвоєння матеріалу, а й національні особливості тієї чи іншої країни.

УДК: 371.121

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

В.Д. Марковський, А.Ф. Яковцова, І.В. Сорокіна, І.В. Корнейко
Харківський державний медичний університет МОЗ України

THE WAYS OF IMPROVEMENT THE QUALITY OF FOREIGN STUDENTS' TRAINING

V.D. Markovsky, A.F. Yakovtsova, I.V. Sorokina, I.V. Korneyko
Kharkiv State Medical University (Ministry of Health of Ukraine)

Поліпшення підготовки студентів-іноземців складається із застосування традиційних і сучасних методів навчання та удосконалення контролю рівня знань студентів на фоні тісної міжкафедральної інтеграції у справі підготовки іноземних фахівців, що повинно розвиватися в напрямку встановлення часових, поняттєво-прикладних і концентричних зв'язків як по горизонталі, так і по вертикалі з урахуванням вимог соціального замовлення.

The improvement of the quality of training medical students consists of the use of both traditional and modern methods of training and optimizing the control of the students' knowledge against a background of close inter-department co-operation in this work, which should develop in the direction of establishment of temporal, conceptual, applied concentric horizontal and vertical associations with the account of the requirements of social order.

Вступ. Актуальність проблеми навчання іноземних студентів у стінах медичних вищих навчальних закладів України зростає, що пов'язується, з одного боку, з ростом інтересу іноземних держав до незалежної України, з іншого – із бажанням та можливостями медичних університетів зміцнювати свої економічні умови та гідно розвиватися. Харківський державний медичний університет – одна з найстаріших вищих медичних шкіл України, яка майже півстоліття навчає іноземних студентів і заслужено користується попитом як база для підготовки іноземних спеціалістів. Накопичений багаторічний досвід роботи з цим контингентом студентів дозволяє зробити деякі узагальнення й указати основні шляхи поліпшення якості підготовки лікарів для іноземних держав.

Основна частина. Перш за все треба наголосити, що характерною рисою сучасного періоду навчання іноземних студентів у ХДМУ є щорічні зміни демографічних показників іноземних абітурієнтів, наприклад, якщо ми звернемо увагу на національну ознаку, то побачимо, що в 1996 році серед наших вступників переважали вихідці з арабського сходу, у 1997 збільшилася кількість

студентів з Індії, з 1999 до нас почала поступати молодь з Маврикію, у 2000 році – велика група з Пакистану.

Декілька років тому звертало на себе увагу погіршення базової (шкільної) підготовки іноземних абітурієнтів, але ж саме він, цей рівень підготовки претендентів на медичну освіту, багато в чому визначає особливості навчально-методичної роботи як на теоретичних, так і на клінічних кафедрах університету. В останні два роки відзначається деяка позитивна тенденція в плані покращання довузівської підготовки абітурієнтів-іноземців. З нашого погляду, в основному зміни на краще цього показника зумовлені набором уже протягом декількох років краще підготовлених студентів до груп, де викладання ведеться англійською мовою.

Саме низький рівень базової підготовки студентів-іноземців змушує нас вносити зміни до навчального процесу, пристосовувати методику викладання. Так, ми вимушені використовувати у своїй роботі з цими студентами здебільшого лекції навчального типу, проблемні лекції, більш прогресивний, сучасний вид роботи, успішно читаються в основному в англомовних аудиторіях.

У наших умовах підвищується значення навчальної лекції як виду роботи з аудиторією іноземних студентів, що може пояснюватися дефіцитом на-

вчальної російськомовної літератури, якою в основному користуються іноземні студенти на теренах Сходу України.

Щодо практичних занять, то їх особливістю, на нашу думку, повинне бути прагнення до індивідуалізації роботи, а для цього кількість студентів в академічних групах має бути обмеженою, наш досвід підказує, що вона повинна не перевищувати десяти осіб на кафедрах теоретичного профілю та бути навіть меншою у клініці. При цьому важливо створювати групи з урахуванням національних та релігійних особливостей студентів.

Успішне опанування навчального матеріалу на практичних заняттях також зумовлюється, з нашого погляду, підбором викладацьких кадрів для роботи у групах іноземних студентів. Це мають бути висококваліфіковані педагоги, які не тільки можуть грамотно відібрати найбільш необхідний для засвоєння матеріал і протягом короткого часу опрацювати його зі студентами, а й здатні зрозуміти соціально-психологічні особливості цих студентів. Ми знаємо, що заняття в іноземній групі вимагає великих витрат академічного часу для обговорення тієї чи іншої проблеми порівняно з групами вітчизняних студентів. У зв'язку з цим поряд із високою кваліфікацією викладача особливі вимоги пред'являються й до методики викладання, яка повинна бути чітко налагодженою. Кожне заняття має бути раціонально укомплектовано навчальними засобами (таблиці, слайди, мікро- та макропрепарати, мікроскопи), в умовах клініки студенти повинні на практиці бачити достатню кількість випадків і мати можливість курації достатньої кількості хворих. Що ж до проблеми економічного використання академічного часу, певну роль у її вирішенні має також інтеграція кафедр у викладанні.

Особливу увагу варто приділити усім аспектам контролю знань студентів-іноземців. Для тих, хто навчається в умовах двогодинних занять, дворівневий контроль, тобто початкового й кінцевого рівня знань, не завжди може бути використаний на практиці через дефіцит часу. Як правило, більшість із

нас свій вибір зупиняє на контролі кінцевого рівня знань студентів. Важливо, щоб ці тести не тільки контролювали знання студентів, а й розвивали у них клінічне мислення. Обов'язково цей вид контролю повинен містити ситуаційні задачі, аналогічні до таких тестів "Крок-1" та "Крок-2". Таким чином, поперше, кожний студент буде мати атестаційну оцінку на кожному практичному занятті, що стимулюватиме до регулярного вивчення навчального матеріалу, по-друге, поступово буде готуватися до тестової перевірки знань.

Необхідно також використовувати позааудиторні види роботи зі студентами-іноземцями, зокрема, участь у роботі студентських наукових гуртків. Результатом цього стають доповіді на студентських наукових конференціях, публікації у науковій пресі, що, у свою чергу, сприятиме збільшенню кількості іноземних громадян, які бажають продовжувати свою медичну освіту шляхом навчання в клінічній ординатурі й аспірантурі.

Не варто забувати і про таку сучасну форму навчання, як елективний курс. При підборі цих курсів для іноземних студентів, у першу чергу, на наш погляд, варто орієнтуватися на медичні інтереси країни-замовника, віддаючи перевагу вивченню найбільш розповсюдженої патології кожного конкретного регіону, сучасним методам дослідження, зарубіжним медичним препаратам, питанням роботи сімейного лікаря (особливо, якщо ця форма медичного обслуговування існує у його країні).

Висновки. В умовах жорсткої конкуренції з вищими медичними школами інших країн проблема підвищення рівня підготовки лікарів для зарубіжних країн вищими навчальними закладами України набуває неабиякого значення. Вона є багатогранною і складається із застосування традиційних та сучасних методів навчання на фоні тісної міжкафедральної взаємодії в справі підготовки іноземних фахівців, що повинно розвиватися в напрямку встановлених часових, поняттєво-прикладних і концентричних зв'язків як по горизонталі, так і по вертикалі з урахуванням вимог соціального замовлення.

ПЕРСПЕКТИВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЮ ТА ІНШИМИ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

УДК 482:371.3(077)

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА УРАХУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПОТРЕБ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Г.Л. Василенко, О.В. Рябоконт, Л.Т. Тищенко

Вінницький державний медичний університет ім. М.І. Пирогова

FORMING THE SUBJECT COMPETENCE AND CONSIDERING THE COMMUNICATIVE NEEDS OF MEDICAL HIGHER SCHOOLS FOREIGN STUDENTS

G.L.Vasilenko, O.V.Ryabokon, L.T.Tyshenko

Vinnitsa State Memorial N.I. Pirogov Medical University

Розглянуто проблеми формування професійної компетенції студентів-іноземців I-II курсів, що навчаються в медичних навчальних закладах України. Відзначено особливе значення координаційної роботи кафедри мови і кафедр спеціальних дисциплін. Наведено приклади міжпредметної координації з практики кафедри української і російської мов ВДМУ ім. М.І. Пирогова. Зроблено висновок, що міжпредметна координація, навчання професійного спілкування, формування навичок та вмінь мовленнєвого етикету, залучення художніх текстів, що відображають практичну діяльність лікаря, та краєзнавчої інформації є шляхами підвищення ефективності підготовки іноземних студентів.

The article deals with forming the professional competence of I-II year's foreign students who study at medical higher schools of Ukraine. The exclusive importance of integrating language and special courses is stressed. Some examples of intersubject coordination from the practice of the Ukrainian and Russian languages chair of Vinnitsa State Memorial N.I. Pirogov Medical University are presented. It is concluded that intersubject coordination, teaching professional communication, forming habits and skills of the speech ethicet, involving fiction texts reflecting doctors' activity and local lore information are the ways of raising up the effectiveness of educating foreign students.

Вступ. Якісна фахова підготовка студента-іноземця можлива лише на основі якісного опанування мови, якою проводиться навчання медичних дисциплін, у зв'язку з чим залишаються актуальними пошуки оптимальних шляхів координації роботи кафедр української та російської мов з кафедрами спеціальних дисциплін. Метою статті є розгляд професійних комунікативних потреб іноземних студентів та проблеми формування їх предметної компетенції на I-II курсах вищого медичного навчального закладу.

Основна частина. Урахування потреб студента в опануванні мовою спеціальності на кожному з етапів навчання в університеті необхідно розгля-

дати як одну з важливих вимог всього навчально-виховного процесу [1]. Основою навчання наукового стилю є використання навчального матеріалу і видів мовленнєвої діяльності, до яких залучається студент під час оволодіння спеціальними дисциплінами. Тому особливе значення в умовах відсутності підручників та програм для студентів-іноземців, що навчаються в Україні, має міжпредметна координація.

Наукову основу координації складають дослідження мови науки, знання характеристик мовних одиниць в науковому стилі, особливостей усної і письмової форм, структурно-семантичної організації наукових текстів, комунікативних потреб, визначення мовленнєвих вмінь відповідно до конкретних комунікативних завдань [2].

© Г.Л. Василенко, О.В. Рябоконт, Л.Т. Тищенко, 2002

Необхідно зазначити, що виключно важливими є заняття з мови для студентів I курсу, особливо в першому семестрі, коли формування знань, вмінь, навичок у навчально-професійній сфері відбувається не тільки на кафедрах спецдисциплін, але й на уроках з мови, де набуваються навички і вміння аудіювати лекції та читати літературу з медичних дисциплін, навички і вміння, що необхідні для складання заліків, екзаменів.

Кожного року на кафедрі української та російської мов ВДМУ ім. М.І. Пирогова календарно-тематичні плани для студентів-іноземців координуються з планами кафедр спецдисциплін. У зв'язку з тим, що на I курсі профільюючими серед дисциплін є біологія й анатомія, то перш за все на заняттях з мови використовуються матеріали цих предметів. На II курсі плани з наукового стилю координуються з планами кафедр гістології, мікробіології, нормальної фізіології, загальної хірургії, пропедевтичної терапії. Результатом такої координаційної роботи кафедр є видання навчальних текстів з наукового стилю мовлення на матеріалі анатомії, нормальної фізіології. Тексти складались і корегувались спільно викладачами-предметниками і викладачами мови. Такі тексти використовуються не тільки на заняттях з наукового стилю. Студенти залучають їх при підготовці до занять з анатомії, біології, фізіології.

Викладачами кафедри української та російської мов складаються окремі плани для студентів-іноземців медичного факультету і студентів стоматологічного факультету, тому що навчальні програми цих факультетів відрізняються як за кількістю годин, так і за дисциплінами, що викладаються. Для студентів-стоматологів, наприклад, підготовлено такі спеціальні тексти, як «Верхні медіальні різці», «Верхні бокові різці», «Клик верхній», «Клик нижній» та ін.

До кожного тексту з фонетичного стилю викладачами мови розробляються вправи (фонетичні, лексичні, лексико-граматичні, вправи з метою формування мовленнєвих навичок та вмінь). Наприклад, студент повинен вміти орієнтуватись у комунікативному завданні кожної смислової частини тексту, прогнозувати подальший зміст речення, смислової частини тексту, визначати головну й додаткову інформацію та ін. Реалізація принципу комунікативності під час навчання читання навчальної літератури передбачає максимальне використання реальних завдань, що виконуються студентами на заняттях зі спецдисциплін.

Важливим напрямком роботи з формування предметної компетенції студентів-медиків є підготовка іноземців до практичних занять на клінічних кафедрах. Практика свідчить, що нове комунікативне середовище викликає у деяких студентів розгубленість. В результаті координації роботи кафедри української та російської мов та кафедр оперативної хірургії і пропедевтичної терапії розроблено навчальний посібник, який, з одного боку, полегшує іноземцям навчання на клінічних кафедрах, а з другого – готує до спілкування з хворими. Кожна тема посібника (у макротемі „Догляд за хворим” – 15 тем, у макротемі „Хірургічне відділення лікарні” – 5 тем, кожна з яких поділяється на мікротемі) складається з тексту, лексико-граматичних вправ і комунікативних завдань. Тексти містять спеціальну лексику, термінологію.

Реальні умови проведення занять на клінічних кафедрах викликають необхідність формування навичок і вмінь професійного спілкування як російською, так і українською мовами. З другого семестру першого курсу кожного тижня в групах студентів-іноземців проводиться заняття з української мови. Якщо на першому курсі на заняттях використовується більшою мірою матеріал загальнолітературного стилю, то на другому курсі основна увага звертається на медичну лексику, на спілкування з хворими. Наприклад, на першому курсі вивчаються такі теми, як „Про себе” (4-6 год), „Квартира. Гуртожиток. Житлові умови” (4 год), „Розташування медичних закладів у Вінниці” (4-6 год), „Природа. Погода. Клімат. Їх вплив на самопочуття” (4 год.) та ін.

Головною метою занять з української мови на другому курсі є формування навичок і вмінь аудіювання та читання українською мовою найбільш уживаних слів, словосполучень, речень, тобто лексичного та термінологічного матеріалу, з яким студенти зустрічаються в клініці. Структура розробок, що вже третій рік на кафедрі української та російської мов ВДМУ ім. М.І. Пирогова використовуються на заняттях з української мови з іноземцями, дозволяє перейти від ознайомлення з лексичним і граматичним матеріалом до використання його на рівні професійної комунікації під час читання медичної документації і в діалозі лікаря з хворим. Наприклад, у першому семестрі другого курсу вивчаються такі теми, як „Зовнішність людини. Назви частин та органів тіла”, „Характер, поведінка та психічний стан людини”, „Медпункт. Аптека. Розмова з лікарем. Розмова з фармацевтом”, „Професія. Робота. Ро-

бочий режим і стан здоров'я" та ін. Теми занять другого семестру II курсу: „Приймальне відділення. Заповнення паспортної частини медичної карти стаціонарного хворого”, „Скарги хворого (діалог лікаря з хворим)”, „Симптоми захворювання органів кровообігу. Історія захворювання” та ін. Ці теми дають змогу студентам ознайомитись з особливостями діалогу лікаря з хворим, а також засвоїти певну професійну лексику. Слід відзначити особливий інтерес студентів до навчання професійного спілкування, до мовленнєвого етикету, знання якого є реальною потребою для іноземців, що навчаються в медичних закладах України. Вивчення мовленнєвого етикету є складовою частиною включення до комунікації з носіями української або російської мов, оскільки адекватне взаєморозуміння учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур, передбачає знання та вміння правильно використовувати різноманітні одиниці. Під час відбору мовленнєвих одиниць для кожного етапу навчання необхідно брати до уваги не тільки комунікативні потреби, але й професійні інтереси, соціальні ролі, в яких виступають студенти в навчально-професійній сфері спілкування. Така робота особливо інтенсивно проводиться в групах другого курсу і має на меті запобігти типовим помилкам у використанні вербальних або невербальних засобів мовленнєвого етикету й правил повсякденної поведінки (наприклад, калькування вербальної одиниці різної мови на російську чи українську, створення штучних мовних конструкцій, сприйняття й оцінка правил повсякденної поведінки чужого народу відповідно до культурних традицій свого народу).

Звичайно, головне завдання викладача мови з формування професійної компетенції студента-іноземця здійснюється під час роботи з мовним та текстовим матеріалом з наукового стилю. Але залучення до навчального процесу художніх текстів, що знайомлять студентів зі сферою їх майбутньої професійної діяльності, сприяє кращому засвоєнню лексики, конструкцій літературної мови та наукової мови зокрема. Це викликає необхідність добору текстів, у котрих відображається практична діяльність лікаря.

Література

1. Васильева Т.В. Учёт реальных коммуникативных потребностей студентов-иностранцев инженерного профиля в процессе обучения русскому языку. // В кн.: Материалы IX Конгресса МАПРЯЛ. – Докла-

Художня література відіграє велику роль у становленні та розвитку медичної деонтології як науки про головні принципи поведінки лікаря під час спілкування з хворим. Художні твори А. Чехова, Л. Толстого, В. Вересаєва, М. Булгакова та інших письменників розкривають таємниці психології хворої людини та підіймають питання професійної поведінки лікаря, що викликає зацікавленість студентів, розширює їх кругозір, виховує гуманістичне ставлення до пацієнтів.

Одним із принципів відбору текстів літературного стилю мовлення є урахування професійно орієнтованої краєзнавчої інформації. Для майбутніх лікарів велике пізнавальне та освітнє значення мають відомості з історії медицини, про життя вчених-медиків, про систему підготовки медичних кадрів на Україні. Використання краєзнавчих фактів у художніх текстах посилює мотивацію вивчення мови. Так, викладачі кафедри української та російської мов ВДМУ склали тексти, що містять цікаву інформацію про діяльність М.І. Пирогова та Д.К. Заболотного, життя яких пов'язане з Вінниччиною. Робота з таким текстом повинна проводитись таким чином, щоб студенти, по-перше, побачили своєрідність мовних структур, по-друге, засвоїли змістовну сторону, а по-третє, відчули робочу атмосферу, в якій працюють медики. Крім того, викладачі організують екскурсії до музею-садиби М.І. Пирогова та до музею Д.К. Заболотного (с.Заболотне Крижопільського району).

Висновки. Таким чином, формування предметної компетенції студентів-іноземців, що навчаються у медичних закладах України, відбувається шляхом використання різних форм та методів організації навчального процесу (міжпредметна координація, навчання професійного спілкування, формування навичок та вмінь мовленнєвого етикету, залучення художніх текстів, що відображають практичну діяльність лікаря, та краєзнавчої інформації тощо.). Урахування комунікативних потреб майбутніх лікарів є одним із найважливіших шляхів підвищення ефективності підготовки іноземних студентів, удосконалення системи викладання мови як іноземної.

ды и сообщения российских учёных. Братислава, 1999. – С. 84-86.

2. Практическая методика преподавания русского языка на начальном этапе. – Москва, 1990. – 230с.

УДК 8.085.13

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПРОБЛЕМИ І РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

О.А. Горленко

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

THE STUDING OF FOREIGN STUDENTS OF UKRAINIAN LANGUAGE: ITS PROBLEMS NOWADAYS

O.A. Gorlenko

Ternopil state medical academy by I. Ya. Horbachevsky

У цій статті розкриваються фонетичні проблеми, проблеми артикуляційного та мовно-стилістичного характеру, наводяться шляхи їх розв'язання в процесі навчання іноземних студентів іноземної мови.

Phonetic problems, the problems of articulation and stylistics, their solving in the process of studying of foreign students of Ukrainian language are discovered in this article.

*Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?
Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здийма вражі голови з плеч.
Л.Українка*

Вступ. Період бурхливого національного відродження, який уже вкотре переживає Україна, супроводжується зростанням інтересу іноземних громадян до історії, культури, науки, держави в цілому. Наша країна гостинно відкрила двері всім бажаючим навчатися у вузах України. За законом “Про мови” українській мові надано статус державної.

Основна частина. Зауважимо, що на сьогодні маємо більшість складних і делікатних проблем щодо навчання українською мовою іноземних студентів. А нема найголовнішого – необхідної кількості підручників, посібників, аудіо- та відеокасет.

Студенти просто не мають з чого (крім лекцій) черпати інформацію з таких дисциплін, як народознавство, українська мова.

Це призводить до ряду труднощів при перевірці домашніх завдань. Перша трудність полягає в артикуляції. Іноземним студентам нелегко артикулювати, наприклад, наші звуки [б], [і], [л], [й] та інші. Є чимало таких студентів, які замість [г] артикулює [х], або замість [б] артикулює [п].

І виходить не [голодний], а [холодний], не [батьки], а [пятьки] і т. інше. Але, звичайно, хто докла-

дає хоч мінімум зусиль, той засвоює нормативну вимову. Чомусь для вивчення італійської, англійської, німецької, польської, португальської та інших мов завжди можна придбати аудіокасети у широкій мережі книгарень, але для української мови тут місця не знайшлося.

Друга проблема полягає в тому, що людина не хоче, не прагне знати цього всього. Насамперед, це тому, що іноземні студенти чують як спілкуються “наші”. Хочу зауважити, що деякі з них просто виявляють елементарну неповагу до державної мови.

Небезпідставно можна нарікати на те, що правила літературної вимови порушують навіть ті, хто мав би бути своєрідним кодифікатором, носієм зразкової літературної мови. Це насамперед педагоги.

І третьою проблемою є масова відсутність іноземних студентів на лекціях і семінарських заняттях.

Висновки. Незважаючи на складні умови, потрібно вирішувати ці проблеми, пов'язані з навчанням іноземних студентів української мови.

Створення передумов для кращого засвоєння іноземцями української мови є гарантом успішності навчальної та професійної діяльності.

УДК 61:81'243-054.6(07.07)

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

М. І. Гуцол

Івано-Франківська Державна медична академія

TEACHING METHODS OF FOREIGN LANGUAGE FOR INTERNATIONAL STUDENTS AT HIGHER MEDICAL ESTABLISHMENTS

M. I. Hutsol

Ivano-Frankivsk State Medical Academy

Стаття стосується методики викладання іноземної мови для іноземних студентів у вищих медичних навчальних закладах. Вона торкається таких важливих питань: 1) для чого той, хто вивчає іноземну мову, буде її використовувати; 2) чого потрібно навчитися, щоб ефективно використовувати іноземну мову; 3) компетенції людини; як вони служать для вивчення іноземних мов. Зазначені рекомендації можуть бути методичним довідником для всіх, хто вивчає іноземну мову, а також для тих, хто навчає.

The article is dealt with the Teaching Methods of Foreign Language for international students at Higher medical institutions. It includes such important points as: 1. What for the students will apply the knowledge of a foreign language. 2. What the students should learn to use that very knowledge of a foreign language. 3. Man's competences. How do they help to master a foreign language. These recommendations may be used as a kind of reference book for all those who study a foreign language and for those who teach the language.

Вступ. У зв'язку з тим, що з року в рік зростає кількість студентів, які приїжджають на навчання у вищі навчальні заклади України, треба звернути увагу на перспективи навчання їх іноземними мовами.

Як відомо, мова та думка, мова та історія, мова та культура – нероздільні. У мові відбивається життя суспільства. Оскільки мова – це суспільне явище, вона обслуговує суспільство у всіх його сферах і є відображенням суспільної свідомості, реагує на зміни у всіх сферах суспільного життя і сама формується суспільством. Саме тому одне з головних завдань у процесі вивчення іноземної мови полягає у проникненні в культуру (іноземні студенти є носіями певної культури, тому ми повинні проникати в систему світовідчуття та світорозуміння народу, представники якого навчаються у вузах). Адже сама мова як форма існування розумової діяльності людини охоплює всі сфери індивідуального та суспільного життя, є часткою людської природи, практичної та теоретичної діяльності індивідуума.

Розглядаючи мову як відображення історії, куль-

тури та побуту народу - носія цієї мови (у нас це іноземні студенти), американський методист Р. Ладдо вважав, що вивчення іноземної мови обов'язково пов'язане з проникненням у культуру (в широкому розумінні цього слова) її народу, що мова і культура нероздільні, тому неможливо зрозуміти одне без іншого. Головною метою тут є не знайомство з реаліями, а розуміння системи понять, які склалися упродовж століть. Щоб зрозуміти інший народ та його мову, необхідно оволодіти його системою понять саме за допомогою мови цього народу.

Останнім часом західноєвропейська методика навчання іноземних мов користується зокрема педагогікою Селестина Френе (Freinot - Pédagogik). Використання педагогіки Френе в навчанні іноземної мови, характерне для Франції 50-х років та Німеччини 70-х, не втратило своєї актуальності і сьогодні.

Основна частина. Аналізуючи й опрацьовуючи роботи, написані Селестином Френе, ми можемо умовно виділити такі її основні стадії (те, що можна запровадити в нас у процесі навчання студентів іноземними мовами з подальшим переходом на українську):

© А.І. Гоженко, М.Г. Дяченко, Л.Г. Коваленко та ін., 2002

1) відкриття нових мовних елементів шляхом відбору матеріалу з колективно визначеної сфери інтересів і застосування різних організаційних форм роботи;

2) тренування на основі відібраного матеріалу, яке передбачає дві робочих фази – колективну та індивідуальну. Перша полягає у використанні (особливо на початковому етапі навчання) хорového промовляння. Під час наступних етапів ця фаза складається із спільного читання або прослуховування матеріалів. Слідом за нею йде бесіда в групах, у результаті якої реконструюється зміст, виділяються специфічні структури, обговорюються деталі.

Кожен студент має можливість далі опрацювати матеріали разом із партнерами або індивідуально. Допоміжними засобами є “партнерські анкети”, які роблять можливим взаємоконтроль.

При закріпленні вивченого матеріалу або нових лексичних і граматико-синтаксичних структур також використовуються колективні та індивідуальні форми роботи. Структури опрацюються спільно, переважно за допомогою рідної мови (в даному випадку рідної для іноземних студентів, але тільки на 1-х етапах навчання). Переважає індивідуальний підхід: група за певний проміжок часу засвоює матеріал за допомогою письмових видів роботи. Студент пише, порівнює, співставляє, розширює, перевіряє на частотність вживання, висуває гіпотези, формулює попередні правила.

У методиці широко використовуються і картки самоконтролю. Студенти можуть працювати згідно зі своїм індивідуальним ритмом і ступенем труднощів.

Щодо застосування матеріалу, то ця фаза є найвідповідальнішою і найдовшою у навчанні іноземної мови за методикою Френе. Власне, це і є продуктивна фаза. Вона реалізується і в груповій, і в індивідуальній формі. Тут, залежно від наданих матеріалів, пишуться листи-повідомлення (зокрема на медичну тематику), досліджується тематика на заняттях англійської, німецької, латинської та інших іноземних мов, відпрацьовується викладання медичних дисциплін іноземними мовами (це мають бути побажання студентів). Представлений робочий продукт служить вихідним матеріалом для нового навчального процесу, в якому так само, як і в попередньому, відбувається чергування фаз. Таким чином, повідомлення результатів роботи у групі та за її межами викликає автентичну комунікацію. Наші студенти виходять на добрі знання іноземної мови, а іноземні студенти на хороші знання української мови.

У ході спілкування обговорюються проблеми, оперативні робочі питання, можливо, конфліктні ситуації, відбувається обмін думками, враженнями.

Організація роботи групи в рамках педагогіки Френе вимагає передусім чіткого визначення ролей і функцій усіх ділових осіб (відповідальний за ..., керівник), малих груп (редакційна колегія, група за круглим столом), робочих місць (куточок для читання, “граматичний стіл”).

Техніка Френе не є методичною теорією у традиційному сенсі слова. У ній йдеться про те, що надходить у групу із зовнішнього світу та визначається внутрішнім світосприйманням студентів. Це все описується радше інтуїтивно, а визначення закономірностей мови покладено на індивідуума і на його особливу стратегію оволодіння мовою. Методичний відбір матеріалу не застосовується. Якщо ж говорити про якусь чітку методику, то лише в тому, що стосується засвоєння матеріалу і використання специфічних прийомів, які є необхідними елементами в методиці при викладанні іноземних мов пана Селестина Френа. У статті п. Л.Я. Хоменко “Педагогіка Френе у навчанні іноземної мови” сказано, що педагогіка Френе, як і всі інші методики навчання, має ряд недоліків, але вона широко використовується та популяризується на Заході як нетрадиційний, альтернативний метод навчання іноземної мови.

Але сучасні найактуальніші підходи до викладання іноземних мов переслідують, як правило, завдання постановки та вирішення викладачами сучасних іноземних мов ряду питань:

- а) Що конкретно відбувається під час усного або писемного спілкування між людьми?
- б) Що спонукає співрозмовників діяти саме так?
- в) Які навчальні дії виконуються у процесі використання нової мови?
- г) Як ми визначаємо цілі навчання та позичаємо прогрес між повним незнанням та ефективним володінням іноземною мовою?
- д) Як відбувається вивчення мови?
- е) Що слід робити, щоб допомогти людям якнайкраще вивчати мову?
- є) Сприяти обміну між викладачами і тими, хто вивчає мову, інформацією про цілі навчання та способи їх досягнення.

Вимоги сучасності – це поліпшення якості спілкування між європейцями – носіями різних мов і культур. Потрібно всіляко підтримувати ті методи викладання та навчання, які допомагають молоді на-

бувати знань та досвіду, всього, чого вона потребує для досягнення самостійності мислення та діяльності, заради досягнення більшої відповідальності і взаємодії у стосунках з іншими людьми.

Для оптимізації навчального процесу слід знати відповіді на такі запитання:

1. Для чого той, хто вивчає іноземну мову, буде її використовувати?

2. Чого йому потрібно навчитися, щоб бути здатним використовувати іноземну мову з певною метою?

3. Що викликає в нього бажання вчити мову?

4. Який рівень знань, умінь та досвіду повинен бути у викладача, з якими має справу студент?

5. Якою мірою йому доступні підручники, довідники, аудіовізуальні та інформативні засоби?

6. Скільки часу він бажає і може присвятити вивченню мови?

Необхідно максимально точно визначити цілі навчання, вартісні з огляду на потреби тих, хто вивчає мову, та реалістичні щодо їх інтелектуальних характеристик і доступних засобів.

З метою координації зусиль усіх учасників навчального процесу, для досягнення поставлених цілей необхідно створювати оптимальні умови для вивчення іноземних мов.

У процесі спілкування в різноманітних комунікативних ситуаціях користувачі і ті, хто вивчає мову, застосовують певну кількість компетенцій, набутих ними раніше. Усі компетенції людини служать для того, хто навчається, і можуть розглядатися, як грані комунікативної компетенції. Вони мають певний поділ.

1. Загальні компетенції.

1.1. Знання.

1.2. Вміння.

1.3. Життєвий досвід.

1.4. Вміння вчитися.

2. Компетенції спілкування.

2.1. Лінгвістичні компетенції.

2.2. Соціолінгвістична компетенція.

2.3. Прагматичні компетенції.

Отже, іноземну мову студенти можуть вивчати за такою схемою:

2.1. *Лінгвістичні компетенції* - це знання засобів, за допомогою яких можна побудувати і сформулювати значущі висловлювання та здатність їх використовувати. Лінгвістична компетенція поділяється на: 2.1.1) лексичну компетенцію; 2.1.2) граматичну компетенцію; 2.1.3) семантичну компетенцію; 2.1.4) фонетичну компетенцію.

2.1.1. *Лексична компетенція* – це знання словника та здатність користуватися ним, а саме: лексичними і граматичними елементами. А лексичний елемент - це 1) сталі вирази, складені з кількох слів, що вивчаються і вживаються як одне ціле; 2) ізольовані слова (багатозначні слова).

2.1.2. *Граматична компетенція* - це знання граматичних засобів мови і здатність їх використовувати, здатність розуміти і висловлювати зміст, вимовляти і розпізнавати фрази, побудовані за певними принципами, а не запам'ятовувати і відтворювати їх як готові формули.

2.1.3. *Семантична компетенція* визначає усвідомлення та контроль з боку того, хто вивчає мову, способів організації змісту.

2.1.4. *Фонологічна компетенція* передбачає знання про сприйняття (продукцію та навички сприймання).

Можна включати у вивчення мови соціальні стосунки, реєстрові відмінності (стилі мовлення), діалект та акцент, дискусії, кооперативний принцип, що включає в себе: а) якість; б) кількість; в) до речність; г) людяність.

Останньою компетенцією є *інтерактивна схема взаємодії*, що полягає у здатності використовувати схеми, які підтримують спілкування:

Діалогічна форма спілкування передбачає моделі вербальних обмінів:

- запитання - відповідь;

- висловлювання - твердження - згода - незгода;

- вимога (побажання) - вибачення - згода - відмова;

- привітання - відповідь.

В актах комунікативної взаємодії, що мають певну мету, необхідним є вживання мовленнєвих засобів, щоб:

1) створити робочу групу і встановити стосунки між учасниками;

2) розмістити інформацію про характерні риси ситуації для того, щоб отримати її загальне бачення;

3) визначити, що можна і потрібно змінити;

4) дійти згоди щодо цілей та засобів їх досягнення, узгодити розподіл ролей;

5) керувати практичними аспектами виконання, наприклад:

- визначаючи та вирішуючи проблеми, які виникають;

- узгоджуючи та керуючи виступами;

- підбадьорюючи один одного;

- сприймаючи здійснення другорядних цілей;

6) констатувати завершальний етап виконання завдання;

- 7) оцінити взаємодію;
8) доповнити та завершити взаємодію.

Висновок. Зазначені рекомендації не ставлять за мету нав'язати єдиний підхід до викладання іноземної мови. Їх призначення – слугувати своєрід-

ним довідником, здатним допомогти викладачам-практикам, укладачам програм, спеціалістам з оцінювання зробити вибір методу, діяти в його рамках адекватно до поставлених цілей, тобто прагнути говорити “однією фаховою мовою”.

Література

1. Чернівецький Л.І. Методика викладання іноземної мови // Іноземні мови. – 2001. – №8-9. – С. 29-40.

2. Вишневецький І.Я. Методика викладання іноземних мов. – К., 1992.

3. Романський Т.І. Іноземні мови у вузах. – К., 1998.

УДК 616-993/098(07.07)

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНИХ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ МІКРОБІОЛОГІЇ, ВІРУСОЛОГІЇ ТА ІМУНОЛОГІЇ

**С. І. Климнюк, І. О. Ситник, М. С. Творко, Н. І. Ткачук,
Е. М. Кованова, Г. Р. Малярчук**

Тернопільська державна медична академія ім. І. Я. Горбачевського

THE SPECIFIC FEATURES OF ENGLISH-SPEAKING STUDENTS' LEARNING ACTIVITIES AT THE DEPARTMENT OF MICROBIOLOGY, IMMUNOLOGY AND VIROLOGY

**S.I. Klymnyuk, I.O. Sytnyk, M.S. Tvorcko, N.I. Tkachuk, E.M. Kovanova,
L.R. Malyarchuk**

I. Horbachevsky Ternopil state medical academy

Навчальні плани і програми повинні формуватись з урахуванням вимог наповнення програмного матеріалу дисципліни як в Україні, так і у ведучих зарубіжних країнах. Для активізації навчальної діяльності студентів необхідно використовувати різноманітні засоби впливу: виконання індивідуальної практичної роботи на занятті, самостійних домашніх завдань, участь у проведенні науково-практичних кафедральних конференцій, усний, письмовий і тестовий контроль знань на заняття, а також кропітка індивідуальна робота викладача з кожним із них.

The requirements to the contents of the course adopted in Ukraine and in the leading foreign countries should be concerned during curricula and syllabi development. In order to facilitate the students' learning activities various techniques must be applied: individual practical work in the classroom, assignments for independent homework, participation in the scientific and practical conferences at the department, oral, written (essay and test) assessment in class, as well as individual approach to each student.

Вступ. Мікробіологія, імунологія та вірусологія розглядається сьогодні як одна з найважливіших фундаментальних дисциплін, яка перебуває на межі теоретичних і клінічних знань та сприяє формуван-

ню клінічного мислення майбутнього спеціаліста. Без використання її основ не залишається осторонь жодна дисципліна, яка викладається в медичних вищих навчальних закладах [1].

Під час проведення ліцензійних іспитів за кордоном питання з мікробіології, вірусології та імуно-

© С. І. Климнюк, І. О. Ситник, М. С. Творко та ін., 2002

логії становлять значну частку серед тестових завдань.

Ось чому постійне поліпшення викладання основ предмета студентам-іноземцям є нагальною потребою сучасної вищої медичної школи.

Основна частина. Уже протягом двох навчальних років на кафедрі мікробіології, вірусології та імунології академії навчаються англомовні іноземні студенти. Серед них громадяни Пакистану, Близького Сходу, Польщі та ін. Більшості з них після завершення навчання в Україні у своїх країнах доведеться скласти інтегрований іспит з медицини.

У зв'язку з цим, навчальний процес повинен бути так побудований так, щоб по-перше, випускники володіли матеріалом, який подається в зарубіжних вищих навчальних закладах, а також зуміли б показати все найкраще, що є у вітчизняній системі підготовки лікарів.

Тому навчальні плани і робочі програми для іноземних студентів повинні мати свої особливості та певною мірою відрізнитись від аналогічних планів для вітчизняних студентів. Необхідно, щоб навчальні програми і плани поєднували як вимоги вітчизняних програм, так і здобутки й особливості викладання дисципліни у провідних зарубіжних країнах – США, Великобританії тощо.

По-друге, кожен іноземний спеціаліст, який прийшов підготовку в Україні, є пропагандистом нашої держави у світі. Тому зусилля викладацького складу повинні бути спрямовані на максимальне володіння студентами-іноземцями програмним матеріалом [2, 3].

Проте заняття з англомовними студентами мають цілу низку особливостей, пов'язаних з недостатнім забезпеченням оригінальними англомовними посібниками, підручниками. Тому колективу кафедри доводиться готувати всі необхідні методичні текстові та ілюстративні матеріали для самостійної підготовки студентів.

Для студентів до всіх практичних занять кафедрою підготовлені розширені методичні вказівки. У кожній з них вказані основні питання, на які студент повинен звернути увагу при підготовці до заняття, подані ключові слова теми. Детально викладається весь теоретичний і практичний матеріал із схемами, таблицями та ілюстраціями. Після чого подаються тести і ситуаційні задачі, при розв'язанні яких студент може перевірити, як він засвоїв навчальний матеріал.

Особливу увагу ми приділяємо підготовці текстів

лекцій з мікробіології, вірусології та імунології. Враховуючи відсутність англомовних підручників, тексти лекцій досить об'ємні й включають новітні матеріали, почерпнуті із різних джерел: українських, російських, англійських керівництв, монографій, матеріалів Інтернету. Лекції містять багато малюнків, таблиць, схем, що дозволяє студентам краще орієнтуватись у навчальному матеріалі.

Для підготовки до занять кожній групі студентів видаються відповідні методичні матеріали з теми і тексти лекцій. На кафедрі до послуг студентів є комп'ютерні варіанти всіх лекцій і методичних вказівок, якими вони можуть скористатись у будь-який час.

Практичні заняття з мікробіології, вірусології та імунології проводяться в оптимальних умовах. Кількість студентів у групах коливається в межах 6-8 осіб. Кожен студент має своє робоче місце і забезпечений необхідними матеріалами та об'єктами для виконання практичної роботи.

На відміну від викладання мікробіології в інших вузах як нашої держави, так і зарубіжних, ми значну увагу приділяємо практичній роботі студента. Адже тільки практичними діями можна закріпити одержані теоретичні знання.

Необхідно зауважити, що більшість іноземних студентів із задоволенням виконує всі практичні завдання, передбачені методичними вказівками.

Незначна кількість студентів у групі дозволяє викладачеві працювати індивідуально з кожним студентом і перевіряти якість виконання ним практичної роботи.

Наш невеликий досвід викладання предмета для іноземних студентів засвідчує, що вони краще сприймають пояснення нового матеріалу, якщо викладач використовує таблиці, схеми, робить записи, малює схеми на дошці.

З метою стимуляції розумової діяльності студентів їм необхідно пропонувати до виконання письмові домашні завдання, як ось заповнити таблицю, скласти схему, впорядкувати певні етапи, стадії конкретного процесу, дати відповіді на деякі запитання, розв'язати ситуаційну задачу.

На практичних заняттях при перевірці рівня підготовки до заняття, крім усного опитування, слід проводити письмовий і тестовий контроль.

Не секрет, що частина студентів має слабку загальноосвітню підготовку і потребує додаткових зусиль для опанування дисципліни, яка насправді, включає три різні предмети (науки): мікробіологію, вірусологію та імунологію.

Тому логічним було б при приході студентів на кафедру розпочинати навчальний процес із перевірки вихідного рівня знань основ біології, хімії кожного студента, використовуючи тестові завдання. Виявивши студентів із низькими знаннями, можна було б з першого дня організувати для них додаткові індивідуальні заняття. На кафедрі щотижнево проводяться консультації, а також додаткові заняття із студентами, які пропустили з певних причин заняття або яким важко дається засвоєння того чи іншого розділу дисципліни.

Кафедра при подачі нового матеріалу, створенні тестових завдань використовує принципіальні підходи та вимоги щодо підготовки таких матеріалів у вищих навчальних закладах зарубіжних країн.

У зв'язку з введенням в Україні ліцензійних іспитів "Крок-1", "Крок-2", "Крок-3" необхідно готувати англomовні варіанти цих тестових завдань, з якими могли б ознайомитись іноземні студенти.

Велике значення для більшої зацікавленості сту-

дентів нашим предметом має проведення кафедральних англomовних науково-теоретичних конференцій. Як правило, студенти із задоволенням беруть у них участь, готуючи доповіді на актуальні теми сучасної мікробіології, вірусології та імунології. Кафедрою щорічно проводяться такі конференції. Наприклад, у минулому навчальному році студенти брали участь у конференції на тему: "Хвороби, які передаються статевим шляхом".

Таким чином, усі перераховані заходи спрямовані на оптимізацію навчального процесу на кафедрі й формування в іноземних студентів ґрунтовних знань з мікробіології, вірусології та імунології, які їм необхідні при вивченні теоретичних і клінічних дисциплін.

Висновок. Поєднання різноманітних підходів при викладанні мікробіології, використання новітніх технологій у навчальному процесі й активізація самостійної позааудиторної роботи студентів дозволять забезпечити успішну реалізацію виконання навчальної програми.

Література

1. Lester E.W., Roberts C.E., Lester M.T. Microbiology a human perspective – Wm. C. Brown Publishers, 1995. – 812 с.

2. Адаменко О.В. Підготовка іноземних громадян в Україні як об'єкт педагогічних досліджень // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні, сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (4-6 лютого 2002 р., Київ). – К.: Київ нац. торг. екон.

ун-т, 2002. – С. 49-53.

3. Палий Г.К., Чеснокова А.А. О преподавании медицинской микробиологии иностранным и советским студентам // В кн.: Проблемы изучения микробиологии вирусологии и иммунологии: Материалы II Всесоюз. учеб.-метод. конф. (МЗ УССР, Харьк. уед. ин-т). – Харьков, 1990. – С. 17-18.

УДК 614.23.001-057.87-054.6 (477.63)

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Л.В. Кутарева, А.Б. Дайчик, Л.М. Сербіненко, Т.А. Крищенко
Дніпропетровська державна медична академія

PROBLEMS OF LANGUAGE TEACHING TO FOREIGN STUDENTS

L.V. Kutareva, A.B. Daichyk, L.M. Serbynenko, T.A. Kryshchenko
Dnipropetrovsk State Medical Academy

Стаття висвітлює різні аспекти навчання мови студентів-іноземців: історія питання, досягнуті успіхи, проблеми, що потребують вирішення. Значна увага приділяється питанням удосконалення навчального процесу.

The article presented covers different aspects of language teaching to foreign students: history of the question, achieved successes, problems which call for solving. A considerable attention is given to the issues of the advancement of educational process.

Вступ. У 1991 році в Дніпропетровській державній медичній академії розпочав роботу іноземний факультет, першу групу іноземних студентів з Лівану (їх було 8) прийняла А.Б. Дайчик, яка працювала практично на пустому місці, без підручників та методичних посібників. Через 3 місяці групу поділили на 2, і до роботи приєдналась С.М. Мельник. Так усе починалось 11 років тому, а зараз на кафедрі іноземних мов працюють 5 філологів-русистів, основне навчальне навантаження яких – російська мова для іноземців.

За минулі з моменту заснування факультету 11 років багато що змінилось. У нас побільшало не лише студентів, а й досвіду, професіоналізму, навчально-методичної літератури. Протягом усіх цих років викладачі нашої секції не тільки навчали студентів, а й самі вчилися: їздили у відрядження, вивчали досвід колег, створювали власні методичні посібники, табличний фонд, роздатковий матеріал, удосконалювали методику викладання.

З цією метою ми вже кілька років на базі медичної академії проводимо науково-практичні конференції викладачів російської мови, що працюють з іноземцями. Ці конференції користуються у філологів повагою. В усякому разі, гостей та виступаючих завжди буває багато.

Викладачі нашої секції - люди різних вікових груп, тому обмін досвідом, навичками та прийомами навчання іноземців відбуваються постійно. Усі ми намагаємось відповідально та сумлінно ставитись

до своєї праці. Навантаження на підготовчому факультеті у першому семестрі становить 36 годин на тиждень. День у день з жовтня до кінця січня триває виснажливий марафон, ім'я якому — вивчення граматики. Щоправда, сьогодні ми озброєні усім необхідним для того, щоб працювати якісно, відповідно до останніх вимог методичної науки.

У минулому році академія за нашими заявками придбала для слухачів ПВ нові, дуже хороші підручники 2000 року видання. Їх цілком досить, вони сучасні, красиві, добре оформлені. Є у нас і 5 (за кількістю викладачів) магнітофонів та відеодвійка, завдяки якій ми регулярно дивимось навчальні фільми з програмного матеріалу, і найновіший мультимедійний комп'ютерний клас на 10 студентів і одного викладача (з виходом до Інтернету).

Ми маємо вже кілька комп'ютерних навчальних та контролюючих програм, які збираємось активно використовувати після попереднього навчання у комп'ютерних професіоналів. Навіть наш університет поки що не має такої техніки. Ми за неї дуже вдячні, хоча і розуміємо, що це багато до чого зобов'язує. Звичайно ж, ми прикладемо багато зусиль, щоб виправдати довіру і зробити процес навчання максимально ефективним та цікавим для студентів. До речі, користуватись послугами комп'ютерного класу зможуть і першокурсники, і студенти другого курсу.

Іноземці вчать у нас російську мову 3 роки: ПВ, I та II кури. На ПВ - 700 годин на рік, на I курсі — 136 годин практичних занять, а на II — 80 годин. За цей час усі свої мовні проблеми студенти-іно-

© Л.В. Кутарева, А.Б. Дайчик, Л.М. Сербіненко, Т.А. Крищенко, 2002

земці мають вирішити. Чи вдається це і наскільки успішно?

Основна частина. На перший погляд — усе гаразд. Є відповідна навчальна література, технічні засоби і досвідчені педагоги. Але насправді проблем багато. На ПВ одні труднощі, на першому та другому курсах — інші.

Спочатку про підготовче відділення. Позначилась явна тенденція до зменшення кількості іноземців, що приїжджають на підготовчий факультет. Якщо у позаминулому році у нас було 5 груп, у минулому - 4, то цього року - 3 групи. Зрозуміло, при 10 студентах у кожній групі важко забезпечити індивідуальний підхід до кожного. Навіть перевірка техніки читання кожного слухача обертається величезною витратою робочого часу. А перевірка домашнього завдання, а навчання письма, коли важливо працювати з кожним обов'язково, враховуючи не лише типові, а й індивідуальні помилки? Крім того, студенти приїжджають у різний час, тому в одній групі зустрічаються студенти різного рівня підготовки. Одні вже відмінки знають, наприклад, а інші тільки ще звуки та букви вчать. А викладач кидається від одного до іншого, намагаючись охопити своєю увагою всіх, жертвуючи своїм вільним часом.

Проблема полягає і в тому, що у багатьох слухачів дуже слабка мотивація до навчання. Складається враження, що вони приїхали сюди відпочити від суворих мусульманських законів, відчути себе “вільними”, а водночас, може, чогось і навчитися. Звичайно, вони ще діти, здебільшого лише 18-19 років, і це необхідно брати до уваги: їм важко дається адаптація до нового клімату, способу життя, свободи, а тим більше — нового мовного середовища. Плюс вік, коли кохати хочеться більше, ніж вивчати ази граматики. У результаті “маємо те, що маємо” — низьку мотивацію до вивчення мови. Звичайно, до завершення навчального року наші вихованці будуть добре підготовлені до першого курсу, але це більше заслуга викладачів, які працюють з ними не лише на заняттях, але й у позааудиторний час. Ми багато уваги приділяємо гуманітарній, культурно-просвітницькій роботі. Іноземні студенти одержують знання з історії та культури України, обов'язково ходять на екскурсії, знайомляться з визначними пам'ятками Дніпропетровщини. Вони вчать вірші, пісні, беруть участь у святкових концертах та вечорах дружби, у науково-практичних студентських конференціях та олімпіадах на краще знання російської та української

мови, тобто живуть активним студентським життям.

На думку колег з інших вузів, ніде в місті не дають такої серйозної підготовки з мови, як на підготовчому факультеті медичної академії.

Тепер щодо проблем, які виникають на першому курсі. Перша - низький рівень мовної підготовки основної маси зарахованих, на фоні яких просто губляться або йдуть у вітчизняні групи ті нечисленні студенти, що володіють не лише розмовним, але й науковим стилем. Хорошим студентам нецікаво на занятті, де викладач змушений розриватись між тими, хто нічого не знає, і декількома підготовленими студентами. Природно, ми знаходимо вихід, використовуючи методіку індивідуального навчання, різнорівневі завдання та інші хитрощі.

Але звідки так багато студентів-першокурсників, що настільки погано знають мову? Вірогідно, тому, що на I курс ми часто приймаємо іноземців, практично не враховуючи їх початковий рівень підготовки, беремо навіть тих, хто не вміє грамотно побудувати речення, а на письмі плутає не лише відмінки, а й літери.

Вступний екзамен на I курс має суто символічний характер, і це мотивовано, тому що академії потрібні іноземні студенти. Хотілося б, щоб і базові кафедри розуміли, що низький рівень мовної підготовки студентів — не провина філологів академії (наших випускників ПВ від загальної кількості першокурсників близько 20%), а спільна наша проблема, яку ми за можливістю намагаємось вирішити.

Друге питання: мотивація до вивчення мови на першому курсі значно нижча, ніж на підготовчому факультеті. Це пояснюється багатьма факторами. По-перше, більшість першокурсників впевнені, що вони вже добре знають мову, тому сприймають її як предмет третього ступеня значущості. Як наслідок — пропуски занять, з якими ми боремось платними відробками, часті запізнення, невиконання домашнього завдання і порушення дисципліни на заняттях. Доводиться іноді не стільки пояснювати новий матеріал, скільки “воювати” за дисципліну та правила хорошого тону.

Безумовно, дуже важливо враховувати характерологічні особливості, національний менталітет іноземних студентів. Арабські студенти надзвичайно імпульсивні, непосидючі, як правило, недопитливі і, на жаль, погано виховані. У багатьох завищена самооцінка, хворобливе самолюбство, нетерпимість до критики, висловленої навіть у де-

лікатній формі. Робота в арабській аудиторії – як ходьба мінним полем: ніколи не знаєш, який сюрприз тебе чекає наступної хвилини. Проблем більше, ніж досягнень, а розчарувань та образ більше, ніж задоволення. Треба бути справжнім професіоналом, щоб створити у групі спокійну робочу атмосферу, зацікавити студентів, залучити їх до співробітництва, переконати у важливості і корисності запропонованих їм занять і при цьому ніколи не ущемляти їх громадянські права, не ображати національних почуттів. Цього мистецтва ми навчаємось з нашими студентами кожного дня, і серйозних конфліктів поки що не було.

Дуже важливо систематично створювати на заняттях ситуації, що містять не тільки освітній, а й виховний момент. Вони можуть бути використані для ознайомлення іноземців з різними сторонами нашого життя, а також для виховання у них інтересу і поваги до країни проживання, до наших порядків та правил.

На своїх заняттях ми постійно знайомимо іноземних студентів з історією України, її минулим, розповідаємо про становлення української духовності, розвиток культури, народних традицій та звичаїв. Особливу увагу приділяємо вихованню інтересу до української мови, допомагаємо студентам у подоланні труднощів спілкування. При вивченні деяких тем з наукової термінології даємо іноземним студентам окремі групи термінів українською мовою (у порівнянні з російською).

Слід використовувати всі можливості для розширення культурного кругозору й удосконалення світогляду іноземних студентів. Одна з них — ігрові завдання, які разом з іншими видами роботи можуть стати надійною основою для вироблення у слухачів та студентів міцних мовних навичок. Мовна гра на занятті – джерело цінних культурних та краєзнавчих знань, вона повинна бути цікавою та змістовою, сприяти розвитку розумової та мовної діяльності, мати педагогічний та навчальний зміст. Ігрові граматичні завдання до вподоби не лише слухачам ПВ, а й першокурсникам. Ми викорис-

товуємо ігри як навчальні, так і творчі. А вводити гру можна на будь-якому занятті, підпорядковуючи її різним цілям. Є ігри-загадки, рухливі ігри з різними предметами, таблиці, картки, сценки, розігрування діалогів. Це дає змогу без примусу, зацікавлено опанувати мовним матеріалом навіть найбільш недбалим студентам. Гра може бути і формою активного відпочинку, своєчасно знімати втому, підтримувати мотивацію до процесу навчання, створювати в аудиторії невимушену, доброзичливу атмосферу, що сприяє подоланню психологічної скутості, яка неминуче виникає при переході на іншу мову.

Одне слово, ми все робимо, щоб іноземні студенти і знання у нас одержали, і любили наші заняття.

Ось тільки з навчально-методичною літературою для студентів I та II курсів у нас критичне становище. Базових підручників, орієнтованих на студентів-медиків, у нас немає (за винятком єдиного екземпляра харківського підручника). Щоправда, у нас багато своїх розробок. Є тексти для читання відповідно до фаху, контрольні роботи з наукового стилю, методичні посібники – отже, працювати є з чим.

Суттєву допомогу нашим студентам надають також словники медико-біологічних термінів, створені викладачами нашої кафедри у співробітництві зі спеціалістами профільних кафедр нашого закладу. Як правило, ці словники багатомовні (російсько-українсько-англійський тощо); це, звичайно, робить процес користування ними набагато зручнішим та ефективнішим [1, 2].

Висновки. Робота з іноземними студентами з вивчення мови – дуже складна і багатогранна. Досягти успіху допомагає поєднання зусиль на шляху підвищення мовної, загальнолюдської культури іноземних громадян. Досвід та методичні розробки викладачів кафедри служать удосконаленню процесу навчання іноземних студентів, роблять цей процес цікавим, результативним, творчим.

Література

1. Ми - українці. Енциклопедія українознавства. – Дніпропетровськ: ВАТ “Дніпрокнига”, 1999. – 652 с.

2. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наукова думка. – 1970-1980.

УДК 4Р – 4И

“УРАХУВАННЯ ТЕКСТОВОЇ КАТЕГОРІЇ ЗВ’ЯЗНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ”.

М.І. Павленко, Н.М. Кизилова

Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського.

“IMPORTANCE OF TEXTUAL CATEGORY OF COHERENCE IN THE PROCESS OF FORMING OF SPEECH COMPETENCE”.

M.I. Pavlenko, N.M. Kyzylva

Crimea State Medical University named after S.I. Georgievsky.

Навчання зв’язному мовленню на іноземній мові – це одна із цілей при викладанні іноземних мов. Нами було розроблено оригінальну методику навчання читанню наукових текстів з опорою на сформовані у студентів-іноземців текстові стереотипи. Формування текстових стереотипів відбувається на базі міжфразових зв’язкових засобів.

Teaching of ability to speak a foreign language in coherent and consistent manner is one of the main aims of teaching a foreign language. We developed original methodology of teaching students to read scientific texts based on textual stereotypes formed during education. Forming of textual stereotypes is carried out on the basis of interphrasal intermediums.

Вступ. Знання лінгвістики про структуру і побудову тексту, про мовні засоби вираження зв’язності є основою для методичних досліджень, що ставлять за мету розроблення різних методик формування мовної компетенції студентів іноземною мовою, в тому числі російською як іноземною.

Основна частина. Мовна компетенція студентів іноземною мовою, яка є базою для здійснення мовної діяльності, обмежена завданням побудови граматично правильних речень (простих і складних). При конструюванні складних речень особливого значення надають засобам логіко-змістової зв’язності речень (сполучникам, сполучним словам, сполучниковим аналогам), що виражають певні змістові відношення між реченнями. Вибір певного за значенням засобу зв’язку при побудові складного речення відбувається залежно від комунікативного наміру мовця / пишучого. Велика також роль засобів зв’язку в рецепції – при розумінні складних речень, тому крім з’ясування конкретного змісту його частин розуміння складного речення включає усвідомлення змістових відношень, що передаються сполучними елементами, які експліціюють характер змістової залежності простих речень як частин складного речення.

Переходячи до рівня тексту читаючи/слухаючи текст і конструюючи монологічне висловлювання в

усній/писемній формі студент зустрічається з необхідністю розуміння або використання двох видів зв’язку в тексті: по-перше, зв’язку речень з чергуванням засобів первинної та вторинної номінації, які дозволяють ідентифікувати предмет тексту і встановити послідовність етапів повідомлюваної про нього інформації (реалізація засобів вторинної номінації здійснюється, головним чином, різними повторами: лексичними, займенниково-лексичними, займенниково-семантичними, синонімічними або власне словами-субститутами, до яких відносять особові займенники 3-ої особи (він, вона, воно, вони), вказівні займенники (цей, це, той), займенникові прислівники (тут, сюди), субстантивовані прикметники і числівники (останній, подібний, перший, другий та ін.); і по-друге, зв’язків між реченнями або частинами тексту, що означають логіко-змістові “вузли”, “повороти” думок автора (це засоби зв’язку із сурядними і підрядними значеннями, а також із значенням початку, продовження і закінчення розповіді та роздуму, представлених найчастіше сполучниковими аналогами, прислівниками, вставними словами).

В методиці викладання іноземних мов і російської мови як іноземної зокрема найбільш опрацьованим є питання про навчання зв’язному мовленню на іноземній мові, тобто про навчання використання засобів зв’язку речень в продуктивній діяльності - говорінні та писемному мовленні (Н.Д.Зарубіна, Н.М.Ларіохіна, I.N. Foulin, B.Schnewly та ін.) [1] При

цьому наявність в монологічних висловлюваннях засобів зв'язку речень і частин тексту відбиває вміння студентів говорити логічно, викладати інформацію послідовно й аргументовано. Найбільш чітко це простежується при складанні монологічного висловлювання на основі наукових текстів або при конструюванні самостійного висловлювання з наукової проблеми (що є однією з провідних комунікативних потреб іноземних студентів-нефілологів, які одержують освіту російською мовою), бо основної стильової риси наукового мовлення – логічності викладання – можна досягти при широкому використанні різних сполучних засобів, які мають певне контекстуальне завдання.

Менш опрацьованими в методиці є питання про використання тестуальних сполучних засобів для цілей розуміння при здійсненні рецептивних видів мовної діяльності. Нами було розроблено окрему методику навчання іноземних студентів-нефілологів читанню наукових текстів з опорою на текстові зв'язки, що спирається на поняття “стереотипії”, яке розробляється в останнє десятиріччя.

Як відомо, поняття “стереотипії” було висунуто І.П.Павловим (стереотип – “форма діяльності півкуль головного мозку, що виражається у фіксованому (стереотипному) порядку виконання певних дій”), а думку про застосовність динамічної стереотипії в мовній діяльності вперше було висловлено М.І.Жінкіним. [2] У методиці, кажучи про мовну стереотипію, найчастіше мають на увазі фразовий рівень мови: фразовий стереотип починає діяти при ознайомленні з першими словами фрази, яка читається або прослуховується, в результаті чого у того, хто читає або прослуховує, створюються гіпотези про можливий зміст речення. Але не меншу психологічну реальність, ніж фразова, має і текстова стереотипія. За визначенням В.А.Бухбіндера і І.А.Бессонової, текстовий стереотип – це “особливий самоорганізуючий механізм “генералізації відношень”, який сприяє укладанню надходжуваної з тексту різної інформації в русло розгалуженої структурно-змістової схеми”. [3] Це означає, що з моменту читання у реципієнта починає працювати різнорівнева антитипация одразу за кількома напрямками, які забезпечують розгортання текстових програм. Дослідники вважають, що стереотипне уявлення про тексти складається у реципієнта завдяки здатності свідомості до узагальнень і встановленню закономірних зв'язків у підсумку набуття певного досвіду: причому не обов'язково в процесі формування умінь читання, а й при “стихійному” читанні. Як на нашу

думку, для оптимізації навчання іноземних студентів-нефілологів читанню наукових текстів, що особливо важливо на етапі включення студентів до навчального процесу у вузі, коли механізми читання іноземною мовою функціонують сповільнено, формування текстової стереотипії повинно проводитися цілеспрямовано.

Спираючись на думку вітчизняних та зарубіжних лінгвістів-дослідників тексту (О.Л.Каменська, О.І.Москальська, Н.А.Метс, Т.А. ван Дейк та ін.) [4] ми вважаємо, що структурно-змістова організація наукового тексту найбільш яскраво маніфестується на мовному рівні міжфразовими сполучними засобами, які утворюють структурно-змістовий каркас, свого роду “схему” тексту. Дослідження різної семантики цих сполучних засобів і виконуваної ними ролі в структурній організації тексту показали, що вони є інформативними сигналами трьох основних програм його побудови – тематичної, логічної та композиційної. Таке дослідження міжфразових сполучних засобів дозволяє представити структурну побудову наукових текстів у вигляді схем (нами виявлено 3 схеми тематичної побудови тексту, 1 схему композиційної побудови тексту, який має рамочну структуру з дедуктивним способом викладання інформації та 1 схему логічної побудови тексту, яка має варіативне вираження), і використовувати їхні навчальні можливості для формування стереотипів наукового тексту.

Тематична, композиційна і логічна лінії структурної побудови, завдані міжфразовими сполучними засобами, забезпечують в сукупності мовну базу для формування динамічного стереотипу наукового тексту, опора на який забезпечує глобальність його сприйняття і переробку інформації тексту, що читається, в рамках цілісної схеми.

Нами написано посібник для іноземних студентів-медиків, котрі отримують вищу освіту російською мовою, який складається з двох частин. Перша частина посібника реалізує ідею використання засобів зв'язку речень у тексті в продуктивних видах мовної діяльності, тобто навчає іноземних студентів складати зв'язне монологічне висловлювання. Друга частина посібника орієнтована на вироблення у студентів текстових стереотипів (на основі міжфразових сполучних засобів) і навчання використанню їх для цілей читання.

Висновки. Пропоновані в обох частинах посібника системи вправ можуть бути використані при формуванні мовної компетенції студентів будь-якою іноземною мовою.

Література

1. Н.Д.Зарубіна Текст: лингвистический и методический аспекты. М. Рус.яз. 1981, стр.113
- Н.М.Ларіохіна Вопросы синтаксиса научного стиля речи.М. Рус.яз. 1979, стр.234
- I.N.Foulin Approche en temps reel de la production des connecteurs et de la ponctuation.// Langue francaise, 1989 №81,р.5-20
- B.Shnewly Les organisateurs textuels dans quatre types écrits.// Langue francaise, 1989 №81, р. 40-59
2. М.І. Жінкін Грамматика и смысл.// Язык и человек. М.изд.МГУ, 1970, стр. 63-86
3. В.А.Бухбіндер, І.А.Бессонова Стереотипный харак-

тер восприятия.//Проблемы текстуальной лингвистики.- Киев.Вища школа,1983,стр.89

4. Н.А.Метс Коммуникативная целеустановка и структурная организация текста.//Научные традиции и новые направления в преподавании РКИ.М. Рус.яз.1979,стр. 190-195

О.Л.Каменська Текст и коммуникация. М.Высшая школа,1990, стр.151

О.І.Москальська Текст – два понимания и два подхода.// Русский язык. Функционирование грамматических категорий.Текст и контекст. М.Наука, 1984,стр.154-162

Т.А.ван Дейк Познание. Коммуникация.М.Прогресс.1989

УДК: 611 (07.07)

ІЗ ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Б.Я. Ремінецький, Я.І. Федонюк, Н.Є. Лісничук

Тернопільська державна медична академія ім. І.Горбачовського

FROM THE EXPERIENCE OF TEACHING THE HUMAN ANATOMY IN ENGLISH

B.Ya.Reminetskiy, Ya.I.Fedonyuk, N.Ye.Lisnychuk

I.Horbachevskiy Ternopil State Medical Academy

Викладання анатомії людини студентам-іноземцям англійською мовою вимагає пристосування змісту лекційного курсу до особливостей англійського підручника. На кафедрі анатомії людини застосовані нові підходи до проведення практичних занять та організації самостійної роботи студентів із врахуванням проблеми мовного бар'єру та необхідності оволодіння анатомічною номенклатурою двома мовами (англійською та латинською). Навчальний процес організований із переважанням більш ефективних «активних» навчальних методів.

Teaching the Human anatomy to international students demands the adaptation the lecture course to peculiarities of present handbook. New approach to practical lessons and independent studying in Human anatomy department considers the problem of language barrier and learning bilingual anatomical terms (English and Roman[Latin]). Dissection of the human body, peer teaching teach to others and learning , and self-directed active studying are the learning tools for Human anatomy course.

Вступ. Сучасний стан вищої освіти передбачає широкий спектр міжнародних зв'язків між вузами. Вони існують у різноманітних формах - від стаціонарного навчання до шкіл майстерності молодих вчених та студентів, мережі літніх шкіл, конференцій та грантів тощо. Участь у цих програмах вимагає окрім фахової підготовки, володіння мовою навчального середовища - найчастіше - англійською мовою.

Основна частина. На кафедрі анатомії людини Тернопільської державної медичної академії ім. І.Горбачевського набутий 4-річний досвід викладання предмета англійською мовою. Провідна роль та велика відповідальність кафедри анатомії людини полягає у прививанні навиків роботи у вищій медичній школі та адаптації до традиційних академічних вимог, включаючи ряд особистісних аспектів (серед них - інтелектуальний, психологічний тощо), оскільки навчаються на кафедрі переважно

© Б.Я. Ремінецький, Я.І. Федонюк, Н.Є. Лісничук, 2002

«вчорашні» школярі [1]. Труднощі засвоєння анатомії студентами-іноземцями пояснюються необхідністю засвоєння великого обсягу спеціальних термінів англійською та латинською мовами, кількість назв анатомічних утворів становить десятки тисяч [2]. Складність полягає в умінні встановлювати логічний зв'язок між конкретними анатомічними утворами, а також розуміти їх походження та функціональне значення. Конкретність визначається умінням точно знаходити місце розташування анатомічного утвору. Сучасні методологічні вимоги передбачають акцентування уваги студентів на анатомічних утворах, найбільш актуальних для клінічної практики, що реалізується у формі морфологічного обґрунтування медичних маніпуляцій чи клінічних випадків.

Навчальний процес на кафедрі анатомії людини відповідає принципу «піраміди навчання» (рис. 1), згідно з яким найбільше часу приділяється активним формам навчання - практичним заняттям та самостійній роботі [3]. У лекціях узагальнюється досвід вітчизняної анатомічної школи та проводиться їхнє зіставлення із даними, що прийняті у Західній Європі та Північній Америці. Це дає можливість студенту зорієнтуватися у різноманітних класифікаціях в іноземних виданнях. На лекції пояснюються сучасні способи візуалізації структури органів чи ділянок тіла людини у нормі та патології. У зв'язку з тим, що у доступній для студентів англійській літературі дані про розташування органів висвітлені досить обмежено, на лекціях акцентується увага студентів на голотопії, синтопії та скелетотопії органів та їх частин.

Рис. 1. Піраміда навчання

Проведення практичних занять вимагає від викладача особливої уваги та вербальної майстерності при оволодінні студентами-іноземцями термінології,

оскільки студенти мають вивчити анатомічні назви двома іноземними для них мовами - англійською та латинською. Тому у структурі заняття витрачається більше часу для засвоєння анатомічної номенклатури при розгляді нової теми. Велику допомогу у вивченні предмета студентам надає використання створених на кафедрі методичних розробок. Іде робота над новим англійським посібником для практичних занять. На практичних заняттях пріоритет надається роботі із натуральними препаратами у секційному залі та музеях кафедри. Демонстрація анатомічних утворів та препарування - це основні форми вивчення будови тіла людини, оскільки передбачають аудіовізуальне та кінестетичні види сприймання та запам'ятовування. Згідно із принципом «піраміди навчання», найефективнішим способом закріплення (близько 80 %) є активне відтворення навчального матеріалу [4]. Він широко застосовується на заняттях з іноземними студентами у формі співбесіди і полягає у тому, що студенти під керівництвом викладача фрагментарно описують будову органу чи системи по препарату. При цьому учасники дискусійної групи формулюють запитання та взаємно уточнюють і доповнюють один одного.

Важливим фактором у підвищенні ефективності самостійної роботи студентів є використання допоміжної літератури, анатомічних атласів та комп'ютерної техніки. Студенти-іноземці, які навчаються англійською мовою, активно і охоче користуються джерелами у мережі Internet та компактними дисками, які їм рекомендують автори даної статті, оскільки ця інформація є англійською. Протягом 2-х навчальних років середній показник успішності у студентів, які працюють з такими джерелами, зріс на 0,5-0,9 бала.

Висновки. Викладання анатомії людини студентам-іноземцям англійською мовою вимагає кращого забезпечення основною та додатковою навчальною літературою та пристосування змісту лекційного курсу до особливостей англійського підручника. Застосовані нові підходи до проведення практичних занять та організації самостійної роботи студентів із врахуванням проблеми мовного бар'єру та необхідністю оволодіння анатомічною номенклатурою двома мовами. Навчальний процес організований із переважанням більш ефективних «активних» навчальних методів.

Література.

1. И.В.Гайворонский, Г.И.Ничипурук. Формы и методы оптимизации учебного процесса на кафедре нормальной анатомии Российской военно-медицинской академии // Морфология. – 2001, № 5. – С. 96-99.

2. How to Study Gross Anatomy // Medical Gross Anatomy. Introduction to the Course. The University of Michigan. – 2000.

3. Educational Philosophy and Practice // Medical Gross Anatomy. Introduction to the Course. The University of Michigan. – 2000.

4. Peer Dissection and Peer Teaching // Medical Gross Anatomy. Introduction to the Course. The University of Michigan. – 2000.

УДК 811.161.1'243

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ НАУКОВОГО МОВНОГО СТИЛЮ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Т.М. Алексєєнко, В.Ф. Максименко, Е.О. Наумова

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

ORGANIZATION OF SCIENTIFIC STILE TEACHERING FOR THE 1- ST YEAR MEDICAL STUDENT.

Alexenko T.N., Maximenko V.F., Naumova E. A.

Kharkiv National University V.N. Karazina

У статті “Організація навчання наукового мовного стилю студентів-медиків” розглядається когнітивно-лінгвістична модель навчання розуміння на основі когнітивних текстів, система мовленнєвої діяльності на матеріалі наукового мовного стилю, особливості формування комунікативної компетенції студентів I курсу.

In is important for foreign students to understand and make notes of lectures, answer instructor's questions, make a monologue-description and a monologue-narrative, write lectures, find out information in texts. It was made a lingvial cognitive model of skills development in reading, speaking, listening and writing of scientific texts. Semantic structures and a list of “frames” of anatomy texts were found.

Вступ. Для іноземних учнів російська мова є не тільки засобом спілкування, але й засобом навчання. Для успіху навчальної діяльності важливе значення має адекватний для мовленнєвої діяльності рівень розвитку мовної особистості учня, який включає усвідомлення ним одиниць усіх рівнів мовної системи і правил користування ними, уміння будувати вислів певної семантики, уміння вживати висловлювання відповідно до комунікативних намірів і ситуативних умов мовленнєвої діяльності.

Модель мовної особистості учня є одночасно моделлю рівня його здатності розуміти різні типи текстів.

Когнітивне розуміння виникає при подоланні труднощів у засвоєнні змістовного (денотативного) пла-

ну висловлювання. Зміст виникає як віддзеркалювання ситуації об'єктивної реальності (наприклад, при читанні наукових текстів), усвідомлення відбувається на фактологічному рівні.

Розпредмечуюче розуміння будується на розпредмечуванні ідеальної реальності і найчастіше спрямоване на художній текст або ж розмовну мову.

Тексти, з якими працюють студенти першого курсу, орієнтовані на певний тип розуміння. На першому курсі факультету фундаментальної медицини профільюючими дисциплінами є анатомія людини і неорганічна хімія. Тексти з анатомії призначені для когнітивного розуміння, вони виступають як упорядкована передача змісту. Вищезазначене не виключає, зрозуміло, наявності текстових засобів для розпредмечування у когнітивних текстах. Прикладом може бути мова лектора, яка за лексикою і синтаксисом близька до розмовної мови.

Основна частина. Для участі у навчальній діяльності студенти-медики першого курсу повинні вміти розуміти і конспектувати лекції, відповідати на запитання викладача, складати монологи-описи і монологи-оповідання, описувати препарати, письмово відповідати на запитання викладача, знаходити інформацію в текстах підручників. Підкреслимо, що конспектування лекцій з анатомії полегшує засвоєння навчального матеріалу, але через несформованість навичок аудіювання і швидкого запису інформації студенти-першокурсники не готові до адекватного розуміння лекційного матеріалу. У зв'язку з цим основними (домінуючими) видами мовленнєвої діяльності виступають читання (вивчаюче читання) і говоріння, а також підвид мовленнєвої діяльності читання-говоріння; аудіювання ж та письмо є допоміжними видами мовленнєвої діяльності для даного етапу навчання. Вищевикладене аж ніяк не виключає цілеспрямованого формування і удосконалення специфічних психологічних механізмів усіх ВМД, а також техніки письма, техніки читання і техніки сприйняття.

Тексти з анатомії – це тексти-описи з великою кількістю термінів, насичені різноплановою лексикою. Усвідомлення таких когнітивних текстів викликає труднощі у студентів першого курсу. Для оптимізації роботи щодо формування навичок і вмінь у таких ВМД, як читання і говоріння, на основі когнітивних наукових текстів розробляється модель засвоєння наукового мовного стилю на матеріалі дисципліни “Анатомія людини”. При створенні моделі були пройдені такі етапи:

1. Виділення основних семантичних одиниць з даної спеціальності на рівні макротексту підручника (підручник з анатомії). Було визначено список фреймів, композиційно-семантичних частин курсу “Анатомія людини”. Під фреймом розуміється структура даних, призначених для подання стереотипної інформації.

2. Побудова на основі виділених композиційно-семантичних структур (фреймів) системи субфреймів, “метатем”, об'єднаних в єдиний фрейм когнітивного тексту (текстів).

3. Методична інтерпретація даної моделі.

У першому семестрі першого курсу студенти вивчають такі теми з

анатомії: “Скелет”, “Кістки черепа”, “Кістки мозкового черепа”, “Кістки плечового пояса” тощо. Детальне вивчення цих текстів показало, що усі вони, незважаючи на лексичну і синтаксичну різноплановість, об'єднуються у фрейм з типовим се-

мантичним значенням “опис кістки”. Його можна уявити у вигляді реєстру субфреймів, метатем. Це такі метатемі: 1 - класифікація предметів; 2 - форма, розміри предметів; 3 - склад, складові частини предмета, 4 - з'єднання предметів, 5 - функція предметів, 6-вікові особливості предметів.

Відзначимо, що композиційна структура тексту про кістки допускає перестановку метатем 1, 2, 3 і відсутність метатемі 3. Метатема 4 “З'єднання предметів” включає в себе групу дієслів зі спільною семою “з'єднання”: з'єднати що?, з чим?, за допомогою чого?, з'єднатися з чим?, приєднатися до чого?, з'єднуватися з чим?, зливатися з чим?, збігатися з чим?, приєднуватися до чого?, яким чином?, знаходитися поруч з чим?, вміщуватися у чому?

Дана група дієслів зустрічається в когнітивних текстах з типовим значенням “З'єднання предметів”, але не можна очікувати активного використання студентами усього списку дієслів у побудові монологу-опису. З методичною метою слід розмежувати лексико-граматичні конструкції для навчання рецептивних ВМД (граматика того, хто слухає) і для використання в продуктивних видах (граматика того, хто говорить).

На кафедрі мовної підготовки створено і апробовано підручник з наукового мовного стилю, у якому (II частина) використовуються когнітивні тексти з незначним ступенем адаптації. Кожний урок включає в себе текст для читання з передтекстовими і післятекстовими завданнями і аудіо-текст.

Система завдань підручника складена з урахуванням концепції взаємозв'язаного навчання ВМД. Передтекстові завдання спрямовані на мовну роботу над словами, словосполученнями, реченнями, понадфразовими єдностями; призначення післятекстових завдань – навчити студентів змістовного аналізу письмової і усної мови, тобто виділення головного змісту, деталізуючої, ілюструючої інформації на рівні речення, абзацу, тексту. У післятекстову роботу включені завдання на зразок таких: визначте засоби метафразового зв'язку, закінчіть речення, дайте відповідь на питання, знайдіть у тексті частину зі значенням “функція предметів” тощо.

У другому семестрі першого курсу у студентів формується уміння репродуктивного говоріння на основі прочитаного чи прослуханого тексту. Для підготовки студентів до монологу-міркування включаються завдання такого типу:

1. Доведіть, користуючись матеріалом тексту, що ...
2. Підготуйтеся до участі в диспуті, де ваш опонент доводить, що ...

3. Ви викладач і пояснюєте цю тему студентам. Скористайтеся дошкою.

На першому курсі увага приділяється також розвитку діалогічної мови з використанням рольових ігр, що дає змогу активізувати діалогічну і монологічну мову студентів на основі текстів для когнітивного розуміння. Даються завдання такого типу:

1. Ви – лікар. Поставте запитання на тему “Стравохід” студентам, які проходять у вас практику.
2. Ви – лікар. Складіть діалог “Лікар – хворий” на тему “Стравохід”.
3. Ви – лікар. Розкажіть хворому, використовуючи засоби адресації мови, про анатомічну будову шлунка.

Практика показала, що когнітивно-лінгвістична модель навчання розуміння, в основі якої лежить робота з когнітивними текстами, побудова монологічних висловлювань описового і оповідного характеру, формування умінь діалогічної мови учнів з використанням рольових ігр інтенсифікує навчальний процес і є ефективним засобом розвитку мовленнєвих умінь.

Висновки. 1. Когнітивно-лінгвістична модель навчання розуміння на основі когнітивних текстів є ефективним засобом розвитку мовленнєвих умінь читання, аудіювання і говоріння.

2. Запропонована система навчання мовленнєвої діяльності на матеріалі наукового мовного стилю сприяє удосконаленню умінь в усіх видах мовленнєвої діяльності, активному включенню студентів у навчальний процес.

УДК 614.23.007

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХІАТРІЇ ТА МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

В.Л. Гавенко, Г.О. Самардакова, В.М. Сінайко, Г.М. Кожина,
О.О. Дьоміна

Харківський державний медичний університет

PECULIARITIES OF TEACHING PSYCHIATRY AND MEDICAL PSYCHOLOGY TO ENGLISH-MEDIUM STUDENTS

V.L. Gavenko, G.A. Samardakova, V.M. Sinaiko, A.M. Kozhina,
O.O. Dyomina

Kharkiv State Medical University

В статті переглянуті основні фактори, що впливають на якість викладання психіатрії та медичної психології іноземним студентам, які навчаються англійською мовою.

Main factors, which influence upon the quality of teaching psychiatry and medical psychology to foreign English-medium student were observed in the article.

Вступ. Вирішення завдань підвищення якості надання медичної допомоги населенню можливе лише за умови забезпечення закладів охорони здоров'я висококваліфікованими спеціалістами різно-

го профілю. Постійний розвиток та самовдосконалення є основною рисою системи вищої медичної освіти.

Вітчизняна система підготовки лікарів має давні традиції викладання, в Україні сформована ціла низка наукових шкіл, що розвивають певні напрям-

ки медицини та пов'язані з іменами всесвітньо відомих науковців, які зробили значний внесок у світову медицину. Крім того, українська медична вища школа завжди вирізнялася доброзичливим, шанобливим ставленням до майбутніх лікарів, що, на нашу думку, ні в якому разі не суперечить принципам серйозного, сумлінного відношення до медичної науки та медичної освіти. Безумовно, ці та інші причини сприяють щорічному збільшенню кількості іноземних студентів, які бажають навчатися саме в Україні, в тому числі в одному з найстаріших медичних навчальних закладів країни – Харківському державному медичному університеті. Тому одним з найважливіших завдань, що стоять перед викладачами будь-якого вищого медичного навчального закладу, на нашу думку, є не тільки викладання навчального матеріалу, але й виховання студентів на традиціях власної наукової школи, їх збереження і розвиток та обов'язкове включення питань з історії української медицини в навчальну програму, що позитивно впливає на міжнародний рейтинг як окремих вузів, так і всієї медичної науки України.

Основна частина. В останні роки в ХДМУ проводиться навчання частини студентів англійською мовою, що потребувало вирішення досить складних завдань підготовки викладачів, які б володіли англійською мовою, мали достатній досвід викладання та термін клінічної роботи. Але ми бачимо постійний інтерес до такої форми навчання з боку студентів, що з кожним роком зростає.

Зупинимось на основних факторах, що, на нашу думку, характеризують навчання іноземних, насамперед англомовних, студентів. В першу чергу це проблема мови. Звичайно, не тільки навчання, але й саме перебування в Україні вимагає від іноземних студентів доброго володіння російською та, бажано, українською мовами, відсутність якого може бути досить серйозною перешкодою для вільного проживання, проїзду, спілкування студентів. Треба відзначити, що навіть ті студенти, які обрали навчання англійською, не завжди добре володіють нею, за винятком студентів із Індії, де англійська мова є державною та мовою спілкування великої частини населення.

При викладанні відчувається недостатність іншомовної спеціальної літератури, в першу чергу підручників з медичної психології. В той же час розуміння деяких понять відрізняється у вітчизняній та закордонній медицині. Вищезгадані труднощі вимагають підготовки власних підручників та навчальних посібників у співпраці з відповідними мовними кафедрами.

При викладанні психіатрії необхідно впроваджувати Міжнародну класифікацію хвороб X перегляду (МКХ-X), хоча вона дещо суперечить вітчизняному традиційному нозоцентричному підходу до класифікації психічних розладів. Вважаємо, що у викладанні відповідних тем необхідно намагатись формувати у студентів клінічне мислення, розуміння сутності психічних порушень як окремих нозологічних форм, а не тільки як поєднання симптомів та синдромів, що має місце в МКХ-X.

Певні труднощі можуть бути пов'язані з необхідністю спілкування студентів із хворими на клінічних кафедрах, до яких належить і кафедра психіатрії. Звичайно, бесіда повинна проводитися зручною для хворого мовою, тобто в нашому регіоні – російською, а це вимагає її знання навіть від англомовних студентів.

Багато питань пов'язані з необхідністю об'єктивізації контролю знань студентів, що, на нашу думку, вимагає широкого впровадження тестових завдань, в тому числі комп'ютерних тестів як для поточного, так і для заключного контролю знань. Багаторічний досвід використання таких комп'ютерних систем на кафедрі психіатрії ХДМУ показав їх високу ефективність та корисність.

Висновки. Викладання психіатрії та медичної психології студентам, які навчаються англійською мовою, вимагає врахування особливостей перебування іноземних студентів в Україні, а саме мовних проблем. Необхідна підготовка власних англомовних підручників та навчальних посібників, які поєднували б передові напрацювання розвинених країн в галузі психіатрії із майже 200-річними традиціями викладання психіатрії та медичної психології в ХДМУ. Багато уваги треба приділяти формуванню навичок спілкування студентів із хворими, практичному застосуванню знань, отриманих на лекціях та з навчальної літератури.

УДК – 61(07.07)

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ НА КЛІНІЧНИХ КАФЕДРАХ

Р.Я. Кушнір, М.О. Ляпіс, Ю.М. Герасимець, Л.Ю. Іващук

Тернопільська державна медична академія ім. І.Я. Горбачевського

THE PROBLEMS OF TEACHING OF SUBJECT IN ENGLISH ON CLINICAL FACULTIES

R.Ya. Kushnir, M.A. Lyapis, Yu.M. Gerasimets, L.Yu. Ivaschuk

Ternopil medical academy named after I. Y. Gorbachevsky

Проаналізовано труднощі викладання навчальної програми клінічних дисциплін англійською мовою, запропоновано шляхи їх подолання.

Teaching difficulties of the educational program of clinical disciplines in English were analysed, the ways of their overcoming are offered.

Вступ. В останні роки значно зросла кількість іноземних студентів, які за контрактом навчаються в Тернопільській державній медичній академії ім. І.Я. Горбачевського. Значна частина їх висловила бажання навчатись англійською мовою.

На даний час в МОЗ України ще відсутнє централізоване постачання медичних ВУЗів методичною інформацією та підручниками іноземними мовами, що ставить вимогу створення їх на місцях.

Основна частина. Невеликий досвід такої роботи на кафедрі загальної хірургії набуто за 2001 рік, під час створення методичних вказівок, лекційного матеріалу та тематичних таблиць для викладання предмета англійською мовою.

З першими труднощами ми зустрілись при створенні методичних вказівок для студентів. Знання студентами розмовної англійської мови не давало можливості розуміти специфічні терміни, які виділялись в розділі “Ключові слова та фрази” і вимагало додаткового їх роз’яснення викладачами.

Нааявні підручники англійською мовою з клінічних дисциплін, зокрема – хірургії мало підходять до навчальної програми, якою користуються в медичних ВУЗах України. В цих підручниках ґрунтовно висвітлюється клініка, діагностика та лікування різних захворювань по органах і системах людського організму, що більше підходить до засвоєння матеріалу з курсу факультетської та шпитальної

хірургії. Ми не знайшли матеріалу асептики та антисептики, організації роботи хірургічного відділення та операційного блоку, десмургії, підготовки рук хірурга до операції, тощо. Тому виникла потреба створення докладного лекційного матеріалу з цих тем.

Наступною проблемою є той факт, що лекційний розділ не охоплює всіх тем, передбачених навчальною програмою, тому виникає потреба в додаткових матеріалах та консультаціях. Наша кафедра пішла шляхом створення наочного обладнання – таблиць – та підготовки посібника з методики обстеження хірургічного хворого. На нашу думку, навчити студента вірно обстежити пацієнта, встановити всі симптоми та синдроми хірургічних захворювань є одним з основних завдань курсу загальної хірургії.

Дуже серйозними постають деонтологічна та мовна проблеми при спілкуванні з хворим. Не кожен пацієнт дає згоду на обстеження себе іноземним студентом. На даний час працівники кафедри не володіють правовими нормами, що стосуються аспектів цього питання. До того ж викладач в даній ситуації, при збиранні скарг та анамнезу, змушений виступати в ролі перекладача. Складним питанням залишається ефективного проведення занять з курації хірургічного хворого та написання студентом академічної медичної карти стаціонарного хворого. Адже в цій ситуації, коли кожен студент отримує на курацію пацієнта, викладачу потрібно не лише допомогти перекладом при спілкуванні з па-

© Р.Я. Кушнір, М.О. Ляпіс, Ю.М. Герасимець, Л.Ю. Іващук, 2002

цієнтом, а й продиктувати результати лабораторних аналізів, функціональних методів обстеження, що займає багато часу і нівелює якість практичного заняття.

Залишається важливим факт недисциплінованості певної частини іноземних студентів. Пропуски ними практичних занять та лекцій значно ускладнюють засвоєння матеріалу. Тому виникає потреба посилення виховної роботи.

Враховуючи все вищесказане, можна зробити такі висновки:

1) для освоєння навчальної програми клінічних дисциплін іноземними студентами є необхідність

створення підручників, методичного матеріалу англійською мовою, які б відповідали вимогам МОЗ України;

2) необхідно врегулювати правові норми, що стосуються проблем занять іноземних студентів в клініках;

3) для кращого засвоєння практичних навичок студентами-іноземцями, клінічні кафедри повинні бути забезпечені фантомами, муляжами і т.п.

4) на нашу думку, якісну підготовку майбутнього фахівця можна здійснити лише на основі ефективного опанування студентами-іноземцями українською мовою.

УДК 811.111-054.6:004.773.5(07.07)

ЕЛЕКТРОННІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ПЕРСПЕКТИВА В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Н.В. Проніна, М.В. Чирський, М.М. Гришин

Кримський державний медичний університет ім С.І. Георгієвського

ELECTRONIC TECHNOLOGIES AS PROSPECTS IN THE ENGLISH LANGUAGES TRAINING OF FOREIGN STUDENTS

N.V. Pronina, M.V. Chyrsky, M.M. Hryshyn

S.I. Heorgievsky Crimean State Medical University

Проблему зміцнення позицій України на міжнародному ринку освітніх послуг вирішує, зокрема, пропозиція навчання іноземними мовами, наприклад, англійською. Необхідною умовою ефективності розширення мовної бази викладання є корекція підходів до змісту й організації навчального процесу. Мова йде про акцент у навчанні на сучасні концепції теорії та практики медицини з використанням новітніх освітніх технологій. Метою цієї статті є представлення електронних технологій як перспективи у викладанні курсу “Медична фізика” англійською мовою для студентів першого курсу медичного університету.

The problem of strengthening of the positions of Ukraine in the world market of educational services is solved in particular by suggesting teaching in foreign languages, e.g. in English. The necessary condition of effectiveness of extension of a language base of teaching is the correction of approaches to the content and organisation of training process. Mastering of modern concepts of theory and practice in medicine with application of newest educational technologies in training is accentuated. The aim of this article is to present electronic technologies as a perspective in teaching the course of “Medical Physics” in English for the first year medical university students.

Вступ. Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні передбачає викладання іноземним студентам мовами, найбільш широко представленими у міжнародному спілкуванні. При цьому вища шко-

ла України ще більше посилює позиції на світовому ринку освітніх послуг. Однак, розглядати питання про поширення мовної бази поза новою концепцією викладання для іноземних студентів не є коректним.

Метою запропонованої статті є акцентування основних підходів у викладанні курсу “Медична

фізика” англійською мовою для студентів I курсу медичного університету.

Основна частина. Основними етапами організації навчального процесу при цьому є:

- зіставлення навчальної програми з предмета, прийнятої в Україні, з навчальними програмами провідних медичних університетів за кордоном з метою розробки робочої навчальної програми, яка відповідає вимогам Міносвіти України і сучасним тенденціям та обсягу матеріалу, що пропонується в зарубіжних вищих навчальних закладах;

- вибір оригінальних джерел теоретичного матеріалу та практичних завдань;

- вибір форм та підготовка навчально-методичного забезпечення практичних занять, у тому числі форми контролю знань, найбільш адаптовані для іноземних студентів.

Робоча навчальна програма – це документ, який регламентує структуру та зміст навчального процесу. Основою для розробки робочої програми є навчальна програма з предмета. Однак прискорений розвиток медичних технологій діагностики та лікування потребує введення до теоретичного курсу дисципліни ряду нових питань та розв’язання на практичних заняттях нових прикладних і ситуаційних задач. Крім того, в курсі дисципліни, підготовленому для іноземних студентів, необхідно передбачити концептуальні підходи для розгляду теоретичних питань та практичних задач у зарубіжних медуніверситетах. Останнє є необхідною умовою конвертації знань, отриманих у медичних університетах України. Проведений аналіз зарубіжних аналогів дозволив до робочої програми дисципліни “Медична фізика” внести ряд теоретичних питань, не порушуючи навчальної програми, затвердженої Міносвіти України. А саме:

Graded Education Programme on Medical Physics

Theme 1 Body Physics

1.1 Energy expenditure

1.1.1 Human metabolism

1.1.2 Basal metabolic rate

1.1.3 Efficiency of food utilization

1.1.4 Temperature regulation in warm - blooded animals

1.2 Cell membrane

1.2.1 The structure of a cell membrane

1.2.2 Transport across cell membranes:

- diffusion

- active transport

- osmosis

- vesicular transport

1.3 Resting (steady-state) membrane potential

1.3.1 Diffusion potential

1.3.2 The Nernst equation

1.3.3 The Goldman-Hodgkin-Katz equation

1.4 Action potential

1.4.1 Recordings of the action potential

1.4.2 The phases of the action potential

1.4.3 Activation of the action potential

1.4.4 The refractory periods

1.5 Conduction of the action potential along the axon

1.5.1 The speed of propagation

1.5.2 The synapse

1.5.3 The cable properties of the membrane

1.6 Skeletal muscle contraction

1.6.1 Composition

1.6.2 Excitation - contraction coupling

1.6.3 Shortening and force development

1.7 Lever action of muscle and bones

1.8 Mechanical properties of the human body

1.9 The ear and hearing

1.9.1 Structure and function of the ear

1.9.2 The transmission and measurement of sound

1.10 Cardiovascular system

1.10.1 Function and components

1.10.2 The heart as a pump

1.10.3 Cardiac output

1.10.4 Hemodynamics

Theme 2 Biomedical Measurements

2.1 Measurement of blood pressure

2.2 Electrocardiography. Other electrical potential measurements

2.3 Electrical therapy

2.4 Magnetic resonance imaging

2.5 Optics

2.5.1 Fibre optics. The fibre optic endoscope

2.5.2 Lasers. Absorption of laser light

2.6 Ultrasonics

2.6.1 Ultrasound in the body

2.6.2 Scanning and imaging

2.6.3 Ultrasound therapy

2.7 Ionising radiations

2.7.1 X- rays: the use in diagnosis and therapy

2.7.2 Radioisotopes. Nuclear medicine

2.7.3 Measuring and controlling radiation

Важливою складовою частиною у підготовці лекцій і теоретичних фрагментів для практичних питань є вибір оригінальних джерел інформації. Можливо, суперечливим є питання про переклад викладачами російсько- та україномовних підручників при підготовці навчально-методичних матеріалів для англійськомовних студентів. Найбільш

коректним бачимо використання навчальної літератури, що видається в державах – носіях мови. У цьому випадку досягається повна термінологічна відповідність навчальних матеріалів оригінальним англомовним навчальним та науковим виданням. Тому при підготовці курсу “Медична фізика” використано виключно оригінальну літературу:

1. Medical Physics: Imaging Jean Pope 1998
2. Medical Physics Martin Hollins 1992
3. Physics Kane & Sternhem 1988

Крім цього, англомовні зарубіжні видання дозволяють у ряді випадків забезпечити міждисциплінарну інтеграцію. У зв'язку з цим, зміст першої частини курсу “Медична фізика” базується на таких джерелах:

1. Physiology Linda S. Costanco 1998 Second Edition
2. Physiology John Bullock, Joseph Boyle, Michael B. Wang 1994 Third Edition
3. Human Physiology. The Mechanisms of Body Function Vander, Sherman, Luciano 1985 Fourth Edition
4. Physiology R. M. Berne, M. N. Levy 1983

Для забезпечення ефективності навчального процесу принципово важливим є правильний вибір форм подання інформації студентам.

При цьому необхідно враховувати можливості сучасних інформаційних технологій. У зв'язку з цим, електронні версії навчальних посібників та методичних матеріалів можуть розглядатися як найбільш перспективні та адаптовані для іноземних студентів.

Сучасні комп'ютерні технології дозволяють опрацьовувати навчальні посібники з елементами навчальних програм, що забезпечує можливість використання таких версій і при самостійній підготовці, і для роботи під керівництвом викладача. Для прикладу можна навести методичну розробку, що використовується в електронній версії для вивчення теми

Theme 2 Biomedical Measurements

2.1 Measurement of blood pressure

Prerequisites

Before starting this theme you should have some familiarity with the following:

Description of the human circulatory system, including typical blood pressures and flow rates, and give examples of the diagnostic importance of their measurements.

Learning objectives

After studying this part of the Theme 2 you should be able to :

Describe the use of the sphygmomanometer to

measure blood pressure, and give examples of invasive methods of measuring blood pressure, including those using resistance, capacitance and inductance transducers.

Pressure is defined as the force per unit area, so its unit in SI is $N\ m^{-2}$, which is given the name pascal (Pa). In discussions of the circulatory system, it is convenient to measure pressures in kilopascals, kPa, where $1\ kPa = 10^3\ Pa$. The torr or the millimetre of mercury (mm Hg) is used in medicine and physiology.

$1\ atmosphere = 1\ atm = 1.013 \times 10^5\ Pa = 760\ torr = 760\ mm\ Hg$

Since the upper arm of a human is at about the same level as the heart, blood pressure measurements made there give values close to those near the heart. Also, the fact that the upper arm contains a single bone makes the brachial artery located there easy to compress. The pressure needed to do this is measured with the familiar instrument called the sphygmomanometer, which is convenient and painless.

During a complete pumping cycle, the pressure in the heart and circulatory system goes through both a maximum (as a blood is pumped from the heart) and a minimum (as a heart relaxes and fills with blood returned from the veins). The sphygmomanometer is used to measure these extreme pressures. Its use relies on the fact that blood flow in the arteries is not always streamline. When the arteries are constricted and the blood flow rate is large, the flow becomes turbulent. This turbulent flow is noisy and can be heard with a stethoscope.

The sphygmomanometer consists of inflatable cuff and a manometer. The cuff is strapped round in the arm at heart height. Air is pumped in manually until a pressure of 200 mm Hg is applied to the brachial artery, so that it obstructs the blood flow. When a stethoscope is placed on the artery below this point no sound is heard. The pressure is slowly reduced by releasing air until the blood begins to spurt through a small opening in the artery, when it is at maximum pressure. This causes turbulence and the sound, called Korotkoff sound, can be heard in the stethoscope. This highest, systolic pressure can then be read on the manometer. These sounds continue as the pressure falls, until the blood vessel remains open throughout the pulse period. This means that the applied pressure has now fallen as low as the lowest, diastolic pressure. So a second manometer reading is taken when the Korotkoff sounds cease. The technique of listening for the sound is called auscultation (Figure 1).

Blood pressure are usually presented as systolic/diastolic ratios. Typical readings for a resting healthy adult are about 120/80 in torr and 16/11 in kPa. The borderline for high blood pressure (hypertension) is usually defined to be 140/90 in torr and 19/12 in kPa. Pressures appreciably above that level require medical attention, because prolonged high blood pressure can lead to serious damage of the heart or other organs before a person is aware of any problem. Increasing emphasis has been placed in recent years on mass screenings to discover people with undetected high blood pressure.

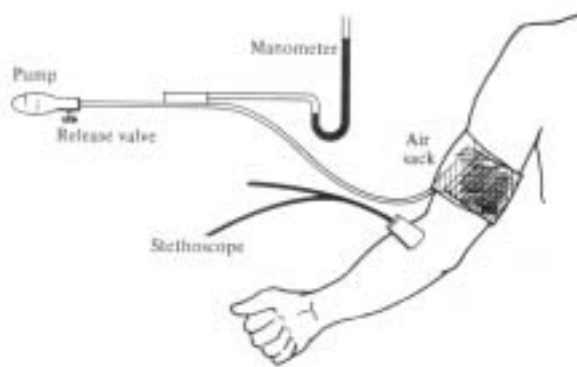

Fig. 1. The use of the sphygmomanometer for measuring blood pressures.

The principle of the pressure transducer is that it produces a change in an electrical circuit as a result of movement produced by the flow of blood. A thin, flexible diaphragm (of stainless steel, or phosphor bronze) is usually placed in the bloodstream, and the transducer attached to it. There are a number of different types available. The selection of instrument will depend on the measurement site and the size and the range of the

Invasive measurements

Because of the shortcomings of the indirect methods it is often necessary to introduce a transducer directly into the bloodstream to measure pressure. This is done by inserting a catheter into the appropriate vessel percutaneously, that is through the skin (Figure 2). The catheter is a plastic tube of a suitable diameter to fit into the vessel and to carry the transducer. It can be passed via the superficial (near the surface) veins or arteries, throughout the circulatory system and into the heart. The transducer can either be ready mounted at the end of the catheter or introduced while it is in place. An alternative method which is used when monitoring over a long period, or at a distance is required, is to implant the transducer surgically at the site to be measured.

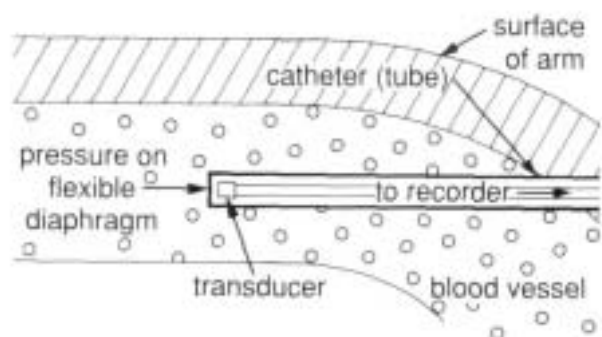

Fig. 2. Internal measurement of blood pressure

pressures to be measured. For example the pressure in arteries is high (up to 120 mm Hg) and changes rapidly, so a high frequency response is important. In the veins the fluctuations are slower and the pressures much lower (from 0-10 mm Hg), so the sensitivity of the instrument is more important. The properties of resistance (Figure 3), capacitance (Figure 4) and inductance (Figure 5) are all used in pressure transducers.

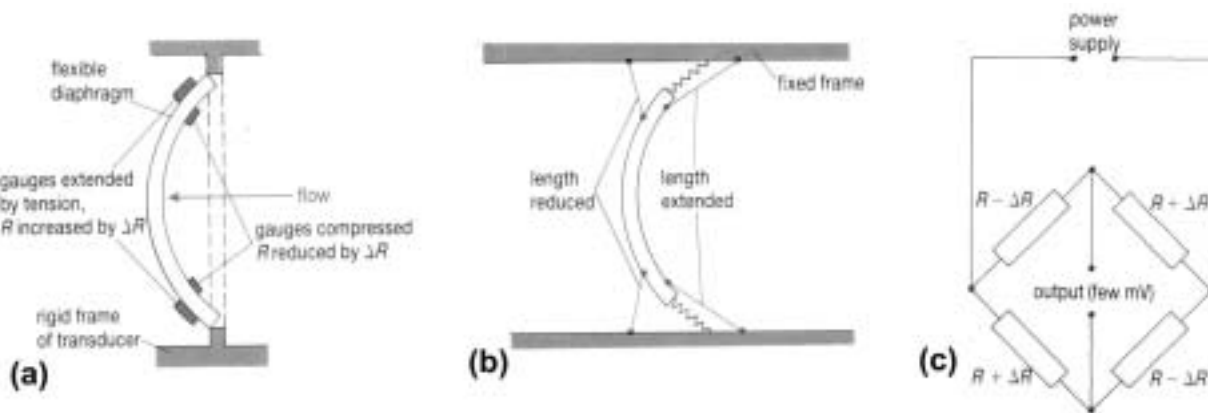

Fig. 3. Measurement of strain gauge resistance changes (a) position of gauges on diaphragm (bonded type) (b) unbonded strain gauge (c) bridge circuit.

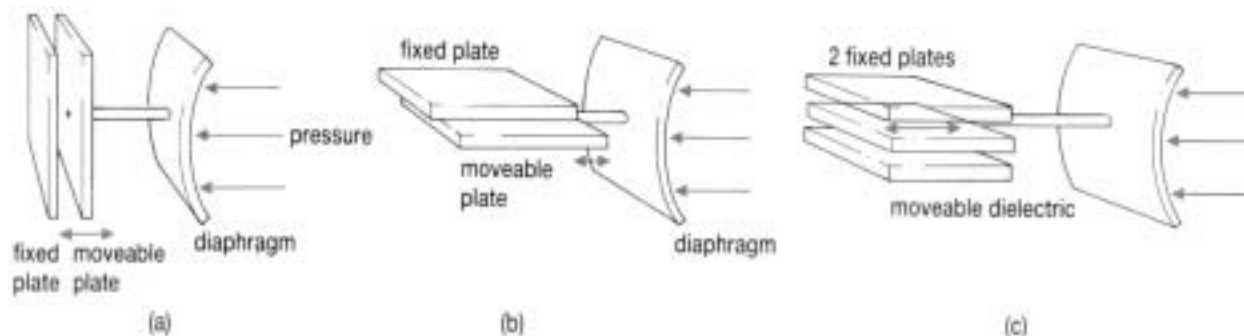

Fig. 4. Capacitance transducers (a) variable separation (b) variable area (c) variable permittivity.

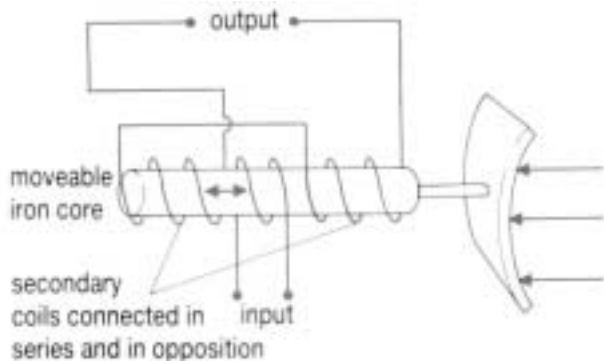

Fig. 5. A linear variable differential transformer.

Review questions

1. When a person moves from supine position to a standing, which of the following compensatory changes occurs?

- (A) Decreased heart rate
- (B) Increased contractility
- (C) Decreased total peripheral resistance
- (D) Decreased cardiac output
- (E) Increased PR intervals

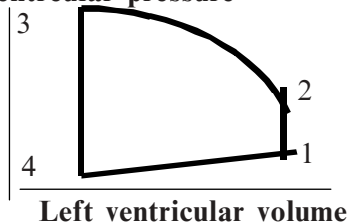
2. If the ejection fraction increases, there will be a decrease in

- (A) cardiac output
- (B) end-diastolic volume
- (C) end-systolic volume
- (D) heart rate
- (E) pulse pressure

3. The first heart sound corresponds to point

- (A) 1 (B) 2 (C) 3 (D) 4

Left ventricular pressure

4. In which of the following situations is pulmonary blood flow greater than aortic blood flow?

- (A) Normal adult
- (B) Fetus
- (C) Left-to-right ventricular shunt
- (D) Right-to-left ventricular shunt
- (E) Right ventricular failure

5. An acute decrease in arterial blood pressure elicits which of the following compensatory changes?

- (A) Decreased firing rate of the carotid sinus nerve
- (B) Increased parasympathetic outflow
- (C) Decreased heart rate
- (D) Decreased contractility
- (E) Decreased mean systemic pressure

6. The tendency for edema to occur will be increased

- (A) arteriolar constriction
- (B) increased venous pressure
- (C) increased plasma protein concentration
- (D) muscular activity

7. An increase in arteriolar resistance, without a change in any other component of the cardiovascular system, will produce

- (A) a decrease in total peripheral resistance
- (B) an increase in capillary filtration
- (C) an increase in arterial pressure
- (D) a decrease in afterload

Laboratory investigation

Blood pressure measurements using the sphygmomanometer

Problem

What are the factors which increase and decrease blood pressure?

Materials

The sphygmomanometer

Procedure

1. Measure your blood pressure and heart rate at rest. Record these data in your data table.

2. Do several vertical jumps than measure your blood

pressure and heart rate. Record these data in your data table.

3. Deep breath or meditate than measure your blood pressure and heart rate. Record these data in your data table.

Observations

1. In which step of the procedure did the blood pressure increase?

2. In which step of the procedure did the blood pressure decrease?

Analysis and conclusions

Try to identify factors which increase and decrease blood pressure.

Аналогічні методичні матеріали підготовлено з усіх питань, що входять до робочої програми та об'єднано в один електронний посібник. Таким чином забезпечується послідовність вивчення курсу, а також робота в режимі огляду вивчених питань при переході до нової теми. Необхідно звернути увагу на те, що контроль знань теоретичного матеріалу проводиться в тестовій формі. Однак ця форма не вирішує проблему вироблення у студентів

практичних навичок використання теорії. Тому пропонуються також ситуаційні та прикладні задачі. Аналогічну форму мають екзаменаційні матеріали для підсумкового контролю знань: набір 50 тестів і 10 ситуаційних та прикладних задач.

Наведена методика з використанням електронної форми навчально-методичного посібника "Medical physics" дозволила інтегрувати до навчального процесу сучасні технічні засоби навчання – мережовий комп'ютерний клас та електронний читальний зал. У результаті забезпечується вироблення у студентів первинних практичних навичок користувачів комп'ютерів, що входить до програми дисципліни, яка вивчається.

Висновок. Використання електронних версій методичних матеріалів дозволяє підвищити мобільність навчального процесу з точки зору можливості приведення змісту навчання до сучасного рівня розвитку медичної теорії та практики швидше, ніж це дозволяють друковані видання. У зв'язку з цим, даний прийом в освітніх технологіях відкриває нові можливості та є перспективним.

УДК 800:372.8

НАУКОВИЙ СТИЛЬ ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНО-МОВЛЕННЄВИЙ РІЗНОВИД МОВИ. ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАКТИЧНЕ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ В НФАУ

Т.П. Цапко, Г.В. Зайченко, С.П. Остапенко

Національна фармацевтична Академія України

SCIENTIFIC STYLE AS THE FUNCTIONAL SPEAKING VARIETY OF LANGUAGE. TO THE QUESTION OF THE PRACTICAL SOLUTION OF THE PROBLEM IN THE UNAPH

T.P. Tsapko, Zaychenko A.V., Ostapenko S.P.

Ukrainian National Academy of Pharmacy

Проблема формування мовної бази у студентів-іноземців, яка дозволила б їм активно брати участь в навчальному процесі з обраної спеціальності, є одною з актуальних проблем сучасної методики викладання мови як іноземної. Роль аспекту “мова спеціальності” серед інших аспектів змінюється залежно від періоду навчання. Опис наукового стилю при умові подальшого зіставлення з рідною мовою іноземних студентів є необхідною передумовою розробки ефективних методів навчання.

The problem of forming the speech basis of the foreign students, allowing them to take part in the educational process in the chosen speciality, is one of the actual problems of the modern methods of teaching methods of teaching language as the foreign one. The role of the aspect “language of speciality” among other aspects changes depending on the period of study. Description of the scientific style provided the following comparison with the mother tongue of the foreign students is the necessary condition for creating effective methods of study.

Вступ. Навчання будь-якого виду людської діяльності може бути успішним лише тоді, коли і ті, що навчаються, і той, хто навчає, чітко уявляють свою мету навчання. А у випадку навчання мови іноземних студентів це означає, що успіх може бути, якщо і викладач, і студент усвідомлюють мету та завдання упродовж всього періоду, та на окремих його етапах, мету й завдання кожного уроку, кожної вправи.

Сучасна методика навчання будь-якої іншої мови висуває проблему мети навчання тому, що мета визначає засоби передачі знань, визначає зміст освіти, систему методичних прийомів, принципи відбору мовного матеріалу та багато іншого (зокрема, систему контролю, способи і норми оцінювання знань, навичок і вмій).

Одна з актуальних проблем сучасної методики викладання мови як іноземної — проблема формування мовної бази у студентів-іноземців, яка дозволила б їм активно брати участь у навчальному процесі з обраної спеціальності. Від успішного

рішення питань організації та методики навчання мови спеціальності на початковому етапі в подальшому в багатьох випадках залежить успіх оволодіння студентами спеціальними та профільними дисциплінами вищих навчальних закладів.

Аспект “мова спеціальності” є одним з провідних у практиці викладання мови іноземним студентам. Практичне оволодіння мовою необхідне передусім для прослуховування лекцій, читання спеціальної літератури, для усних виступів на семінарах, колоквіумах, складання заліків та екзаменів. Аспект “мова спеціальності” допомагає також підготувати студентів до їхньої майбутньої професійної діяльності, навчити перекладати спеціальну літературу на рідну мову, складати анотації, резюме, реферати і т.ін. Таким чином, можна сказати, що мета даного аспекту — допомогти студентам засвоїти одну із функціональних підсистем сучасної мови — науковий стиль (вужче – мова спеціальності), що є необхідною вимогою успішного оволодіння студентами обраної професії.

Основна частина. Комплексний зміст аспекту “мова спеціальності” складається з: 1) формуван-

© Т.П. Цапко, Г.В. Зайченко, С.П. Остапенко, 2002

ня та розвитку мовних навичок і вмінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності, які необхідні для навчання в навчально-науковій сфері діяльності студентів; 2) оволодіння необхідними мовними засобами, специфічними для цієї мовної підсистеми; 3) засвоєння певного мінімуму основної інформації змістовного характеру, актуальної для конкретної спеціальності.

Нерідко висловлювались думки, що на відміну від студентів-філологів, яким потрібне знання всієї мовної системи, студенти – нефілологи, основною метою вивчення мови в яких є отримання професійної підготовки, відчувають потребу у вільному володінні лише мовою спеціальності, ширше — науковим стилем мови, у зв'язку з цим науковий стиль мови, мова спеціальності повинні виступати основою у вивченні мови студентами-нефілологами. Вагається, що таке рішення передусім не відповідає комунікативним потребам студентів нефілологічних спеціальностей. Адже вивчення мови цим контингентом повинно забезпечити не тільки оволодіння вибраною спеціальністю, але й забезпечити різні форми комунікації мови протягом усього періоду перебування в країні. Період цей достатньо великий (в основному 5-6 років), причому більша частина студентів перебуває у віці, коли відбувається активний процес соціального становлення особи, тому обмежити їхнє спілкування навчально-науковою сферою діяльності неможливо.

Загальнолітературна мова є основою при вивченні іноземними студентами мовних явищ: на матеріалі загальнолітературної мови розпочинається робота в межах кожного концентра, а потім отримані знання, навички та вміння переносяться на інші функціональні підсистеми — ведеться робота в межах окремих аспектів на матеріалі текстів із спеціальності, текстів суспільно-політичного змісту та ін. Такий шлях вивчення мовної системи (від ядра до системнозв'язаних з ним явищ, тобто від загальнолітературної мови до окремих функціональних стилів мови, які входять у сферу комунікативних потреб студентів), ми вважаємо раціональним і адекватним у структурі вивчення самого предмета — мовної системи.

Студенти, які оволоділи ядром системи, переходять до оволодіння підсистемами, зворотний же шлях не дозволяє сформувати рівень мовної компетенції, яка необхідна студентам для спілкування мовою не тільки в навчально-науковій, але і в інших сферах діяльності.

Аспект «мова спеціальності» являє собою на практиці викладання мови студентам-нефілологам упродовж довузівського та вузівського етапів навчання, однак роль цього аспекту серед інших змінюється залежно від періоду навчання. Змінюється відповідно і мета, завдання, зміст навчання. На початковому етапі навчання аспект «мова спеціальності» займає 10% від навчального часу в першому семестрі і 50% — у другому. На першому курсі аспект «мова спеціальності» є головним, навчально-наукова сфера діяльності є домінантною, займає до 50% навчального часу в першому семестрі і до 40% — у другому. Це природно, адже перший курс є надзвичайно складним етапом у системі підготовки майбутнього спеціаліста, і успішність його подальшої навчально-пізнавальної діяльності в багатьох випадках залежить від результатів роботи з оволодіння науковим стилем мови.

Студенти повинні вміти: читати та сприймати на слух тексти загальнонаукового та вузькоспеціального характеру (зі словником та без словника), знаходити та відокремлювати в текстах всі смислові блоки; відокремлювати вступ, основну та заключну частини; розрізняти тексти, де викладення ведеться за зразком: тезис та його розкриття; гіпотетичне припущення, спростування та висновок; виведення конкретних фактів та їх узагальнення та ін.; відокремлювати у смислових блоках головну, додаткову (деталізуючу, конкретизуючу, ілюструючу) та залишкову інформацію; прогнозувати динаміку розгортання змісту текстів різного характеру за заголовком, змістом першого та останнього абзаців; зіставляти інформацію двох і більше текстів, тексту, що озвучується, та прочитаного: відокремлювати нове від відомого, співвідносити всю повноту наявної інформації, з тією, що сприймається; опираючись на прочитаний або сприйнятий на слух текст, відтворити його (усно або письмово) з необхідним комунікативно заданим опрацюванням (коротко, повно, основні аргументи автора, основні висновки та ін.); володіти навичками компресії на всіх рівнях: текст, абзац, речення; уміти письмово зафіксувати у скороченому вигляді необхідну інформацію, скласти різного виду плани (простий, складний, запитальний, називний, тезисний); конспекти (короткий, докладний); тези, анотацію (дати характеристики тексту: назва, автор, тема, вихідні дані та ін.).

Мета мовників — ознайомити студента із закономірностями наукової мови і частково із специфі-

кою мови окремих наукових дисциплін. Першочергова важливість опису параметрів мовних стилів, знаходження достовірних та точних термінів опису композиційних схем, які створюють науковий, публіцистичний та інші тексти, безсумнівна; такі дослідження повинні стати основою науково-лінгвістичного обґрунтування методики викладання мови. Саме на цій основі може бути розв'язане питання урахування спеціальності, яку вивчають студенти. У цій області викладання цілий ряд положень залишаються дискусійними: коли починати спеціалізацію; чи корисна рання спеціалізація, на яких текстах – загальнонаукових, науково-популярних чи вузькоспеціальних вести це навчання; як методично організувати матеріал; яку систему вправ запропонувати, щоб зробити це навчання найбільш раціональним, ефективним?

Висновки. Без аргументованих відповідей на ці питання ускладнюється підготовка підручників і

посібників, які навчають усній науковій мові, читанню наукових текстів, науково-технічному перекладу, розробка словників, довідників. Опис наукового стилю за умови подальшого зіставлення з рідною мовою студентів є необхідною передумовою розробки ефективних методів навчання, оскільки лінгвістична база — основне, що визначає об'єкт вивчення. Питання опису складових наукової мови та її організації з точки зору комунікативної направленості, функціонально-стилістичної доцільності займають чільне місце в лінгвістичних та методичних дослідженнях.

Практичне рішення наведених вище теоретичних проблем лінгвістичного та методичного характеру у викладанні наукового стилю мови іноземним студентам на початковому етапі навчання знайдене в навчальних посібниках з російської мови, розроблених на підготовчому факультеті Національної фармацевтичної академії України.